

VICENTE BLASCO IBÁÑEZ
MARE NOSTRUM

Coperta de Vasile Socoliuc

VICENTE BLASCO IBÁÑEZ

Mare Nostrum,

Obras completas, Tomo II, Aguilar, Madrid, 1958

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS.

VICENTE BLASCO IBÁÑEZ

MARE NOSTRUM

În românește de ELENA DUMITRESCU

EDITURA UNIVERS

București, 1986

CĂPITANUL ULISES FERRAGUT

Prima lui dragoste a fost o împărăteasă. El avea zece ani, împărăteasa, șase sute. Tatăl lui, don Esteban Ferragut — al treilea contribuabil al Colegiului de Notari din Valencia —, admira tot ceea ce ținea de trecut.

Locuia aproape de catedrală, și duminica și în zilele de sărbătoare care se țineau, în loc să-i urmeze pe credincioșii ce se duceau la slujbele fastuoase prezidate de cardinalul-archiepiscop, o pornea cu soția și cu fiu-său să asculte slujba la Sfântul Ioan al Spitalului, biserică mică, rareori căutată de lume în restul săptămânii.

Notarul, care în tinerețea sa îl citise pe Walter Scott, încerca impresia plăcută a celui ce se întoarce în ținutul lui de baștină când vedea zidurile ce înconjurau templul vechi și cu creneluri, căci Evul Mediu era epoca în care și-ar fi dorit să trăiască. Și bunul don Esteban, mic de statură, îndesat și miop, simțea înlăuntrul său un suflet de erou născut prea târziu, pășind pe lespezile seculare din templul călugărilor „hospitalarios”¹. Celelalte biserici, enorme și bogate, i se păreau monumente de vulgaritate insipidă, cu strălucirile de aur, cu treptele de alabastru și coloanele lor de marmură. Pe aceasta o înălțaseră cavalerii Sfântului Ioan, care, alăturându-se cavalerilor Templului, l-au ajutat pe regele don Jaime să cucerească Valencia.

Când traversa un mic coridor acoperit, ce ducea din stradă în curtea interioară, o saluta pe Fecioara Recuceririi, adusă aici de cavalerii Ordinului războinic intrați în cinul călugăresc; statuie de piatră cioplită grosolan,

¹ *Hospitalario* (sp.), călugăr dintr-o mănăstire ce avea în incinta sa un spital.

în culori și cu linii de aur aproape șterse, pusă într-o strană romanică. Niște portocali sălbatici își arătau ramurile verzi chiar lângă zidurile bisericii, piatră de construcție înnegrită, tăiată de ferestre mari și lungi astupate cu zid de vălătuci. Din contraforții ieșiți în afară apăreau, în partea cea mai de sus, balauri monstruoși din piatră măcinată de timp.

În singurul naos al bisericii se păstrase foarte puțin din acest exterior în stil romanic. Gustul baroc din secolul al XVII-lea astupase bolta ogivală sub o altă cu arcul frînt, acoperind și pereții cu o tencuială de gips. Dar, restaurării acesteia nemiloase, îi supraviețuiau retablurile medievale, blazoanele nobiliare, mormintele cavalerilor din ordinul Sfîntului Ioan cu inscripții gotice, și acestea erau de ajuns pentru a menține viu entuziasmul notarului.

Trebuie să adăugăm, pe lângă aceasta, calitatea credincioșilor care asistau la slujbele din biserica Sfîntului Ioan. Erau puțini și numai oameni aleși; mereu aceiași. Unii se lăsau să cadă pe scaune, slabi și bolnavi de gută, susținuți de un servitor bătrîn sau de soție, care purta o mantilă sărăcăcioasă la fel ca o guvernantă. Alții ascultau slujba stînd în picioare, ținînd sus capul numai piele și os care arăta un profil de pasăre de pradă, încrucișîndu-și mîinile pe piept, veșnic negre, cu mînuși de lînă iarnă și de bumbac vara. Ferragut cunoștea numele tuturor fiindcă le citise în *Trovas de mossén*¹ Fehrer, povestire în versuri scrisă în *lemosin*², cuprinzînd faptele de arme ale cavalerilor care-au venit la asaltul Valenciei din Aragón, Catalonia, sudul Franței, Anglia și îndepărtata Germanie.

Cînd se termina slujba, persoanele impunătoare dădeau din cap salutînd credincioșii cei mai apropiați: „Bună ziua“. Pentru ei era ca și cum soarele atunci ar fi răsărit: ceasurile dinainte nu contau. Și notarul, cu

¹ *Mosén* (de la cat. *mossèn*), titlu ce se dădea nobililor de rangul al doilea în Aragón și pe care-l purtau clericii în unele provincii.

² *Lemosin* (sp.), *la langue d'oc*, limbă vorbită în sudul Franței.

glas miers, dădea un răspuns mai lung : „Bună ziua, domnule marchiz“. „Bună ziua, domnule baron.“ Relațiile lor nu mergeau mai departe ; dar Ferragut simțea pentru nobilele personaje simpatia pe care-o simt clienții unui restaurant, obișnuiți să se privească de ani de zile unii pe alții cu prietenie, dar fără să schimbe între ei mai mult decât un salut.

Fiul lui, Ulises, se plictisea în biserica întunecoasă și aproape pustie, urmărind cursul monoton al unei slujbe cîntate. Razele soarelui, șuvoaie oblice de aur ce veneau din înalt, luminînd spirale de praf, muște și molii, îl făceau să se gîndească nostalgic la petele verzi ale grădinii mari de zarzavat, la petele albe ale caselor de la țară, la crestele negre ale portului plin de vapoare, și la dunga triplă de convexități albastre încununate de spumă care veneau să se spargă în vuiet cadentat pe plaja de culoarea bronzului.

Cînd nu se mai vedeau strălucind mantiile brodate ale celor trei preoți din altarul mare, și cînd la amvon apărea alt preot îmbrăcat în alb și negru, Ulises întorcea privirea spre o capelă laterală. Predica însemna pentru el o jumătate de oră de somnolență în care-și da osteneala să facă multe eforturi ale imaginației. Primul lucru pe care-l căutau ochii lui în capela Sfintei Bărbăra era o ladă prinsă în zid la mare înălțime, un mormint de lemn pictat, fără altă podoabă decât această inscripție : „Aici odihnește doña Constanța, augusta împărăteasă a Greciei“.

Numele Greciei avea puterea de a stimula fantezia copilului. Și nașul lui, avocatul Labarta, poet laureat, nu putea să-l repete fără să nu-i tremure barba aproape cărunță, străbătută de un fior, și fără ca o lumină nouă să nu i se aprindă în ochi. Uneori, puterii tainice a unui astfel de nume i se adăuga o altă taină mai mare și mai tulburătoare : Bizanțul. Cum ajunsese doamna aceea augustă, suverană a unor țări depărtate, pline de strălucire și de farmec, să-și lase rămășițele pămîntești într-o capelă întunecoasă din Valencia, înăuntrul unei lăzi asemenea celor din podurile casei notarului, în care se păstrau petice și vechituri ?...

Într-o zi, după slujbă, don Esteban îi spusese, în grabă, povestea ei. Era fiica lui Frederic al II-lea de Suabia, un descendent al dinastiei Hohenstaufen, împărat al Germaniei, dar care prețuisese mai mult coroana sa din Sicilia. În palatele din Palermo — adevărate ruza-fas¹ datorită grădinilor orientale — dusesese o existență de păgîn și de înțelept, înconjurat de poeți și oameni de știință — evrei, mahomedani și creștini —, de baiadere, de alchimiști și de cruzi străjeri sarazini. A dat legi precum consulii din Roma antică, scriind în același timp primele versuri în italiană. Viața lui a fost o luptă continuă cu papii, care aruncau asupra-i excomunicare după excomunicare. Ca să dobîndească iertarea păcatelor, se făcea cruciat și pornea la cucerirea Ierusalimului. Dar Saladin, alt filosof din aceeași categorie cu el, cădea repede la învoială cu prietenul său creștin. Stăpînirea asupra unui oraș mic înconjurat de pămînt lăsat pîrloagă și cu un mormînt gol nu merita osteneala ca oamenii să se măcelărească între ei timp de secole. Monarhul sarazin îi dăruia Ierusalimul, și Papa îl excomunica din nou pe Frederic pentru a fi cucerit Locurile Sfinte fără vărsare de sînge.

— A fost un om mare, șoptea don Esteban. Trebuie să recunoaștem c-a fost un om mare...

O spunea cu timiditate, căindu-se că admirația lui pentru epoca aceea îndepărtată îl silea să facă această concesie unui dușman al bisericii. Se înfiora cînd se gîndea la cărțile blasfematoare, pe care nimeni nu le văzuse, dar pe care Roma le pune pe seama împăratului sicilian; mai ales cartea *Cei trei impostori*, în care Frederic judeca, fără a face nici o deosebire, pe Moise, pe Isus și pe Mahomed. Acest scriitor, cap încoronat, era cel mai vechi publicist din istorie; primul, care în plin secol XIII, îndrăznise să apeleze la judecata opiniei publice în manifestele lui contra Romei.

O căsătorise pe fiica lui cu un împărat al Bizanțului, Ioan III Vatatzes, faimosul *Vatacio*, cînd acesta avea cincizeci de ani, iar ea paisprezece. Era o fiică naturală, recunoscută apoi, așa cum au fost recunoscuți

¹ *Ruzafa* (sp.), grădină arabă.

aproape toți copiii lui : un copil născut în haremul lui, în care trăiau laolaltă frumuseți sarazine și marchize italiene. Și biata tinărară, căsătorită cu *Vatacio Ereticul* de un tată ce avea nevoie de alianțe, trăise mulți ani în Orient cu tot fastul unei basilise¹, înveșmîntată în odăjdii cu broderii tari ce reprezentau scene din cărțile sfinte, purtînd încălțări de purpură avînd pe tălpi vulturi de aur, ultimul simbol al maiestății Romei.

Mai întîii domnise în Niceea, locul de refugiu al împăraților greci în timp ce Constantinopolul căzu în puterea cruciaților, întemeietori ai unei dinastii latine ; pe urmă, cînd a murit *Vatacio*, și cînd curajosul Mihail Paleologul a recucerit Constantinopolul, împărăteasa văduvă fu cerută în căsătorie de acest aventurier victorios. Timp de cîțiva ani a rezistat stăruințelor lui de a-i deveni soție, reușind, în cele din urmă, să fie adusă înapoi în patria sa, de fratele ei Manfred, noul rege al Siciliei. Frederic murise ; Manfred ținea piept trupelor pontificale și cruciaților francezi pe care-i porniseră pa-pii împotriva lui, oferind coroana Siciliei necioplitului Carol de Anjou. Biata împărăteasă greacă sosea la timp pentru a afla că fratele său murise într-o bătălie și pentru a fugi pe urmele cumnatei și nepoților săi. Se refugiară cu toții la Lucera dei Paganî, castel apărat de sarazinii din slujba lui Frederic, singurii ce rămăseseră credincioși memoriei sale.

Castelul rămînea în mîna cavalerilor războinici ai bisericii, iar soția lui Manfred fu dusă într-o închisoare, unde se stîngea din viață la scurtă vreme. Întunericul înghițea ultimele vlăstare ale familiei blestemată de Roma. Moartea se învîrtea în jurul basilisei. Toți pier-au : fratele ei Manfred ; fratele ei vitreg, cu fire poetică, plîngărețul Encio, eroul atîtor cîntece. Nepotul ei, cavalerul Coradino, avea să moară și el sub secura călăului încercînd să-și apere drepturile. Cum împărăteasa orientală nu reprezenta nici un pericol pentru dinastia de Anjou, învingătorul o lăsa să-și urmeze destinul sin-

¹ *Basilisa*, călugărită din ordinul întemeiat în secolul al IV-lea de Sfîntul Basilio, patriarh al monahismului creștin în Orient.

gură și neajutorată, ca o prințesă din dramele lui Shakespeare.

Fiind văduva împăratului Ioan Vatatzes, avea în stăpînire trei orașe importante din Anatolia, cu o rentă de trei mii de *besantes*¹ de aur fin. Dar această rentă de departe nu ajungea niciodată în mîinile ei. Și aproape de pomană s-a imbarcat pe o navă ce pornea spre țărmurile înflorite ale golfului Valenciei. Nepoata ei, Constanța, fiica lui Manfred, era căsătorită cu infantele don Pedro de Aragón, fiul lui don Jaime. Basilisa se stabili la Valencia, de curînd cucerită. Nepotul ei, viitorul Pedro al III-lea, care făcea parte din guvern datorită faptului că tatăl său era foarte bătrîn, îi oferî multe partide de căsătorie; dar, avînd nevoie de liniște după o viață plină de aventuri, prefera să intre în mănăstirea Sfînta Bărbara.

Ultima reprezentantă a gloriosului Frederic, ea și nepoata ei Constanța îi transmiteau lui Pedro al III-lea drepturile asupra Siciliei, iar monarhul aragonez, grav și tenace, le revendica după trecerea cîtorva ani, punînd stăpînire pe insulă îndată după faimoasele Vecernii Siciliene. Nefericita împărăteasă a trăit pînă în secolul următor în sărăcia unei mănăstiri de curînd întemeiate, aducîndu-și aminte de aventurile din viața ei melancolică, văzînd în închipuire palatul cu mozaicuri de aur de lîngă lacul Niceea, grădinile unde *Vatacio* dorise să moară sub un cort de purpură, giganticele ziduri ale Constantinopolului, bolțile catedralei Sfînta Sofia cu procesiunile ei hieratice de sfinți și bazilei încoronăți.

Din toate călătoriile și bogățiile sale splendide păstrase numai o piatră, singurul bagaj pe care-l avea cînd a coborît pe plaja din Valencia. Era o bucată dintr-o stîncă din Nicodemia, din care a izvorît apă, în mod miraculos, pentru botezul Sfîntei Bărbara. Notarul îi arăta fiului său bucata de piatră sfîntă încrustată deasupra unui agheasmatar cu apă sfințită. În aceeași capelă se afla mormîntul altei prințese, fiica bazileului Theodor

¹ Veche monedă bizantină de aur sau de argint.

Lascaris, care venise să trăiască alături de mătușa ei în exilul îndepărtat.

Ulises primea cunoștințele istorice ale tatălui său cu o oarecare neîncredere, cu toate că le admira.

— Nașul îmi va explica mai bine lucrul acesta... Nașul știe mai multe.

În timpul slujbei, când se uita la capela Sfintei Bărbăra, ochii lui ocoleau lada mare, funebră. Simțea repulsie când se gîndea la osemintele devenite cenușă. Doña Constanța aceea nu exista. Pe el îl interesa cealaltă, cea care era ceva mai încolo, pictată într-un tablou mic. Doña Constanța avusese lepră — boală care în vremurile acelea nu le ierta nici pe împărătese — și Sfînta Bărbăra o lecuisse în mod miraculos pe credincioasa ei. Pentru ca această faptă să dăinuiască în veci, în tablou era și Sfînta Bărbăra, îmbrăcată cu fustă largă și cu mînci croite în formă de lance, la fel ca o doamnă din secolul al XV-lea, și la picioarele ei, basilisa în strai de țărancă valenciană și cu bijuterii mari. În zadar îi spuse don Esteban că tabloul acesta fusese pictat cu secole după moartea împărătesei. Imaginația copilului sărea în mod disprețuitor peste această obiecție. Așa fusese doña Constanța, așa cum apărea în tablou, cu părul blond și cu ochi negri, enormi, frumoasă, puțin cam grasă, cum îi stă bine unei femei obișnuite să poarte mantii regești și care numai din cucernicie consimte să se travestească în țărancă.

Chipul împărătesei i-a apărut mereu în închipuirea lui de copil. Noaptea, când îi era frică în pat, impresionat de enormitatea salonului în care dormea, îi era de ajuns să-și aducă aminte de suverana Bizanțului ca să uite îndată neliniștea ce-l cuprinsese și miile de zgomete ciudate din clădirea veche. „Doña Constanța!“... Adormea cu perna în brațe de parc-ar fi fost capul basilisei. Cu ochii închiși vedea pupilele negre ale preamăritei doamne privindu-l maternal și dragăstos.

Cînd se apropiiau de el, toate femeile aveau ceva din cealaltă, care dormea somnul, de șase secole, în înaltul unui zid.

Cînd mama lui, blînda și palida doña Cristina, își lăsa pentru o clipă treburile și-l săruta, băiatul ~~era în zîm-~~

betul ei ceva din împărăteasă. Cînd Visanteta, o slujnică din grădina de zarzavat, oacheșă, cu ochii ca mura și cu pielea catifelată și fină, îl ajuta să se dezbrace sau îl trezea ca să-l ducă la colegiu, Ulises o cuprindea cu brațele cu o înflăcărare neașteptată, de parcă l-ar fi îmbătat mirosul de animalitate viguroasă și pudică pe care-l exela fata. „Visanteta!... Oh, Visanteta!...” Și se gîndea la doña Constanța. Așa trebuia să miroasă împărătesele, așa trebuia să fie atingerea pielii lor.

Fiori tainici și de neînțeles îi săgetau trupul, ca un abur ușor, ca niște clocote din lutul ce zace în adîncul oricărui copil și care urcă la suprafață odată cu tulburările tinereții.

Tatăl lui ghicea o parte din viața aceasta imaginară cînd îl vedea cum se joacă și ce citește.

— Ah, pișicherule!... Ah, farsorule!... Ești la fel ca nașu-tău.

Rostea aceste cuvinte zîmbind cu mai multe înțeleșuri, iar zîmbetul cuprindea, deopotrivă, disprețul pentru idealismul inutil și respectul pentru artiști; un respect asemănător cu venerația pe care o simt arabii pentru nebuni, văzînd în demența lor un dar al lui Dumnezeu.

Doña Cristina dorea ca acest fiu unic, alintat și îngrijit de ea ca un principe moștenitor, să fie preot. Ce n-ar da să-l vadă cîntînd prima slujbă!... Apoi, canonic la catedrală; mai apoi, prelat. Și, cine știe, cînd ea nu va mai fi în viață, cine știe dacă nu-l vor admira alte femei cînd îl vor vedea mergînd în urma unei cruci de aur, tîrînd după el mantia roșie de cardinal-arhiepiscop, înconjurat de un stat major de preoți înveșmîntați în odăjdii lungi, cine știe dacă n-o vor invidia pe mama care născuse acest magnat ecleziastic!

Pentru a-l face să prindă drag de cele sfinte, doña Cristina încropise o capelă într-unul din vastele saloane părăsite ale casei mari. Colegii de școală ai lui Ulises veneau acolo în după-amiezele libere, atrași atît de încîntarea de a se juca de-a popii cît și de bucatele multe pe care le pregătea doña Cristina pentru a îndestula tot clerul parohial.

Începeau solemnitatea trăgînd niște clopote prinse în cuie de o ușă a salonului. Clienții notarului, așezați pe scaune la mezanin în așteptarea actelor pe care le scriau copiiștii în cea mai mare grabă, ridicau capul cu uimire. Sunetul metalic zguduia clădirea, în colțurile căreia părea că se cuibărise liniștea, și zguduia strada, pe care numai din cînd în cînd trecea cîte-o trăsură.

În timp ce unii aprindeau luminările altarului și despătureau fețele de masă pentru ritualul divin, cu danțele frumoase, lucrate de doña Cristina, fiul și prietenii lui cei mai apropiați se îmbrăcau în fața credincioșilor, acoperindu-se cu tunici albe și cu feloane aurite, punîndu-și în cap tichii frumoase. Mama, care pîdea după o ușă, de-abia se stăpînea să nu intre și să nu-l sărute pe Ulises.

Cu cîtă grație imita gesturile și mișcările preotului din altarul cel mare !

Pînă aici totul mergea strună. Cei trei oficianți cîntau cît îi ținea gura lîngă piramida de luminări, iar corul credincioșilor răspundea din fundul încăperii cu glasul tremurînd de nerăbdare. Îndată se isca protestul, schisma, erezia. Făcuseră destul pe capelanii cei ce erau în altar. Trebuiau să lase odăjdiiile celor ce priveau pentru ca, la rîndul lor, să officieze și ei slujba. Aceasta era înțelegerea. Dar clerul se opunea, nu voia să renunțe la odăjdii, socotind cu mîndrie și cu măreție că sînt niște drepturi dobîndite, și mîinile lipsite de pietate ale celorlalți trăgeau de sfintele veșminte, profanîndu-le, ba chiar rupîndu-le. Se auzeau strigăte, țipete, se vedeau statuete și luminări căzute pe jos, se isca hărmălaie și se schimbau ocări de parcă s-ar fi născut Anticristul. Prudența lui Ulises punea capăt luptei. „Ce-ar fi dacă ne-am duce să ne jucăm în șopron...”

Șopronul era podul imens al casei mari și vechi. Toți primeau propunerea cu entuziasm. S-a isprăvit cu biserica ! Și ca un stol de păsări zburau pe scară în sus, sărînd peste treptele din plăci mici de faianță multicoloră cu glazura în formă de cercuri în relief ce arătau coloritul viu al cărămizii. Ceramiștii valencieni din secolul al XVIII-lea le împodobiseră cu galere berbere și creștine, cu păsări din apropiata Albufera, cu vînători

cu peruci albe ce dăruiau flori unei țărânci, cu fructe de tot felul și cu cavaleri sprinteni călărind pe cai ce păreau a fi una cu trupul lor în fața unor case și arbori care abia ajungeau la genunchii armăsarului.

Grupul gălăgios se împrăștia la ultimul cat de ziceai că este una din cele mai groaznice invazii din istorie. Pisici și șobolani fugeau de-a valma prin colțuri. Păsările, speriate, ieșeau ca niște săgeți prin ferestruicile acoperișului.

Bietul notar !... Niciodată nu se întorsese cu miinile goale când fusese chemat în afara orașului de țăranii bogați ce aveau încredere în el, incapabili să se bizuie pe altă instanță juridică. Era pe vremea când negustorii de antichități nu descoperiseră încă Valencia cea bogată, unde oamenii de rînd se îmbrăcaseră în mătase timp de secole, și unde mobilele, veșmintele și oalele de lut păreau a fi pătrunse de lumina unui soare mereu același, de albastrul unui văzduh veșnic senin.

Don Esteban, care se credea obligat să fie anticar în calitate sa de membru a numeroase societăți regionale, își umplea casa cu lucruri din trecut, fie că le aduna de prin sate fie că i le dăruiau, pe neașteptate, clienții săi. Pe pereți n-aveai unde să mai pui un tablou iar în saloane nu mai era loc pentru mobile. De aceea, noile achiziții luau drumul *podului*, în mod provizoriu, în așteptarea unei instalări definitive. Peste ani, cînd se va retrage din slujbă și va putea să înalțe un castel medieval — cît mai medieval cu putință — pe țărmul de la Marina, lîngă satul unde se născuse, va așeza fiecare obiect într-un loc demn de importanța sa.

Tot ceca ce lăsa notarul în încăperile de la catul de jos apărea în mod misterios în pod, de parc-ar fi avut picioare. Doña Cristina și servitoarele ei, nevoite să trăiască într-o neconținută luptă cu praful și cu păianjenii dintr-o clădire ce se părăginea încetul cu încetul, simțeau o ură cumplită împotriva a tot ceea ce era vechi.

Sus, băieții n-aveau de ce să se certe și să se ia la bătaie pentru costume. N-aveau decît să-și infunde miinile în oricare din lăzile mari care scoteau un trosnet surd de lemn mîncat de cari și ale căror balamale ajurate ca niște dantele se desprindeau de lemn. Unii se

jucau cu săbii mici cu mînerul de sîdef sau mînuiau săbii mari și lungi, înainte de a se înfășura în mantii de mătase de un roșu aprins, a căror culoare purta patina vechimii. Alții își aruncau pe umeri cuverturi de brocart foarte vechi, fuste de țărancă împodobite cu flori mari de aur, rochii cu alesătură bogată și frumoasă care făceau ca hîrtia.

Cînd se săturau să imite artiștii încrucișîndu-și zgomotos săbiile și prefăcîndu-se loviți de moarte, Ulises și alți copii dornici de acțiune propuneau să se joace *de-a hoții și vardiștii*. Hoții nu puteau să umble înveșmîntați în stofe scumpe, îmbrăcămîntea lor trebuia să fie sărăcăcioasă. Și se înfășurau în tot felul de haine de rînd închise la culoare, ce păreau făcute din pînză de sac. În diferitele pete ale țesăturii se ghiceau picioare, brațe, capete, ramuri de un verde metalic.

Don Esteban găsisese aceste petice la țărani, folosite ca să astupe ulcioarele mari de ulei sau puse pe catirii de muncă, în loc de pături. Erau bucăți de covoare copiate după schițele de tapiserie ale lui Tizian și ale lui Rubens. Notarul le păstra numai din respect istoric. Covoarele nu aveau căutare pe vremea aceea, așa cum se întîmplă cu lucrurile ce se găsesc pe toate drumurile. Negustorii din Valencia aveau în prăvăliile lor stofe de același fel cu duiumul, și cînd venea sărbătoarea de Joia Verde acopereau cu ele gardurile terenurilor fără case de pe străzile pe unde trecea procesiunea.

Alteori, Ulises repeta același joc zicîndu-i *de-a indienii și de-a conchistadorii*. În grămezile de cărți adunate de tatăl său, Ulises găsisese un volum care relata, pe două coloane, cu multe gravuri în lemn, călătoriile pe mare ale lui Columb, războaiele duse de Hernán Cortés, faptele de vitejie ale lui Pizarro.

Cartea aceasta a influențat întreaga lui existență. De multe ori, bărbat fiind, a regăsit-o la baza faptelor și dorințelor sale. În realitate, citise numai cîteva fragmente. Pe el îl interesau gravurile, mai demne de admirația lui decît toate tablourile din pod.

Cu vîrfurile spadei lungi și ascuțite trăgea o linie pe jos, întocmai ca Pizarro, în insula Gallo, în fața tovarășilor săi descurajați, gata să renunțe la cucerire. „Orice

bun castilian să treacă această linie..." Și bunii castilienii — o duzină de ghiduși cu mantii lungi și cu săbii ale căror mînere le ajungea la gură — se strîngeau în jurul căpeteniei, care imita gesturile eroice ale conchistadorului. Apoi slobozea strigătul de război: „Înainte, pe indieni!”

Stabiliseră că indienii trebuiau să fugă: de aceea umblau înfășurați sărăcăcios într-o bucată de covor și purtau pe cap peze de cocoș. Dar fugeau mișelește, și cînd se vedeau pe birouri, pe mese și pe grămezi de scaune, începeau să arunce cu ce se nimerea împotriva urmăritorilor. Cărți vechi de piele poleite cu un strat subțire de aur, în-folio de pergament alb se deschideau în cădere, rupîndu-li-se legăturile, împrăștiind pe jos o ploaie de pagini tipărite sau în manuscris, cu gravuri gălbui, ca și cum ar fi vrut să li se scurgă sîngele și să le iasă măruntaiele din trup, fiind doborîte de truda vieții.

Hărmălaia acestor războaie de cucerire atrăsese intervenția doînei Cristina. Nu mai vru să îngăduie în casă niște diavoli împielitați care în locul ritualurilor creștine din capela părăsită preferau să se joace în pod de-a aventurierii gălăgioși. Indienii erau cei mai potriviți pentru a fi masacrați. Pentru a compensa umilînța rolului cu noi splendori, își viriseră foarfecele păcătoase în covoare întregi, croind mai multe tunici în așa fel încît să le cadă pe piept un cap de erou sau de zeiță.

Rămas fără tovarăși de joacă, Ulises descoperi un farmec nou lucrurilor din pod. Liniștea spartă din cînd în cînd de trosnetele lemnului vechi și de fuga animalelor nevăzute, căderea inexplicabilă a unui tablou sau a unor cărți dintr-un morman îl făceau să guste o senzație de teamă și de taine nocturne sub mănunchiurile de raze care intrau prin ferestruici.

Se simțea mai bine în singurătatea aceasta. Putea s-o umple după voia lui. Ființele reale îl supărau așa cum ne supără zgomotele stridente cînd ne trezesc dintr-un vis frumos. Podul însemna o lume cu multe secole de existență, care-i aparțineau pe de-a-ntregul și se supuneau tuturor capriciilor lui.

Așezat într-un cufăr fără capac, îl făcea să se le-gene, imitind din gură urletele furtunii. Era o cara-velă, un galion, o navă, așa cum le văzuse în cărțile vechi; pinzele erau pictate cu lei și crucifixe, cu un turn la pupa și un saltimbanc sculptat în partea din față care se adîncea în valuri ca să apară apoi șiroind de apă.

Cufărul, împins de zor, aborda coasta tăiată cu vîr-ful navei, formată de un lădoi, golful triunghiular a două comode, plaja moale a unor baloturi de țesături. Și navigatorul, urmat de un echipaj pe atît de nume-ros pe cît de ireal, sărea pe uscat cu spada în mînă, es-caladînd niște munți de cărți, care erau Anzii, și gău-rea mai multe volume cu vîrfurile minerului metalic al unei lănci vechi ca să-și înfigă stindardul. De ce n-ar fi fost conchistador ?...

În zadar îi veneau în minte crîmpeie din conversa-țiile dintre nașul său și don Esteban, potrivit cărora to-tul era cunoscut pe suprafața Pămîntului. Cu toate ace-s-tea, nu se putea să nu mai fi rămas ceva de descoperit. Ulises era punctul de întîlnire a două familii de mari-nari. Frații mamei aveau vase pe coasta Cataloniei. Bu-nicii tatălui fuseseră navigatori, de rînd, dar curajoși, și acolo, în La Marina, trăia unchiul lui medicul, un ade-vărat om de mare.

Cînd aceste adevărate orgii imaginative îl osteneau, contempla portretele din diferite epoci adunate în pod. Le prefera pe cele ale femeilor : dame cu părul scurt și încrețit, cu o fundă la tîmplă, ca cele pictate de Veláz-quez ; fețe prelungi din secolul următor, cu gură ca ci-reasa, cu două alunițe în obraji și un turn de păr alb. Amintirea basilisei părea că plutește peste aceste ta-blouri. Toate aveau ceva din ea.

Printre portretele de bărbați se afla un episcop, su-părător pentru copil prin vîrsta lui absurdă. Avea aproape anii lui ; un episcop adolescent, cu ochi porun-citori și agresivi. Ochii aceștia îi inspirau o oarecare frică, și, tocmai de aceea, hotări să termine odată cu ei. „Poftim !“ Și-și înfipse spada în tabloul vechi, adăugînd la crăpăturile dinainte două găuri în dreptul pupilelor. Și, pe deasupra, simțind o înverșunare și mai mare, îi

mai trase și niște lovituri de cuțit... În aceeași seară, nașul lui fusese invitat la cină ; notarul îi vorbi de un anumit portret cumpărat în urmă cu câteva luni, în împrejurimile Játivei, oraș care-i trezea interesul pentru că cei din familia Borgia se născuseră într-un sat din apropiere. Cei doi bărbați erau de aceeași părere. Prelatul acela aproape copil nu putea fi altul decât Cesare Borgia, numit arhiepiscop de Valencia de către tatăl său Papa, când avea șaisprezece ani. Într-o zi când vor avea puțin răgaz vor examina portretul pe îndelete... Și Uli-
ses, plecându-și capul, simți că i se opreau dumicații în gât.

A se duce în casa nașului însemna o plăcere mai mare și mai pe înțelesul lui decât jocurile de unul singur din pod. Avocatul don Carmelo Labarta reprezenta în ochii copilului întruchiparea vieții ideale, a gloriei poeziei. Notarul vorbea despre el cu entuziasm, compătimindu-l în același timp.

— Și don Carmelo ăsta !... Primul avocat de drept civil din vremea noastră. Ar putea să câștige bani cu duiumul ; dar versurile îl atrag mai mult decât proce-sele.

Ulises intra în biroul lui cu emoție. Deasupra șirurilor de cărți multicolore și aurite ce acopereau pereții vedea niște capete mari de gips cu fruntea ca un turn și ochi găunoși, care păreau să contemple golul imens.

Copilul repeta numele lor de parc-ar fi fost o bucată din cartea despre viețile sfinților, începînd cu Homer și terminînd cu Victor Hugo. Pe urmă căuta cu privirea alt cap la fel de glorios, cu toate că nu era atît de alb, cu barba blondă și aproape cărunță, cu nasul roșu și cu obraji spuziți de pe care în anumite momente se desprindeau și pluteau în aer bucăți mici de piele ca mă-treața. Ochii blinzi ai nașului, niște ochi căprui pătați cu puncte negre, îl primeau pe Ulises cu dragostea unui celibatar care îmbătrînește și simte nevoia să aibă o familie. El era cel care-i pusese în cristelniță numele de Ulises, ce stîrnea atîta admirație și atîtea risete printre colegii de școală ; el era cel care-i povestise de multe ori aventurile navigatorului rege al Ithacai, cu răbdarea

unui bunic ce-i povestește nepotului viața sfintului al cărui nume îl poartă.

Apoi, băiatul examina cu aceeași devoțiune toate amintirile glorioase care împodobeau casa : cununi cu frunze de aur, cupe de argint, nuduri de marmură, plăci din diferite metale așezate pe plus, în care strălucea nepieritor numele poetului Labarta. Toată prada aceasta de război o cucerise cu puterea versului în concursuri, ca un luptător neobosit al slovelor.

Cînd se anunțau Jocurile Florale, concurenții tremurau, temîndu-se că marelui don Carmelo o să-i vină-n gînd să rîvnească vreunul din premii. Cu o ușurință uimitoare cîștiga floarea naturală pentru oda erotică, apoi cupa de aur pentru romanța de dragoste, perechea de statui dedicate oelui mai cuprinzător studiu istoric, bustul de marmură pentru cea mai bună legendă în proză și chiar *bronzul de artă*, răsplata pentru studiul filologic. Ceilalți puteau să aspire numai la ce mai rămînea.

Din fericire, se mărginise la literatura regională, și inspirația lui nu admitea alt veșmînt decît versul valencian. În afară de Valencia și de gloria ei trecută, numai Grecia mai merita admirația lui. O dată pe an Ulises îl vedea îmbrăcat în frac, cu pieptul înstelat de decorații și cu un greiere de aur la rever, semnul distinctiv al poeților moderni din Provența.

Aceasta pentru că urma să se sărbătorească literatura *lemosină*, sărbătoare la care juca întotdeauna primul rol : poet laureat, rostind o cuvîntare, sau simplu idol, căruia-i aduceau elogiul alți poeți, clerici robiți rimei ce creau imagini religioase, țesături de mătase care-și simțeau tulburată existența anonimă de neastîmpărul inspirației ; o întreagă confrerie de poeți populari, naivi și de inspirație domestică, ce aminteau de maeștrii cîntăreți din vechile orașe germane.

Labarta, nici după ce trecuseră două sute de ani, nu reușise să-l ierte pe Philippe, despot francez care le-a luat locul despoților austrieci. El desființase privilegiile Valenciei. „Bourbon, blestemat să fii !...“ Dar o spunea în versuri și în *lemosin*, circumstanțe atenuante ce-i îngăduiau să fie partizanul urmașilor lui Philippe *Bleste-*

matul și să figureze timp de câteva luni ca deputat al guvernului fără drept de vot. !

Finul lui și-l închipuia mereu cu o cunună de lauri pe frunte, la fel ca poezii aceia misterioși și orbi ale căror portrete și busturi împodobeau biblioteca. Vedeă că fruntea lui era lipsită de asemenea podoabă ; dar realitatea pierdea orice valoare în fața fermității concepțiilor sale. Cu siguranță nașul purta cunună cînd el nu era de față. O purta cînd era singur, fără îndoială, ca pe o scufie de casă.

Alt motiv de admirație erau călătoriile marelui om. Locuise în îndepărtatul Madrid — scenariu al aproape tuturor romanelor citite de Ulises — și uneori trecuse chiar frontiera, avîntîndu-se plin de curaj într-o țară îndepărtată numită sudul Franței, ca să-l viziteze pe alt poet pe care-l numea *prietenul meu Mistral*. Imaginația copilului, promptă și lipsită de logică în privința hotărîrilor, îl învăluia pe nașul său într-un nimb de interes eroic asemănător cu cel pe care-l avea pentru conchistadori.

Cînd răsunau clopotele bătînd ora prînzului, Labarta, care nu admitea abateri de la ora mesei, își pierdeă răbdarea, intrerupînd povestirea călătoriilor și a succeseșor sale.

— Doña Pepa, uite-l pe musafirul nostru.

Doña Pepa era menajera, tovarășa marelui om care de cincisprezece ani era legată la carul gloriei lui. Se întredeschideau niște perdele și înainta un piept proeminent deasupra unui abdomen încorsetat cu cruzime. După aceea, cu mult după aceea, apărea o față albă și radioasă, o față ca de lună. Și în timp ce-l saluta pe micul Ulises cu un zîmbet de astru nocturn, completarea dorsală a persoanei sale intra și iar intra, la cei patruzeci de ani carnali, atrăgători, proeminenți, imenși.

Notarul și soția lui vorbeau despre doña Pepa ca despre o persoană apropiată, dar copilul n-o văzuse niciodată în casa lor. Doña Cristina o lăuda pentru grija și pentru atenția cu care-l înconjură pe poet, dar de la distanță și fără a dori s-o cunoască. Don Esteban îl scuza pe marele om.

— Ce vrei !... Este un artist, și artiștii nu pot să-și ducă viața așa cum poruncește Domnul. Toți, oricât de serioși ar părea, sînt, de fapt, niște oameni pierduți. Ce păcat ! Un avocat atît de eminent ! Și ce de bani ar putea să cîștige !...

Lamentările tatălui îi dădura prilej lui Ulises să-și îndrepte șiretenia copilărească spre noi orizonturi. Întelese pe loc care era mobilul principal al existenței noastre ; pînă atunci doar îl întrezărise învăluit în taine. Nașul lui avea legături cu o femeie ; era un îndrăgostit, ca eroii din romane. Își aminti multe din poeziile sale valenciene, dedicate unei dame : uneori, slăvindu-l frumusețea stăpînit de beția și de sfîrșeala unuia care-a avut-o ; alteori, plîngîndu-se de răceala ei, cerîndu-i să-i dăruiască sufletul fără de care posesiunea trupului nu înseamnă nimic.

Ulises își închipui o mare doamnă, frumoasă ca doña Constanța. Trebuia să fie, cel puțin, marchiză. Nașul lui o merita cu prisosință. Și-și închipui, de asemenea, că se întîlneau dimineata, într-una din grădinile cu căpșuni din apropierea orașului, unde-l duceau părinții să bea ciocolata după ce ascultau slujba în fiecare duminică din lunile aprilie și mai.

Mult mai tîrziu, pe cînd sta la masă și cînd surprinse, încrucișîndu-se pe deasupra capului său, zîmbetele nașului cu ale menajerei, îi incolți în cuget bănuiala că doña Pepa ar fi sursa de inspirație a atîtor versuri siropoase și înflăcărâte. Dar buna lui credință se opunea unei asemenea bănuieli. Nu, nu era cu putință : trebuia să existe alta, fără doar și poate.

Notarul, care era prieten de multă vreme cu Labarta și avea spirit practic, ar fi voit să-i dea o mîină de ajutor, dar era călăuza unui om care nu-l vedea, nu-l auzea. Poetul trăia dintr-o mică rentă moștenită de la părinți. Prietenul lui l-a recomandat în zadar pentru a pleda în procese ce i-ar fi adus drept onorariu sume enorme. Voluminoasele hotărîri judecătorești se acopereau de praf pe masă, și don Esteban trebuia să se îngrijească de datele fixate, pentru ca avocatul să nu lase să treacă termenele procedurii juridice.

Fiul său, Ulises, va fi altfel. Îl vedea un mare avocat de drept civil, ca nașul lui ; dar cu o activitate laborioasă pe care o moștenise de la tatăl său. Averele va intra pe ușile casei lui precum un sul de hirtie timbrată.

În afară de asta, ar putea să țină și cabinetul de notar, birou prăfuit, cu mobile vechi și cu dulapuri mari ce aveau la uși plasă de sîrmă și perdele verzi, în spatele cărora zăceau registrele cu acte notariale legate în piele de vițel gălbuie, cu inițiale și cu numere pe cotoare. Don Esteban știa bine ce însemna biroul lui.

— Nu există livadă de portocali, zicea în clipele de exaltare ; nu există orezărie care să aducă un venit atât de mare ca proprietatea aceasta. Aici nu poate fi vorba de îngheț, nici de vijelie, nici de inundații.

Clientela era sigură : oameni de-ai bisericii, care-i aduceau după ei pe credincioși, fiindcă-l socoteau pe don Esteban ca pe unul de-ai lor ; și țărani, mulți țărani bogați. Familiile înstărite de la țară, cînd auzeau vorbindu-se despre oamenii învățați, se gîndeau îndată la notarul din Valencia. Îl priveau cu o admirație religioasă cum își puneau ochelarii ca să citească fără să se poticnească actul de vînzare sau actul dotal pe care copiii îl terminaseră chiar atunci de redactat. Era scris în castiliană, și-l citea în valenciană spre mai buna înțelegere a auditoriului, fără a se încurca deloc. Doamne, ce om !...

Pe urmă, în timp ce părțile contractante semnau actul, notarul își ridica ochelarii pe frunte și-i întreținea pe cei de față cu cîteva povestiri de prin partea locului ; povestirile erau întotdeauna cuviincioase, nu se pomenea de păcatele cărnii, însă era vorba despre organele digestive, cu tot felul de substanțe lichide, gazoase și solide. Clienții se înroșeau de rîs, încîntați de farmecul escatologic și nu se mai uitau cu atîta luare aminte la onorariu. Ce faimos era don Esteban !... Pentru plăcerea de a-l asculta ar fi făcut în fiecare lună cîte un act.

Viitorul destin al prințului notariatului era obiectul conversațiilor de după masă, în zilele fixate, cînd era invitat poetul.

— Ce vrei să fii ? îl întreba Labarta pe finul său.

Ochii mamei îl implorau pe micuț cu o rugămintă emoționantă : „Spune că vrei să fii arhiepiscop, regele mamii“. Pentru buna doamnă, era limpede că fiul ei nu putea să-și înceapă altfel cariera bisericească.

În ceea ce-l privea, notarul vorbea cu siguranță, fără să-l mai întrebe pe cel interesat. Va fi un jurisconsult eminent ; miile de duros se vor rostogoli spre el ca și cum ar fi centime ; va lua parte la solemnitățile universitare cu o pelerină de satin roșu aprins și cu o tocă ce va răsfringe pe fețele-i multiple gloria doctoratului. Studenții vor asculta respectuoși lângă catedra lui. Cine știe dacă nu-i era hărăzit guvernul țării !...

Ulises curma aceste gânduri de viitoare mărire :

— Vreau să fiu căpitan.

Poetul încuviința. Simțea entuziasmul nesăbuit al tuturor oamenilor liniștiți, al tuturor sedentariilor, pentru pană și pentru sabie. Când vedea o uniformă, inima i se aprindea cuprinsă de duiosia dragăstoasă a doicii care se vede curtată de un soldat.

— Foarte bine ! zicea Labarta. Căpitan de ce ?... De artilerie ? ... De stat major ?...

— Nu ; căpitan de vapor.

Don Esteban se uita în tavan, ridicînd mîinile. Știa el bine cine era vinovat pentru ideea aceasta nebunească, cine-i împuia capul cu asemenea absurdități.

Și se gîndea la fratele lui, medicul, care trăia retras în casa părintească, acolo, în La Marina, un om extraordinar, dar cam ținît, căruia lumea de pe coastă îi zicea *el Dotor* și pe care poetul Labarta îl poreclise *el Tritón, Tritonul*.

MATER AMFITRITA

Rareori, cînd *el Tritón* venea în Valencia, harnica doña Cristina schimba regimul alimentar al familiei.

Omul ăsta minca numai pește. Și inima ei de soție chibzuită se strîngea dureros cînd se gîndea la prețurile extraordinar de mari la care ajunge peștele într-un port de export.

Viața se scurgea domol în casa aceea, totul se făcea pe îndelete și prezența medicului aducea grave perturbări în toate cele. Îndată ce se crăpa de ziuă, cînd toți ai casei dormeau duși, auzind prin somn huruitul primelor trăsuri și dangătul clopotelor ce se trăgeau înaintea slujbelor din zori, ușile se izbeau cu zgomot de perete și scara scîrțîia sub niște pași grei ca de fier. Era *el Tritón*, care ieșea în stradă de cum se lumina de ziuă, nefiind în stare să rămînă între patru pereți. Luîndu-se după cei ce erau mînați de treburi matinale, ajungea la piață și se oprea în fața prăvălioarelor cu flori, unde afluența feminină era mai mare.

Ochii femeilor se îndreptau spre el instinctiv, cu o căutătură de interes și de teamă. Unele se înroșeau cînd se îndepărtau, închipuindu-și, fără voia lor, cît de puternic ar putea să fie un braț al acestui colos urît și tulburător.

— Este în stare să strivească un purice pe braț, ziceau marinarii din satul lui ca să-i laude peste măsură tăria mușchilor.

Trupul lui părea că este lipsit de grăsime. Sub pielea oacheșă se vedeau numai tendoanele tari și mușchii proeminenți; un țesut herculean din care fusese înlăturat orice element ce nu dezvoltă forță. Labarta găsea că are o mare asemănare cu divinitățile marine. Era Neptun înainte de a-i fi albit părul. Era Poseidon, așa cum îl vă-

zuseră primii poeți din Grecia, cu părul negru și creț, cu trăsăturile feței înăsprite de aerul salin, cu barba cărlionțată, terminându-se cu două capete în spirală ce păreau formate de picurarea apei de mare. Nasul, cam turtit de o lovitură primită în tinerețe, și ochii mici, oblici, stăruiți, îi dădeau chipului o expresie de sălbăticie asiatică. Dar această neregularitate dispărea când zîmbea, lăsînd să se vadă dinții regulați și strălucitori, niște dinți de om al mării, obișnuit să mănînce pește sărat.

În primele zile umbla pe străzi fără țință, nehotărît. Se ferea de trăsuri; îl stînjenea înghesuiala trecătorilor de pe trotuare. Se plîngea de forfota dintr-o capitală de provincie, găsind-o insuportabilă, el, care văzuse cele mai mari porturi din cele două emisfere. În cele din urmă o lua în mod instinctiv pe drumul portului, în căutarea mării, prietena lui eternă, care-l saluta prima, în fiecare dimineață cînd deschidea ușa casei, acolo, în La Marina.

Nepotul lui îl însoțea de multe ori în aceste plimbări. Umbletul pe cheiuri avea pentru el o anumită muzică evocatoare a tinereții, cînd naviga, îmbarcat ca medic al unui transatlantic: scîrțîit de macarale, huriit de căruțe, melodii ritmice, surde, ale hamalilor.

Ochii lui primeau și o mîngîiere a trecutului cînd cuprindeau cu privirea spectacolul portului: vapoare ce scoteau fum pe coșuri, vase cu vele, cu pînzele întinse la soare, bastioane de lăzi cu portocale, piramide de ceapă, ziduri din saci cu orez, rînduri compacte de butoaie cu vin, doagă lingă doagă. Și, ieșind în întîmpinarea acestor mărfuri care plecau, descărcătorii le aliniau pe cele care soseau: munți mici de cărbune provenind din Anglia; saci de cereale de la Marea Neagră; batog din Terranova, îmbibînd aerul înconjurător cu praf de sare; scînduri groase și gălbui din Norvegia, care păstrau mirosul pătrunzător al pădurilor de rășinoase.

Portocale și cepe căzute din lăzi se stricau la soare, răspîndind zeama lor dulce și acră. Vrăbiile săreau în jurul munților de grîu și fugeau, bătînd din aripi speriate cînd auzeau pași. Peste cupa albastră a portului își împleteau contradansul fără sfîrșit pescărușii Mediteranei, mici, fragili și albi ca porumbeii.

El Tritón mergea enumerindu-i nepotului său toate vapoarele, după felul și categoria lor. Și convingându-se că Ulișes era în stare să confunde o brigantină cu o fre-gată, se înroșea scandalizat :

— Atunci, ce dracu vă învață pe voi la colegiu ?...

Cînd trecea pe lângă burghezii din Valencia, așezați pe cheiuri cu undița în mînă, arunca o privire de com-pătimire în fundul coșurilor goale. Acolo, în casa lui de pe țarm, înainte de a se ridica soarele, el avea deja pe fundul bărcii cu ce să-și ducă zilele o săptămînă întreagă. Vai, asta-i sărăcia orașelor !

Stînd în picioare pe ultimele stînci ale stăvilărilor din port, își întindea privirea peste cîmpia imensă, des-criindu-i nepotului tainele ascunse la orizont. În stînga lui — dincolo de munții albaștri din Oropesa care măr-gineau golful valencian — vedea în închipuire Barcelona cea opulentă, unde avea numeroși prieteni ; Marsilia, prelungire a Orientului înfiptă în Europa ; Genova, cu palatele ridicate pe coline acoperite de grădini. Apoi ve-derea i se pierdea în orizontul desfășurat în fața lui. Dru-mul acesta era drumul tinereții fericite.

Mergînd în linie dreaptă, întilnea orașul Neapole, cu muntele lui fumegînd, cu orchestrele și cu dansatoa-rele sale oacheșe, cu cercei mari în formă de inel. Mai departe, insulele Greciei ; la capătul unui drum acvatic, Constantinopolul, și, mai departe, mărginind marea plajă lichidă a mării Negre, un șir de porturi unde argonauții își uitau obîrșia, pierduți într-un furnicar de rase, mîngîiați de tandrețea felină a femeilor slave, de voluptatea orientalelor și de aviditatea evreicilor.

La dreapta lui se afla Africa. Vedea porturile egip-tene, cu corupția lor tradițională, care încep să se tre-zească la viață și să orăcăie precum broaștele dintr-o mlaștină fetidă de cum apune soarele ; Alexandria, în ale cărei cafenele de mîna a doua dansează falsele plante storax fără altă îmbrăcăminte decît o batistă în mînă, și fiecare femeie este de altă nație, și se aud pe rînd toate limbile Pămîntului...

Doctorul își lua ochii de la mare și-i lăsa să cadă asupra nasului său turtit. Își amintea o noapte de căl-dură egipteană și arsurile whisky-ului pe care-l băuse ;

atingerea femeilor goale, plătite ; bătaia cu alți navigatori nordici, cu părul roșcat ; bătaia cu pumnii pe întuneric, și el, cu fața însingerată, fugind spre vasul care din fericire ridica ancora în zori. Ca toți bărbații din ținuturile mediteraneene, nu cobora pe uscat fără să aibă cuțitul ascuns la brâu, și-l folosisese ca să-și deschidă drum. „Ce vremuri !“, se gîdea el *Tritón* mai degrabă cu nostalgie decît cu muștrare de cuget. Și adăuga drept scuză : „Vai, atunci aveam douăzeci și patru de ani !“

Aceste amintiri îl făceau să-și întoarcă ochii spre o masă mare de pămînt ce înainta în mare ; părea albastră din cauza distanței, dezlipită de uscat la simpla vedere, ca un ostrov enorm. Era marele promontoriu Ferrario al geografilor antici, punctul cel mai înaintat al Peninsulei în Mediterana inferioară, care închide golful Valenciei în partea de Sud.

Avea forma unei mîini cu munți în loc de degete ; dar îi lipsea degetul mare. Celelalte patru degete se întindeau deasupra valurilor, formînd capul San Antonio, capul San Martin, capul La Nao și capul Almoraira. Într-un sîn de mare se afla satul său natal și casa familiei Ferragut, bărbați curajoși care în alte secole se luptaseră pe mare cu pirații mauri ; uneori fuseseră și contrabandiști, în vremurile moderne, navigatori de cînd se știau, poate chiar de cînd au apărut primii cai de lemn săltînd deasupra valurilor înspumate care fierbe în promontoriu, de cînd au venit grecii din Marsilia ca să întemeieze Artemiston, cetatea divinei Artemis, pe care latinii o numeau Diana și care, în cele din urmă, a luat numele de Denia.

În casa aceasta voia să trăiască și să moară, fără dorința de a mai vedea alte meleaguri, cu acea statornicie neașteptată ce pune stăpînire pe cei ce rătăcesc pe valuri, făcîndu-i să se stabilească pe o stîncă de pe coastă, întocmai cum se prinde o moluscă de un smoc de alge.

El Tritón se plictisea repede de plimbările prin port. Marea Valenciei nu era pe gustul lui. O tulburau apele rîului și ale canalelor de udat. Cînd ploua în munții Aragónului, în golf se vărsa un lichid pămîntos, colorînd valurile în roșu și spuma în galben. În afară de asta, îi era cu neputință să înoate, plăcere pe care o gusta zilnic. În-

tr-o dimineață de iarnă, când a început să se dezbrace pe plajă, lumea dăduse fuga de parcă era atrasă de un fenomen. Peștele golfului avea pentru el un gust insuportabil, de nămol.

— Eu plec, îi spunea în cele din urmă notarului și soției sale. Nu înțeleg cum puteți să trăiți aici.

Într-una din aceste retrageri în casa din La Marina stăruia foarte mult să-l ia și pe Ulises cu el. Începea vara; băiatul avea trei luni de vacanță, și notarul, care nu putea să plece din oraș, își petrecea vara cu familia sa pe plaja de la Cañabal, străbătută de șanțuri rău mirositoare, lângă o mare cu apa murdară. Micuțul se arăta a fi palid și slăbit din cauza studiilor și efortului intelectual. Unchiul lui o să-l facă puternic și sprinten ca un delfin. Și numai cu prețul unor discuții aprinse putu să-l smulgă de lângă doña Cristina.

Când intră în casa medicului, Ulises admiră mai întâi trei fregate care împodobeau tavanul sufrageriei: trei ambarcațiuni minunate, din care nu lipseau vela, scripetele, frîghia, nici ancora, și care puteau să fie date la apă în orice clipă cu un echipaj de liliputani.

Erau lucrate de bunicul lui, căpitanul Ferragut. Dornic de a-i elibera pe cei doi fii ai săi de robia mării care apăsă de multe veacuri asupra familiei, îi trimisese la Universitatea din Valencia ca să fie domni înlăuntrul țării. Cel mai mare, Esteban, de cum și-a terminat studiile, a devenit notar în Catalonia. Cel mai mic, Antonio, se făcu medic ca să nu-l supere pe bătrîn; dar, odată ce dobîndi acest titlu, își oferî serviciile unui transatlantic. Tatăl îi închisese ușa mării, și el intra pe fereastră.

Căpitanul de vas îmbătrîni, rămînînd complet singur. Își îngrijea bunurile, cîteva podgorii plantate în trepte, pe coastă, în fața casei. Coresponda des cu fiul său, notarul. Din cînd în cînd sosea cîte-o scrisoare de la cel mai mic, de la cel preferat, din ținuturi îndepărtate pe care bătrînul navigator mediteranean le cunoștea doar din auzite. Și rămînea ceasuri întregi la umbra unei bolți de viță, în fața mării albastre și luminoase, construind micile lui vapoare. Toate erau fregate de mare capacitate și cu o linie îndrăzneată a velaturii. Astfel se consola căpitanul pentru faptul că nu comandase altceva în viața sa

decît ambarcaţiuni mici cu pînze, care erau greoaie, incete şi solide, la fel ca navele din alte secole ; în ele ducea vin la Sète sau încărcă lucruri interzise în Gibraltar şi pe coasta Africii.

Ulises îşi dădu curînd seama că unchiul lui, *el Dotor*, se bucura de o popularitate alcătuită din elementele cele mai contradictorii. Oamenii zîmbeau cînd vorbeau despre el, ca şi cum l-ar fi socotit nebun, dar îndrăzneau s-o facă numai cînd era departe, căci tuturor le inspira o anumită teamă. În acelaşi timp, îl admirau, socotindu-l o glorie locală. Cutreierase toate mările în lung şi-n lat, şi, în afară de asta, era puternică, şi, cînd se dezlănţuia, se vedea bine că are o forţă pe care nu prea şi-o putea stăpîni, groaza şi mîndria consătenilor săi.

Flăcălandrii din sat, cînd îşi încercau puterea pumnilor luîndu-se la întrecere cu marinarii de pe vasele englezeşti care veneau să încarce stafide, evocau numele medicului ca o consolare în caz de înfrîngere.

— Dac-ar fi aici *el Dotor* !... O jumătate de duzină de englezi n-ar fi nimic pentru el.

Nu exista acţiune în care să fie nevoie de putere, oricît de nebunească ar fi fost, căreia să nu-i facă faţă. Inspira aceeaşi credinţă pe care-o inspiră sfinţii făcători de minuni şi căpitani curajoşi. În cîte-o dimineată de iarnă senină şi cu mult soare, oamenii dădeau fuga la mal, uitîndu-se cu îngrijorare la marea singuratică. Veteranii care se încălzeau la soare lingă bărcile trase pe uscat, cînd îşi aţinteau privirea obişnuită să scruteze orizonturile întinse, izbuteau să vadă un punct aproape imperceptibil, un grăunte de nisip dănuind în voia valurilor.

Toţi îşi spuneau părerea cît mai tare. Era o geaman-dură sau o bucată de catarg, resturi ale unui naufragiu îndepărtat. Femeile credeau că era un înecat, un cadavru care plutea la fel ca un burduf pentru că se umflase, după ce stătuse multe zile între două ape...

Dintr-o dată incolţea o bănuială care-i lăsa pe toţi cu gura căscată : „Dac-o fi *el Dotor* !“ Tăcere îndelungată... Bucata de lemn lua forma unui cap ; cadavrul se mişca. Mulţi ajungeau să desluşescă cum clocoteau băşicile de spumă în jurul bustului său, care înainta ca o proră şi în

urmă se vedeau visele puternice ale brațelor sale... Sigur că era *el Dotor* ! Își împrumutau unii altora ocheanele vechi ca să-i recunoască barba cufundată în apă, fața contractată de efort sau dilatată de suflarea-i zgomoasă.

Și *el Dotor* călca pe malul uscat, impudic ca un zeu, arătându-și cu seninătate trupul gol, dînd mîna cu bărbații, în timp ce femeile țipau acoperindu-și un singur ochi cu șorțul, înspăimîntate și minunîndu-se în același timp de bărbăția lui, în timp ce înainta, împrăștiind la fiecare pas picături de apă.

Fiecare cap al promontoriului năștea în el dorința de a-l ocoli înot, ca delfinii ; trebuia să măsoare cu brațele sale fiecare golf și fiecare sîn de mare, ca un proprietar care nu are încredere în măsura altuia și o rectifică pentru a-și afirma dreptul de posesiune. Era un vas omenesc care tăia se cu chila pieptului său spuma involburată din jurul stîncilor, precum și apele liniștite în fundul cărora peștii par scînteii printre ramuri sîdefii și stele mergătoare ca niște flori.

Se așezase ca să se odihnească pe stîncile negre cu jupoane de alge care aci apar, aci dispar, în voia valului capricios, așteptînd să se lase întunericul și să vină vasul orb care să se sfarme de ele ca o coajă. Pătrunsese, aidoma unei reptile marine, în unele peșteri de pe coastă, lacuri adormite și glaciale luminate de crăpături tainice unde văzduhul este negru și apa diafană ; unde înotătorul are bustul de abanos și picioarele de cristal. Cînd înota prin asemenea locuri minca toate vietățile pe care le găsea lipite de stînci sau dînd din antene și din piciorușe. Atingerea peștilor mari care fugeau fricoși, cu o violență de proiectil, îl făcea să rîdă.

În ceasurile de seară petrecute lîngă vaporeșele bunicului, Ulisese îl auzi vorbind despre *Peje Nicolao*, un ompește din strîmtoarea Messina, citat de Cervantes și de alți autori, care trăia în apă hrănindu-se cu ceea ce i se da de pomană de pe nave. Unchiul lui semăna întrucîtva cu *Peje Nicolao*. Alteori pomenea de un anumit grec care trecea în fiecare seară Helespontul înot ca să-și vadă iubita. Iar el, care cunoștea Dardanelele, voia să se întoarcă

acolo ca simplu călător, pentru ca poetul numit lord Byron să nu fie singurul care să fi imitat traversarea legendară.

Cărțile pe care le păstra în casa lui ; hărțile nautice prinse în cuie de pereți ; sticlutele și borcanele pline de animale și plante de mare ; mai mult decît toate acestea gusturile sale care contrastau cu obiceiurile consătenilor săi îi dăduseră o reputație de savant misterios, un prestigiu de vrăjitor.

Totți cei ce erau sănătoși îl socoteau nebun ; dar cum simțeau că n-o duc prea bine cu sănătatea, îl priveau cu aceeași încredere ca bieteile femeii care stăteau ceasuri lungi în casa lui, privindu-i barca în depărtare, așteptînd să se întoarcă de pe mare ca să-i arate copiii bolnavi pe care-i țineau în brațe. Față de ceilalți medici avea meritul de a nu lua bani pentru serviciile sale ; ba, mai degrabă, mulți bolnavi ieșeau din casa lui cu monede în mînă.

El Dotor era bogat, cel mai bogat din tot ținutul, că nici nu mai știa ce să facă cu banii lui. În fiecare zi, pune în mîinile servitoarei — o bătrînă care-l slujise pe taică-său și o cunoscuse pe maică-sa — peștele ce ajungea pentru hrana amîndurora ; i-l pune în mînă cu o generozitate regală. *El Tritón*, care-și ridicase pinza în zori, debarca înainte de unsprezece, și langusta trosnea purpurie pe jărat, împrăștiind o aromă ca de zahăr ; supa clocotea îngroșîndu-și zeama cu grăsimi suculentă a porcului de mare ; uleiul sfîrșia în tigaie, acoperind pielea trandafirie a roșioarelor ; aricii de mare și midiile pîrîiau sub cuțit, desfăcîndu-și carnea vie încă în cratița ce fierbea în clocot. În afară de asta, în ogradă mugea o vacă cu ugerul plin și cotcodăceau multe găini de o fecunditate neobosită.

Făina frămîntată de servitoare și cafeaua tare și neagră ca lutul era tot ceea ce *el Tritón* cumpăra cu banii lui. Dacă se întîmpla să caute sticla cu rachiou din trestie de zahăr cînd se întorcea de la înot, o făcea ca să se frecioneze.

O dată pe an banii intrau pe ușile casei lui. La culesul viei fetele se împrăștiu prin viile plantate în trepte și tăiau ciorchinii cu boabă mică și tare. Apoi îi întin-

deau la uscat în niște șoproane numite *riurraus*. Așa se făcea stafida mică, preferată de englezi pentru budinci. Vinzarea era sigură ; veneau vapoarele din Marea Nordului s-o caute. Și el *Tritón* rămânea perplex când vedea în mîinile sale cinci sau șase mii de pesetas, întrebîndu-se în sinea lui ce poate să facă un om cu atîția bani.

— Totul este al tău, îi spuse nepotului arătîndu-i casa.

A lui era și barca, ale lui cărțile și mobilele vechi în ale căror sertare era pus bănetul, în ascunzișuri copilărești care atrăgeau atenția.

Curtoate că se văzu proclamat stăpîn a tot ceea ce-l înconjura, un despotism drăgăstos și aspru apăsa asupra lui Ulises. Era foarte departe de mama lui, doamna aceea bună care închidea ferestrele cînd trecea el și nu-l lăsa să iasă din casă fără să-i înnoade fularul și fără să-l sărute.

Cînd dormea mai bine, crezînd că mai erau încă multe ceasuri din noapte, se deștepta simțînd că cineva-l trage zdravăn de picioare. Unchiul lui nu putea să-l atingă altfel. „Sus, musule !“ În zadar protesta, zicînd că dormea adînc ca orice copil... Era sau nu era el *gato* — *servitorul* ambarcațiunii care-l avea pe doctor drept căpitan și singur membru al echipajului ?

Ghearele unchiului îl puneau în picioare în fața valurilor de aer sărat care intrau pe fereastră. Marea era întunecată și învăluită într-o ceață ușoară. Ultimele stele străluceau cu licăr de uimire, gata să fugă. În orizontul plumburiu se deschidea o ruptură mare, înroșindu-se mereu, ca o rană spre care se scurge sîngele. Jos, în bucătărie, aburea cafeaua între doi pesmeți marinărești. Musul lua mai multe coșuri goale. Înaintea lui mergea căpitanul ca un războinic al valurilor, ducînd visele pe umăr. Picioarele sale lăsau în nisip o urmă grăbită. În spatele lui, satul începea să se trezească. Peste apele întunecate alunecau bărcile cu pînze ale pescarilor ca niște giulgiuri ce se îndreptau spre largul mării.

Două vise puternice despărteau barca de micul chei din stînci. Apoi mergea pe marginile ei dezlegînd pînza, pregătind frînghiile, făcînd-o să se aplece într-o parte sub pașii lui grei. Pînza de vele se ridica trosnind și se umfla cu o convexitate albă. „Gata ; acum, la drum.“

Apa începea să cînte alunecînd pe cele două fețe ale prorii. Între prora și marginea pinzei se vedea o felie de mare neagră, și pe firul ei se ivea, încetul cu încetul, o mare sprînceană roșie. Sprînceana se prefăcea într-un coif; apoi, într-o emisferă; pe urmă, într-un arc arab frînt în partea de jos, pînă cînd, în cele din urmă, se desprindea de masa lichidă, la fel ca o bombă, împrăștiind scîlipiri de incendiu. Norii cenușii deveneau singerii, stîncile de pe țărîm începeau să strălucească precum niște oglinzi de aramă. Pe partea uscatului se stingeau ultimele stele. O sumedenie de pești de foc înotau înaintea prorii, alcătuiind un triunghi cu vîrfurile spre orizont. Spuma promontoriilor era trandafirie, de parcă albeața ei ar fi reflectat o erupție submarină.

—Bună ziua! îi striga medicul lui Ulises, care-și încălzea mîinile înghețate de vînt.

Și, înduișat de voioșia copilăroasă a zorilor, își slobozea vocea de bas peste liniștea mării, intonînd uneori romante sentimentale pe care le auzise în tinerețea lui cîntate de o soprană de operetă îmbrăcată în mus; repetînd, alteori în valenciană, cîntecele cadentate ale pescarilor de pe coastă, cîntece născocite în timp ce trăgeau năvoadele și în care se adunau cuvintele cele mai indecente, în funcție de rimă. La anumite cotituri ale țărîmului strîngea velele, barca nefăcînd altă mișcare decît o rotire înceată în jurul frînghieii de la ancoră.

Cînd se uita în spațiul întunecat de umbra navei, Uli-sese vedea fundul atît de aproape, încît era gata să creadă că-l atinge cu vîrfurile vislei. Stîncile erau ca de sticlă. În interstițiile și în golurile lor plantele se mișcau pîrînd a avea o viață animală și viețuitoarele păreau pietrificate asemenea vegetalelor și pietrelor. Barca părea că plutește în aer, și prin atmosfera lichidă care învăluia această lume a abisului coborau undițele, și o mulțime de pești înotau și se arcuiau în întîmpinarea morții.

Era o scînteiere de focuri galbene, de spinări albastre, de aripioare trandafirii. Din peșteri ieșeau pești argintii ce vibrau ca niște fulgere de mercur; alții înotau încet, fiind pintecoși, aproape rotunzi, cu zale din solzi de aur. Pe povîrnișuri se țirau crustaceele pe rîndul dublu de picioare, atrase de această noutate care spargea

liniștea de moarte a adâncurilor submarine, unde toate viețuitoarele hăituiesc și devorează, pentru a fi, la rîndul lor, devorate. Aproape de suprafață pluteau meduzele, umbrele de soare vii, de un alb opalin, cu tiv rotund, mov sau roșu-ărâmiu. Sub cupola gelatinoasă se agita smocul de fire pe care-l folosesc pentru locomoție, hrană și înmulțire.

Nu trebuia să facă altceva decît să tragă de firul undițelor și o nouă pradă cădea în barcă. Coșurile se umpleau. Cei doi se plictiseau în cele din urmă să pescuiască atît de ușor... Soarele era aproape în punctul cel mai înalt al curbei sale: fiecare undă marină lua cu sine o fișie din briul de aur care despărțea imensitatea albastră. Lemnul bărcii părea că arde.

— Ne-am ciștigat simbria pe o zi, zicea el *Tritón* uitîndu-se la cer și apoi la coșuri. Acum, puțină curățenie.

Și, dezbrăcîndu-se de haine, se arunca în mare. Ulișes îl vedea coborînd prin mijlocul inelului de spumă deschis de trupul lui. Acum își dădea seama de adîncimea acestei lumi fantastice, alcătuită din stînci sticloase, plante-animale și animale-pietre. Cînd cobora, trupul negricios al înotătorului căpăta transparența porțelanului. Părea de cristal albăstrui: o statuie turnată din aluatul oglinzilor venețiene, ce s-ar sparge de cum ar atinge fundul.

Înainta ca un zeu al adîncului, tîrînd cu el plante, urmărind cu mîinile fulgerele de chinovar și de aur care se ascundeau în crăpăturile stîncilor. Treceau minute întregi; va rămîne pentru totdeauna acolo jos; nu va mai urca. Băiatul se gîndea, îngrijorat, că va trebui să ducă, el singur, barca pînă la mal. Dintr-o dată, trupul de cristal alb se colora în verde, crescînd și iar crescînd. Pe urmă începea să fie arâmiu închis, și la suprafață se iveau capul înotătorului, respirînd zgomotos și ridicînd brațele, oferindu-i apoi băiatului tot ce adunase de sub ape.

— Acum e rîndul tău, rostea cu glas poruncitor.

Încercările de a nu se supune se dovedeau inutile. Unchiul îl ocăra cu cele mai grele vorbe sau îl îndemna promițîndu-i că este în siguranță. Nu mai știa exact dacă s-a aruncat singur în apă sau dacă-l smulseseră din barcă

gnearele doctorului. După ce trecu prima surpriză, încercă impresia celui care-și amintește ceva uitat. Înota din instinct, ghicind ceea ce trebuia să facă înainte de a-l sfătui maestrul său. Se deștepta în el experiența ancestrală a unui întreg neam de marinari care luptaseră cu marea și uneori rămăseseră pentru totdeauna în adâncurile ei.

Amintirea a ceea ce exista dincolo de albeața lovită de picioarele lui îl făcea să-și piardă dintr-o dată liniștea. Imaginația îl trăgea în jos, cu greutatea unei ghiulele de tun.

— Unchiule... unchiule !

Și se agăța convulsiv de insula aceea tare de mușchi, bărboasă și zîmbitoare. Unchiul ieșea la suprafață nemișcat, de parcă și-ar fi înfipt pe fundul apei picioarele de piatră. Era asemenea promontoriului apropiat care întuneca și răcea apa cu umbra lui de abanos.

Așa își petreceau dimineata, pescuind și înotînd. Apoi, după amiaza, urmau expedițiile pe jos de-a lungul falezelor stîlcoase ale țărmului.

El Dotor cunoștea atât înălțimile promontoriului cît și adîncurile sale. Pe cărări de capră sălbatică, suiau pe culmi de pe care puteau să vadă insula Ibiza. La răsăritul soarelui, îndepărtatul pămînt balear părea o flacăra de culoarea trandafirului ieșind din valuri. Alteori mergeau la suprafața apei. *El Tritón* îi arăta nepotului său peșteri uitate, în care Mediterana pătrundea cu unduiri încete. Erau un fel de grajduri maritime, în care vapoarele puteau să ancoreze, rămînînd ascunse oricăror priviri. Acolo, berberii își vor fi ascuns de multe ori galelele, pentru a se năpusti pe neașteptate asupra unui sat apropiat.

Într-una din aceste peșteri, pe un soclu de stînci, Ulișes văzu o grămadă de baloți.

— Să mergem, zise *el Dotor*. Fiecare își cîștigă pînea cum poate.

Cînd se întîlneau cu carabinierul singuratic care contempla marea sprijinindu-se în pușcă, medicul îi oferea o țigară sau îi dădea sfaturi dacă era bolnav. Bieții oameni !... Atît de prost plătiți !... Dar simpatia lui se îndrepta spre ceilalți, spre cei certați cu legea. Era fiul mă-

rii sale, și în Mediterană, eroi ori corăbieri, toți avuseseră în ei ceva din felul de a fi al piraților sau contrabandiștilor. Fenicienii, care răspîndiseră odată cu călătoriile lor pe mare primele opere ale civilizației, își luau singuri răsplata pentru acest serviciu, umplîndu-și bărcile cu femei răpite, marfă scumpă și ușor de transportat.

Pirateria și contrabanda alcătuiau trecutul istoric al tuturor satelor pe care le vizita Ulises; unele erau îngrămădite la adăpostul unui promontoriu străjuit de un far; altele erau răsfirate în scobitura unui golf presărat cu ostroave înconjurate cu briie de spumă. Bisericiile vechi aveau creneluri pe ziduri și metereze lingă uși prin care se trăgea cu culebrinele și cu flintele. Locuitorii se refugiau în biserici cînd fumul de la turnurile de pază îi vestește că au debarcat pirați din Alger. Urmînd sinuozitățile promontoriului, exista un rînd de turnuri roșietice, fiecare din ele fiind egale la vedere cu alte două turnuri. Acest rînd se prelungea la sud pînă la strîmtoarea Gibraltar, înspre nord ajungînd pînă în Franța.

Doctorul le văzuse la fel în toate insulele Mediteranei de apus, pe coastele Neapolelui și în Sicilia. Erau fortificațiile unui război milenar, unei lupte de zece secole între mauri și creștini pentru stăpînirea mării albastre; luptă de piraterie, în care bărbații mediteraneeni, deosebindu-se între ei prin religie, dar avînd același suflet, prelungiseră pînă la începuturile secolului al XIX-lea aventurile Odiseei.

Ferragut ajunsese să cunoască în satul lui mulți bătrîni care fuseseră sclavi în Alger în tinerețea lor. Femeile bătrîne mai cîntau și acum romane cu fete răpite în serile de iarnă și vorbeau cu groază de brigantinele berbere. Tilharii mării aveau înțelegere cu necuratul care-i înștiința cînd erau ocazii prielnice. Dacă într-o mănăstire intrau în cinul călugăresc fete frumoase pentru noviciat, la miezul nopții porțile se zguduiau sub loviturile de topor ale diavolilor bărboși care înaintau înlăuntrul țării, lăsînd în spatele lor galera pregătită pentru a primi încărcătura de carne femeiască. Dacă se căsătorea o fată de pe coastă, vestită pentru frumusețea ei,

la ieșirea din biserică se iveau necredincioșii cu flintele, omorându-i pe bărbații fără arme ca să ia cu ei femeile îmbrăcate în straie de sărbătoare.

De pe tot litoralul, se temeau numai de navigatorii din La Marina, la fel de curajoși și de războinici ca și ei. Nu îndrăzneau să le atace casele decât dacă erau plecați în largul Mediteranei, sau dacă luaseră parte, la rîndul lor, la jefuirea și la incendierea vreunui sat de pe coasta Africii.

În amurgurile lungi de vară, *el Tritón* și nepotul său cinau sub bolta de viță. După ce strîngeau masa, Ulises minuia fregatele bunicului său, învățînd nomenclatura diferitelor părți ale tachelajului și cum se manevrează velatura. Uneori rămîneau amîndoi pînă la ceasuri tîrzii în tinda rustică, privind marea luminoasă sub strălucirea lunii sau învăluită ușor în fișii subțiri de lumină siderală, în nopțile întunecoase.

Doctorul avea în bibliotecă tot ceea ce oamenii scriseseră sau visaseră în legătură cu Mediterana și-i repeta celui ce-l asculta. *Mare nostrum*, marea latinilor, era pentru Ferragut un fel de sălbăticiune albastră, puternică și de o mare inteligență, un animal sacru precum dragonii și șerpii pe care anumite religii îi adoră, văzînd în ei obîrșia vieții.

Rîurile care se nășteau spre sinul ei ca să-i reinnoiască apele erau puține și cu debit scăzut. Iordanul și Nilul păreau niște piraie triste în comparație cu fluviile de pe alte continente care se varsă în oceane.

Pierzînd prin evaporare de trei ori mai multă apă decât cea pe care i-o aduceau rîurile, această mare înșorită s-ar fi preschimbat într-o întindere de sare, dacă Atlanticul nu i-ar fi trimis un curent repede de primenire care curgea năvalnic prin strîmtoarea Gibraltar. Sub acest curent de la suprafață exista un altul, în sens opus, care întorcea o parte din Mediterană Oceanului, fiindcă apele mediteraneene erau mai sărate și mai dense decât cele ale Atlanticului. Mareea abia se făcea simțită pe țărmurile ei. Bazinul ei era minat de focuri subterane care căutau ieșiri extraordinare prin Vezuviu și Etna, și respirau neconținut prin gura vulcanului Stromboli. Uneori, aceste focuri plutonice ridicau solul, făcînd să țîș-

nească, precum niște focare de larvă, noi insule deasupra valurilor.

În sinul ei exista o cantitate dublă de specii de animale decât în celelalte mări, cu toate că erau mai puțin numeroase. Tonul, miel zburdalnic al pajiștilor albastre, sălta pe suprafața apei sau trecea în bancuri pe sub coama valurilor. Omul îi întindea cursa pescuitului pe coastele Spaniei și ale Franței, în Sardinia, în strîmtorea Messina și în apele Mării Adriatice. Dar acest măcel abia mai rărea escadroanele lui compacte. După ce hoinăreau prin cotiturile arhipelagului grecesc, treceau Dardanelele, treceau Bosforul, zguduind cu tropotul cursei lor în galop nevăzut cele două căi acvatice, și, dînd ocol cupei Mării Negre, făceau cale-ntoarsă, împutînați, dar impetuoși, în adîncurile Mediteranei.

Mărgeanul forma păduri roșii încremenite în soclul submarin al insulelor Baleare și pe coastele golfului Neapole și ale Africii. Chihlimbarul cenușiu se găsea pe țărmurile stîlcoase ale Siciliei. Bureții de mare creșteau în apele liniștite la adăpostul stîncilor de pe insula Mallorca și de pe insulele grecești. Oameni goi, fără nici un echipament, coborau în adîncuri, ținîndu-și respirația, ca în epocile primitive, ca să smulgă aceste comori.

Medicul renunța la descrierea geografică. Îl atrăgea mai mult istoria mării, care era istoria civilizației. Mai întîi, triburi sărace și cu oameni puțini la număr rătăceau pe țărmuri, în căutarea hranei, crustacee aruncate de valuri: o viață asemănătoare cu viața popoarelor înapoiate pe care Ferragut le văzuse în insulele Pacificului. Cînd urealta de piatră a început să scobească trunchiurile copacilor și cînd brațele oamenilor au îndrăznit să întindă prima piele ținînd piept forțelor atmosferice, coastele s-au populat grabnic.

Templele dinlăuntru țării se reconstruiau în promontorii, și apăreau orașele maritime, primele nuclee ale civilizației de astăzi. În această mare interioară oamenii deprinseseră arta de a naviga. Toți se uitau mai degrabă la valuri decât la cer. Pe drumul albastru veniseră minunile vieții și din măruntaiele lui se nașteau zeii. Fenicienii-evrei care deveniseră navigatori își pă-

răseau orașele pentru a răspîndi cunoștințele misterioase ale Egiptului și ale monarhiilor asiatice pe toate țărmurile mării interioare. Pe urmă, i-au înlocuit vechii greci din republicile maritime.

Pentru Ferragut, cîntea cea mai mare a Atenei era aceea de a fi fost un stat democratic de corăbieri. Cetățenii își slujeau patria ca vîslași. Toți oamenii mari din Atena erau ofițeri de marină.

— Temistocle și Pericle, adăuga, au fost căpitani de escadră, care, după ce au comandat vase, și-au guvernat țara lor.

De aceea, civilizația greacă se răspîndise și devenise nemuritoare, în loc să decadă și să dispară fără a da rod, ca alte civilizații din țări fără ieșire la mare. Pe urmă, Roma, Roma cea terestră, ca să nu piară zdrobită de superioritatea navigatorilor veniți din Cartagina, trebuia să-i deprindă să minuiască vîslele, să-i învețe să lupte pe valuri pe țăranii din Latium, legionari cu obraji roșii de marginile tari ale coifurilor, care nu știau cum să-și miște pe scîndurile lunecoase picioarele lor de fier ce stăpîneau lumea.

Divinitățile *mării noastre* îi inspirau doctorului o evlavie drăgăstoasă. Știa că nu existaseră; dar credea în ele ca în niște plămuiți ale forțelor naturii.

Oamenii din antichitate cunoșteau numai ipotetic Oceanul imens dîndu-i forma unui brîu acvatic în jurul pămîntului. Ocean era un zeu bătrîn cu barba lungă și cu coarne pe cap care trăia într-o peșteră submarină cu soția lui, Tetis, și cu cele trei sute de fiice, Oceanidele. Nici un argonaut nu se încumeta să se apropie de aceste divinități tainice. Numai gravul Eschil îndrăznise să reprezinte Oceanidele, fecioare verzi și triste, plîngînd în jurul muntelui stîncos de care era înlănțuit Prometeu.

Alte zeități mai apropiate erau cele ale *mării interne*, pe ale cărei maluri erau așezate cetățile opulente de pe coasta siriană; cetățile egiptene, care-i trimiteau Greciei strălucirea civilizației lor rituale; cetățile elene, vetre de foc veșnic viu care topeau toate cunoștințele dîndu-le o formă eternă; Roma, stăpîna lumii; Cartagina, cetatea îndrăznețelor descoperiri geografice; Mar-

silia, datorită căreia Europa Occidentală s-a bucurat de civilizația greacă, răspîndind-o în josul coastei din port în port, pînă la strîmtoarea Gades.

Un frate de-al Oceanidelor, prudentul Nereu, domnea în adîncurile Mediteranei. Acest fiu al zeului Ocean avea barbă albastră și ochi verzi, și purta mănunchiuri de trestie de mare la sprîncene și pe piept. Cele cincizeci de fiice ale sale, Nereidele, îi duceau poruncile în larg ori se zbenguiau în jurul navelor stropind fața vislașilor cu spuma ridicată de brațele lor. Dar fiii Timpului, cînd i-au învins pe giganți, și-au împărțit lumea trăgînd la sorți. Zeus rămînea stăpîn al Pămîntului, fatidicul Hades domnea în abisurile plutonice și Poseidon punea stăpînire pe cîmpiile albastre.

Nereu, monarh depozitat, fugea într-o peșteră din marea elenică, să ducă o existență liniștită de filozof, dîndu-le sfaturi oamenilor, și Poseidon îi lua locul în palatele de sîdef, cu caii săi albi de luptă cu copite de bronz și coamă de aur.

Ochii lui plini de dragoste se uitau țintă la cele cincizeci de prințese mediteraneene, Nereidele, care-și luau numele de la culorile și de la înfățișarea valurilor: Cea Verde-Albăstruie, Cea Verde, Cea Iute, Cea Blindă... „Nimfe din adîncurile verzi, cu chipul numai proaspetime, ca bobocul de trandafir; fecioare gingașe ce luați formele tuturor monștrilor pe care-i hrănește marea“, cînta imnul orfic pe țărmul grecesc. Și Poseidon o deosebea între toate pe nereida spumei, alba Amfitrita, care nu voia să-i împărtășească dragostea.

Îl cunoștea pe zeul cel nou. Țărmurile erau pline de ciclopi precum Polifem, de monștri înspăimîntători, rod al împreunării lui cu zeițele din Olimp și cu simple muritoare. Un delfin amabil se ducea și venea purtînd mesaje, între Poseidon și nereidă, pînă cînd, cucerită de elocvența acestuia proxenet zglobiu din valuri, Amfitrita primea să fie soția zeului, și Mediterana părea că dobîndește o nouă frumusețe.

Ea era aurora care-și arată degetele de trandafir pe imensa deschizătură dintre cer și mare; ceasul blind al amiezii care adoarme apele sub un vîl de scînteieri de aur jucăușe; limba bifurcată de spumă care linge cu

vuiet cele două fețe ale prorei ; vîntul greu de miresme care umflă pînza ca un suspin de fecioară ; sărutul pios care-l face pe cel înecat să adoarmă, fără a se minia și fără a se mai împotrivi înainte de a coborî în adînc.

Soțul ei — Poseidon pe coastele grecești, Neptun pe cele latine — stîrnea furtunile cînd se suia în carul său. Căli cu copitele de broz ridicau cu tropotul lor valurile care înghițeau navele. Tritonii din suită scoteau prin scoicile în formă de spirală mugete precum trăznetele văzduhului care rup catargele în două, ca pe niște trestii.

Oh, mamă Amfitrita !... Ferragut o descria de parc-ar fi trecut prin fața ochilor lui. Uneori, cînd înota în jurul promontoriilor, ca oamenii primitivi, simțindu-se învăluit în puterea oarbă a forțelor naturii, crezuse c-o vede pe zeiță ivindu-se între două stînci cu tot alaiul ei vesel, după ce se odihnise într-o peșteră marină.

Caleașca ei era o scoică de sîdef și o trăgeau șase delfini, cu hamuri de mărgean purpuriu. Tritonii, fiii ei, țineau hățurile. Naiadele, surorile lor, loveau marea cu cozile solzoase, înălțîndu-și trunchiul de femeie învelit în magnificența unor plete verzi, între buclele cărora se iveau cupele sînilor cu o picătură tremurătoare în sfîrc. Pescărușii albi uguind ca porumbeii Afroditei filfăiau din aripi peste mîngîierile și întîlnirile amoroase ale acestor neamuri nemuritoare ce se dăruiau senin incestului, privilegiu al zeilor. Și ea, suverana, îi contempla stînd goală pe tronul ei umblător, cu o cunună de perle și de stele scînteietoare extrase din adîncul împărățiilor ei, albă ca norul, albă ca pînza, albă ca spuma, fără să mai aibă nimic altceva în alba-i măreție decît o roșeață de trandafir umed, precum luciul melcilor, care-i colora gura și călcîiele, petala finală a sînilor și mugurul convex al pîntecului, mare de o netezime sîdefie, în care urmele maternității se ștergeau cu aceeași repeziciune ca cercurile în apa albastră.

Medicul explica întreaga istorie a omului în Europa — patruzeci de secole de războaie, emigrații și ciocniri între rase — prin dorința de a stăpîni această mare, de a se bucura de albastrul cerului și de puterea luminii ei.

Oamenii din nord, care au nevoie să facă foc de lemne și să bea alcool ca să-și apere viața de colții frigului, se gîdeau în fiecare ceas la țărmurile mediteraneene. Tot ceea ce făceau, fie pe timp de război, fie pe timp de pace, era pentru a coborî de pe țărmurile mărilor de gheață pe plajele mării calde. Rîvneau să pună stăpînire pe cîmpiile unde măslinele sfînt își alternează bătrînețea severă cu vița de vie cea veselă, unde pinul își întinde cupola și chiparosul își înalță minaretul. Voiau să viseze sub zăpada înmiresmată a nesfîrșitelor păduri de portocali; să fie stăpîni pe văile ferite de vînt unde mirtul și iasomia îmbălsămează aerul sărat; să fie stăpîni ai vulcanilor stinși care lasă să crească între stîncile lor aloesul și *el casto*¹, stăpîni ai munților de marmură care-și coboară muchiile lor albe pînă în fundul mării și oglindesc căldura africană emisă de coasta din față.

Sudul răspunsese invaziilor nordului cu războaie de apărare care ajungeau pînă în centrul Europei. Și astfel, istoria ar continua cu același flux și reflux de valuri omenеști, oamenii bătîndu-se mii de ani pentru a stăpîni sau pentru a păstra cupa albastră a Amfitritei.

Popoarele mediteraneene erau pentru Ferragut aristocrația omenirii. Clima aspră călise omul mai bine ca în nici o altă parte a planetei, dîndu-i o mare putere de rezistență. Arși de soare și bronzăți printr-o absorbție profundă a razelor lui și a energiei mediului ambiant, navigatorii căpătau însușirile metalului. Oamenii din nord erau puternici, dar nu atît de robuști, nu se aclimatizau atît de ușor ca marinarul catalan, provensal, genovez și grec. Corăbierii Mediteranei se stabileau în orice loc, de parcă acolo ar fi fost casa lor. Aici, pe această mare, omul își dezvoltase cele mai înalte calități și însușiri. Grecia antică prefăcuse carnea omenеască în oțel.

O asemănare exactă de peisaje și de rase apropia cele două țărmuri. Munții și florile de pe ambele maluri erau identice. Catalanul, provensalul și italianul din sud

¹ Plantă mediteraneană.

se asemănau mai mult cu locuitorii de pe coasta africană și din arhipelagul grecesc decât cu conaționalii care trăiau în spatele lor, înlăuntrul țării. Această fraternitate se arătase instinctiv în războiul milenar. Pirații berberi, marinarii genovezi și spanioli, și cavalerii din Malta se măcelăreau, neînduplecați, pe covertele galerelor, și când ieșeau învingători respectau viața prizonierului, purtindu-se cavalereste cu el. Barbarossa, amiral de optzeci și patru de ani, îl numea *fratele meu* pe Doria, veșnicul lui rival, care avea aproape nouăzeci. Marele maestru al cavalerilor de Malta îi strîngea mina temutului Dragut când îl vedea captiv.

Omul mediteranean, stînd pe malurile care l-au văzut născîndu-se, accepta toate prefacerile istoriei, așa cum moluștele așteaptă să treacă furtunile, stînd lipite de stîncă. Pentru el, singurul lucru important era să nu piardă din ochi marea lui albastră. Dacă era spaniol, vîslea în liburnele romane ; dacă era creștin, făcea parte din echipajele de pe vasele sarazine în Evul Mediu ; dacă era supusul lui Carol al V-lea, trecea, printr-o întîmplare de război, de pe galerele crucii pe cele ale semilunei, și ajungea să fie *reis* al Algerului, căpitan bogat de pe mare, făcînd să-i fie vestit numele de rene-gat.

În secolul al XIII-lea, locuitorii de pe coasta valenciană porneau împreună cu maurii andaluzi să poarte război la capătul Mediteranei, și puneau stăpînire pe insula Creta, dîndu-i numele de Candia. Din acest cuib de pirați vor avea să fie teroarea Bizanțului, luînd cu asalt cetatea Salonic și vînzîndu-i ca sclavi pe patricieni și pe damele mai de vază ale Imperiului. După ani și ani, cînd părăseau insula Candia, întorcîndu-se la coastele de baștină, aventurierii valencieni întemeiau o așezare într-o vale mănoasă, dîndu-i numele insulei îndepărtate, care se preschimba în Gandia.

Toate tipurile de vigoare umană își aveau originea în rasa mediteraneană, fină, ageră la minte și cu trupul simplu și tare precum siliciul, făcînd binele și răul întotdeauna în proporții mari, cu exagerarea firii năvalnice care nu cunoaște măsura și sare de la fătărnicie la cele mai mari extreme de generozitate. Ulises era pă-

rintele tuturor, eroul înțelept și prudent, și, în același timp, răutăcios și cu o fire ascunsă. De asemenea, era și bătrînul Cadmus, cu mutra sa de fenician și cu barba creată, vestit lup de mare, care va răspîndi din hoție în hoție arta de a scrie și primele noțiuni de comerț.

Într-una din insulele sale se naștea Hanibal, și după douăzeci de veacuri, în altă insulă, fiul unui avocat lipsit de procese se îmbarca pentru Franța, fără să aibă alt bagaj decît o uniformă sărăcăcioasă de cadet, pentru a-și face vestit numele de Napoleon.

Pe valurile sale navigase Roger de Lauria, cavaler rătăcitor al cîmpiilor marine, care voia să îmbrace peștii în culorile aragoneze. Un vizionar de origine obscură, numit Columb, recunoștea republica Genova drept patrie. Un contrabandist de pe coastele Liguriei ajungea să fie Massena, mareașul iubit al Victoriei. Și ultimul personaj din această stirpe de eroi mediteraneeni care se pierdea în vremurile fabuloase era un marinar din Nisa, simplu și romantic, numit Garibaldi, tenor, spirit eroic, care proiecta peste secolul său reflexul cămășii lui roșii, repetînd pe coasta Marsiliei epopeea îndepărtată a argonauților.

Ferragut rezuma meritele și defectele oamenilor din rasa sa. Unii fuseseră bandiți, alții, sfinți ; dar nici unul nu fusese mediocru. Acțiunile lor cele mai îndrăznețe aveau o mare încărcătură de gîndire și de spirit practic. Dacă se dedicau negoțului, slujeau în același timp civilizația. În ființa lor eroul și negustorul apăreau atît de strîns legați, încît era imposibil să deosebești unde se sfîrșea unul și unde începea celălalt. Fuseseră pirați și fuseseră cruzi ; dar navigatorii de pe mările cețoase cînd imitau descoperirile mediteraneene în alte continente, nu se dovedeau a fi mai blînzi și mai leali.

După aceste conversații, Ulises simțea o stimă mai mare pentru oalele de lut și pentru figurinele cu contururi nedesluite care împodobeau dormitorul unchiului său.

Erau obiecte zvîrlite de mare : amfore reacoperite de valve de moluște în timpul unei înmormîntări submarine de veacuri. Apele adînci dăltuiseră aceste podoabe pietroase cu arabescuri ciudate, care ne făceau să ne

gîndim la arta altei planete. Și, amestecate cu oalele care păstrasera vinul și apa dulce a vreunei liburne naufragiate, se vedeau bucăți de parimă întărită de infuzori calcaroși, cîrlige de ancoră, al cărui fier se desprîndea în plăci roșietice. Cîteva statuete mîncate de sarea de mare îi inspirau băiatului tot atîta admirație ca și fregatele bunicului. Rîdea și tremura înaintea acestor *cabiros*, a acestor obiecte ce proveneau din vechile vase feniciene sau cartagineze cu rînduri de vîsle, zei grotești și fioroși care-și contractau măștile cu un gest de desfrîu și cruzime.

Unele din zeitățile marine, musculoase și bărboase, aveau un aer asemănător cu al unchiului său. Așa trebuia să fie în anumite momente. Ulises ascultase unele conversații de-ale pescarilor. În afară de asta, vedea graba femeilor, neliniștea din privirile lor cînd se întîlneau cu medicul într-un loc singuratic de pe țărm. Numai prezența nepotului le făcea să-și recapete liniștea și să încetinească pasul.

Marea îl înnebunea din cînd în cînd cu o rafală de furie amoroasă. Era ca Poseidon ieșind pe neașteptate pe coaste ca să iubească zeițe și muritoare deopotrivă. Femeile fugeau speriate, cum fug prințesele grecoalice de pe vasele pictate, surprinse, în timp ce-și spală rufele, de apariția unui triton în călduri. Ura dragostea între patru pereți. Avea nevoie de Natura liberă ca fond al voluptății sale ; urmărirea și asaltul, la fel ca în vremurile primitive ; să simtă în picioare mîngierea valului mort în timp ce se arunca asupra prăzii stăpînit de patimă, la fel ca un monstru marin.

În unele nopți, la ceasul în care farurile începeau să străpungă întunericul ce se lăsa cu primele lor lovituri de foc, se simțea trist și, uitînd diferența de vîrstă, îi vorbea nepotului său ca și cum ar fi fost un tovarăș de navigație.

Îi părea rău că nu se căsătorise... Ar fi avut și el un fiu ca Ulises. Cunoscuse femei de toate rasele : cu pielea albă, roșie, galbenă, verde... ; dar numai o dată se întîlnise cu dragostea, foarte departe, la celălalt capăt al planetei, în portul Valparaíso.

O vedea și acum în închipuire pe frumoasa lui chiliană înfășurată într-o mantie neagră, la fel cu damele din teatrul calderonian, arătînd numai unul din ochii-i negri și umezi, palidă, gingașă, vorbind cu glas tînguitor.

Ii plăceau romanțele și versurile; numai să cuprindă întotdeauna *multă tristețe*; și Ferragut o minca din ochi în timp ce ea își trecea degetele peste ghitară fredonînd cîntecul lui Malek-Adhel și alte romanțe cu *trandafiri*, *suspine* și *mauri din Granada*, pe care medicul le auzise pe cînd era copil la bărbierii din ținutul lui. La simpla încercare de a-i lua o mîină, se împotrivea cu tărie: „Asta, pe urmă...” Era gata să se mărite cu *spaniolul*; voia să vadă Spania... Și medicul i-ar fi împlinit dorințele dacă nu l-ar fi înștiințat cineva că la ceasuri tîrzii din noapte intrau pe rînd alții din ținut ca să asculte romanțele între patru ochi... Ah, femeile! Și cînd își aducea aminte de sfîrșitul acestei idile de peste ocean, Ferragut găsea că celibatul lui este plăcut.

Toamna, tîrziu, notarul a trebuit să se ducă personal în satul La Marina pentru că numai așa a izbutit să-l convingă pe fratele lui să-l lase pe Ulises să plece. Băiatul era de aceeași părere cu unchiu-său. Cum era să piardă pescuitul din timpul iernii, diminețile reci și senine, spectacolul furtunilor pentru neînsemnatul motiv că începuseră cursurile și el trebuia să se pregătească pentru bacalaureat!...

În anul următor, doña Cristina a făcut în așa fel încît *el Tritón* să nu-l mai ia pe fiul ei. Ce putea să învețe în casa veche a familiei Ferragut? Numai vorbe urîte și exagerări pline de lăudăroșenie. Și, pretextînd că vrea să-și vadă familia, îl lăsă pe notar singur în Valencia, și se duse să-și petreacă vara cu fiul ei pe Coasta Cataloniei, aproape de frontiera Spaniei cu Franța.

A fost prima călătorie importantă a lui Ulises. La Barcelona l-a cunoscut pe unchiul cel bogat, talentul financiar al familiei Blanes, un frate de-al mamei, proprietarul unui magazin mare de fierărie situat pe una din străzile umede, înguste și ticsite de lume care dau în Rambla de Cataluña. Apoi i-a cunoscut pe ceilalți unchi din partea mamei, într-un sat din apropierea capului Creus. Acest promontoriu, cu țărmurile lui sălba-

tice, îl făcu să-și aducă aminte de celălalt promontoriu unde trăia el *Tritón*. Și în locul acesta, primii corăbieri greci întemeiaseră un oraș; marea arunca și aici amfore, statuete și fiare pietrificate.

Cei din familia Blanes navigaseră mult pe mare. Iubeau marea ca unchiul lui, medicul; dar cu o dragoste tăcută și rece, prețuind-o nu atât pentru frumusețea ei cât pentru ciștigurile pe care le oferă celor norocoși. Fuseseră în America cu brigantine, proprietatea lor, aducând zahăr din Havana și porumb din Buenos Aires. Mediterana era numai o poartă pe care o traversau distrați la ducere și la întoarcere. Nici unul din ei n-o cunoștea pe *Amfitrita*, nici după nume.

În afară de asta, nu aveau înfățișarea neglijentă și romantică a solitarului din *La Marina*, gata să trăiască în apă precum o amfibie. Erau domni de pe coastă care, retrași din navigație, își încredințau vasele unor căpitani ce fuseseră piloții lor; burghezi care purtau mereu cravată și pălărie de mătase, simboluri ale poziției lor înalte în satul natal.

Locul de întrunire al celor bogați era *Ateneul*, societate care, în ciuda numelui său, nu oferea alte lecturi decât două ziare în catalană. Un ochean mare așezat pe un trepied în fața ușii îi umplea de mândrie pe membri. Pentru unchiul lui *Ulises*, era de ajuns să pună o sprinceană în dreptul ocularului ca să spună pe loc felul și naționalitatea vaporului care luneca pe linia îndepărtată a orizontului. Acești veterani ai mării vorbeau numai despre încărcături, despre mii și mii de duros ciștigați în alte vremuri doar la un drum și despre concurența nemaipomenită a flotei cu aburi.

Ulises aștepta în zadar să-i audă pomenind măcar o dată de nereide și de celelalte ființe poetice pe care medicul *Ferragut* le ghicea în jurul promontoriului său. Cei din familia Blanes nu văzuseră niciodată aceste ființe extraordinare. Mările lor aveau numai pești. Erau oameni reci, zgîrciți la vorbă, strîngători, iubitori ai ordinii și ai ierarhiei sociale. Nepotul ghicea în firea lor curajul omului de mare; dar fără îngîmfare nici spirit combativ. Eroismul lor era eroismul negustorilor, în stare să îndure tot felul de lipsuri, atât timp cât marfa lor nu era

în primejdie ; dar care se prefăceau în fiare dacă cineva se atingea de bogățiile lor.

Membrii Ateneului, toți bătrâni, erau singurii bărbați din sat. În afara lor, rămăneau doar carabinierii din cazarma mică și cîțiva călăfătuitori care făceau să răsune maiurile de bătut pe corpul unei goelete proprietate a fraților Blanes.

Toți bărbații erau pe mare. Unii navigau spre America făcînd parte din echipajele brigantinelor și bricurilor de pe coasta catalană. Cei mai puțin îndrăzneți și lipsiți de noroc pescuiau. Alții, mai curajoși, dornici să se înavuțească repede, făceau contrabandă prin frontiera franceză, care începea să-și întindă litoralul de cealaltă parte a promontoriului.

În sat erau numai femei ; femei în toate părțile, stînd în fața ușilor, lucrînd dantelă cu o salteluță cilindrică pe genunchi, în lungul căreia ciocănelele pentru făcut dantelă țeseau fișia de broderii frumoase ; adunate la colțuri, în fața mării solitare pe care se aflau bărbații lor, vorbind cu o nervozitate ce izburcea dintr-o dată în certuri gălăgioase.

Mosén Jordi, preotul paroh, era victima acestor femei numai foc și pară care-i amărau viața cu dușmănia și certuri. Omul lui Dumnezeu iubea singurătatea liniștită a mării, și nu zăbovea mult cu slujba ca să se așeze cît mai degrabă într-un loc prielnic de pe coastă cu undițele și cu năvoadele.

Nimeni nu cunoștea mai bine ca el motivul nervozității femeilor, nervozitate care răscolea satul. Singure și fiind nevoite să trăiască mereu în legătură unele cu altele, toate terminau prin a se urî, ca pasagerii izolați pe un vapor cîteva luni de zile. În afară de asta, bărbații lor le obișnuiseră să bea cafea, așa cum beau toți navigatorii, și căutau să-și înșele urîtul bînd fiecare multe cești de mărime mijlocie, din lichidul acela tare.

Toate aveau ochii împăienjeniți de un abur isteric. Buzele le tremurau în anumite clipe cu o mișcare ce părea să reflecte alți fiori de natură lăuntrică. Mîinile li se făceau ca niște cîngi, însoțind cu gesturi agresive vibrațiile unui glas ascuțit și tăios . Aproape în fiecare zi femeile de pe o jumătate de uliță se băteau

cu cele de pe cealaltă jumătate ; cele dintr-o jumătate de sat, cu cele din restul satului. Și bunul părinte, care era slobod la gură ca toți cei de pe coastă, și avea franchețea nesăbuită a celor simpli, se văita cu strigăte din pricina nebuniei acestor femei rele supuse cîrjei sale spirituale.

— Doamne, cînd se vor întoarce cei care sînt pe mare ca să avem pace !... Cînd vor dormi bărbații în casele lor ca să vă săturați odată !

Prin gura lui grăia înțelepciunea. Echipajele începeau să debarce unul după altul cînd se termina călătoria pe mare. Grupurile se retrăgeau de pe străzi. Toate femeile rămîneau ascunse în casele lor ori se iveau mai apoi la uși, zîmbind, cam slăbite, simțind moliciunea plăcută a celui ce iese dintr-o baie caldă. Și bătrînul preot putea să pescuiască în pace preț de cîteva săptămîni, căci nu mai trebuia să despartă cu smucituri femeile făcute ciorchine, care ieșeau din bătaie cu părul răvășit, cu ochii galbeni de mînie și cu sîngele șiroind pe față.

Un interes comun le făcea totuși, pe aceste femei, să se înțeleagă în mod miraculos, cînd trăiau singure. Carabinierii percheziționau casele, căutînd baloții cu mărfuri de contrabandă aduse de bărbați, și amazoanele își puneau în joc agresivitatea lor nervoasă pentru a ascunde mărfurile ilegale, trecîndu-le dintr-un loc în altul, cu o viclenie de jivine sălbatice.

Cînd soldații fîscului ajungeau la bănuiala că baloții fuseseră ascunși în cimitir, găseau doar niște gropi goale, și, pe fundul lor, cîteva țigări printre craniile ce se vedeau înfipte în pămînt. Șeful cazărmii nu se încumeta să percheziționeze biserica ; dar se uita chiorîș la părințele Jordi, un bătrîn atît de sărac cu duhul încît era în stare să le îngăduie să ascundă tutunul în altare ca să-l lase, în schimb, să pescuiască în pace.

Bogații trăiau stînd cu spatele la sat, contemplînd întinderea albastră pe care își riscau casele de lemn, toată averea lor. Vara, văzînd Mediterana netedă și strălucitoare, își aminteau de primejdiile iernii. Vorbeau cu o spaimă religioasă de vîntul de pe uscat, vîntul din Pirinei, *tramontana*, care dărîma clădiri din temelii și

răsturna trenuri întregi în gara vecină. Pe lângă aceasta, de partea cealaltă a promontoriului începea golful de temut al León-ului. Pe fundul lui, care nu era mai adânc de nouăzeci de metri, apele se tulburau în bătaia vântului de miazăzi, ridicînd valuri atît de multe și atît de mari, încît izbîndu-se unele de altele, negăsind spațiu ca să cadă, se înălțau din nou, formînd vârtejuri.

Golful acesta era colțul cel mai de temut din Mediterana. Echipajele transatlanticelor, cînd se întorceau dintr-o călătorie — ce decursese bine — în cealaltă emisferă, se înfiorau simțînd primejdia și uneori făceau cale întoarsă. Căpitanii care de-abia traversaseră Atlanticul încruntau sprîncenele cu îngrijorare.

Din ușa Atereului, experții arătau bărcile cu pînză triunghiulară prinsă de catarg care se pregăteau să treacă promontoriul. Erau ambarcațiuni mici cu pînze, asemănătoare cu felucile, ca cele pe care le comandase căpitanul Ferragut, ambarcațiuni din Valencia care duceau vin la Sète și aduceau fructe din Marsilia. Cînd vedeau suprafața albastră a golfului de cealaltă parte a capului fără nimic altceva decît o unduire înceată și grea prelungindu-se în infinit, valencienii ziceau bucu-roși :

— *Passem de presa que'l lleó dorm.*¹

Ulises avea un prieten, secretarul primăriei, singurul locuitor care păstra în casa lui cîteva cărți. Tratat cu un anumit dispreț de cei bogați, îl căuta pe băiat, pentru că numai el îl asculta cu atenție.

Adora *mare nostrum* întocmai ca medicul Ferragut; dar entuziasmul lui nu lua în seamă navele feniciene și grecești care brăzdaseră pentru prima dată aceste valuri cu chilele lor. La fel sărea distrat peste triremele grecești și cartagineze, lîburnele romane și monstruoasele galere ale tiranilor Siciliei, palate cu vîsle, cu statui, fîntini și grădini. Pe el îl interesa numai Mediterana Evului Mediu, aceea a regilor Aragónului, marea catalană. Și ca și cum s-ar fi temut să nu rănească mîn-

¹ Să trecem în grabă, că leul doarme (val.).

dria de valencian a tînărului său ascultător, bietul secretar da explicații.

Numita flotă catalană nu era numai a Cataloniei: aparținea monarhilor aragonezi, și din ea făceau parte toate statele cu ieșire la mare de pe teritoriul Spaniei. Cînd regii alcătuiau o flotă, era formată de trei escadre: catalană, mallorchină și valenciană. Șantierele din Valencia erau celebre pentru construcțiile lor navale. De-acolo ieșeau cele mai bune vase de pe coasta spaniolă. „Galeră genoveză și vas catalan“, ziceau navigatorii din Evul Mediu ca o ultimă expresie a artei navale.

De pe țărmurile aragoneze pînă în fundul Mării Negre, Mediterana se vedea brăzdată de vasele marinei catalane, care primeau cele mai diferite nume. Cele ușoare, care se ajutau cu vîsle, se numeau *galeas*¹ și *galiotas*², bărci, *corcias*³, *burcias*⁴, *taridas*⁵, *fustas mancas*⁶, *xuseres*⁷ și *saetias*⁸. Unele erau de *ligna alsada* sau cu bord înalt; altele aveau *ligna plana* sau punte acoperită. Pentru călătoriile lungi pe mare în Berberia și în Orient erau *los guarapos*⁹, *xalandros*¹⁰, *buscios*¹¹, *nizardos*¹², corăbii și *cocaș*¹³. Capacitatea de încărcare a acestor vase se măsura prin *salmas*¹⁴, *botas*¹⁵ și *cántaros*¹⁶ care echivalau cu tonele moderne. Coca era vasul de cursă lungă pentru luptele mari și pentru încărcăturile

¹ Ambarcațiuni antice cu trei pinze triunghiulare, mai mari decît galera (sp.).

² Galere mai mici avînd șaisprezece sau douăzeci de vîsle pe fiecare latură și două catarge; pot fi înarmate cu tunuri (sp.).

³⁻⁴ Ambarcațiuni (sp.).

⁵ Ambarcațiuni asemănătoare unor tartane mari folosite în secolul al XII-lea în Mediterană (sp.).

⁶ Vase ușoare cu vîsle avînd un catarg sau două (sp.).

⁷ Ambarcațiuni (sp.).

⁸ Ambarcațiuni latine antice cu trei catarge și cu o singură punte (sp.).

⁹⁻¹² Ambarcațiuni (sp.).

¹³ Ambarcațiuni folosite în Evul Mediu.

¹⁴ Măsură antică pentru ambarcațiuni.

¹⁵ Măsură pentru lichide echivalentă cu 516 litri.

¹⁶ Măsură pentru lichide cu capacitate variabilă, în funcție de diverse regiuni.

Importante. Avea două sau trei punți, și cele înarmate pentru război se numeau fortificate fiindcă aveau două punți superioare la prora și la pupa. În afară de asta își acopereau corpul navei peste linia de plutire cu piei de vacă, excelentă cuirasă pentru a evita *el fuego griego*, focul grecesc, petarde cu materii inflamabile, care erau artileria de atunci.

Roger de Lauria și Conrado Lanza veniseră din Italia aragoneză ca să se înroleze ca oameni de mare în marina catalană.

Genova și Veneția, îmbogățite de pe urma cruciadelor și stăpîne a numeroase firme comerciale în Orient, vedeau cu neliniște cum se naște această a treia putere mediteraneană. Coca catalană ancora lângă navele lor în porturile din Egipt, pe țărmul din Trebisonda, în apele reci ale Mării de Azov. Negustorii catalani erau curajoși cînd era vorba de navigație, neînduplecați în privința ciștigului, mereu gata de luptă. Poate fiindcă aveau aceeași fire și erau vecinii lor cei mai apropiați, genovezii se luau la ceartă cu ei. Pentru a ruina Genova, venețienii cei vicleni încheiau, la Perpiñán, un tratat cu marina din Catalonia, și în Mediterană începea unul dintre războaiele cele mai crude din Istorie, război de escadre numeroase și de ură înverșunată, în care erau măcelărite echipaje întregi și căpitanii învinși mureau spînzurați de un catarg al vasului.

Ciocnirile începute în dreptul Italiei aveau să se termine pe țărmul Asiei. Toată Mediterana servea drept arenă de luptă.

Catalanii și venețienii îi căutau pe genovezi în Negroponto; dar aceștia, simțindu-se inferiori, dădeau fuga să se refugieze în Bosfor. În fața cupolelor Sfintei Sofia, în fața locuitorilor îngroziți ai Constantinopolului, toți mediteraneenii aceștia din bazinul apusean dădeau așa numita bătălie de la Pera, măcel maritim în brațul îngust de mare care are drept mal cele două continente. Murea Poncio de Santapáu, amiralul catalan; murea apoi amiralul valencian Bernardo Ripoll, și pierderea acestor căpetenii le aducea victoria celor din Genova.

Dar un an mai târziu marina catalană își lua revanșa pe coastele Sardiniei, surprinzând flota genoveză care ajuta insurecția judecătorului din Arborea împotriva monarhilor Aragón-ului, stăpîni pe insulă. Opt mii de genovezi rămîneau pe fundul mării și navele biruitoare se întorceau la Barcelona cu trei mii cinci sute de prizonieri și cu patruzeci și una de galere dușmane ca pradă de război.

Cu acest dezastru începă decadența maritimă a Genovei. Catalanii îi alungau pe negustorii genovezi din Egipt, monopolizînd comerțul din Africa. Alfonso al V-lea de Aragón, singurul rege marinar al Spaniei, își dedica după cîțiva ani restul vieții pentru a porni expediții contra Genovei. Inceputurile erau fără sorți de izbîndă.

Ulises își aduse aminte de nașul său Labarta cînd auzi cum vorbea acest prieten al trecutului despre bătălia navală din insula Ponza. Încă nu reușise să se consoleze din pricina unei înfrîngerii petrecute în 1435.

Regele și toți feudatarii săi aragonezi și sicilienii erau îmbrăcați cu armuri de fier, întocmai ca pentru o luptă pe uscat, și superioritatea greoaie a armelor lor îi făcea să fie învinși de iuțeala galerelor genoveze și de tactica de luptă a acestora. Alfonso al V-lea, fratele său regele Navarrei și tot alaiul de magnați rămîneau prizonieri ai Republicii. Aceasta, speriată de faptul că în mîinile ei căzuseră doi regi și atîția nobili sus-puși, încredința captivii în paza ducelui de Milano... Dar monarhii se înțeleg ușor cînd e vorba să tragă pe sfoară guvernele democratice, și suveranul milanez îl punea în libertate pe regele Aragón-ului cu toată suita sa. Pe urmă, acesta bloca Genova cu o flotă enormă. Marina provensală venea în ajutorul vecinilor săi, și regele aragonez ataca portul Marsilie, luînd drept trofeu lanțurile care-i închideau intrarea.

Ulises făcea gesturi afirmative. Regele navigator le depusese în catedrala din Valencia. Nașul lui, poetul, i le arătase într-o capelă gotică formînd o ghirlandă de fier peste pietrele negre de construcție.

Cînd Genova, epuizată, urma să se predea, murea Alfonso Mărimimosul, și succesorii săi uitau de rivalită-

tile cu Republica și se dedicau războaielor pentru cucerirea Neapolelui.

Marina catalană a stăpinit în continuare Mediterana din punct de vedere comercial. Vechilor sale vase le-a adăugat galerele mari și galerele ușoare, ambarcațiunile cu pescaj mic, *las tafureyas*¹, *panfiles*², *rampines*³ și caravele.

— Dar Columb, adăuga cu tristețe catalanul, a descoperit Indiile, dînd o lovitură de moarte bogăției și importanței maritime a Mediteranei. Pe lîngă aceasta, Aragón-ul și Castilia s-au unit, iar viața și puterea politică s-au adunat în centrul Peninsulei, departe de orice mare.

De-ar fi fost Barcelona capitala Spaniei, ea ar fi păstrat dominația mediteraneană. De-ar fi fost Lisabona, imperiul colonial spaniol ar fi fost ceva organic, solid, cu o bogată viață politică și cu schimburi economice deosebit de fructuoase. Dar ce se putea aștepta de la o națiune care-și pusese capul pe perna stepelor galbene dinlăuntrul țării, cît mai departe cu putință de drumurile lumii, și le arăta valurilor numai picioarele?...

Catalanul încheia vorbind cu tristețe despre decăderea marinei mediteraneene : lupte răzlețe cu berberii de la galeră la galeră ; expediții fără rost pe coasta Africii ; fapte vitejești ale lui Barceló, marinarul din Mallorca ; drumuri de interes comercial în *polacras*⁴, în tartane, în *pingües*⁵, în *laúdes*⁶ și în șalupe mici.

Tot ceea ce se potrivea gusturilor sale îl făcea să se întoarcă la vremurile bune cînd marina catalană stăpînea Mediterana. Într-o zi îi oferî lui Ulises un vin dulce și parfumat.

¹ Ambarcațiuni cu pescaj foarte mic ce se foloseau pentru a transporta cai (sp.).

²⁻³ Ambarcațiuni (sp.).

⁴ Ambarcațiuni grele, cu două sau trei catarge exterioare și fără gabil (sp.).

⁵ Ambarcațiuni de încărcătură cu cala de proporții mai mari ca să fie mai încăpătoare (sp.).

⁶ Ambarcațiuni mici din Mediterană, avînd corpul lung și îngust, asemănătoare cu felucile (sp.).

— Este vin de Malvazia. Primii butuci de viță au fost aduși de soldații *almogávares*¹, din Grecia.

Apoi zise, pentru a-l măguli pe băiat :

— Originar din Valencia a fost Ramón Muntaner, cel care a scris despre expediția catalanilor și a aragonezilor la Constantinopol.

Se înflăcăra cînd își amintea această aventură romanească, cea mai grozavă din istorie, admirîndu-l în treacăt pe soldatul cronicar, dovedindu-se brutal ca Homer cînd povestea, precum Ulises și Nestor cînd da sfaturi, și precum Achile în apriga luptă.

*

Nerăbdarea donei Cristina de a reveni lîngă soțul ei și de a-l face să se bucure din nou de tihna unei case bine rînduite îl rupse pe Ulises de viața de pe coasta catalană.

Timp de cîțiva ani n-a văzut altă mare decît cea din golful valencian. Notarul se împotrivi sub diferite pretexte pentru ca medicul să-l ia încă o dată pe nepotul lui. Și *el Tritón* se duse tot mai des la Valencia, înfruntînd toate neplăcerile și primejdiile acestor aventuri pe uscat, împins fiind de sentimentele părintești nu prea lămurite ale unui celibatar.

El și Labarta luau un anumit aer de regenți plini de bunătate însărcinați cu guvernarea unui mic principe cînd se ocupau de viitorul lui Ulises. Se părea că băiatul este mai mult al lor decît al tatălui. Studiile și viitorul lui făceau subiectul conversațiilor de după masă, cînd medicul era în oraș.

Don Esteban simțea o oarecare mulțumire cînd îl necăjea pe fratele său făcînd elogiul unei vieți sedentare, pline de satisfacția muncii.

Acolo, pe coastele Cataloniei, trăiau cumnații lui, cei din familia Blanes, adevărați lupi de mare. Medicul nu putea să nege acest lucru. Ei bine : fiii lor trăiau la Barcelona, unii fiind funcționari comerciali ; alții, scri-

¹ Soldați căliți în lupte ce făceau incursiuni în tabăra dușmană (sp.).

ind în biroul unchiului lor, cel bogat. Toți erau fii de marinari și cu toate acestea se îndepărtaseră de mare. Afacerile se făceau pe uscat. Numai cei ce nu aveau minte puteau să viseze la vase plutitoare și aventuri pe mare.

El Tritón zîmbea cu umilință în fața acestor aluzii și schimba priviri cu nepotul său.

Între cei doi exista un secret. Ulises, care își dădea bacalaureatul, asista în același timp și la cursurile de pilotaj de la Institutul de Marină. Doi ani îi erau de ajuns pentru a-și completa aceste studii. Unchiul îi înlesnise înscrierea și procurarea manualelor, recomandîndu-l, pe lîngă aceasta, unuia din profesori, fost tovarăș de navigație.

PATER OCEANUS

Don Esteban Ferragut muri aproape subit, cînd nimeni nu se aștepta ; fiul său avea optsprezece ani și studia la Universitate.

În ultimii ani de viață, în cugetul notarului încolțise bănuiala că Ulises nu va fi jurisconsultul celebru pe care-l visase el. Fugea de la cursuri și-și petrecea dimineața în port, vislînd. Dacă intra în Universitate, oamenii de serviciu îl supravegheau, temîndu-se să nu fure ceva. El se credea marinar și-i imita pe oamenii mării, care, obișnuiți să înfrunte vitregiile naturii, socotesc că nu-i mare lucru să se ia la ceartă cu un om.

Ba studiînd cu sîrg, ba neglijînd cu totul învățătura, Ulises se apropia tîrîș-grăpiș de sfîrșitul anului de studii, cînd o boală de piept îl doborî dintr-o dată pe notar.

După cîtva timp, ieșînd din stupefacția durerii sale, doña Cristina se uită în jur cu uimire. De ce să mai rămînă în Valencia... Socoti că era mai bine să trăiască alături de familia ei odată ce rămăsese fără cel care-o adusese în acest ținut. Poetul Labarta va avea grijă de bunurile sale, care nu erau atît de multe după cum se așteptaseră, ținînd cont de venitul notariatului. Don Esteban avusese pierderi mari în afaceri extravagante pe care le acceptase din bunătate ; dar chiar și așa, lăsa avere destulă pentru ca văduva lui să ducă o viață fără lipsuri, alături de rudele ei din Barcelona.

Biata doamnă nu avu de suferit după ce-și orîndui noua existență decît de pe urma nesupunerii lui Ulises. Nu mai voia să-și urmeze studiile ; dorea să se imbarce, aducînd drept argument faptul că se făcuse pilot pentru a se imbarca. În zadar ceru doña Cristina ajutorul neamurilor și al prietenilor ; îl ocoli pe *el Tritón*,

căci îi ghicea răspunsul. Fratele bogat din Barcelona îi răspunse scurt și afirmativ : „Dacă pe mare ciștigă bani !...” Cei din familia Blanes de pe coastă arătară un fatalism sumbru. N-avea rost să se opună dacă băiatul simțea chemarea mării. Marea îi primește cu brațele deschise pe aleșii ei și nu există putere omenească, oricât de mare ar fi, care să izbutească să-i desfacă din îmbrățișarea sa. De aceea, ei, care erau de-acum bătrini, nu le dădeau ascultare fiilor lor, care-i chemau să ducă o viață comodă în capitală. Aveau nevoie să trăiască lângă țarm, să simtă că sînt aproape de monstrul întunecat și greu care-i legănase ca o mamă, cînd ar fi putut să-i sfarme în bucăți cu atîta ușurință.

Singurul care a protestat a fost Labarta. „Marinar ?... Să fie-ntr-un ceas bun ; dar marinar de război, ofițer în Armata Regală.” Și poetul își vedea finul îmbrăcat cu fastul unei elegante războinice : tunică albastră cu nasturi de aur, uniformă de fiecare zi, iar pentru zilele de sărbătoare, veston cu galoane și cu fireturi roșii, tricorn, sabie...

Ulises ridică din umeri în fața unor asemenea măriri. La anii lui nu mai putea să intre la Școala Navală. În afară de asta, voia să cutureiere toate oceanele, pe cînd marinarii aceia aveau prilejul să treacă doar dintr-un port în altul, ca oamenii de cabotaj, ori petreceau ani și ani stînd într-un minister. Dacă era vorba să îmbrătimească ca un slujbaş, era de preferat să redeschidă biroul de notariat al tatălui său.

De cum se mută definitiv în Barcelona, doña Cristina se pomeni cu o mulțime de nepoți care-o linguseau pe matusa bogată din Valencia ; fiul ei se îmbarcă pe un transatlantic, ca aspirant. Transatlanticul făcea curse regulate în Cuba și în Statele Unite. Așa începură călătoriile pe mare ale lui Ulises Ferragut, călătorii care aveau să se termine numai odată cu moartea lui.

Datorită orgoliului familiei sale se îmbarcă pe un vapor de lux, un vas de cursă lungă plin de pasageri, un hotel plutitor în care ofițerii aveau aerul unor administratori de *palace*, adevărata importanță revenindu-le mașiniștilor, care umblau mereu prin părțile de jos ale vasului, și cînd se întorceau la lumină rămîneau cu modes-

tie în planul al doilea, respectînd o lege a ierarhiilor anterioară progreselor mecanicii.

Traversă oceanul de mai multe ori așa cum se trece prin fața peisajelor de pe pămînt cu toată viteza unui tren expres. Liniștea augustă a mării dispărea odată cu bătaia elicelor și cu zgomotul surd al mașinilor. Oricît de albastru ar fi fost cerul, mereu îl întuneca un roto-col de fum plutitor ce ieșea din coșurile navei. Invidia vasele cu pînze pe care le lăsa în urmă transatlanticul. Erau la fel ca drumeții gînditori, care au timp să admire peisajul și stau îndelung de vorbă cu ei înșiși. Oamenii de pe navă trăiau precum călătorii de pe uscat care contemplă somnoroși de la ferestrele mici ale vagoanelor o succesiune de priveliști șterse și repezi, tăiate de firele telegrafice.

După ce și-a dat examenele de aspirant, a fost pilot secund pe o fregată care se ducea în Argentina ca să încarce griu în Bahía Blanca. Încetineala cu care înainta în zilele cu vînt slab, acalmiile lungi de la ecuator îi îngăduiră să pătrundă puțin în tainele imensității oceanice, amare și întunecoase, care fusese pentru popoarele antice *noaptea abisului, marea întunericului*, balaurul albastru care înghite soarele în fiecare zi.

N-a mai văzut de-acum în tatăl Ocean zeul capricios și tiranic al poezilor. În măruntaiele lui totul funcționa cu o regularitate vitală, supus legilor generale ale existenței. Pînă și furtunile urlau după graficul unei reglementări.

Blînde vînturi alizee împingeau vasul spre sud-vest, păstrînd o seninătate paradisiacă în cer și pe mare. În fața prorei scînteiau aripile de tafta ale peștilor zburători, puzderia lor desfășurîndu-se ca niște escadrile de aeroplane mici.

Deasupra arboradei acoperite cu pînze de vele zburau în cercuri mari albatroșii, vulturii deșertului atlantic, întinzîndu-și enorma velatură a aripilor în albastrul prea curat. Din cînd în cînd vasul întîlnea pajiști plutitoare, cîmpuri întinse de alge desprinse din marea ierburilor de mare din ținuturile tropicale. Broaște țestoase enorme dormitau cufundate în aceste ierburi, slujind drept insulă pescărușilor care se odihneau așezați

pe carapacea lor. Unele alge erau verzi, hrănite de apă luminoasă de la suprafață; altele aveau culoarea roșie a adâncurilor unde de-abia pătrund ultimele raze de soare, șterse și reci. Ciorchini tari de struguri închiși la culoare, capsule de piele pline de apă sălcie pluteau ca roade ale cîmpului oceanic.

Pe măsură ce se apropiau de linia ecuatorială, briza se domolea și aerul devenea înăbușitor. Era zona acalmiilor, oceanul de ulei întunecos, în care vasele rămîn săptămîni întregi cu velatura țepăună, fără s-o clatine nici o adiere de aer.

Nori de culoarea huilei își oglindeau trecerea lentă în mare; pe covertă cădeau ploii repezi, urmate de un soare de foc care după cîteva clipe era șters de o nouă răpăială. Acești nori plini de apă, noaptea asta ce se lăsa ziua-n amiaza mare peste Atlantic fusese teroarea anticilor. Și totuși, datorită unor asemenea fenomene navigatorii puteau să treacă dintr-o emisferă în alta fără ca lumina să-i rănească de moarte, fără ca marea să-i ardă ca o oglindă de foc. Dogoarea liniei ecuatoriale, ce ridica apa în aburi, forma un brîu întunecos în jurul pămîntului. Din celelalte lumi, pămîntul trebuia să se vadă cu un brîu de nori, asemănător aproape cu inelele siderale.

În această mare întunecoasă și caldă se afla inima oceanului, centrul vieții circulare a planetei. Cerul era un regulator care, absorbînd și dînd înapoi, echilibra evaporarea. De aici porneau ploile și burnițele în tot restul lumii, furtunile de pe ocean influențînd în mod prielnic creșterea animalelor și a plantelor. Aici se schimbau vaporii din două lumi, și apa emisferei sudice — emisfera mărilor mari, fără alt relief decît triumphiurile extreme ale Africii și Americii și cocoșele arhipelagurilor oceanice — urma să primenească, prefăcută în nori, riurile și pîraiele emisferei nordice, ocupată în cea mai mare parte a sa de ținuturi locuite.

Din această zonă ecuatorială, inima globului, porneau două riuri cu apă caldă, ce aveau să încălzească țărmurile nordului. Erau doi curenți care izvorau din golful Mexic și din marea Javei. Enorma lor masă lichidă, fugînd fără încetare de ecuator, determina o scurgere

vastă de apă de la cei doi poli, care venea să-i ia locul. Și acești curenți reci și cu apă mai dulce spumegau în cuptorul electric al liniei ecuatoriale care le încălzea din nou și le făcea iarăși sărate, reînnoind viața de pe glob cu sistola și cu diastola lor.

Oceanul strîngea în zadar cele două riuri calde în sinul său, fără a izbuti să se confunde cu ele. Erău torenți de un albastru intens, aproape negru, care curgeau, repezi, printre apele verzi și reci. Înainte de a le primi pe acestea, riul albastru se strîngea în albia lui formînd o spinare, o boltă, cu două povîrnișuri pe care alunecau corpurile.

Cînd ajungea în Terranova, curentul atlantic se desfăcea în mai multe brațe, trimițînd un braț în marea Polului. Cu celălalt, slab și vlăguit de drumul lung, schimba temperatura Insulelor Britanice, încălzind ușor coastele Norvegiei. Curentul indian, pe care japonezii îl numeau *riul negru* din pricina culorii sale, curgea printre insule păstrîndu-și mai mult timp decît celălalt potențele prodigioase de creație și de reînnoire, ceea ce-i îngăduia să tragă o enormă urmă de viață peste plăneta.

Centrul lui era apogeul energiei terestre oglindită în creații vegetale și animale, în monștri și în pești. Unul din brațele sale, fugînd spre sud, alcătuia lumea tainică a mării de Coral. Într-un spațiu mare cît patru continente, polipii, susținuți de apa caldută, ridicau mii de atoli, insule în formă de inele, bancuri și recife, stîlpi submarini, groaza navigației, care, unindu-se între ele printr-o trudă milenară, vor crea un pămînt nou, un continent de schimb, dacă seminția omenească pierdea vreodată, într-un cataclism, soclul său actual.

Mareele erau pulsul zeului albastru. Pămîntul se întorcea spre lună și spre aștri, cu o rotație simpatcă asemenea celei a florilor care se întorc după soare. Tot ceea ce este mai mobil pe pămînt — masa fluidă a atmosferei — se dilată de două ori pe zi, umflîndu-și sinul, și această sucțiune atmosferică, operă a creației universale, se oglindea în ape, zguduindu-le. Mările închise, precum Mediterana, abia-i simțeau efectele. Mareele se opreau la poarta ei. Dar pe coastele oceanice pulsa-

ția marină tulbura armata valurilor, lansându-le zilnic la asaltul țărmurilor abrupte, făcându-le să ragă cu spume de furie printre insule, promontorii și strimtori, împingându-le să înghită pământuri întinse, de pe care se retrăgeau peste câteva ceasuri.

Această mare sărată, ca sângele nostru, care are o inimă, un puls și o circulație a două feluri de sânge deosebite între ele, reinnoite și preschimbate neconștient, se mînia întocmai ca o ființă organică, dacă curenților orizontali din sînul ei veneau să li se alăture curenții verticali coboriți din văzduh. Violențele trecătoare ale vinturilor, crizele evaporării, întunecatele forțe electrice dădeau naștere furtunilor.

Nu erau altceva decît zguduirii ale suprafeței. Furtuna aducătoare de moarte pentru oameni contracta numai epiderma marină, în timp ce masa profundă a apelor ei rămînea într-o liniște întunecoasă, pentru a îndeplini marea funcție de a alăpta și de a reinnoi viețuitoarele. Tatăl Ocean nu cunoștea existența infuzoriilor umani care îndrăzneau să alunece pe suprafața lui în găoace microscopice. Nu știa de incidentele care puteau să aibă loc pe acoperișul casei lui. Viața sa continua cumpătată, liniștită, fără de sfîrșit, zămislind milioane și milioane de vietăți într-o miime de secundă.

Maiestatea Atlanticului în nopțile tropicale îl făcea pe Ulises să uite mînia ce-l cuprindea în zilele înnoirate. Sub lună, era o pajiște imensă de argint viu întrețaiată de zvîrcoliri de umbră. Unduirile lui cleioase, pline de viață microscopică, iluminau nopțile. Infuzorii, înfiorați de dragoste, ardeau cu o fosforescență albăstruie. Marea era luminoasă ca laptele. Cînd se spîrgeau de prora, spumele străluceau ca niște bucăți de globuri electrice gata să se stingă.

Cînd liniștea era absolută și vasul rămînea nemișcat, cu pînzele căzute, iar stelele treceau încet dintr-o parte în alta a catargelor, meduzele delicate pe care le poate sfișia valul cel mai ușor suiau la suprafață, plutind între două ape în jurul insulei de lemn. Erau mii de umbrele de soare care defilau încet: verzi, albastre, roz, de un colorit nedefinit asemănător cu acela al stelelor de ulei; o procesiune japoneză văzută de sus,

care se pierdea într-o parte în taina apelor negre și venea fără încetare din partea opusă.

Tinărului pilot îi plăcea navigația cu pînze, luptele cu vîntul, singurătatea acalmiilor. Era mai aproape de ocean decît dacă s-ar fi aflat pe puntea unui transatlantic. Fregata nu înălța valuri de spumă cu loviturile minioase ale paletelor. Aluneca încet în tăcerea maritimă care păstrează taina primelor milenii ale Pămîntului nou creat. Locuitorii oceanului se apropiau de ea cu încredere cînd o vedeau cum dă din cap ca un ceta-ceu mut și inofensiv.

În șase ani, Ulises a schimbat de multe ori vasul. Învățase engleza, limba universală a întinderilor albastre, și se recrea cu studiul scrisorilor lui Mury, evanghelia navigatorilor de pe vasele cu pînze, operă scrisă cu mult calm de un spirit obscur care i-a smuls pentru prima dată oceanului și atmosferei secretul legilor sale.

Dornic de a cunoaște alte mări și alte țări, nu ținea seama de lungimea călătoriilor, nici de porturile de destinație. Căpitanii britanici, norvegieni și nord-americani îl angajau cu plăcere pe acest ofițer cu purtare aleasă, deloc pretențios în privința salariului. Așa a umblat Ulises pe oceane, ca regele Ithacai pe Mediterană, călăuzit de o fatalitate care-l îndepărta de patria sa cu o hotărîre neînduplecată, ori de cîte ori își propunea să se întoarcă în țară. Un vas ancorat lîngă al lui, gata de plecare cu o destinație îndepărtată, era pentru el o ispită care-l făcea să uite întoarcerea în Spania.

A navigat pe vase murdare, vechi și cu echipaj vesel; pe aceste vase marinarii ridicau toate pînzele cînd era furtună și după ce se îmbătau adormeau încrezîndu-se în puterea diavolului, care-i va trezi din somn a doua zi dimineață. A trăit pe vase albe, tăcute și curate ca o casă olandeză; căpitanii luau cu ei, soția și copiii. Slujnice cu șorțuri albe se îngrijeau de bucătăria și de curățenia acestui cămin plutitor, împărțind primejdiile cu marinarii roșii la față și cu fire liniștită, care nu se simțeau tulburați de apropierea femeii. Duminica, sub soarele tropicelor sau la lumina crescîndă a cerurilor septentrionale, contramaistrul citea *Biblia*. Bărbații ascultau gînditori, cu capul descoperit. Femeile se îmbră-

caseră în negru, cu o bonetă de dantelă și cu mfinile înmănușate.

A fost în Terranova să încarce batog. Aici se întâlnea curentul cald din golful Mexic cu cel rece de la Pol. În ciocnirea acestor două riuri marine, nenumăratele vietăți pe care le tirăște Golf-Stream-ul din mările tropicale mureau subit, înghețate. Ploaia de cadavre mici cobora prin valuri. Batogii se îngrămădeau ca să se hrănească cu această mană, și era atât de multă încît o mare parte din ea, scăpînd de falcile lacome, se depunea pe fundul oceanului ca o ninsoare călduță.

În Islanda — cea din urmă *Thule* a anticilor — marinarii bătrîni i-au arătat bucăți de mahon pe care curentul ecuatorial le tirise din Antile. Pe coastele Norvegiei a admirat fecunditatea formidabilă a mării, văzînd scrumbiile în mers.

Din refugiul lor în adîncurile întunecoase, urcau la suprafață, tulburate de primăvară, dornice să ia parte la bucuria Universului. Înotau strîns, unele lîngă altele, înaintînd compact, formînd bancuri ca niște fișii de plajă care-ar fi pornit să plutească pe mare. Păreau o insulă care iese la suprafața apei sau un continent care începe să se scufunde. La trecerea prin strîmtori erau atât de multe, încît apele se solidificau, îngreunînd înaintarea cu vîslele. Numărul lor scăpa limitelor oricărui calcul, ca nisipurile și ca stelele.

Oameni și pești carnivori cădeau asupra lor deschizînd brazde largi de distrugere. Dar crăpăturile se închideau în mod instantaneu, și bancul viu își urma drumul, din ce în ce mai dens, ca și cum ar fi disprețuit moartea. Cu cît dușmanii distrugeau mai multe, cu atât erau mai numeroase. Coloanele în mers, dese și profunde, se împerecheau și se înmulțeau fără a se opri. Dragostea era pentru ele o navigație; mergeau, vîrsînd în drumul lor torente de fecunditate. Apa dispărea sub abundența fluxului matern, în care pluteau ciorchini de icre. Cînd răsărea soarele, marea părea albă cît vedeai cu ochii: albă de lapți. Valurile erau grase și viscoase, prea pline de viața care fremăta în ele. Pe o întindere de sute de leghe, oceanul cel sărat era de lapte.

Fecunditatea acestor meleaguri animale puneă lumea în primejdie. Fiecare individ putea să depună pînă la șaptezeci de mii de icre. Cîteva generații erau de ajuns ca să umple oceanul, să-l facă solid, să-l facă să putrezească suprimînd celelalte vietăți, pustiind globul... Dar moartea își lua sarcina de a salva viața universală. Cetaceii se afundau în această mulțime plină de viață și cu gurile lor nesățioase absorbeau hrana cu tonele. Pești neînchipuit de mici veneau în urma gigantilor mării, săturîndu-se cu icre de scrumbie. Peștii mai lacomi, batogul și *merluza*¹, urmăreau aceste pajiști de carne, împingîndu-le spre coaste și împrăștiindu-le în cele din urmă.

Batogul se înmulțea săturîndu-se de *merluza*, și pericolul pentru lume apărea din nou. Oceanul putea să se prefacă într-o masă de batog : fiecare batog ajungea să depună pînă la nouă milioane de icre... Oamenii se năpustiseră asupra celui mai fecund dintre pești, și batogul hrănea flote imense, creînd, în afară de asta, colonii și orașe. Generațiile de oameni se stingeau fără să izbutască să biruie această reproducere monstruoasă. Mării devoratori ai mării erau cei care restabileau echilibrul și ordinea. Sturionul, pîntece fără saț, intervenea în ospățul oceanic, găsînd în batog substanța concentrată a armatelor de scrumbii. Dar acest devorator ovipar, de amplă reproducere, perpetua pericolul mondial, pînă cînd intervenea alt monstru pe cît de lacom în poftele lui pe atît de sărac în a procrea, curmînd dintr-o dată fecunditatea mereu crescîndă a oceanului.

Era rechinul, gură cu aripioare, un intestin înotător care înghite cu indiferență morți și vii, carne și corăbii, curățînd apele de viață, lăsînd să domnească singurătatea în urma cozii lui puternice. Acest distrugător zămislea din măruntaiele sale numai un singur rechin, care se năștea înarmat și feroce, gata din prima clipă să continue faptele de distrugere ale înaintașilor ca un moștenitor feudal.

Numai în clipele rare de dragoste li se domolea foamea și cruzimea acestor războinici neîmblînziți, pustii-

¹ Specie de batog (sp.).

tori ai mării. Perechile se abțineau să nu se devoreze. Se întilneau plini de dorință ; dar dinții lor tripli și aripioarele lor ca ferăstrăul se mărgineau să se mîngîie cu asprime. Femela se lăsa dominată de perechea care-și înfigea în ea uneltele lui de pradă. Pentru prima dată masculul nu devora : ea era cea care-l absorbea, tirîndu-l. Și, cei doi monștri împerecheați, se rostogoleau în valuri săptămîni întregi, îndurînd chinurile foamei fără sfîrșit în schimbul plăcerilor dragostei, lăsînd să fugă victimele înspăimîntate, ținînd piept furtunilor cu aspra lor îmbrățișare de colț și piele de ciîne de mare, străbătînd sute de leghe între începutul și sfîrșitul unuia din spasmele lor de plăcere.

Viața rătăcitoare a pilotului Ferragut fu plină de întîmplări dramatice. Cîteva îi rămaseră viu întipărite în memorie pentru totdeauna, deși începea să confunde atîtea amintiri din țări exotice și de pe mări nemărginite.

La Glasgow s-a îmbarcat ca secund pe o fregată veche care se ducea în Chile să descarce cărbune la Valparaíso și să încarce salpetru la Iquique. A traversat Atlanticul cu bine ; dar din dreptul insulelor Malvine, vasul a trebuit să țină piept furiei australe care-i tăia calea spre Pacific. Strîmtoarea Magellan este ușor de trecut pentru vasele care pot să dispună după voința lor de o forță propulsoare. Vasul cu pînze caută mare largă și vînt prielnic ca să treacă de capul Horn, loc îndepărtat al lumii, unde se stîrnesc furtuni groaznice, fără sfîrșit.

În timp ce vara dogorea în emisfera cealaltă, îngrozitoare iarnă australă a ieșit în întîmpinarea navigatorilor. Vasul trebuia să se îndrepte spre apus și vîntul bătea chiar dinspre apus, tăindu-i calea. Opt săptămîni s-au luptat cu marea și cu cerul. Vîntul a smuls o velatură întreagă. Vasul de lemn, cam șubrezit de pe urma acestei lupte interminabile, a început să ia apă și echipajul a trebuit să pompeze apa zi și noapte. Nimeni nu reușea să doarmă cîteva ore în șir. Toți erau bolnavi. Glasul aspru și înjurăturile căpitanului abia puteau să mențină disciplina. Unii marinari se întindeau pe jos vrînd să moară și trebuia să-i ridice cu lovituri.

Ulises își dădu seama pentru prima dată ce înseamnă valurile. Văzu munți de apă, adevărați munți de apă năpustindu-se asupra vasului. Erau atât de mari, încît se desfăceau în povirnișuri foarte lungi de amîndouă părțile. Cînd vreun val își prăvălea creasta peste fregată, pilotul Ferragut putea să-și dea seama de greutatea monstruoasă a apei sărate. Nici piatra, nici fierul nu aveau greutatea și puterea brutală a acestei forțe lichide, care cînd se prăvălea fugea în șuvoaie sau se ridica prefăcîndu-se în pulbere. În anumite momente trebuia să facă crăpături în *la obra muerta*¹ ca să iasă masa aceea covîrșitoare de apă.

Ziua australă era o penumbră lividă și cețoasă ce se repeta săptămîni de-a rîndul fără cea mai mică rază de lumină, ca și cum soarele s-ar fi îndepărtat pentru totdeauna de pămînt. Culoarea albă nu există în această estompare furtunoasă; totul era cenușiu: cerul, spuma, pescărușii, zăpada... Din cînd în cînd, vălurile plumburii ale vijeliei se rupeau pentru a lăsa la vedere o apariție îngrozitoare. O dată erau munții negri cu giulgiuri de troiene de zăpadă ai strîmtorii Beagle. Și vasul se abătea din cale, fugînd de acest coridor acvatic plin de stînci. Altă dată, în fața prorei se iviră stîncile lui Diego Ramírez, punctul cel mai îngust al capului, și fregata schimbă iarăși direcția, fugînd de acest cimitir de nave. Ocolind vîntul, ajunseră să vadă primele iceberguri, și din nou luară alt drum, făcînd cale-ntoarsă ca să nu se piardă în pustietățile de la Polul Sud.

Ferragut ajunse să creadă că nu vor trece niciodată capul, că vor rămîne pentru totdeauna în plină furtună, întocmai ca vasul rătăcitor și blestemat din legendă. Căpitanul, un lup de mare taciturn și superstițios, ridica pumnul spre promontoriu blestemîndu-l ca pe o divinitate infernală. Era convins că nu va izbuti să-l treacă pînă nu-l va înblîzi cu o victimă omenească. Ulises îi văzu în acest englez pe argonauții primitivi, care po-
toleau minia zeităților marine cu jertfe.

¹ Partea din corpul unei nave care se află deasupra liniei de plutire (sp.).

Într-o noapte, valurile luară un marinar; a doua zi din vârful catargului căzu marinarul de veghe, fără ca nimeni să se gîndească la salvarea lui, fiindcă era cu neputință. Și ca și cum demonul austral așteptase doar acest tribut, vîntul dinspre apus se opri, vasul nu mai avu în fața prorei bariera de netrecut a unei mări dușmănoase și putu să intre în Pacific, ancorînd după douăsprezece zile în Valparaíso.

Ulises își explică acum de ce lasă acest port o amintire plăcută în memoria navigatorilor. Aici își reveneau după lupta pe care-o dădeau pentru a trece capul; aici simțeau bucuria de a trăi după ce simțiseră răsufierea morții; gustau din plin viața în cafenele și în casele de toleranță, mîncînd și bînd pe săturate, avînd încă dureri de stomac de pe urma hranei silitroase și pielea umflată din cauza furunculelor de mare.

O luă și el după pasul ușor al femeilor în mantie neagră, cu fața acoperită, care-l făcură să-și aducă aminte de unchiul său, medicul. În nopțile de *remolienda*¹ își lua de multe ori privirea de la frumusețile oacheșe și tinere care dansau la *zamacueca*² în mijlocul salonului. Îl interesau matroanele înveșmintate în zăbranic de doliu care cîntau la pian și la harpă, acompaniînd dansul cu cîntece de dor și jale. Poate că vreuna din aceste femei sentimentale, cu mustăți, ar fi putut să-i fie mătușă.

În timp ce fregata își întregea încărcătura în Iquique, întîlni o mulțime de muncitori din minele de silitră, mețiși chilieni, muncitori veniți din toată lumea, care nu știau cum să-și cheltuiască simbria mare din fiecare zi în monotoria unor așezări noi. În beția lor făceau cele mai resăbuite cheltuieli. Unii lăsau să curgă vinul dintr-un butoi întreg ca să-și umple un singur pahar. Alții luau drept țintă a revolverului sticlele de șampanie aliniate în rafturile cafenelelor, plătind pagubele cu bani gheață.

Din această călătorie, Ferragut rămase cu un sentiment de mîndrie și de încredere, sentiment care-l făcu

¹ Chef, petrecere (sp.).

² Dans popular (sp.).

să disprețuiască primejdia. Cunoscu apoi tornadele din Asia, groaznicele furtuni circulare, care în emisfera boreală bat de la dreapta la stînga și în cea australă de la stînga la dreapta. Erau o schimbare bruscă a vremii, care ținea cel mult cîteva ore sau cîteva zile. El trecuse capul Horn în plină iarnă, după o luptă de două luni cu natura dezlănțuită. Putea să se încumete la orice : oceanul nu mai avea surprize pentru el... Și, cu toate acestea, întîmplarea cea mai groaznică din viața lui se petrecu pe cînd marea era liniștită.

Avea șapte ani de cînd naviga, și se pregătea, încă o dată, să se întoarcă în Spania, cînd primi, la Hamburg, postul de pilot pe un vas cu pînze care urma să plece spre Camerun și Africa orientală germană. Un marinar norvegian vru să-l abată de la această călătorie. Era un vas vechi și fusese asigurat la o valoare de patru ori mai mare. Căpitanul era asociat cu proprietarul, care dăduse faliment de mai multe ori... Și tocmai pentru că această călătorie era lipsită de rațiune, Ulises se grăbi să se îmbarce. Pentru el, prudența însemna o vulgaritate. Tot ceea ce era absurd presupunea greutate și primejdii, ispitindu-i într-un mod irezistibil curajul.

Într-o seară, în dreptul Portugaliei, pe cînd erau departe de ruta urmată în mod obișnuit de celelalte nave, o coloană de fum și de flăcări se înălță pe punte ; puntea se rupse și velatura fu înghițită de flăcări. În timp ce pilotul, în fruntea unor negri, voia să stingă focul, căpitanul și marinarii nemți fugiră de pe vas în două baleniere gata pregătite. Ferragut fu sigur că fugarii rîdeau de el cînd îl vedeau alergînd pe puntea care începea să se plece într-o parte, în timp ce prin crăpături ieșeau flăcări.

Se pomeni, fără să știe cum, în barca cea mai mică, înconjurat de cîțiva negri și de diferite obiecte îngrămădite în zorul fugii : un butoi cu pesmet pe jumătate gol, altul cu apă, avînd numai cîțiva litri. Visliră toată noaptea, avînd în spate, ca un astru al nenorocirii, vasul ce ardea în flăcări, trimițînd lumini sîngerii pe deasupra valurilor. În zori, în discul soarelui se deslușiră niște unduiri ușoare, negre. Era pămîntul... dar atît de departe !

Două zile rătăciră peste crestele mișcînd și văile sumbre ale pustiului albastru. Ferragut căzu de mai multe ori într-o letargie de moarte, cu picioarele cufundate în apa ce umplea fundul bărcii. Păsările de mare zburăteau în spirale în jurul acestui sicriu plutitor, fugind apoi cu puternice lovituri de aripi, scoțînd un croncănit prevestitor de moarte. Valurile se înălțau, încete și blînde, peste puținii centimetri ai bordului, ca și cum voiau să contemple cu ochii lor verzi-albăstrii această îngrămădire de trupuri albe și negre. Naufragiații visleau cu o disperare nervoasă; pe urmă, zăceau fără vlagă, recunoscînd zădărnicia efortului lor pierdut în imensitate.

Pilotul, cînd adormea la pupa, sfîrșea prin a zîmbi cu ochii închiși. Totul era un vis urît. Era sigur că se va trezi în pat, înconjurat de comoditățile familiare din cabina lui. Și cînd deschidea ochii, realitatea îl făcea să izbucnească în ordine desperate, pe care africanii le îndeplineau mașinal, de parc-ar fi fost adormiți.

„Nu vreau să mor!... Nu trebuie să mor!“ striga în-lăuntrul său un glas de bronz.

Strigară și făcură semnale zadarnice unor vapoare depărtate, care se pierdeau în imensitate fără să-i vadă. Doi negri muriră de frig. Cadavrele lor plutiră ceasuri lungi lângă barcă, de parcă nu puteau să se desprindă de ea. Apoi se scufundară ca dintr-o lovitură nevăzută. Mai multe aripioare triumphiulare trecură peste apă tăind-o ca niște cuțite, în timp ce adîncul se adumbrea cu săgeți iuți de abanos.

Cînd, în sfîrșit, se apropiară de pămînt, Ferragut văzu moartea mai de aproape decît în largul mării. Coasta se înălța ca un zid imens. Văzută din barcă, părea că acoperă jumătate din cer. Unduirea lungă a oceanului se prefăcea în val minios cînd dădea peste bastioanele de insule mici și stîncose ale țărmlui ce intra în mare, cînd se prăvălea în golul prăpăstiilor lor, născînd cascade de spumă ce se rostogoleau de jos în sus, ridicînd columnne furioase de pulbere cu bubuit de tun.

O mîină irezistibilă prinse chila ridicînd ambarcațiunea în sus. Ferragut se pomeni azvîrlit ca un proiectil,

în virtejurile înspumate, și când căzu avu impresia că oameni și butoaie se prăvăleau ca și el, aruncați în mare.

Văzu spume fierbînd în clocot și creste negre. Se simți împins de forțe contradictorii. Unele-l trăgeau de cap, și altele, de picioare, în sens opus, făcîndu-l să se învîrtească precum limba unui ceasornic. Gîndirea i se dublă. „N-are rost să mă opun“, șoptea în creierul lui descurajarea. Iar cealaltă jumătate a ființei lui afirma cu disperare: „Nu vreau să mor!... Nu trebuie să mor.“

Așa trăi cîteva clipe, care fură cîteva ceasuri. Simți atingerea brutală a ceva tare și ascuns; apoi, o lovitură în abdomen și se opri, nu mai fu tîrit între două valuri. Și, agățîndu-se de colțurile stîncii, scoase capul la suprafață și putu să respire. Valul se retrăgea; dar alt val îl scufundă iarăși dezlipindu-l de stîncă printr-o lovitură înspumată, făcîndu-l să-și julească pielea pe miini, pe piept și pe genunchi în muchiile pietroase.

Valul oceanic îl tîri, cu toate îmbrățișările lui disperate. „Totul este inutil, o să mor!“ zicea o parte a gîndului său. Și, totodată, cealaltă emisferă evoca într-o fulgerare scurtă viața lui întreagă. Văzu chipul bărbos al lui *el Tritón* în această clipă supremă; îl văzu pe poetul Labarta la fel ca și atunci cînd îi povestea finului aventurile bătrînului Ulises, lupta lui de naufragiat cu stîncile și valurile.

Dilatația marină îl aruncă din nou spre o stîncă și el se agăță de ea cu o mișcare instinctivă a mîinilor. Dar înainte de a se retrage valul, înainte cu disperare pînă la altă piatră, lovitura refluxului trecîndu-i pe sub pîn-tece. Așa se luptă multă vreme, lipindu-se de stînci cînd marea îl acoperea, tirîndu-se peste articulațiile pustii ale rocilor cînd avea capul deasupra valurilor iar apa-i curgea pe nas, pe gură și prin urechi.

Cînd se văzu pe o ieșitură a țărmlui, scăpat decum din valuri, puterile îl lăsară dintr-o dată. Apa care-i picura din corp era roșie, din ce în ce mai roșie, împrăștiindu-se în șuvoaie pe sinuozițiile verzi ale pietrei. Simți o durere imensă, ca și cum tot organismul

ar fi pierdut sprijinul învelișului său, și carnea vie ar fi rămas expusă la aer.

Vru să-și urmeze drumul ; dar deasupra capului său se înălța coasta, formînd un zid concav și de netrecut. Nu era cu putință să iasă de-acolo. Scăpase din mare ca să moară țintuit în fața ei. Cadavrul lui nu va pluti pînă la o plajă locuită. Singurii care vor ști de moartea lui vor fi racii enormi care urcau pe stînci căutîndu-și hrana în mil ; pescărușii care se lăsau să cadă drept, cu aripile întinse, din înaltul țărmlui abrupt. Pînă și cele mai mici crustacee îi erau superioare.

Își simți dintr-o dată toată slăbiciunea, toată nepuțința, în timp ce sîngele continua să coloreze în purpură lacurile minuscule dintre stînci. Cînd închise ochii ca să moară văzu în întuneric un chip palid, niște mîini care făceau dantele fine și, înainte ca noaptea să se lase pe vecie peste pleoapele lui, șopti cu un scîncet de copil :

— Mamă !... Mamă !...

*

După trei luni, cînd sosi la Barcelona, își găsi mama așa cum o văzuse în timpul agoniei pe coasta portugheză... Îl aflaseră acolo niște pescari cînd era gata să moară. Cit stătu în spital îi scrise de mai multe ori doînei Cristina, pe un ton vesel și încrezător, pretextînd că are treburi importante în Lisabona.

Cînd îl văzu întrînd, buna femeie își lăsă nelipsitul ei lucru de mîină, privindu-l palidă, cu mîinile tremurătoare și cu ochii sticloși. Trebula să știe tot adevărul, și dacă nu-l știa, i-l spunea instinctul de mamă văzîndu-l pe Ulises convalescent, slăbit, oscilînd între aroganță și epuizare fizică, la fel cum făceau vitejii cînd ieșeau din camera de tortură.

— Vai, fiul meu !... Pînă cînd ?

Era timpul să pună capăt ispitei de aventuri, dorinței lui nebune de a încerca imposibilul, înfruntînd primejdiile cele mai absurde. Dacă voia să fie marinar, putea să fie ; dar pe vase respectabile, în serviciul unei mari companii, urmînd un drum cu escale dinainte stabilite,

nu umblind la voia întâmplării pe toate mărire, laolaltă cu banditismul internațional care se oferă în porturi ca să întărească echipajele. Cel mai bun lucru ar fi să rămână liniștit în casa lui... Ce fericită ar fi dac-ar rămâne lângă mama sa !...

Și Ulises, spre uimirea donei Cristina, luă această ultimă hotărâre. Buna doamnă nu era singură. O nepoată sta cu ea, ca și cum ar fi fost fiica ei. Marinarul trebui să caute mult în adâncul memoriei ca să-și aducă aminte de o fetiță de patru ani care mergea de-a bușilea pe plaja din satul mamei lui în timp ce el, cu o gravitate de băiat mare, îl asculta pe bătrînul secretar al municipiului povestind mărețele fapte din trecut ale mării catalane.

Era fiica unui Blanes — singurul sărac din familie — care comanda vasele rudelor sale și murise de friguri galbene într-un port din America Centrală. Ferragut nu putea să-și explice cum copilul-șarpe de pe nisip, cu o nelipsită perla verde atîrnîndu-i de nări, era aceeași tînără zveltă, cu piele de un galben ca de orez, ce-și arăta cu ostentație părul bogat asemănător cu un coif de abanos, cu două spirale mici înaintea urechilor. Ochii ei păreau să aibă nuanțele schimbătoare ale mării : negri, în anumite ore ; albaștri, în alte ore ; verzi și adînci cînd oglindeau lumina soarelui ca un punct de aur.

Se simți atras de simplitatea ei, de grația sfioasă a vorbelor și a zîmbetului ei. Era ceva de o noutate irezistibilă pentru acest vîntură-lumă care cunoscuse numai fete arămii cu rîs bestial, asiatice gălbui cu gesturi feline sau europene din marile porturi care la primele cuvinte cer ceva de băut și cîntă pe genunchii celui ce le invită, punîndu-și în cap chipiul lui, ca o dovadă de dragoste.

Cinta — acesta era numele ei — părea a-i cunoaște întreaga viață. Fusese obiectul conversațiilor ei cu doña Cristina cînd petreceau ceasuri monotone, făcînd amîndouă dantele după datina din satul lor. Cînd trecu prin fața camerei ei, Ulises văzu niște fotografii de-ale lui de pe vremea cînd era simplu aspirant la bordul unui transatlantic. Cinta le luase, fără îndoială, din încăperile

mătușii sale. Își admira vărul aventurier cu mult înainte de a-l cunoaște.

Într-o seară, marinarul le povesti celor două femei cum fusese salvat pe coasta Portugaliei. Mama îl ascultă întorcându-și privirea, cu mâinile ce-i tremurau când schimba ciocănelele de făcut dantelă. Dintr-o dată se auzi un strigăt. Era Cinta, care nu mai putea să asculte. Și Ulises îi mulțumi în sinea lui pentru lacrimi, pentru suspinele de durere, pentru ochii care purtau în ei o expresie de groază.

Mama lui Ferragut se gîndea la viitorul acestei nepoate sărace. Singura ei salvare era căsătoria, și buna doamnă pusese ochii pe un bărbat din neamul lor care trecuse de patruzeci de ani și avea nevoie de tinerețea Cinte ca să-și mai îmbroască viața de flăcău tomat. Era învățatul familiei. Doña Cristina îl admira pentru că nu putea să citească fără ochelari și pentru că amesteca în conversație cuvinte latinești, la fel ca preoții. Preda retorica și latina la Institutul din Manresa și spunea că spera să fie transferat cîndva la Barcelona, țel glorios al unei cariere ilustre. În fiecare săptămînă venea în capitală ca să-i facă vizite lungi văduvei notarului.

— Nu vine pentru mine, zicea buna doamnă. Cine se deranjează pentru o bătrînă?... Îți spun c-o iubește pe Cinta și pentru fată ar fi un adevărat noroc să se mărite cu omul ăsta atît de învățat, atît de serios.

Ascultînd-o, Ulises a început să se gîndească ce ar putea să-i facă un marinar unui profesor de retorică fără să fie tras la răspundere.

Într-o zi, Cinta căuta în toată casa un degetar fără luciu, vechi, pe care-l folosea de mulți ani. Dintr-o dată se opri din căutat, se înroși și-și plecă ochii. Privirea ei întîlnise privirea vinovată a vărului. El avea degetarul. În camera lui Ulises se vedeau panglici, jurubițe de in, un evantai vechi pus peste hîrtii și cărți, ajunse acolo prin același reflux tainic care dusesese fotografiile lui din dormitorul mamei în cel al verișoarei.

Marinarului îi plăcea să rămînă în casă. Sta ore întregi meditînd cu coatele pe masă; dar atent, în același timp, la un zgomot ușor de pași care puteau să se

audă dintr-o clipă în alta în coridorul apropiat. Știa totul : trigonometria sferică și rectilinie, cosmografia, legile vântului și ale furtunilor, ultimele descoperiri oceanografice. Dar cine putea să-l învețe cum să-i vorbească unei domnișoare fără s-o sperie?... Unde naiba se învăța arta de a declara dragoste unei persoane serioase?...

Dar îndoilele lui nu țineau niciodată mult și nu erau dureroase. Înainte ! Fiecare iese din încurcătură cum poate. Și într-o seară, când Cînta se ducea din salon în dormitorul mătușii ca să-i ducă o carte de rugăciuni, se întâlni cu Ulises pe coridor.

De nu l-ar fi cunoscut s-ar fi temut pentru viața ei. Se simți înșfăcată de două mâini zdravene care-o ridicară de la pământ. Apoi o gură lăcomă îi acoperi buzele cu două sărutări provocatoare. „Poffim !... poftim !...“ Ferragut se căi când o văzu pe verișoara lui tremurînd lângă perete, palidă de moarte, cu ochii plini de lacrimi.

— Ți-am făcut rău. Sint un prost... un prost !

Aproape că se lăsă în genunchi, cerîndu-și iertare ; strîngea pumnii ca și cum ar fi vrut să se lovească, pedepsindu-se pentru îndrăzneala sa. Dar ea nu-l lăsă să urmeze... „Nu, nu !...“ Și în timp ce protesta șoptind, brațele i se încolăciră formînd un inel în jurul gîtului lui Ulises. Capul i se aplecă spre el, căutînd adăpostul umărului său. O gură umedă se uni cast cu gura marinarului, în timp ce barba i se uda de o rouă de lacrimi.

Și nu-și mai spuseră nimic.

După cîteva săptămîni, când doña Cristina a ascultat cererea în căsătorie a fiului său, prima pornire a fost aceea de a se împotrivi. O mamă ascultă cu bunăvoință cererea în căsătorie dacă e vorba de fiica ei, indiferent din partea cui ar veni ; dar este ambițioasă și exigentă cînd este vorba de fiul ei. Ea visase o partidă mai bună. Dar nehotărîrea ei nu dură mult. Fata aceea sfioasă, era, poate, cea mai bună tovarășă a lui Ulises. În afară de asta, era pregătită, prin ceea ce văzuse în copilărie, să fie soția unui marinar... Adio profesorului !

S-au căsătorit. Apoi, Ferragut, care nu putea să trăiască fără să facă ceva, se întoarse pe mare; dar ca prim ofițer al unui transatlantic ce făcea curse regulate în America de Sud. Pentru el, acest post era totuna cu a fi funcționar într-un birou plutitor, pentru că trecea prin aceleași porturi repetind, în mod invariabil, aceeași muncă. Maică-sa se arăta mulțumită când îl vedea în uniformă. Cînta își ațintea ochii pe calendar așa cum soția unui funcționar și-i ațintește pe ceas. Avea siguranța că, după două luni, îl va vedea apărînd din nou, venind din cealaltă parte a Pămîntului, încărcat cu daruri de departe, la fel ca un soț care se întoarce de la birou cu un buchet de flori cumpărat pe stradă.

La întoarcerea din primele două călătorii s-a dus să-l aștepte pe chei, căutîndu-i cu privirea chipiul cu firet de aur și tunica albastră printre pasagerii transatlanticului, care se agitau pe punte, bucuroși că au ajuns în Europa.

La călătoria următoare, doña Cristina o sili să rămînă acasă, temîndu-se ca emoția și aglomerația din port să nu-i tulbure maternitatea apropiată. Pe urmă, de fiecare dată cînd sosea, Ferragut vedea un alt fiu, cu toate că era mereu același; mai întîi o legătură de scutece și de dantele ținut în brațe de o doică îmbrăcată de sărbătoare; pe urmă — cînd era deja căpitanul transatlanticului — un băiețel cu fuste, buclat, cu capul rotund acoperit de puf mătăsos, întinzînd brațele mici spre el; în sfîrșit, un băiat care începea să meargă la școală și cînd își vedea tatăl îi strîngea mîna dreaptă și puternică, admirîndu-l cu ochi adînci, de parc-ar fi aflat în ființa lui întruchiparea tuturor forțelor Universului.

Don Pedro, profesorul, continuă să vină în vizită în casa donei Cristina, deși cu mai puțină asiduitate. Avea aerul resemnat și oarecum mînios al omului care crede că a sosit prea tîrziu și e convins că nenorocirea i se trage din neglijența lui... Dacă ar fi vorbit înainte! Siguranța importanței lui nu-i îngăduia să se îndoiască de faptul că tînăra ar fi acceptat cu bucurie să-i fie soț.

În ciuda acestei convingeri, în anumite clipe nu putea să-și rețină o pornire ironică, și-și vărsa necazul

născucind porecle clasice. Tinăra soție a lui Ulises, aplecată peste lucrul ei de dantelă, era Penelopa ce aștepta întoarcerea soțului rătăcitor.

Doña Cristina accepta această poreclă pentru că știa în mod vag că era al unei regine cu obiceiuri alese. Dar în ziua în care profesorul, printr-o deducție logică, îl numi Telemah pe fiul Cinteii, bunica protestă :

— Îl cheamă Esteban, ca pe bunicul lui... Numele ăsta de Telemah este nume de teatru.

Într-una din călătorii, Ulises făcu o escală de câteva zile în portul Valencia și se duse să-l vadă pe nașul lui. Primea din când în când scrisori de la poet, de fiecare dată mai scurte și mai triste, cu litere tremurate, care-i dădeau în vilcag decăderea.

Cînd a intrat în birou, a simțit aceeași impresie cu a adormiților din legende, care cred că se trezesc după câteva ore de somn și, cînd colo, au dormit zeci de ani. Totul era la fel ca în copilăria lui : busturile marilor poeți, în partea de sus a rafturilor ; cununile de lauri, în vitrinele de sticlă ; bijuteriile și statuile cîștigate prin frumusețea rimelor, în vitrinele și pe pedestalele lor ; cărțile cu cotoarele sclipitoare alcătuiind batalioane tari de-a lungul rafturilor. Dar albeața busturilor căpătase o culoare ciocolatie ; bronzurile erau înroșite, bijuteriile de aur se înverziseră, cununile își pierdeau frunzele. Părea c-ar fi plouat cu cenușă peste neclintirea lucrurilor.

Ființele ofereau același aspect de abandon și de decădere. Ulises îl găsi pe poet slab și gălbejit, adîncit într-un fotoliu, cu barba lungă și albă, cu un ochi aproape închis, cu celălalt deschis enorm de mult. Cînd îl văzu pe marinarul cu pieptul lat, puternic, bronzat, Labarta începu să plîngă sughițînd ca un copil, de parc-ar fi jelit nimicnicia iluziilor omenești, scurtimea unei vieți înșelătoare ce are nevoie de valul înnoirii necontenite.

Ferragut trebui să-și dea și mai multă osteneală ca să recunoască o doamnă scundă și adusă de spate care sta lîngă poet. De pe scheletul ei atîrnau cărnuri moi ca zdrențele unei splendori trecute. Capul era mic de tot ; pe chip, i se vedeau crețurile merelor de iarnă, ale prunelor, ale tuturor fructelor care se strîng și se usuță,

deshidratându-se. „Doña Pepa !...“ Cei doi bătrini se tu-
tuiau acum în prezența lui Ulises, cu imoralitatea ne-
tulburată a celor ce-și simt moartea aproape, uitînd te-
merile și scrupulele unei vieți care se năruie în spatele
lor.

Marinarul văzu în această decădere fizică sfîrșitul
trist al unui regim alimentar absurd, necugetat și pue-
ril : dulciurile ca bûnătăți preferate ; mult pilaf consu-
mat zi de zi ; pepene verde și galben între mese ; in-
ghețate servite în cupe enorme, răspîndind aroma ză-
pezii lor dulci.

Cei doi îi vorbiră oftînd despre bolile lor pe care le
socoteau de neînțeles, punîndu-le pe seama nepriceperii
doctorilor. Se uscau pe picioare, îi ajunsese sfîrșeala pe
care o simt pe neașteptate oamenii din țările bogate.
Viața lor se topea într-un șuvoi de zahăr lichid... Și
Ferragut mai bănuia că era vorba și de nerespectarea
riguroasă a unui regim strict de către cei doi bătrini ;
ascunzișurile lor copilărești, viclesugurile lor pentru a
gusta singuri fructele și siropurile, farmec al existenței
lor.

Întrevederea fu scurtă. Căpitanul trebuia să se în-
toarcă la Grao unde-l aștepta transatlanticul, gata să
ridice ancora spre America de Sud.

Poetul plînsese iarăși, îmbrățișîndu-și finul. Nu-l va
mai vedea pe acest colos care părea că respingea îmbră-
țișările-i slabe cu foalele respirației.

— Ulises, fiul meu... să te gîndești întotdeauna la
Valencia !... Să faci tot ce poți pentru ea... De-acum,
știi ! Mereu Valencia !

Jură așa cum vru poetul și tot ceea ce vru el, fără să
înțeleagă ce putea să aștepte Valencia de la el, simplu
marinar rătăcitor pe toate mările. Labarta vru să-l înso-
țească pînă la ușă ; dar se cuibări și mai adînc în foto-
liu, supunîndu-se despotismului drăgăstos al tovarășei
șale, care se temea întotdeauna să nu i se întîmple cele
mai mari nenorociri.

Biata doña Pepa !... Lui Ferragut îi veni să plîngă și
să ridă cînd primi o sărutare din gura ei făcută pungă,
cu puful de deasupra preschimbat în țepi. Fu o sărutare
de frumusețe trecută care-și aduce aminte de atingerea

unui bărbat frumos ; o sărutare de femeie stearpă ce-și mîngîie fiul pe care-ar fi putut să-l aibă.

— Nefericitul Carmelo !... Nu mai scrie ; nu mai citește... Vai, ce se va alege de mine ?...

Vorbea despre decăderea poetului ei cu compătimirea unei ființe puternice și sănătoase. Se îngrozea cînd se gîndea la anii care i-ar putea supraviețui stăpînului său. Preocupată să-l îngrijească, nu se vedea pe ea însăși.

Peste un an, la întoarcerea din Filipine, căpitanul găsi în Port-Saïd o scrisoare de la nașul său. Doña Pepa murise, și Labarta, ieșind din moleșeala lăcrimoasă a deprimării, se despărțea de ea cu un cantic lung. Ulises își aruncă ochii pe tăietura de ziar care era în plic cu ultimele versuri ale poetului. Erau versuri în castiliană. Rău !... Dacă scria în castiliană însemna, neîndoielnic, că i se apropie sfîrșitul.

Nu avu prilejul să-l mai vadă iarăși ; muri pe cînd el era pe mare. Cînd debarcă în Barcelona, mama îi dădu o scrisoare scrisă aproape în agonie : „Valencia, fiul meu, mereu Valencia !“ Și după ce repeta de mai multe ori această recomandare, îl anunța că era moștenitorul lui.

Cărțile, statuile, toate amintirile glorioase ale poetului Labarta fură aduse la Barcelona ca să împodobească locuința marinarului. Micul Telemah putu să se joace rupînd fostele cununi ale poetului, smulgînd stampe de pe volume întregi, cu nevinovăția unui copil neastîmpărat al cărui tată este foarte departe, și trăiește în grija a două doamne care-l adoră. În afară de asta, poetul îi lăsă finului o casă veche în Valencia, mai multe proprietăți și o anumită cantitate de valori care pot fi cotate la bursă. În total, treizeci de mii de duros.

Celălalt tutore al copilăriei sale, puternicul *el Tritón*, rămînea nepăsător la trecerea anilor. Ferragut îl întilni de mai multe ori cînd sosi la Barcelona, instalat în casa lui, în ostilitate surdă cu doña Cristina, dăruindu-i Cînteii și fiului acesteia o parte din dragostea pe care înainte o avea numai pentru Ulises.

Dorea ca micul Esteban să vadă casa străbunilor.

— O să mi-l lași ?... Știi doar că la Marina bărbații se fac tari ca bronzul. O să mi-l lași, într-adevăr ?...

Se îndoia de influența lui în fața chipului indignat al blindei doña Cristina. Să-și încredințeze nepotul lui *el Tritón* ca să-i sădească în suflet dragostea pentru aventurile pe mare, la fel ca lui Ulises?... Înapoi, diavol albastru !

Medicul rătăcea dezorientat prin portul Barcelona... Prea mult zgomot, prea multă mișcare. Mergea mîndru, alături de Ulises, rugîndu-l să-i povestească aventurile din anii lui de marinăr vagabond și cosmopolit. Vedeă în el pe cel mai de seamă bărbat din familia Ferragut : om al mării ca bunicii lui, dar cu titlul de căpitan ; aventurier pe toate oceanele, așa cum fusese el, dar cu un loc pe punte, avînd puterea absolută pe care-o conferă responsabilitatea și primejdia.

Cînd Ulises se îmbarca din nou, *el Tritón* se îndepărta spre proprietățile sale.

— Va fi data viitoare, zicea pentru a se consola cînd pleca fără fiul nepotului său.

Și după ce treceau cîteva luni apărea iarăși, tot mai mare, mai urît, mai ars de soare, cu un zîmbet tăcut care se prefăcea în cuvinte în fața lui Ulises, așa cum ies tunetele dintr-un nor furtunos.

La întoarcerea dintr-o călătorie pe Marea Neagră, doña Cristina își anunță fiul :

— Unchiul tău a murit.

Cucernica doamnă regreta creștinește dispariția cumnatului dedicîndu-i o parte din rugăciuni, dar stăruia cu o arumită cruzime în a povesti tristul său sfîrșit. Nu putea să-i ierte intervenția fatală în soarta lui Ulises. Murise așa cum trăise ; pe mare, victimă a curajului său, fără spovedanie și împărtășanie, ca un păgîn.

Altă moștenire care-i revenea lui Ferragut... Unchiul lui pornise înot într-o dimineată însoțită de iarnă și nu se mai întorsese. Bătrînii de pe coastă explicau în felul lor accidentul : „O fi leșinat ; s-o fi lovit de stînci. *El Dotor* era încă în putere, dar anii nu trec fără să lase urme !” Unii credeau că se luptase cu un *cabeza de olla*¹ sau cu un alt pește din cei ce vînează în apele mediteraneene. Pescarii își duseră bărcile în zadar prin toate

¹ Pește carnivor (sp.).

urgherele intrînde și ieșinde ale promontoriului, căutînd prin peșterile întunecoase și prin adîncimile joase de transparență cristalină. Nimeni nu putu să dea peste cadavrul lui *el Tritón*.

Ferragut își aminti de alaiul Amfitritei pe care medicul i-l descrisese de atîtea ori în nopțile de vară, vîzînd în depărtare luminile farurilor. Poate se întîlnise cu suita veselă a nereidelor și se unise cu ea pentru totdeauna.

Această presupunere absurdă pe care Ulises o formulă mintal, cu un zîmbet neîncrezător și trist, se repetă în același timp în cugetul simplu al multor oameni din La Marina.

Nu voiau să creadă în moartea lui. Un vrăjitor nu se înecă. Pesemne c-o fi găsit jos ceva foarte interesant și, cînd se va sătura să trăiască în adîncurile verzi, se va întoarce înotînd la casa lui.

— Nu ; *el Dotor* n-a murit.

Și, timp de mulți ani, femeile care mergeau de-a lungul țărmului pe înnoptat grăbeau pasul, făcîndu-și cruce cînd deslușeau în apele întunecoase o grindă sau un mănunchi de alge. Se temeau să nu iasă dintr-o dată *el Tritón*, bărbos, senzual, cu apa șiroindu-i de pe trup, întorcîndu-se din incursiunea lui prin tainicile măruntaie ale mării.

FREYA

Numele lui Ulises Ferragut începu să fie vestit printre căpitani din porturile spaniole. Aventurile de pe mare din prima perioadă a carierei însemnau foarte puțin pentru popularitatea lui. Cei mai mulți dintre ei trecuseră prin primejdii mai mari, și dacă-l apreciau o făceau din respectul instinctiv pe care-l simt oamenii energici și simpli în fața unei inteligențe pe care-o socotesc superioară. Fără a avea alte lecturi decât cele legate de marină, vorbeau cu uimire de numeroasele cărți care umpleau cabina lui Ferragut, multe din ele trăgând subiecte ce li se păreau misterioase. Citiți făceau chiar afirmații inexacte pentru a mări prestigiul tovarășului lor :

— Știe mult... Nu este numai marinar, este și avocat.

Averea lui contribuia și ea la prețuirea generală. Era acționar important al Companiei de navigație la care presta servicii. Camarazii calculau cu o exagerare plină de mândrie bogăția mamei lui, evaluând-o la milioane.

Găsea prieteni pe orice vas care-și arbora la pupa drapelul spaniol, oricare-ar fi fost portul de origine și provincia de baștină a echipajului.

Toți îl îndrăgeau : căpitani basci, zgîrciți la vorbă, cu fire aspră, ce se tutuiau numai confidențial ; căpitani asturieni și galicieni, iubăreți și risipitori care dezmint cu firea lor sărăcia și tristețea meleagurilor natale ; căpitani andaluzi, care prin felul specific de a vorbi par a duce cu ei o parte din albul strălucitor al portului Cádiz și din vinurile sale cristaline ; căpitani valencieni care vorbesc pe punte despre politică, închipuindu-și cum ar putea să fie marina viitoare republici ; căpitani din Catalonia și din Mallorca, ce cunoșteau afacerile tot atât de bine ca și armatorii lor. De câte ori îi aduna la

un loc nevoia de a-și apăra drepturile, se gindeau îndată la Ulises. Nici unul nu scria ca el.

Piloții bătrâni proveniți de jos, oameni de mare care-și începuseră cariera în bărcile de cabotaj și cu greu își potriveau cunoștințele practice cu mînuirea cărților, vorbeau cu mîndrie despre Ferragut.

— Lumea zice că noi, cei de pe mare, sintem niște neciopliți... Să se uite la don Luis, care-i de-al nostru. Pot să-l întrebe ce vor... Un învățat !

Numele lui Ulises îi făcea să se bîlbîie. Credeau că este o poreclă și, nevrînd să pară că nu-l respectă, îl preschimbă în cele din urmă în don Luis. Pentru unii, singurul cusur al lui Ferragut era norocul lui. Încă nu se pierduse nici un vas comandat de el. Și orice burmarinar care navighează fără încetare trebuie să aibă în trecutul lui una din aceste nenorociri ca să fie un căpitan trecut prin toate. Numai țărânii nu pierd vapoare.

Cînd i-a murit mama, Ulises a rămas nehotărît în fața viitorului, neștiind ce să facă : să-și continue viața de aventurier sau să înceapă alta, cu totul nouă. Rudele lui din Barcelona, negustori cu multă pricepere în evaluarea unei averi, adunau ceea ce lăsase notarul și soția lui, adăugînd și ceea ce lăsase Labarta și medicul, suma ajungînd la un milion de pesete... Și un om cu atîta bănet va trăi și de acum încolo ca un biet căpitan care are nevoie de bani ca să-și întrețină familia ?...

Vărul lui, Joaquín Blanes, proprietarul unei fabrici de tricotaje, stăruia de mai multe ori să-i urmeze exemplul. Trebuia să rămînă pe uscat și să-și investească banii în industria catalană. După mamă, dar și fiindcă se născuse în ținutul vecin, Valencia, Ulises era socotit catalan. Era nevoie de oameni cu avere și cu energie ca să intervină în guvern. Blanes făcea politică regionalistă cu entuziasmul unui burghez care se aruncă în aventuri romanești.

Cinta nu spuse nici un cuvînt în privința hotărîrii soțului său. Era fiica unui marinar și acceptase să fie soția altui marinar. În afară de asta, înțelegea căsătoria pe potriva tradiției familiare : femeia, stăpînă absolută a casei, dar supusă întru totul voinței soțului, a celui ce întreține casa material, a capului familiei, fără a-și în-

gădui vreo părere sau vreo obiecție asupra faptelor lui cînd era vorba de lucruri din afara casei.

Ulises luă el însuși hotărîrea de a se retrage din navigație. Influențat de sugestiile verilor săi, îi fu de ajuns o mică neînțelegere cu unul din directorii firmei armatoare pentru a-și da demisia; rugămintele și explicațiile celorlalți asociați nu izbutiră să-l facă să renunțe la hotărîrea lui.

În primele luni ale existenței pe uscat îl uimi neclintirea disperată a lucrurilor. Lumea era de o rigiditate și de o asprime ce-i era cu totul nesuferită. Simți ceva asemănător unui început de amețală cînd văzu că totul rămînea acolo unde-l lăsa, fără să-și îngăduie cel mai mic du-te-vino, cea mai mică **fantezie** dinamică.

Dimineața, cînd deschidea **ochii**, **începea** senzația plăcută a celui ce este liber și nu are nici o **responsabilitate**. Nu-l interesa soarta casei aceleia. **Viețile** celor care dormeau la celelalte etaje, deasupra și **dedesubtul** lui, nu erau încredințate vigilenței sale... Dar **după cîteva zile** simți că-i lipsea una din cele mai mari satisfacții ale existenței lui: **voința puterii, plăcerea de a comanda!**

Două servitoare cu aer speriat alergau la **chemarea** lui și la clinchetul clopoțelului. La atîta se reducea **totul** pentru el, care comandase zeci de oameni de o mare grosolănie ce stîrneau groaza cînd coborau în porturi.

Nimeni nu-l consulta acum, în timp ce pe mare toți îi cereau sfatul și deseori trebuiau să-l trezească din somn. Casa putea să existe fără ca el s-o viziteze zilnic de la pivnițe pînă la acoperiș, examinînd pînă și ultimul robinet. Femeile care făceau curățenie în fiecare **dimineață** îl sileau să se retragă în birou cu măturatul lor de pe uscat. Nu-i era îngăduit să formuleze observații, nu putea să întindă un braț cu galoane, cum făcea cînd îi muștra pe mușii desculți și goi de la brîu în sus, cerîndu-le ca puntea să rămînă curată ca un salon. Simțea că nu are nici o importanță, că este destituit din funcția lui firească. Se gîndea la Hercule îmbrăcat femeiește, torcînd la roată. Atașamentul față de familie îl făcuse să renunțe la viața lui de bărbat puternic.

Numai dragostea soției, care-l înconjura cu o grijă deosebită, de parcă ar fi vrut să compenseze în felul

acesta lungile despărțiri îl făcu să suporte mai ușor această viață. În afară de aceasta, se simțea cu cugetul împăcat cînd se purta ca un tată *de pe uscat* ocupîndu-se de fiul lui, care începea să se pregătească pentru a intra la Institut, revăzîndu-i manualele, ajutîndu-i la înțelegerea textelor.

Dar nici aceste satisfacții nu țînură mult. Îl plictiseau sindrofiile din familie, fie că se țineau în casa lui, fie în casa verilor săi; conversațiile cu unchii, cu verii și cu nepoții despre cîștiguri și afaceri sau despre lipsurile tiraniei centraliste. După ei, toate nenorocirile cerului și ale pămîntului veneau de la Madrid. Guvernatorul provinciei era *consulul Spaniei*.

Negustorii aceștia își întrerupeau critica doar ca să asculte într-o pioasă tăcere muzica lui Wagner interpretată la pian de fetele din familie. Un prieten cu voce de tenor cînta *Lohengrin* în catalană. Cei mai exaltați se înroșeau de entuziasm: „Imnul... imnul!“ Nu era cu putință să greșescă. Pentru ei exista numai un imn. Și acompaniau fredonînd cu jumătate de glas muzica liturgică din *Secerătorii*.

Ulises își amintea cu nostalgie viața de comandant de transatlantic: o viață bogată, deschisă spre lume, cu orizont larg și nelimitat, veșnic plină de mulțimi cosmopolite. Se vedea oprit pe punte de grupuri de fete elegante care-i cereau alte baluri în săptămîna aceea. Li ieșeau în cale fuste cu falduri albe, vâluri ce unduiau ca niște nori colorați, risete și chicote într-o spaniolă ce părea cîntată; toată larma veselă a unei colivii cu păsări de la tropice.

Foștii președinți de republică — generali sau doctori în drept, care se duceau să se odihnească în Europa — îi povesteau pe punte, cu o gravitate napoleonică, cele mai de seamă fapte ale vieții lor. Oameni de afaceri îi încredințau planurile lor minunate, cînd se îndreptau spre America: riuri cu albia schimbată, căi ferate prin junglă, forțe electrice monstruoase smulse din cascade cu o lățime de cîțiva kilometri, orașe vomitate de pusti în cîteva săptămîni; toate minunile unei lumi în dezvoltare, care dorește să realizeze atît cît concepe ima-

ginația ei tinăra. Era demiurgul micii lumi plutitoare, dispunea după plac de veselie și de dragoste.

În zilele călduroase din timpul călătoriei era de ajuns să dea un ordin pentru a alunga somnolența abrutizantă a lucrurilor și a ființelor. „Să urce orchestra și să se servească răcoritoare.“ Și după cîteva minute peréchile se învîrteau de-a lungul punții, toată lumea zîmbea, în ochi se aprindea un punct strălucitor de iluzie și de dorință. În spatele lui se auzeau elogii. Doamnele îl găseau foarte distins. „Se vede că este o persoană bine educată...“ Chelnerii și marinarii exagerau vorbind despre bogăția și despre studiile sale. Unele tinere care se îndreptau spre Europa cu închipuirea plină de întimplări romanești se întristau, *deceționate*, cînd aflau că eroul era căsătorit și avea un fiu. Damele solitare, întinse într-un *chaise-longue* cu un volum în mînă, își aranjau, cînd îl vedeau, corola fustelor, acoperindu-și picioarele cu atîta grabă, încît le lăsau și mai mult la vedere. Apoi, uitîndu-se la el cu o privire adîncă, începeau dialogul, mereu în același fel :

— Cum ați ajuns căpitan, fiind atît de tînăr ?

Ah, ce mizerie !... El, care trăise cîțiva ani, de la un capăt la altul al Atlanticului, cu o lume bogată, veselă, parfumată, opunîndu-se uneori din *prudență* capriciilor feminine, alteori lăsîndu-se tîrit de dorință, cu o precauție de soț discret, se pomenea acum fără alți admiratori decît tribul vulgar al familiei Blanes, fără alte iluzii decît cele pe care i le sugera vărul lui, fabricantul încîntat că marii apostoli ai partidului îl priveau cu oarecare simpatie pe căpitan.

În fiecare dimineată, cînd se deștepta, suferea un șoc mare în gusturile sale. Primul lucru pe care-l vedea era o încăpere *fără personalitate*, o locuință care nu avea nimic din el, rînduită de servitoarele ce făceau curățenie în mod exagerat și ilogic, schimbînd neconținut locul lucrurilor.

Își amintea cu nostalgie de cabina mică și ordonată, unde nu era nici o mobilă pe care să n-o vadă, nici o ladă al cărui conținut să nu dăinuiască în memoria lui. Trupul lui se strecura cu firescul obișnuinței prin spațiile mici ale mobilierului. Se adaptase la toate unghie-

rele intrînde și ieșinde, așa cum carnea moluștei se adaptează la sinuozitățile dinlăuntrul valvelor. Cabina părea formată cu secreții din ființa lui : era o carapace, o scoică ce umbla cu el de la un capăt la altul al oceanelor, încălzindu-se la temperaturile înalte ale tropicului, părăind a fi mai mică intrucîtva, ca o colibă de eschimos, călăfă-tuită cînd se apropia de mările reci.

Îi inspira o dragoste asemănătoare aceleia pe care-o simte călugărul pentru chilia sa ; dar chilia aceasta era deschisă spre lumea întreagă și cînd intra în ea, după o noapte furtunoasă petrecută pe punte sau după ce fusese pe uscat prin porturile cele mai deosebite, o vedea întotdeauna la fel, cu actele și cărțile nemișcate pe masă, cu hainele atîrnate în cuiere, cu fotografiile fixate pe pereți. Spectacolul zilnic al mărilor și al ținuturilor se schimba, temperatura și mersul astrelor se schimbau ; oamenii încotoșmăniți în haine de iarnă se îmbrăcau în alb după o săptămînă și căutau pe cer stelele noi ale emisferei celeilalte... și cabina lui era mereu aceeași, ca și cum ar fi fost un colț al unei planete aparte, ce rămînea neatinsă de schimbările acestei lumi.

Dimineața, cînd se trezea, se vedea învăluit într-o atmosferă verzuie și suavă, de parcă ar fi dormit pe fundul unui lac fermecat. Soarele trăgea pe albeața tavanului și a așternuturilor o împletitură mișcătoare de aur, ale cărei ochiuri se urmau neconținut : era reflecția apei invizibile. Cînd vasul se afla ancorat în porturi, pe fereastră intra zgomotul macaralelor, strigătele încărcătorilor, conversațiile celor din bărcile din jurul transatlanticului. În largul mării, tăcerea plină de prospețime și de ritm a imensității îi umplea dormitorul. Un vînt de o puritate fără seamăn, care venea poate din cealaltă parte a planetei, alunecînd mii de leghe pe pustiurile sărate fără să dea peste nici o piedică, se strecura în gîtlejul lui Ferragut ca un vin ce-l îmbăta numai prin buchet. Pieptul lui puternic se umfla aspirînd această gură de viață în timp ce ochii-i clipeau în fața albastrului luminos al orizontului.

Acasă la el primul lucru pe care-l vedea cînd se deștepta era o clădire catalană, mare și monstruoasă, asemănătoare palatelor pe care le desenau hipnotizații în

visurile lor : un amalgam de flori persane, coloane gotice, trunchiuri de arbori, cu patrupeze, reptile și melci printre frunzișuri de ciment. Din caldarîm răzbea prin răsuflători mirosul fetid al unor canale de scurgere uscate din cauza lipsei de apă ; din balcoane se împrăștia praful covoarelor scuturate ; palatul-himeră lua cu o insolență de bogat neștiutor tot cerul și tot soarele ce-i revenea lui Ferragut.

Într-o seară îi surprinse pe-ai lui spunindu-le că se întorcea pe mare. Cînta încuviință cu o tăcere dureroasă de parc-ar fi ghicit cu mult înainte. Era ceva inevitabil și fatal pe care trebuia să-l accepte. Fabricantul Blanes se bîlbîi de uimire. Să se întoarcă la viața lui de aventuri, tocmai acum, cînd domniile cei mari ai partidului se interesau de persoana lui !... Poate la primele alegeri îl vor face consilier municipal.

Ferragut rîse de simplitatea vărului. Voia să comande iarăși un vas, dar al său, fără să fie nevoit să suporte condițiile impuse de armatori. Putea să-și permită luxul acesta. Va fi ca un iaht enorm, gata să pornească în orice cursă pe placul lui sau care-i va conveni, aducîndu-i în același timp cîștiguri substanțiale. Poate fiul lui va ajunge director de companie maritimă, cînd acest prim vapor se va preface, peste ani, într-o flotă enormă. Cunoștea toate porturile lumii, toate căile de trafic și știa să ghicească locurile lipsite de nave unde se plătesc navluri mari pentru transport. Pînă acum fusese un salariat valoros și orb. Urma să înceapă viața lui de explorator al mării.

După două luni trimise o scrisoare din Anglia anunțînd familia că el cumpărase *el Fingal*, vas de transport de trei mii de tone, care făcea cursa poștală de două ori pe săptămîină între Londra și un port din Scoția.

Ulises se arăta entuziasmat de prețul scăzut al vasului. *El Fingal* fusese proprietatea unui căpitan scoțian care, în ciuda bolii sale lungi, n-a vrut să lase deloc comanda și a murit la bordul vasului. Moștenitorii, oameni ce-și duceau viața pe uscat, sătui de atîta așteptare, doreau să scape de el la orice preț.

Cînd noul proprietar a intrat în salonul de la pupa, înconjurat de cabine — singurul loc unde se putea sta

pe acest vas de transport —, îi ieșiră în întâmpinare amintirile celui mort. În spațiile dintre uși erau pictați eroii *Iliadei* scoțiene: bardul Ossian și harpa sa; Malvina, cea cu brațele rotunde și cu coșite de aur pe spate; războinicii mustăcioși cu coifuri împodobite cu aripioare și cu mușchi proeminenți, care loveau cu cuțitele în scuturi, deșteptând ecourile lacurilor verzi.

Un fotoliu moale și adinc își desfăcea brațele în fața sobei. Aici își petrecuse ultimii ani stăpînul vasului, bolnav de inimă, cu picioarele umflate, conducînd de la locul său vaporul pe un drum care se repeta în fiecare săptămînă, prin ceturi, prin valurile iernii care tîrau bucăți de gheață desprinse din iceberguri. Lîngă sobă era un pian, și, pe capac, un teanc de partituri îngălbenite de timp: *Somnambula*, *Lucia*, romanțe de Tosti, cântonete napolitane, melodii scurte și frumoase pe care le slobozeau corzile vechi ale instrumentului cu timbrul gingaș și cristalin ca al unei cutii muzicale. Bietul corăbier cu picioare de piatră tînjea cu inima bolnavă după marea luminii. Această muzică îl făcea să vadă în mijlocul cerurilor cețoase colinele din Sorrento, acoperite de portocali și de lămii, coastele Siciliei, înmiresmate de o floră exuberantă.

Ferragut și-a echipat vasul cu marinari cunoscuți; secundul, un pilot care-și începuse cariera în bărcile de pescuit. Era din satul lui Ulises și-și amintea de el *Dotor* cu respect și admirație. Îl cunoscuse pe căpitanul său de-acum cînd era copil și se ducea la pescuit cu unchiul lui. În perioada amintită, Toni era deja marinar pe o cabotieră, superioritate de ani care-i dăduse dreptul să-l tutuiască pe Ulises.

Văzîndu-se acum sub ordinele sale, vru să schimbe modul de adresare; dar căpitanul nu-i îngădui. Toni și el erau, poate, rude de departe. Toți cei din satul La Marina erau uniți între ei de secole lungi de viață izolată și de primejdii comune. Membrii echipajului, de la primul mașinist pînă la ultimul marinar, se arătau la fel de apropiați și cuviincioși. Unii erau din același ținut cu căpitanul, alții navigaseră mult timp sub ordinele sale.

Ca armator, Ulises cunoscuse o infinitate de preocupări pe care nu le cunoscuse înainte. Se adevăra în cazul lui transformarea febrilă a artistului ce devine impresar, a literatului ce se dublează în editor, a inginerului stăpinit de fantezia invențiilor care ajunge proprietar de fabrică. Dragostea lui romantică pentru mare și pentru aventurile de pe mare fu însoțită acum de preocupări asupra prețului și a consumului de cărbune, asupra concurenței acerbe care făcea să scadă navlurile, și căutarea de porturi noi în care să fie încărcat repede și să fie plătit bine.

Pingal, care fusese rebotezat de noul său proprietar cu numele de *Mare Nostrum*, în memoria unchiului său, se dovedea a fi o *cumpărătură îndoielnică* în ciuda prețului scăzut. Ulises se *inflăcăraseră* ca navigator când văzuse prora înaltă și *ascuțită gata* să înfrunte mările cele mai agitate, linia lui *zveltă de navă rapidă*, mașinile mult prea puternice *pentru un vapor de marfă*, toate calitățile care-l *făcuseră* să fie folosit ca *vas de cursă poștală timp de câțiva ani*. Consuma prea mult combustibil ca să se *dovedească* a fi rentabil în transportul de mărfuri. Acum, în timpul călătoriilor, căpitanul se gîndea numai la combustibilul pentru cazane. Mereu i se părea că *Mare Nostrum* mergea cu viteză prea mare.

— *Jumătate de viteză !* îi striga prin portavoce *mechanicului-șef*.

Dar în ciuda acestei precauții și a altora, consumul de combustibil era enorm cînd făcea tonajul unei curse. Vasul consuma tot ciștigul. Viteza lui era neînsemnată în comparație cu viteza unui transatlantic ; dar era absurdă în comparație cu aceea a vaselor de marfă cu corpul mare și cu mașini cu consum mic, care solicitau pretutindeni încărcătura, la orice preț.

Sclav al calităților superioare ale vasului său, și în continuă luptă cu ele, Ferragut se strădui să navigheze fără pierderi mari. Toate mările planetei văzură *Mare Nostrum* transportînd mărfuri dintre cele mai rare. Datorită lui, drapelul spaniol a fluturat în porturi care nu-l văzuseră niciodată.

A întreprins călătorii pe mările solitare din Siria și din Asia Mică, navigînd de-a lungul unor coaste unde

noutatea unui vas cu aburi făcea să alerge și să se îmbulzească beduinii de prin sate. Debarcă în porturi feniciene și grecești înecate în nisip, care mai păstrau doar niște colibe la poalele unor grămezi de ruine. Citeva coloane de marmură se mai înălțau și acum precum niște trunchiuri de palmieri tăiați. Ancoră lângă stînci de temut de pe coasta apuseană a Africii, sub un soare care făcea să ardă puntea, ca să încarce cauciuc, pene de struț și colți de elefant aduși în pirogi lungi de vîslași negri. Ieșeau întotdeauna dintr-un rîu plin de crocodili și de hipopotami, pe ale cărui maluri agenția comercială își înălța acoperămintele conice de paie.

Cînd lipseau aceste drumuri în afara căilor nautice cunoscute, *Mare Nostrum* o pornea spre America, resemnîndu-se să concureze în privința prețului scăzut cu englezii și cu scandinavii, cărăușii Oceanului. Tonajul și pescajul îi îngăduiau să meargă în susul marilor riuri din America de Nord, ajungînd pînă în orașele îndepărtate dinlăuntrul țării în care șirurile de coșuri ale fabricilor fumegă pe malul unui lac cu apă dulce preschimbat în port.

A navigat pe apele roșietice ale fluviului Paraná pînă la Rosario și Colastiné, ca să încarce grîu argentinian; a ancorat în apele de chihlimbar ale Uruguayului, în fața portului Paysandú și Fray Bentós încărcînd piei pentru Europa și carne sărată pentru Antile. În Pacific a urcat pe rîul Guayas trecînd prin ținuturi cu vegetație tropicală în căutarea unui transport de cacao din Guayaquil. Prora sa rupse pinza nesfîrșită a Amazoanelor, înlăturînd trunchiurile gigantice tirite de inundații din pădurea virgină, ca să ancoreze în portul Pará sau Manaós, luînd încărcături de tutun și cafea. Aduse pînă și muniții de război din Germania pentru revoluționarii dintr-o mică republică.

Aceste călătorii, care îl entuziasmau pe Ferragut în alte vremuri, se terminau acum cu o decepție. După ce plătea cheltuielile și după ce făcuse o economie crincenă abia dacă mai rămînea ceva pentru armator. Vasele de transport erau tot mai numeroase și navlul era din ce în ce mai scăzut. Ulises, cu elegantul său *Mare Nostrum*, nu putea să concureze cu căpitanii septentrionali, al-

coolici și taciturni, care acceptau să-și încarce vasele la orice preț, pornind într-o cursă lentă, cu mers de broască țestoasă de-a latul Oceanelor.

— Nu mai pot, îi spunea cu tristețe secundului său. Dacă treburile merg tot așa, o să-mi ruinez fiul. Dacă cineva cumpără *Mare Nostrum*, îi vînd.

Într-ura din expedițiile sale infructuoase, cînd se simțea din cale-afară de descurajat, o veste neașteptată îi schimbă situația. Tocmai sosiseră la Tenerife cu porumb și baloți de lucernă uscată din Argentina. Toni se întoarse la bord după ce legalizase actele vasului.

— Războiul, *che* ¹ ! strigă în valenciană, limba în care vorbeau între patru ochi.

Ulises se plimba pe punte și primi vestea cu indiferență. „Războiul?... Ce război mai era și ăsta?...“ Dar cînd află că Germania și Austria începuseră ostilitățile contra Franței și Rusiei și că Anglia tocmai intervenise în apărarea Belgiei, căpitanul începu să calculeze urmările politice ale acestei conflagrații. Nu vedea ce altceva ar fi putut să facă...

Toni, nu tocmai dezinteresat, vorbea despre soarta viitoare a vasului... S-a isprăvit cu sărăcia! Navlurile de treisprezece șilingi tona de la o emisferă la alta vor fi de-acum o amintire rușinoasă. Nu vor mai fi nevoiți să umble după încărcătură din port în port, ca cineva care cere de pomană. Acum le venise rîndul să-și dea importanță, fiindcă vor fi solicitați de consemnatarii și de comercianții disprețuitori. *Mare Nostrum* va valora ca și cum ar fi de aur.

Asemenea preziceri, căroră Ferragut se încăpățina să nu le dea crezare, începură să se îndeplinească la scurtă vreme. Se împușinaseră vasele de pe rutele oceanului. Unele se refugiau în porturile neutre mai apropiate, temîndu-se de crucișătoarele dușmane. Cele mai multe erau mobilizate de guvernele lor pentru transporturile enorme de material de care este nevoie în războiul modern. Corsarii germani, făcînd uz de tot felul de viclesuguri, măreau panica marinei comerciale cu capturile lor.

¹ Măi ! Măi, frate ! (sp., dial.).

Prețul navlului crescuse de la treisprezece șilingi tona la cincizeci; apoi la șaizeci și după câteva zile la o sută. N-avea cum să mai crească, după părerea căpitanului Ferragut.

— Va mai crește, afirma secundul cu o bucurie egoistă. Vom vedea tona ajungând la o sută cincizeci, la două sute de șilingi... O să ne îmbogățim!

Și Toni folosea pluralul când vorbea despre bogăția viitoare, fără să-i treacă nici o clipă prin minte să-i ceară căpitanului câteva centime mai mult peste cei patruzeci și cinci de duros pe care-i primea pe lună. Considera averea lui Ferragut și a vasului ca pe a lui. Se socotea fericit ori de câte ori nu-i lipsea tutunul și putea să trimită ciștigul întreg soției și copiilor, care trăiau departe, în La Marina.

Avea ambiția tuturor navigatorilor modești: să-și cumpere o bucată de pământ și să-l lucreze la bătrînețe, ca un țăran.

Piloții basci visau să aibă finețe și livezi mari, o căsuță pe o culme și multe vaci. El se gîndea la o vie pe coastă, o casă albă cu boltă de viță; la umbra ei și-ar fuma pipa și toată familia, fii și nepoți, ar întinde strugurii de stafide să se usuce la soare pe lesele de trestie.

De Ferragut îl lega o admirație apropiată cu aceea a fostului scutier pentru cavalerul său, la fel cu aceea a unui sergent bătrîn pentru un ofițer de geniu. Cărțile din cabina căpitanului îi aminteau de emoțiile prin care a trecut cînd și-a dat examenul pentru a obține titlul de pilot în Cartagena. Domnii cei gravi din comisie îl văzuseră îngălbenindu-se și bilbiindu-se ca un copil în fața logaritmilor și a formulelor de trigonometrie. Pe el să-l pună la probe practice, și experiența lui de stăpîn de barcă, trecut prin toate primejdiile mării, l-ar ajuta să răspundă cu aplombul unui învățat.

În momentele grele, zile de furtună, bancuri de nisip șerpuitoare, apropierea unor coaste înșelătoare, Ferragut se hotăra să se odihnească numai cînd Toni îl înlocuia pe punte. Cu el nu-i era teamă că din neatenție o să pătrundă în vas valul opus care trece peste punte și oprește mașinile, sau că stîncă invizibilă își va înfige coiful de piatră în pîntecele vaporului. Sta lîngă timo-

nier nemișcat și tăcut, urmărind drumul indicat de parc-ar fi dormit în picioare ; dar la momentul potrivit, lăsa să cadă cuvântul scurt, de comandă.

Era slab la trup, avînd slăbiciunea uscățivă a mediteraneeenilor bronzăți. Vîntul sărat îi tăbăcise pielea mai abitir decît anii, brăzdîndu-i cute adînci. În mod ciudat, adîncul acestor cute era negru, în timp ce partea expusă la soare părea spălată de lumină și avea nuanțe mai deschise. Barba scurtă și aspră se întindea pe cutele și pe proeminențele pielii. În afară de asta, avea păr în urechi, păr în nările largi și răsfrînte, gata să tremure în clipele de minie sau de admirație... Dar sub lumina ochilor mici, cu pupilele cînd verzi, cînd măslinii, nu mai părea atît de urît ; ochii lui priveau blind, cu o expresie de ciine resemnat, cînd căpitanul făcea haz de părerile lui.

Toni era om cu idei. Ferragut cunoștea doar patru sau cinci din ideile secundului ; erau înfipite adînc în cuget, de nezdruncinat, ca moluștele care se prindeau de piatră și în cele din urmă se prefăceau într-o excrescență pietroasă. Le dobîndise în douăzeci și cinci de ani de cabotaj pe Mediterană, citind toate ziarele de un radicalism liric pe care le găsea în porturi. În afară de asta, punctul final al călătoriilor sale era Marsilia și într-una din străduțele ei se afla un salon roșu împodobit cu colonne simbolice, unde se întîlnea cu navigatori de toate rasele ce vorbeau toate limbile, înțelegîndu-se între ei frățește prin semne misterioase și cuvînte rituale.

Cînd, după o absență îndelungată, intra într-un port din America de Sud, admira progresele rapide ale popoarelor tinere : cheiuri enorme construite într-un an, străzi fără sfîrșit ce nu existau în călătoria cealaltă, parcuri răcoroase și elegante în locul fostelor lagune desecate.

— E firesc, spunea categoric. Doar nu degeaba sînt state-republici.

Cînd intra în porturile spaniole, cel mai mic necaz la ancorarea vasului, o discuție cît de neînsemnată cu funcționarii oficiali, lipsa de spațiu pentru a ancora perfect, îl făceau să zîmbească amar : „Nenorocită țară !... Totul e făcut aici de altar și de tron“.

Pe riul din Londra sau în fața cheiurilor din Hamburg, căpitanul Ferragut făcea haz de subalternul său.

— Aici nu-i republică, Toni !... Și, cu toate acestea, cheiul ăsta e bun.

Dar Toni nu se dădea bătut. Își contracta fața păroasă, făcînd un efort mintal pentru a da formă ideilor lui vagi, înveșmîntîndu-le în cuvinte. La baza acestor măreții presimțea că stă o afirmație a propriilor sale gânduri. În cele din urmă se dădea totuși bătut, dezarmat, dar nu convins.

— Nu știu să mă explic : îmi lipsesc cuvintele... Oamenii sînt cei care fac toate astea.

La Tenerife, cînd a aflat vestea războiului, și-a rezumat toate doctrinele cu laconismul unui triumfător :

— În Europa sînt prea mulți regi... Dacă toate țările ar fi republici !... Nenorocirea asta trebuia să se întîmple neapărat.

Și de data asta Ferragut nu se încumetă să facă haz de simplitatea secundului său.

Toț echipajul vasului se arăta entuziasmat de noul mers al lucrurilor. Marinarii, taciturni în călătoriile anterioare, ca și cum ar fi presimțit ruina sau dorința de a renunța a căpitanului, munceau acum cu bucurie, de parc-ar fi luat parte la beneficii.

În sala de mese de la prora mulți dintre ei făceau calcule comerciale. Prima cursă din timpul războiului făcea cît zece curse dinainte ; a doua poate c-ar aduce un câștig cît douăzeci. Și se bucurau pentru Ferragut, cu același dezinteres ca și secundul, aducîndu-și aminte de afacerile proaste dinainte. Mecanicii nu mai erau chemați în cabina căpitanului ca să inventeze alte mijloace de a economisi combustibil. Trebuia să folosească timpul bun, și *Mare Nostrum* mergea cu toată viteza, făcînd paisprezece mile pe oră, ca un vas de pasageri, oprindu-se numai cînd îi tăia calea un distrugător englezesc la intrarea în Mediterană, trimițînd un ofițer ca să controleze dacă nu duceau la bord supuși ai statelor dușmane.

Belșugul domnea și între punte și prora, unde se aflau cabinele marinarilor și bucătăria, spațiu respectat de toți ca domeniu de necontestat al lui moș *Caragòl*.

Acest bătrîn poreclit *Caragöl* — alt prieten de demult al lui Ferragut — era bucătarul vasului, și cu toate că nu îndrăznea să-l tutuiască pe căpitan, ca în alte vremuri, intonația glasului său da de înțeles că în gînd continua să facă uz de această familiaritate. Îl cunoscuse pe Ulises cînd fugea de la cursuri ca să vîslească în port, și el tocmai atunci se retrăgea din navigația de cabotaj pentru că-i slăbise vederea, ajungînd a fi simplu proprietar de șalupă. Gravitatea și corpolența lui aveau în ele ceva sacerdotal. Era mediteraneanul obez, cu capul mic, cu gîtul mare și cu barba triplă, așezat la pupa bărcii lui de pescuit asemeni unui patrician roman pe tronul triremei.

Talentul lui de bucătar suferea cînd orezul nu servea ca bază fundamentală a felurilor de mîncare. Știa perfect toate gusturile pe care poate să le capete acest aliment. În porturile de la tropice, marinarii, sătui de banane, aranas și fructe de avocatier, salutau cu entuziasm apariția tigăii mari cu batog și cartofi sau a crătiții de orez la cuptor, cu coaja aurie găurită de fața roșie a năutului și de spinarea neagră a caltaboșilor. Altă dată, sub cerul plumburiu al mărilor septentrionale, bucătarul îi făcea să evoce amintirea patriei îndepărtate dîndu-le să mănînce orez călugăresc cu sfeclă albă sau orezul gras cu napi și fasole.

Duminica și de sărbătorile sfinților valencieni, care erau primii sfinți din cer pentru moș *Caragöl* — Sfințul Vincentiu Martirul, Sfințul Vincentiu Ferrer, Fecioara celor Neajutorați și Cristos din Grao —, apărea pilaful aburînd, un cerc mare de orez, pe al cărui nisip de boabe umflate zăceau mai multe păsări îmbucătățite. Bucătarul îi surprindea pe marinari cînd le împărțea cepe crude, mari, cu miros acru, care-i făceau să lăcrimeze și aveau o albeață de fildeș. Erau o mîncare aleasă, un dar păstrat în secret. Nu mai trebuia decît să le spargă cu pumnul ca să-și lase zeama și apoi se pierdeau în cerul gurii ca niște îmbucături de pîine dulce și picantă, ce alternau cu lingurile de orez. Vasul se afla uneori în apropierea Braziliei, în fața insulei Fernando de Noroña, sub soarele ecuatorial deslușindu-se colibele țuguiate ale negrilor din insulă și marinarii credeau că mănîncă în-

tr-o căsuță din *huerta*¹ Valenciei, trecîndu-și din mînă în mînă oala cu vin tare de Liria.

Cînd ancorau în porturi cu pește mult, le făcea marea bucurie de a le găti un pilaf *abanda*. Băieții de la bucătărie duceau la masa căpitanului oala în care fier-seseră peștii grași, laolaltă cu languste, midii și tot felul de scoici. El își rezerva onoarea de a oferi marele castron cu piramida lui de orez auriu și fiert separat.

Fiert deoparte (*abanda*), fiecare bob era plin de fier-tura grasă din oală. Era un orez ce conținea în boabele lui toate substanțele mării, concentrate. Ca și cum ar fi îndeplinit o ceremonie liturgică, împărțea cîte-o jumătate de lămîie celor ce ședeau la masă. Orezul trebuie mîncat după ce îl umezești cu această rouă înmires-mată, care evocă imaginea unei grădini orientale. Numai nefericiții dinlăuntrul țării care numesc pilaf *à la va-lenciana* orice mîncare nu gustaseră această bunătate.

Ulises încuviința reflecțiile bucătarului, ducîndu-și la gură prima lingură cu gest întrebător. Pe urmă zîmbea, cuprins de o beție gastronomică. „Mînurat, moș *Caragòl* !” Buna dispoziție îl făcea să afirme că zeii se hră-neau numai cu orez *abanda* în palatul lor din Olimp. Ci-tise lucrul acesta în cărți. Și *Caragòl*, presimțind în aceste cuvinte un elogiu, răspundea cu gravitate : „Așa este, domnule căpitan”. Toni și ceilalți marinari meste-cau cu capul în jos, oprindu-se din mîncat doar pentru a se plînge că bătrînul fusese zgîrcit cînd măsurase ambrozia.

Uleiul era pentru el la fel de prețios ca și orezul. Înainte de război, cînd căpitanul se strădula să mai facă ceva economii, moș *Caragòl* supraveghea mai cu seamă vasul mare de bucătărie în care se păstra untdelemnul. Bănuia că băieții de la bucătărie și marinarii tineri își ungeau părul, ca să fie mai fercheși, folosind uleiul ca pomadă. Lua în mîini orice cap care venea în dreptul ochilor săi tulburi și-l ducea la nas. Cel mai slab miros din licoarea de măsline îi trezea mînia. *Ah, hoțule !...* și lăsa să cadă asupra lui mîna-i enormă, moale și grea ca o mînușă de scrimă.

¹ Grădină mare de zarzavat (sp.).

Ulises credea că este în stare să se urce pe punte și să declare că navigația trebuia să se oprească fiindcă se terminaseră burdufurile cu lichid de culoarea amestistului ce venea din munții Espadán-ului.

În porturi, ochii lui miopi recunoșteau pe loc naționalitatea vaselor care ancorau de o parte și de alta a navei *Mare Nostrum*. Își umfla nările și trăgea mult aer în piept, apoi zicea cu tristețe: „Nimic!“... Erau vase cu miros insipid, din nord, care pregăteau mincarea cu unt: poate că erau vase protestante.

Alteori, înainta pe bord încet, ținându-se după o urmă îmbătătoare, pînă cînd se așeza în fața bucătăriei vasului vecin, trăgînd în piept mirosul plăcut al mîncării. „Bună ziua, fraților!“ Era cu neputință să se înșele. Erau spanioli; iar dacă nu, veneau din Marsilia, Genova sau Neapole; pe scurt: compatrioți care mîncau și trăiau sub toate latitudinile, la fel ca și cum ar fi fost în mica lor mare interioară. Se închegau pe loc conversații în graiul mediteranean, amestec de spaniolă, provençală și italiană, grai creat de popoarele hibride de pe coasta Africii, din Egipt pînă în Maroc. Uneori își trimiteau daruri ca cele care se schimbă între două triburi: fructe din țara îndepărtată. Alteori, dușmănindu-se dintr-odată fără să știe de ce, își arătau pumnii peste bord, schimbînd înjurături în care apăreau cu regularitate, la fiecare al doilea cuvînt, *Fecioara* și Sfîntul ei Fiu.

Acesta era semnalul pentru ca moș *Caragòl*, suflet evlavios, să se întoarcă într-o tăcere mîndră în bucătăria lui. Toni, secundul, își bătea joc de entuziasmul lui religios. Dar cei de la prora, marinarii lipsiți de credință care frecau puntea, îl ascultau, în schimb, cu respect, fiindcă el era cel care măsura vinul și porțiile cele mai bune. Bătrînul le vorbea despre Isus Cristos din Grao, a cărui icoană ședea în locul cel mai vizibil din bucătărie, și toți ascultau ca pe o povestire nouă cum a venit sfînta statuie pe mare, pusă pe o scară, într-un vapor care s-a făcut scrum îndată ce-a dat jos încărcătura-i miraculoasă.

Asta se întimplase pe cînd *Grao* nu era altceva decît un grup de case sărăcăcioase, departe de zidurile

Valenciei, amenințat tot timpul de incursiunile piraților mauri. Mulți ani la rând, *Caragòl* dusesse scara sfântă pe umeri, desculț, în ziua de sărbătoare. Acum, alți oameni de mare se bucurau de o asemenea cinste, și el, bătrîn și miop, aștepta laolaltă cu publicul procesiunii să se arunce asupra moaștelor relicevei enorme, frecîndu-și îmbrăcămintea pe lemnul ei.

Tot ce purta pe el era sfințit de atingerea mai sus pomenită. În realitate, nu purta mare lucru, căci el umbla pe vas îmbrăcat sumar, cu lipsa de pudoare a unui om cu vederea scurtă și care se socotește a fi mai presus de preocupările omenești.

N-avea altă îmbrăcămintă în afară de o cămașă cu poalele fluturînd mereu și niște pantaloni murdari din pînză de bumbac sau de flanelă galbenă, după anotimpuri. Cămașa era veșnic deschisă la piept, lăsînd să se vadă un hățîș de păr alb. Pantalonii se țineau mereu doar într-un singur nasture și cînd vîntul îi ridica poalele cămășii, ieșea la vedere un alt triunghi păros și alb, cu vîrfurile în sus, care era continuarea triunghiului încilcit de pe piept, cu vîrfurile în jos. Chiar și cînd trebuia printre crătiți, avea capul acoperit cu o pălărie din frunze de palmier.

Mare Nostrum nu putea să naufragieze, nici să sufere vreo stricăciune atît timp cît era el pe vas. În zilele de furtună, cînd valurile măturau puntea de la prora pînă la pupa și marinarii înaintau cu pași șovăielnici, abia călcînd de frică să nu cadă și să nu-i ia vreun val mai mare, *Caragòl* scotea capul pe ușa bucătăriei, disprețuind o primejdie pe care nu putea s-o vadă.

Trombele de apă treceau peste el, stingîndu-i focul: dar asta-i întărea și mai mult credința. „Curaj, băieți!“ Isus Cristos din Grao avea grijă să-i ocrotească și vasului nu putea să i se întîmple nimic rău. Unii marinari tăceau; alții, furioși, făceau și dregeau pe moaște și pe sfînta lor scară, dar credinciosul nu se supăra. Dumnezeu, care trimite primejdii asupra omului mării, știe că vorbele lui urite nu sînt răutăcioase.

Religiozitatea lui se extindea și asupra adîncurilor. Nu voia să zică nimic de peștii oceanului. Îl lăsau indiferent ca vapoarele acelea reci și fără miros care nu cu-

noșteau uleiul și făceau orice mâncare cu *pomadă*. Pe-
semne că erau eretici.

Cunoștea mai bine peștii din Mediterana și ajungea
chiar să-i socotească buni catolici, din moment ce prea-
măreau în felul lor gloria lui Dumnezeu. Stînd în pi-
cioare lingă bord, în serile calde de la tropice, povestea,
între cîntecul locuitorilor mării îndepărtate, nemaipome-
nita minune din prăpastia de la Alboraya.

Un preot trecea riul călare prin vad ca să ducă îm-
părtașania unui muribund; calul se împiedică, vasul în
care ținea cele sfinte se deschise și ostia căzu fiind luată
de curentul apei. De-atunci în fiecare noapte străluciră
luminițe tainice în mare iar la răsăritul soarelui o mul-
țime de peștișori se așezau în fața prăpastiei scoțînd ca-
petele din apă ca să arate ostia pe care-o ducea fiecare
în gură. În zadar încercară pescarii să le ia firimiturile.
Fugeau cu comoara lor în largul mării. Numai cînd veni
clerul cu crucea ridicată și numai cînd același preot în-
tră în prăpastia cu apa pînă la genunchi se hotărîră să
se apropie și, unul după altul, puseră ostia în vas, re-
trăgîndu-se apoi din val în val, dînd grațios din codițe.

În ciuda speranței vagi a unei căni cu vin în plus
care-i însuflețea pe cei mai mulți dintre auditori, la
sfîrșitul povestirii se auzea un murmur de îndoială. Cre-
dinciosul Caragol era minios și rău de gură ca un pro-
fet cînd socotea că-i este în primejdie credința. „Cine
era fiul de c... care îndrăznea să pună sub semnul îndo-
ielii ceea ce văzuse el cu ochii lui?...“ Și ceea ce vă-
zuse el era sărbătoarea peștișorilor, care se ținea în toți
anii și la care auzea bărbați foarte învățați vorbind des-
pre minune în capela comemorativă ridicată pe malul
înalt al prăpastiei.

Această minune a pescarilor era urmată aproape în-
totdeauna de ceea ce el numea minunea peștelui celui
mare, încercînd să spulbere îndoiala necredinței cu greu-
tatea unui pește atît de mare.

Galera lui Alfonso al V-lea al Aragonului — singu-
rul rege marinar al Spaniei — se ciocnea de o stîncă as-
cunsă la ieșirea din golful Neapole, lingă insula Capri.
O parte a navei se spărgea, dar nu lua apă, și naviga
mai departe cu toate pinzele sus, avîndu-l la bord pe

rege, pe doamnele de la curte și suita de baroni îmbrăcați în zale de fier. După douăzeci de zile soseau la Valencia teferi și sănătoși, ca orice navigator care în clipe de primejdie cere ajutor Fecioarei din Puig. Când cercețară corpul galerei, meșterii călăfătuitori văzură desprinzându-se de pe fundul ei un pește enorm cu cugetul împăcat al unei ființe cinstite care și-a făcut datoria. Era un delfin trimis de Preasfînta Doamnă ca să-și lipească spinarea de spărtura galerei. Și așa, navigaseră de la Neapole pînă la Valencia, avînd delfinul ca dop, fără să pătrundă nici o picătură de apă în vas.

Bucătarul nu îngăduia critici, nici proteste. Această minune era de netăgăduit. El o văzuse cu ochii lui, cînd erau buni; o văzuse într-un tablou vechi de la mănăstirea din Puig, și totul apărea pe pînză, lăsînd impresia că faptele s-au petrecut aievea: galera, regele, *el peixot*, și Fecioara în înaltul cerului dîndu-i porunca.

Briza ridica poala cămășii celui ce povestea și pîntecetele-i apărea împărțit în două emisfere din pricina singurului nasture.

— Moș Caragòl, să nu se rupă! îi atrăgea atenția un glas batjocoritor.

Omul sfînt zîmbea cu liniștea serafică a celui ce se află mai presus de deșertăciunile existenței:

— Lasă-l; nu mai zboară.

Și începea să povestească altă minune.

Ferragut puneă aceste exaltări ale bucătarului pe seama îmbrăcăminții lui subțiri pe orice vreme. Înăuntrul său ardea un foc reinnoit fără încetare. În zilele cețoase se urca pe punte cu niște pahare cu băutură aburindă pe care o numea *calentets*. Nimic nu era mai bun pentru cei ce trebuiau să petreacă ceasuri lungi în furtună, stînd de veghe, nemișcați. Era cafea amestecată cu rom, dar în proporții neegale, fiind mai mult alcool decît cafea. Toni bea la repezeală toate paharele oferite. Căpitanul nu bea și cerea numai cafea.

Sobrietatea lui era sobrietatea corăbierului antic: sobrietatea tatălui Ulises, care amesteca vinul cu apă la toate libațiunile.

Divinităților mării antice nu le plăceau băuturile alcoolice. Amfitrita și nereidele primeau în altarele lor

fructe de pe pământ, porumbei sacrificați, libațluni cu lapte. Poate din pricina aceasta marinarii din Mediterana, urmînd un obicei moștenit din tată-n fiu, vedeau în beție cea mai înjositoare decădere. Cei ce nu erau sobri aveau grijă să nu se îmbete ca marinarii de pe alte mări, slăbind tăria băuturii cu cafeaua sau cu zahărul.

Caragol avea sarcina să bea toate *calentitos* refuzate de căpitan și multe altele pe care și le făcea lui însuși în taina bucătăriei. În zilele călduroase, făcea *refresquets*, și aceste răcoritoare erau pahare enorme, jumătate apă, jumătate rachiu, peste un strat gros de zahăr, amestec ce te făcea să treci în mod fulgerător, nu treptat, de la seninătatea vulgară la beția angelică.

Căpitanul îl muștra cînd îi vedea ochii umflați și înroșiți. O să rămînă orb... Dar el nu se speria de amenințare. Trebuia să sărbătorească în felul lui prosperitatea vasului. Și din această prosperitate, lucrul cel mai de seamă era pentru el să poată abuza de ulei și de rom, fără să-i fie teamă că va fi muștrat în ziua socotelilor. Isuse din Grao, să faci în așa fel încît să fie mereu război !...

Mare Nostrum s-a întors din a treia călătorie din America de Nord în Europa, la Neapole, unde a descărcat griu și piei. La intrarea în port, avu o coliziune cu un vapor-spital englezesc care se ducea în Dardanele; rămase cu o spărtură la pupa și cu o aripă a elicei ruptă.

Toni scrișni din dinți de necaz cînd află că vor trebui să rămînă aproape o lună într-o nemișcare forțată. Italia nu intrase încă în război, dar fuseseră luate măsuri de apărare în toate centrele navale. Reparația nu se putea face mai repede. Ferragut calculă ce însemna pentru afacerile lui pierderea asta de timp. Îl așteptau navluri mari în Marsilia și în Barcelona. Dar vrînd să se liniștească pe sine însuși și să-și potolească secundul, repeta de multe ori :

— Anglia ne va despăgubi... Englezii sînt generoși. Și ca să-și înșele nerăbdarea, cobora pe uscat.

Neapole nu i se părea grozav în comparație cu alte orașe vestite din Italia. Adevărata lui frumusețe era

dată de golful imens dintre colinele acoperite de portocali și de pini, cu un al doilea fundal de munți, din care unul își înălța spre albastrul cerului eternul coș de vapori vulcanici.

Zestrea edilitară nu număra multe edificii faimoase. Monarhii orașului Neapole fuseseră de cele mai multe ori străini care ședeau departe și guvernau prin reprezentanți. Cele mai bune străzi, palatele, fântinile monumentale datau de pe vremea viceregilor spanioli. Un suveran de origine hispano-italiană, Carlos al III-lea, castilian prin naștere și napolitan prin inimă, înfăptuise ceea ce era mai bun în oraș. Entuziasmul lui de constructor înfrumuseța și azi cartierele vechi cu edificii asemănătoare celor pe care le-a înălțat după ani și ani în Spania, când s-a urcat pe tron.

După ce-a admirat statuile grecești din muzee și obiectele dezgropate care dezvăluiau viața intimă a antichilor, Ulises se plimbă pe străzile întortocheate și de multe ori întunecoase din cartierele populare.

Erau străzi în pantă, formind paliere, străjuite de case înguste și foarte înalte. Toate golurile de uși sau de ferestre aveau balcoane, și de la o balustradă la alta, tăind drumul, se întindeau frînghii pline cu rufe de diferite culori, puse la uscat. Străduțele astea erau pline de mulțimea care forfotea în toate părțile. Clienții se îngrămădeau în jurul bucătăriilor în aer liber și mîncau în picioare macaroane fierte sau bucăți de carne.

Vinzătorii își strigau mărfurile cu glasuri melodioase, asemănătoare romanțelor, și din balcoane coborau în întimpinarea lor frînghii legate în jurul coșurilor. Tocmelile și cumpărăturile se făceau din fundul străzii-văgăună pînă la etajul al șaptelea. În schimb, turmele de capre urcau scările întortocheate cu agerimea obișnuinței, și se opreau apoi să fie mulse la toate palierele.

Cheiurile portului Marinela îl atrăgeau pe căpitan prin *culoarea* lor de port mediteranean. Statul italian dărimase și reconstruise mult, dar rămîneau încă în picioare mai multe rînduri de căsuțe, cu acoperișul jos, cu fațada albă sau roz, cu ușile verzi și cu parterul mai ieșit în afară decît catul de sus, slujind drept temelie

unei galerii de balustrade din lemn. Tot ceea ce nu era de cărămidă în corpul acestor case era făcut din lemn gros la fel cu cel cu care lucrează călăfătorii. Fierul nu exista în aceste construcții de pe uscat care aminteau de vasul cu pânze. Odăile erau întunecoase ca și cabinile de pe vase. Prin ferestre se vedeau melci mari de mare puși pe comode, tablouri pictate grosolan și naive reprezentând fregate, scóici multicolore aduse din mări îndepărtate.

Asemenea case existau în toate porturile Mediteranei, de parc-ar fi fost ridicate de aceeași mână. Ferragut le văzuse de copil în suburbia Grao din Valencia, și le mai găsea încă în Barcelona, în suburbiile Marsiliei, în partea veche a Nisei, în porturile insulelor occidentale, pe țărmurile coastei africane locuite de maltezi și sicilieni.

Deasupra caselor aliniate de-a lungul cheiului Marinela, se iveau cupolele și turnurile bisericilor din Neapole cu țiglă colorată, în verde și galben. Dar păreau mai degrabă virfuri de băi orientale decât acoperișuri de temple creștine.

Nu mai existau cerșetori desculți și cu șapcă roșie, dar mulțimea, îmbrăcată ca muncitorii tuturor porturilor, se îngrămădea încă în jurul afișului mare și urât mizgălit care reprezenta o crimă, o minune sau un fapt extraordinar, ascultînd în tăcere cele ce spunea povestitorul ori șarlatanul. Bătrînii recitatori populari declamau cu gesturi eroice octavele epice ale lui Tasso. Răsunau harpe și viori acompaniînd ultima romanță pe care Neapole o adusese la modă în lumea întreagă. Din locurile unde ședeau vînzătorii de stridii se împrăștia un miros de val mort. În jurul lor, scoicile goale ale stridiilor scoteau în evidență pe noroi cercurile varului lor sidefiu.

Lîngă fosta căpitănie a portului — un palat mic de pe vremea lui Carlos al III-lea, albastru și alb, cu o pictură ce o înfățișa pe Sfînta Maria Preacurata — se îngrămădeau carele de debarcat. Ferragut le găsea acum la fel cum le văzuse cu ani în urmă, cu atelajele lor de o originalitate hibridă. La oiște era un bou alb, cu coarne enorme și depărtate, un animal asemănător celor ce figurează în ceremoniile religioase ale anticilor. La dreapta

lui era înhămat un cal ; la stînga lui, în cerlău, un măgar mare și slab. Și aceste trei animale înhămate discordant se repetau la toate carele ce stăteau nemișcate în fața vaselor, de-a lungul cheiurilor, sau își rostogoleau roțile grele pe povirnișul ce ducea în partea înaltă a orașului.

După cîteva zile căpitanul simți că orașul Neapole și larma lui îl obosesc. În cafenelele de pe strada Toledo și din Galeria Humberto I trebuia să se apere de niște tineri supărători prin insistențele lor ; purtau jilețcă foarte mult răscoită, lavalieră, pălărie mică, de fetru, pusă pe-o parte, și-i propuneau cu glas scăzut spectacole nemaipomenite pregătite anume pentru distracția străinilor.

Văzuse destul : picturi și obiecte casnice din orașele antice dezgropate. Desfrîul camerei secrete sfîrșea prin a-l enerva. I se părea a fi o distracție de pervertit sexual să contemple atîta fantezie puerilă a sculpturii și a picturii avînd membrul bărbătesc drept personaj principal...

Într-o dimineată, luă trenul și, după ce lăsă în urmă poalele Vezuviului fumegînd, trecînd apoi prin sate de culoarea trandafirului înconjurate de vii, coborî într-o gară : Pompei.

Din hotelurile și din restaurantele în care domnea o singurătate funebră, ieșiră ghizii ca un roi de viespi brusc deșteptate. Se plîngeau de războiul care curmase aflîxul de vizitatori. El era poate singurul care avea să vină în ziua aceea : „Domnule, vă ofer serviciile mele la orice preț !...“ Dar marinarul trecu mai departe. Întotdeauna, cînd se gîndea la Pompei, nutrise, în sinea lui, dorința de a veni să-l vadă singur, absolut singur, pentru a-și face o impresie directă despre viața anticilor.

Făcuse o primă vizită acum șaptesprezece ani, cînd era pilotul unui velier catalan ancorat în portul Neapole, profitînd de prețurile scăzute dintr-o zi de duminică. Văzuse totul pierdut într-un grup în care toți se înghesuiau și se călcau pe picioare ca să fie cît mai aproape de ghid.

În fruntea grupului mergea un preot tânăr și elegant, un monsenior roman îmbrăcat în mătase, însoțit de două doamne străine și frumoase. Ferragut, copleșit de umilinta admirației, rămânea mereu în urmă și vedea totul dincolo de picioarele lor. „Vai, ce înseamnă să ai douăzeci și doi de ani!...” Pe urmă, când auzea vorbindu-se despre Pompei, în memoria lui apărea o suprapunere de imagini: „Foarte frumos, foarte interesant”. Vedea străzile, palatele, templele, dar pe planul al doilea, ca un fundal șters, în timp ce în prim plan se deslușeau patru pulpe foarte frumoase, o colonadă omenească de trunchiuri zvelte îmbrăcate în mătase neagră prin care răzbătea albeața cărnii.

Singurătatea dorită de atâtea ori pentru cea de a doua vizită îi ieși în întâmpinare. În orașul mort nu se mai auzeau alte zgomote decât bîzîitul gîzelor în primăvară și fuga nevăzută a reptilelor sub straturile de iedără.

În dreptul Porții Herculaneum, paznicul micului muzeu îi îngădui să se uite liniștit la mulajele cadavrelor seculare: mai mulți pompeieni de gips în atitudinea de groază în care-i surprinsese moartea. Nu se ridică de pe scaun ca să-l deranjeze cu explicațiile sale; de-abia ridică ochii de pe ziarul pe care-l avea în față. Îl absorbeau cu totul știrile de la Roma, intrigăraia diplomaților nemți, eventualitatea ca Italia să intre în război.

Apoi, pe străzile singuraticе, marinarul se întîlni cu aceeași îngrijorare. Pașii lui răsunau sub lumina soarelui cu o sonoritate ca cea din subteranele cu morminte goale. Cînd se oprea, liniștea se așternea din nou: „O liniște de două mii de ani”, cum se gîndea Ferragut. Și în această liniște antică răsunau glasuri îndepărtate trădînd violența unor discuții aprinse. Erau paznicii și muncitorii de la săpături care, neavînd de lucru, gestikulau și se contraziceau stînd pe locurile lor de douăzeci de secole, profund dezbinați de entuziasmul patriotic ori de frica ororilor războiului.

Ferragut, cu planul în mînă, trecu prin fața acestor grupuri, fără ca nimeni să se ridice ca să-l călăuzească. Timp de două ore putu să creadă că este un locuitor al anticului Pompei care rămăsese singur în oraș într-o zi

de sărbătoare închinată divinităților campestre. Privirea-i ajungea pînă la capătul celălalt al străzilor drepte, fără să se oprească asupra vreunor ființe sau lucruri care să-i amintească timpurile moderne.

Pompeiul i se păru mai mic în această singurătate. Era o încrucișare de străzi înguste cu trotuare înalte, pavate cu lespezi poligonale de lavă albastră. În crăpăturile dintre ele rodnicia primăverii năștea fișii tari de iarbă smălțuite cu flori mici. Care milenare din care nu mai rămînea nici pulberea făcuseră reliefuri în acest caldarîm cu părțile lor joase, grosolane. La toate răspintiile se afla o fîntînă publică, și un măscărici ce aruncase apă pe gură.

Unele inscripții roșii de pe pereți erau anunțuri de alegeri verificate la începuturile erei actuale: candidaturi de edil sau de *duumvir* care erau recomandate alegătorilor pompeieni. Mai multe porți arătau cu ostentație membrul bărbătesc pentru a alunga deochiul: altele, o pereche de șerpi încolăciți, simbolul vieții de familie. În colțurile ulicioarelor, un vers latinesc gravat pe zid ruga trecătorul să nu facă murdărie. Pe pereții de stuc încă se mai vedeau caricaturi și picturi de prost gust, făcute de haimanalele din secolul lui Cezar.

Casele fuseseră construite cam în neorînduială, într-un loc unde cutremurele urmau unul după altul, pînă la catastrofa finală. Numai partea de jos era făcută din cărămidă sau din ciment. Celelalte caturi erau din birne și fuseseră mistuite de focul vulcanic; rămăseseră doar scările.

În acest oraș frumos, cu viață bogată în distracții, pîrînd a fi mai degrabă un oraș grecesc decît roman, partea de jos a caselor de rînd fusese ocupată de prăvălii mici. Erau prăvălioare cu ușile de aceeași mărime ca restul casei: pivnițe pătrate, la fel ca cele din piețele arabe care lasă privirea cumpărătorului oprit în stradă să pătrundă absolut în toate cotloanele. Multe din ele păstrau încă tejghelele de piatră și ulcioarele mari de lut. Casele particulare n-aveau fațadă. Zidurile lor din afară erau netede, nimeni nu putea să se cațere pe ele și doar pe alocuri se vedea cîte-o ferestruică înaltă cu giurgiuvele la fel ca în palatele din Orient. Poarta era

ca o spărtură în zid prin care se trecea repede ; toată viața casei era întoarsă cu fața spre interior, în curtea interioară îngrămădindu-se bogățiile și splendorile, curte împodobită cu bazine, statui și ronduri de flori.

Marmura era rară. Coloanele, înălțate din cărămizi, erau acoperite de un stuc ce-și oferea suprafața pentru a fi pictat. Pompeiul fusese un oraș policrom. Toate coloanele, roșii sau galbene, aveau capitelluri de diferite culori. Pe ziduri predomina culoarea neagră dată cu lac roșu și culoarea chihlimbarului, în timp ce în mijloc se afla un mic tablou, de cele mai multe ori erotic. Pe frize se vedeau călărind tritoni și amorași între embleme campestre și maritime.

Simțindu-se ostenit de plimbarea prin orașul mort, Ferragut se așază pe o bancă de piatră, între ruinele unui templu. Se uita la planul de pe genunchii lui, citind cu atenție titlurile cu care fuseseră denumite construcțiile considerate mai interesante fiindcă aveau vreun mozaic sau vreo pictură deosebită : Vila lui Diomedes, casa lui Meleagro, a lui Adonis rănit, a Labirintului, a Faunului, a Zidului Negru. Numele străzilor nu erau mai puțin interesante : Strada Termelor, Strada Mormintelor, Strada Abundenței, Strada Teatrelor.

Zgomotul unor pași îl făcu să înalțe capul. Două doamne mergeau în urma unui ghid. Erau înalte și pășeau cu siguranță. Umblau cu fața acoperită de vălul pălăriei și alt văl mai mare le cădea pe umeri și pe brațe în chip de șal. Ferragut ghici că între cele două femei era o diferență considerabilă de vîrstă. Cea mai solidă căuta să-și ascundă greutatea cu care pășea. Mergea cu pas vioi, dar picioarele-i mari, cu încălțăminte comodă cu tocuri joase, călcău apăsător pe pămînt. Cea tânără, mai înaltă și zveltă, avea mersul legănat, cu pași mărunți, ca o pasăre care nu știe decît să zboare.

Amîndouă se uitară cu neliniște la bărbatul care apărea pe neașteptate printre ruine. Afișau aerul îngrijorat și temător al celui care se duce într-un loc interzis sau pune la cale o faptă rea. Primul lor gest a fost acela de a face cale întoarsă ; dar ghidul ținu drumul înainte nepăsător, fără a lua în seamă îngrijorarea lor și, în cele din urmă, îl urmară și ele.

Ferragut zîmbi. Știa încotro se duceau. Ulicioara Lupanarelor era aproape. Paznicul va deschide o ușă, rămînînd apoi la pîndă, cu o neliniște dramatică, de parc-ar fi pe cale să-și piardă slujba pentru că face acest lucru în schimbul unui bacșiș. Iar cele două doamne aveau să vadă niște picturi aproape șterse care demonstrează cum că nu există nimic nou și original pe lumea aceasta : figuri îngălbenite și goale, aceleași la prima vedere, fără altă noutate decît mărimea exagerată a sexului.

După o jumătate de oră, Ulises părăsea banca ; avea ochii oboșiți de neclintirea severă a ruinelor. În Strada Termelor vizită încă o dată casa Poetului Tragic ; pe urmă admiră casa familiei Pansa, cea mai mare și cea mai luxoasă din oraș. Acest Pansa fusese, fără îndoială, cel mai fălos om înstărit din Pompei. Casa lui se întindea pe o insulă întreagă. *El xystos*, grădina din dosul casei, fusese replantată cu o vegetație grecească de chiparoși și dafini printre tufe de trandafiri și violete.

Mergînd pe lîngă zidul din afară al grădinii, Ferragut le întilni pe cele două doamne. Contemplau florile printre barele groase de fier ale porții. Cea mai tinăra își exprima, în engleză, admirația pentru niște trandafiri ce-și legănau purpura în jurul pedestalului unui fost faun.

Ulises simți o dorință irezistibilă de a se arăta curajos și galant. Vru să stîrnească interesul celor două străine cu un gest teatral. Simți nevoia de a atrage atenția prin ceva bărbătesc și îndrăzneț, revoie de care se simte minat orice spaniol cînd se află departe de patrie.

Cu sprinteneala unui marinar ce se cațără pe catarg, trecu dintr-un salt peste gardul viu al grădinii. Cele două doamne scoaseră un strigăt de uimire, ca și cum în fața lor s-ar fi petrecut ceva nemaipomenit. Această îndrăzneală păru c-o zăpăcește de tot pe cea mai în vîrstă, obișnuită să trăiască în așezări cu locuitori disciplinați care respectă cu strictețe tot ceea ce este interzis. Primul ei gest a fost de a o lua la fugă, să nu fie cumva inclusă în atentatul comis de acest necunoscut. Dar după cîțiva pași se opriră. Cea mai tinăra zîm-

bea uitindu-se la gardul viu și, cînd căpitanul apărură iarăși deasupra lui, aproape că bătu din palme de bucurie, de parcă l-ar fi răsplătit pentru un exercițiu de gimnastică greu de executat.

Marinarul credea că sînt englezoaice, și li se adresa în engleză cînd le dăruia cei doi trandafiri pe care-i ținea în mînă. Erau niște flori ca toate florile, crescute pe un pămînt ca orice pămînt; dar gardul viu milenar, apropierea lupanarelor și a tavernelor, a casei înălțate de Parsa în epoca primilor împărați, le confereau aceleași importanță de parc-ar fi fost trandafiri de două mii de ani, păstrați ca prin minune.

Trandafirul cel mai mare și mai frumos i-l dăruia celei mai tinere, iar ea îl primi zîmbind ca pe ceva ce i se cuvenea de drept. Tovarășa ei, odată ce-a trecut prima impresie a darului, se arătă nerăbdătoare de a se îndepărta de acest necunoscut. „Mulțumesc... mulțumesc!“ Și-o împinse pe cealaltă, care mai zîmbea încă; amîndouă se îndepărtară în grabă. Făcură cîțiva pași și dispărură dincolo de un colț împodobit cu o fîntînă.

După un prînz scurt la restaurantul Diomedes, Ulișes sosi alergînd la gară tocmai cînd trenul urma să plece. Voia să vadă Salerno, celebru în Evul Mediu prin medicii și prin navigatorii săi, și pe urmă templele în ruină din Pestum. Cînd se urcă în primul vagon ce-i ieși în cale i se păru că vede vălurile celor două doamne dispărînd după o ușă mică ce se închidea.

În gara din Salerno le văzu iarăși urcîndu-se într-o trăsură de închiriat ce se pierdea pe o stradă din apropiere. Apoi, în după amiaza aceea, le mai întîlni vrînd-nevrînd, poate datorită atracției pe care-o simt toți călătorii unii față de alții într-un oraș mic.

Se întîlniră în port, fiind amenințați de moarte de barele mișcătoare de nisip; se văzură în grădinile din apropierea mării, lîngă monumentul lui Pisacane, romanticul duce de San Giovanni, un precursor al lui Garibaldi, mort în plină tinerețe pentru libertatea Italiei.

Tînăra zîmbea cînd îl întîlnea. Tovarășa ei trecea înainte, fără a-l privi, vrînd să nu țină seama de prezența lui.

Seara se văzură mai de-aproape. Locuiau la același hotel, un hotel-pensiune la fel ca toate hotelurile din porțile mici, cu bucătărie excelentă și cu dormitoare murdare. Mescele lor erau apropiate, și după ce le salută și primi un răspuns rece, Ferragut putut să le contemple pe cele două doamne, care vorbeau puțin și cu glas scăzut, temându-se să nu fie auzite de vecin.

Cînd o văzu pe cea mai în vîrstă fără văluri pe față, nu suferi nici o decepție. Poate că dușmanca lui tulburase în alte vremuri liniștea bărbaților, dar acum putea să persiste în gesturile ostile cu care îndepărta pe oricine, fără a fi pedepsită : căpitanul n-avea de gînd să se întristeze din cauza aceasta.

Trebuia să fi avut peste patruzeci de ani. Cărnurile-i abundente păstrau o oarecare prospețime, rezultat al întreținerii igienice și a exercițiilor de gimnastică. În schimb, fața ei, cu pielea albă, trăda un strat adipos subcutaneu gălbui, care părea format din valuri de nisip mărunț.

Peste părul natural, de culoare roșcată, se îngrămădeau zulfii falși ce ascundeau începutul cheliei și şuvițele de păr alb. Pupilele-i verzi aveau opacitatea calmantă a ochilor de bovină, cînd nu purta ochelari de miopie. Dar de cum se interpuneau cristalele acelea cu rame de aur între ea și lumea exterioară, cele două picături verzi-albăstrui deveneau pătrunzătoare, scrutînd cu agerime ființele și obiectele. Alteori se uitau în jur cu o privire mîndră și glacială, asemănătoare cu cercul pe care-l trasează o spadă în aer.

Cea tinăra era mai puțin severă. Părea că-i zimbește cu coada ochiului, în timp ce sta pe jumătate întoarsă cu spatele la Ferragut, mulțumindu-i pentru admirația lui mută și insistentă. Purta părul necoafat, ca o femeie ce nu are nimic de ascuns prin pieptănătură și lăsa să-i iasă de sub pălărie şuvițele cîrlionțate șerpuind în toată libertatea lor naturală.

Avea părul blond cenușiu și moale ; o culoare discretă ce nu se potrivea cu persoana ei, alcătuită din contraste puternice. Ochii, negri, mari, deschiși, în formă de migdală, păreau ochii unei dansatoare orientale, prelungindu-se încă prin retușuri meșteșugite de umbră ce măreau contrastul seducător cu aurul discret al părului.

Albeața pielii îi se vedea când îi ieșea încheietura mîinii din manșetă sau când i se întredeschidea decolteul ; albeața pielii de pe față era însă ștearsă de o mască roșietică. Frumusețea ei viguroasă înfrunta fără teamă soarele și briza mării. Un triunghi de culoare sta-cojie frîngea curba dulce a sînului, marcînd croiala rochiei. Peste pielea gîtului cam arsă de soare un șir de perle își întindea picăturile de lumină lunară. Mai sus, pe chipul adumbrit oarecum de soare și de vînt, gura-și întredeschidea cele două valve de culoare roșie într-un zîmbet îndrăzneț și senin, lăsînd să se vadă strălucirea dinților puternici și frumoși.

Privind-o, Ferragut își refăcu în minte trecutul, fără a găsi o singură femeie care-ar fi putut să se compare cu ea. Parfumul îndepărtat al persoanei sale și ținuta elegantă îi aminteau de anumite doamne care călătoreau singure pe vremea cînd era căpitan de transatlantic. Dar aceste cunoștințe fuseseră atît de scurte și erau atît de departe în timp și spațiu !... Niciodată, în viața lui de marinar ce-a umblat peste mări și țări, n-a avut norocul să întâlnească o femeie ca ea.

Cînd privirea ei se mai încrucișă o dată cu privirea lui Ferragut, acesta crezu că simte o lovitură în inimă și că prin creier îi trece un trăznet, așa cum se întîmplă cînd facem o descoperire fulgerătoare și neașteptată... O cunoștea pe femeia aceea ; nu-și amintea unde-o văzuse, dar era sigur c-o cunoștea.

Chipul ei nu spunea nimic memoriei lui, dar ochii aceia îi mai priviseră și altă dată pe-ai lui. În zadar se gîndi la lucrul acesta, adunîndu-și gîndurile. Și lucrul cel mai ciudat fu că, printr-o percepție misterioasă, avu siguranța că și ea, la rîndul ei, făcuse aceeași descoperire. Îl recunoscuse, și făcea eforturi vizibile să-i afle un nume și un loc în memoria ei. Nu mai era nevoie de altceva decît să vezi frecvența cu care întorcea ochii spre el ; zîmbetul ei de-acum, mai încrezător și spontan, părea dăruit unui vechi prieten.

De n-ar fi fost de față tovarășa ei, s-ar fi apropiat cu ușurință unul de altul, instinctiv, ca două ființe curioase, împinse de neastîmpărul curiozității, care au nevoie de o explicație. Dar ochelarii de aur străluceau au-

toritari și ostili, interpunându-se între cei doi. Doamna cea grasă vorbea de mai multe ori într-o limbă ce ajungea confuz la urechea lui Ferragut, și care nu era engleza. Și îndată ce terminară circa dispărură, întocmai ca pe strada din Pompei: cea mai mare impunându-și voința celeilalte.

A doua zi dimineata se întâlneau din nou în gara din Salerno, într-un vagon de clasa întâi. Aveau, fără îndoială, aceeași direcție. Ferragut salută primul și dama ostilă catadicsi să-i răspundă, uitându-se apoi la tovarășa ei cu o expresie întrebătoare. Marinarul ghici că în timpul nopții vorbiseră despre el, în timp ce el, sub același acoperiș, se lupta zadarnic să-și adune amintirile înainte de a adormi.

Nu-și dădu seama cu siguranță cum începu conversația. Se pomeni dintr-o dată vorbind englezește cu cea mai tânără, la fel ca ieri dimineată. Ea, cu îndrăzneala celui care dorește să pună repede capăt unei situații îndoielnice, îl întrebă dacă era marinar. Și când primi un răspuns afirmativ, îl întrebă iarăși dacă era spaniol.

— Da, spaniol.

Răspunsul lui Ferragut fu urmat de o privire triumfătoare îndreptată de cea tânără spre însoțitoarea ei. Aceasta păru a se împlîni la îndemnul încrederii, pierzîndu-și reținerea dușmănoasă. Și-i zîmbi pentru prima dată căpitanului cu gura-i de un trandafiriu albastrui, cu obraji-i albi pudrați cu galben și cu ochelarii de o strălucire fosforescentă.

Între timp, cea tânără vorbea întruna mulțumită de puterea extraordinară a memoriei sale.

Călătorise prin toată lumea, fără să uite nici unul din locurile pe care le văzuse; putea să repete numele celor optzeci de hoteluri mari în care sînt găzduiți cei ce fac înconjurul pămîntului. Cînd se întâlneau cu un fost tovarăș de drum îi recunoștea îndată chipul, chiar dacă-l văzuse o perioadă scurtă de timp și, de multe ori, își amintea și numele său. Acest din urmă lucru o făcea acum să stea pe gânduri încruntînd sprîncenele și concentrîndu-se cu un mare efort mintal.

— Dumneavoastră vă numiți căpitan...? Dumneavoastră vă numiți...?

Și deodată zîmbi, punînd capăt îndoielilor.

— Dumneavoastră vă rumiți, zise cu hotărîre, căpitanul Ulises Ferragut.

Savură uimirea marinarului cu o tăcere lungă și grăitoare. Pe urmă dădu alte explicații de parcă i s-ar fi făcut milă de stupefacția lui. Călătorise de la Buenos Aires la Barcelona la bordul transatlanticului comandat de el.

— Asta s-a întîmplat acum șase ani, adăugă. Ba nu ; acum șapte ani.

Ferragut, deși fusese primul dintre ei ce presimțise că se cunosc mai demult, nu izbutea să dea un nume și o stare acestei femei, printre nenumăratele pasagere din amintirile lui. Totuși, crezu că trebuie să mintă din galanterie, afirmînd că-și amintea de ea.

— Nu, domnule căpitan ; dumneavoastră nu puteți să vă amintiți de mine. Eu călătoream cu soțul meu și dumneavoastră nu v-ați uitat niciodată la mine. În timpul călătoriei aceleia, toată atenția dumneavoastră era îndreptată spre o văduvă braziliană foarte frumoasă.

Spuse lucrul acesta în spaniolă, o spaniolă plăcută, vorbită pe un ton cîntat, învățată în America ; accentul ei străin îi conferea o anumită atracție copilărească.

Și adăugă cu cochetărie :

— Vă cunosc, domnule căpitan. Sînteți mereu același !... Gestul dăruirii trandafirului din Pompei a fost foarte frumos... A fost demn de dumneavoastră.

Văzînd că este neglijată, doamna cea gravă cu ochelari, deși nu putea să înțeleagă nici un cuvînt din limba folosită în conversație, vorbi cu glas tare, arătîndu-și cornea ochilor ridicată în sus de entuziasm :

— Oh, Spania ! zise în engleză. Țară de cavaleri !... Cervantes !... Lope !... Cidul !...

Se opri, căutînd încă ceva. Deodată îl prinse de braț și strigă tare spre el, ca și cum chiar atunci făcuse o descoperire, uitîndu-se pe ușa vagonului : „Calderón de la Barca !“ Ferragut se înclină. „Da, doamnă“. După aceasta, tînăra crezu că este necesar s-o prezinte pe tovarășa ei.

— Doamna Fedelmann... Doctor în științe filologice și litere.

Îndată ce strinse mîna cea grasă a savantei, Ferragut începu să ceară informații cu indiscreție.

— Doamna este de naționalitate germană ? o întrebă el pe cea tinăra în spaniolă.

Ochelarii cu ramă de aur părăură a ghici întrebarea și se îndreptară spre însoțitoarea lor strălucind cu liniște.

— Nu, zise aceasta. Prietena mea este rusoaică, mai bine zis poloneză.

— Și dumneavoastră sînteți tot poloneză ? continuă marinarul.

— Nu ; eu sînt italiancă.

În ciuda siguranței cu care rosti aceste cuvinte, Ferragut se simți tentat să strige : „Minciună !...” Apoi rămase tăcut contemplîndu-i ochii îndrăzneți, migdalați și negri, ațintiți asupra lui. Începu să se îndoiască... Poate că spunea adevărul.

Se simți din nou atras de sporovăiala savantei. Vorbea în franceză repetîndu-și clogiile față de patria lui Ferragut. Putea să citească în castiliană operele de literatură clasică ; dar nu avea curajul s-o vorbească. Vai, Spania ! Țara unor tradiții atît de nobile !... Și ca și cum ar fi fost nevoie să sublinieze aceste elogii cu un contrast puternic, își întoarse fața spre geam, pînă cînd căpătă o expresie minioasă.

Trenul alerga pe țărm, avînd într-o parte pustiul albastru al golfului Salerno și, în cealaltă, munții roșii și verzi, pătați cu albul satelor și al caselor de la țară. Savanta îmbrățișă totul prin lentilele-i scinteietoare.

— Țară de bandiți ! zise, arătînd pumnul. Țară de mandoliniști, fără cuvînt și fără recunoștință !...

Tinăra rîse de minia ei, cu bucuria unui gînd plăcut în care impresiile sînt trecătoare și care consideră că tot ceea ce nu are legătură directă cu egoismul ei nu este important.

Din cîteva cuvinte schimbate de cele două doamne Ulises își dădu seama că trăiseră la Roma și se aflau la Neapole de scurtă vreme, poate împotriva voinței lor. Tinăra cunoștea ținutul și tovarășa ei folosea prilejul ca să vadă ceea ce admirase, de-atîtea ori, în cărți.

Coborîră tustrei în gara Battipaglia, ca să ia trenul spre Pestum. Trebuiau să aștepte cam mult și marinarul le invită la restaurant, o baracă mare de lemn în care se impregnase mirosul dublu de rășină și vin.

Clădirea aceasta readuse în memoria lui Ferragut și a tinerei amintirea caselor improvizate din pampasul Americii de Sud, și începură să vorbească iar despre călătoria lor pe ocean. În cele din urmă, ea vru să-i satisfacă curiozitatea căpitanului.

— Soțul meu era profesor, un savant ca și dînsa... Am stat un an în Patagonia, făcînd explorări științifice.

Se încumetase să pornească la drum printr-un ocean de cîmpii pustii ce păreau a nu se mai sfîrși pe măsură ce expediția înainta, dormise în *ranchos*¹ din acoperișurile cărora se lăsau în jos insecte ce sugeau sîngele oamenilor; trecuse călare peste vîrtejuri de pămînt ce-o aruncau din șa; răbdase de sete și de foame cînd se abăteau din drum, și petrecuse nopțile sub cerul liber, fără să aibă alt așternut în afară de *poncho* și harnașamentul cailor. Așa ajunseră să exploreze lacurile Anzilor dintre Argentina și Chile, care păstrează în singurătatea lor neatinsă taina primelor vremuri ale creației.

Cei ce umblau pe aceste pămînturi virgine, păstorii și bandiții, vorbeau despre animale gigantice zărite în amurg pe malurile lacurilor, devorînd pajiști întregi într-o clipă, și doctorul, ca mulți alți savanți, crezuse că va avea posibilitatea de a găsi un supraviețuitor preistoric, un animal din turmele monstruoase de dinaintea apariției omului întîrziat pe acest pustiu al planetei.

Au văzut schelete de zeci de metri lungime în văgăunile din lanțul muntos, deseori zguduit de cataclisme vulcanice. Călăuzele le-au arătat în apropierea lacurilor cranii de vite devorate, grămezi enorme de fecale uscate ce păreau a fi excrementele unui monstru. Dar, oricît de mult au umblat în lung și-n lat prin pustietăți, n-au putut să dea peste nici un descendent viu din fauna preistorică.

¹ *Rancho* (sp.), fermă.

Marinarul o ascultă fără a acorda multă atenție spuselor ei, gîndindu-se la ceva ce-i biciuia curiozitatea.

— Și dumneavoastră, cum vă numiți? zise el, dintr-o dată.

Cele două femei riseră cînd auziră întrebarea, care părea comică, pentru că era pusă pe neașteptate.

— Spuneți-mi Freya. Este un nume din creația lui Wagner. Înseamnă Pămînt și în același timp Libertate... Vă place Wagner?

Și înainte ca el să poată răspunde, adăugă în spaniolă, cu un accent creol și întorcîndu-și ochii:

— Spuneți-mi, dacă vreți, „Văduva“... Bietul doctor a murit îndată ce ne-am întors în Europa.

A fost nevoie să alerge tustrei spre trenul de Pestum, gata de plecare. Peisajul se schimbă de cele două părți ale căii ferate; trenul trecea acum prin locuri mlăștinoase. În pajiștile umede se bălăceau și rumegau cirezi de bivoli, animale greoaie ce păreau cioplite prin lovituri de topor.

Doamna în vîrstă vorbea despre Pestum, antica Poseidonia, cetatea lui Neptun, întemeiată de grecii din Sibaris cu șase secole înainte de Cristos.

Prosperitatea sa comercială domina toată coasta. Golful din Salerno era numit golful din Pestum de către romani. Și această cetate cu monumente asemenea celor din Atena, posesoare a unor bogății imense, pierdea dintr-odată, fără ca marea s-o înghită, fără ca vreun vulcan s-o acopere cu giulgiul cenușii sale.

Febra, miasma mlăștinilor a fost lava aducătoare de moarte a acestui Pompei. Aerul otrăvitor îi gonia pe locuitori, și cei puțini care doreau fierbinte să trăiască la umbra templelor sale antice erau nevoiți să fugă din fața invaziilor sarazine întemeind în munții din apropiere o așezare nouă; umilul sat de la Capaccio Vecchio. Pe urmă, regii normanzi, precursori ai lui Frederic al II-lea — tatăl doînei Constanța, împărăteasa iubită de Ferragut, goleau cetatea pustie, rămasă în picioare, luînd drept pradă colonne și sculpturi.

Toate construcțiile medievale din regatul Neapole aveau materiale din ruinele din Pestum. Doamna în vîrstă își amintea de catedrala din Salerno pe care-o

vizitaseră ieri după-amiază, unde era înmormântat Ildebrando, cel mai tenace și mai ambițios dintre papi. Colunnele sale, sarcofagele, basoreliefurile proveneau din cetatea greacă uitată secole de-a rîndul și care doar în epoca prezentă își recăpăta faima, datorită anticarilor și artiștilor.

În gara din Pestum soția singurului slujbaş se uită curioasă la acest grup care venea acum, cînd războiul curmase șuvoiul călătorilor.

Freya îi vorbi, arătîndu-se interesată de înfățișarea ei bolnăvicioasă și resemnată. Vremea mai era încă bună. Soarele de primăvară încălzea aceste meleaguri joase la fel ca în timpul verii ; dar căldura putea fi încă suportată. Apoi, în lunile de vară, se retrăgeau în casele lor de la munte ; paznicii ruinelor, zilierii de la săpături, lăsau locul în stăpînirea reptilelor și a gîzelor din cîmpiile mlăștinoase.

Soții ce locuiau în gara mică erau singura mostră a speciei umane care rămînea în această pustietate, tremurînd de friguri, înfruntînd aerul plin de miasme, înțepăturile veninoase ale țîntarilor, focul solar care scotea din mîl aburi dătători de moarte. Din doi în doi ani, această gară umilă, pe unde treceau preafericiții acestui Pămînt, milionarii celor două emisfere, femei frumoase și curioase, conducători de națiuni, artiști mari, își schimba șeful.

Cei trei călători trecură pe lingă urmele unui apeduct și ale unui pavaj antic. Apoi traversară Poarta Sirenei — arc de intrare al incintei uitate a orașului — și o luară pe un drum mărginit de-o parte de pămînt mlăștinos, cu o vegetație exuberantă, și de cealaltă parte, de un gard viu, de-a lungul unei ferme în a cărei tencuială se zăreau bucăți de lespezi și coloane. După ce trecură ultimul colț, li se arătă pe neașteptate spectacolul măreț al orașului mort, supraviețuind totuși în proporțiile magnifice ale templelor sale.

Erau trei temple, și-și înălțau colonadele mari ca niște catarge de ambarcațiuni împotmolite într-o mare de verdeață. Doamna, cu ghidul în mîină, le desemna pe fiecare cu autoritatea sa magistrală : templul lui Neptun, tem-

plui lui Ceres și templul numit Basilica fără nici un motiv.

Măreția, trăinicia, eleganța lor făceau pe oricine să uite edificiile Romei. Numai monumentele de pe Acropole, din Atena, puteau să se compare cu aceste temple înălțate în cel mai sever stil doric. Templul lui Neptun își înălța coloanele înalte și mari, apropiate una de alta ca arborii unei plantații : trunchiurile enorme de piatră ce susțineau încă antablamentul înalt, cornișa ieșită în afară și cele două frontoane triunghiulare ale fațadelor. Piatra avea culoarea roșietică a pietrei din ținuturile muntoase, unde soarele arde în voia sa, fără ca ploaia să-și suprapună pecetea-i umedă, închisă la culoare.

Le evoca frumusețile dispărute : fostul veșmînt al acestor schelete colosale, stratul fin și compact de stuc care acoperise porii pietrei, dîndu-i o suprafață netedă ca marmura ; culorile vii ale canelurilor și frontoanelor sale, care făceau din antica cetate grecească o îngrămădire de monumente policrome. Această podoabă frumoasă dispăruse cu secolele. Culorile sale se spulberaseră în vînt ori căzuseră ca o ploaie de praf pe un pămînt de ruine.

Mergînd în urma unui paznic bătrîn, suiră treptele din blocuri mari de piatră albăstrie ale templului lui Neptun. Sus, între cele patru rînduri de coloane se afla adevăratul sanctuar, la cella. Pașii lor, răsucînd peste lespezile pardoselii despărțite de crăpături adînci acoperite de iarbă, deșteptară o întreagă lume animală care se odihnea la soare.

Locuitorii de-acum ai orașului fugiră în toate părțile : șopirle enorme cu spinarea verde acoperită de dungi negre. În fuga lor, dădură orbește peste picioarele vizitatorilor. Doamna își ridică poalele ca să se ferească de atingerea lor, rizînd în același timp cu hohote nervoase sub care-și ascundea frica.

Dintr-o dată, Freya scoase un țipăt, arătînd cu degetul partea de jos a fostului altar. O viperă de culoarea abanosului, cu spinarea pătată de pete roșii, își descolăcea încet și solemn inelele deasupra pietrelor. Marinarul își ridică bastonul ; dar nu putu să-l arunce fiindcă își simți brațul imobilizat de două mîini nervoase. Freya se lipea

strîns de el cu chipul palid și cu ochii măriți de spaimă și de rugămintă :

— Nu, căpitane !... Lăsați-o !

Ulises se înfioră la atingerea sînilor femeii, strîns lipiți de el, cînd aspiră boarea suflării ei, adiere ușoară plină de parfumuri depărtate. I-ar fi plăcut să fi rămas multă vreme în această poziție ; dar Freya se dezlipi, se apropie de reptilă șoptind și întinzînd mîinile de parc-ar fi vrut să mîngîie un animal domestic. Coada neagră a șarpelui dispărea chiar atunci, alunecînd între două dale de piatră. Doamna, care fugise pe trepte în jos în fața acestei apariții, o sili să coboare prin chemări repetate.

Gestul agresiv al căpitanului o făcu pe însoțitoarea sa să se uite la el cu o ciudă nervoasă. Credea că ea cunoaște această reptilă. Era, neîndoios, divinitatea templului, care se prefăcuse în șarpe pentru a trăi în ruinele sale. Această viperă trebuia să aibă douăzeci de secole. Din vina lui Ferragut nu putuse s-o cuprindă în palme... I-ar fi vorbit... Era obișnuită să vorbească cu altele...

Ulises era cît pe aci să-și spună pe șleau îndoiala în privința echilibrului mintal al văduvei bosumflate, cînd îi întrerupse cealaltă doamnă.

Contempla cîmpia de acante și ferigi vibrînd sub cîntecul strident al greierilor și acest spectacol de pustietate verde o făcu să evoce frumusețea trandafirilor din Pestum cîntați de poeții Romei antice. Ba chiar recită cîteva versuri latinești, traducîndu-le, pentru a le spune că, tufele de trandafiri de pe acest pămînt mînos înfloreau de două ori pe an.

Freya își descreți fruntea, zîmbind din nou. Uităse de micul incident și acum dorea să aibă unul din trandafirii minunați. În fața acestui capriciu de o încăpăținare copilărească, Ferragut îi vorbi ghidului cu autoritate. Avea nevoie pe loc de un trandafir din Pestum, oricît ar fi să coste de mult.

Bătrînul făcu un gest răutăcios. Toți cereau același lucru, și el, care era din partea locului, nu văzuse niciodată vreun trandafir în Pestum... Cîteodată, pentru a satisface dorința călătorelor, aducea trandafiri de la Capaccio Vecchio și din alte sate din munți ; trandafiri la fel ca ceilalți, fără altă deosebire decît aceea de preț...

Dar el nu voia să înșele pe nimeni. Era trist : îl îngrijora posibilitatea izbucnirii războiului !

— Am opt băieți, zise doamnei în vîrstă, fiindcă i se părea cea mai demnă de a-i primi confidențele. Dacă vine mobilizarea, șase îmi vor fi luați pe front.

Și adăugă apoi, cu resemnare :

— Așa trebuie să fie, ca să isprăvim odată cu dușmanul nostru veșnic, *neamțul*. Băieții mei vor lupta contra nemților, cum a luptat și taică-meu.

Femeia se îndepărtă de el cu trufie. Apoi le spuse cu jumătate de glas însoțitorilor ei că bătrînul paznic era un imbecil.

Rătăciră două ore prin fosta incintă a orașului, văzînd cum erau trasate străzile, ruinele amfiteatrului, Poarta Aurea, prin care se pătrundea într-o stradă străjuită de o parte și de alta de morminte. Prin Poarta Mării urcară pe ziduri, un fel de fortificații din blocuri mari, calcaroase, care se mai mențineau încă în picioare pe o întindere de cinci kilometri. Marea, ce se vedea din partea de jos ca o fișie albastră îngustă, se arătă acum imensă și luminoasă : o mare solitară, fără nici o urmă de fum, fără nici o pînză, o mare stăpînită în întregime de pescăruși.

Doamna mergea înainte consultînd paginile ghidului său. Mai păstra încă impresia neplăcută pe care i-o făcuseră cuvintele paznicului. În spatele ei, Ulises se apropia de Freya, atras de amintirea atingerii dinainte.

Socotea că este ușor s-o cucerească pe femeia această capricioasă și cu purtări cam libere. „Gata, căpitane !“ Cuceririle pe care le făcuse rapid în călătorii nu-i îngăduiau să aibă vreo îndoială. Era de ajuns să vadă zîmbetul văduvei, ochii ei pasionați, fața ei, mimica de o cochetărie răutăcioasă cu care răspundea insinuărilor lui galante. „Înainte, lup de mare !...“ Îi luă o mînă în timp ce ea vorbea despre frumusețea mării solitare, și mîna rămase abandonată, fără a se împotrivi degetelor lui care o mîngîiau. Cealaltă femeie era departe, iar el, oftînd fals, înlățui cu brațul talia Freyei, în timp ce-și apleca fața deasupra răscoielii de la piept, de parc-ar fi sărutat perlele.

Se simți respins, în ciuda puterii lui, printr-o mișcare de împotrivire. O văzu pe Freya la doi pași, scăpată din brațele lui, privindu-l cu ochi dușmănoși, cum nu-l mai privise pînă atunci.

— Lăsați-vă de nimicurile astea, domnule căpitan ! N-are rost să pierdeți timpul cu mine. :

Și nu mai rosti nimic. Severitatea și tăcerea pe care le păstră în timpul plimbării îi dădură marinarului a înțelege că se înșelase amarnic. În zadar vru să rămînă lingă văduvă : ea făcea în așa fel încît cealaltă femeie se interpunea între ei.

Ajunși la gară, se retraseră, fugind de căldură, într-un salonaș cu divane prăfuite de catifea. Pentru a se distra, în timp ce așteptau trenul, Freya scoase din poșetă o tabacheră de aur și fumul ușor al tutunului egiptean cu opium se răsuci în șuvoaiele de raze din ferestrele cam crăpate.

Ferragut, care ieșise să se intereseze de ora exactă a sosirii trenului, se opri, cînd se întoarse, lingă ușă, surprins de însuflețirea cu care vorbeau cele două doamne într-o limbă nouă. Îi veni în memorie amintirea orașelor Hamburg și Bremen. Tovarășele sale vorbeau germana cu dicția ușoară a unei limbi familiare. Văzîndu-l pe marinar, își continuară conversația, pe loc, în engleză.

Căutînd să intre în vorbă, o întrebă pe Freya cîte limbi știa.

— Foarte puține ; opt, nu mai mult. Dînsa știe vreo douăzeci. Și limbile vorbite de unele popoare care nu mai există de multe secole.

Și tînăra spuse lucrul acesta cu gravitate, fără să-l privească, de parcă și-ar fi pierdut pentru totdeauna zîmbetu-l de femeie ușoară care-l înșelase pe Ferragut.

În tren, deveri mai apropiată, pînă-și pierdu expresia aceea încruntată de femeie ofensată. Urmau să se despartă în curînd. Doamna în vîrstă părea din ce în ce mai greu de abordat, pe măsură ce vagonul se apropia de Salerno. Era răceala ce pune stăpînire pe tovarășii de o zi cînd se apropie ceasul despărțirii și fiecare pleacă în altă parte, pentru a nu se mai vedea niciodată.

Cuvintele atirnau trist ca niște bucăți de gheață care nu lasă nici un ecou în cădere. La fiecare întoarcere a

roților, impunătoarea doamnă era mai rezervată și mai tăcută. Spusese totul. Amîndouă rămîneau în Salerno ca să facă o excursie cu trăsura de-a lungul golfului. Se duceau la Amalfi și vor rămîne peste noapte pe culmea alpiră de la Ravello, oraș medieval, unde Wagner își petrecuse ultimele luni ale vieții, înainte de a muri la Veneția. Pe urmă, ocolind golful Neapole, se vor odihni la Sorrento, și poate se vor duce în insula Capri.

Ulises vru să spună că acesta era itinerariul călătoriei sale; dar îi fu frică de doamna în vîrstă. În afară de asta, călătoreau într-un vehicul închiriat de ele și nu i-ar fi cedat un loc.

Freya păru că-i ghicește tristețea și vru să-l consoleze.

— Este o călătorie scurtă. Trei zile, nu mai mult... Curînd vom fi la Neapole.

În Salerno, despărțirea fu scurtă. Doamna se abținu și nu-i spuse domiciliul. Pentru ea, prietenia se termina acolo.

— Nu-i lucru greu să ne vedem iarăși, zise laconic. Numai munții nu se mai întîlnesc.

Tînăra vorbise mai mult, spunîndu-i numele hotelului de pe riviera Santa Lucia unde locuia.

Stînd în picioare, pe scara vagonului, le văzu îndepărtîndu-se, la fel cum le văzuse apărînd pe o stradă din Pompei. Bătrîna dispăru după un paravan de sticlă vorbind cu vizitiul care venise să le aștepte. Freya, înainte de a dispărea, se întoarse ca să-i trimită un suris palid. Apoi ridică mîna înmănușată, ținînd arătătorul în sus, amenințîndu-l ca pe un copil neastîmpărat și îndrăzneț.

Cînd se văzu singur în compartimentul care ducea spre Neapole urmele și parfumul celei absente, Ulises se simți trist, ca și cum ar fi venit de la o înmormîntare, ca și cum chiar atunci și-ar fi pierdut un sprijin al vieții.

Urcă la bordul vasului *Mare Nostrum* de ziceai că-i o calamitate. Se arătă capricios și imposibil de abordat, plîngîndu-se de Toni și de ceilalți doi ofițeri, fiindcă nu grăbeau reparațiile vasului. Mai apoi zise c-ar fi mai bine să nu se arate grăbiți pentru ca reparațiile să fie bine

făcute. Pină și moș *Caragòl* fu victima indispoziției sale, care se revărsă sub formă de predici aspre împotriva celor robiți alcoolului.

— Dacă vor să se distreze, bărbații au ceva mai bun ca vinul, ceva ce le aduce o beție mai mare ca băutura... Este femeia, moș *Caragòl*. Să nu uiți sfatul ăsta.

Bucătarul, prin puterea obișnuinței, răspunse : „Așa-i, căpitane...“. Dar în sinea lui îi era milă de ignoranța bărbaților, ignoranță care-i face să-și adune toată fericirea în spasmele celui mai frivol dintre jocuri.

După două zile, cei de la bord răsuflară ușurați văzînd cum căpitanul se muta pe uscat. Vasul se afla într-un loc cu mult zgomot, aproape de cheiurile unde se descărca cărbunele, cu pupa ridicată în sus ca să-i repare elicea. Muncitorii înlocuiau scîndurile uzate și rupte cu bătaii de ciocan îngrozitor de zgomotoase. Și pentru că trebuia să aștepte aproape o lună, era de preferat să stea într-un hotel. Își trimise bagajul la hotelul *Partenope*, pe vechea rivieră *Santa Lucia*, același hotel pe care i-l indicase *Freya*.

Primul lucru pe care-l făcu *Ferragut*, cînd se instală într-o cameră de la etaj, de unde vedea cupa albastră a golfului încadrat de fierăria unui balcon, fu să dea bacșiș o bancnotă de cinci lire, ca avans al mai multor întrebări. Cameristul, măsliniu și mustăcios, îl ascultă cu atenție, cu o amabilitate de mijlocitor și în cele din urmă putu să-și formeze o părere completă cu toate datele oferite. Dama despre care întreba era *signora Talberg*. Acum se afla într-o călătorie ; dar urma să se întoarcă dintr-o clipă în alta.

Ulises petrecu o zi întreagă stînd liniștit ca orice om care așteaptă într-un loc sigur. Privea golful din balcon. La picioarele sale se afla insula *Oului*, unită cu pămîntul printr-un pod.

*Bersaglieri*¹ ocupau acum vechiul castel de pe insulă, înălțat de viceregele don *Pedro de Toledo*. Se vedeau mai multe turnuri înalte de culoare trandafiriu închis ce se îngrămădeau pe insula îngustă, ovală. În această fortăreață se zăvora în alte veacuri mica garnizoană spa-

¹ *Bersaglieri* (it.), soldați din infanteria ușoară.

niolă ca să-și îndrepte bombardele și culevrinele și să tragă în napolitani, când nu voiau să mai plătească alte dări și impozite. Zidurile sale fuseseră ridicate pe ruinele altui castel în care Frederic al II-lea își păstra tezaurul și a cărui capelă fusese pictată de Giotto. Și castelul medieval din care rămânea doar amintirea fusese înălțat la rîndul său peste zidurile ruinate ale palatului lui Luculus, care avea centrul grădinilor sale celebre în această insulă mică, numită pe-atunci Megaris.

Trompetele *bersaglierilor* îl bucurau pe căpitan ca anunțul unei intrări triumfale. „Va sosi, va sosi dintr-o clipă în alta...” Privea muntele cu două culmi de pe insula Capri — neagră din cauza distanței, închizînd golful ca un promontoriu, și coasta din Sorrento, dreaptă ca un zid. „Acolo este ea.” Apoi urmărea drăgăstos mersul vaporaselor care brăzdau imensa cupă albastră, deschizînd un triumghi de spumă. Freya va sosi cu oricare din ele.

Prima zi fu de aur și de speranță. Soarele strălucea pe un cer fără nori; golful fierbea cu clocote de lumină sub un văzduh neclintit, fără ca cea mai mică adiere să-i încrețească suprafața; virful ascuțit al Vezuviului era drept și zvelt, înălțîndu-se deasupra orizontului ca un pin de vaporii albi. Sub balcon treceau unii după alții, din oră în oră, muzicanții ambulanți, cîntînd barcarole voluptoase și frumoase serenade de dragoste. Și ea nu veni!

A doua zi fu de argint și de disperare. Deasupra golfului plutea ceața, soarele nu era altceva decît un cerc roșu la care puteai să te uiți din față la fel ca în țările septentrionale; munții aveau un veșmînt de plumb; norii ascundeau conul vulcanului; marea părea de staniu, și un vînt rece umfla fustele și pardesiile ca pe niște pînze, făcînd lumea să fugă pe bulevardul rivierei. Muzicanții continuau să cînte, dar cîntau cu suspine melancolice la adăpostul unui colț, ca să se ferească de rafalele furioase ale mării. *Morir, morir per te!*, gemea o voce de bariton printre harpe și viori... Și ea veni!

Cînd cameristul îl anunță că *signora* Talberg se afla în camera de jos, Ulises se înfioră de neliniște. Ce va zice cînd îl va găsi instalat în același hotel cu ea?...

Nu mai era mult pînă la ora prînzului și aștepta cu nerăbdare semnalele zilnice pentru a coborî în sala de mese. Mai întîi în spatele hotelului răsuna o explozie, care zguduia pereții și tavanele încăperilor, pierzîndu-se apoi în imensitatea golului. Era salva de tun de la ora douăsprezece, trasă de pe acoperișul castelului San Telmo. Trompetele din insula Oului răspundeau în continuare, cu chemarea lor veselă la oala aburindă, și pe scara hotelului suia bătaia chinezească a *gong*-ului, anunțînd că prînzul era servit.

Ulises coborî să-și ocupe masa, uitîndu-se în zadar la ceilalți oaspeți, care se așezaseră la masă înaintea lui. Freya o fi venind cu întîrziere ca orice călătoare care de-abia a sosit și trebuie să-și schimbe veșmintele.

Prinzi prost, uitîndu-se continuu la un perete de sticlă pe care erau desenate bărci, pești și pescăruși, îmbucătura oprindu-i-se în gît ori de cîte ori se deschideau caraturile-i policrome. Și sfîrși prînzul, și-și bău încet cafeaua, fără ca ea să apară.

Cînd se întoarse în cameră, îl trimise pe băiatul mustacios în căutare de știri... *Signora* nu prînzise în hotel; *signora* plecase în timp ce el era în sala de mese: seara, în mod sigur, o va vedea.

În timpul cinei trecu prin aceeași neliniște, crezînd c-o să apară Freya ori de cîte ori o mină și o siluetă vagă de femeie împingeau ușa de cealaltă parte a sticlei opace.

Se plimbă îndelung prin vestibul, mestecînd mînios țigara, pînă cînd se hotărî să-l întrebe pe portar, cap oacheș și viclean care se zărea la marginea pupitrului său, deasupra unor revere albastre tivite cu chei de aur, vîzînd tot, aflînd tot, în timp ce părea că doarme.

Apropierea lui Ulises îl făcu să se ridice îndată, ca și cum ar fi auzit foșnetul unei bancnote fluturate. Informațiile lui fură sigure. *Signora* Talberg mîncea rareori la hotel. Avea niște prieteni care ocupau un cat mobilat în cartierul Chiaia, și-și petrecea cu ei aproape toată ziua. Uneori nu venea nici măcar să doarmă... Și se așeză din nou, ținînd strîns într-o mină bancnota pe care-o și văzuse în închipuirea sa.

După o noapte în care nu dormise bine, Ulises se sculă din pat, hotărît s-o aștepte pe văduvă la intrarea în hotel. Luă micul dejun într-un ungher întunecos din vestibul, citi ziarele, fu nevoit să iasă în fața hotelului fugind de curățenia care se făcea în fiecare dimineață, de praful de mături și din covoarele scuturate, și odată ce se văzu acolo se prefăcu a asculta cu mult interes muzicanții ambulanți care-i dedicau române și serenade, ridicînd ochii în sus cînd îi întindeau pălăriile.

Cineva veni să-i țină tovărășie. Era portarul, care se arătă familiar și demn de încredere, ca și cum de ieri seară s-ar fi statornicit între ei doi o prietenie trainică, legată printr-un secret.

Îi vorbi despre frumusețile ținutului, sfătuindu-l să facă tot felul de excursii... Un zîmbet, un cuvînt încurajator din partea lui Ferragut și i-ar fi propus pe loc alte posibilități de recreere al căror anunț părea că flutură pe buzele lui. Dar marinarul se arătă supărat de atîta amabilitate. Ticălosul ăsta avea să împiedice întîlnirea dorită ; poate că rămînea lingă el din dorința de a vedea și de a ști... Și, profitînd de una din scurtele sale absențe, Ulises se îndepărtă pe lungă stradă Partenope, urmînd balustrada care dă spre mare, prefăcîndu-se a se interesa de tot ceea ce-i ieșea în cale ; dar fără să piardă din ochi ușa hotelului.

Se opri în fața vinzătorilor de stridii, examinînd valvele de scoică-perlă aliniate în rafturi, deasupra coșurilor cu stridii de Fusaro ; melcii enormi, cadavre goale în al căror gîtlej mugea, după cum ziceau vinzătorii, ca o amintire, îndepărtatul vuiet al mării. Se uită, rînd pe rînd, la toate bărcile cu motor, la cuterele de regate, la bărcile de pescuit și la goeletele de cabotaj ancorate în micul port de pe insula Oului. Rămase nemișcat în fața valurilor blinde care-și pieptănau spuma în stîncile cheiului, sub undițele orizontale ale cîtorva pescari burghezi.

Deodată o văzu pe Freya, mergînd pe partea cu case a bulevardului. Ea îl recunoscuse la rîndul ei și această descoperire o făcu să se oprească la intrarea unei străzi, stînd în cumpănă și neștiind exact ce să facă : să meargă înainte sau să fugă spre miezul orașului Neapole. Apoi

trecu pe trotuarul dinspre mare, înaintînd spre Ferragut cu un zîmbet palid, salutîndu-l de departe ca pe un prieten a cărui prezență n-are nimic extraordinar.

Această siguranță îl puse în încurcătură pe căpitan. Își strînseră miinile și ea-l întrebă liniștită ce făcea acolo uitîndu-se la valuri și dacă reparațiile vasului său avansau.

— Dar, vă rog să mărturisiți că prezența mea v-a surprins, zise Ulises cam enervat de calmul ei. Vă rog să recunoașteți că nu vă așteptați să mă întîlniți aici.

Freya zîmbi din nou cu o expresie blîndă de regret.

— Este firesc să vă întîlnesc aici. Sînteți în cartierul dumneavoastră, în apropierea hotelului dumneavoastră... Sîntem vecini.

Făcu o pauză lungă, amuzîndu-se de uimirea căpitanului. Apoi, adăugă :

— V-am văzut numele în registrul de oaspeți chiar ieri, cînd am sosit la hotel. Este obiceiul meu. Îmi place să știu cine-mi sînt vecinii.

— Și de aceea n-ați coborît în sala de mese?...

Ulises a pus această întrebare așteptînd ca ea să răspundă negativ. Nu putea să răspundă altfel, chiar de-ar fi fost să facă lucrul acesta numai din bună creștere.

— Da, de aceea, răspunse Freya cu simplitate. Am ghicit că mă așteptați, ca să vă prefaceți că m-ați întîlnit din întîmplare, și n-am vrut să intru în sala de mese... Vă atrag atenția că întotdeauna voi face la fel.

Ulises scoase un „ah“ de uimire. Nici o femeie nu-i vorbise cu atîta franchețe.

— Nu m-a surprins nici prezența dumneavoastră aici, continuă ea ; mă așteptam să fiți aici. Cunosc șiretlicurile nevinovate ale bărbaților. „Dacă ieri nu m-a întîlnit în hotel, mă va aștepta astăzi pe stradă“, mi-am zis în sinea mea azi-dimineață cînd m-am trezit... Înainte de a ieși v-am urmărit plimbarea de la fereastra camerei mele.

Ferragut o privea cu uimire și descurajare. Ce femeie !...

— Puteam să mă fac nevăzută, luînd-o pe oricare stradă paralelă în timp ce erați cu spatele. V-am văzut înainte ca dumneavoastră să mă vedeți pe mine... Dar

nu-mi plac situațiile false care se prelungesc. Este mai bine să ne spunem tot adevărul în față... Și de aceea am venit în întâmpinarea dumneavoastră.

Din instinct, întoarse fața spre hotel. Portarul se afla la intrare, contemplând marea; dar cu ochii îndreptați, fără îndoială, spre ei.

— Să mergem mai departe, zise Freya. Însoțiți-mă puțin; vom sta de vorbă, și apoi ne vom despărți... Poate că ne despărțim mai prieteni decât am fost pînă acum.

Parcurseră în tăcere toată via Partenope, pînă ajunseră la grădinile de pe cheiul Chiaia, pierzînd hotelul din vedere. Ferragut vru să reia conversația, dar nu găsi primele cuvinte. Se temea să nu pară ridicol. Această femeie îi inspira frică.

Pe cînd o contempla cu ochi de adorator, își dădu seama de marile schimbări ce se petrecuseră în ținuta ei. Nu mai purta taiorul închis la culoare cu care o văzuse prima dată. Purta un costum de mătase albastru cu alb, cu o blană frumoasă pe umeri și un mănunchi de pene de stîrc pe calota pălăriei cu boruri largi.

Geanta mare, neagră, pe care-o avea în timpul călătoriei, fusese înlocuită cu o poșetă de aur de o frumusețe fastuoasă; aur australian, de nuanță verde, asemănătoare cu patina bronzurilor florentine. În urechi avea două smaralde mari, pătrate, și, în degete, o jumătate de duzină de briliante ce reflectau lumina soarelui pe toate fețele. Colierul de perle rămînea nemișcat pe gîtul ei, ivindu-se prin decolteul ascuțit... Era ca o artistă bogată care purta tot ce avea; minunăție purtată de o femeie îndrăgostită de bijuterii care nu poate trăi fără atingerea lor și le pune pe piele de cum se dă jos din pat, fără a ține seama de ora nepotrivită și de regulile discreției.

Dar Ferragut nu putea să-și dea seama că luxul acesta era nepotrivit la o asemenea oră. Tot ceea ce făcea ea i se părea admirabil.

Începu să vorbească fără să știe cum. El însuși rămase uimit cînd își auzi vocea, spunînd mereu aceleași lucruri cu vorbe diferite. Gîndurile-i erau incoerente; dar toate se îngrămădeau în jurul unei afirmații repe-

tată reîncetat : dragostea lui, dragostea lui imensă pentru Freya.

Și Freya mergea înainte, în tăcere, cu o expresie de regret în ochi și în colțurile gurii. Se simțea satisfăcută în orgoliul ei de femeie și-i plăcea să vadă acest bărbat puternic bîlbîindu-se încurcat ca un copil. În același timp, își pierdea răbdarea ascultîndu-i cuvintele monotone.

— De-ajuns, domnule căpitan, îl întrerupse ea în cele din urmă. Ghicesc tot ceea ce mai aveți de spus și am auzit de multe ori ceea ce mi-ați spus. Dumneavoastră nu mai dormiți, dumneavoastră nu mai mîncăți, dumneavoastră nu mai puteți trăi din vina mea. Existența dumneavoastră este în primejdie dacă nu vă iubesc. Încă puțină conversație, și mă veți amenința c-o să vă trageți un glonte în piept, dacă nu voi fi a dumneavoastră... Cunosco toate acestea ! Toți spun același lucru. Nu există ființe care să aibă mai puțină originalitate ca bărbații cînd doresc ceva...

Se aflau pe un bulevard al promenadei. Printre palmieri și magnolii se vedea golful luminos pe o parte, iar pe cealaltă, edificiile impunătoare de pe cheiul Chiaia. Niște copii zdrențăroși alergară în jurul perechii, fugărindu-se. Pe urmă se duseră să stea lîngă un templu mic, alb, ce se înălța la capătul bulevardului.

— Ei bine, lup de mare îndrăgostit, continuă Freya ; să nu mai dormiți, să nu mai mîncăți, să vă omoriți dacă acesta este capriciul dumneavoastră, dar eu nu pot să vă iubesc ; eu nu vă voi iubi niciodată. Să pierdeți orice speranță. Viața nu este un divertisment, și eu am preocupări mai serioase care-mi absorb tot timpul.

În pofida risului ștregăresc cu care însoțea aceste cuvinte, Ferragut ghici o voință de neînfînt...

— Atunci, zise el descurajat, totul va fi inutil?... Chiar dacă eu voi face cele mai mari sacrificii?... Chiar dacă vă voi da dovezi de dragoste nebănuite vreodată?...

— Totul va fi inutil, răspunse ea categoric, zîmbind întruna.

Ajunseră la templul mic, o cupolă susținută de coloane albe, împrejmuite cu un grilaj. În mijloc se înălța

bustul lui Vergiliu : un cap enorm, de o frumusețe aproape feminină.

Poetul murise la Neapole, *dulcea Partenope*, la întoarcerea din Grecia, iar trupul său poate că se prefăcuse în pulbere în străfundurile acestei grădini. Napolitanii din Evul Mediu îi atribuiseră tot felul de minuni, pînă-l preschimbaseră în mag puternic. Vrăjitorul Vergiliu ridica într-o noapte castelul Oului, așezîndu-l cu mîinile sale pe un ou mare care plutea pe mare. De asemenea, deschisese cu suflarea sa vechiul tunel din Paussilipo alături de care există un butuc de vie și un mormînt, vizitate timp de veacuri ca ultim sălaș al poetului.

Copiii aruncau hîrtii și pietre înăuntrul templului mic, jucîndu-se în jurul grilajului. Îi atrăgea capul alb al poetului puternic și fermecător, simțind admirație și teamă totodată.

Ea se opri lîngă monumentul abandonat.

— Pînă aici, nimic mai mult, porunci. Dumneavoastră vă veți urma drumul. Eu mă duc în partea de sus a cartierului Chiaia... Dar înainte de a ne despărți ca buni prieteni, îmi veți da cuvîntul că nu mă veți urmări, că nu mă veți agasa cu pretențiile dumneavoastră de îndrăgostit, că nu vă veți mai amesteca în viața mea.

Ulises nu răspunse. Lăsa capul în jos, într-adevăr descurajat. Decepției sale i se adăuga durerea orgoliului rănit. Și el, care-și închipuise că lucrurile se vor petrece cu totul altfel cînd se vor vedea pentru prima dată singuri !...

Freya regretă că Ulises se întristase.

— Nu fiți copil... O să vă treacă. Gîndiți-vă la afacerile dumneavoastră, gîndiți-vă la familia dumneavoastră, care vă așteaptă în Spania. În afară de asta, lumea-i plină de femei ; eu nu sînt singura.

Dar Ferragut o întrerupse. „Da : era singura... singura !” Și spuse lucrul acesta cu atîta convingere, încît pe buze-i apăru iarăși un zîmbet de părere de rău.

Stăruința acestui om începea s-o enerveze.

— Domnule căpitan, vă cunosc bine. Sînteți un egoist, ca toți bărbații. Vasul dumneavoastră este blocat în port de o avarie ; trebuie să rămîneți o lună pe uscat ; întîlniți într-o călătorie o femeie care face prostia să-și

aducă aminte că v-a cunoscut înainte și vă spuneți în sinea dumneavoastră : „Minunat prilej pentru a-mi petrece în mod plăcut timpul și a-mi alunga plictiseala așteptării...” Dacă v-aș crede, dacă v-aș împlini dorințele, peste câteva săptămîni, cînd vasul dumneavoastră ar fi gata, eroul dragostei mele, cavalerul visurilor mele ar porni pe mare zicîndu-mi drept ultim salut : „Adio, proasto !”

Ulises protestă energic. Nu ; el dorea ca vasul lui să nu fie reparat niciodată ; număra cu neliniște zilele cîte mai rămăseseră. Dacă era nevoie, îl va părăsi, rămînînd pentru totdeauna la Neapole.

— Și ce-am eu de făcut la Neapole ? il întrerupse Freya. Eu sînt ca o pasăre în trecere pe-aici, la fel ca dumneavoastră. Ne-am cunoscut pe mările celeilalte emisfere, și ne-am reîntîlnit în Italia. Data viitoare, dacă ne vom vedea iarăși, poate că ne vom vedea în Japonia, în Canada, la Capul... Urmați-vă drumul, rechin dornic de dragoste, și lăsați-mă să mi-l urmez pe-al meu. Închipuți-vă că sîntem două nave care se întîlnesc într-o acalmie, își trimit semnale, schimbă saluturi, își doresc noroc bun, și pe urmă fiecare se îndepărtează pe drumul său, poate pentru a nu se mai reîntîlni niciodată.

Ferragut dădu din cap în semn că nu. Nu putea să fie așa ; el nu putea să se împace cu gîndul c-o va pierde pentru totdeauna, că n-o va mai vedea niciodată.

— Bărbații ! continuă ea, din ce în ce mai enervată. Toți își închipuie că lucrurile trebuie să se petreacă potrivit capriciilor lor. „Fiindcă te doresc, trebuie să fii a mea...” Și dacă eu nu vreau ?... Și dacă eu nu simt nevoia de a fi iubită ?... Nu pot să trăiesc în libertate, fără altă dragoste decît cea pe care-o simt pentru mine însămi ?...

Socotea că este o nenorocire să fii femeie. Bărbații îi trezeau invidia pentru independența lor. Puteau să stea deoparte, abținîndu-se de la pasiunile care tulbură viața, fără ca nimeni să-i deranjeze în retragerea lor. Li se îngăduia să se ducă peste tot, să cutreiere lumea-n lung și-n lat, fără să aibă în urma lor o droaie de admiratori.

— Dumneavoastră îmi sînteți simpatic, domnule căpitan. Data trecută m-am bucurat că v-am întîlnit ; ați fost o apariție din trecut. Am văzut în dumneavoastră bucuria tinereții mele care începe să treacă și m-a cuprins melancolia anumitor amintiri... Și, cu toate acestea, în cele din urmă vă voi urî ; mă auziți, argonaut supărător ?... Vă voi urî pentru că nu-mi veți fi prieten ; pentru că știți să vorbiți numai de același lucru ; pentru că sînteți un personaj de roman, un latin, foarte interesant, poate, pentru alte femei, dar de nesuportat pentru mine.

Chipul i se strînse cu un rictus de dispreț și de regret. „Ah, latini !...”

— Toți sînt la fel : spanioli, italieni, francezi. Toți s-au născut pentru același lucru. De cum întîlnesc o femeie ce le stîrnește dorințele, cred că nu și-au făcut datoria de bărbați dacă nu-i cer dragostea și ceea ce vine pe urmă... Oare un bărbat și o femeie nu pot să fie prieteni, pur și simplu ? N-ați putea să fiți un bun camarad și să mă priviți ca pe un tovarăș de-al dumneavoastră ?

Ferragut răspunse energic. Nu ; n-ar putea. El o iubea și după ce a fost respins cu atîta cruzime o va iubi și mai mult. Era sigur de asta.

O cuprinse un tremur nervos și începu să vorbească cu glas ascutit și întretăiat. Ochii-i căpătară o strălucire nesănătoasă. Se uită la însoțitorul ei ca și cum ar fi fost un dușman căruia-i dorea moartea.

— Ei bine, să știți ! Eu urăsc bărbații ; îi urăsc pentru că-i cunosc. Aș vrea să moară toți ! Toți !... Mi-au făcut mult rău în viață !... Aș vrea să fiu neasemuit de frumoasă, femeia cea mai frumoasă de pe pămînt, și să am înțelepciunea tuturor învățaților adunată în creierul meu ; aș vrea să fiu bogată și să fiu regină, pentru ca toți bărbații din lume, nebuni de dorință, să se prosternă în fața mea... Iar eu mi-aș ridica piciorul cu toc mare de fier și-aș începe să le zdrobesc capetele... așa... așa !...

Strivea nisipul grădinii sub tălpile pantofilor ei mici. Gura i se contracta într-un rictus isteric.

— Pe dumneavoastră, poate, nu v-aş uri... Dumneavoastră, în ciuda aroganţei dumneavoastră de lăudăros, sînteţi un ingenuu, un naiv. Vă cred în stare să-i spuneţi unei femei tot felul de minciuni... pe care mai întii le-aţi crede dumneavoastră. Dar pe ceilalţi... vai, pe ceilalţi... cum îi mai urăsc !

Se uită spre palatul Acvariului, a cărui albeaţă se ivea printre coloanele arborilor.

— Aş vrea să fiu, continuă, gînditoare, una din viaţile mării careucid cu cleştele labelor... şi în loc de braţe au foarfece, ferăstraie, cleşte mari... ; care-şi devorează semenii şi înghit tot ceea ce le înconjoară.

Se uită apoi la creanga unui arbore de care atîrnau mai multe fire de argint ce susţineau o insectă cu tentacule harnice.

— Aş vrea să fiu păianjen, un păianjen enorm, şi toţi bărbaţii să fie muşte şi să vină la mine, atraşi miraculos. Cu cîtă satisfacţie i-aş sugruma strîngîndu-i în gheare ! Cum mi-aş mai lipi gura de inimile lor !... Şi le-aş sugre singele... le-aş sugre singele pînă nu le-ar mai rămîne o picătură, şi le-aş arunca apoi cadavrele goale !...

Ulises ajunsese să se întrebe dacă nu cumva era îndrăgostit de o nebună. Neliniştea lui, ochii miraţi şi întrebători pîrură a-i reda Freyei seninătatea.

Îşi trecu o mină peste frunte, de parcă s-ar fi trezit dintr-un coşmar şi voia să-i alunge amintirea cu gestul acesta. Privirea i se însenină.

— Adio, domnule Ferragut ; nu insistaţi să vorbesc mai mult. În cele din urmă v-aţi îndoi de judecata mea... De-acum ştiţi : vom fi prieteni, prieteni şi nimic mai mult. N-are rost să vă gîndiţi la altceva. Să nu veniţi după mine... Ne vom mai vedea... Vă voi căuta eu... Adio !... Adio !...

Şi cu toate că Ferragut se simţea ispitit s-o urmeze, rămase locului, uitîndu-se cum se depărtează cu pas grăbit, ca şi cum ar fi fugit de cuvintele pe care le lăsase să cadă în faţa micului templu al poetului.

ACVARIUL DIN NEAPOLE

În ciuda promisiunii sale, Freya nu făcu nimic pentru a se întâlni iarăși cu marinarul. „Ne vom mai vedea... Vă voi căuta eu.” Dar Ferragut era cel care căuta s-o întâlnească, stînd în așteptare în apropierea hotelului.

— Ce nebună am fost mai deunăzi !... Ce-oți fi crezut despre mine ! zise ea prima dată cînd își vorbiră din nou.

Dar Ulises nu se bucura în fiecare zi de plăcerea acestei conversații care ținea, în mod invariabil, de la strada Partenope pînă la monumentul lui Vergiliu. În cele mai multe dimineți aștepta zadarnic în fața tarabelor unde se vindeau stridii, ascultînd muzicanții ce asaltau cu romanțele și cu mandolinele lor ferestrele închise ale hotelurilor. Freya nu apărea.

Nerăbdarea îl mîna pe Ulises pînă la hotel pentru a implora portarul să-i dea lămuriri. Acesta, însufletit de speranța unei alte bancnote, ridică telefonul și-i întreba pe oamenii de serviciu de la etajele de sus. Apoi pe chipul lui își făcea loc un zîmbet trist și slugarnic, ca și cum i-ar fi părut rău de propriile-i cuvinte : „*Signora* nu este în cameră. *Signora* nu a petrecut noaptea în hotel.” Și Ferragut pleca furios.

Uneori se ducea să vadă cum merg reparațiile vasului, pretext excelent pentru a-și descărca nervii asupra cuiva. În alte dimineți, se îndrepta spre grădina țărmlui Chiaia prin aceleași locuri pe unde trecuse împreună cu Freya. Spera s-o vadă apărînd dintr-o clipă în alta. Tot ceea ce-l înconjura avea ceva din ea. Arborii și băncile, trotuarele și becurile electrice o cunoșteau perfect pentru că se aflau în drumul ei obișnuit.

Convingindu-se că aștepta în zadar, o ultimă iluzie îl făcea să întoarcă fața spre palatul alb al Acvariului.

Freya îi vorbise despre el. Petrecea ore întregi, în mod frecvent, contemplând viața viețuitoarelor mării. Și Ferragut clipea din ochi când trecea cu repeziciune din grădina în care dogorea soarele în penumbra unor galerii umede, fără altă lumină decât lumina zilei ce cădea înăuntrul acvariului: trecând prin apă și prin sticlă căpăta o nuanță ciudată, nuanța verde și difuză a adâncurilor submarine.

Aici își petrecea timpul în mod plăcut. Îi reveneau în minte lecturi de demult, consolidate acum printr-un contact direct. El nu făcea parte dintre marinarii care navigau fără a ține seama de ceea ce există sub chila vasului său. Voise să cunoască tainele imensului palat albastru pe acoperișul căruia circula, dedicându-se studiului oceanografiei, cea mai modernă dintre științe.

Făcând primii pași în incinta Acvariului își închipuia îndată adâncul marin cu diviziunile inegale în care l-a împărțit explorarea. Lingă maluri, zona numită litoral, unde se varsă riurile, se adună substanțele nutritive împinse de mare și curenți, unde crește vegetația subacvatică. Aceasta era zona cu cel mai mult pește, și ajungea pînă la două sute de metri, adîncime dincolo de care nu mai pătrund razele soarelui. Mai încolo nu mai era lumină, plantele dispăreau și odată cu ele dispăreau și animalele ierbivore.

Povirnișul submarin, lin pînă la această limită, se accentua, coborînd brusc în abisurile oceanice, și această parte a mării — totalitatea oceanului, aproape —, imensă masă de apă fără lumină, fără valuri, fără curenți, fără oscilații de temperatură, era zona numită abisală.

Pe litoral, apele mării, primenite în mod salutar, își schimbau salinitatea după apropierea riurilor. Stîncile și fundul mării se acopereau de o vegetație care era verde aproape de suprafață și se întuneca din ce în ce, pînă cînd ajungea la roșu închis și la galben ca bronzul, pe măsură ce se depărta de lumină. În acest paradis oceanic, cu ape nutritive și luminoase pline de bacterii și de hrană microscopică, viața se desfășura cu exuberanță. În ciuda atacurilor neîncetate ale pescarului,

turmele marine se păstrau neatînse datorită unei procreații infinite.

Fauna adîncului abisal, unde lipsa luminii distruge orice vegetație, era în mod forțat carnivoră. Viețuitoarele slabe devorau resturile și animalele moarte care coborau de la suprafață. Cele puternice se hrăneau la rîndul lor cu substanțele concentrate ale micilor răpitoare.

Fundul oceanului, pustiu monoton de mîl sau de nisip, rezultat al unei depuneri de sute de veacuri, oferea din loc în loc o oază de vegetație stranie. Aceste păduri se iveau ca niște felii de viață acolo unde întîlnirea curenților de la suprafață făcea să cadă din belșug o ploaie de cadavre foarte mici, precum o mană. Plantele răsucite și calcaroase, tari ca piatra, nu erau plante: erau animale. Frunzele lor, tentacule inerte și înșelătoare, se strîngeau îndată. Florile lor, guri lacome, se aplecau asupra prăzii, mîncînd-o cu înghițituri hulpave.

O lumină traversa cu rafale multicolore această lume din întunericul absolut. Era lumină animală, produsă de organismele vii.

În adîncurile abisale erau foarte rare viețuitoarele oarbe, contrar părerii generale cum c-ar fi aproape toate fără ochi din cauza depărtării de soare. Filamentele arborilor carnivori erau ghirlande de lămpi; ochii animalelor care vinau erau globuri electrice; bacteriile neînsemnate erau glande fotogene; și toate viețuitoarele își deschideau sau își închideau comutatoarele fosforescente în funcție de nevoi, uneori pentru a urmări și a devora, alteori pentru a rămîne ascunse în întuneric.

Animalele-plante își înconjurau gurile feroce cu un cerc de raze, iar vietățile minuscule se simțeau împinse în mod irezistibil spre ele, la fel cum zboară fluturii spre lampă și cum se izbesc păsările de mare de far.

Nici una din luminile de pe pămînt nu putea să se compare cu luminile lumii abisale. Toate focurile de artificii păleau în fața varietăților strălucirii organice.

Ramurile vii ale coloniei de polipi, ochii animalelor, pîră și nămolul presărat cu puncte strălucitoare emanau șuvoaie de lumină fosforescentă, mănunchiuri de scînteii, ale căror splendori se deschideau și se închideau

neîncetat. Și aceste lumini treceau în intensitatea lor treptată prin cele mai diferite culori: violet, purpuriu, roșu, portocaliu, albastru, și, mai ales, verde. Caracatițele gigantice deveneau luminoase, când presimțeau apropierea unei victime, ca niște sori livizi, mișcându-și brațele cu lovituri dătătoare de moarte.

Toate viețuitoarele din adâncuri aveau organul văzului din cale-afară de dezvoltat, ca să poată capta pînă și cele mai slabe raze de lumină. Multe aveau ochi bulbucăți și enormi. Altele aveau ochii dezlipiți de corp, la capătul a două tentacule cilindrice ca niște telescoape.

Cele care erau oarbe și n-aveau strălucire compensau această inferioritate prin dezvoltarea organelor tactile. Antenele și înotătoarele lor se prelungeau peste măsură în întuneric. Filamentele corpurilor lor, porți lungi cu multe terminații nervoase, deosebeau pe loc prada dorită sau dușmanul la pîndă.

Adîncul abisal avea două caturi sau acoperișuri. În cel mai de sus se afla așa-numita zonă neritică, suprafața oceanică, diafană și luminoasă, departe de orice țărm. În continuare venea zona pelagică, mult mai adîncă, în care se găsesc peștii ce umblă neconținut și pot să trăiască fără să se odihnească pe fundul apei.

Cadavrele viețuitoarelor neritice și ale celor care înoată între două ape constituiau hrana directă și indirectă a faunei abisale. Vietățile cu dantură slabă și care nu se mișcau cu repeziciune, prost înarmate pentru a doborî prada vie, se hrăneau cu picăturile acestei ploii de materie hrănitoare. Marii înotători, înzestrați cu mandibule puternice și cu pîntece elastice și mari, preferau peripețiile luptei, să urmărească vinatul viu, și devorau — așa cum devorează pe uscat carnivorele pe cele ierbivore — pe toți micii consumatori de resturi și de *plancton*.

Acest cuvînt, de invenție științifică recentă, îl făcea pe căpitanul Ferragut să vadă pe cel mai umil și interesant din toate personajele oceanului. *Planctonul* este viața care plutește în grupuri răzlețe sau formînd nori de-a lungul și de-a latul suprafeței neritice coborînd pînă în adîncimile abisale.

Într-acolo unde se îndrepta *planctonul* se îndrepta și animația plină de viață, grupându-se în colonii strânse. Apa sărată cea mai curată și diafană arăta sub anumite raze luminoase o multitudine de corpuri mici, fără astimpăr, ca spiralele de praf ce joacă într-o rază de soare. Aceste vietăți transparente, laolaltă cu alge microscopice și mucozități embrionare, alcătuiau *planctonul*. În masa lui densă și puțin accesibilă ochiului omenesc pluteau sifonafarii, ciorchini de vietăți unite printr-un fir transparent, fragile, delicate și luminoase precum cristalul de Boemia. Alte organisme la fel de delicate aveau forma unor mici torpedouri de sticlă. Suma tuturor substanțelor albinurice plutind pe mare se condensa în acești nori nutritivi, adăugându-li-se secrețiile animalelor vii, resturile cadavrelor, fibrele bune de mâncat ale pajiștilor de alge.

Cînd *planctonul*, dus de întîmplare sau urmînd atracții tainice, se îngîmădea într-un anumit punct de pe litoral, apele mișunau de pești cu fecunditate uimitoare. Așezările de pe țărm se măreau, marea se umplea de bărci cu pinze, mesele tuturor erau mai bogate, apăreau ateliere meșteșugărești, se deschideau fabrici și pe coastă circulau banii, atrași dinlăuntru țării de comerțul cu pește și cu conserve de pește.

Dacă *planctonul* se retrăgea în mod capricios, vislînd spre alt țărm, turmele marine porneau în urma pajiștilor vii și cîmpul albastru rămînea pustiu ca un deșert blestemat. Flotele de bărci rămîneau pe uscat, atelierele se închideau, oalele nu mai scoteau aburi, caii jandarmilor erau îndreptați spre mulțimea protestatară și înfometată, opoziția vociferă în camerele de deputați și ziarele socoteau guvernul responsabil de toate relele.

Această pulbere animală și vegetală hrănea speciile cele mai numeroase, pentru ca ele, la rîndul lor, să servească drept hrană marilor înotătoare înarmate cu dinți.

Balena, cea mai voluminoasă din viețuitoarele oceanice, închidea acest ciclu distrugător în care se devorau unele pe altele ca să trăiască. Uriașul pașnic și fără dinți își hrănea organismul numai cu *plancton*, înghițindu-l cu tonele. Mana imperceptibilă și cristalină îi hrănea

trupul de clopotniță căzută jos, făcînd să circule sub pielea groasă riuri purpurii de sînge cald.

Transparența vietăților *planctonice* aducea în memoria lui Ferragut culorile minunate în care se înveșmîntau viețuitoarele mării, potrivite întocmai cu necesitatea conservării lor. Speciile care trăiesc la suprafață aveau, în general, spinarea albastră și pîntecele argintiu. În felul acesta puteau să scape văzului dușmanilor. Culoarea lor deschisă, văzută din întunecimile adîncului, se confunda cu pînza de apă albă și luminoasă de la suprafață. Sardelele, care înoată în bancuri, puteau să treacă neobservate datorită spinării albastre ca apa, scăpînd astfel de peștii și de păsările care le vînează.

Trăind în adîncuri unde lumina nu pătrunde nicio dată, animalele pelagice n-aveau nevoie să fie transparente sau albastre ca viețuitoarele neritice de la suprafață. Unele erau opace și fără culoare; altele, bronzate și negre; cele mai multe se acopereau cu nuanțe superbe a căror splendoare făcea neputincios penelul omenească, fiindcă nu era în stare să le imite. Un roșu magnific se afla la baza acestei colorații, coborînd treptat la trandafiriul șters, la violet, la chihlimbar, pînă cînd se pierdea în irisul lăptos al perlelor și în policromia tremurătoare și vaporeasă a sidefului moluștelor. Ochii anumitor pești, despărțiți la capătul antenelor, separate de trup, străluceau ca niște diamante la marginile unui ac de păr cu două capete. Glandele ieșite în afară, dungile, sinuozitățile dorsale luau culori de bijuterie.

Dar pietrele prețioase de pe uscat sînt minerale moarte care au nevoie de raza de lumină ca să existe cu scipiri scurte. Bijuteriile însuflețite ale oceanului, pești și corali, străluceau în culori proprii care erau reflexele vitalității lor. Verdele, trandafiriul, galbenul intens, opalul metalic, nuanțe lichide veșnic lustruite de un lac umed nu puteau să subziste în lumea atmosferică.

Cîteva din aceste ființe puteau să aibă un mimetism puternic ce le făcea să se confunde cu obiectele neînsuflețite ori să treacă în cîteva clipe prin toată gama de culori. Unele, cu o mișcare nervoasă, rămîneau dintr-o dată ca împietrite și se ghemuiau acoperindu-se de zbîr-

cituri, luînd culoarea mohorîtă a rocilor. Altele, în clipe de iritare sau cînd depuneau icrele, se acopereau de dungî și de pete schimbătoare, pe pielea lor ivindu-se nori diferiți odată cu fiecare fior. Sepiile și calmarii, cînd se vedeau urmăriți, se făceau nevăzuți, învăluindu-se într-un nor, la fel ca vrăjitorii din romanele cavalești, tulburînd apa cu cerneala strînsă în glande.

Ferragut înainta printre cele două rînduri de bazine verticale ale Acvariului, vitrine de roci cu geam gros care lăsa vederii tot interiorul. Aceste două ziduri de culoare deschisă, luminoase, care primeau focul soarelui prin partea de sus, răspîndeau o lumină verde în penumbra coridoarelor. Trecînd printre ele, vizitatorii căpătau o paliditate lividă, ca și cum ar fi mers printr-un defileu submarin.

Apă liniștită a bazinelor de-abia se vedea. Dincolo de geamuri părea că există numai o atmosferă minunată, o ambianță de vis, în care urcau și coborau plutind vieți colorate. Bulele respirației lor erau singurul lucru care da în vileag prezența lichidului. În partea de sus a acestor cutii acvatice, atmosfera luminoasă se înfiora sub un șuvoi necontenit de pulbere transparentă. Era apă de mare împrosfătată cu aer, ce refăcea condițiile de existență ale oaspeților Acvariului.

Văzînd aceste trombe dătătoare de viață, căpitanul Ferragut admiră valoarea nutritivă a apei albastre deasupra căreia își petrecuse aproape toată viața.

Uscatul își pierdeă orice orgoliu cînd era comparat cu imensitatea acvatică. În ocean apăruseră primele manifestări ale vieții, ciclul său evolutiv continuînd apoi în munți, ieșiți, de asemenea, din sinul oceanului. Dacă pămîntul era mama omului, marea era bunica lui.

Numărul animalelor terestre rezulta neînsemnat în comparație cu numărul animalelor marine. Pe uscat — mult mai mic decît oceanul —, viețuitoarele ocupau numai suprafața solului și un strat atmosferic de cîțiva metri. Păsările și insectele rareori ajung mai departe în zborul lor. În mare, animalele sînt răspîndite în toate straturile densității sale, putînd să dispună de mulți kilometri în adîncime, multiplicîndu-se pe mii și mii de leghe prin extindere. Cantități infinite de vieți care

scapă oricărui calcul înoată neconținut în toate straturile apelor sale. Uscatul este σ suprafață, un plan, și marea este un volum.

Imensa masă acvatică — de trei ori mai sărată decât la apariția planetei, din cauza evaporării milenare care-i micșorase cantitatea de lichid fără a-i absorbi componentele — păstra, în amestec cu clorurile sale, aramă, nichel, fier, zinc și plumb, ba chiar și aurul ce provenea de la filioanele pe care efervescența planetară le-a îngrădădit pe fundul oceanic și față de masa cărora filioanele din munți nu sînt decît părți neînsemnate, cu nisipurile lor aurifere aduse de riuri.

Și argintul era dizolvat în apele sale. Ferragut știa din anumite calcule că, adunînd argintul ce plutea în ocean, se puteau ridica piramide mai mari decît cele din Egipt.

Oamenii care se gîndiseră la exploatarea acestor bogății minerale renunțau la himera lor. Erau atît de diluate, încît era cu reputință să le exploatezi. Viețuitoarele oceanice știau să recunoască mai bine prezența lor, filtrîndu-le prin corp ca să-și primenească și să-și coloreze organele. În sînge adunau cuprul; aurul și argintul se descoperea în țesuturile animalelor-plante; fosforul era absorbit de bureți; plumbul și zincul de vareci¹.

Toate viețuitoarele puteau să extragă din apă reziduurile unor metale dizolvate în crîmpeie atît de nebănuite de mici, încît nici un procedeu chimic nu reușea să le capteze. Carbonații de var aduși de riuri sau ruși din țărături foloseau unor specii nehumărate pentru construirea carapacei, a scheletelor, a scoicilor și a melcilor. Coralii, filtrînd apa prin trupurile lor moi și mucoase, își solidificau scheletele tari, pentru a se preschimba în final în insule de locuit.

Vietățile de o diversitate uluitoare care pluteau, se cățarau sau dădeau din coadă în jurul lui Ferragut nu erau altceva decît apă oceanică. Peștii, apă devenită carne; animalele mucoase, apă în stadiu de gelatină;

¹ Numele unor alge marine ce servesc ca îngrășămint pentru pămînt și ca materie primă pentru fabricarea sodei.

crustaceele și coloniile de polipi, apă preschimbată în piatră.

Într-unul din bazine contemplă un peisaj ce părea de pe altă planetă, grandios și redus în același timp ca o pădure văzută într-o dioramă. Era o plantație de palmieri răsărind printre stînci ; dar stîncile nu erau altceva decît găuri, și palmierii anelide de mare, simpli viermi ce se mențineau într-o remișcare verticală.

Își țineau corpul în formă de inel într-un tub de piele care-i apăra, și peste acest trunchi rectiliniu de culoarea fildeşului aruncau, ca o fîntînă arteziană cu brațe, tentaculele mișcătoare ce le slujesc pentru a respira și pentru a minca.

Dotăți cu o rară sensibilitate, era de ajuns să treacă un nor prin fața soarelui ca să se strîngă înăuntrul tuburilor, acestea rămînînd fără capitelul lor frumos, ca niște palmieri cu coroana tăiată. Apoi, încet și prudent, începeau să scoată iarăși penelurile însuflețite prin deschizătura tecilor lor, plutind în apă într-o așteptare plină de neliniște. Toți acești arbori și toate aceste flori-animale erau de-o voracitate mecanică, în clipa cînd victima microscopică se lăsa atrasă de tentaculele lor. Ramurile moi se contractau, se închideau, tirînd prada, și anelidul, ghemuit în partea cea mai adîncă a turnului înalt secretat de el însuși, își digera cucerirea.

Alte bazine îi atraseră apoi atenția marinarului.

Alunecînd pe roci, vîrîndu-se în adîncituri, dormitînd pe jumătate îngropate în nisip, tot neamul divers și tumultuos al crustaceelor își mișca uneltele tăioase și tentaculare, făcea să strălucească armurile japoneze, unele vopsite în roșu aproape negru, de parc-ar fi păstrat singele uscat dintr-o luptă de demult, altele de culoare stacojie plină de prospețime ca și cum ar fi oglindit în duritatea lor primele raze de foc ale aurorei.

Mîndrul stacoj sau homarul, suveranul meselor bogate, se odihnea pe foarfecele sale din față, armă puternică precum o secure de luptă cu două tășuri. Langusta sărea cu agilitate pe stînci folosindu-se de cîngile labelor sale, unelte de război și de nutriție. Ruda sa apropiată, greierele de mare, animal stîncaci și greoi, rămînea prin colțuri, acoperit de mîl și de alge, într-o ne-

mișcare ce-l făcea să pară una cu pietrele. Și în jurul acestor giganti, ca o mulțime roșie obișnuită să sufere din când în când atacul celor puternici, înotau roiurile de crevete și creveți. Mișcările lor erau libere și grațioase, sensibilitatea lor era atât de mare, încît la cea mai mică tulburare făceau salturi enorme.

Ulises se gîndi la sclavia pe care-o impusese Natura acestor animale, dîndu-le frumosul lor înveliș de apărare.

Veneau pe lume cu carapace și creșterea le silea să-și schimbe de mai multe ori armura. Își schimbau pielea, ca reptilele; dar acestea, fiind cilindrice, puteau să-și schimbe pielea cu aceeași ușurință cu care un picior se descaltă de ciorap. Crustaceele trebuiau să-și scoată din crusta care începea să pleznească mecanismul complicat al membrelor și al apendicelor: labele, antenele, cleștele gros, operațiune lentă și periculoasă în care multe crustacee piereau sfișiate, victime ale propriului lor efort. Pe urmă, crustaceele goale și fără arme de apărare trebuiau să aștepte pînă se forma o piele nouă, care să se prefacă, la rîndul ei, în armură. Și aceasta în mijlocul unei ambiante ostile, înconjurate de animale avide, mari și mici, care simțeau atracția cărnii lor gustoase, și fără altă apărare decît ascunzișul.

În furnicarul de crustacee mici care se mișcau pe fundul plin de nisip, vinînd, mîncînd sau bătîndu-se cu o feroce încurcătură de labe, observatorii căutau o vietate ciudată și extravagantă, *el paguro*¹, poreclit *Bernardo Sihastrul*. Era un melc ce înainta drept ca un turn pe niște labe de rac, avînd drept coroană părul unei anemone de mare.

Apariția comică era alcătuită din trei vietăți diferite, una peste alta, sau, mai degrabă, din două ființe vii ce aveau în mijloc un sicriu. *El paguro* se năștea cu partea dinapoi lipsită de carapace; o mîncare excelentă, fragedă și gustoasă, pentru peștii flămînzi. Nevoia de a se apăra îl făcea să caute un melc pentru a-și feri par-

¹ Crustacee marină ce se adăpostește în scoica unei moluște. Pe scoică se fixează, de obicei, o actinie de mare care trăiește în simbioză cu ea (sp.).

tea slabă a organismului. Dacă da peste o casă de melc goală, puneă stăpînire pe ea. Dacă nu se întîmpla așa, mîncă melcul, vîrînd apoi în refugiul sidefiu partea sa de dinapoi, înarmată de două labe cu cângi.

Dar era atît de slab, încît precauțiile defensive nu-i erau de ajuns. Trebuia să fie ofensiv ca să trăiască; să inspire respect monștrilor devoratori, mai ales caracatițelor, care căutau prada bustului său și labelle sale păroase, ieșite în afara turnului în timpul mersului.

O anemonă de mare venea să se fixeze pe vîrfuî calcaros și ascuțit: uneori ajungeau să fie cinci sau șase. Nici o legătură trupească nu exista între el și organisme de deasupra. Erau simpli asociați, din interes reciproc. Animalele-plante înțepau ca urzicile; toți monștrii fără carapace fugeau de veninul organelor lor usturătoare; firele părului lor ardeau ca niște ace de foc. În felul acesta, umilul *paguro* inspira groază fiarelor gigantice ale adîncului, ducînd în spinare turnul lui încoronat cu baterii formidabile. Anemonele, din partea lor, îi mulțumeau pentru că le ducea neconținut dintr-o parte în alta, punîndu-le în contact cu tot felul de animale. Astfel puteau să mănînce cu mai multă ușurință decît surorile lor fixate pe stîncă. Nu trebuiau să aștepte, cum așteptau celelalte ca hrana să vină întîmplător lîngă tentaculele lor. În afară de asta, întotdeauna ajungeau plutind pînă la înălțimea lor unele resturi din prada racului viclean de jos, pradă pe care o prindea în impunitatea sa hoinară.

Trecînd de la un bazin la altul, Ferragut stabilea în minte evoluția feluritelor ordine ale faunei marine de la scheletul primitiv pînă la organismul perfect.

Bureții Mediteranei înotau în primele zile de la venirea pe lume — cînd erau cît un vîrf de ac — cu mișcări vibratile. Pe urmă rămîneau neclintii filtrînd apa prin chiliile și coridoarele țesuturilor lor, apărîndu-și carnea moale cu niște spice ascuțite, ace de calcar ce înțepau, pe care înșiră și imobilizează peștii, resturile lor în putrefacție servindu-le drept hrană.

Urzicile de mare își desfăceau miile de fire care urzicau, aruncînd un venin ce uluia victima și-o făcea să cadă în corola lor, gură și anus în același timp. De o

voracitate fără margini, puneau stăpînire, stînd fixe pe stîncă lor, pe pești mai mari ca ele, și cînd presimțeau o primejdie se ghemuiau atît de tare, încît era greu să le vezi. Penele de mare zăceau, moi și închise la culoare, ca niște animale moarte, pînă cînd, absorbînd apa, se ridicau, transparente și pline de frunze. Astfel treceau dintr-o parte în alta cu o ușurință de fulg, ori se înfîgeau în nisip, emîtînd o strălucire de fosfor.

Fanții mării, elegantele meduze, întindeau volanul plutitor al frumuseții lor fragile. Erau ciuperci transparente, umbrele de soare deschise ce păreau a fi de sticlă, înaintînd datorită contractiilor. Din centrul interior al cupolei lor atîrna un tub la fel de transparent și gelatinos: gura animalului. De volanul de pe margini atîrnau filamente lungi, tentacule senzitive care în același timp serveau pentru a păstra echilibrul plutitor.

Aceste vietăți fragile, care păreau a aparține unei faune de vrajă, albe ca și cristalul de stîncă, avînd margini mici de culoare trandafirie sau violet, usturau la fel ca urzicile și se apărau cu o atingere de flacăra. Cîteva umbrele de soare zvelte și incolore trăiau în bazin la adăpostul unei a doua împrejurări de sticlă, iar vaporozitatea lor mucoasă de-abia se zărea înlăuntrul clopotului de sticlă ca o urmă ușoară de fum albastru.

Dedesubtul acestor forme transparente și fragile care ardeau cînd atingeau, încumetîndu-se să prindă cîte-o pradă mult mai mare ca ele, se întindea în grădini așa-numita floare de sînge, coralul roșu, și mai cu seamă steaua de mare, alcătuiind cu corolele sale un covor de culoare portocalie.

Marinarul văzuse aceste vegetații pietroase, ca niște păduri scufundate, în fundul Mării Roșii și în mările sudului. Navigase pe deasupra lor, făcîndu-și iluzia că prin măruntaiele albastre ale oceanului curgeau riuri mari de sînge.

Ursuleții și stelele de mare își mișcau încet formele, ce dăduseră naștere și rumelui lor, secretînd venin pentru a-și ului victimele, contractîndu-se atît de mult încît formau un bulgăre de lănci care străpungea prada cu o îmbrățișare mortală sau o tăia cu cuțitele osoase ale corpului său în formă de stea. Stînjeneii de mare se

legănau în vârful nuielușelor lor, mișcându-și membrele în formă de petale.

Moluștele trăiau în refugiul scoicii lor pe fundul mării cu nisip fin sau agățate de stîncă.

Nevoia de a se dărui somnului cu o siguranță relativă, fără frica devorării generale, care este legea oceanică, preocupă toate viețuitoarele mării, făcându-le constructive și inventive. Crustaceele trăiesc virite în carapace sau folosesc drept adăpost învelișurile calcaroase dîndu-i afară pe stăpînii acestora; animalele-plante elimină toxine; viețuitoarele *planctonice*, transparente și gelatinoase, ard ca un cristal pus la foc; unele organisme, în aparență slabe și cam moi, au în coada lor o putere imensă, perforînd roca pînă-și fac o gaură de adăpost în miezul ei tare... Și moluștele sfioase, cu carne dulce și tremurătoare, își făuriseră scuturile puternice ale valvelor, două ziduri concave care cînd se deschid sînt ușă iar cînd se închid sînt casă.

O bucată din carnea lor ieșea afară din scoică precum o limbă albă. La unele lua formă de talpă și servea drept picior, molusca mergînd, cu casa în spinare, pe acest singur punct de sprijin. În cazul altora era înofensivă, iar scoica, deschizîndu-și și închizîndu-și valvele ca o gură propulsoare, urca în linie dreaptă la suprafață, pentru a se lăsa apoi să cadă cu cele două scuturi întărite.

Aceste ierbivore cu carne dulce trăiau bînd lumina, avînd nevoie de apele de la suprafață sau de cele dintr-un fund de mare cu apă scăzută, cu poienile sale luminoase. Împrăștiindu-se în interiorul alb al casei lor, lumina o împodobeă cu toate culorile tremurătoare ale irisului, dîndu-i varului tremurul tainic al stridiei cu mărgăritar.

Ulises admiră formele ciudate ale învelișului lor. Erau asemenea palatelor din Orient; cu ziduri întunecoase și triste pe dinafară; pline de lumină pe dinăuntru, ca un lac de sidef. Cîteva aveau nume terestre datorită formei deosebite a scoicii lor: *iepurele*, *coiful*, *cornul lui Triton*, *butoiul*, *umbrela de soare mediteraneană*.

Pășeau într-o liniște bucolică în imășurile marine contemplate de departe de midii, de stridii și alte scoici cu două valve lipite de stinci printr-o jurubiță de mătase tare și cornoasă care le învăluia adăposturile. Unele din aceste scoici — cele numite șunci —, midii de mare dimensiune, cu valvele în formă de bețișor se fixau, drepte, în nămol, dând impresia că este vorba de un cimitir celtic scufundat, de o succesiune de menhire înghițite de fundul mării.

Cea numită *curmală* găurea piatra cea mai tare cu un sfredel cilindric, folosindu-se de un lichid acid. Coloanele templelor elenice scufundate în golful Neapole și readuse la lumină de o înălțare a solului prin încrețire apăreau aici străpunse dintr-o parte în alta de acest perforator minuscul.

Strigăte de surpriză și risete nervoase ajunseră îndată la auzul lui Ferragut. Provereau dinspre Acvariu unde erau bazinele cu pești. Pe coridor era un agheasmatar cu apă și pe fundul lui un fel de cîrpă moale și cenușie cu cercuri negre pe spinare. Acest animal atrăgea îndată curiozitatea vizitatorilor. Toți întrebau de el.

Grupurile de țărani, familiile din oraș ce mergeau în urma copiilor, perechile de soldați se consultau și stăteau la îndoială cînd întindeau o mîră deasupra agheasmatarului, cu un fel de șovăială.

În cele din urmă, atingeau cîrpa plină de viață de pe fund, carnea gelatinoasă a peștelui-torpedo, primind un șir de descărcări electrice ce-i făceau să dea drumul prăzii, rîzind și ducîndu-și mina cealaltă la brațul scuturat de șocul provocat.

Cînd ajunse la bazinele peștilor, Ulises încercă o senzație asemănătoare cu a călătorului care după ce trăiește într-o comunitate cu grad scăzut de civilizație dă peste ființe care sînt aproape din rasa lui.

Aici se afla aristocrația oceanului, peștele, liber ca marea, sprinten, mlădios și alunecos ca valul. Toți peștii aceștia îl însoțiseră timp de mulți ani și se lăsaseră văzuți în transparențele deschise de prora vasului său.

Erau viguroși, și de aceea nu mai aveau gît — partea cea mai fragilă a viețuitoarelor de pe uscat, semănînd cu celălalt, cu elefantul, cu toate animalele ce trăiesc în

apă. Aveau nevoie să fie ușori, și pentru a fi ușori se lipseau de carapacea rigidă și tare a crustaceelor, care împiedică mișcările, preferînd zaua de verigi acoperită de solzi, care se dilată și se îndoie, rezistă loviturilor și nu se rupe. Voiau să fie liberi, și corpul lor, ca cel al luptătorilor antici, era acoperit de un ulei alunecos, *mucus-ul* oceanic, care scapă repede din orice strînsoare.

Animalele cele mai sprintene de pe uscat nu puteau să se compare cu ei. Păsările au nevoie să se așeze pe ceva și să se odihnească în timpul somnului; pește continuă să plutească și să umble în timp ce doarme. Lumea întreagă le aparținea. Oriunde-ar fi fost o masă de apă, ocean, rîu sau lac, la orice înălțime și latitudine, munte pierdut în nori, vale cu apa fierbînd ca într-o oală, mare tropicală și luminoasă cu păduri de culori în pîntecele ei, mare polară cu scoartă de ghețuri locuite de foci și urși albi, pește și făcea apariția.

Publicul din Acvariu striga și da din mîini cînd vedea lîngă geamuri capetele turtite ale animalelor înotătoare de parc-ar fi putut să-i vadă cu ochii lor de o fixitate stupidă. Pe urmă încerca o oarecare dezamăgire cînd observa că și urmau indifferente cursul înotului.

Ferragut zîmbea în fața acestei decepții. Sticla ce despărțea apa de atmosferă avea o grosime de milioane de leghe: era un obstacol de netrecut între două lumi care nu se cunosc.

Marinarul își aducea aminte de vederea scurtă a faunei oceanice. Cu toate că aveau ochii bulbucați, ceea ce le îngăduie să vadă înaintea și în urma lor, cîmpul lor vizual ajungea numai la distanțe mici. N-aveau cum să prețuiască splendorile de fluturi cu care-i înveșmînta Natura. Ca și cei ce suferă de daltonism, nu cunoșteau culorile și deosebeau numai diferențele de intensitate ale luminii.

O liniște absolută însoțea vederea lor scurtă. Toate viețuitoarele acvatice erau surde sau, mai degrabă, complet lipsite de organe auditive, pentru că nu aveau nevoie de ele. Zgomotele atmosferice, tunetele și uraganele nu pătrund în apă. Numai trosnetul carapacei unor pești numiți *sforăitori* tulburau această liniște.

Cum oceanul nu are unde acvatică, viețuitoarele sale n-au avut nevoie să-și formeze organele care le transformă în sunete. Simțeau în mod imperios nevoile primare ale vieții animale: foamea și împreunarea; îndurau cu înverșunare cruzimea bolilor și a durerilor; se băteau între ele pînă se omorau pentru hrană sau pentru femelă; dar toate acestea se petreceau într-un mutism absolut, fără urletele de triumf sau de agonie cu care-și însoțesc animalele terestre asemenea manifestări ale existenței lor.

Mirosul era simțul lor principal, așa precum văzul este simțul cel mai dezvoltat al păsărilor. În lumea crepusculară a oceanului, străpunsă de străluciri fosforice și înșelătoare, peștii mari se încredeau numai în mirosul lor și, uneori, în pipăit.

Unii, îngropați în nămol, urcau sute de metri, atrași de mirosul peștilor care înotau la suprafață. Această însușire prodigioasă făcea inutile, în parte, culorile în care se înveșmîntă speciile ierbivore pentru a se confunda cu lumina sau cu întunericul. Peștii mari, de pradă, vedeau prost, dar scormoneau fundul Oceanului cu mișcări de ghicitor și adulmecau la distanțe uimitor de mari.

În bazinele Acvariului trăiau numai pești mediteraneeni, mai cu seamă dintre cei din golful Neapole. Lipseau cîtiva: delfinul, cu mișcări nervoase; tonul, impetuos în fuga sa. Căpitanul zîmbi cînd se gîndi la zburdălnicia acestor oaspeți ce nu puteau fi stăpîniți — a căror prezență fusese disprețuită.

Rechinul vorace, *cabeza de olla*, lupul ce hăituia turmele mediteraneene, nu era nici el acolo. Pentru a-i înlocui lipsa înotau alte animale din aceeași specie, albicioase, lungi, cu înotătoare mari, cu ochii mereu deschiși din lipsă de pleoape mișcătoare și cu o gură tăiată în formă de semilună sub căpățînă, la începutul stomacului.

Ferragut căută în mîlul bazinelor așa numiți pești de fund, viețuitoare turtite care-și petreceau cea mai mare parte din timp cufundate în nisip, sub un giulgiu de alge. Uranoscopul, întunecos, cu ochii aproape uniți în creștetul capului său mare și cu corpul în formă de

măciucă lăsa la vedere doar un fir lung care ieșea din mandibula sa inferioară, și pe care-l agita în toate direcțiile pentru a atrage victimele. Acestea se luau după obiectul mobil crezînd că este o rîmă, pînă cînd le ajungea dinții vîntorului. Apoi ieșea din patul său, plutea cîteva minute și cădea greoi la fund, deschizînd o nouă groapă cu înotătoarele sale pectorale în formă de visle.

Numitul porc de mare — animalul cel mai urît din Mediterana — vîna în același fel. Cele trei părți ale corpului său turtit erau capul, cu o gură la fel de mare înarmată cu cîrlige și cuțite încovoiate. Cu ochii gălbui ațintiți în sus, da din firele bărbii rare de pe chipul lui și retezate ca niște frunze, și din niște apendice dorsale asemănătoare penelor. Această momeală înșelătoare îi atrăgea pe neștiutori, mandibulele cavernoase închizîndu-se în urma lor.

Peștii turtiți înotau, iuți, deasupra acestor monștri din mîl care erau și ei turtiți; dar erau turtiți pe orizontală, odihnindu-se pe pîntece, în timp ce solele și alți pești din aceeași specie erau turtiți pe verticală. Cele două fețe ale trupului solelor, trup turtit lateral, erau diferit colorate. În felul acesta, cînd se culcau, puteau să se confunde atît cu lumina de la suprafață cît și cu penumbra din adînc, scăpînd de urmăritori.

În celelalte bazine se mișcau toate varietățile nenumărate ale faunei mediteraneene.

Prin pînzele de sticlă verzuie treceau *las salpas*¹, *las bogas*² și *las obladas*³, înveșmîntate în argintiu deschis cu dungi de aur pe coaste. Trecea, de asemenea, fulgerul purpuriu al roșioarei, maiestatea strălucitoare a peștelui *dorada*⁴, pîntecele albăstrui al plăticilor, spinarea vîrgată a mreiei, gura în formă de trompetă a plăticiei de

¹ Pești acantopterigii, cu trup turtit și cu carne nu prea-gustoasă (sp.).

² Pești acantopterigii, cu trup turtit și de culoare alb-albăstrie cu dungi longitudinale, care abundă în Mediterana și sînt comestibili (sp.).

³ Pești mici, asemănători obleților de apă dulce (sp.).

⁴ Pește de mare acantopterigin, cu corp turtit, cu spinarea neagră-albăstrie, cu coastele argintii, cu pîntecele alb și cu o pată aurie între ochi (sp.).

mare, așa-numitul pește glumet cu risul lui imobil, capatul dorsal al păunului, ce părea făcut din pene ; coada vesnic agitată și cu bifurcația adîncă a scrumbiei de mare, corpul alungit al ocheanei între aripioarele-i triple, rotunjimile grotești ale peștelui-mistret și ale porcului de mare, platitudinea închisă la culoare a peștelui-păstirnac¹ plutind ca o cirpă, botul lung al peștelui-becațină, bibanul cel zvelt, agil și îndesat ca o torpilă ; *el rubio*², numai spini ; ingerul de mare cu aripile-i cărnoase ; guvidul, zbîrlit, cu angulozitățile-i înotătoare ; grefierul, roșu și alb cu dungi negre asemănătoare cu parafa semnăturilor ; peștele *esmarrido*, modest, micul pește-păianjen, calcanul cel mîndru, aproape rotund, cu coada de evantai și cu o vipușcă înotătoare în jurul discului său pătat cu cercuri, și *corvina*³ întunecată, care are în piele negrul albastrui al corbilor.

Porcul de mare sta ascuns între două stînci, ca și crustaceele de pradă. Era *la escorpa* din marea Valenciei, pe care Ferragut o cunoscuse în copilărie ; peștele care-i plăcea unchiului său, *el Tritón*, pentru carnea grasă și gustoasă care îngroașă fiertura marinărească ; componentul prețios căutat de moș *Caragòl* pentru zeama pilafului. Capul, enorm, avea ochi complet roșii. Înotătoarele-i mari înțepau veninos. Corpul, greoi, cu dungi și pete întunecate, era acoperit de apendice neobișnuite în formă de frunze și lua cu ușurință culoarea de pe fundul mării. În semiobscuritate, părea o piatră acoperită de plante. Cu acest mimetism scăpa de dușmani, pîndindu-și mai bine prada.

Un animal mohorit — după părerea lui Ferragut, la fel cu un agent al Sfîntului Oficiu — umbla prin partea de sus a bazinelor, trecînd de la un geam la altul și reflectîndu-se ca un animal dublu cînd ajungea la supra-

¹ Pește de mare, selaceu care trăiește în Mediterana, foarte asemănător cu peștii selacei turțiți, cu coadă lungă și subțire

² Pește acantopterigîn, de mică mărime și cu carne, nu prea gustoasă (sp.).

³ Pește de mare, acantopterigin, de culoare cenușie cu pete negre pe spinare, a cărui carne este foarte apreciată. Abundă în Marea Mediterană (sp.).

față. Era la *raya*¹, cu cap turtit, cu ochi feroci și cu o coadă ca de bici, mișcându-și mantia neagră a aripilor cărnoase cu o încetineală ce încrețea marginile apei din bazin.

De pe fundul nisipos se desprindea un scut convex, care își arăta partea inferioară turtită și gălbuie când plutea. Cele patru labe zbircite ale broaștei-țestoase și capul său de șarpe ieșeau la suprafața apei din această carapace de broască țestoasă de mare. Căluții de mare, zvelți și grațioși ca niște piese de șah, urcau și coborau în ambianța albăstruie, contractindu-și coada, răsucindu-se ca un semn de întrebare.

Când ajungea la capătul celor patru galerii ale Acvariului, fără să fi văzut altceva decât viețuitoare marine dincolo de geamurile luminoase, fără să fi văzut altceva decât persoane indifferente și rare în penumbra verde, căpitanul se simțea dezamăgit pentru c-a pierdut ziua.

— Nu va veni!...

Trecând din această ambianță de cală umedă în grădina galbenă de soare, simțea căldura amiezii ca un pumn atmosferic. Ora prinzului!... Și, cu siguranță, Freya nu va lua masa de prinz la hotel.

După-amiaza, pașii îl duceau instinctiv spre străzile în pantă din cartierul Chiaia. Îi atrăgeau atenția toate clădirile vechi și cu înfățișare seniorială. Erau case mari, roșietice de pe vremea viceregilor spanioli sau palate din timpul domniei lui Carlos al III-lea. Peroanele lor largi erau împodobite cu busturi policrome provenind de la primele săpături din Herculaneum și Pompei.

Ulises spera să se întâlnească cu văduva când trecea prin fața uneia din aceste clădiri senioriale, împărțită acum pe etaje, care-și etalau în portal plăcile indicatoare ale birourilor și magazinelor. Într-una din ele locuia, fără îndoială, familia prietenilor Freyei.

Apoi se îndoia c-ar locui acolo, atras de albeața construcțiilor nou-nouțe apărute lângă grupul de case venerabile. Doamna cea bătrână, prietena Freyei, nu putea să stea decât într-o clădire modernă și confortabilă. Dar

¹ Pește de mare, cu corpul turtit și cu coada lungă și subțire. Trăiește pe fundul apei și este comestibil (sp.).

nu îndrăznea să întrebe pe nimeni și trecea înainte, temându-se să nu fie pîndit de la vreo fereastră.

În cele din urmă, renunța la dorința lui arzătoare. Chiaia are multe străzi, și el rătăcea fără țintă, căci portarul hotelului nu putuse să-i dea nici o indicație sigură. *Signora* Talberg îl păcălea mereu, oricît era el de șiret, căutînd să păstreze secretă adresa prietenilor săi.

A doua zi de dimineață, căpitanul aștepta, ca de obicei, lingă bustul lui Vergiliu. Totul era în zadar. După ora zece intra în Acvariu înșuflețit de o speranță vagă.

— Poate c-o să vină azi.

Superstițios ca toți îndrăgostiții și ca toți cei care așteaptă, căuta anumite locuri preferate de văduvă, crezînd că în felul acesta ar putea să influențeze cugetul ei îndepărtat, silind-o să vină.

Bazinele moluștelor îl atrăgeau în mod deosebit. Își amintea că *Freya* îi vorbise uneori de ele.

Dintre vitrinele din această parte a Acvariului prefera vitrina însemnată cu numărul 15, domeniu exclusiv al caracatițelor. O presimțire vagă îl prevenea că în locul acela urma să se întîmple ceva important pentru viața lui. *Freya* vizita întotdeauna Acvariul din dorința de a vedea cum mănîncă aceste animale respingătoare și lacome. Nu trebuia să faci altceva decît să rămii în fața cavernei lor de orori.

Și în timp ce ea sosea, căpitanul își petrecea timpul, întocmai ca un burghez de pe uscat, contemplînd vinătorea feroce și digestia rapidă a acestor monștri.

La pescuitul din largul mării văzuse caracatițe mult mai mari; dar, printr-un efort al imaginației, presupunea că pinza albastră a bazinului era mare cît toată întinderea oceanului; că pietrele de pe fund sînt munți submarini, iar el, reducîndu-și dimensiunile, se făcea de mărimea victimelor mici care coborau pînă la tentaculele devoratoare. În felul acesta vedea caracatițele Acvariului de dimensiuni gigantice, așa cum trebuie să fie, probabil, calmarii monstruoși care trăiesc la adîncimi de mii de metri, luminînd întunecimea apelor cu steaua verzuie a nucleelor lor fosforescente.

Din timpuri îndepărtate, oamenii mării cunoscuseră animalul mare și moale din abisuri. Geografii antichității

vorbeau despre caracatiță dînd măsura brațelor ei groaznice.

Pliniu povestea despre distrugerile făcute de o caracatiță gigantică în imensele eleștee de pește ale Mediteranei. Cînd unii marinari izbuteau s-o omoare, îi duceau epicureului Luculus capul mare cît un butoi și cîteva din tentaculele sale, pe care de-abia putea să le cuprindă un om. Cronicării din Evul Mediu vorbeau, de asemenea, despre caracatița gigant care nu o dată doborîse oameni de pe puntea navelor cu brațele ei de șarpe.

Navigatorii scandinavi, care o zăriseră printre fiordurile lor, o porecliseră *kraken*, exagerîndu-i proporțiile într-atît, încît o prefăceau într-o viețuitoare fabuloasă. Dacă urca la suprafață o confundau cu o insulă; dacă rămînea între două ape, cînd aruncau sonda, căpitanii erau dezorientați în privința calculelor, găsind că apa are adîncime mai mică decît cea consemnată în hărți. În asemenea situație trebuiau să fugă înainte de a se deștepta *kraken* și de a scufunda nava ca pe un schif fragil, printre vârtejurile ei de spumă.

Timp de mulți ani știința făcuse haz de caracatița gigantică și de șarpele de mare, alt animal preistoric zărit de multe ori. Erau născociri de-ale navigatorilor cu fantezie; povești spuse la prora vasului ca să treacă mai ușor cartul de noapte. Savanții pot să creadă numai în ceea ce studiază direct și cataloghează apoi în muzeele lor...

Și Ferragut rîdea la rîndul lui de biata știință, ignorantă și dezarmată în fața imensității misterioase a oceanului. Abia dacă a izbutit să-i măsoare adîncimile mari: scafandrul cu costum putea să coboare numai cîțiva metri. Singurul său instrument de explorare era firul de sîrmă cu greutatea de plumb pentru sondaj, mai puțin important decît un fir de păianjen care-ar încerca să exploreze pămîntul rătăcind prin atmosfera lui.

Caracatițele mari care trăiesc la adîncimi formidabile nu catadixeau să iasă la suprafață pentru a fi cunoscute de oameni. Boala și războiul oceanic erau singurii factori care, din cînd în cînd, dădeau în vileag existența lor, în mod întîmplător. Pe valuri pluteau etichetele lor rupte,

smulse de mandibula de fier a peștilor carnivori. Ceea ce era greu era ca, din întâmplare, un curent sau un vârtej să aducă această rămășiță, din imensul pustiu marin, în fața prorei unui vas cu pânze ce înaintează fără grabă.

O corvetă de război franceză găsea întreg, în apropierea insulelor Canare, un asemenea monstru, plutind pe mare, bolnav sau rănit. Ofițerii îi desenaseră formele și reținuseră fosforescența și schimbările de culoare. Dar după o luptă de două ore cu puterea lui de nestăpinit și cu mucozitatea lui alunecoasă, ce scăpa din strînsoarea nodurilor și harpoanelor, îl lăsaseră să se piardă în adâncime.

Principele statului Monaco, suveranul științei oceanografice, era cel ce afirma pentru totdeauna existența fabulosului *kraken*, odată cu descoperirile făcute în călătoriile întreprinse în scop științific de-a lungul și de-a latul pustietăților oceanice. Într-una din aceste călătorii pescuise o tentaculă de caracatiță de opt metri lungime. În afară de asta, pîntecele rechinilor arătau formele gigantice ale adversarilor lor cînd erau spintecate.

Bătălii scurte și monstruoase zguduiau cu vîrtejuri de moarte apele negre și fosforescente la mii de brațe adîncime de la suprafață.

Rechinul cobora atras de mîncarea aleasă a unui animal fără oase, numai carne, și cu o greutate de cîteva tone. Făcea această incursiune în cea mai mare grabă, fiindcă nu putea să suporte mult timp presiunea enormă a abisului. Lupta era scurtă și mortală între cei doi războinici feroce care-și dispută stăpînirea oceanului. Mandibula se bătea cu lipitoarea; mușcătura tăioasă a dinților puternici, cu mucozitatea fosforescentă care alunecă și scapă; lovitura de cap ucigătoare ca a unui berbec cu biciul tentaculelor, mai groase și mai grele ca trompa elefantului. Uneori rechinul rămînea jos pentru totdeauna, incurcat într-un smoc de vipere moi care-l absorbau cu încetineală hulpavă; alteori, ajungea la suprafață cu pielea punctată de tumori negre, urme ale unor ventuze mari ca niște farfurii, dar cu pîntecele plin de carne gelatinoasă.

Aceste caracatițe din Acvariu nu erau decît viețuitoare de pe malul coastelor mediteraneene, rude sărace ale calmarilor gigantici care luminează cu focul lor albastru de plante devoratoare întunecimea lugubră a nopții oceanice. Dar, în ciuda faptului că erau relativ mici, erau animate de răutatea distrugătoare a celorlalte. Erau ca un pîtec flămînd care golea apele de orice viață animală, mistuind totul într-un pustiu de moarte. Pînă și bacteriile și infuzorii păreau să fugă de lichidul ce învăluia acești solitari feroce.

Ferragut petrecu mai multe dimineți contemplînd nemîșcarea lor trădătoare, urmată de salturi mortale îndată ce cobora o pradă în bazin. Începu să urască acești monștri fiindcă o interesau pe Freya. Cruzimea lor stupidă i se păru a fi o reflectare a caracterului femeii aceleia de neînțeles care-l respingea fugind de el, dar în același timp lăsa în zîmbetul și în cuvintele ei ceva asemănător unui fir aruncat pentru a-l ține prizonier.

O minie bărbătească îl înfiora pe marinar după fiecare zi petrecută zadarnic, blestemînd în gînd personalitatea ei invizibilă.

— Dacă face lucrul acesta ca să mă intereseze și mai mult!... exclama. S-a sfîrșit! Nu admit să-și mai bată joc de mine... Îi voi demonstra că pot să trăiesc fără ea.

Jură că n-o mai caută. Era un mod plăcut de a-și petrece timpul în săptămîinile în care trebuia să rămînă la Neapole; dar ce să facă, dacă ea-l agasa într-un mod insuportabil?...

— Totul s-a terminat! zise iarăși, strîngînd pumnii.

Și a doua zi dimineța aștepta în apropierea hotelului ca în celelalte zile. Apoi se ducea la plimbare; pe urmă intra în Acvariu, cu speranța de a o vedea în fața bazinului cu caracatițe.

Acolo o întîlni într-o zi, spre prînz. Fusese pe vasul său, și la întoarcere intră în muzeul oceanic din puterea obișnuinței, sigur că la această oră putea să se întîlnească numai cu omul care dădea de mîncare peștilor.

Ochii lui clipiră de parc-ar fi orbit dintr-o dată înainte de a se obișnui cu penumbra coridoarelor ver-zui... Și cînd primele imagini începură să se întipărească

vag pe retină, aproape că făcu un pas înapoi sub impulsul surprizei.

Se aplecă, își duse o mână la ochi, se frecă tare ca și cum ar fi vrut să-și dea seama dacă nu cumva are vedenii. Era ea, într-adevăr?... Da; era ea, îmbrăcată în alb, sprijinindu-se de bara de fier care despărțea bazinele de public, uitându-se fix la oglinda care acoperea ca o ușă transparentă caverna stîncoasă. Tocmai își deschidea geanta și-i dădea câteva monede îngrijitorului care se îndepărtă prin fundul galeriei.

— Ah! Dumneavoastră sînteți? zise ea cînd îl văzu pe Ferragut, fără a părea surprinsă, de parcă s-ar fi despărțit de el cu puțin timp înainte.

Apoi explică de ce venise la această oră tîrzie. Tre-cuse mult timp de cînd nu mai vizitase Acvariul. Bazinul caracatițelor era pentru ea un fel de colivie cu păsări tropicale, plină de culori și de triluri, care înveselește singurătatea unui suflet melancolic.

Adora monștrii care trăiau de partea cealaltă a gea-mului și înainte de a se duce la masa de prînz simțise nevoia irezistibilă de a-i vedea. Se temea că îngrijitorul nu le hrănise bine în lipsa ei.

— Uitați-vă ce frumoase sînt!

Și arată bazinul care părea gol. În apele sale moarte și pe fundul cu nisip gros nu se observa nici cel mai ușor fior de viață animală. Ferragut îi urmă privirea, și, obișnuit cu lungile sale contemplații, îi descoperi pe cei trei oaspeți.

Cu mimetismul puternic al speciei lor se prefăcuseră în minerale. Numai niște ochi experți le-ar fi putut descoperi așa cum se aflau ghemuite fiecare într-o crăpătură a stîncilor, zbîrcindu-și în mod voluntar pielea netedă cu protuberanțe și riduri, la fel cu cele ale pietrei. Proprietatea lor de a-și schimba culoarea le îngăduia să capete culoarea soclului tare, și, ascunse în felul acesta, ca trei tumori stîncoase, așteptau în mod înșelător să treacă victimele întocmai ca și cum ar fi fost în plină mare.

— Îndată le veți vedea în toată măreția lor, continuă Freya, de parc-ar fi vorbit de ceva care-i aparținea. În-

grijitorul o să le dea de mâncare... Bietele de ele! Ni-
meni nu se îngrijește de ele; toți le detestă. Mie-mi
datorează porțiile suplimentare.

Una din cele trei pietre se agită cu un tremur poli-
crom de parc-ar fi mirosit apropierea hranei. Învelișu-i
elastic se umflă. Prin ea trecură dungi colorate, nori
roșii care se închideau de la roșu la verde, cercuri ce se
umflau deasupra tumorilor, alcătuind excrescențe tremu-
rătoare. Între două zbîrcituri se deschise un ochi gălbui,
de o fixitate feroce și stupidă, un glob tulbure și malign,
la fel cu cel al șerpilor, care privi spre geam de parc-ar
fi putut să vadă dincolo de acest zid de diamant.

— Mă cunosc! exclamă Freya cu bucurie. Eu cred
că mă cunosc!...

Și enumeră însușirile acestor monștri cărora le atri-
buia o mare inteligență. Ei erau cei ce înconjuraseră ca
niște constructori vicleni pietrele îngrămădite de pământ
formînd bastioane, după care se ascundeau ca să cadă
asupra victimelor.

În mare, cînd voiau să surprindă o stridie cu carne
gustoasă, așteptau ascunse pînă-și desfăcea cele două
valve ca să pătrundă apa și lumina cu care se hrănea,
făceau o deschizătură între ele vîrîndu-și apoi, prin in-
terstiții, tentaculele mortale.

Freya le admira cu entuziasm și pentru dragostea lor
pentru libertate. Dacă trecea mai mult de un an de cînd
erau închise în Acvariu, se îmbolnăveau de tristețe și
mureau.

— Ah, ce simpatice și ce puternice sînteți! continuă
ea cu un entuziasm isteric. Le ador! Aș vrea să le am
acasă la mine, așa cum se țin peștii auriți, într-un bazin
mic, să le dau să mănînce la orice oră, să le văd cum
devorează...

Ferragut simți aceeași neliniște pe care-o încercase
într-o dimineată în fața templului poetului Vergiliu.
„E nebună!“, își zise în gînd.

Dar, în ciuda nebuniei ei, o dorea cu ardoare cînd
simțea parfumul suav, pe care trupul ei îl emana, ur-
cînd prin decolteul rochiei.

Nu mai văzu lumea tăcută care înota ori se cățăra
cu o scînteiere de culori dincolo de cristaluri. Numai

ea exista. Și ascultă, ca pe o muzică îndepărtată, glasul ei care-i explica pe scurt toate particularitățile pietrelor aceloră ce deveneau animale, a globurilor aceloră care, când se umflau, își arătau organele, ascunzându-le iarăși sub un talaș gelatinos.

Erau un sac, o geantă, o mască elastică înăuntrul căreia exista numai apă sau aer. Între rădăcinile brațelor se afla gura, înarmată cu fălci puternice asemănătoare cu un cioc de papagal. O cută a pielii se deschidea și se închidea alternativ, când respira. Dintr-o parte ieșea un tub în formă de pilnie, care înghițea deopotrivă apa bună de respirat, cavitatea lor branhială hrănindu-se prin ambele intrări. Brațele multiple înarmate cu ventuze funcționau ca aparate de presiune. Le foloseau pentru a prinde și a ține prada, pentru a se cățăra și a fugi.

Ochiul sticlos al unui monstru apărind și dispărind printre cutele moi evoca amintirile Freyei. Vorbi cu glas scăzut, pentru ea însăși, fără a ține seama de Ferragut, care era dezorientat de incoerența cuvintelor ei. Privirea aceasta a caracatiței aducea în memoria ei privirea lui *Ochi al dimineții*.

Marinarul întreabă : „Cine-i *Ochiul dimineții* ?...” Și-și zise iarăși în gând că Freya era nebună când află că era numele unui șarpe prieten, o reptilă cu spinarea în pătrățele, ce-i servea drept colier și brățară acolo, în casa ei din insula Java, printre păduri care răspindeau un parfum amețitor, acoperite la lumină de soarele florilor tremurătoare și monstruoase, asemănătoare cu animalele, populate noaptea de stele fosforescente care săreau din arbore în arbore.

— Eu dansam goală, cu un vâl transparent legat în jurul soldurilor și cu altul prins în creștetul capului... Dansam ceasuri întregi, la fel ca o preoteasă în fața statuii înspăimântătorului Siva, și *Ochiul dimineții* îmi urmărea dansurile cu unduirile-i elegante... Eu cred în divinul Siva. Dumneavoastră nu-l cunoașteți pe Siva ?...

Ferragut se feri să vorbească despre zeul cel mohorât. El voia să știe motivul pentru care ajunsese în Java, insulă paradisiacă și misterioasă.

— Soțul meu era comandant olandez, zise ea. Ne-am căsătorit la Amsterdam și l-am urmat în Asia.

Ulises protestă când auzi această știre. Soțul ei nu fusese un savant?... N-o dusesese cu el în Anzi, în căutare de animale preistorice?...

Freya șovăi o clipă ca să-și aducă aminte; dar în-doiala ei fu scurtă.

— Așa este, zise cu naturalețe. Profesorul mi-a fost al doilea soț. Eu am fost căsătorită de două ori.

Căpitanul nu avu timp să-și arate surprinderea. În partea de sus a bazinului, deasupra suprafeței cristaline argintate de soare, trecu o umbră omenească. Era silueta îngrijitorului. Jos, se urniră cei trei saci fără formă. Freya tremura de emoție, ca un spectator entuziast și nerăbdător.

Ceva căzu în apă, coborînd încetul cu încetul: o bucată de sardelă moartă, din care se desprindeau bucăți mici de carne și solzi gălbui. Între monștri se părea că există o solidaritate stranie. Înainta să mănînce numai cel care vedea prada mai aproape. Poate că se supuneau în mod voluntar unei rînduieli anume; poate că vederea le ajungea doar ceva mai încolo de tentaculele lor.

Cel care era mai aproape de geam se desprinse dintr-o dată cu violența unui arc ce iese dintr-un proiectil care face explozie. Făcu un salt, rămînînd lipit de sol cu unul din tentacule, ținîndu-le pe celelalte în sus ca un mănunchi de reptile. Dintr-o zdreanță fără formă se prefăcu în stea monstruoasă, umplînd aproape tot geamul cu trupul său umflat de minie și de apă, colorîndu-și învelișul în verde, albastru, roșu.

Tentaculele înhățară prada tristă, îndoindu-se spre partea dirăuntru ca s-o ducă la gură. Animalul se strînse, se turti pînă ajunsese cu corpul pe nisip. Labele dispărură, și rămase la vedere doar un sac tremurător prin care umflătura digestivă trecea ca un talaz dintr-o parte în alta. Ziceai că fierb în clocot mucozitățile care se colorară și-și pierdură culoarea odată cu contorsiunile furiei asimilatorii, lăsînd la vedere, din cînd în cînd, ochii-i feroci și stupizi.

Continuară să cadă alte victime, și ceilalți monștri săriră la rîndul lor, întinzîndu-și foarte mult trupul,

stringîndu-l apoi ca să mistule prada în măruntaie cu o digestie ca de tigru.

Freya asista la acest mod îngrozitor de a se hrăni ; o treceau fiori de voluptate. Ulises simți cum se sprijinea de el în mod instinctiv, atingerea devenind din ce în ce mai intimă. Căpitanul simți, de la umăr pînă la călcii, contururile rotunde ale unei carnații calde și tari, care se făcea percepută prin îmbrăcăminte și părea să tragă de el cu un tremur nervos.

Ea-și luă de mai multe ori ochii de la spectacolul sîngeros pentru a se uita la el repede, într-un fel straniu. Pupilele-i păreau mărite. Corneele-i erau apoase, cu reflexe nesănătoase. Ferragut se gîndi că așa trebuiau să se uite femeile nebune cînd aveau puternice crize.

Vorbea printre dinți, cu glasul întretăiat de emoție, admirînd ferocitatea animalelor acelora, plîngîndu-se că nu avea și ea, la rîndu-i, puterea și cruzimea lor.

— Să fiu așa !... Să pot să umblu pe străzi... prin lume, întinzînd ghearele... Să devorez !... Să devorez ! El s-ar zbate în zadar să desfacă inelul tentaculelor mele... Să-i înghit !... Să-i mîncînc !... Să-i fac să piară !

Ulises o văzu ca în prima zi, lîngă templul mic al poetului, pradă unei mîinii oarbe împotriva bărbaților, dorind fierbinte să-i distrugă, stăpînită de un tremur voluptuos.

După ce-au terminat digestia, caracatițele au început să înoate. Acum se vedeau ca niște sculuri orizontale care brăzdau bazinul cu eleganță. Păreau torpile cu prora conică, ducînd tîrîș părul lung și gros al tentaculelor. Odată pofta stîrnită, străbăteau apa în toate direcțiile, căutînd noi victime.

Freya protestă. Îngrijitorul le aruncase numai mortăciuni. Ea dorea să vadă lupta, sacrificiul, moartea. Bucățile de sardelă nu erau o mîncare consistentă pentru aceste vietăți care găseau gustoasă numai hrana pe care o ucideau.

Parcă înțelegîndu-i regretele, caracatițele se lăsaseră să cadă pe fundul nisipos, moi, inerte, respirînd prin pîlniile lor.

Un rac mic începu să coboare la capătul unui fir de sfoară dînd din labe disperat.

Ea se strînse și mai mult încă lângă Ulises, emoționată, la gândul spectacolului apropiat. Sări unul din sacii prefăcuți în stea; labele-i șerpuiră căutîndu-l pe cel sosit. În zadar ridică îngrijitorul firul în sus, vrînd să prelungească vînătoarea. Tentaculele își lipiră ventuzele irezistibile de corpul victimei și de sfoară, trăgînd de ea cu atîta putere, încît sfoara se rupse și caracatița căzu la fund cu prada sa.

Freya făcu o mișcare de parc-ar fi aplaudat. „Bravo!...” Era din cale-afară de palidă. O căldură ca de febră trecu prin îmbrăcăminte dintr-o parte a corpului ei, în trupul lui Ferragut, care-i servea drept sprijin.

Își apleca bustul spre peretele de sticlă ca să vadă mai bine activitatea devoratoare a acestui stomac în formă de piramidă, care avea în vîrf un cap mic de papagal cu doi ochi feroci și, în jurul bazei, sculul răsucit al labelor pline de cercuri ieșite în afară. Apăsa cu ele racul de gură, injectîndu-i sub carapace produsul veninos al glandelor sale salivare, paralizînd orice mișcare de rezistență. Apoi îl înghiți încet, cu o degluție a gurii.

— Ce frumos! zise ea.

Celelalte animale aveau, de asemenea, victima lor vie, și o paralizau și-o devorau, agitîndu-și corpul molîu, prin care umflătura digestivă făcea să treacă raze și nori de felurite culori.

Acum îngrijitorul aruncă un rac, dar liber, fără să fie legat în vreun fel. Freya țipă de entuziasm.

Era vînătoarea așa cum se desfășoară în taina feroce a mării, cursa morții, distrugerea precedată de temeri și de întîmplări emoționante. Bietul crustaceu, ghicind primejdia, înota spre stînci ca să se adăpostească în crăpătura cea mai apropiată. O caracatiță porni în urma lui, în timp ce celelalte își continuau digestia.

— Scapă!... Scapă! strigă Freya tremurînd.

Racul fugi pe deasupra pietrelor, ascunzîndu-se în sinuozitățile lor. Caracatița nu mai înota; alerga la fel ca un animal de pe uscat urcînd pe stînci cu ghearele-i

înarmate ce-i slujeau drept mijloace de locomoție. Era asemeni luptei dintre un tigru și un șoarece... Când racul avea deja corpul pe jumătate ascuns între lichenii verzi ai unei spărturi, asupra părții din spate căzu unul din șerpilor grei, smulgându-l cu smucitura irezistibilă a ventuzelor sale, făcându-l să dispară între sculul de tentacule.

— Ah! oftă Freya, dîndu-se înapoi de parc-ar fi leșinat pe pieptul lui Ulises.

Acesta se înfioră, simțind că de trupul lui se încolăcise un inel ce-l apăsă tremurînd. Actele femeii aceleia dezechilibrate sfîrșiseră prin a-i excita nervii.

Crezu că un monstru din același ordin cu cei din bazin, dar mult mai mare, o caracatiță gigantică, asemenea celor din fundul oceanelor, se strecurase pe furis în spatele lui, apucîndu-l dintr-o dată cu o tentaculă. Simțea cum îl strînge această gheară de mijloc, din ce în ce mai tare, mai feroce.

Freya îl ținea strîns cu un braț. Îi încolăcise mijlocul și i-l strîngea cu toată puterea ei, ca și cum ar fi vrut să taie în două trupul lui viguros.

Apoi văzu apropiindu-se capul acestei femei cu o iuțeală agresivă, de parc-ar fi vrut să-l muște... Ochii ei, măriți, lacrimoși și cu privirea rătăcită, păreau a fi departe, foarte departe. Poate că nici nu-l vedeau... Gura-i, tremurîndă și vînată de emoție, o gură rotundă și în relief, ca un mușchi absorbant, căută gura marinarului, purînd stăpînire pe ea, trăgînd de buzele lui.

A fost un sărut de ventuză, lung, dominator, dureros. Ulises recunoscuse că niciodată nu fusese sărutat așa. Apa gurii aceleia, urcînd pe firul dinților, se împrăștie în gura lui ca o otravă dulce. Un fior necunoscut pînă atunci de el îi trecu prin șira spinării, făcîndu-l să închidă ochii.

Se simți fără putere, de parcă tot ceea ce era înlăuntrul lui s-ar fi vărsat, trecînd în trupul celălalt, prin sărutul imperios. Avu presimțirea că acest sărut va rămîne mereu în viața lui; că pentru el începea o nouă existență, că niciodată n-ar izbuti să se dezlipească de aceste buze ce mușcau și mîngîiau, ce aveau un gust

îndepărtat de scorțișoară, de tămîie, de pădure asiatică
plină de voluptăți și de capcane.

Și se lăsă dus de mîngîierea de fiară, cu gîndul pier-
dut și cu trupul inert și resemnat, la fel ca naufragiatul
care coboară și coboară nesfîrșitele straturi ale abisului,
fără să ajungă niciodată la fund.

ARTIFICIILE ZEITEI CIRCE

După acest sărut crezu că dorințele lui se vor împlini îndată. Partea cea mai grea a drumului fusese parcursă. Dar din partea Freyei trebuia să se aștepte întotdeauna la ceva absurd și de neconceput.

Salva de tun de la ora prinzului îi trezi din extazul voluptuos care durase câteva clipe, lungi ca anii. La pașii îngrijitorului ce se auzeau din ce în ce mai aproape, busturile se depărtară și brațele li se desfăcură.

Freya fu prima care-și veni în fire. Numai un abur ușor rămase plutind în adincul pupilelor, ca și cum ar fi fost aburul dorinței recent înăbușite.

— Adio ! Sînt așteptată.

Și ieși din Acvariu urmată de Ferragut, care avea pasul nesigur și mai tremura încă.

Fură inutile întrebările și rugămințile cu care-o urmări traversînd promenada.

— Pînă aici, nimic mai mult, zise ea la intrarea unei străzi din Chiaia. Ne vom vedea... Vă promit în mod sigur... Acum, lăsați-mă...

Și dispăru cu pasu-i hotărît de femeie frumoasă, cu chipul senin, ca și cum în cuget nu i-ar fi rămas nici cea mai mică amintire din sălbatica-i izbucnire pasională.

De data aceasta își ținu făgăduiala. Ferragut o văzu în fiecare zi.

Dimineața se întâlnea în apropierea hotelului, și de câteva ori coborî ea în sala de mese, schimbînd zîmbete și priviri cu marinarul care, din nefericire pentru el, avea masa departe de a ei. Apoi se plimbară, vorbiră, Freya rise cu drăgălășenie de jurămintele de dragoste ale căpitanului... Și asta fu totul.

Cu priceperea femeilor de a întreba bărbatul și de a-i pătrunde secretele păstrându-și ferecate și inabordabile propriile-i secrete, ea luă cunoștință de întâmplările și de aventurile din viața lui Ulises. În zadar îi vorbi acesta, printr-o reciprocitate firească, de insula Java, de dansurile tainice în fața statuii zeului Siva, de călătoriile pe lacurile Anzilor. Freya făcea un efort pentru a-și aduce aminte. „Aha !... Da !... Da !“ Și după ce emitea această declarație distrată drept orice răspuns, continua să întrebe cu aviditate despre viața de pînă atunci a celui ce se îndrăgostise de ea. În unele momente, Ferragut ajunsese chiar să presupună că îmbrățișarea din Acvariu se petrecuse în vis.

Într-o dimineață, căpitanul izbuti să vadă împlinită una din dorințele sale. Era gelos pe prietenii necunoscuți care luau masă de prînz cu Freya. Aceasta-i spusese în zadar că doamna aceea în vîrstă era singura ei tovarășă în ceasurile pe care le petrecea dincolo de zidurile hotelului. Pentru a se liniști, marinarul pretinse că văduva să primească invitațiile sale. Trebuiau să facă plimbări mai lungi, să viziteze frumoasele împrejurimi ale orașului Neapole, să ia prînzul în *trattoriile* atrăgătoare.

Urcară împreună cu funicularul pe muntele Vomero, pe înălțimile încununate de castelul San Telmo și mînaștirea San Martino. După ce-au admirat în muzeul abăției amintirile artistice ale dominației burbonice și ale dominației lui Murat, intrară într-un restaurant din apropiere, o *trattoria* cu mesele așezate pe o esplanadă, de pe ale cărei balustrade se putea îmbrățișa cu privirea spectacolul de neuitat al golfului, văzîndu-se, pe lingă aceasta, Vezuviul și lanțul de munți care se pierde la orizont ca un talaz nemișcat de un roz întunecat.

Neapole se întindea în formă de potcoavă pe țărmul arcuit al mării, vîrșînd din enorma-i masă albă grupurile de case ale suburbiilor, de parc-ar fi fost nuclee de spumă.

Un vînzător de stridii oacheș, uscățiv, cu ochi arzători și cu mustăți enorme, își avea locul la ușa restaurantului, oferind scoici cu miros pătrunzător pentru care poate c-a fost nevoie de o jumătate de săptămînă ca să

fie aduse din oraș pe înălțimile muntelui Vomero. Freya făcu haz de frumusețea tipică a vânzătorului de stridii și de privirile arzătoare pe care le îndrepta din obișnuință spre toate femeile care intrau în local... Un adevărat noroc pentru o călătoare dornică de aventuri cu iz local.

În fund, o mică orchestră acompania un tenor sau cînta singură, lungind melodiile, amplificînd măsurile cu exagerare tipic napolitană.

Cînd se așeză la masă, Freya simți o bucurie copilărească, văzînd dincolo de fața de masă golful luminos al înălțimii. Retezată la primul capăt de un tub de cristal plin de flori, se întindea panorama îndepărtată a orașului, golful și marginile lui. O ameți aerul tare de pe culme, după ce trecuseră două săptămîni fără a ieși din Neapole. Harpele și viorile confereau ambianței un fior patetic și serveau drept fond conversațiilor, așa cum acordurile în surdină ale unei orchestre ascunse accentuează, la teatru, psalmodia versurilor melancolice, smulgînd lacrimi.

Mîncară cu poftă așa cum mînîncă oricine cînd este vesel. La cîteva mese mai încolo, o pereche tînăra uita felurile de mîncare ca să-și strîngă mîinile pe sub fața de masă și să-și atingă picioarele cu o mișcare frenetică. Amîndoi zîbeau privind peisajul și uitîndu-se unul la altul. Poate erau străini în călătorie de nuntă, poate amanți care fugiseră împreună și-și vedeau iluziile împlinite în această țară de atîtea ori evocată în vorbele dulci pe care le schimbaseră între ei.

Doi medici englezi de pe un vapor-spital, cărunți și îmbrăcați în uniformă, disprețuiau prînzul ca să picteze direct în albumele lor, cu o îndărătnicie scrupuloasă și puerilă, aceeași panoramă care figura în cărțile poștale oferite la ușa restaurantului.

O sticlă pîntecoasă de pe masă, acoperită cu lucrătură de paie și cu gît foarte lung, o atrase pe Freya. O luă în mînă și făcu haz de sobrietatea lui Ferragut, care decolora cu apă negreața roșietică a vinului italian.

— Pesemne c-așa au băut străbunii dumneavoastră, argonauții, zise ea cu veselie. Așa bea, fără îndoială, bu-nicul dumneavoastră, seînor Ulises.

Și, umplind ea însăși paharul căpitanului, dozînd în mod exagerat de scrupulos apa și vinul, adăugă :

— Haideți să înălțăm o libațiune în cinstea zeilor

Libațiunile sacre se îndesiră. La risetele Freyei, englezii întorceau fața spre ei, întrerupîndu-și truda conștiincioasă. Marinarul se simți cuprins de o stare plăcută, de o senzație de odihnă și de încredere, ca și cum această femeie, fără nici un dubiu, era deja a lui.

Cînd văzu că cei doi îndrăgostiți își terminaseră prînzul în cea mai mare grabă, și se ridicau cu o grabă plină de sfiiciune, de parcă i-ar fi împins o dorință neașteptată, privirea lui deveni duioasă și fraternă... Adio, tovarăși !

Glasul văduvei îl aduse la realitate.

— Señor Ulises, vorbiți-mi despre dragoste... Astăzi încă nu mi-ați spus că mă iubiți.

În ciuda tonului vesel și ironic al acestei porunci, el se supuse, repetînd încă o dată promisiunile și dorințele sale. Vinul dădea un tremur emoționant cuvintelor lui ; acordurile orchestrei îi deșteptau sensibilitatea. Se emoționează el însuși, pînă într-atît încît ochii i se umeziră ușor.

Vocea exasperată a tenorului, de parcă ar fi fost un fel de ecou al gîndului lui Ferragut, cînta o romanță de la serbarea din Piedigrotta, un cîntec languros de dragoste, melancolic, un cantic închinat morții, cea din urmă mamă a îndrăgostiților fără speranță.

— Totul este minciună ! zise Freya, rîzînd. Mediteraneeii ăștia... parc-ar fi comedianți cînd e vorba de dragoste !...

Ulises o privi întrebător neștiind dacă se referea la el sau la cîntăreț. Ea continuă să vorbească, mulțumită și disprețuitoare în același timp în privința ambiantei ce-o înconjura.

— Dragoste... dragoste ! În țările astea nu se vorbește despre altceva. Dragostea este aproape o industrie, ceva pregătit cu scrupulozitate pentru oamenii din nord, creduli și simpli. Toți reprezintă dragostea : cîntărețul ăsta care țipă, dumneavoastră... pînă și vînzătorul de stridii.

Apoi adăugă, cu răutate :

— Trebuie să vă avertizez că aveți un rival. Multă atenție, señor Ferragut !

Întoarce capul ca să se uite la vânzătorul de stridii. Era ocupat să contemple o doamnă grasă cu părul cenușiu și cu multe bijuterii, o doamnă ce călătorea împreună cu soțul ei și care primea cu uimire ocheadele îndrăznețe ale vânzătorului, fără a reuși să înțeleagă de ce o privea cu insistență.

Își netezea mustața, uitându-se din când în când la costumul de stofă englezească pentru a îndrepta cutele și a îndepărta firele de praf. Era un pirat frumos deghizat în *gentleman*. Observînd că Freya îl privește cu atenție, își luă ochii de la doamna cea grasă, își îndoi talia subțire și răspunse ochilor întrebători ai femeii cu un zîmbet de inger rău, dînd a înțelege că este discret și că se pricepe să se strecoare pe lîngă femei fără știrea bărbaților și a însoțitorilor.

— Asta-i bună ! zise Freya printre hohote de rîs. A mai apărut un îndrăgostit !...

Seducătorul cel oacheș păru stîmjenit de publicitatea scandaloașă cu care primea doamna aceasta insinuările lui tainice. Ferragut zise c-o să-i tragă o pereche zdra-vănă de palme ca să-l trîntească la pămînt pe nătărău cu stridii și cu melci cu tot.

— Nu fiți ridicol, protestă ea. Bietul om ! Poate că are nevastă și copii mulți... Este cap de familie și vrea să ducă bani acasă.

Se așternu o tăcere lungă între ei. Ulises părea jignit de nechibzuința și de cruzimea însoțitoarei lui.

— Să nu fiți supărat, îi zise ea. Să vedem, rechinul meu, zîmbind puțin, arătați-mi dinții !... Libațiile în cinstea zeilor sînt de vină. Sînteți supărat pentru c-am vrut să vă compar cu tipul ăsta ?... Dar să știți că sînteți singurul bărbat pe care eu îl apreciez puțin !... Señor Ulises, vă vorbesc serios, cu toată sinceritatea pe care-o dă vinul. Nu trebuia să vă spun, dar vă spun... Dacă-aș putea să iubesc un bărbat, acest bărbat ați fi dumneavoastră.

Ferragut uită pe loc toată supărarea ca s-o asculte și s-o învâluie în lumina admirativă a ochilor săi. Freya

întoarce capul cînd vorbe, nevoind să-l vadă, ca și cum se căia de ceea ce spunea, și privirile ei rătăciră asupra peisajului amplu.

Ceea ce-o interesa mai mult era originea lui Ulises. Ea, care cunoștea aproape tot pămîntul, călcase numai pentru cîteva ceasuri pe pămîntul Spaniei, cînd a coborît, la Barcelona, din transatlanticul comandat de el. Spaniolii îi inspirau teamă, dar o și atrăgeau. În profunzimea hiperbolelor lor amoroase ea descoperea o nobilă gravitate.

— Dumneavoastră exagerați în multe privințe, sintetizați un meridional care dă proporții la toate cele și care minte, crezînd în propriile minciuni. Dar sint sigură că dacă veți ajunge să vă îndrăgostiți cu-adevărat, fără fraze pompoase, fără minciuni pasionale, dragostea dumneavoastră ar fi mai curată și mai profundă decît dragostea celorlalți bărbați... Prietena mea, doamna în vîrstă, zice că dumneavoastră, spaniolii, sintetizați un popor necioplit, care numai în aparență a preluat stările de nervozitate, dezechilibrul și intrigile care însoțesc dragostea în alte țări civilizate.

Freya se uită la marinar, făcînd o pauză lungă.

— De aceea dumneavoastră vă luați la bătaie, continuă, de aceea ucideți cînd sintetizați stăpîniți de dragoste și de gelozie. Sintetiți neciopliți, dar nu sintetizați mediocri. Nu părăsiți o femeie din calcul ; n-o exploatați... Dumneavoastră sintetizați un bărbat nou pentru mine, care am cunoscut atîția. Dacă-aș putea să cred în dragoste, m-ați avea alături de dumneavoastră pentru toată viața... pentru toată viața !

O muzică suavă, cu sunete înalte ca vibrația unui pahar de cristal fragil și subțire, se răspîndi pe terasă. Freya îi urmă ritmul dînd ușor din cap. Cunoștea melodia aceasta dulceagă, *Serenada* de Toselli, lamentație de pasiune care răscolea inima călătorelor în holurile marilor hoteluri. Ea, care risese altădată de muzica asta rafinată și artificială, simți că ochii i se umpleau acum de lacrimi.

— Să nu poți iubi pe nimeni ! șopti. Să rătăcești singură prin lume !... Și cit de frumoasă este dragostea !

Ghici ceea ce urma să zică Ferragut, protestele sale de pasiune veșnică, ofertele sale de a-și uni pentru totdeauna viața cu a ei, și-i reteză cuvintele cu un gest energic.

— Nu, señor Ulises ; dumneavoastră nu mă cunoașteți, nu știți cine sînt... Îndepărtați-vă de mine. Acum cîteva zile îmi erați indiferent. Urâsc bărbații și nu mă interesează deloc dacă le fac rău. Dar acum îmi inspirați un oarecare interes, fiindcă vă cred bun și sincer, în ciuda aparențelor de aroganță... Este mult mai bine să plecați, să nu mă mai căutați ! Este cea mai bună dovadă de dragoste pe care pot să v-o dau.

Rosti aceste cuvinte cu vehemență, de parcă l-ar fi văzut pe Ferragut îndreptîndu-se în fugă spre o primejdie și-ar fi strigat la el ca să înlătore acea primejdie...

— În teatru, continuă, există un rol ce se numește de *femeie fatală* și anumite artiste nu pot să interpreteze decît acest rol. Parcă s-au născut ca să joace acest personaj... Eu sînt o *femeie fatală* ; dar în realitate. Dacă-ți cunoaște viața mea !... E mai bine să n-o cunoașteți ; eu însămi vreau s-o uit : sînt fericită numai cînd îmi pierd memoria... Señor Ferragut, prietenul meu, spuneți-mi adio și să nu-mi mai ieșiți în cale !

Dar Ferragut protesta, ca și cum i-ar fi propus o lașitate. Să fugă ! Cum să fugă cînd o iubea atît de mult ?... Dacă avea dușmani putea să se bizuie pe el, căci o va apăra. Dacă dorea să aibă bogății, el nu era milionar, dar...

— Căpitane, îl întrerupse Freya, duceți-vă lîngă cei apropiați dumneavoastră. Eu nu m-am născut pentru dumneavoastră. Gîndiți-vă la soția și la fiul dumneavoastră ; urmați-vă viața. Nu sînt o cucerire care ține cîteva săptămîni. Pe mine nimeni nu mă atinge fără a fi pedepsit. Am ventuze, ca animalele pe care le-am văzut deunăzi ; ard ca umbrele de soare transparente din Acvariu... Fugiți de mine, Ferragut ! Lăsați-mă singură... singură !

Și gîndul unui gol imens — drept singurul ei viitor — făcu să-i curgă lacrimi din ochi.

Muzica se opri. Un chelner, nemișcat, se prefăcea că se uită în depărtare, ascultînd în același timp con-

versația lor. Cei doi englezi își întrerupseră pictura pentru a-l privi cu asprime pe acest *gentleman* care făcea să plîngă o femeie. Marinarul simți neliniștea nervoasă pe care o implică o situație ridicolă.

— Señor Ferragut, plătiți și haideți să plecăm, zise ea, ghicind în ce stare sufletească se afla.

În timp ce Ulises plătea chelnerilor și muzicanților, ea-și șterse ochii și-și aranjă trăsăturile răvășite ale chipului, scoțind din poșeta de aur pudriera și o oglindă mică în ovalul căreia se privi îndelung.

Cînd ieși, vînzătorul de stridii îi întoarse spatele, prefăcîndu-se a fi foarte ocupat de aranjarea lămiilor care-i împodobeau taraba. Nu putu să-i vadă fața și, cu toate acestea, ghici că spunea un cuvînt urît după felul în care-și mișca mustățile : cel mai urît care se poate spune la adresa unei femei.

Merseră încet spre stația funicularului, pe străzi singurate, printre ziduri de grădină, cu o parte galbenă de soare, cu cealaltă, albastră de umbră.

Ea căută brațul lui Ulises, sprijinindu-se, cu o abandonare puerilă, inconstientă, de parcă oboseala ar fi pus stăpînire pe ea de la primii pași.

Ferragut îi strînse brațul lîngă trupul lui, simțind imediat atingerea plăcută. Nimeni nu putea să-i vadă ; pașii răsunau pe trotuare, sub ghirlandele zidurilor de vâlătuci, cu un ecou de așezare părăsită. Se simțea încălzit din cauza vinului ce fermenta, dîndu-i căpitanului o nouă îndrăzneală.

— Sărăcuța mea !... Căpșor nebun !... șopti, atrăgînd spre el capul Freyei, rezemat pe umărul lui.

O sărută, și ea nu se opuse. Și ea, la rîndul ei, îl sărută ; dar cu un sărut trist, fără vlagă, ce nu amintea cu nimic mîngîierea isterică din Acvariu. Glasul ei, ce părea să vină de foarte departe, repetă ceea ce-l sfătuisese în *trattoria*.

— Plecați, señor Ulises ; nu trebuie să mă mai vedeți ! V-o spun pentru binele dumneavoastră... Eu aduc nenorocire. Mi-ar pare rău să blestemați clipa în care m-ați cunoscut.

Marinarul profita de toate cotiturile străzii pentru a-i opri aceste recomandări, sărutînd-o. Ea înaintă, dusă

de el, fără voință, de parcă era gata să adoarmă mergînd. Un glas cînta cu satisfacție diabolică în creierul căpitanului : „E ca și a mea !... E ca și a mea !” Și o ciucea mai departe cu el, mereu în linie dreaptă, fără să știe încotro mergeau ; dar era sigur de triumful lui.

Nu departe de gară, un bărbat se apropia de ei : un domn respectabil, cărunt, cu o jachetă veche și cu ochelari. Le dădu adresa unui hotel pe care-l avea în împrejurimi, lăudînd calitățile camerelor. „Tot confortul modern... Apă caldă.” Ferragut o tutui pentru prima dată.

— Vrei ?... Vrei ?...

Ea păru că se trezește la realitate, lăsîndu-i brusc brațul.

— Nu fiți nebun, domnule Ulises... Asta nu se va întîmpla niciodată... niciodată !

Și se îndepărtă pe neașteptate, părăind mai înaltă, intrînd în gară cu pas sigur, fără a întoarce capul, fără a se interesa dacă Ferragut o urma sau o lăsa singură.

În timpul așteptării lungi și în timp ce coborau în oraș, Freya se arată ironică și frivolă, de parc-ar fi uitat de indignarea ei recentă. Marinarul, sub apăsarea eșecului și după atîtea pahare de vin, se închise într-o tăcere de om bosumflat.

În cartierul Chiaia se despărțiră. Rămînînd singur, Ferragut simți și mai mult efectele beției care-l stăpînea, beția unui bărbat sobru, cu surprinderea fulgerătoare a noutății.

Pentru o clipă îi veni ideea nefericită de a se duce la vasul său. Avea nevoie să dea ordine, să se certe cu cineva. Dar își simțea picioarele slabe și o porni spre hotel ; se lăsă să cadă pe brînci în pat, în timp ce pălăria i se rostogolea pe dușumea, mulțumit că putuse să ajungă pînă în camera lui fără a atrage atenția personalului de serviciu.

Adormi pe loc ; dar întunericul de-abia i se lăsase peste ochi și ei se deschiseră din nou sau, cel puțin, el crezu că se deschideau, văzînd totul sub o lumină ce nu era lumina soarelui.

Cineva intrase în încăpere și înainta în vîrfurile degetelor pînă la patul lui.

Ulises, care nu putea să se miște, văzu cu coada ochiului că cea care sosea era o femeie și că această femeie semăna cu Freya. Era, într-adevăr, ea ?...

Avea același chip, părul blond, ochii negri și migdalați, același oval al feței. Era Freya și nu era, așa cum două gemene cu aceleași trăsături fizice păstrează întotdeauna un aer de nedefinit care le deosebește.

Un gând încet ce venea cu mult înainte, minind cu o trudă surdă pe dinăuntru partea inconștientă a lui Feragut, ieși dintr-o dată la iveală. Întotdeauna când o vedea pe văduvă, partea aceasta inconștientă se frământa, presimțind c-o cunoscuse cu mult înainte de călătoria peste ocean. Acum, sub o lumină de o strălucire fantastică, gândurile nedeslușite se limpeziră.

Cel adormit văzu că Freya purta un camizol cu minciunile răscroite potrivite pe brațe, cu nasturi de aur lucrat în filigran ; că niște bijuterii cam grosolane îi împodobeau pieptul și urechile ; că o fustă cu flori îi acoperea restul ființei sale. Era un strai de țărancă din alte vremi, pe care el îl văzuse pictat. Unde ?... Unde ?...

— Doña Constanța !...

Freya era la fel ca augusta basilisă a Bizanțului. Poate că era aceeași, care dăinuia de-a lungul secolelor folosindu-se de avataruri fermecate. În clipa aceea, Ulises credea că totul este cu puțință.

În afară de asta, îl preocupa foarte puțin rațiunea de a fi a ceea ce vedea ; important era să existe. Și Freya se afla lângă el : Freya și cealaltă, contopite într-o singură femeie care umbla îmbrăcată ca suverana greacă din ex-voto.

Repetă iar numele cel dulce care-i luminase copilăria cu o strălucire romanescă : „Doña Constanța ! Oh, doña Constanța !...” Și se adânci în noapte definitiv, fără a avea altă viziune, îmbrățișând perna așa cum făcea când era copil și credea că adoarme ținând-o în brațele sale pe tinăra văduvă a lui Vatacio *Ereticul*.

A doua zi, când o întâlni iarăși pe Freya, se simți atras de o forță nouă, interesul îndoit pe care-l inspiră persoanele văzute în vise. Fie că era într-adevăr împărăteasa reînviată sub o altă formă, ca în romanele cavaleresti, sau fie că era pur și simplu văduva pribeagă a

unui învățat, pentru marinar însemna același lucru. El o dorea și dorinței lui carnale i se suprapuneau altele mai puțin materiale : nevoia de a veghea pentru plăcerea de a o vedea, de a o auzi, de a se vedea respins în toate avansurile sale.

Ea păstra o amintire frumoasă din expediția pe înălțimile muntelui San Martino.

— Probabil că m-ați socotit ridicolă din cauza sensibilității mele exagerate și a lacrimilor. Dumneavoastră, în ceea ce vă privește, ați fost, ca întotdeauna, impetuos și îndrăzneț... Data viitoare vom bea mai puțin.

Data viitoare era o invitație pe care Ferragut o repeta zilnic. Dorea să ia masa împreună cu ea într-o *trattoria* de pe drumul spre Pausilipo, de unde se vedea, la picioarele lor, tot golful colorat în trandafiriu la asfințitul soarelui.

Freya primise invitația cu un entuziasm de liceană. Aceste plimbări însemnau pentru ea ceasuri de bucurie și libertate, ca și cum șederea lungă în preajma prietenei sale ar fi fost ceasuri de servitute monotonă.

Într-o după-amiază, Ulises o așteptă departe de hotel, ca să nu fie văzut de portar. Când se întâlniră și aruncară o privire spre stația apropiată de trăsură, patru vehicule porniră deodată ca un șir de care romane dornice să obțină premiul Circului, cu tropot zgomotos de copite, pocnituri de bici și gesticulări minioase ale vizitivilor, care se amenințau invocând-o pe Maica Domnului.

Era cât pe-acți să se omoare între ei. Pentru o clipă, Ferragut crezu că se va întâmpla lucrul acesta, auzindu-le blestemele napolitane... Urcară amândoi în vehiculul cel mai apropiat și tumultul încetă imediat. Trăsurile goale își ocupară din nou locul în rînd și rivalii de moarte își reluară conversația plăcută și veselă.

O enormă pană dreaptă se legăna pe capul calului. Vizitiul, ca să nu fie lipsit de politețe față de cei doi clienți, se întorcea din cînd în cînd spre ei, dîndu-le explicații.

— Pe-aici — și arăta cu biciul — se merge la Piedigrotta. Domnii ar trebui s-o vadă în ziua serbării ; este în septembrie. Puțini se mai întorc mergînd drept de

la această serbare. Maria din Piedigrotta făcu minunea ca regele Carlos al III-lea să-i înfringă pe *nemți* la Vellettri... Hooo !

Ținea biciul precum o undiță de pescuit deasupra penei celei drepte, îndemnând calul la mers cu un strigăt profesional.... Și, ca și cum strigătul lui s-ar fi năruit printre cele mai frumoase melodii, continuă zicând printr-o asociație de idei :

— La serbarea de la Piedigrotta se cîntau, pe cînd eram băiat, cele mai frumoase cîntece ale anului. Aici se proclama romanța la modă, și cînd noi o și uitasem, veneau străinii, după ani de zile, și-o repetau ca pe o noutate.

Făcu o pauză scurtă.

— Dacă domnii vor, continuă, la întoarcere îi voi duce la Piedigrotta. Veți vedea biserița San Vitale. Multe doamne străine o caută ca să pună flori pe mormîntul unui cocoșat mic de statură care făcea versuri : contele Giacomo Leopardi.

Tăcerea cu care primeau clienții săi aceste explicații îl făcu să lase deoparte oratoria-i mașinală ca să se uite cu atenție la ei. Domnul îi luase doamnei o mîină și o strîngea într-ale sale, vorbind cu glas foarte scăzut. Doamna se prefăcea că nu-l ascultă, uitîndu-se la vilele și la grădinile de pe partea stîngă a drumului, care coborau pînă la mare.

Totuși, cu o dublă mărinimie, vru să-i instruiască pe acești clienți indiferenți, arătînd cu vîrfurile biciului frumusețile și curiozitățile catalogului său.

— Biserica aceea este Santa Maria del Porto, numită de alții Sannazaro. Sannazaro a fost și el un poet mare, care a descris dragostea ciobănițelor, și Frederic al II-lea de Aragón i-a dat în dar o vilă cu grădini întinse ca să scrie versuri cu mai multă ușurință... Alte vremuri, domnii mei ! Moștenitorii săi au preschimbat-o în biserică, și...

Glasul vizitiului amuți. În spatele său perechea vorbea într-o limbă de neînțeles pentru el, fără a-i da atenție, fără a-i mulțumi pentru explicațiile sale erudite. Străini ignoranți !... Și nu mai zise nimic. Se închise într-o tăcere de om jignit, potolindu-și limbușia napoli-

tană cu un potop de strigăte și de bombăneli adresate calului.

Drumul nou spre Pausilipo, construit sub domnia lui Murat, șerpuia în apropierea golfului urcînd încetul cu încetul pe poala muntelui, mărînd din ce în ce mai mult povîrnișul dintre drumul pietruit și țărmul mării. Pe acest povîrniș se iveau fațadele albe sau trandafirii ale vilelor, printre splendoarea unei vegetații veșnic verzi și strălucitoare.

Dincolo de colonadele de palmieri și pini maritimi se desfășura golful, ca o cortină albastră. Țărmul lui de sus se vedea deasupra coroanelor fremătătoare ale arborilor.

Un edificiu enorm apăru din apă. Era un palat în ruină sau, mai degrabă, un palat neterminat, cu ziduri groase, cu ferestre mari, sculptate și fără acoperiș. La parter, valurile intrau încetișor pe uși și pe ferestre, saloanele sale servind drept refugiu pentru bărcile pescarilor.

Cei doi călători vorbeau, fără îndoială, despre ruina aceasta, și vizitiul își uită supărarea ca să le vină în ajutor.

— Acesta este ceea ce mulți numesc palatul reginei Giovanna... Greșeală, domnii mei!... Ignoranță a celor incuți! Acesta este palatul Donnei Anna, care a fost o mare doamnă napolitană, soția ducelui de Medina, vice-rege spaniol, care a construit palatul pentru ea și n-a putut să-l termine.

Era gata să mai adauge ceva, dar se opri. Ah, nu! Pe Maica Precistă!... Iarăși începeau să vorbească între ei, fără să-l asculte. Și se cufundă, definitiv, într-o tăcere de om jignit, în timp ce în spatele său conversația continua.

Ferragut simți interes pentru dragostea de demult a acelei napolitane, mare doamnă, și a magnatului spaniol, prudent și de viță nobilă. Pasiunea îl făcuse pe gravul vicerege să comită nebunia de a construi un palat pe mare. Și marinarul iubea o femeie de alt neam și simțea aceeași dorință de a face lucruri nebunești pentru ea.

— Eu am citit maximele lui Nietzsche, zise pentru a-și explica entuziasmul. „Caută-ți soția în afara țării tale...” Acesta este lucrul cel mai bun.

Freya zîmbi cu tristețe.

— Cine știe!... Înseamnă să complici dragostea cu preocupările antagonismului național. Înseamnă să ai copii cu două patrii, care sfîrșesc prin a nu avea nici una, și rătăcesc prin lume la fel ca cerșetorii fără adăpost. Eu știu cîte ceva din lucrurile acestea.

Și zîmbi din nou cu tristețe și scepticism.

Ferragut citea firmele *trattoriilor* de pe ambele părți ale drumului : Stîncă Sirenei, Bucuria Partenopei, Buchetul de Flori... Și, între timp, strîngea mîna Freyei, ducînd degetele tot mai sus, spre încheietura mîinii, mîngîindu-i pielea, care se înflora la fiecare nouă atingere.

Vizitiul lăsă calul să urce la pas coasta lină a muntelui Pausilipo. Acum avea grijă, să nu-și întoarcă fața înapoi ca să nu deranjeze. Îi cunoștea bine pe cei ce vorbeau în spatele său : „Îndrăgostiți ; și îndrăgostiții nu doresc să ajungă repede”. Și uită de jignirile de mai înainte, gîndindu-se la generozitatea domnului acestuia care avea o tovarășă de drum atît de frumoasă.

Ulises îi spuse să oprească pe culmea muntelui Pausilipo. Aici mîncase o vestită supă marinărească și aici se vindeau cele mai bune stridii din Fusaro. Pe partea dreaptă a drumului se înălța un edificiu pretențios și modern, cu firmă de restaurant scrisă în litere de aur. În partea opusă se afla anexa, o grădină în terase care coborau pînă la mare, iar pe terasele respective erau mese în aer liber sau căsuțe cu acoperișul jos, cu pereții acoperiți de plante urcătoare. Aceste căsuțe aveau ferestre mici deschise spre golf, la mare înălțime, și nu îngăduiau privirilor să pătrundă înăuntru.

Cînd primi bacșișul mare de la Ferragut, vizitiul îl salută cu un zîmbet familiar, un gest de tovarășie ce trecea dincolo de toate diferențele sociale, unindu-i ca simpli bărbați. El adusese multe perechi în această grădină discretă, cu sălile de mese închise ce dădeau spre golf. „Poftă bună, *signore*.”

Chelnerul bătrîn care ieși în întîmpinarea celor doi pe o potecuță în parță arăta o mină identică uitîndu-se

la Ferragut. „Avea ceea ce-i trebuia domnului.“ Și, trecînd printr-o terasă acoperită cu boltă de viță de vie, deschise o ușă și-i pofti să intre într-o încăpere care avea numai o fereastră.

Freya se duse instinctiv spre ea, așa cum se duce o gîză spre lumină, lăsînd în spatele ei camera întunecoasă și umedă, al cărei tapet atîrna rupt în bucăți. „Ce frumos!“ Golful, încadrat de fereastră, părea o pictură cu ramă, originalul viu și fremătînd de viață al nesfîrșitelor copii răspîndite prin lume.

Între timp, căpitanul se interesa de felurile de mincare ce se puteau servi la ora aceea și urmărirea mimica discretă a chelnerului. Ținea ușa întredeschisă cu o mîină. Degetele lui mîngiau pe partea dinăuntru un zăvor enorm, arhaic, care fusese pus la o ușă mult mai mare și părea că este gata să se desprindă din lemn fiindcă avea o greutate prea mare... Ferragut ghici că zăvorul acesta urma să atîrne în prețul mesei cu tot volumul său.

Ea nu mai contemplă panorama cînd simți buzele lui Ferragut ce încercau să-i mîngie gîtul.

— Stați liniștit, căpitane!... Nu uitați ceea ce am convenit. Amintiți-vă că eu am acceptat invitația la masă cu condiția că mă veți lăsa în pace.

Îi îngădui s-o sărute pe obraz, apoi pe gură. Această mîngiere era deja acceptată : avea puterea obișnuinței. De aceea nu se opuse, aducîndu-și aminte de cele dinainte ; dar teama de abuz o făcu să se retragă de la fereastră.

— Să vedem palatul fermecat pe care mi l-a promis *flirt-ul* meu, zise ea veselă, pentru a îndepărta insistența lui Ulises.

În mijloc era o masă cu scîndurile prost geluite și cu picioarele grosolane. Fețele de masă și farfuriile vor acoperi îndată această oroare. Ochii ei, trecînd disprețuitor peste scaunele vechi, peste pereții tapetați cu hîrtie ce nu era prinsă de nimic și cromurile cu chenare verzui, dădură peste ceva întunecos, dreptunghiular și adînc ce ocupa un colț întreg al încăperii. Nu se știa dacă era un divan, un pat sau un catafalc funebru. Păturile

care-l acopereau își aduceau în minte paturile de cazarmă sau de închisoare.

„Ah, nu !...” Freya făcu un salt spre ușă. Ea nu putea să mănânce lângă obiectul acesta murdar, prin care trecuse tot ceea ce era mai rău din Neapole. „Ah, nu ! Ce silă-i era !”

Ulises sta lângă ușă, temându-se că descoperirile Freyei vor ajunge mai departe, acoperind cu spatele zăvorul acela mare, mândria chelnerului. Bîguia scuze ; dar ea se înșelă cînd văzu insistența lui, crezînd că voia să-i taie calea.

— Căpitane, lăsați-mă să ies de-aici ! zise cu glas mînios. Dumneavoastră nu mă cunoașteți. Asta-i pentru celelalte... Înapoi, dacă nu vreți să vă iau drept un bărbat lipsit de educație !...

Și-l împinse în timp ce ieșea, cu toate că Ulises o lăsase să iasă, repetîndu-și scuzele, dînd toată vina pe nepriceperea chelnerului.

Freya se opri în fața boltei de viță, liniștită dintr-o dată cînd se văzu afară. Căută masa cea mai îndepărtată și se așeză cu spatele la încăpere.

— Ce grotă !... zise. Veniți aici, seîor Ferragut. Ne vom simți mai bine în aer liber, contemplînd golful... Veniți aici și nu fiți copil !... Am uitat totul. Dumneavoastră nu sînteți de vină.

Chelnerul bătrîn, care se întorcea cu fețe de masă și cu farfurii, nu făcu nici cel mai mic gest cînd văzu perechea așezată pe terasă. Era obișnuit cu asemenea surprize. Ocoli privirea doamnei, ca un vinovat prins asupra faptului, și se uită la Ferragut cu același aer dezolat pe care-l lua ca să anunțe că s-a terminat un fel de mîncare de pe lista de bucate. Gesturile sale de protecție mută căutau să-l consoleze pe Ferragut pentru eșec. „Răbdare și tenacitate !... Văzuse victorii și mai greu de atins în cazul altor clienți.”

Înainte de a servi mîncarea puse pe masă, în chip de aperitiv, o sticlă pîntecoasă cu vin de regiune, un vin dulce de pe pîvîrnișurile Vezuviului, cu un ușor gust de sulf. Freyei îi era sete și apa din această *trattoria* nu-i inspira încredere. Ulises avea nevoie să uite eșecul recent... Și amîndoi făcură libațiuni în cinstea

zeilor ; dar băură numai vin, fără să adauge nici o picătură de apă care să tulbure limpezimea de piatră prețioasă a vinului.

Un grup de cîntăreți și de dansatori invadară terasa. O tinăra arămie, frumoasă și murdară, cu părul încilcit, cu cercei mari în urechi și cu un șorț în dungi multicolore, dansă sub bolta de viță, ținînd în sus o dairea mare, aproape cît o umbrelă de soare. Doi copii îmbrăcați ca foștii *lazzaroni*, cu șapcă roșie și cu manșetele pantalonilor ridicate în sus, acompaniară cu strigăte dansul vijelios al tarantelei.

Golful lua culoarea trandafirului, sub razele oblice ale soarelui, ca și cum în măruntaiele sale ar fi crescut păduri imense de corali. Albastrul cerului deveni și el trandafiriu, și munții se înroșiseră ca focul reflectînd razele soarelui în asfințit. Panașul Vezuviului nu era atît de alb ca dimineată. Columna sa nebuloasă, învîrtată cu nervuri roșietice de lumina tot mai slabă, părea să oglindească focul lăuntric.

Ulises simți apropierea pe care-o inspiră peisajele contemplate în copilărie. Văzuse de multe ori chiar această panoramă, cu dansatoarele și cu vulcanul, acolo, în casa lui mare din Valencia : o văzuse în evantaiele numitului *stil romantic* pe care le colecționa tatăl său.

Freya trăi aceeași emoție cu a însoțitorului său. Albastrul golfului era de o mare intensitate în locurile unde nu bătea soarele ; coastele păreau de ocru ; casele aveau fațadele strident colorate ; și totuși, aceste elemente discordante se întrepătrundeau și se contopeau într-o ambianță armonioasă, discretă, de eleganță plăcută la vedere. Vegetația fremăta sub briza ce se făcea simțită ca acordul unui cîntec. Muzica plutea în aer, ca și cum în undele sale vibrau coardele unor harpe nevăzute.

Aceasta era pentru Freya Grecia adevărată, cum și-au închipuit-o poeții, nu insulele cu stînci arse de soare și fără vegetație pe care le văzuse în excursiile prin arhipelagul elen.

— De-aș trăi aici restul vieții mele ! șopti cu ochii umezi. De-aș muri aici, uitată, singură, fericită !...

Și Ferragut voia să moară la Neapole... ; dar, cu ea !... Și inchipuirea lui, promptă și exuberantă, descrise delicia unei vieți în doi, o viață de dragoste și de mister, în oricare din micile vile cu grădină ce se iveau deasupra mării pe coasta muntelui Pausilipo.

Dansatorii trecuseră pe o terasă interioară, unde afluența era mai mare. Pe măsură ce se înnopta, intrau alți clienți, aproape toți alcătuind perechi. Chelnerul conduse la salonul închis niște femei strident machiate și cu părării mari, urmate de câțiva tineri. Prin ușa întredeschisă, se auzea cum se hîrjonesc, se feresc și se ciocnesc unii de alții ; răzbeau hohote brutale de ris sufocant.

Freya întoarse spatele, de parc-ar fi jignit-o amintirea faptului că trecuse și ea prin această grotă.

Chelnerul bătrîn se ocupa acum de ei și începuse să le servească cina. Sticlei de vin vezuvian, complet golită, îi urmasse alta deosebită, ce-și pierdea, încet, încet, conținutul.

Mîncară puțin ; dar simțeau o sete nervoasă, care-i făcu să întindă mîna spre pahar în mod frecvent. Vinul Freyei aducea melancolia. Blîndețea amurgului părea că-l face să fermenteze, dîndu-i parfumul acru al amintirilor triste.

Marinarul simți născînd înlăuntrul său agresivitatea celor neobișnuiți cu băutura cînd beau mai mult. De-ar fi fost cu un bărbat, ar fi început o discuție violentă, căutînd cu luminarea motiv de ceartă. Găsi că stridiile sînt fără gust, ca și fiertura marinărească, și langusta, tot ceea ce găsea că este delicios altădată, cînd mîncă singur ori cu o prietenă chiar în acest loc.

Se uita la Freya cu ochi enigmatici, în timp ce în cugetul său începea să fiarbă mînia. Simțea c-o urăște cînd își amîntea aroganța cu care-l tratase fugînd din încăpere. „Comedianta !...“ Își bătea joc de el. Era o pisică jucăușă și feroce, care prelungea agonia șobolanului căzut în ghearele ei. În creierul lui glăsuia o voce brutală, ca și cum l-ar fi împins spre omucidere. „De azi nu mai scapă !... De azi nu mai scapă !...“, își repetă de mai multe ori, capabil să recurgă la cele mai mari violențe pentru a ieși dintr-o situație pe care-o socotea ridicolă.

Și Freya, necunoscînd gîndurile însoțitorului ei, înșelată de imobilitatea chipului său, vorbea întruna cu privirea pierdută la orizont, vorbea cu glas stins, la fel cum și-ar fi povestit sieși iluziile.

O stăpînea ca o obsesie proiectul de a trăi într-o căsuță din Pausilipo, complet singură, ducînd o existență de claustrare morahală, cu toate comoditățile vieții moderne.

— Și, cu toate acestea, zise în continuare, ambianța aceasta nu este potrivită singurătății; peisajul acesta este făcut pentru dragoste. Aici, ar fi frumos să îmbătrînească încet două ființe care se iubesc, în fața frumuseții eterne a golfului !... Păcat că pe mine nu m-a iubit nimeni, niciodată !...

Cuvintele acestea răsunară ca o jignire pentru Ulises, și-l făcură să-și dea pe față toată mînia ce fierbea în străfundul proastei lui dispoziții. Și el ? N-o iubea și nu era gata să-i dovedească dragostea cu tot felul de sacrificii ?...

Sacrificiile ca dovadă de dragoste o lăsau rece pe femeia aceasta, primindu-le cu un gest sceptic.

— Toți bărbații mi-au spus același lucru, adăugă ; toți promet că se omoară dacă nu sînt iubiți... și, la cea mai mare parte dintre ei, nu este altceva decît o frază retorică, pasională. Și chiar dacă se omoară într-adevăr, ce dovedește lucrul acesta ?... A-ți lua viața este o hotărîre de un minut, ce nu lasă loc căinței ; o simplă rafală nervoasă, un gest ce se face de multe ori cu gîndul la ceea ce va zice lumea, cu orgoliul frivol al actorului care dorește să aibă un sfîrșit bun. Eu știu ce înseamnă asta. Un bărbat s-a omorît pentru mine...

Auzind ultimele cuvinte, Ferragut ieși din nepăsarea lui. O voce răutăcioasă șopti în creierul său : „Deja sînt trei !...“

— L-am văzut muribund, continuă ea, într-un pat de hotel. Cu o pată roșie, ca o stea, pe pansamentul din frunte : gaura împușcăturii de pistol. A murit ținîndu-mă strîns de mîini, jurînd că mă iubește și că se omorîse pentru mine... O scenă dureroasă, îngrozitoare... Și, cu toate acestea, sînt sigură că se înșela pe sine însuși, că nu mă iubea. S-a sinucis pentru că se simțea

rănit în vanitatea lui cînd vedea că mă îndepărtam de el; și-a luat viața din încăpăținare, dornic de un gest teatral, sub influența lecturilor sale. Era un tenor român. Asta s-a întîmplat în Rusia... Am fost artistă, cîtva timp.

Marinarul vru să-și exprime uimirea pe care i-o stîrneau feluritele schimbări ale acestei existențe rătăcitoare și ciudate care de fiecare dată dădea la iveală o altă fațetă; dar se abțînu, ca să audă mai bine sfaturile crude ale glasului rău care vorbea în cugetul său... El nu pretindea că se va omorî pentru ea... Ba, dimpotrivă: agresivitatea lui tăcută o examina ca pe o viitoare victimă. În ochii lui era ceva din privirea răposatului *Trítón* cînd zărea de departe poalele unei femei ce trecea în fugă pe țărm.

Freya vorbi în continuare.

— A-ți lua viața nu este o dovadă de dragoste. Toți bărbații mi-au promis, de la primele cuvinte, sacrificiul existenței lor. Bărbații nu știu alt cîntec... Să nu-i imitați, căpitane.

Rămase pe gînduri un lung răstimp. Amurgul se lăsa cu repeziciune. Jumătate din cer era de chihlimbar, iar cealaltă jumătate de un albastru nocturn în care începeau să licărească primele stele. Golful adormea sub mantia plumburie a apelor sale, respirînd o prospețime tainică ce se prelungea asupra munților și arborilor. Peisajul întreg părea că dobîndește fragilitatea cristallului. Aerul tăcut vibra cu o sonoritate exagerată, repetînd căderea unei vîsle din bărcile mici ca muștele, care alunecau în jos pe cupa golfului, prelungind vocile feminine și de nevăzut ce se urmăreau în crîngurile de pe înălțimi.

Chelnerii trecură de la o masă la alta punînd lumînări aprinse în felinare de hîrtie. Țîntarii și fluturii de noapte, treziți la viață în amurg, bîzîind în jurul acestor flori de lumină galbene și roșii.

Glasul ei se auzi iarăși în ambianța crepusculară, cu aceeași lipsă de precizie de parc-ar fi vorbit în vis.

— Există un sacrificiu mai mare decît sacrificiul vieții, singurul care poate convinge o femeie că este iubită. Ce înseamnă viața pentru un om ca dumneavoastră ?

...În profesiunea dumneavoastră o primejduită în fiecare zi, și când coboriți pe uscat vă cred în stare s-o riscați pentru cel mai neînsemnat motiv...

Făcu o pauză, apoi continuă :

— Onoarea valorează mai mult decît viața pentru anumiți oameni; responsabilitatea, păstrarea locului pe care-l ocupă. M-ar convinge numai un bărbat care și-ar risca pentru mire onoarea și poziția lui socială, care-ar cobori la ceea ce este mai jos, fără a-și pierde voința de a trăi... Acesta este un sacrificiu !

Ferragut se simți alarmat de asemenea cuvinte. Ce sacrificiu dorea să-i propună femeia aceasta ?... Dar se liniști cînd o ascultă mai departe. Totul era o ipoteză a închipurii ei bolnăvicioase. „E nebună“, afirmă iarăși în cugetul său sfetnicul lui lăuntric.

— Am visat de multe ori, continuă ea, un bărbat care să fure pentru mire, să ucidă dacă e nevoie, și să-și petreacă restul anilor într-o închisoare... Bietul meu hoț ! ...Eu aș fi trăit numai și numai pentru el, stînd zi și noapte lîngă zidurile închisorii, cu ochii la gratii, muncind ca o femeie din popor ca să-i trimit mîncare bună banditului meu... Asta înseamnă dragoste, și nu minciunile reci, jurămintele teatrale din lumea noastră.

Ulises repetă comentariul său mental : „Sigur este nebună“. Dar acest gînd se oglindi în ochii lui atît de limpede, încît ea îl ghici.

— Nu vă fie frică, seînor Ferragut, rosti zîbind. Nu am de gînd să vă cer un asemenea sacrificiu. Tot ceea ce spur sînt capricii ale fanteziei mele, născociri ale închipuirii pentru a umple golul din sufletul meu. Din cauza vinului, a libațiunilor noastre exagerate în cinstea zeilor, a vinului acestuia pe care l-am băut azi fără apă... Priviți !

Și arată cu o gravitate comică cele două sticle goale de pe mijlocul mesei.

Se lăsase noaptea. Pe cerul întunecat licăreau ochii fără număr ai luminii siderale. Cupa imensă a golului reflecta sclipirile ca niște flăcări înghețate. Felinarele mici ale restaurantului lăsau pete purpurii pe fețele de masă ; în jurul lor, chipurile celor ce luau cina se vedeau cu contraste violente de lumină și de umbră. Din căme-

rele închise răzbăteau zgomote scandaloase : sărutări, hîrjoneli și mobile ce cădeau.

— Să mergem ! porunci Freya.

O deranja larma de orgie vulgară, care părea să pîngărească maiestatea nopții. Avea nevoie să umble, să meargă pe jos în întuneric respirînd prospețimea întunecimii tainice.

În poarta grădinii stătură la îndoială în fața ofertei mai multor vizitii. Freya îi respinse. Voia să se întoarcă pe jos la Neapole, coborînd panta lină a drumului de pe muntele Pausilipo, după șederea prelungită din restaurant. Era aprinsă la față, roșie din pricina abuzului de vin.

Ulises îi dădu brațul și începură să înainteze în întuneric, împinși pe nesimțite, în drumul lor, de ușurința de a merge la vale. Freya știa ce însemna acest drum. La primii pași marinarul o înștiință cu un sărut pe git. Avea să profite de toate cotiturile drumului ; de stațiile de trăsuri, fără vegetație în unele locuri, ca să se vadă golful fosforescent prin crîng ; de spațiile lungi de întuneric, străpuns numai din cînd în cînd de reflectoarele publice sau de felinarele trăsurilor și ale tramvaielelor...

Dar aceste libertăți ale însoțitorului ei erau deja un lucru acceptat : ea făcuse primul pas, la Acvariul. În afară de asta, era liniștită, sigură că Ferragut va păstra distanța pe care ar vrea ea s-o impună... Și, convinsă de puterea ei de a reacționa la timp, se abandona întocmai ca o femeie biruită.

Ferragut nu avusese niciodată un prilej atît de bun. Era o întîlnire între patru ochi în taina nopții, avînd în față o lungă perioadă de timp. Singura greutate era nevoia de a merge, de a adăuga îmbrățișărilor și jurămintelor de dragoste o continuă mișcare în spațiu... Ea protesta, ieșind din extazul ei ori de cîte ori îndrăgostitul îi propunea să se așeze pe marginea drumului.

Speranța îl făcu pe Ulises să se supună Freyei, dorînd de a ajunge cît mai repede la Neapole. Acolo, jos, în curba de lumini din apropierea golfului, se afla hotelul, și marinarul îl vedea ca pe un loc al fericirii.

— Spune-mi că da ! îi șopti la ureche, alternînd cuvintele cu sărutări. Spune că se va întîmpla în noaptea asta !...

Ea nu răspundea, lăsîndu-se în voia brațului pe care căpitanul îl petrecuse pe după talia ei, lăsîndu-se dusă ca și cum ar fi fost pe jumătate leșinată, întorcînd ochii și oferindu-și gura.

În timp ce Ulises repeta întruna rugăminți și mîngieri, glasul din creierul său cînta victoria. „Gata !... E ca și a mea !... Important este să intrăm în hotel.“

Mergeau de aproape un ceas și-și închipuiau că trecuseră doar cîteva minute.

Cînd ajunseră în grădinile din Villa Nazionale, aproape de Acvariu, se opriră o clipă. Era mai multă lumină și mai puțină lume ca pe drumul dinspre Paussilipo. Fugiră de farurile electrice din strada Caracciolo, ce-și oglindeau în mare luna lor de sîdef. Amîndoi, instinctiv, se apropiară de o bancă, căutînd întunericul de abanos al arborilor.

Freya își venise în fire dintr-o dată. Părea a fi supărată pe sine, pentru că-și uitase de ea în timpul mer-sului. Sărutările, reînnoite neîncetat, o făcuseră să do-rească a se dărui pe loc, cu exasperarea dorinței... Vă-zîndu-se acum aproape de hotel își recăpătă energia, de parcă s-ar fi aflat în fața unei primejdii.

— Adio, Ulises. Mîine ne vom revedea... Voi petrece noaptea în casa prietenei mele.

Marinarul se îndepărtă puțin, sub lovitura surprizei. „Era o glumă ?...“ Dar nu ; nu putea să se îndoiască. Tó-nul dovedea o hotărîre fermă.

O rugă umil să nu plece, cu vocea întretăiată și tristă. În același timp, sfetnicul lăuntric îi șoptea cu pizmă : „Își bate joc de tine !... E timpul ca totul să se termine de-acum... Trebuie s-o faci să simtă autoritatea ta de bărbat.“ Și glasul acesta avea același timbru ca glasul răposatului *Tritón*.

Dintr-o dată se petrecu un lucru violent, brutal, jos-nic. Ulises se năpusti asupra ei de parc-ar fi vrut s-o cmoare ; o strînse în brațe, și amîndoi, deveniți un singur trup, căzură pe bancă gîfîind, luptîndu-se. Întune-

ricul fu sfișiat de un foșnet de rufărie de corp. Dar totul ținu doar o clipă.

Vigurosul Ferragut, tremurînd de emoție și de dorință, nu se simțea stăpîn decît pe jumătate din puterile sale. Sări dintr-o dată înapoi, ducîndu-și amîndouă mîinile la umăr. Simțea o durere foarte ascuțită, ca și cum chiar atunci și-ar fi rupt un os. Ea-l respinsese cu o anumită lovitură japoneză, care se folosește de mîini ca de niște arme irezistibile.

— Ah... de-astea-mi ești ! strigă, aruncîndu-i cea mai grosolană insultă pentru o femeie.

Și se năpusti iarăși asupra ei de parcă ar fi fost tot un bărbat, la dorința lui de a o poseda adăugîndu-se acum o alta, de a o maltrata, de a o înjosi, făcînd-o sclava lui.

Freya îl aștepta fără a se clinti... Văzînd luciul de gheață din ochii ei, Ulises, fără să știe de ce, își aduse aminte de *Ochiul dimineții*, șarpele tovarăș al dansurilor ei.

În acest atac de taur furios rămase oprit locului de o atingere ușoară în frunte, un cerc metalic minuscul, un fel de degetar înghețat ce se sprijinea de pielea lui.

Se uită bine... Era un revolver mic, o jucărie dată-toare de moarte, din nichel strălucitor. Apăruse în mîinile Freyei ieșind de pe sub hainele ei sau poate din geanta aceea de aur, al cărei conținut părea că nu se mai termină.

Freya, cu un deget pe trăgaci, se uită țintă la el. Se ghicea că arma pe care-o avea în mînă îi era familiară. Pesemne că nu era prima dată cînd o scotea la iveală.

Nehotărirea marinarului fu scurtă. De-ar fi avut de-a face cu un bărbat, mîna lui ar fi apucat mîna amenințătoare, răsucind-o pîn-o rupea, fără să-i fie frică de revolver. Dar avea în față o femeie... Și femeia asta era în stare să-l rănească, punîndu-l în același timp într-o situație ridicolă...

— Retrageți-vă, domnule ! porunci Freya pe un ton ceremonios și amenințător, de parc-ar fi vorbit unui străin.

Dar ea a fost cea care s-a retras în cele din urmă, văzînd că Ulises făcea un pas înapoi, rămînînd gîndi-

tor și încurcat. Îi întoarse spatele, în timp ce revolve-
rul dispărea din mâinile ei.

Înainte de a se îndepărta, șopti mai multe cuvinte
pe care Ferragut n-a putut să le înțeleagă, privindu-l
pentru ultima dată cu ochi disprețuitori. Trebuiau să
fie insulte groaznice și, tocmai pentru faptul că le pro-
fera într-o limbă ciudată, disprețul ei îl duru și mai
mult.

— Nu se poate... S-a terminat, s-a terminat pentru
totdeauna!

Spuse lucrul acesta în repetate rînduri înainte de a
se întoarce la hotel, și se gîndi la lucrul acesta în tim-
pul unei nopți întregi de insomnie, întreruptă de coș-
maruri tulburătoare. Era dimineata tîrziu, cînd trom-
petele *bersaglieri*-lor îl treziră din ultima somnolență.

Achită nota de plată în biroul administratorului și
dădu ultimul bacșiș portarului, spunîndu-i că după cîteva
ore va veni un om de pe vas să-i ia bagajul.

Era vesel, afișînd veselia forțată a celui ce trebuie
să se adapteze evenimentelor. Se felicita pentru liber-
tatea lui, de parcă și-ar fi cucerit această libertate în
mod voit și nu i-ar fi fost impusă de disprețul ei. Îl
durea amintirea zilei de ieri, socotind că fusese ridicol
și grosolan. Era mai bine să nu-și aducă aminte de tre-
cut.

Se opri în stradă ca să arunce o ultimă privire spre
hotel. „Adio, hotel blestemat!... N-o să te mai văd ni-
ciodată. De-ai lua foc cu toți cei ce stau înlăuntrul tău!”

Cînd puse piciorul pe puntea vasului *Mare Nostrum*,
satisfacția lui silită fu și mai mare. Numai aici putea să
trăiască, departe de complicațiile și de minciunile vie-
ții de pe uscat.

Toți cei de pe navă, care în săptămîinile anterioare
se temeau de venirea căpitanului indispus, zîmbiră
acum, de parcă ar fi văzut cum iese soarele după fur-
tună. Împărți vorbe bune și-i bătu pe toți, prietenește,
pe umăr. Reparațiile urmau să se termine a doua zi...
Foarte bine!... Era mulțumit. În curînd vor naviga din
nou.

În bucătărie îl salută pe moș *Caragòl*... Acesta era
un filozof. Toate femeile din lume nu făceau după pă-

rerea lui cît un pilaf bun. Ah, ce om mare era ! Cu siguranță avea s-ajungă la o sută de ani. Și bucătarul, măgulit de atîtea laude, a căror origine nu izbutea s-o înțeleagă, răspundea ca întotdeauna : „Așa-i, căpitane.“

Toni, tăcut, disciplinat și familiar, îi inspira și el admirație. Viața lui era o viață dreaptă, firească și netedă ca drumul datoriei. Cînd ofițerii tineri vorbeau în prezența lui de scene zgomotoase de pe uscat cu femei din diferite țări, secundul ridica din umeri. „Banii și tot ce ai trebuie să-i păstrezi pentru casă“, rostea sentențios.

Ferragut făcuse haz de multe ori de virtutea secundului, ce se plimba, sfioasă și amortită, pe o mare parte a planetei, fără să-și îngăduie vreo abatere, pentru a se deștepta cu o forță irezistibilă întotdeauna cînd, din întâmplare, putea să rămînă cîteva zile în casa lui din La Marina.

Biata soție, oacheșă, slabă și supusă, îl vedea cum vine, cu bucurie dar și cu teamă, ca și cum ar fi fost o furtună cu ploaie ce nu se mai oprea. Cînd Toni se simțea erou, vitejiile lui treceau dincolo de cifra zece. Și cu lipsa de pudoare liniștită a celui virtuos care lasă totul în casă, socotea datele călătoriilor după vîrsta celor opt copii : „Asta cînd m-am întors din Filipine... Astălalt, după ce-am făcut cabotaj în golful Californiei...“

Seninătatea lui de bărbat ordonat, ce nu era în stare să se complice cu aventuri frivole, îl făcu să ghicească din primul moment secretul bucuriilor și al supărărilor căpitanului. „Trebuie să se fi încurcat cu vreo femeie“, își zisese cînd îl văzuse instalat într-un hotel din Neapole și cînd îi suportase toanele rele în timpul vizitelor scurte la bord.

Acum, cînd asculta comentariile lui bucuroase despre viața liniștită a lui Toni și despre cumințenia lui filozofică, își zise iarăși în minte, fără ca Ferragut să poată ghici nimic pe chipul lui : „A terminat cu femeia ; s-a săturat de ea. E mai bine așa.“

Planurile lui Ferragut îi întăriră și mai mult această credință. Îndată ce vasul va fi gata, se vor duce să ancoreze în portul comercial.

I se vorbise despre o oarecare încărcătură pentru Barcelona, un navlu de ocazie ; dar era mai bine așa decît să meargă cu nava goală... Dacă încărcătura întîrzia, vor porni cu leșt. Voia să reia cît mai repede călătoriile. Vasele erau din ce în ce mai puține și mai căutate. Era timpul să iasă din această inerție forțată.

— Da, deja e timpul, răspunse Toni, care într-o lună întreagă pășise numai de două ori pe uscat.

Mare Nostrum părăsi locul unde fusese reparat, ducîndu-se să ancoreze în fața cheiurilor comerciale, strălucitor și reîntîrîrit, fără nici o stricăciune care să amintească de avariile recente.

Într-o dimineață, pe cînd căpitanul și secundul se aflau în salonul de la pupa, stînd în cumpănă dacă să plece chiar în seara aceea ori să aștepte încă patru zile, așa cum cereau proprietarii încărcăturii, se prezentă al treilea ofițer, un tînăr andaluz ce părea emoționat de vestea pe care-o aducea. O doamnă foarte frumoasă și foarte elegantă — tînărul sublinie cu admirație aceste detalii — tocmai sosise într-o barcă, și, fără a cere permisiunea, urcase scara, intrînd în vas de parc-ar fi fost propria-i casă.

Toni avu o presimțire. Fața lui oacheșă căpătă o paliditate de cenușă : „Isuse !... Femeia din Neapole !“ El nu știa cine era femeia din Neapole, n-o văzuse niciodată ; dar avea siguranța că sosea ca o piedică fatală, ca o nenorocire neașteptată. Și cît de bine mergeau lucrurile !...

Căpitanul își roti scaunul, dezlipindu-se de masă, și din două salturi fu pe punte.

Ceva extraordinar tulbura echipajul. Toți marinarii se aflau sus, ca și cum o atracție puternică i-ar fi smuls din cambuze, din fundul calelor, din coridoarele metalice ale mașinilor. Pînă și moș *Caragòl* își arăta fața episcopală prin ușa bucătăriei, ducîndu-și palma, în formă de telescop, la un ochi, fără a izbuti să deslușească bine minunea anunțată.

Freya se afla la cîțiva pași, într-un costum albastru care aducea cu un costum de marinar, de parcă vizita aceasta pe navă i-ar fi impus unei femei elegante necesitatea de a imita portul multimilionarelor ce trăiesc pe

iaht. Marinarii se prefăceau că au multe de făcut pe punte ca să se apropie de ea, frecînd alămurile sau ceruind scîndurile. Simțeau dorința de a respira aerul ei, de a trăi în ambianța parfumată ce-o înconjura, urmîndu-i pașii.

Cînd îl văzu pe căpitan, îi întinse mîna cu simplitate, întocmai ca și cum s-ar fi văzut cu o zi înainte.

— Sper că n-o să vă plîngeți, seînor Ferragut!... Cum nu v-am găsit la hotel, am simțit nevoia să vă vizitez pe vasul dumneavoastră... Doream să vă cunosc casa plutitoare. Mă interesează tot ceea ce ține de dumneavoastră.

Părea altă femeie. Ulises își dădu seama de marea schimbare ce se petrecuse în ea în ultimele zile. Îl privea cu ochi îndrăzneți, tulburători, cu o lipsă de pudoare firească. Părea că se oferă cu totul. Zimbetele, cuvintele, felul de a merge pe punte spre cabinele vasului denotau hotărîrea de a pune capăt cît mai repede împotrivirii ei lungi, cedînd dorințelor marinarului.

În ciuda eșecurilor dinainte, acesta simți din nou bucuria triumfului. „Acum va ceda! Absența mea a biruit-o...”. Și în timp ce savura satisfacția plăcută a dragostei și a orgoliului triumfător, un instinct vag îi sugeră bănuiala că această femeie, schimbată dintr-o dată, poate că-l iubea mai puțin acum decît zilele trecute, cînd i se împotrivea, sfătuindu-l să fugă.

În salon îl prezentă pe secundul său. Toni cel necioplit trăi aceeași uimire care-i tulburase pe toți cei de pe navă. Ce femeie!... În prima clipă scuză și înțelese purtarea căpitanului. Pe urmă, ochii lui rămaseră ațintiți asupra ei cu o căutătură neliniștită, ca și cum prezența femeii l-ar fi făcut să se teamă pentru soarta vaporului.

În cele din urmă se simți stînjenit în fața acestei doamne care examina salonul de parc-ar fi vrut să rămînă aici pentru totdeauna.

Freya se interesă cîteva clipe de urîtenia lui Toni. Era un adevărat mediteranean, așa cum și-i închipuia ea pe mediteraneeni : un faun ce urmărea nimfele. Ulises rise de elogiile ce i se aduceau secundului său.

— În pantofi cred că are, continuă ea, niște copile mici, frumoase, ca ale caprelor. Trebuie că știe să cînte la fluier. Nu credeți că-i așa, domnule căpitan ?...

Faunul plecă bosumflat și mînios, salutînd cu stîngăcie cînd ieși. Ferragut simți o mare ușurare odată cu plecarea lui, căci se temea ca Toni să nu rostească vreun cuvînt nepotrivit.

Cînd rămase singură cu Ulises, Freya trecu de la un capăt la altul prin încăperea mare.

— Aici trăiți dumneavoastră, dragul meu rechin ?... Lăsați-mă să văd totul, să înregistrez totul. Mă interesează tot ceea ce ține de dumneavoastră : n-o să ziceți că nu vă iubesc. Ce mîndrie pentru căpitanul Ferragut ! Doamnele vin să-l caute pe vasul său...

Își întrerupse flecăreala ironică și drăgăstoasă ca să se apere cu blîndețe de căpitan. Acesta, uitînd trecutul și vrînd să se bucure de fericirea ce i se oferea pe neașteptate, o îmbrățișa pe vizitatoare, sărutînd-o pe ceafă.

— Pe urmă... pe urmă ! oftă ea. Acum, lăsați-mă să văd. Simt o curiozitate copilărească !

Deschise pianul, vechiul pian al căpitanului scoțian, și niște acorduri slabe și triste — pianul nefiind acordat de mai mulți ani —, zguduiră salonul cu melancolia amintirilor pe care le trezesc în mod obișnuit..

Era o muzică la fel cu cea din butiile gramofonelor ce se găsesc uitate în fundul unui dulap, printre îmbrăcămintea unei bătrîne defuncte. Freya declară că muzica aceasta mirosea a trandafiri scuturați.

Apoi, abandonînd pianul, deschise una după alta toate ușile cabinelor ce dădeau în salon. Se opri în ușa de la dormitorul căpitanului, nevrînd să treacă pragul, fără să dea drumul ivărului de bronz pe care-l ținea cu dreapta. Ferragut, în spatele ei, o îndemna să intre, repetînd în același timp mîngîierile pe ceafă.

— Nu, aici nu, zise ea. Pentru nimic în lume !... Voi fi a ta, îți făgăduiesc, îți dau cuvîntul meu. Dar unde vreau eu, cînd cred eu de cuviință. Foarte curînd, Ulises !

El simți toată voluptatea acestor afirmații făcute cu o voce mîngîietoare și supusă ; tot orgoliul acestei tu-tuieli spontane, care echivala cu o primă dăruire.

Veni un trimis al lui moș Caragòl și ei își recăpătară liniștea. Aducea două pahare enorme pline cu un cocktail roșietic și spumos, un amestec îmbătător și dulce, sumă a tuturor priceperilor dobândite de bucătar prin prietenia lui cu bețivii din cele mai mari porturi ale lumii.

Ea gustă lichidul, dîndu-și ochii peste cap ca o pisică pofticioasă. Pe urmă izbucni în laude, ridicînd paharul în mod solemn. Oferea libația sa lui Eros, cel mai bun dintre zei. Și Ferragut, care întotdeauna simțise o oarecare frică față de amestecurile infernale și bune ale bucătarului, bău paharul dintr-o înghițitură, pentru a se alătura invocației.

Totul rămase stabilit între cei doi. Ea dădea ordinele. Ferragut se va întoarce pe uscat, trăgînd la același hotel. Își vor continua viața dinainte, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Azi după-amiază mă vei aștepta în grădinile din Villa Nazionale... Da, acolo unde-ai vrut să mă omori, banditul !...

Pînă să-și aducă aminte de noaptea aceea de violentă, Freya o lua înaintea amintirilor lui cu șiretenia ei femeiască... Ulises era cel care voise s-o omoare ; o spunea ea, fără a admite vreun răspuns.

— Ne vom duce s-o vizităm pe prietena mea, continuă. Biata de ea, vrea să te vadă, și m-a rugat să te duc la ea. Se interesează mult de tine, de cînd știe că te iubesc, piratul meu !...

După ce a fixat ora întîlnirii, Freya vru să plece. Dar înainte de a se întoarce la barcă, simți curiozitatea de a vedea vaporul, așa cum văzuse salonul și cabinele.

Cu aere de prințesă domnitoare, condusă de căpitan și urmată de ofițeri, străbătu cele două punți, intră în sala de mașini și văzu galeriile de fier ; intră în adîncitura pătrată a bocaporturilor de încărcătură, primind în față mirosul de mușcal al calelor. Pe punte puse mîna cu un entuziasm copilăresc pe vîrfurile țuguia de bronz al habitaclului și pe celelalte instrumente de direcție, strălucitoare de parc-ar fi fost de aur.

Vru să vadă bucătăria, și invadă domeniile lui moș Caragol, punînd în jalnică dezordine rindurile de crătiți, botșorul lui trandafiriu ivindu-se la gura aburindă a oalei mari în care fierbea prînzul echipajului.

Bătrînul putu s-o vadă de aproape, cu ochii lui miopi. „Chiar că era frumoasă!“ Foșnetul fustelor ei și faptul că l-au atins de cîteva ori umblînd încoace și încolo prin bucătărie îl tulburară pe apostol. Mirosul lui de om care gătește se simți deranjat de parfumul acestei doamne. „Frumoasă, dar cu miros de...“ repetă în gînd. Pentru el, orice parfum femeiesc merita acest nume injurios. Femeile cinstite miros a pește și a otrepe: era sigur de lucrul acesta... În tinerețea lui de demult, cunoștințele bietului Caragol nu ajunseseră mai departe.

Cînd rămase singur, luă o cîrpă și începu s-o scuture cît putu de tare, de parc-ar fi dat muștele afară. Voia să curețe încăperea de mirosurile urite. Se simțea scandalizat, ca și cum cineva ar fi lăsat să cadă clăbuc de săpun în pilaful său.

Echipajul vasului se îngrămădi pe marginea punților ca să se uite la barca ce se depărta.

Toni, în partea de jos a punții, o contemplă cu ochi enigmatici.

— Frumoasă ești, nu zic nu; da' să dea Domnul să te înghită marea înainte de-a te întoarce!...

Un braț flutura o batistă la pupa bărcii. „Adio, căpitane!“ Și căpitanul dădea din cap, zîmbitor și emoționat de salutul femeiesc, în timp ce marinarii îl invidiau pentru norocul lui.

Un om din echipaj îi duse iarăși bagajul lui Ferragut la hotelul de pe țărmul Santa Lucia. Portarul, ca și cum ar fi presimțit preferințele acestui client care dădea bacșiș cu ușurință, se oferî să-i aleagă camera: cu un etaj mai jos decît data trecută, lîngă aceea pe care-o ocupa *signora* Talberg.

Se întîlniră pe la jumătatea după-amiezii în grădinile din Villa Nazionale, și porniră împreună pe jos pe străzile din Chiaia. În sfîrșit, Ulises va afla unde-și ascundea doamna doctor personalitatea-i maiestuoasă. Presimțea că se va întîmpla ceva extraordinar în această

casă, dar era hotărît să nu-și dea impresiile pe față, de frică să nu piardă simpatia și sprijinul damei învățate, care părea să aibă o mare influență asupra Freyei.

Intrară în vestibulul unui fost palat. Marinarul se opri de multe ori în fața ușii lui, dar trecea mai departe, dezorientat de plăcile de metal care anunțau agenții și birouri cu sedii la diferite etaje.

Văzu o curte interioară cu arcade, pavată cu lespezi mari, spre care dădeau balcoanele pîntecoase, în cele patru laturi interioare ale palatului. Urcară, trezind ecbul, pe o scară mare ca o stradă în pantă, cu cotituri largi care îngăduiau în alte timpuri trecerea lexicilor și a celor ce le duceau. Ca o amintire a personajelor cu perucă albă și a damelor cu malacov larg care trecuseră pe ea, rămăneau cîteva busturi clasice pe paliere, o balustradă din fier forjat cu ciocanul și mai multe felinare mari în culori șterse și cu sticlele murdare.

Se opriră la primul etaj, în fața unui rînd de uși cam mîncate de trecerea anilor.

— Aici este, zise Freya.

Și indică cu un gest sigur singura ușă care era capitonată în piele verde, arătînd cu ostentație firma comercială, enormă, aurită, pretențioasă. Așadar locuia în biroul unei agenții?... Cum ar fi reușit el s-o găsească?

Prima încăpere era într-adevăr o agenție; un birou de comerciant, cu dulap pentru acte, hărți, casă de fier și mai multe mese. Un singur funcționar lucra: un bărbat de o vîrstă incertă, cu fața ca de copil, fără mustață. Chipul lui amabil și zîmbitor contrasta cu privirea lui fugară: o privire de om alarmat și neîncrezător.

Cînd o văzu pe Freya se ridică de la locul său. Ea îl salută spunîndu-i Karl și trecu înainte, ca și cum ar fi fost un simplu portar. Ulises, urmînd-o, ghici că privirea bănuitoare a copistului era pironită în spatele lui.

— Și el este polonez? întrebă.

— Da, polonez... Este un protejat de-al doamnei.

Intrară într-un salon mobilat în cea mai mare grabă, cu priceperea deosebită și cu ușurința celor care sînt obișnuiți să călătorească și trebuie să-și improvizeze o locuință: divane acoperite cu țesături indiene frumos colorate și ieftine, piei de alpaca americană, covoare în

culori țipătoare, de un orientalism fals, iar pe pereți erau stampe de ziare despărțite prin dungi aurite. Pe o masă străluceau fildeşurile și argintul unei truse mari de scris cu capacul de piele desfăcut. Cîteva statui mici, napolitane, fuseseră cumpărate în ultima clipă ca să lase o oarecare impresie de respectabilitate sedentară acestui salon care putea să fie preschimbat la iuțeală și ale cărui podoabe mai valoroase erau obiecte de călătorie.

Printr-o perdea întredeschisă o zăriră pe stăpînă, care scria în încăperea alăturată. Era aplecată deasupra unui pupitru, dar îi zări imediat în oglinda pe care-o avea dinainte-i ca să vadă tot ce se petrecea în spațele ei.

Ulises ghici că doamna cea impunătoare făcuse anumite pregătiri ca să-l primească. O rochie strîmtă ca o husă îi mula exuberanța formelor. Fusta, scurtă și strîmtă în jurul picioarelor ei, părea coadă unei măciuci enorme. Peste verdele marin al rochiei purta un tul alb cu paiete argintii, în chip de șal. Căpitanul, cu tot respectul său pentru dama cea învățată, o compară cu o nereidă-mamă bine hrănită în pajiștile oceanice.

Înaintă spre Ferragut cu mîinile întinse și cu o expresie de bucurie pe chip, ce făcea să-i strălucească ochelarii. Strîngerea de mînă a fost aproape o îmbrățișare... „Căpitane dragă! A trecut atîta timp de cînd nu v-am văzut!...” O întrebase pe prietena ei în mod frecvent despre el; dar chiar și așa, se plîngea ca de o nenorocire de faptul că marinarul nu venise s-o vadă.

Părea să fi dat uitării răceala ei cînd se despărțiseră în Salerno, grija cu care-i ascunsese adresa locuinței.

Nici Ferragut nu-și mai aminti de lucrul acesta, emoționat de amabilitatea femeii. Se așezase între cei doi, ca și cum ar fi vrut să-i protejeze cu toată maiestatea persoanei sale și cu afecțiunea din ochii ei. Mîngîia, cînd vorbea, șuvițele din părul Freyei, ce se desfăceau din strînsoarea pălăriei. Și Freya, adaptîndu-se ambianței duioase a situației, se ghemuia lingă ea, luînd un aer de fată sfioasă și alintată, în timp ce-și ațîntea ochii asupra lui Ulises, cu o privire de dulci promisiuni.

— S-o iubiți mult, domnule căpitan, continuă matroana. Freya vorbește numai despre dumneavoastră...

A fost atât de nenorocită!... Viața s-a arătat atât de crudă cu ea!...

Marinarul simți emoția pe care ți-o dă o plăcută ambianță familială. Cu discreție, doamna aceea lua lucrurile ca un fapt împlinit, vorbindu-i ca unui ginere. Privirea ei plină de bunătate avea o expresie melancolică. Era tristețea blândă a celor maturi care văd prezentul monoton, viitorul destul de scurt, și se refugiază în amintirile trecutului, invidiindu-i pe cei tineri pentru că pot să se bucure în realitate de ceea ce trăiesc doar în memorie.

— Ce fericiți sînteți dumneavoastră!... Să vă iubiți mult!... Viața merită osteneala de a fi trăită numai pentru dragoste.

Și Freya, ca și cum aceste sfaturi ar fi înduioșat-o pe deplin, întinse un braț peste bustul încorsetat al doamnei, stringînd convulsiv dreapta lui Ulises.

Ochelarii de aur, cu strălucirea lor protectoare, păreau a-i îndemna să se apropie și mai mult. „Puteau să se sărute...” Pentru a le înlesni apropierea, doamna cea impunătoare urma să iasă din salon, sub un pretext neînsemnat, cînd draperia ușii care unea salonul cu agenția se dădu la o parte.

Intră un bărbat de vîrsta lui Ferragut, dar mai mic de statură, cu chipul mai puțin înăsprit de soare și de vînt. Umbla îmbrăcat cu o corectitudine scrupuloasă, după moda englezească. Se ghiceau la el preocupările cele mai migăloase și puerile în tot ceea ce privea înfățișarea persoanei sale. Costumul, din stofă subțire de lînă gri, era scos în relief de culoarea uni a cravatei, a ciorapilor și a batistei ce se vedea în buzunarul mic de la piept. Cele trei accesorii erau albastre, fără cea mai mică variație de nuanță, alese cu exactitate, de parcă omul acesta ar fi putut să treacă prin supărări mari dacă ieșea pe stradă cu cravata de o culoare și cu ciorapi de altă culoare. Mănușile aveau aceeași culoare galben-închis ca pantofii.

Ferragut se gîndi că omul acesta, pentru a avea aspectul unui *gentleman* din cap pînă-n picioare, ar fi trebuit să fie bărbierit. Cu toate acestea, purta barbă, o barbă tăiată scurt, pe obraji, cu ciocul mic și ascuțit.

Căpitanul presimți că era marinar. În flota germană, în cea rusă, în toate flotele din nord, ofițerii care nu umblau bărbieriți după moda englezească purtau această mică barbă tradițională.

Se înclină, sau, mai bine zis se îndoi în formă de unghi cu bruscă rigiditate, ca să sărute mâinile celor două doamne. Apoi își puse un monoclu de o fixitate impertinentă la ochi, în timp ce gazda făcea prezentările :

— Conte Kaledin... Căpitanul Ferragut.

Contele dădu mâna cu marinarul, o mână aspră, bine îngrijită și puternică, vrînd să-i domine mâna cu o strîngere lipsită de afecțiune.

Conversația continuă în engleză, limba folosită de gazdă în relațiile ei cu Ulises.

— Domnul este marinar ? întrebă acesta pentru a-și risipi îndoielile.

Monoculul nu se clinti din orbita sa, dar un tremur ușor de surpriză părea a-i încreți convexitatea luminoasă. Gazda se grăbi să răspundă :

— Conte este un diplomat ilustru care acum se află în concediu și-și îngrijește sănătatea. A călătorit mult, dar nu este marinar.

Și-și continuă explicațiile. Kaledin era o familie rusă nobilă, din timpul mării Ecaterina. Gazda, fiind poloneză, se împrietenise cu ei de mulți ani. Și se opri, cedîndu-i locul lui Kaledin în conversație.

La început, contele se arătă rece și cam disprețuitor, ca și cum nu putea să se dezbare de răceala sa diplomatică. Dar încetul cu încetul această răceală dispăru.

Cunoștea de la *distinsa lui prietenă, doamna Talberg*, multe din aventurile nautice ale lui Ferragut. Pe el îl interesau oamenii de acțiune, eroii oceanului.

Ulises remarcă îndată la nobilul său interlocutor o afecțiune călduroasă, o dorință de a se face agreabil, asemănătoare cu cea a gazdei. Ce casă minunată era aceea, în care toți se străduiau să-i fie simpatici căpitanului Ferragut !

Contele, zîmbind cu amabilitate, nu mai vorbi în engleză și i se adresă îndată în spaniolă, de parc-ar fi păstrat această surpriză finală pentru a-i cîștiga simpatia, măgulindu-l în mod irezistibil.

— Am trăit în Mexic, zise pentru a explica faptul că vorbea această limbă. Am făcut o călătorie lungă prin insulele Filipine, când eram în Japonia.

Ulises nu prea navigase pe mările Extremului Orient. Navigase numai de două ori spre porturile chineze și nipone, dar știa destule lucruri pentru a întreține conversația cu acest călător, care arăta un anumit rafinament de artist în gusturile sale. Preț de o jumătate de oră, prin ambianța vulgară a salonului trecură rînd pe rînd descrieri de pagode enorme, cu acoperișuri suprapuse, vibrînd în briza mării ca o harpă, cu șirurile lor de clopoței; idoli monstruoși sculptați în aur, în bronz sau în fildeș, case de hirtie, tronuri de bambus, mobilier cu încrustații de sedef, paravane cu șiruri de berze în zbor.

Gazda dispăru, speriată de acest dialog, din care putea să ghicească doar cîteva cuvinte. Freya, nemișcată, cu ochii întredeschiși, și cu un genunchi între mîinile-i încrucișate, rămase deoparte, înțelegînd conversația, dar fără a interveni, ca și cum s-ar fi simțit jignită de uitarea în care o lăsau cei doi bărbați. În cele din urmă, se retrase discret, urmînd chemarea unei mîini ce se ivise pe după o draperie. Gazda pregătea ceaiul și cerea ajutor.

Conversația continuă, fără a ține seama de absența celor două femei. Kaledin lăsase mările asiatice pentru a trece în Mediterană și stăruia asupra ei cu o insistență admirativă. Alt motiv de afecțiune pentru Ferragut, care-l găsea din ce în ce mai simpatic, în ciuda purtării lui cam glaciale.

Își dădu seama dintr-o dată că nu mai era contele rus cel care vorbea, căci, cu întrebări scurte, puse cu siguranță, îl făcea pe el să vorbească, ca și cum l-ar fi supus unui examen.

Mulțumi pentru dovezile de interes pe care le arăta acest mare călător pentru mîca *mare nostrum*, și mai ales pentru particularitățile bazinului său occidental, pe care dorea să le cunoască în toate amănuntele.

Putea să întrebe oricît voia. Ferragut cunoștea ca nimeni altul milă cu milă toată coasta spaniolă, franceză și italiană, atît la suprafață cît și în adîncime.

Kăledin, poate pentru că locuia în Neapole, stăruind asupra părții mediteraneene cuprinsă între Sardinia, Italia de sud și Sicilia, ori cea pe care anticii o numiseră Marea Tireniană... Cunoștea căpitanul Ferragut insulele puțin umblate și aproape pierdute din fața Siciliei?

— Eu cunosc totul, afirmă acesta cu mândrie.

Și fără a înțelege exact dacă era vorba numai de curiozitatea contelui sau dacă voia să-l supună unui examen interesat, vorbi și iar vorbi.

Cunoștea arhipelagul insulelor Lipari, cu minele de sulf și de piatră ponce, grup de culmi vulcanice care ies la suprafața apei din adâncimile Mediteranei. Aici îl așezaseră anticii pe Eol, stăpînul vîntului; aici se află vulcanul Estromboli vomitînd bulgări enormi de lavă, care ies la suprafață cu un zgomot de tunet. Bulgării de lavă spongioasă cad din nou în coșurile craterului sau se rostogolesc pe povișul muntelui, cufundîndu-se în valuri.

Mai la vest, izolată și solitară într-o mare fără stînci la suprafață, se află Ustica, o insulă vulcanică și abruptă pe care au colonizat-o fenicienii și care a servit drept refugiu piraților sarazîmi. Populația ei este puțină la număr și săracă. Nu este nimic de văzut acolo, în afara anumitor scoici fosile care-l interesează pe oamenii de știință...

Dar contele se arată interesat de acest crater mort și singuratic în mijlocul unei mări pe unde umblau numai bărcile de pescuit.

Ferragut văzuse, de asemenea, cu toate că de departe, acostînd în portul Trapani, arhipelagul Egadelor, unde există pescării mari de ton. Debarcase o dată în insula Pantelaria, situată la jumătatea drumului între Sicilia și Africa. Era un con vulcanic foarte înalt ce se cufunda în mijlocul strîmtorii, la poalele căruia existau lacuri alcaline, aburi sulfuroși, ape termale și construcții preistorice din blocuri mari de piatră, asemănătoare cu cele din Sardinia și din Baleare. Vapoarele care se duceau la Tunis și la Tripoli luau încărcătură de stafide, singurul export al acestei antice colonii feniciene.

Între Pantelaria și Sicilia, solul submarin se înalță considerabil, păstrînd pe spinarea lui un strat acvatic care în unele locuri avea numai doisprezece metri grosime. Era marele banc numit Bancul Aventurei, umflătură vulcanică, dublă insulă inundată, pedestalul submarin al Siciliei.

Și Bancul Aventurei păru că-l interesează pe conte.

— Cunoașteți bine Mediterana, zise pe un ton de aprobare.

Ferragut ar fi vorbit în continuare, dar intrară cele două doamne cu o tavă pe care se aflau serviciul de ceai și mai multe farfurii cu prăjituri. Căpitanului nu i se păru a fi ciudată lipsa oamenilor de serviciu. Gazda și prietena sa erau pentru el femei cu obiceiuri extraordinare, și găsea că tot ceea ce făceau ele este logic și firesc. Freya servi ceaiul cu o grație sfielnică, de parc-ar fi fost fiica familiei.

Petrecură restul după-amiezii vorbind despre călătorii îndepărtate. Nimeni nu pomeni de război nici de preocupările care frământau Italia în perioada aceea : de a-și păstra neutralitatea ori de a intra în război. Păreau a trăi într-un loc inaccesibil, la mii de leghe de orice mulțime omenească.

Cele două femei îl tratau pe conte cu o familiaritate în limitele manierelor alese, ca pe o persoană din lumea lor ; dar marinarul crezu că observă în anumite momente că le era frică de el.

La căderea serii, acest personaj se ridică de la locul său, și Ferragut făcu același lucru, înțelegînd că trebuia să pună capăt vizitei. Contele se oferî să-l însoțească. În timp ce se despărțea de gazdă, mulțumindu-i cu vorbele cele mai politicoase că-i dăduse prilejul să-l cunoască pe căpitan, acesta simți că Freya îi strîngea mîna într-un mod semnificativ.

— Ne vedem la noapte, șopti încet, abia mișcînd buzele. Mă voi întoarce tirziu... Așteaptă-mă.

Oh, ce fericire !... Ochii, zîmbetul, strîngerea de mînă însemnau mult mai mult pentru el.

Niciodată n-a făcut o plîmbare atît de plăcută ca acum, cînd mergea pe străzile din Chiaia alături de Kaledin, îndreptîndu-se spre țarm.

Ce spunea bărbatul acela ? Lucruri nefinse, ca să nu tacă ; dar lui i se păruă observații de profundă înțelepciune. I se părea că are glasul armonios și mângietor. Găsea că totul este, de asemenea, frumos : lumea care trecea pe străzi, larma specific napolitană din amurg, marea întunecată, viața întreagă.

Se despărțiră în fața hotelului. În ciuda dovezilor de prietenie, contele plecă fără a-i spune unde locuia.

„Nu contează, se gândi Ferragut. Ne vom întâlni din nou în casa doamnei doctor.“

Restul timpului fu agitat, oscilînd între speranță și nerăbdare. Nu voia să mănînce ; de emoție, îi pierise pofta de mîncare... Și, odată așezat la masă, mîncă mai mult ca oricînd, cu lăcomie.

Trebuia să se plimbe, să stea de vorbă cu cineva, ca să treacă timpul mai repede și să-și înșele neliniștea așteptării. Ea nu se va întoarce la hotel decît foarte tîrziu... Și, deși știa lucrul acesta, se retrase în camera sa mai devreme ca de obicei, crezînd, cu o lipsă de logică superstițioasă, că în felul acesta Freya ar veni mai repede.

În cameră, primul gest fu unul de orgoliu. Se uită la tavan, fiindu-i milă de marinarul îndrăgostit care locuise la etajul de sus acum o săptămînă. Bietul om ! Cum își mai bătuseră joc de el !... Ulises se admiră pe el însuși ca pe o persoană complet nouă, fericită și triumfătoare, despărțit de cealaltă printr-o perioadă dureroasă de umilințe și eșecuri pe care nu voia să și le amintească.

Ceasurile foarte lungi ale celui ce așteaptă cu nerăbdare !... Se plimbă fumînd, aprinzîndu-și țigara de la mucusul celeilalte. Pe urmă deschise fereastra ca să iasă fumul de tutun tare. Ei îi plăceau numai țigările orientale... Și cum mirosul înțepător al havanei din tutun bun și tare persista, căută mult în valijoara de toaletă, împrăștiind deasupra patului mai multe sticlute de parfum uitate de multă vreme.

Un alt gînd îi făcu așteptarea și mai amară. Cea care urma să sosească nu știa, poate, care era camera lui. Nu era sigur că i-a dat adresa cu destulă claritate. Se putea să fi greșit... Începu să creadă că, într-adevăr, greșise.

Teama și nerăbdarea îl făcură să deschidă ușa, așezându-se pe coridor să se uite de departe la camera încuiată a Freyei. De fiecare dată când răsunau pași pe scară ori când scirția grila ascensorului, marinarul bărbos se înfiora cu o neliniște copilărească. Voia să se ascundă și în același timp să se uite să vadă dacă nu cumva sosea ea.

Cei ce locuiau la același etaj îl văzură, când se retraseră în camerele lor, stînd în cele mai ciudate atitudini. Uneori rămînea hotărît pe coridor, ca unul ce-i așteaptă pe oamenii de serviciu și a obosit chemîndu-i în zadar. Alteori îl surprindeau scoțînd capul pe ușa întredeschisă și retrăgîndu-se în grabă. Un bătrîn conte italian îi adresă cînd trecu un zîmbet de înțelegere și de solidaritate...

Ghicise secretul! Aștepta, fără îndoială, pe una din domnișoarele hotelului.

În cele din urmă intră în cameră dar lăsă ușa deschisă... Un dreptunghi de lumină puternică ce se proiecta pe dușumea și pe peretele din față o va conduce pe Freya, arătîndu-i drumul.

Dar nu putu să păstreze prea mult timp nici acest indiciu. Dame îmbrăcate sumar cu un chimoro, domni în pijama se strecurau pe coridor în mod discret, călcînd ușor în papucii moi, toți în aceeași direcție, aruncînd o privire minioasă spre ușa luminoasă care dezvăluia secretul mizeriei lor corporale.

Trebui să închidă ușa. Deschise o carte, și-i fu cu neputință să citească două paragrafe la rînd. Ceasul lui arăta miezul nopții.

— Nu va veni!... Nu va veni! zise cu disperare.

Îi veni altă idee, ca o alinare parcă. Era imposibil ca o persoană discretă ca Freya să se încumete să înainteze pînă în camera lui văzînd lumină pe sub ușă. Dragostea are nevoie de întuneric și de mister. În afară de asta, așteptarea aceasta atît de vizibilă putea să atragă vreun curios.

Întoarse comutatorul electric și căută patul în întuneric, întinzîndu-se cu zgomot pentru ca toată lumea să creadă că se culca. Întunericul îi readuse speranța.

— Va veni... Va sosi dintr-o clipă în alta.

Se ridică iarăși cu grijă, fără să facă zgomot, călcînd în virful picioarelor. Trebuia să-i înlesnească intrarea. Lăsă ușa puțin întredeschisă, pentru a evita zgomotul giratoriu al ivărului. Un scaun îi susținu marginea ușor sprijinită în dreptul pragului.

Se mai ridică de cîteva ori ; de fiecare dată se dezbrăca de o parte din veșminte. Așa va aștepta mai bine-

Se întinse pe pat gata să rămînă de veghe toată noaptea, dacă era nevoie. Nu trebuia să doarmă ; nu voia să doarmă ; așa îi poruncea voința... Și după o jumătate de oră dormea adînc, fără a ști în ce clipă se lăsase să alunece în brațele blinde ale somnului.

Se deșteptă imediat, de parcă cineva i-ar fi dat o lovitură de băț în cap. Urechile îi țiuiau... Era impresia bruscă a celui ce adoarme fără dorința de a dormi și se simte neliniștit cînd se trezește. Zăbovi cîteva clipe pînă-și dădu seama de situația sa. Apoi își aminti totul dintr-o dată... Singur ! Ea nu sosise !... Nu știa dacă trecuseră minute sau ceasuri întregi.

Altceva, în afară de neliniște, îl făcuse să-i piară somnul. Desluși în întunericul tăcut ceva real care se apropia. Pe coridor părea că umblă un mic șobolan. Pantofii așezați în fața unui canat al ușii alunecară cu un scîrțîit ușor. Ferragut avu impresia vagă de aer ce se deplasa odată cu înaintarea înceată a corpului său.

Ușa se deschise ; scaunul se dădu înapoi încetul cu încetul, împins ușor. În obscuritate, se desluși o umbră ce se mișca, mult mai întunecată și mai densă.

— Stai liniștit ! șopti un glas stins, de fantomă ; un glas de pe lumea cealaltă. Sînt eu.

Dar Ferragut sărise jos din pat, întinzînd mîinile în întuneric. Dădu peste niște brațe goale și suple ; pe urmă simți frăgezimea gingașă a cărnii înfășurată în vâluri.

Instinctiv, duse mîna dreaptă la perete, și se făcu lumină.

Sub fascicolul de lumină era ea, altă Freya, deosebită de cea pe care-o văzuse mereu, cu părul bogat căzîndu-i în bucle pe umeri, complet goală sub o tunică asiatică ce-o învăluia ca un nor.

Nu era chimonoul japonez vulgarizat de comerț. Era croită dintr-o singură bucată de pînză indiană brodată cu

flori fantastice și pliată capricios. Prin țesătura-i subțire se zărea atingerea cărnii fine, ca și cum ar fi fost un veșmînt de aer multicolor. Ea protestă murmurînd. Apoi imită gestul lui Ulises întinzînd o mînă spre perete... Și se făcu întuneric.

El simți că în jurul gîtului i se încolăceau ca niște tentacule irezistibile brațele ei suverane, și că o gură dominatoare punea stăpînire pe gura lui ca în Acvariu... Și căzu sub această mîngiere de fiară, cu judecata pierdută, uitînd de restul lumii, coborînd și iar coborînd într-o mare de senzații noi, ca un naufragiat mulțumit de soarta lui... Dar de data asta ajunsese la capăt.

Se deșteaptă simțind o rază de soare pe față. Fereastră, ale cărei perdele uitase să le tragă, era albastră : albastră fiindcă oglindea cerul în partea de sus și albastră fiindcă oglindea mare prin geamurile pe jos.

Se uită alături de el... Nimeni ! Pentru o clipă crezu că visase. Dar parfumul slab al părului ei se simțea încă pe pernă. Patul răvășit păstra încă urma trupului ei... Atunci își aduse aminte, ca pe una din vedeniile acelea șterse dinspre dimineață care animă ultimele ceasuri de somn, că peste trupul lui trecuse un altul, cu grijă să nu-l trezească ; un sărut de despărțire care-l făcuse să întredeschidă ochii, închizîndu-i din nou ; zgomotul unei uși.

Cînd se deșteaptă de-a binelea se simți vesel și-și aminti de ceasurile dulci din noapte petrecute în taina întunericului. Era obosit ; picioarele-i șovăiră cînd atinseseră podeaua, și totuși nu se simțise niciodată atît de puternic și de fericit.

Vocea lui de bariton răsună la fereastră, cîntînd o melodie din Neapole. Oh, ținut minunat ! golf încîntător !... Acela era locul cel mai frumos din lume. Satisfăcut și mîndru de soarta lui, ar fi vrut să îmbrățișeze valurile, insulele, orașul, Vezuviul.

Clopoțelul sună cu nerăbdare pe coridor. Căpitanului Ferragut îi era foame : simțea foamea celui ce n-a mîncat, foamea naufragiatului care și-a epuizat toate rezervele organismului.

Îmbrățișă cu o privire de căpcăun cafeaua cu lapte, pîinea din belșug și untul subțire pe care i le aduse chel-

nerul. Lucru puțin pentru el !... Și când ataca totul cu lăcomie, ușa se deschise și intră Freya, îmbujorată, refăcută, pentru că de-abia făcuse baie, și îmbrăcată bărbătește.

Tunica din pinză asiatică fusese înlocuită cu o pijama bărbătească de mătase violet. Pantaloniul avea manșetele ridicate deasupra unor papuci albi, lăsând să i se vadă picioarele goale. În dreptul inimii avea brodată o monogramă, ale cărei litere Ulises n-a putut să le deslușească. Deasupra monogramei își arăta colțul o batistă, ieșind din răscoiala buzunarului. Părul bogat răsucit în creștetul capului și curbele voluptoase pe care le lua mătasea în anumite locuri ale îmbrăcăminții bărbătești erau singurul lucru care dezvăluia femeia.

Căpitanul uită de micul dejun, entuziasmat de această noutate. Era o a doua Freya, un paj, un androgin adorabil !... Dar Freya îi respinse mîngîierile, silindu-l să se așeze.

Intrase cu o expresie întrebătoare în ochi. Simțea neliniștea oricărei femei la a doua întâlnire de dragoste. Dorea să ghicească impresiile lui, să se convingă de grațitudinea lui, să aibă siguranța că beția primului ceas de dragoste nu se risipise în lipsa ei.

În timp ce marinarul începea să mănînce din nou cu familiaritatea unui amant ce-a izbutit să-și posede iubita și nu mai trebuie să-și ascundă nevoile de toate zilele, ea se așază într-un *chaise longue* vechi, aprinzînd o țigară.

Se cuibări în acest loc, cu genunchii la piept, cuprîndu-i cu brațul. Apoi își sprijini capul pe genunchi, și rămase așa îndelung, fumînd, cu ochii ațintiți la mare. Se ghicea că urma să spună ceva important, ceva ce-i sta pe limbă și trebuia rostit.

În cele din urmă vorbi cu încetineală, uitîndu-se mereu la golf. Din cînd în cînd ieșea din această stare contemplativă pentru a-și aținti ochii asupra lui Ulises, măsurînd efectul cuvintelor sale.

Acesta nu se mai ocupa deloc de tava cu micul dejun, presimțind apropierea unui lucru foarte important.

— Ai jurat că vei face pentru mine tot ceea ce o să-ți cer... Nu vrei să mă pierzi pentru totdeauna...

Ulises protestă. S-o piardă ?... Nu putea să trăiască fără ea.

— Îți cunosc viața dinainte : mi-ai povestit-o... Tu însă nu știi nimic despre mine, și trebuie să afli, din moment ce sînt a ta...

Marinarul încuviință din cap : nimic mai adevărat.

— Te-am înșelat, Ulises... Nu sînt italiancă.

Ferragut zîmbi. Dacă înșelătoria însemna numai atît !... Din ziua în care și-au vorbit pentru prima dată, ducîndu-se la Pestum, ghicise că mințise în privința naționalității ei.

— Mama era italiancă. Îți jur... Dar tatăl, nu...

Se opri o clipă. Marinarul o ascultă cu interes, cu spatele la masă.

— Sînt nemțoaică și...

PĂCATUL LUI FERRAGUT

Toni se deștepta în fiecare dimineață când se crăpa de ziuă, încercînd o senzație de surpriză și de descurajare.

— Tot în Neapole ! zicea uitîndu-se pe ferestruica de la cabină.

Apoi număra zilele. Trecuseră zece zile de cînd se terminaseră reparațiile și *Mare Nostrum* ancorase în portul comercial.

„Încă douăzeci și patru de ore“, adăuga secundul în gînd.

Și-și relua viața monotonă, plimbîndu-se pe puntea vaporului pustiu și mort, fără a ști ce să facă, uitîndu-se disperat la celelalte vapoare care-și clătinau antenele de încărcătură, înghițind cutii și baloți, începînd să scoată pe coșuri fumul ce anunța că vor pleca în curînd.

Avea remușcări cînd calcula cît ar fi cîștigat vaporul dacă ar fi navigat. Folosul era pentru căpitan, dar asta nu-l împiedica să-și facă singe rău pentru banii pierduți.

Nevoia de a-i spune cuiva părerile lui, de a protesta cu glas tare împotriva acestei inerții jalnice, îl împingea spre domeniile lui moș *Caragòl*. În ciuda deosebirilor de rang, secundul îl trata cu o familiaritate afectuoasă pe bucătar.

— Ne desparte o prăpastie ! zicea Toni cu gravitate.

Prăpastia era o metaforă reținută din lectura ziarelor radicale, și făcea aluzie la credința fierbinte și naivă a bătrînului. Dar dragostea pentru căpitan, faptul că toți erau din părțile Valenciei și vorbeau în valenciană cînd își spuneau lucruri numai de ei știute, îi făcea pe cei doi să se caute instinctiv. Moș *Caragòl* era pentru Toni omul cel mai deștept de la bord... după el.

De cum se oprea în ușa bucătăriei, sprijinind un cot de toc și ascunzînd cu trupul lui lumina soarelui, bătrînul

punea mîna pe sticla de coniac pregătind un *refresco*¹ sau un *caliente*² în onoarea secundului.

Beau cu încetineală, savurînd băutura și plîngîndu-se de imobilitatea vasului *Mare Nostrum*. Făceau socoteli ca și cum vaporul ar fi fost al lor. Atîta timp cît nava fusese în reparații, purtarea căpitanului ar fi putut fi tolerată.

— Englezii plăteau bine, zicea Toni. Dar acum nu plătește nimeni, vasul stă fără să cîștige, și pierdem zi după zi. La cît se ridică pierderile ?

El și bucătarul calculau în amănunțime cît costa întreținerea navei, sperîndu-se cînd ajungeau la total. O zi de stagnare însemna mai mult decît cîștigau amîndoi într-o lună.

— Situația asta nu mai poate continua, protesta Toni.

Indignarea îl duse de mai multe ori pe uscat, în căutarea căpitanului. Se temea să-i vorbească, socotind că este lipsă de disciplină să se amestece în conducerea vasului, și născocea cele mai absurde pretexte pentru a-l aborda pe Ferragut.

Îl privi cu antipatie pe portarul hotelului, fiindcă întotdeauna îi răspundea că Ulises plecase. Acest individ cu aer de codoș trebuia să aibă o vină mare în întîrzierea plecării : așa îi spunea inima.

Ca să nu-și bage-n cîrd cu el și să nu ridă cu prefăcătorie cînd îl vedea așteptînd ore întregi în vestibul, își alegea un loc în stradă, pîndind intrările și ieșirile lui Ferragut.

De trei ori a reușit să stea de vorbă cu el și de fiecare dată s-a ales cu același lucru. Căpitanul se bucura mult că-l vede, ca și cum ar fi fost o apariție din trecut căreia putea să-i comunice bucuria fericirii lui debordante.

Îl asculta pe secund, bucurîndu-se că totul mergea bine pe vas. Și cînd Toni, cu glas bîlbîit, îndrăznea să-l întrebe data plecării, Ulises își ascundea nehotărîrea sub un ton prudent. Aștepta o încărcătură foarte valoroasă... Cu cît așteptau mai mult, cu atît vor cîștiga mai mulți

¹ Băutură răcoritoare (sp.).

² Băutură foarte tare (sp.).

bani... Dar cuvintele sale nu-l convingeau pe Toni. Iși aducea aminte de protestele căpitanului, cu cincisprezece zile în urmă, din cauză că nu găsea încărcătură bună la Neapole, și de dorința lui de a pleca fără a mai pierde timpul.

Cînd se întorcea la bord, secundul îl căuta pe moș *Caragòl* și amîndoi comentau împreună schimbarea șefului lor. Toni îl văzuse alt om parcă : fără barbă, îmbrăcat cu ceea ce avea mai bun la el, arătînd prin felul în care se gătise o grijă minuțioasă, o voință fermă de a plăce. Pilotului i se păruse chiar că simțise un anume par-fum femeiesc, același cu al vizitatoarei blonde.

Vestea aceasta era nemaipomenită pentru moș *Caragòl*.

— Căpitanul Ferragut parfumat !... Căpitanul mirosind a... c... !

Și ridica brațele, în timp ce ochii săi miopi căutau sticlele de rachie și ulcioarele de ulei pentru a le lua drept martore ale indignării lui.

Cei doi bărbați erau de acord : găsiseră cauza tristeții lor. Ea purta toată vina, ea era cea care avea să țină vasul ca vrăjit în portul ăsta, cine știe pînă cînd, cu puterea ei irezistibilă de vrăjitoare.

— Ah, femeile !... Diavolul umblă ca un cîine învățat să stea în poală în urma fustelor lor... Sînt putreziciunea vieții noastre.

Și bucătarul rănit în castitatea lui, mîrios, continua să arunce împotriva femeilor injurii și blesteme, la fel cu cele ale primilor preoți ai bisericii.

Intr-o dimineață, marinarii care frecau puntea strigară de la prora la pupa : „Căpitanul !“ Îl vedeau apropiindu-se într-o barcă și vestea răsună în cabine și pe coridoare, dînd o nouă putere brațelor, însufletînd chipurile somnoroase. Secundul ieși pe punte și *Caragòl* scoase capul pe ușa bucătăriei.

De la prima vedere Toni presimți că urma să se întîmple ceva important. Căpitanul avea un aer plin de viață. În același timp văzu în amabilitatea exagerată a zîmbetului său dorința de a seduce, de a impune cu blîndețe ceva ce socotea a fi îndoielnic de acceptat.

— O să fii mulțumit, zise Ferragut dîndu-i mîna. Cu-rînd vom pleca.

Intrară în salon. Ulises se uită cu o oarecare uimire la vasul său, ca și cum s-ar fi întors pe el după o călătorie lungă. Găsea că arată altfel; ochii săi descoperiră amănunte care nu-i atrăseseră niciodată atenția.

Recapitulă, ca într-o fulgerare cerebrală, tot ceea ce se întâmplase în mai puțin de două săptămîni. Putu să-și dea seama pentru prima dată de marea schimbare din viața lui, de cînd Freya venise să-l caute pe vapor.

Se văzu în camera de la hotel, în fața ei, îmbrăcată bărbătește, fumînd și privind golful.

— Eu sînt nemțoaică și...

Avea să-i explice fără a mai sta pe gînduri viața ei misterioasă, mergînd pînă în amănunte ce puteau fi mai puțin înțelese.

Era nemțoaică și-și slujea țara.

Războiul modern ridică națiuni întregi; nu este, ca în alte secole, o ciocnire de minorități profesionale restrînse care au drept ocupație lupta. Toți bărbații viguroși se duceau pe front; ceilalți munceau în centrale industriale transformate în ateliere de război. Și la această activitate generală luau parte și femeile, care-și slujeau patria muncind în fabrici și în spitale, ori făcînd uz de inteligența lor dincolo de frontierele țării.

Ferragut, surprins de această revelație brutală, rămase tăcut, și, în cele din urmă, se încumetă să-și dezvăluie gîndul.

— După cum spui ești spioană?...

Ea primi cuvîntul cu dispreț. Era un termen învechit care-și pierduse primul lui înțeles. Spionii erau cei care în alte timpuri, cînd numai soldații de profesie luau parte la război, intrau în mod voluntar sau din interes în operațiuni, surprinzînd pregătirile dușmanului. Acum, odată cu mobilizarea în masă a popoarelor, dispăruse fostul spion de meserie, demn de dispreț și josnic, care înfrunta moartea pentru bani. Existau numai patrioți dornici să muncească pentru țara lor, unii cu arma în mînă, alții folosindu-se de viclenie sau exploatîndu-și farmecele.

Ulises rămase descumpănit în fața acestei teorii.

— Atunci, prietena ta...? Întreabă iarăși, bănuind ceea ce putea fi doamna cea impozantă.

Freya răspunse în cuvinte pline de entuziasm și respect. Prietena ei era o patriotă ilustră, o savantă care-și punea toate calitățile în slujba țării sale. O adora. Era protectoarea ei : o salvase în momentele cele mai grele din viața ei.

— Și contele ? întrebă în continuare Ferragut.

Aici femeia făcu un gest de reținere.

— Și el este un mare patriot... Dar să nu vorbim despre el.

În cuvintele ei deslușeau respectul și teama. Se ghicea dorința ei de a nu se ocupa de acest înalt personaj.

O tăcere lungă. Freya, ca și cum s-ar fi temut să-l lase să stea pe gânduri, rupse tăcerea pe neașteptate cu vorba ei pasionată.

Cele două femei se refugiaseră în Neapole de la Roma, departe de intrigile și cleветirile capitalei. Italienii se certau între ei : unii erau partizanii războiului, ceilalți, ai neutilității. Nimeni nu voia să ajute Germania, fosta lor aliată.

— Și cât de mult i-am protejat ! exclamă. Popor fals și ingrât !...

Gesturile și cuvintele ei readuseră în memoria lui Ulișes chipul celeilalte femei tunind și fulgerind împotriva pământului italian de la fereastra vagonului, în prima zi când își vorbiseră.

Când l-au întâlnit pe marinar, cele două femei se aflau la Neapole și-și înșelau așteptarea inutilă făcând călătorii în localitățile din apropiere.

— Eu păstram o bună amintire despre tine, continuă Freya. Am ghicit din prima clipă că prietenia noastră se va termina așa cum s-a terminat...

Desluși în privirea lui o întrebare.

— Știu ceea ce-mi vei spune. Te miri pentru că te-am făcut să aștepti atât de mult, pentru că te-am făcut să suferi din pricina capriciilor mele... Te iubeam și, în același timp, voiam să te îndepărtez. Pentru mine erai o atracție dar și o piedică. Mi-a fost frică să te amestec în treburile mele... În afară de asta, eu trebuie să fiu liberă, să mă pot dedica îndeplinirii misiunii mele.

Făcu altă pauză lungă. Privirea Freyei se fixă în ochii amantului cu o tenacitate extraordinară. Voia să-i pă-

trundă gîndurile, să-și dea seama de maturitatea pregătirii lui înainte de a risca lovitura decisivă. Examenul se dovedi satisfăcător.

— Și acum, că mă cunoști, zise cu o încetineală dureroasă, pleacă !... Tu nu poți să mă iubești ; sînt o spioană, cum zici ; o ființă demnă de dispreț... Știu că nu poți să mă mai iubești după cele ce ți-am dezvăluit. Retrage-te pe vaporul tău, ca eroii din legende ; nu ne vom mai revedea. Toată dragostea noastră a fost un vis frumos... Lăsa-mă singură. Nu știu ce soartă voi avea ; dar ceea ce mă interesează este liniștea ta.

Avea ochii plini de lacrimi. Se lăsă să cadă cu fața în jos pe divan, ascunzîndu-și chipul în palme, în timp ce plînsul îi zguduia sinuozitățile frumoase ale spatelui.

Ulises, mișcat de durerea ei, admiră în același timp perspicacitatea Freyei care-i ghicea toate gîndurile. Glasul sfatului cel bun, glasul acela de om cuminte care vorbea în jumătatea creierului său întotdeauna cînd căpitanul se vedea într-un moment greu, începuse să strige, scandalizat, la primele dezvăluiri ale acestei femei :

„Ferragut, fugi !... Te-ai vîrit într-o mare încurcătură. Relațiile cu asemenea oameni nu sînt pe potrivă ta. De unde și pînă unde ai tu de-a face cu țara aventuriei ăsteia ? De ce să înfrunți atîtea primejdii pentru o cauză care nu te interesează deloc ?... Dorința ta s-a împlinit. E bine să fi egoist, fiul meu !“

Dar glasul celeilalte emisfere mintale, glasul acela lăudăros și nebun care-l îndemna să se îmbarce pe vasele sortite să piară în naufragiu, să disprețuiască primejdia pentru plăcerea de a-și pune puterea la încercare îi dădu, de asemenea, sfaturi. A părăsi o femeie însemna o lașitate. Numai un fricos putea să facă lucrul acesta... Mai ales că nemțoaica asta părea că-l iubește atît de mult !...

Și, cu exuberanța lui meridională, o îmbrățișă și o ridică în sus, dîndu-i la o parte buclele ce-i căzuseră pe frunte, mîngiind-o ca pe un copil bolnav, sorbindu-i lacrimile cu sărutări nesfîrșite.

Nu, n-o va părăsi !... Ba mai mult : era gata s-o apere de toți dușmanii pe care-i avea. Nu știa cine erau acești

dușmani ; dar dacă avea nevoie de un bărbat care s-o apere, acela va fi el...

În zadar îl muștra glasul cel înțelept în timp ce formula asemenea oferte. Se compromitea orbește ; poate că aventura aceasta avea să fie cea mai îngrozitoare din viața lui... Dar pentru a-i potoli scrupulele, glasul celălalt striga : „Ești un cavaler, și un cavaler nu părăsește, din teamă, o femeie, la câteva ore după ce i-a oferit trupul ei. Înainte, căpitane !“

O scuză de egoism laș apără în cugetul său croit dintr-o singură bucată. El era spaniol, era neutru, n-avea nici o legătură cu disputa din centrul Europei. Secundul său îi vorbise uneori despre solidaritatea de neam, despre solidaritatea popoarelor latine, de nevoia de a sfârși cu militarismul, de a face război pentru ca să nu mai fie niciodată război... Naivități de cititor credul ! El nu era nici englez, nici francez. Nu era nici neamț ; dar femeia pe care-o iubea el era, și n-avea s-o părăsească pentru niște antagonisme care pentru el nu prezentau nici un interes.

Freya nu trebuia să plîngă. Amantul zise în repetate rînduri că dorea să trăiască mereu lângă ea, că n-avea de gînd s-o părăsească pentru ceea ce spusese, și chiar își dădu cuvîntul de onoare, ca dovadă c-o va ajuta în tot ce socotește că-i este pe măsura puterilor și demn de el.

Așa își hotărî soarta căpitanul Ulises Ferragut, fără a sta pe gînduri.

Cînd amanta lui îl duse iar în casa prietenei sale, fu primit de parcă ar fi făcut parte din familie. Nu mai avea de ce să-și ascundă naționalitatea. Freya o numi simplu *Frau Doktor*. Iar ea, cu un entuziasm verbal de profesoară, sfîrși prin a-l convinge pe marinăr, explicîndu-i dreptul și motivul țării sale de a intra în război cu jumătate din Europa.

Biata Germanie a fost nevoită să se apere. Kaiserul era omul păcii, cu toate că, timp de mulți ani, pregătise o putere militară capabilă să distrugă întreaga omenire. Toți provocaseră Germania, toți porniseră primii la atac. Obraznicii de francezi, cu mult înainte de declararea răz-

boiului, trimeteau nori de avioane deasupra orașelor germane, bombardându-le.

Ferragut clipi de surprins ce era. Lucrul acesta era nou pentru el. Posibil să se fi petrecut în timp ce el naviga în largul mării. Forța verbală a lui Frau Doktor nu-i îngădui să aibă vreo îndoială... În afară de asta, doamna aceea trebuia să cunoască lucrurile mai bine decît cei ce trăiesc pe mare.

Apoi apăruse provocarea englezească. Precum un trădător de melodramă, guvernul britanic începuse să pregătească războiul de multă vreme, dar nu voise să se arate pînă în ultima clipă. Și Germania, iubitoare de pace, trebuia să se apere de dușmanul acesta, cel mai rău dintre toți.

— Dumnezeu va pedepsi Anglia !... afirma Frau Doktor, uitîndu-se la Ulises.

Iar acesta, ca să n-o înșele în speranțele ei, dădea din cap curtenitor... Din partea lui, Dumnezeu putea s-o pedepsească.

Dar exprimîndu-se în felul acesta se simțea tulburat de o nouă dualitate. Englezii fuseseră buni camarazi ; își amintea cu plăcere de vremea cînd naviga ca ofițer la bordul vaselor britanice. În același timp, îi trezea în suflet o anumită neliniște puterea lor crescîndă, de nesezizat pentru oamenii de pe uscat, monstruoasă pentru cei ce trăiesc pe mare. Englezii erau un fel de stăpîni ai tuturor oceanelor ori bine instalați în toate punctele strategice sau comerciale de pe țărmuri.

Frau Doktor, ca și cum ar fi ghicit nevoia de a-i ațîța ura împotriva marelui dușman, făcea apel la amintirile istorice : strîmtoarea Gibraltar, luată de englezi ; actele de piraterie ale lui Drake ; galioanele din America de Sud capturate cu regularitate de flota britanică ; debarcările de pe coastele Spaniei, care perturbaseră viața peninsulei în alte secole. Anglia, cînd începuse să-și mărească teritoriile, pe vremea reginei Elisabeta, era cît Belgia. Dacă ajunsese să fie enormă, ajunsese pe seama spaniolilor și, mai apoi, a Olandei, pînă la a domina lumea întreagă.

Și Frau Doktor vorbea cu atîta vehemență despre aceste comise de Anglia contra Spaniei, încît marinarul, impreslonat, sfîrși prin a rosti pe neașteptate :

— Dumnezeu s-o pedepsească !

Dar aici reapărea navigatorul mediteranean, acel Ulises complicat și contradictoriu. Își aminti îndată de reparațiile vasului său, care trebuiau să fie suportate de Anglia.

„Dumnezeu s-o pedepsească... dar să aștepte puțin !“, șopti în sinea lui.

Impunătoarea Frau Doktor se înverșuna cînd vorbea despre țara în care trăia.

— Mandoliniști ! Bandiți ! strigă ea, ca întotdeauna, împotriva italienilor.

Tot ceea ce realizaseră îi datorau Germaniei. Împăratul Wilhelm fusese ca un tată pentru ei. Toată lumea știa lucrul acesta !... Și, cu toate acestea, cînd a izbucnit războiul, n-au vrut să-și urmeze foștii aliați. Acum diplomația germană trebuia să depună eforturi, nu pentru a-i păstra alături de Germania, ci pentru a opri o alianță cu adversarii. În fiecare zi primea știri de la Roma. Existau speranțe ca Italia să rămînă neutră. Dar cine putea să aibă încredere în cuvîntul ăstora ?... Și repeta ocările plină de minie.

Marinarul se obișnuia repede cu casa aceasta de parc-ar fi fost a lui. Rareori, cînd Freya se despărțea de el, se ducea s-o caute în salonul impunătoarei doamne care lua un aer de soacră binevoitoare față de Ulises.

În cîteva din vizitele sale se întîlni cu contele. Personajul taciturn îi întindea o mînă, păstrînd o anumită distanță din instinct. Ulises cunoștea acum adevărata lui raționalitate, și el știa lucrul acesta ; dar amîndoi continuară să accepte ficțiunea contelui Kaledin, diplomat rus. Cum tot ceea ce ținea de omul acesta impunea respect în casa lui Frau Doktor, Ferragut, atent cu egoismul său amoros, nu-și permitea să aibă nici o bănuială, respectînd indicațiile celor două femei.

Niciodată nu se socotise atît de fericit ca în zilele acelea. Încerca voluptatea monstruoasă a celui ce stă așezat la masă într-o sufragerie bine încălzită și vede pe

geam marea furtunoasă și un vapor ce se luptă cu valurile.

Vinzătorii de ziare anunțau bătălii groaznice în centrul Europei; orașele ardeau sub bombardamente, la fiecare douăzeci și patru de ore mureau mii și mii de ființe umane... Iar el nu citea nimic, nu voia să știe nimic. Trăia ca și când lumea ar fi dus o existență paradisiacă; sta uneori în așteptarea Freyei, evocînd în minte frumusețile trupului ei, rafinamentul și senzațiile noi pe care i le aduceau pasiunea lui; alteori, simțea realitatea, dar cu un extaz ce ștergea și suprima tot ce nu ținea de ei doi.

Ceva, totuși, îl scoase din egoismul său de îndrăgostit, ceva ce-i întuneca chipul, brăzdîndu-i fruntea cu un rid de îngrijorare, făcîndu-l să se ducă în cele din urmă la bordul navei.

După ce se așeză în salonul mare al vasului, în fața secundului său, își sprijini coatele pe masă și începu să tragă dintr-o țigară lungă pe care tocmai o aprinsese.

— Vom pleca foarte curînd, repetă cu o îngrijorare vizibilă. Vei fi mulțumit, Toni; cred că vei fi mulțumit.

Toni rămase împasibil. Aștepta ceva mai mult. Căpitanul, cînd pornea la drum, îi spunea întotdeauna portul de destinație și felul încărcăturii. De aceea, văzînd că Ferragut nu voia să adauge nimic, îndrăzni să întrebe:

— Mergem la Barcelona?...

Ulises șovăi, uitîndu-se spre ușă de parcă s-ar fi temut să nu fie auzit. Apoi se aplecă spre Toni.

Era vorba de un drum fără nici o primejdie, dar care trebuia să rămînă secret.

— Ți-o spun pentru că tu știi totul despre mine, fiindcă te socotesc ca din familia mea.

Secundul nu părea emoționat din pricina acestei dovezii de încredere. Rămase nepăsător, în timp ce în cugetul lui începea să se redeștepte neliniștea care-l tulburase cu cîteva zile înainte.

Căpitanul continuă să vorbească. Trăiau în vremuri de război și trebuiau să profite. Pentru amîndoi nu însemna o noutate să transporte armament. Transportase odinioară arme și muniții din Europa pentru o revoluție

din America de Sud. Toni îi povestise aventurile lui în golful Californiei pe cînd comanda o mică goeletă în care transporta insurgenții din provinciile septentrionale pornite împotriva guvernului din Mexic.

Dar secundul, în timp ce încuviința din cap, îl privea cu ochi întrebători. Ce-aveau să transporte în această călătorie ?...

— Toni, nu-i vorba de artilerie, nici de puști ; nici de muniții... Este un drum scurt și bine plătit, pentru care vom zăbovi puțin la întoarcerea noastră la Barcelona.

Se opri din mărturisirea sa, simțind o ultimă ezitare, și, în cele din urmă, adăugă, vorbind încet :

— Nemții plătesc !... Vom aproviziona cu carburanți submarinele pe care le au în Mediterană.

Contrar a ceea ce aștepta Ferragut, secundul său nu făcu nici un gest de surpriză. Rămase impasibil, ca și cum vestea aceasta ar fi fost fără înțeles pentru el. Apoi zîmbi ușor, ridicînd din umeri de parcă ar fi auzit ceva absurd... Nu cumva nemții aveau submarine în Mediterană ? Putea oare una din aceste mijloace de navigație, mică și fragilă, să facă un drum atît de lung, din marea Nordului pînă în strîmtoarea Gibraltar ?

Auzise de ravagiile pe care le făceau submarinele în apropierea Angliei ; dar într-o zonă redusă, în raza limitată de acțiune de care erau capabile. Mediterana, din fericire pentru vasele comerciale, se afla la adăpost de pînda lor înșelătoare.

Ferragut îl întrerupse cu o vehemență meridională. Omul acesta fanatic în pasiunile sale se exprima de parcă Frau Doktor ar fi vorbit prin gura lui.

— Tu te referi la submarine, Toni, la submarinele mici care existau la începutul războiului : țigări de oțel fragile, care navighează greu la suprafața apei și pot să se desfacă la cea mai mică lovitură... Dar acum există ceva mai mult : submersibilul, care este ca un submarin apărat de un corp de navă ce poate să înainteze ascuns între două ape și, în același timp, poate naviga la suprafață mai bine ca un torpilor... Tu nu știi de ce sînt în stare nemții. Sînt un popor mare, primul din lume !...

Și cu o exagerare impulsivă stăruie în a proclama grandoearea germană, de parcă i-ar fi revenit și lui o parte din această glorie distrugătoare.

Apoi, adăugă în mod confidențial, punind o mână pe brațul lui Toni :

— Îți spun numai ție ; tu ești singurul care cunoaște secretul, în afara persoanelor care mi l-au spus... Submersibilele germane vor intra în Mediterana. Noi vom ieși în întâmpinarea lor ca să le reînnoim rezerva de ulei și combustibil.

Tăcu, uitându-se fix la subalternul lui, în timp ce-i zîmbea pentru a-i învinge scrupulele.

Cîteva clipe nu știu ce să creadă. Toni sta gînditor, cu ochii în jos. Pe urmă se îndreaptă încetul cu încetul, părăsindu-și locul, și zise simplu :

— Nu !

Ulises se ridică și el de pe scaunul giratoriu, sub impulsul surprizei.

— Nu ?... De ce ?

El era căpitanul și toți trebuiau să 1 se supună. De aceea răspundea de vas, de viața echipajului, de soarta încărcăturii. În afară de asta, el era proprietarul : lui nu-i comanda nimeni, puterea lui nu avea margini. Din afecțiune prietenească, din obișnuință îl consulta pe secund, îi permitea să ia parte la afacerile lui, și Toni, cu o ingraturitudine nemaipomenită, îndrăzne să se revolte... Ce însemna asta ?...

Dar secundul, în loc să dea explicații, se mărginea să răspundă, din ce în ce mai îndărătnic și mai supărat :

— Nu !... Nu !

— Dar de ce nu ? insistă Ferragut, pierzîndu-și răbdarea, cu un tremur de minie în glas.

Toni, stăruind cu tărie în refuzul său, șovăia, încurcat, dezorientat, scărpinîndu-se în barbă, plecîndu-și ochii pentru a se gîndi mai bine.

Nu știa să se explice. Invidia ușurința cu care își găsea cuvintele căpitanul său. Cea mai simplă idee i se învîrtea mult în cap înainte de a o slobozi... Dar, în cele din urmă, încetul cu încetul, printre poticneli, își exprimă ura contra monștrilor acelora ai industriei moderne care pîngăreau marea cu crimele lor.

De fiecare dată cînd citea în ziare despre faptele lor de război în Marea Nordului, un val de indignare îi cuprindea conștiința de om simplu, sincer și drept. Atacau pe furiș, ascunși în apă și disimulîndu-și ochiul asasin și lung, asemănător cu antenele vizuale ale monștrilor din adînc. Această agresiune fără pericol părea să reînvie în sufletul său cugetele indignate a o sută de strămoși mediteraneeni, poate pirați și cruzi, dar care înfruntaseră dușmanul față în față, cu pieptul gol, cu securea în mînă și cu harponul de abordaj drept singure mijloace de luptă.

— Dac-ar torpila numai vasele înarmate ! adăugă. Războiul este o sălbăticie și trebuie să închidem ochii înaintea loviturilor sale trădătoare, luîndu-le drept fapte glorioase... Dar fac ceva mai mult : tu știi. Scufundă vase de comerț, vapoare de pasageri care transportă femei, copii...

Obrajii lui arși de soare căpătară culoarea cărămizii arse. Ochii-i străluciră cu o lumină albăstruie. Simțea aceeași minie pe care-o simțise cînd citise relatările despre primele torpilări de transatlantice mari pe coastele Angliei.

Vedea mulțimea fără apărare și pașnică îngrămădindu-se în bărcile ce se scufundau ; femeile, aruncîndu-se în mare cu cîte un copil în brațe ; toată învîlmășeala de moarte a catastrofei... Pe urmă, submarinul care urca la suprafață ca să-și contemple fapta ; nemții îngrămădindu-se pe puntea umedă de oțel, rîzînd și glumind, mulțumiți de viteza cu care acționaseră ; și pe o întindere de mai multe mile, marea plină de trupuri și de obiecte nedeslușite, negre, tirite încet de valuri : bărbați care pluteau pe spate, nemișcați, cu ochii sticloși ațintiți spre cer ; copii cu părul blond întins ca o mască pe fețele lor livide ; cadavre de mamă strîngînd la piept, cu o rigiditate rece, micul cadavru al unei ființe asasinată înainte de a putea să-și dea seama ce înseamnă viața.

Citind relatarea acestor crime se gîndea la soția și la copiii lui, și-și închipuia că s-ar fi putut să fi fost pe vaporul acela, avînd aceeași soartă cu a pasagerilor nevinovați. Gîndul acesta îl minia atît de mult, ajungînd

pînă într-acolo încît se îndoaia de judecata lui în ziua în care s-ar mai fi întîlnit cu marinari nemți, în vreun port... Și Ferragut, un om cinstit, un căpitan bun, pe care toți îl elogiau, putea să ajute la transplantarea unor asemenea orori în Mediterana ?...

Bieful Toni !... Nu știa să se explice ; dar gîndul că pe marea lui se petreceau aceste crime îl făcea să simtă o indignare și mai mare. Sufletul doctorului Ferragut părea că reînvie în asprul navigator mediteranean. N-o văzuse pe Amfitrita ; dar se temea pentru ea, fără s-o cunoască, cu o fervoare religioasă. Era albastrul luminos din care ieșiseră primii zei întinați de pata uleioasă ce denunță un asasinat în masă ; coastele trandafirii, ale căror spume o născuseră pe Venus, primind ciorchini de cadavre împinse de valuri ; aripile de pescăruși ale bărcilor de pescuit fugind îngrozite din fața rechinului cenușiu de oțel ; familia și vecinii înspăimîntați cînd se trezeau în fața cimitirului plutitor tîrît de noapte pînă la ușile lor.

Toate acestea le gîndea, le vedea ; dar nu reușea să le exprime și se mărgini să stăruie în protestul său :
— Nu !... În marea noastră, nu vreau !...

Ferragut, în ciuda firii lui impetuoase, adoptă un ton îngăduitor, ca un tată care dorește să-și convingă fiul, încruntat și îndărătnic.

Submersibilele germane se vor limita la o acțiune militară în Mediterana. Nu exista primejdia să atace vasele fără apărare, ca în Marea Nordului. Faptele triste de acolo fuseseră impuse de împrejurări, de dorința sănătoasă de a termina cît mai repede războiul, dînd lovituri îngrozitoare și nemaipomenite.

— Te asigur că în marea noastră nu vor face așa ceva. Mi-au spus persoane care sînt bine informate... De n-ar fi fost așa, nu le-aș fi făgăduit că le dau ajutor.

Afirmă lucrul acesta de cîteva ori, cu bună credință, fiind absolut sigur de oamenii care-i făcuseră promisiunea.

— Vor scufunda, dacă pot, navele aliaților care sînt în Dardanele. Dar ce ne interesează pe noi ?... E război ! Cînd duceam tunuri și puști pentru revoluționarii din America nu ne interesa ce vor face cu ele.

Toni stăruie în refuzul său :

— Nu-i același lucru... Nu știu să mă explic, dar nu-i același lucru. Tunului i se poate răspunde cu alt tun. Cel ce bate pe cineva ia la rîndul lui bătaie... Dar a ajuta submarinele este altceva. Atacă pe ascuns fără să treacă prin vreo primejdie... și mie nu-mi plac trădările.

Această stăruință a secundului îl enervă în cele din urmă pe Ferragut, și bunătatea forțată i se risipi.

— Să nu mai vorbim ! zise cu aroganță. Eu sînt căpitanul, și fac ce vreau... Mi-am dat cuvîntul, și n-o să mi-l încalc ca să-ți fac plăcere... Am terminat.

Toni se clătină, de parc-ar fi primit o lovitură în piept. Ochii-i străluciră iar și i se umeziră. După o cugetare lungă îi întinse dreapta lui păroasă căpitanului.

— Adio, Ulises !...

El nu voia să se supună, și un marinar care nu respectă ordinele șefului său trebuie să plece de la bordul navei. Pe nici un vapor n-o va duce atît de bine ca pe *Mare Nostrum*. Poate nici nu va găsi de lucru, poate ceilalți căpitani nu vor voi să-l angajeze, fiindcă-l socoteau obișnuit cu o familiaritate excesivă dar, dacă era nevoie, se va întoarce la barca lui de cabotaj... Adio ! În noaptea aceea nu va mai dormi la bord.

Ferragut se indignă, ba chiar zbieră de mînie :

— Dar nu fi prost !... De unde-oi fi avînd atîta îndărătnicie !... La ce bun atîtea scrupule exagerate ?...

Apoi zîmbi răutăcios, și rosti cu glas scăzut :

— Doar ne cunoaștem bine și știu că în tinerețe ai făcut contrabandă.

Toni înălță capul cu mîndrie. Acum el era cel care se indigna.

— Am făcut contrabandă. Și ce este extraordinar în asta ?... Și bunicii tăi au făcut contrabandă. Pe marea noastră nu există un singur marinar cinstit care să nu fi săvîrșit acest păcat mic... Cui i se aduc pagube cu contrabanda ?...

Singurul care putea să se plîngă era statul, personalitate ștearsă pe care nimeni n-o știe unde stă nici cum arată la față, și care suferă în fiecare zi un milion de atentate asemănătoare. Toni văzuse în vamă călători

foarte bogați care înșelau vigilența vameșilor ca să nu plătească o sumă neînsemnată. Orice individ poartă în el un contrabandist... În afară de asta, datorită navigatorilor ăstora frauduloși săracii fumau mai mult și mai ieftin. Pe cine ucideau cu afacerile lor?... Cum îndrăznea Ferragut să compare aceste încălcări ale legii, fără prejudicii pentru persoane, cu sarcina de a ajuta piratilor submarini să-și continue crimele?...

Căpitanul, dezarmat de această logică simplă, vru să apeleze la seducere.

— Toni, cel puțin fă lucrul acesta pentru mine. Să rămînem prieteni ca pînă acum. Voi renunța cu alt prilej. Gîndește-te că mi-am dat cuvîntul.

Și secundul, puțin mișcat de rugămințile sale, răspunse cu durere :

— Nu pot... nu pot !

Trebuia să spună mai mult, să-și completeze gîndul, și adăugă :

— Sînt republican.

Această profesiune de credință o ridica asemeni unui zid de netrecut, lovindu-se în același timp peste piept pentru a demonstra tăria obstacolului.

Ulises se simți tentat să ridă, la fel cum făcea mereu în fața opiniilor politice ale lui Toni. Dar situația nu era nicidecum potrivită ca să facă haz, și vorbi în continuare cu dorința de a-l convinge. El iubea libertatea și se alătura despotismului !... Anglia era marele tiran al mărilor ; provocase războiul pentru a-și consolida puterea, și dacă izbutea să iasă victorioasă, mîndria ei n-ar fi avut margini. Biata Germanie nu făcea altceva decît să se apere... Ferragut repetă tot ceea ce auzise în casa lui Frau Doktor, pentru a încheia pe un ton de reproș :

— Și tu ești de partea englezilor, Toni ? Tu, un om cu idei înaintate ?...

Pilotul se scărpină în barbă cu o expresie de perplexitate, căutîndu-și cuvintele ce-i scăpau mereu. Știa ce trebuie să răspundă. Citise ceea ce scriseseră domni care știau tot atît de multe ca și căpitanul lui. Pe lîngă asta, reflectase mult la acest lucru în plimbările-i singurate pe punte.

— Țin cu cine trebuie să țin. Eu țin cu Franța...

Cu stîngăcie, cu bîlbîieli și cuvinte neterminate, își expuse credința sa. Franța era țara marii Revoluții, și el o socotea, de aceea, ca ceva ce-i aparținea, unindu-i soarta cu aceea a propriei persoane.

— Și nu-i nevoie să spun mai mult. Cît despre Anglia...

Aici făcu o pauză lungă, precum cel ce se odihnește și prinde putere ca să facă un salt greu.

— Întotdeauna va exista o națiune, continuă, care să fie mai presus de celelalte... Noi abia dacă sîntem ceva în prezent, și, după cum am citit, Spania a dominat asupra lumii întregi timp de un secol și jumătate. Eram peste tot : ne găseau pînă și în supă. Pe urmă i-a venit rîndul Franței. Acum este Anglia... Eu nu mă supăr dacă un popor este mai presus ca celelalte. Mă interesează ce reprezintă acest popor : ceea ce va impune lumii.

Ferragut își concentra atenția ca să înțeleagă ce voia să spună Toni.

— Dacă triumfă Anglia, continuă să zică pilotul, va fi la modă libertatea. Ce-mi pasă de mîndria ei, dacă întotdeauna trebuie să existe un popor mîndru?... Națiunile îl vor copia cu siguranță pe cel ce cîștigă... Anglia, după cum se zice, este o republică ce-și permite luxul unui rege pentru marile ceremonii. Cu ea în frunte vor fi la loc de cinste pacea, guvernul ales de cetățeni, dispariția marilor armate, adevărata civilizație. Dacă triumfă Germania, vom trăi ca într-o cazarmă, va guverna militarismul, vom crește copii nu pentru a se bucura de viață ci pentru ca să fie soldați și să moară în plină tinerețe. Forța ca singur drept ; asta-i moda nemțească : întoarcerea la vremurile barbare sub masca civilizației.

Tăcu o clipă, ca și cum ar fi recapitulat în gînd tot ceea ce-a spus, pentru a se convinge că nu rămăsese nici o idee uitată în adîncurile cugetului său. Apoi se lovi în piept. Ținea cu cine trebuia să țină și-i era cu neputință să se supună căpitanului său.

— Sînt republican !... Sînt republican !... repetă cu tărie, ca și cum după cele ce-a spus n-ar fi fost nevoie să mai adauge ceva.

Ferragut, neștiind ce să răspundă entuziasmului său simplu și de neclintit, se lăsă cuprins de mînie.

— Pleacă, prostule !... Nu vreau să te mai văd, ne-recunoscătorule ! Voi face totul singur ; n-am nevoie de tine. Pot să duc singur vasul acolo unde-mi place și să-mi împlinesc sfînta-mi voință. Pleacă de-aci cu toate minciunile vechi cu care ți-au împuiat capul... Ignorantule !

De mînie căzu într-un fotoliu, întorcîndu-i spatele secundului, ascunzîndu-și capul în mîini, ca să dea de înțeles prin această tăcere disprețuitoare că totul se terminase.

Din ochii lui Toni, din ce în ce mai umflați și mai sticloși, alunecă o lacrimă... Să se despartă așa, după o viață dusă frățește în care lunile țineau cît anii !...

Înaintă cu sfială și luă o mîină de-a lui Ferragut, moale, fără putere, inexpressivă. Atingerea rece îl făcu să șovăie. Se simțea ispitit să cedeze... Dar trecu imediat peste această slăbiciune, cu tonul hotărît și aspru al glasului său :

— Adio, Ulises !...

Căpitanul nu-i răspunse, lăsîndu-l să se îndepărteze fără să-i spună cel mai mic cuvînt de despărțire.

Secundul se afla deja lingă ușă, cînd se opri pentru a-i vorbi cu o expresie dureroasă și afectuoasă :

— Să nu te temi că voi spune cuiva lucrul acesta... Totul rămîne între noi doi. Voi născoci un pretext pentru ca oamenii de la bord să nu se mire c-am plecat.

Șovăia de parcă i-ar fi fost frică să nu pară inoportun, dar adăugă :

— Te sfătuiesc să nu faci drumul ăsta. Știi cum gîndesc oamenii noștri : să nu te bizui pe ei. Pînă și moș *Caragòt*, care nu știe nimic în afară de bucătăria lui, te va critica... Poate că ți se vor supune fiindcă ești căpitanul ; dar cînd vor coborî pe uscat, nu vei fi sigur de tăcerea lor... Crede-mă : nu e bine să pornești la drum. Te vei dezonora... Oi fi știind tu din ce motiv... Adio, Ulises !

Cînd acesta înălță capul, secundul dispăruse. Singurătatea apăsă dintr-o dată cu o gravitate mortală asupra cugetului său... Îi fu frică să pornească la acțiune fără ajutorul lui Toni. I se păru că rupsesse veriga de

autoritate ce pleca de la el spre oamenii din echipaj. Secundul lua cu el o parte din prestigiul pe care Ferragut îl avea în fața echipajului. Cum să explice dispariția lui în ajunul unui drum ilegal care cerea o mare discreție? Cum să fie sigur de tăcerea tuturor?

Rămase pe gânduri multă vreme și, pe neașteptate, își părăsi fotoliul, ieșind pe punte.

Strigă la marinarii care spălau puntea :

— Unde-i don Antonio? Să vedem : să-l cheme cineva !

— *Don Antoni !... Don Antoni !* răspunse un șir de glasuri de la pupa la prora, în timp ce moș Caragòl scoțea capul pe ușa domeniilor sale.

Don Antoni apăru pe un tambuchi. Revizua tot vasul înainte de a se despărți de căpitanul său. Acesta-l primi întorcînd fața, ocolindu-i privirea, cu o figură perplexă și contradictorie. Era mînios pentru înfrîngerea sa, simțea rușinea slăbiciunii sale, și, alături de acestea, gratitudinea instinctivă a celui ce se vede scăpat dintr-o încurcătură grație unei furii violente care-l torturează și-l salvează.

— Rămii, Toni ! zise cu glas surd. Uită cele ce ți-am spus. Îmi voi lua cuvîntul înapoi, așa cum voi putea... Mîine vei ști cu siguranță ceea ce vom face...

Fața solară a lui Caragòl zîmbea în chip fericit de departe, fără să audă nimic. Presimțise ceva grav odată cu sosirea căpitanului, lunga întrevvedere între patru ochi cu secundul și ieșirea acestuia, care trecu tăcut și încruntat prin fața ușii de la bucătărie. Acum, aceeași presimțire îi vestea împăcarea celor doi bărbați, ale căror siluete le deslușea vag. Binecuvîntat fie Cristos din Grao !... Și aflînd că Ferragut rămînea la bord pînă după-amiază, se apucă să facă un pilaf nemaipomenit pentru a sărbători întoarcerea la pace.

Cu puțin înainte de asfințitul soarelui, Ulises se întîlni cu amanta lui la hotel. Se întoarse pe uscat nervos și neliniștit. Îngrijorarea îl făcea să se teamă de întrevederea aceasta, și în același timp o dorea.

„Înainte ! Nu sînt copil ca să am asemenea temeri“, își zise cînd intră în camera sa și o văzu pe Freya așteptîndu-l.

Îi vorbi cu brutalitatea celui ce trebuie să termine repede... „Nu putea să își asume răspunderea serviciului pe care i-l ceruse Frau Doktor. Își retrăgea cuvîntul. Secundul de la bord nu voia să-l urmeze.“

Minia ei izbucni fără nici o reținere, cu franchețea întimității. Îl ura pe Toni. „Faun bătrîn și urît!“ Din prima clipă ghicise că-i este dușman:

— Dar tu ești stăpînul vasului, continuă. Poți să faci ceea ce vrei, și nu ai nevoie de ajutorul lui pentru a naviga.

Cînd Ulises îi spuse că nu era sigur de oamenii lui și că drumul acesta era imposibil de făcut, femeia își îndreptă minia asupra lui. Părea să fi îmbătrînit dintr-o dată cu zece ani. Marinarul o văzu cu altă față, de o paliditate cenușie, cu sprîncenele încruntate, cu ochii plini de lacrimi de minie și o spumă ușoară la colțurile gurii.

— Vorbăreț... mincinos... meridional !

Ulises încercă s-o liniștească. Putea să găsească alt vas : se oferea să-i ajute în căutarea altui vas. Va trimite *Mare Nostrum* să-l aștepte la Barcelona, și el va rămîne la Neapole atît timp cît va vrea ea.

— Farsorule !... Am crezut în tine ! M-am dăruit ție crezîndu-te un erou, luînd drept adevăr ofertele tale de sacrificiu !...

Plecă furioasă, trîntind ușa cît se poate de tare.

„Se duce s-o vadă pe Frau Doktor... gîndi Ferragut. Totul s-a terminat.“

Îi păru rău că o pierdea pe femeia aceasta, chiar și după ce-i văzuse urîtenia tragică și trecătoare. În același timp îl dureau cuvintele injurioase, insultele tăioase cu care-și însoțise ieșirea. Se săturase să se audă numit *meridional*, ca și cum lucrul acesta ar fi un stigmat.

Gustă bucuria forțată, senzația de falsă libertate a oricărui îndrăgostit după o scenă de despărțire. „Să trăiesc !...“ Vru să se întoarcă imediat la navă ; dar îi fu teamă să nu-i revină în minte amintirile, deșteptate de singurătate. Era mai bine să rămînă la Neapole, să se ducă la teatru, să speră că din întîmplare va avea norocul să petreacă o seară plăcută, la fel ca înainte, cînd cobora pe uscat pentru cîteva ceasuri. A doua zi de dimineață

ca părăsi hotelul cu tot bagajul, și înainte de scăpătatul soarelui va naviga în largul mării.

Luă cina în afara hotelului. Petrecu noaptea pălăvrăgind cu femeile în localuri de café-concert, unde un spectacol insipid și variat servea drept pretext pentru a disimula tîrgul cărnii. Amintirea Freyei, proaspătă și vie, se interpunea între ei și buzele vopsite cu roșu ori de cîte ori acestea-i zîmbeau vrînd să-l atragă.

La unu dimineața urcă scara hotelului, și rămase surprins cînd văzu o rază de lumină pe sub ușa de la camera lui. Intră... Ea îl aștepta citind, liniștită și zîmbitoare. Chipul ei, reîmprospătat și reîntinerit cu culori tinerești, nu păstra nici o urmă a crispării furioase care-l întristase cu cîteva ore înainte. Era îmbrăcată cu pijamaua ei bărbătească.

Văzîndu-l că intră, se ridică și porni spre el cu brațele întinse.

— Spune-mi că nu ești supărat pe mine !... Spune-mi că mă ierți !... Am fost foarte rea cu tine aseară, recunosc.

Îl îmbrățișase, lipindu-și gura de gîtul lui, cu un uguit felin. Înainte ca el să poată răspunde, femeia continuă cu un glas de copil :

— Rechinul meu ! Lupul meu de mare, care m-a făcut să aștept pînă la ora asta !... Jură-mi că nu mi-ai fost infidel !... Lasă-mă să respir aerul tău. Eu simt îndată urma altei femei.

Mirosindu-i barba și fața, gura ei se apropia de cea a marinarului.

— Nu, nu mi-ai fost infidel... Simt încă parfumul meu... Oh, Ulises ! Eroul meu !...

Îl sărută cu sărutul acela care părea că-i ia toată puterea, întunecîndu-i mintea, anulîndu-i voința, făcîndu-l să tremure din cap pînă-n picioare. Totul fu dat uitării : ofense, dispreț, supărări, gînduri de plecare... Și căzu, ca întotdeauna, biruit sub mîngîierea de vampir.

Se făcîntînă : prin întînă răzbăteau suspine și zgomote ciudate. După o oră, cînd liniștea era absolută, se auzi în șoaptă glasul Freyei. Recapitula ceea

ce-nu-și spusese, dar ceea ce gîdeau amîndoi deopotrivă.

— Frau Doktor crede că trebuie să rămii aici. Lasă-ți vaporul să plece cu faunul ăla bătrîn care nu este altceva decît o piedică. Să te aștepte acolo, în țara ta... Tu poți să ne faci un mare serviciu aici... Așa că, știi : rămii... Ce fericire !

Soarta lui Ferragut era să se supună acestui glas drăgăstos și dominator... Și a doua zi dimineața, Toni îl văzu sosind pe vas cu un aer de comandant ce nu admitea replică. *Mare Nostrum* trebuia să plece cît mai repede spre Barcelona. Îi încredință comanda secundului său. Va pleca și el îndată ce va rezolva anumite treburi ce-l rețineau la Neapole în împrejurările date.

Toni făcuse ochii mari, cu un gest de surpriză. Vru să răspundă, dar rămase cu gura deschisă, fără să se încumete să dea drumul cuvintelor... Ferragut era căpitanul, și el n-avea să-și îngăduie să facă obiecții la toate ordinele sale.

— Bine, zise în cele din urmă. Te rog numai să te întorci cît mai repede să preiei comanda... Nu uita cît de mult pierzi dacă ții vasul ancorat.

La cîteva zile de la plecarea vaporului, modul de viață al lui Ulises se schimbă cu totul.

Ea nu vru să mai stea la hotel. Cuprinsă de o puzdoare neașteptată, o deranjau curiozitatea și zîmbetele oaspeților și ale servitorilor. În afară de asta, voia să se bucure de o libertate deplină în relațiile lor de dragoste. Prietena ei, care era ca o mamă pentru ea, îi înlesnea împlinirea dorințelor. Amîndoi vor locui în casa ei.

Ferragut rămase surprins cînd văzu cît este de mare etajul ocupat de Frau Doktor.

Dircolo de salonul ei exista un număr nesfîrșit de camere, cam în dezordine și fără mobile ; un labirint de pereți despărțitori și de coridoare în care căpitanul se pierdea, fiind nevoit să apeleze la ajutorul Freyei. Toate ușile de pe palierul scării, care păreau fără legătură cu ușa capitonată în verde a biroului, erau tot atîtea ieșiri ale aceleiași încăperi.

Amantii se stabilizea într-o aripă, ca și cum ar fi trăit într-o casă aparte.

Una din uși era numai pentru ei. Ocupau un salon mare, plin cu rame de tablouri și aurituri și sărac în mobilier. Trei scaune, un divan vechi, o masă plină cu hîrtii, obiecte de toaletă, alimente și un pat cam îngust într-un colț însemnau tot confortul acestei noi locuințe.

Afară era cald și ei tremurau de frig în această încăpere imensă, unde razele soarelui nu pătrunseseră niciodată. Ulises încercă să aprindă focul într-un cămin de marmură colorată, mare ca un mormînt, și trebui să renunțe, pe jumătate înecat de fum. Pentru a ajunge la stăpîna casei trebuiau să traverseze un număr nesfîrșit de camere abandonate.

Trăiră ca tinerii căsătoriți, într-o singurătate închinată dragostei, comentînd cu o bucurie copilărească lipsa confortului și cele o mie de inconveniente ale existenței materiale. Freya pregătea micul dejun pe o plită cu alcool, dîndu-l la o parte pe amantul ei, care credea că se pricepe mai bine la gătit. Un marinar știe cîte ceva din toate.

Propunerea de a căuta o slujnică pentru nevoile cele mai elementare o enervă pe nemțoaică.

— Niciodată !... Poate o fi vreo spioană.

Și cuvîntul *spioană* căpăta în gura ei o expresie de imens dispreț.

Frau Doktor lipsea fiind plecată deseori în călătorie și Karl, funcționarul din cabinet, îi primea pe vizitatori. Uneori traversa șirul de camere pustii pentru a-i cere Freyei vreo informație, și aceasta îl urma, lăsîndu-și singur amantul pentru cîteva clipe.

Văzîndu-se singur, Ulises trecea printr-o bruscă dedublare a personalității sale. Renăștea în el omul dinaintea întîlnirii din Pompei. Își vedea vasul, își vedea casa din Barcelona.

„În ce ai intrat ? se întreba cu muștrări de cuget. Cum se vor termina toate astea ?...”

Dar cînd răsunau pașii ei în încăperea alăturată, cînd simțea aerul la trecerea trupului ei, această a doua persoană se retrăgea înlăuntrul său și o cortină întunecoasă

cădea peste memoria lui, lăsînd la vedere numai realitatea prezentă.

Cu zîmbetul de beatitudine al fumătorilor de opium, primea mîngîierea tulburătoare a buzelor ei, încolăcirea brațelor ei care-l strîngeau ca niște șerpi boa de fildes.

— Ulises ! Stăpînul meu !... Minutele în care nu sînt lingă tine mă apasă ca niște secole.

El, în schimb, pierduse noțiunea timpului. Zilele se încurcau în mintea lui și trebuia să ceară ajutor ca să le numere scurgerea. Trecuse o săptămînă de cînd se afla în casa aceea, și uneori credea că sechestrul dulce ținea doar de patruzeci și opt de ore ; alteori, i se părea că trecuse aproape o lună.

Ieșeau puțin. Dimineața trecea pe nesimțite pînă se trezeau de-a binelea și luau prînzul, pregătît de ei înșiși. Dacă trebuiau să se ducă să ia cîte ceva de mîncare, ceva ce uitaseră cu o zi înainte, se ducea ea, ca să evite contactul lui cu viața din afară.

După-amiezile păreau că le petrec ca într-un harem, stînd pe divan sau întinși pe jos. Ea îngîna cu jumătate de glas cîntece orientale de neînțeles, misterioase. Dintr-o dată sărea spectaculos, făcea un salt ca un arc care se desface, ca un șarpe care se ridică în sus, și începea să danseze aproape fără a mișca picioarele, unduindu-și mîinile agile... Și el zîmbea într-un extaz stupid, întinzînd mina dreaptă spre un taburet arab plin de sticle.

Freya avea grijă de provizia de licori mai mult decît de cea de alimente. Marinarul era beat, o beție dozată cu înțelepciune care niciodată nu trecea dincolo de faza ruanței roz. Dar era atît de fericit !...

Mîncau și în afara casei. Uneori ieșeau seara și se duceau la restaurantele de pe muntele Pausilipo sau de pe muntele Vomero, aceleași care-l văzuseră pe Ulises în postură de îndrăgostit fără speranță, și acum îl vedeau ducînd-o de braț cu un aer orgolios de posesiune. Dacă-i surprindea noaptea în încăperea lor, se îndreptau în graba mare spre o cafenea din oraș, o berărie, al cărei stăpîn vorbea cu glas scăzut cu Freya, în limba germană.

Întotdeauna cînd Frau Doktor se afla la Neapole îi poftea la masă, cu aerul unei soacre bune care-și primește fiica și ginerele. Ochelarii ei scrutători păreau a cerceta

sufletul lui Ferragut ca și cum s-ar fi îndoit de fidelitatea lui. Apoi se înduioșă, în timpul acestor festinuri cu masa plină de mezeluri, după obiceiul nemțesc, stropite din belșug cu băutură. Dragostea însemna pentru ea partea cea mai frumoasă a vieții, și ori de câte ori îi vedea pe cei doi îndrăgostiți un abur de emoție îi împăienjenea cristalele celei de a doua perechi de ochi.

— Vai, căpitane !... S-o iubiți mult !... Să n-o contraziceți, să vă supuneți ei întru totul... Vă adoră.

De multe ori se întorcea din călătoriile sale într-o proastă dispoziție vizibilă. Ulises ghicea că fusese la Roma. În alte zile se arăta veselă, de o veselie ironică și apăsătoare. „Mandoliniștii păreau a se da pe brazdă. Germania avea din ce în ce mai mulți partizani printre ei. La Roma, propaganda germană cheltuia milioane“.

Într-o seară, se lăsă înfiorată de emoție, în ciuda lipsei ei de sensibilitate. Aducea din călătorie un portret, pe care-l lipi cu dragoste pe pieptu-i mare înainte de a se hotărî să-l arate.

— Uitați-vă la el ! le spusese amîndurora. Acesta este eroul al cărui nume îi face pe toți nemții să verse lacrimi de entuziasm... Ce onoare pentru familia noastră !

Orgoliul o făcu să se grăbească, smulgînd fotografia din mîinile Freyei pentru a i-o trece lui Ulises. Acesta văzu un ofițer de marină cam vîrstnic înconjurat de o familie numeroasă. Două fete cu păr blond erau așezate pe genunchii lui. Cinci copilași cu capul mare și cu părul blond ședeau jos, cu picioarele încrucișate, aliniați în ordinea vîrstei. Lîngă umerii săi se vedeau, de-o parte și de alta, mai multe domnișoare cu trupul mare, osos, cu cozile legate în formă de coș, imitînd pieptănătura împărăteselor și a marilor ducese. În spate se înălța soția virtuoasă și prolifică, îmbătrînită de nașterile repetate.

Ferragut îl contemplă îndelung pe acest patriarh războinic. Avea chip de om cumsecade, cu ochii albaștri și cu barba lui căruntă și ascuțită. Aproape că-i inspiră o compasiune duioasă pentru îndatoririle lui covîrșitoare de tată.

Între timp, glasul lui Frau Doktor înălța osanele rudei sale.

— Un erou !... Minunatul nostru *Kaiser* i-a dat Crucea de fier. Mai multe capitale l-au făcut cetățean de onoare... Dumnezeu pedepsește Anglia !

Și ridică în slăvi fapta nemaipomenită a acestui cap de familie. Era comandantul submarinului care torpilase unul din cele mai mari transatlantice englezești. Din o mie două sute de pasageri care veneau de la New York, se înecaseră peste opt sute... Femei și copii pieriseră laolaltă cu ceilalți pasageri.

Freya, judecînd mai repede decît prietena ei, citi în ochii lui *Ulises*... Se uita acum cu uimire la chipul acestui ofițer înconjurat de biblica lui familie, ca un burghez cumsecade. Și un om care părea bun făcuse un asemenea măcel fără a înfrunta nici o primejdie, ascuns în apă, cu ochiul lipit de periscop, ordonînd cu sînge rece trimiterea torpilei contra orașului plutitor și fără apărare ?...

— E război ! zise Freya.

— Sigur că e război ! răspunse cealaltă, ca și cum ar fi jignit-o tonul de scuză al prietenei sale. Și este și dreptul nostru. Ne blochează, vor să ne omoare prin înfometare femeile și copiii, și noi îi omorîm pe-ai lor.

Căpitanul simți nevoia să protesteze, fără a ține seama de gesturile amantei sale și de ghionturile pe care i le da pe ascuns. Frau Doktor îi spusese de multe ori că Germania nu va cunoaște niciodată foamea, datorită organizării sale, și că putea să reziste ani și ani cu consumul propriilor produse.

— Așa este, răspunse doamna. Dar trebuie să facem războiul feroce, implacabil, ca să dureze mai puțin. Este o datorie omenească să-i îngrozești pe dușmani cu o cruzime care să treacă dincolo de ceea ce-și pot închipui.

Marinarul dormi prost în noaptea aceea, fiind vizibil neliniștit. Freya ghici prezenta a ceva ce scăpa de sub influența mîngîierilor sale. A doua zi marinarul stăruia în îndepărtat lui gînditoare și ea, cunoscînd cauza, vru să-i alunge bănuielile prin vorbe...

Torpilările de vapoare fără apărare se făceau numai pe coastele Angliei. Trebuiau să taie cu orice chip aprovizionarea insulei blestemată.

— În Mediterana nu se va întâmpla niciodată lucrul acesta. Pot să te asigur... Submarinele vor ataca numai vasele de război.

Și ca și cum s-ar fi temut de o nouă criză din partea lui Ulises, se arăta și mai seducătoare în după-amiezile de claustrare voluptuoasă. Căuta ca totul să pară nou, pentru ca amantul său să nu cunoască sațiul. El, la rîndu-i, ajunsese să creadă că se iubea cu mai multe femei deodată, asemeri unui personaj oriental. Freya, cînd se dedubla, nu făcea altceva decît să se învîrtească în jurul ei înșiși, arătîndu-i o altă fațetă a vieții ei din trecut.

Sentimentul geloziei, amărăciunea de a nu fi fost primul și unicul, reînnoia pasiunea marinarului, îndepărtînd oboseala, dînd mîngîierilor ei gustul amar, disperat și atrăgător în același timp al unei confraternități forțate cu antecesorii necunoscuți.

Dînd friu liber farmecelor, se foia prin salon, sigură de frumusețea ei, mîndră de trupul ei proaspăt și superb, pe care trecerea anilor nu-l veștejise încă. Niște șaluri colorate îi serveau drept veșminte transparente. Fluturîndu-le ca pe niște bucăți de curcubeu în jurul goliciunii ei de șildeș, se făcea că dansează dansuri sacerdotale, dansuri închinat groaznicului Siva, pe care le învățase în Java.

Dintr-o dată, frigul încăperii mușca din carnația ei, deșteptînd-o din această vrajă tropicală. Cu un ultim salt se ducea să se refugieze în brațele lui.

— Oh, argonautul meu iubit!... Rechinul meu!

Se ghemuia la pieptul marinarului, mîngîindu-i barba, împingîndu-l să-i facă loc și ei pe divanul ce se dovedea a fi prea îngust pentru amîndoi.

Ghicea pe loc motivul supărării lui, a slăbiciunii după felul în care răspundea la mîngîierile ei, a focului întunecat ce trecea prin ochii lui... Dansul exotic îl făcea să-și aducă aminte de trecutul ei. Și pentru a-l subjugă din nou, ținîndu-l într-o pasivitate dulce, sărea de pe divan, alergînd prin încăpere.

— Ce să-i dau bărbătelului meu cel rău ca să zîmbească puțin?... Ce să-i fac ca să uite gîndurile negre?...

Parfumurile erau cea mai mare slăbiciune a sa. Așa cum declara ea însăși, putea să-i lipsească mîncarea, dar niciodată parfumurile cele mai bune și mai scumpe. În salonul acela cu mobilier puțin, asemănător cu interiorul unei prăvălii de țară, sticle cu dopuri aurite și nichelate apăreau printre rufărie și hirtii, se vedeau prin colțuri, dînd în vileag uitarea în care se aflau cu mirosul lor îmbătător.

— Poftim !... Poftim !

- Și vărsa parfumurile scumpe, ca și cum ar fi fost apă, în creștetul lui Ferragut, peste barba lui creată, marinarul trebuind să închidă ochii ca să nu rămînă orb sub botezul nebunesc.

Uns și mirosind ca un despot asiatic, puternicul Uli-ses se ridica uneori împotriva acestei încercări de feminizare. Alteori accepta, cu delectarea unei plăceri noi.

Dintr-o dată, vedea deschizîndu-se în închipuirea sa o fereastră mare și prin tabloul acesta luminos treceau Cînta, fiul lor, Esteban, puntea vasului, Toni, lîngă timonă.

„Uită-i ! striga glasul sfaturilor rele, alungînd nălucirea. Bucură-te de clipa prezentă !... Ai timp destul să te duci în căutarea lor.“

Și se adîncea iarăși în acea stare de euforie, artificială și rafinată, cu egoismul satrapului care, după ce porunceam mai multe acte de cruzime, se încuia în harem.

Pinze foarte fine împrăștiate la întimplare se înfășurau pe trupul său, ori îi serveau ca pernă. Erau rufărie de corp de-a ei, petale desprinse din frumusețea ei, pantaloni și cămăși care păstrau căldura și parfumul cărnii ei. Lucrurile lor se confundau ca și cum ar fi suferit aceeași atracție care le unea trupurile într-o în-lănțuire continuă. Dacă Ferragut trebuia să caute un lucru de-al lui, se încurca în valul de fuste, poale de mătase, rufărie, parfumuri și poze întinse peste mobile sau ivindu-se albe ca spuma prin colțuri.

Cînd nu se ghemuia în brațele lui, obosită după ce dansa în mijlocul salonului, Freya deschidea o cutie de santal. În ea își păstra toate bijuteriile, și se apuca să le scoată afară cu o neliniște nervoasă, de parcă se te-

mea că se evaporau în izolare. Amantul ei trebuia să asculte explicațiile grave cu care însoțea expunerea comorilor sale :

— Uite ! zicea, arătându-i șiragul de perle lipit aproape întotdeauna de gâtul ei.

Aceste boabe de splendoare lunară erau pentru ea animale mici, vii, ființe care aveau nevoie de atingerea pielii ei pentru a se hrăni cu sângele ei. Luau parfumul celui care le purta ; îi sorbeau viața.

— Au dormit atâtea nopți cu mine ! șoptea, contemplându-le cu dragoste. Această nuanță ușoară de chihlimbar le-am dat-o eu cu căldura mea.

Deja nu mai erau o bijuterie : erau părți din trupul ei. Puteau să-și piardă strălucirea dacă rămîneau mai multe zile în fundul cutiei.

Pe urmă, începea să scoată din cutia parfumată toate bijuteriile care constituiau mîndria ei : cercei și inele de mare preț, laolaltă cu alte podoabe exotice cu forme bizare și de valoare scăzută, cumpărate în călătoriile sale.

— Uită-te bine ! îi zicea cu gravitate lui Ferragut, în timp ce freca de brațul gol briliantul enorm al unui inel.

Încălzindu-se, piatra prețioasă se prefăcea în magnet. Atrăgînd în zbor rotit, cu o forță irezistibilă, o bucățică de hîrtie așezată la cîțiva centimetri.

Apoi freca una din bijuteriile exotice și false cu sticlă groasă, sculptată, și bucățica de hîrtie rămînea nemișcată, fără a se înfiora sub efectul atracției.

Freya, satisfăcută de aceste experiențe, își punea la loc comorile în cutițiuță și o da la o parte cu un dispreț trecător, pentru a se arunca asupra lui Ulises la fel ca un animal sălbatic care vrea să muște.

Această izolare îndelungată într-o atmosferă plină de parfumuri, de tutun oriental, de miros de carne femeiască, îi anula judecata lui Ferragut. În afară de asta, bea ca să-și recapete vigoarea, pentru că organismul său începea să se resimtă de pe urma exceselor monstruoase de reclusiune voluptuoasă. La cel mai mic semn de oboseală, Freya se arunca asupra lui sărutîndu-l cu buze-

le-i dominatoare. Dacă-l lăsa o clipă din brațe, îl lăsa doar ca să-i ofere cupa plină de licori tari.

Cînd beția punea stăpînire pe el, și-i venea greu să țină ochii deschiși, avea întotdeauna aceleași vise. În siestele lui de om beat, ajuns la sațietate și fericit, reapărea Freya, care nu era Freya, ci doña Constanța, împărăteasa Bizanțului. O vedea îmbrăcată ca o țărăncă, așa cum era în tabloul bisericii din Valencia, și în același timp complet goală, la fel cum era cealaltă, cînd dansa în salon.

Această imagine dublă, care se destrăma și se refăcea în mod capricios cu neverosimilitățile visului, spune mereu același lucru. Freya era doña Constanța dăinuind de-a lungul secolelor, luînd forme noi. Se născuse din împreunarea unui neamț cu o italiancă, întocmai ca cealaltă... Dar pudica împărăteasă zîmbea acum de goli-ciunea ei ; era mulțumită să fie pur și simplu Freya. Infidelitatea soțului, persecuția și sărăcia fuseseră rezultatul primei sale existențe, liniștite și virtuozitate.

„Acum cunosc adevărul, continua să spună doña Constanța cu un zîmbet lipsit întrucîtva de pudoare. Numai dragostea există ; celelalte lucruri sînt înșelătoare. Sărută-mă, Ferragut !... M-am întors la viață ca să te răsplătesc. Tu mi-ai dăruit virginitatea dragostei tale ; m-ai dorit înainte de a fi bărbat.“

Și sărutarea ei era la fel cu a spioanei, o sărutare absorbantă ce-i lua toată puterea, făcîndu-l să se des-ptepte... Cînd deschidea ochii o vedea pe Freya ce-l ținea în brațe și avea gura lîngă a lui.

— Trezește-te, lupul meu de mare !... E seară. Trebuie să cinăm.

Dineolo de pereții casei, Ulises trăgea în piept vîntul amurgului, uitîndu-se la primele stele care începeau să strălucească deasupra acoperișurilor. Simțea o mare delectare cînd respira aerul proaspăt și-și simțea picioarele nesigure ca odalisca ce iese din izolarea sa. După ce luau cina, umblau pe străzile mai întunecoase ori o apucau pe bulevardele de pe faleză, fugind de locurile aglomerate. Într-o seară se opriră în grădinile din Villa Nazionale, lîngă banca unde se luptaseră la întoarcerea de pe muntele Pausilipo.

— Aici ai vrut să mă omori, tilharule !... Aici m-ai amenințat cu revolverul, banditul meu !...

Ulises protestă... Ce mai mod de a-ți aminti lucrurile ! Dar ea puse capăt protestelor lui cu o autoritate îndrăzneță și mincinoasă.

— Tu ai vrut... Tu ai vrut să mă omori !... Așa spun eu, și gata. Trebuie să te obișnuiești să fii de acord cu ceea ce afirm eu.

În berăria unde luau de cele mai multe ori masa de seară, fals salon medieval, cu grinzi și ornamente de stuc lucrate mecanic, cu pereți de ghips imitind stejarul și cu vitralii neogotice, stăpînul arăta ca pe o mare curiozitate un ulcior cu figurine grotești printre obiectele de porțelan care împodobeau consolele soclului.

Ferragut îl recunoscuse imediat : era un ulcior vechi, peruan.

— Da ; este o *huaca*, zise ea. Și eu am fost acolo... Ne ocupam cu fabricarea de antichități.

Freya interpretează greșit gestul pe care-l făcu aman-tul ei. Crezu că se miră auzind de fabricarea acestor amintiri de pe vremea incașilor. „Germania este mare. Nimic nu rezistă puterii de adaptare a industriei sale...”

Și ochii i se aprinseră strălucind de orgoliu cînd enumeră aceste fapte de falsă reînviere istorică. Umpluseră muzeele și colecțiile particulare cu statuete egiptene și feniciene făcute în zilele noastre. Pe urmă, făcuseră pe pămînt german antichități din Perù ca să le vîndă turiștilor ce vizitau imperiul antic al incașilor. Niște indigeni plătiți aveau grijă să le dezgroape la timpul oportun, cu mare publicitate. Acum era la modă arta neagră, și colecționarii căutau idolii oribili de lemn sculptați de triburile din inima Africii.

Dar pe Ferragut îl interesa pluralul folosit de ea cînd vorbea de asemenea meșteșuguri. Cine fabrica antichitățile peruviene ? Soțul ei, savantul ?...

— Nu, zise Freya liniștită. A fost altul : un artist din München. Avea puțin talent la pictură, dar o mare pricepere în afaceri. Ne-am întors din Perù cu mumia unui incaș, cu care-am trecut aproape prin toate muze-ele din Europa, fără a găsi cui s-o vindem. O afacere

proastă. Țineam incașul în camera noastră de la hotel, și...

Pe Ferragut nu-l interesau peregrinările bietului mornarh indian smuls din liniștea mormintului său... Încă unul! Fiecare mărturisire de-a Freyei scotea la lumină un nou antecesor din întunericul trecutului ei.

Ieșind din berărie, căpitanul avea o înfățișare mohorâtă. Ea, dimpotrivă, râdea de amintirile ei, privind acum, după trecerea anilor, cu un optimism măgulitor, această aventură din perioada ei de viață boemă, bucurându-se când evoca mumia incașului trecut din hotel în hotel.

Mînia lui Ulises izbucni dintr-o dată... Comandantul olandez, savantul naturalist, cîntărețul care și-a tras un glonte în cap, și acum falsificatorul de antichități... Dar cîți bărbați au fost în viața ei? Cîți vor mai fi fost și încă nu i-a pomenit?... De ce nu-i spunea pe toți o dată?...

Freya rămase surprinsă de violența acestor vorbe *ex abrupto*. Îi era frică de mînia marinarului. Apoi rîse, sprijinindu-se cu putere de brațul lui, întinzînd fața spre el.

— Ești gelos!... Rechinul meu este gelos! Spune mai departe. Nu știi cît de mult îmi place să te-ascult. Plînge-te!... Bate-mă! Este pentru prima dată că văd un bărbat gelos. Ah, meridionalii!... Nu degeaba vă adoră femeile!

Și spunea adevărul. Încea o senzație nouă în fața acestei mîinii bărbătești stîrnită de supărarea din dragoste. Ulises îi apărea acum ca un bărbat deosebit față de toți cei pe care-i cunoscuse în viața ei, reci, adaptabili și egoiști.

— Ferragut al meu!... Mediteraneanul meu! Cît te iubesc!... Vino... vino!... Trebuie să te răsplătesc.

Se aflau pe o stradă centrală, la colțul unei ulicioare cu paliere în pantă. Ea îl împinse, și la primii pași în strada îngustă și întunecoasă îl îmbrățișă, întorcînd spațele tumultului și luminii din strada mare, ca să-l sărute cu sărutarea aceea care făcea să-i tremure căpitanului picioarele.

Mînia i-a mai trecut, dar se vîită tot timpul cît se plimbară. Cîți fuseseră înaintea lui?... Trebuia să-i cunoască. Voia să știe, cu toate că lucrul acesta îi făcea îngrozitor de rău. Era plăcerea sadică a gelosului care stăruie să-și zgîndăre singur rana.

— Vreau să te cunosc, repetă. Trebuie să te cunosc, din moment ce ești a mea. Am dreptul !

Dreptul acesta invocat cu o îndărătnicie copilărească o făcu pe Freya să zîmbească dureros. Secole lungi de experiență pîrură a se ivi în încrețirea melancolică a buzelor ei. Străluci în ea înțelepciunea femeii, mai prudentă și mai prevăzătoare decît aceea a bărbatului, pentru că dragostea era singura sa preocupare.

— De ce vrei să știi ? întrebă ea tristă. Ce anticipezi cu lucrul acesta?... Vei fi oare mai fericit cînd vei ști... ?

Tăcu un răstimp în care făcură cîțiva pași, și apoi zise încet :

— Pentru ca să ne iubim nu este nevoie să ne cunoaștem. Ba, dimpotrivă : puțin mister păstrează iluzia și alungă sațietatea... Cel ce vrea să știe nu este fericit niciodată.

Vorbi în continuare. Adevărul poate că era bine să fie respectat în alte lucruri din viață, dar era fatal în dragoste. Era prea tare, prea crud. Dragostea semăna cu anumite femei, frumoase ca zeițele la o lumină artificială și discretă, oribile ca niște monștri sub razele arzătoare ale soarelui.

— Crede-mă : alungă aceste himere ale trecutului. Nu-ți ajunge prezentul?... Nu ești fericit ?

Și, fiind nevoie să-l convingă că așa era, în noaptea aceea umplu misterul limitat al dormitorului cu un șir nesfîrșit de plăceri carnale feroce, exasperate, ce-l făcură pe Ulises să cadă într-o sfîrșeală grea în același timp dulce.

Era convins de josnicia lui. O adora și o detesta pe această femeie care dormea alături de el doborîtă de o oboseală vinovată... Și să nu poată să se despartă de ea !...

Dornic de a găsi o scuză, evocă figura bucătarului așa cum era cînd filozofa în sala de mese a vasului. Pentru a-i dori răul cel mai mare unui dușman, acest bărbat

bat cu scaun la cap formula întotdeauna aceeași anatemă: „Dar-ar Dumnezeu și Maica Domnului să dai peste o femeie care să-ți fie pe plac“.

Evlaviosul și nefericitul *Caragòl* nu denumea femeia în întregime, mărginindu-se a numi partea cea mai interesantă a sexului său; dar blestemul era același.

Ferragut întâlnise femeia care-i era pe plac — și era sclavul norocului său pentru totdeauna. O va urma cu prețul tuturor umilințelor pînă unde va voi ea să-l ducă; de fiecare dată avea mai puțină energie pentru a protesta, acceptînd situațiile cele mai dezonorante în schimbul dragostei... Și așa va fi mereu! Și el care se credea, cu cîteva luni înainte, un om aspru și dominator, va sfîrși prin a se ruga și a plînge dacă ea se va îndepărta de el... Ah, ce îngrozitor!...

În ceasurile de răgaz, cînd amîndoi simțeau sațietatea și puteau să stea de vorbă liniștiți ca doi prieteni de același sex, Ulises evita aluziile la trecut și-i punea întrebări despre viața ei actuală. Îl interesau treburile misterioase ale lui Frau Doktor; voia să știe dacă Freya lua parte la ele, cu interesul pe care-l inspiră întotdeauna faptele cele mai neînsemnate ale persoanei iubite. Nu făcea și el parte din aceeași asociație pentru faptul că se supunea ordinelor sale?...

Răspunsurile erau incomplete. Ea se limitase întotdeauna la a se supune prietenei sale, care știa totul... Apoi sta la indoială, certîndu-se. Nu; prietena ei nu putea să știe totul. Mai presus de ea erau contele și alte personaje, care veneau din cînd în cînd s-o viziteze, ca niște călători în trecere. Și lanțul de agenți, de la mai mic la mai mare, se pierdea în înălțimi misterioase care-o făceau pe Freya să pălească, aducîndu-i o expresie de respect superstițios în ochi și în glas.

Îi era îngăduit să vorbească doar despre ceea ce făcea ea, și făcea lucrul acesta cu discreție, enumerînd procedeele pe care le folosisese, însă fără a-i numi pe colaboratorii ei și fără a spune care era scopul misiunilor ei. De cele mai multe ori făcuse totul fără a ști încotro se îndreptau eforturile ei, așa cum se învîrtește o roată, cunoscînd doar angrenajul imediat, ignorînd întregul mecanism și felul de producție la care ia parte.

Ulises se miră de procedeele neverosimile și grotești folosite de agenții de spionaj.

— Dar lucrurile acestea țin de romanul-foileton!... Sînt mijloace ieșite din uz și ridicole pe care oricine poate să le învețe din cărți și melodrame.

Freya încuviința. Tocmai de aceea le foloseau. Mijlocul cel mai sigur de a dezorienta dușmanul era să te folosești de procedee comune; astfel, lumea modernă, inteligentă și subtilă, nu avea încredere în ele. Bismarck înșelase toată diplomația europeană spunînd pur și simplu adevărul, tocmai pentru faptul că nimeni nu se aștepta ca adevărul să iasă din gura lui. Spionii germani procedau ca personajele unui roman polițist, și lumea nu voia să creadă în acțiunile lor cu toate că se petreceau sub ochii tuturor, fiindcă li se păreau cu totul ieșite din uz și demodate.

— De aceea, continuă ea, ori de cîte ori Franța descoperă o parte din mașinațiunile noastre, opinia publică mondială, care crede numai în lucruri ingenioase și dificile, ride de ea, socotind-o atinsă de delirul persecuțiilor.

Femeia era folosită mult în serviciul de spionaj. Erau femei savante precum Frau Doktor, elegante ca Freya, venerabile și cu un nume de familie celebru, pentru a obține încrederea pe care-o inspiră o văduvă nobilă. Erau numeroase, dar nu se cunoșteau unele cu altele. Uneori se întâlneau în lume, își dădeau seama că fac parte din aceeași rețea de spionaj; dar fiecare își urma drumul, împinse în direcții opuse de forța atotputernică și ocultă.

Îi arată fotografii de-ale ei făcute cu cîțiva ani în urmă. Ulises o recunoscuse cu întîrziere cînd contempla fotografia unei japoneze slăbute, tinere, îmbrăcată într-un chîmono de culoare închisă.

— Sînt eu, pe vremea cînd am fost acolo. Ne interesa să cunoaștem adevărata putere a acestui popor de omuleți cu ochi de șobolan.

În alt portret apărea cu fustă scurtă, cu cizme de călărie, cu cămașă bărbătească și cu pălărie de *cow-boy*. Era din Transvaal. Fusesse și în sudul Africii, în tovără-

șia altor nemți din *serviciu* pentru a sonda starea sufletească a burilor sub dominație engleză.

— Am fost peste tot, afirmă ea cu mândrie.

— Și la Paris ? întrebă marinarul.

Stătu în cumpănă înainte de a răspunde ; dar, în cele din urmă, dădu din cap... Fusesse de multe ori la Paris. Războiul o surprinsese pe cînd sta la Grand Hotel. Din fericire, fu înștiințată cu două zile înainte de începerea ostilităților, putînd astfel să scape, fără să ajungă într-un lagăr de concentrare... Și nu vru să spună mai mult. Era vorbăreată și sinceră cînd povestea ceea ce făcuse în trecut ; dar amintirea a ceea ce făcuse de curînd îi inspira o reținere neliniștită și temătoare.

Pentru a schimba cursul conversației, vorbi despre primejdiile care-o amenințaseră în călătoriile sale.

— Trebuie să fim curajoase... Frau Doktor, așa cum o vezi, este o eroină.. Rîzi ; dar dacă i-ai cunoaște arsenalul, poate că ți s-ar face frică. Este un om de știință.

Doamna cea gravă avea o repulsie de neînvins pentru armele vulgare. Freya îi cunoștea toată trusa sanitară pe care-o ducea cu ea, plină de anestezice și otrăvuri.

— În afară de asta, poartă cu ea un sacuț plin cu anumite prafuri inventate de ea : tutun, piper... drace ! Cel care le primește în ochi rămîne orb. De parcă i-ar aprinde flăcări în ochi.

Ea nu dispunea de mijloace de apărare atît de complicate. Avea revolverul, armă pe care izbutea s-o ascundă așa cum își ascund acul ascuțit anumite insecte, fără să se știe niciodată cu siguranță dincotro urma să iasă. Și, dacă nu putea să se folosească de el, se biziua pe acul pălăriei.

— Uită-te la el... Cu ce plăcere l-aș înfige în inima multora !...

Și-i arată un fel de pumnal ascuns, un stilet subțire și triumphiular din oțel adevărat, terminat cu o perla lungă de sticlă, ce putea să-i servească drept mîner.

„Printre ce oameni trăiești ! șopti în sinea lui Ferragut glasul înțelepciunii. Unde-ai intrat, fiul meu !“

Dar înclinația lui de a sfida primejdia, de a nu trăi ca ceilalți, îl făcu să găsească o încântare profundă în această existență romanescă.

Frau Doktor nu mai făcu alte călătorii. În schimb, creștea numărul vizitatorilor. Uneori, când Ulises încerca să se îndrepte spre încăperile sale, Freya îl oprea.

— Să nu te duci... Are o întrevedere.

Deschizînd ușa de la palierul care corespundea încăperilor sale, văzu în diferite rînduri ușa verde, capitonată, a biroului închizîndu-se în spatele multor bărbați cu înfățișare germanică : erau călători ce veneau să se imbarce la Neapole cu o anumită grabă, locuitori din oraș ce primeau ordine de la dînsa.

Aceasta se arată mai îngrijorată ca de obicei. Ochii săi priveau dincolo de Freya și de marinar, de parcă nu-i vedea :

— Vești proaste de la Roma, îi spunea lui Ferragut amanta sa. Mandoliniștii ăștia afurisiți ne scapă din mîini.

Ulises începu să simtă sașietatea zilelor de voluptate care se succedau una alteia, mereu aceleași. Simțurile îi slăbeau din cauza atîtor plăceri repetate. În afară de asta, o oboseală monstruoasă a organismului îl făcea să se gîndească, din instinct, la viața liniștită a căminului.

Cu timiditate făcea calcule asupra izolării lui plăcute. De cît timp trăia în această izolare?... Memoria lui confuză și încetoșată cerea ajutor.

— De cincisprezece zile, răspundea Freya.

Stăruia iar în calculele sale și Freya îi spunea că trecuseră doar trei săptămîni de cînd vaporul lui plecase din Neapole.

— Va trebui să plec, zicea Ulises nehotărît. Sint așteptat la Barcelona ; n-am vești... Ce s-o fi întîmplat cu vasul meu ?...

Ea, care-l asculta cu un aer distrat, făcîndu-se că nu pricepe insinuările lui timide, răspunse în mod categoric, într-o după-amiază :

— Se apropie clipa să-ți împlinești cuvîntul dat să te sacrifici pentru mine. Pe urmă vei putea să pleci la Barcelona, și eu... eu voi veni să stau alături de tine.

Dacă nu pot să vin, ne vom întâlni mai tirziu... Lumea-i mică.

Gîndul ei nu mergea dincolo de acest sacrificiu cerut lui Ferragut. Pe urmă, cine putea să știe încotro se va îndrepta ?...

După două zile, Frau Doktor și contele îl cheamă pe marinar. Vocea femeii, mereu blindă și proteguitoare, avu de data aceasta un ușor ton de comandă.

— Totul este gata, domnule căpitan.

Cum nu putuse să dispună de vasul său, ea îi pregătise altul. Trebuia să se limiteze la a urma instrucțiunile contelui. Acesta îi va arăta vasul a cărui comandă o va lua.

Cei doi bărbați pleacă împreună. Era prima dată cînd Ulises ieșea pe stradă fără Freya, și, în ciuda înflăcărării lui de îndrăgostit, simți o plăcută senzație de libertate.

Coborîră pe țărm, și în micul port din insula Oului trecură scîndura groasă ce servea drept punte între chei și o goeletă mică, cu coca verzuie. Ferragut, care-o cîntărise pe dinafară dintr-o singură privire, îi străbătu puntea... „Optzeci de tone.“ Apoi examinează tachelajul și mașina auxiliară, un motor cu petrol care-i permitea să facă șapte mile pe oră cînd pînzele nu erau mîinate de vînt.

Văzuse la pupa numărul vasului și proveniența sa, ghicind pe loc pentru ce fel de navigație fusese construit. Era o goeletă siciliană din Trapani, construită pentru pescuit. Un călăfătuitor artist sculptase o lan-gustă de lemn urcînd pe timonă. Din cele două părți ale prorei urca un șirag dublu de raci, sculptați cu profi-ficitatea inocentă a unui fantezist medieval.

Cînd ajunse pe un tambuchi văzu jumătatea calei plină de lăzi. Ferragut recunoscuse această încărcătură. Fiecare ladă avea două cutii de carburant.

— Foarte bine, îi zise contelui, care rămăsese liniștit în spatele lui, urmărindu-l în tot ceea ce făcea. Unde este echipajul ?

Kaledin îi arată trei marinari destul de bătrîni ghemuiți la prora și un băiat îmbrăcat în zdrențe. Erau veterani din Mediterana, tăcuți și gînditori, care execu-

tau ordinele mașinal, fără a se preocupa dincotro veneau, nici cine le poruncea.

— Alții nu mai sînt ? întrebă Ferragut.

Contele îl asigură că în momentul plecării alți oameni vor veni să întărească echipajul. Vor pleca îndată ce va fi încărcată goeleta. Trebuia să ia anumite precauții pentru a nu atrage atenția.

— Oricum, să fiți gata ca să vă imbarcați, domnule căpitan. Poate c-o să vă anunț doar cu cîteva ore înainte.

Noaptea, vorbind cu Freya, Ulises se miră de promptitudinea cu care Frau Doktor găsisese un vas, de discreția cu care-l încărcau, de toate detaliile acestei acțiuni ce se desfășura cu ușurință și în taină chiar la intrarea unui port mare, fără ca nimeni să bage de seamă lucrul acesta.

Amanta lui afirmă cu mîndrie că Germania știa să-și rezolve bine problemele. Nu Frau Doktor făcea asemenea minuni. Toți negustorii germani din Neapole și din Sicilia îi dăduseră ajutor... Și, convinsă că urma să fie aruncat dintr-o clipă în alta, îi puse lucrurile în ordine pregătindu-i un geamantan mic pentru acest drum scurt.

Contele l-a căutat a doua zi pe înserat. Totul era gata ; vasul își aștepta căpitanul.

Frau Doktor se despărți de Ulises cu o anumită solemnitate. Se aflau în salon și-i dădu un ordin, în șoaptă, Freyei. Aceasta ieși din salon și se întoarse imediat cu o sticlă subțire și lungă. Era vin vechi de Rin, dăruit de un negustor din Neapole, pe care gazda îl păstra pentru o ocazie extraordinară. Umplu patru pahare ; și, luîndu-l pe-al ei, se uită în jur nehotărîtă.

— Unde vine nordul ?

Contele i-l arătă în tăcere. Atunci femeia își ridică paharul cu incetineală, de parc-ar fi închinat o libațiune puterii misterioase ascunse în nord, departe, foarte departe. Kaledin' o imită cu același gest de fervoare.

Ulises era gata să-și ducă paharul la gură, vrînd să ascundă faptul că-l bufnea rîsul din cauza gravității impunătoarei doamne.

— Trebuie să faci la fel ca ei, îi șopti Freya la ureche.

Și amîndoi închinară tăcuți, cu ochii îndreptați spre nord.

— Noroc bun, domnule căpitan! zise Frau Doktor. Să vă întoarceți curînd, navigînd cu bine, fiindcă vă devotați unei cauze drepte... Niciodată nu vom uita serviciile dumneavoastră.

Freya vru să-l însoțească pînă la vas. Contele vru să se opună; dar se abținu cînd văzu chipul blînd al sensibilei doamne. „Se iubesc atît de mult!... Trebuie să fim ceva mai îngăduitori cînd e vorba de dragoste...”

Coborîră toți trei pe străzile în pantă din cartierul Chiaia, pînă la țărmul Santa Lucia. Ferragut, cu toate că era îngrijorat, se uită cu atenție la ținuta contelui. Era îmbrăcat în albastru și cu chipiu negru, la fel ca un *yachtman* care se pregătește să ia parte la o cursă de iahturi mici de sport. Fără îndoială, își pusese acest costum pentru ca despărțirea să fie și mai solemnă.

În grădinile din Villa Nazionale, Kaledin se opri, dîndu-i un ordin Freyei. Nu-i îngăduia să meargă mai departe. Putea să atragă atenția în micul port de pe insula Oului, frecventat numai de pescari. Tonul contelui fu tăios, imperios, și ea se supuse fără nici o împotrivire, ca și cum ar fi fost obișnuită cu o asemenea superioritate.

— Adio!... Adio!...

Uitînd de prezența martorului sever, îl îmbrățișă pe Ulises cu ardoare. Pe urmă izbucni în plîns, cu un tremur nervos. Lui i se păru că niciodată nu fusese atît de sinceră ca în această clipă, și trebui să facă un efort mai mare ca să se desprindă din cercul brațelor ei. „Adio!... Adio!...” Apoi porni în urma contelui, fără a se încumeta să se uite înapoi, bănuind că Freya îl urmărea din privire.

Pe țărmul Santa Lucia văzu de departe hotelul în care locuise, cu ferestrele luminate. Portarul mergea înaintea unui tînăr care tocmai atunci coborîse dintr-o trăsură, cu geamantanul în mînă. Ferragut își aduse aminte pe loc de fiul său, Esteban. Călătorul adolescent semăna intrucîtva cu el, de departe... Și merse înainte, zîmbind cu amărăciune cu gîndul la această amintire inoportună.

Urcat pe goeletă, îl întâlni pe Karl, subalternul lui Frau Doktor, care-i adusese micul bagaj și tocmai îl dusesse în cabină. „Putea să se retragă...” Apoi trecu în revistă echipajul. În afara celor trei sicilienii bătrâni, văzu acum șapte flăcăiandri blonzi și bine hrăniți, cu mințile suflecate. Vorbeau italiana, dar căpitanul nu avu nici o îndoială asupra adevăratei lor naționalități.

Cîteva dintre ei începură să ridice ancora și Ferragut se uită la conte parcă invitîndu-l să coboare. Vasul se dezlipea cu încetul de chei. Urmau să ridice scîndura care servise drept punte.

— Merg și eu, zise Kaledin. Drumul acesta mă interesează tare mult.

Ulises, care era pregătit să nu se mire de nimic în această călătorie extraordinară, se mărgini la o exclamație de veselie politicoasă : „Cu-atît mai bine !...” Și nu-i mai vorbi, ocupîndu-se să scoată nava din micul port, dirijîndu-i mersul spre ieșirea din golf. Geamurile clădirilor de pe țărmul Santa Lucia zornăiră din cauza motorului goletei, mașină veche și zgomotoasă, care imita scheunatul unui ciine ostenit. Între timp, pînzele se întindeau de-a lungul catargelor, umflîndu-se la primele bătăi ale vîntului.

Drumul a ținut trei zile. În prima noapte, căpitanul se bucură de egoismul voluptuos al odihnei de unul singur.

Nu mai avea alături de el o femeie, ca o prelungire inevitabilă ; trăia între bărbați... Și prețui castitatea ca pe o plăcere, ce i se oferea cu toate farmecele nouătății.

În a doua noapte, în cabina neîncăpătoare și rău mirositoare a patronului, simți că nu putea să doarmă din cauza amintirilor care-i reveneau în minte. Oh, Freya !... Cînd o va revedea !...

Contele și el vorbîră puțin ; dar petreceau ceasuri lungi împreună, așezați lingă roata timonei, uitîndu-se la mare. Erau mai apropiați decît pe uscat, cu toate că schimbau puține cuvinte. În viața de zi cu zi falsul diplomat nu se mai purta cu atîta răceală și căpitanul ajunsese chiar să descopere calități noi în persoana lui.

Ușurința cu care mergea pe vas și anumite cuvinte strict tehnice folosite împotriva voinței sale spulberară

toate indoielile lui Ferragut cu privire la adevărata lui profesiune.

— Dă-mneavoastră sinteți marinar, îi zise pe neașteptate.

Și contele încuviință, socotind că n-are rost să se ascundă. Da, era marinar.

„Atunci, eu ce mai caut aici ? De ce mi-au încredințat comanda ?...” Așa gândi Ferragut, fără a înțelege de ce-i ceruse concursul omul acesta care putea să conducă vasul fără nici un ajutor din afară.

Fără doar și poate era ofițer de marină, și tot din flotă trebuiau să facă parte și marinarii blonzi care munceau ca niște automate. Din spirit de disciplină respectau ordinele lui Ferragut ; dar se vedea bine că pentru ei comenzile date de Ferragut nu însemnau altceva decât o simplă delegare și că adevăratul șef era contele.

Goeleta trecu prin fața arhipelagurilor insulelor Lipari ; apoi, schimbând direcția spre vest, o luă de-a lungul coastelor Siciliei, de la Capul Gallo la Capul San Vito. De-aici încolo își răsuci prora spre sud-vest, pornind în căutarea insulelor Egade.

Trebuia să aștepte în apele acestea, unde Mediterana începe să se îngusteze între Tunis și Sicilia, în mijlocul strâmtoarei enorme unde se înalță conul vulcanic al insulei Pantelaria.

Contelui îi era de ajuns să dea indicații scurte pentru ca direcția urmată de Ferragut să corespundă dorințelor sale. În cele din urmă, nu ascunse admirația pe care i-o inspira măiestria lui de navigator.

— Vă cunoașteți bine marea, zise contele.

Căpitanul ridică din umeri, zîmbind. Era într-adevăr a sa. Putea s-o numească *mare nostrum*, la fel ca romanii, stăpînii ei din antichitate.

Ca și cum ar fi văzut fundul mării menținu vasul în limitele bancului întins al Aventuriei. Naviga încet, numai cu cîteva vele, trecînd iar și iar prin aceleași ape.

După ce se scurseră două zile, Kaledin începu să se neliniștească. Ferragut îl auzi de mai multe ori cum rostea încet numele de Gibraltar. Trecerea din Atlantic în Mediterană înseamnă primejdia cea mai mare pentru cei pe care-i aștepta el.

De pe puntea goeletei nu se vedea departe, și contele se cătără de repetate ori pe scările de frînghie ale arborădei ca să cuprindă cu ochii un spațiu mai întins.

Într-o dimineată strigă de sus la căpitan, arătându-i un punct la orizont. Trebuiau să se îndrepte în aceeași direcție. Acolo erau cei pe care-i căutau ei.

Ferragut se supuse, și după o jumătate de oră apărură, unul după altul, două vase prelungite și cu bordul jos, care navigau cu mare viteză. Erau ca distrugătoarele, dar fără catarge, fără coșuri, alunecînd aproape la suprafața apei, vopsite în cenușiu, culoare ce le făcea să se confunde cu marea de la o anumită distanță.

Se așezară de-o parte și de alta a velierului, apropiindu-se atît de mult de el încît se părea că e cit pe aci să-l zdrobească prin pîntenarea corpului navelor. Cîteva cabluri metalice ieșiră de pe puntea lor și se răsuciră de catargele goeletei, făcînd-o prizonieră, alcătuiind un singur corp din cele trei vase, care urmară, unite, unduirea lentă a mării.

Ulises examinează curios cele două vase. Acestea erau faimoasele submarine?... Pe puntea lor de oțel văzu tamburi rotunde și ieșite în afară ca niște coșuri, prin care se iveau grupuri de capete. Ofițerii și membrii echipajului erau îmbrăcați ca pescarii de pe coastele nordului, în costume impermeabile dintr-o singură bucată, cu cască închisă. Mulți din ei ridicară în sus aceste căști, și contele le răspunse fluturîndu-și chipiul. Marinarii blonzi de pe goeletă strigară, răspunzînd aclamațiilor camarazilor lor din submarine : „*Deutschland über alles...*“¹

Dar acest entuziasm în mijlocul singurătății mării, care echivala cu un cînt de triumf, ținu foarte puțin. Răsunară fluierături, oamenii alergară pe punțile de oțel, și Ferragut văzu goeleta invadată de două șiruri de marinari. Într-o clipă calele fură deschise, se auzi un zgomot de lemne rupte, și încărcătura începu să treacă în submarine, pe amîndouă părțile. În jurul velierului apa se umplu de lăzi deschise, ce se îndepărtau cu o unduire lină.

Contele asculta cum îi vorbește la pupa un om înveșmîntat într-o țesătură impermeabilă ; era un ofițer.

¹ Germania mai presus de toate (germ.).

Povestea cum trecuseră prin strîmtoarea Gibraltar complet scufundați, văzînd prin periscop torpiloarele englezești ce supravegheau patrulînd.

— Nimic, domnule comandant, continuă ofițerul ; nici cel mai mic incident... O cursă magnifică.

— Dumnezeu să pedepsească Anglia ! zise contele, numit acum comandant.

— Dumnezeu s-o pedepsească ! răspunse ofițerul, ca și cum ar fi zis amin.

Ferragut se văzu uitat, necunoscut de toți acești oameni care umpleau goeleta. Cîțiva marinari îl împinseră în graba descărcării. Era căpitanul velierului, un civil fără grad cînd se afla printre luptători.

Începu să înțeleagă pentru ce motiv li dăduseră comanda micului vas. Contele rămînea cu ceilalți. Îl văzu apropiindu-se, de parcă și-ar fi amintit de el pe neașteptate, întinzîndu-i dreapta cu o afabilitate de camarad.

— Vă mulțumesc, domnule căpitan. Serviciul acesta este din cele ce nu se uită. Poate că nu ne vom mai vedea niciodată... Dar, dacă vreodată aveți nevoie de mine, să știți cîne sînt.

Și, ca și cum ar fi prezentat altă persoană, își rosti numele ceremonios : Arhibald von Kramer, locotenent de marină din Flota imperială... Prezentarea lui în calitate de diplomat nu fusese cu totul falsă. A fost atașat naval la mai multe ambasade.

Pe urmă li dădu instrucțiuni pentru întoarcere. Putea să aștepte în fața portului Palermo. O barcă va veni în căutarea lui și-l va duce pe uscat. Totul era stabilit... Trebuia să lase comanda adevăratului stăpîn al goeletei ; un fricos care pretinsese să i se plătească foarte mult pentru închirierea vasului ; dar fără a avea curajul să înfrunte vreun risc. În cabină se aflau actele pentru a justifica această cursă.

— Salutați doamnele în numele meu... Spuneți-le că în curînd vor auzi vorbindu-se despre noi. Vom pune stăpînire pe Mediterana.

Descărcarea combustibilului continuă. Ferragut îl văzu pe von Kramer intrînd prin tambuchiul deschis al unui dintre submarine. Apoi crezu că recunoaște în celălalt submarin doi marinari din cei ce făcuseră parte din echi-

pajul goeletei ; fură primiți cu strigăte și îmbrățișări de camarazii lor, intrînd apoi printr-un tambuchi tubular.

Descărcatul ținu pînă a doua zi spre prînz. Ulises nu-și închipuse că în micul vas putea să încapă atîtea cutii. Cînd cala rămase goală dispărură ultimii marinari nemți și odată cu ei cablurile care țineau velierul legat. Un ofițer îi spuse că putea să plece. Cele două submersibile ce se vedeau mai joase la apă decît la sosire, cu rezervoarele pline de benzină și ulei, începură să se îndepărteze.

Aflîndu-se singur la pupa goeletei, simți o neliniște neașteptată.

„Ce-ai făcut ?... Ce-ai făcut ?“, strigă un glas în cugetul său.

Dar cînd îi văzu pe cei trei marinari bătrîni și pe băiat rămași pe vas ca unic echipaj, dădu uitării muștrările de cuget. Trebuia să umble mult ca să înlocuiască oamenii din echipaj. În două nopți și o zi abia de se odihni, mînuind aproape în același timp timona și motorul, căci nu se încumeta să înalțe toate pînzele avînd doar cîțiva oameni la bord.

A treia zi în zori, cînd se văzu în fața portului Palermo, care începea să-și stingă luminile, Ferragut putu să doarmă pentru prima dată, lăsînd supravegherea vasului în seama unuia dintre marinari ; vasul plutea cu pînzele strînse. La jumătatea dimineții, îl treziră niște glasuri care strigau de pe mare : „Unde-i căpitanul ?“

Văzu o barcă și cîțiva oameni care se urcau la bordul goeletei. Era stăpînul care venea să-și preia vasul pentru a intra în port în deplină legalitate. Aceeași barcă își luă obligația să-l ducă pe Ulises pe uscat, întovărașit de micul său geamantan. Îl însoțea un domn roșcat și gras, care părea să aibă o mare influență asupra proprietarului.

— Veți afla ceea ce se întîmplă, îi zise, în timp ce barca dusă de doi vîslași alunecă pe valuri. Bandiții ăștia !... Mandoliniștii ăștia !...

Ulises, fără a ști de ce, făcu un gest afirmativ. Acest burghez indignat era un neamț, unul dintre cei care-o ajutau pe Frau Doktor. Era de ajuns să-l auzi cum vorbește ca să-ți dai seama.

După o jumătate de oră, Ferragut sări pe chei, fără ca nimeni să se opună debarcării lui, ca și cum protecția în-

soțitorului său obez ar fi adormit vigilența tuturor. În ciuda acestui fapt, bunul domn arăta o dorință arzătoare de a se îndepărta de el, de a fugi, de a-și vedea de treburile lui.

Zîmbi cînd auzi că Ulises voia să plece imediat spre Neapole. „Bine faceți...” Trenul pleca peste două ore. Și-l urcă într-o trăsură de închiriat, dispărînd în grabă.

Rămînînd singur, căpitanul avu impresia că visase ceea ce se întîmplase în zilele celelalte.

Se întorcea la Palermo după o absență îndelungată. Încerca bucuria unui sicilian exilat cînd se întîlnea cu diferite căruțe din ținut trase de cai slabi, cu pene, ale căror margini pictate în culori țipătoare reprezentau scene din *Ierusalimul eliberat*. Își aduse aminte de numele străzilor principale, care erau ale foștilor viceregi spanioli. Într-o piață văzu statuile a patru regi ai Spaniei... Dar toate aceste amintiri îi treziră doar un interes trecător. Îl îngrijora agitația extraordinară de pe străzi; mulțimea forma grupuri pentru a asculta lectura ziarelor. Multe ferestre aveau arborate drapelul național, laolaltă cu cele ale Franței, Angliei și Belgiei.

Cînd ajunse la gară află adevărul; se lămuri în privința evenimentului la care făcuse aluzie comerciantul în timp ce erau în barcă. Izbucnișe războiul!... De ieri, Italia rupsese relațiile cu marile puteri.

Ulises se simți tulburat cînd își aduse aminte de ceea ce făcuse în plină Mediterană. Crezu că grupurile de tineri care treceau ducînd steaguri și strigînd „Trăiască” vor ghici fapta sa și se vor năpusti asupra-i. Trebuia să se îndepărteze de acest entuziasm patriotic; și răsufală ușurat cînd se văzu într-un vagon... În afară de asta, o va vedea pe Freya, și era de ajuns să-i deslușească chipul în amintire pentru ca toate remușcările să se destrame.

Călătoria a fost lungă și grea. Restricțiile războiului se făceau simțite din prima clipă, punîndu-și amprenta pe toate mijloacele de comunicație.

Trenul era tras pe cite o linie moartă unde răminea ore întregi pentru a lăsa să treacă alte trenuri încărcate cu bărbați și armament. În toate gările erau soldați în uniformă, cu drapele, mulțimi care strigau „Trăiască”.

Cînd ajunse la Neapole, obosit după o călătorie de patruzeci și opt de ore, i se păru că vizitiul se îndrepta cu prea multă încetineală spre vechiul palat din Chiaia.

Traversă vestibulul cu micu-i geamantan în mînă; îi tăie calea portăreasa, o cumătră grasă cu părul creț și îmbîcsit, pe care-o zărise numai de cîteva ori în adîncimile peșterii sale!

— Doamnele nu mai locuiesc în casa aceasta... Doamnele au plecat pe neașteptate cu Karl, funcționarul lor

Și povestea cum fugiseră, cu un zîmbet ostil și rău-tăcios pe față.

Ferragut înțelese că nu trebuia să insiste. Femeia cea grasă era furioasă pentru că damele *nemțoaice* fugiseră, și-l examina pe marinar ca pe un posibil spion, tocmai pentru un denunț patriotic. Totuși, din onestitate profesională, îi spuse că *singora* blondă, cea mai tînărară și simpatică, se gîndise la el cînd plecase și-i lăsase bagajul la poartă.

Ulises se grăbi să dispară. O să trimită pe cineva ca să-i ia geamantanele. Și, luînd altă trăsură, se îndreptă spre hotelul Santa Lucia... Ce lovitură neașteptată!...

Cînd îl văzu intrînd, portarul făcu un gest de surpriză și de uimire. Înainte ca Ferragut să-l întrebe despre Freya, cu speranța vagă că s-ar fi refugiat la hotel, omul îi dădu o veste:

— Domnule căpitan, fiul dumneavoastră a fost aici și v-a așteptat.

Căpitanul biigui dezorientat: „Ce fiu?“... Omul cu cheile brodate aduse registrul de călători, arătîndu-i un rînd: „Esteban Ferragut. Barcelona“. Și Ulises recunoscu scrisul fiului său, în timp ce inima i se strîngea de o neli-niște nelămurită.

Surpriza îi luă graiul, și portarul profită de tăcerea lui pentru a continua să vorbească.

Era un băiat simpatîc și inteligent... Îl însoțise de cîteva ori, dimineața, ca să-i arate ceea ce era mai frumos în oraș. Luase legătura cu consemnatarii vasului *Mare Nostrum*, căutînd pretutindeni vești despre tatăl său. În cele din urmă, convins că părintele său, căpitanul, era în drum spre Barcelona, plecase la rîndu-i cu o zi înainte.

— Dacă veneați cu douăsprezece ore mai devreme îl găseați încă aici.

Portarul nu știa mai multe. Ocupat cu completarea datelor unor doamne sud-americane, nu putuse să-l salute pe tânăr când părăsise hotelul. Nu știa cu exactitate cum se va întoarce la Barcelona : cu un vapor englezesc pînă la Marsilia sau cu trenul pînă la Genova, unde va găsi vapoare directe pentru Barcelona.

Ferragut vru să știe cînd sosise, și portarul, ridicînd ochii în sus, se apucă să facă o lungă socoteală în minte... La sfîrșit îi spuse o dată, și marinarul, la rîndul său, își adună gîndurile.

Își dădu o palmă peste frunte, tare ca un pumn.

Tînărul pe care-l văzuse intrînd în hotel, pe cînd se ducea să se îmbarce pe goeletă ca să transporte carburant pentru submarinele germane, era fiul său.

ȚINĂRUL TELEMAH

Întotdeauna cînd *Mare Nostrum* se întoarcea la Barcelona, Esteban Ferragut trăia o senzație de orbire, ca și cum în existența lui obscură și monotună de fiu al unei familii bogate s-ar fi deschis o fereastră mare, glorioasă.

Nu mai rătăcea prin port, admirînd de departe marile transatlantice ancorate în fața monumentului lui Columb ori vapoarele de marfă ce se aliniau la cheiurile comerciale. Un vas important era în proprietatea lui absolută timp de cîteva săptămîni. Căpitanul și ofițerii rămîneau pe uscat în acest răstimp, cu familiile lor. Toni, secundul, era singurul care rămînea la bord. Mulți dintre marinari cereau permisiunea să stea în oraș și nava rămînea în seama lui moș *Caragöl*, cu o jumătate de duzină de oameni pentru curățenia zilnică.

Micul Ferragut putea să-și facă iluzia că era căpitanul lui *Mare Nostrum*. Umbla pe punte închipuindu-și că înfrunta o mare furtună : examina instrumentele de navigație cu o gravitate de expert : trecea dintr-o parte în alta a vasului fără nici o opreliște, cobora în calele care se aeriseau, deschise, în așteptarea încărcăturii, și, în cele din urmă, se suia în barca de serviciu, dezlegînd-o de pe scară, și vislea cîteva ceasuri, cu mai multă plăcere ca în yolele ușoare de la Clubul Regatelor.

Vizitele se terminau în bucătărie, invitat de moș *Caragöl*, care-l trata cu o familiaritate părintească. Ținărul vislaș transpira. „Un *refresquet* ?“... Și pregătea amestecul lui dulce, ce-i făcea pe bărbați să cadă dintr-un singur salt în nebulozitățile beției.

Esteban prețuia mult *răcoritoarele* bucătarului. În închipuirea lui, aprinsă de lectura continuă a romanelor de călătorii, își făurise un tip de marinăr eroic, curajos, curtenitor și în stare să înghită stacană după stacană din cele mai tari băuturi, fără a clipi. El voia să fie așa : orice navigator bun trebuie să bea.

Cu toate că pe uscat nu cunoștea alte licori decât lichiorurile slabe și dulci păstrate de mama lui pentru petrecerile de familie, odată ce călca pe puntea vasului simțea nevoia lichidelor alcoolice, ca să vadă toți că era bărbat în toată firea. „Nu exista băătură pe lume care să-l doboare...” Și la al doilea *refresco* pregătit de moș Caragòl rămânea cufundat într-o nirvană plăcută văzînd totul în culoarea trandafirului și considerabil mărit : marea, vapoarele din apropiere, docurile și muntele Montjuich, ce servea drept fundal.

Bucătarul, privindu-l cu drag cu ochii lui boînavi, credea că s-a întors cu zeci de ani înapoi și că se afla tot în Valencia, vorbind cu celălalt Ferragut, care fugea de la universitate ca să vislească în port. Aproape că ajunsese să creadă că trăise de două ori.

Asculta cum se plinge băiatul, întrerupîndu-l cu sfaturi solemne. Acest Ferragut de cincisprezece ani se arăta nemulțumit de viață. Era bărbat și trebuia să trăiască printre femei : mama lui și două nepoate care-i țineau de urît făcînd dantele, la fel cum îi ținuse ea de urît în alte vremuri soacrei ei, doña Cristina. Voise să fie marinăr, și-l sileau să studieze obiectele nesuferite predate la liceul teoretic. Oare un căpitan trebuie să știe latinește ?...

Voia să termine cu viața de elev ca să devină pilot și să facă practică pe punte, alături de tatăl său. Poate că la treizeci de ani va ajunge să comande *Mare Nostrum* sau un vas asemănător.

Între timp, atracția mării îl îndepărta de sălile de clasă, căci se ducea să-l vadă pe Caragòl chiar la ora cînd profesorii făceau apelul elevilor, notîndu-le absențele.

Bătrînul și protejatul său se retrăgeau în bucătărie cu o neliniște vinovată. Nu mai vorbeau dacă auzeau

glasuri și pași pe punte. „Ascunde-te!“ Și Esteban se lăsa sub masă ori se ascundea în camera de alimente, în timp ce bucătarul ieșea în întâmpinarea celui nou-venit cu o față serafică.

Uneori era Toni, și băiatul îndrăznea să iasă, bizuindu-se pe tăcerea lui. Și Toni îl iubea și-i împărtășea aversiunea față de cărți.

Dacă din când în când venea chiar căpitanul pe vas pentru câteva clipe, Caragòl îi vorbea acoperind ușa cu trupul său, în timp ce zîmbea malițios.

Pentru Esteban, marea și tatăl său erau lucrurile cele mai demne de admirație. Toți eroii romanești care trecuseră din paginile cărților în imaginația lui aveau chipul și gesturile căpitanului Ferragut.

De mic o văzuse plîngînd uneori pe mama lui cu o tristețe resemnată. După ani și ani, cînd cunoscuse cu precocitatea lui de copil puțin supravegheat relațiile care există între bărbați și femei, presimți că toate aceste lacrimi trebuiau să-și aibă izvorul în infidelitățile navigatorului de departe.

Își adora mama cu o pasiune de fiu unic și răsfățat; dar nu-l admira mai puțin pe căpitan, găsindu-i scuze pentru toate greșelile pe care putea să le facă. Tatăl lui era omul cel mai curajos și mai frumos de pe pămînt. Așa îl vedea el. Și într-o zi, cînd căută prin sertarele din cabina lui și dădu peste niște fotografii de femei avînd menționate numele unor țări îndepărtate, admirația lui crescuse și mai mult. Toate trebuie să fi fost nebune de dragoste după căpitanul navei *Mare Nostrum*. Vai! Orice-ar face el, nu va reuși niciodată să fie la fel cu acest cuceritor care-i dăduse viață...

Cînd vaporul ajunsese la Barcelona, la întoarcerea de la Neapole, fără proprietarul său, fiul lui Ferragut nu încercă nici o surpriză.

Toni, care vorbea întotdeauna puțin, făcu risipă de cuvinte cu acel prilej. Căpitanul Ferragut rămăsese acolo pentru o afacere importantă: dar se va întoarce cît de curînd. Secundul îl aștepta dintr-un moment în altul. Poate că va face călătoria pe uscat ca să ajungă mai repede.

Esteban se miră cînd văzu că mama lui nu considera absența aceasta ca pe o întîmplare fără însemnătate. Buna doamnă se arăta îngrijorată și cu ochii plînși. Cu instinctul ei de femeie, presimți ceva rău în întîrzierea soțului.

După-amiază, cînd o vizită, ca de obicei, cel ce fusese îndrăgostit de ea, profesorul, amîndoi vorbiră pe îndelete, în cuvinte măsurate, dar înțelegîndu-se din ochi în lungile intervale de tăcere.

Ajuns la culmea carierei sale glorioase, avînd catedră la Institutul din Barcelona, o vizită în fiecare după-amiază pe Cinta, stînd o oră și jumătate în salonul ei cu o exactitate de cronometru. Nici cel mai mic gînd vinovat nu i-a trecut vreodată prin minte profesorului. Trecutul fusese dat uitării... Dar el avea nevoie s-o viziteze zilnic pe soția căpitanului care croșeta dantele în tovărășia celor două nepoate mici, așa cum o vizitase cu ani în urmă pe văduva notarului Ferragut.

Îi aducea la cunoștință evenimentele cele mai de seamă din Barcelona și din lumea întreagă; vorbeau împreună despre viitorul lui Esteban; asculta extaziat glasul ei blînd, acordînd multă importanță lucrurilor mărunte de zi cu zi ori urmărind descrierea unor sărbători religioase, dar asta numai fiindcă le povestea ea.

De multe ori rămîneau într-o tăcere prelungită. Don Pedro reprezenta răbdarea, buna dispoziție, respectul tăcut; în casa aceea liniștită și curată ce-și pierdea calmul monastic doar cînd venea stăpînul pentru cîteva zile, între două călătorii.

Cinta se obișnuise cu vizitele profesorului. Cînd ceasul arăta trei și jumătate, i se părea că-i aude pașii pe scară.

Dacă nu venea în vreo după-amiază, blînda Penelopă cădea pradă unei decepții.

— Oare ce-o fi cu Don Pedro?... le întreba neliniștită pe nepoatele sale.

Uneori îi punea această întrebare și fiului; dar Esteban, fără a-l urî pe vizitator, nu-l prețuia deloc.

Don Pedro aparținea acelui grup de domni din institut pe care guvernul îi plătea ca să plictisească tineretul cu explicațiile și examenele lor. Își amintea și acum de cei doi ani pe care-i petrecuse la cursul lui ca de o

odaie de tortură, îndurînd supliciul limbii latine. În afară de asta, era un fricos ; întotdeauna îi era frică să nu răcească şi în zilele înorate nu îndrăznea să iasă pe stradă dacă nu-şi lua umbrela. Lui să i se vorbească despre bărbaţi curajoşi.

— Nu ştiu... îi răspundea mamei sale. Poate o fi în pat cu şapte basmale pe cap.

Cînd revenea Don Pedro, casa îşi recăpăta viaţa firească de ceas care merge încet şi sigur. Doña Cinta, din întrebare în întrebare, ajunsese să socotească indispensabilă colaborarea sa. Profesorul înlocuia cu blîndeţe autoritatea soţului mereu plecat : el îşi luase obligaţia să reprezinte capul familiei în toate problemele din afara casei... De multe ori soţia lui Ferragut îl aştepta cu nerăbdare ca să-i ceară un sfat urgent, şi el îşi spunea părerea rostind rar cuvintele, după ce reflecta îndelung.

Esteban găsea intolerabil faptul ca domnul ăsta, care nu era altceva decît o rudă de departe a bunicii lui, să se amestece în treburile casei, pretinzînd să-l îndrume pe el ca un tată. Dar îl enerva şi mai mult să-l vadă bine dispus şi cu pretenţii de om spiritual. Îl înfuria şi mai mult fiindcă-i zicea doñei Cinta Penelopa, iar lui, tînărul Telemah... „Unchi pisălog şi nesuferit !“

Tînărul Telemah nu mai sta pe gînduri cînd era vorba de răzbunare. De mic îşi întrerupea jocul pentru a lucra în vestibul, lîngă cuierul de la uşă. Şi bietul profesor îşi găsea calota pălăriei turtită, şifonată, sau ieşea din casă cu poalele pardesiului pline de scuipat.

Acum băiatul se mîrginea să-i ignore prezenţa, trecînd prin faţa lui fără să-l recunoască, salutîndu-l doar cînd îi porunca mama lui.

În ziua în care aduse vestea întoarcerii vasului fără căpitanul său, don Pedro îşi prelungi vizita mai mult ca de obicei. Cinta vărsă lacrimi cu lucrul în mînă, dar se opri din plîns, biruită de bunul simţ al sfătuitoarei sale.

— De ce să plîngeţi şi să vă bateţi capul cu atîta presupuneri neîntemeiate?... Dumneavoastră, doamnă, trebuie să-l chemaţi pe Toni, secundul vasului. El trebuie să ştie tot... Poate c-o să vă spună adevărul.

Esteban fu trimis să-l caute a doua zi, și putu să-și dea seama de neliniștea pe care-o încercă Toni când află că doña Cinta voia să stea de vorbă cu el. Coborî de pe vas într-un mutism lugubru, ca și cum l-ar fi dus cineva să îndure chinuri mortale. Apoi începu să fredoneze în surdină, ceea ce la el era indiciul unei mari îngrijorări.

Tinărul Telemah nu putu să asiste la întrevvedere, dar se învîrți prin apropierea ușii închise, izbutind să audă cîteva cuvinte rostite mai tare, ce se rostogoliră printre crăpături. Cel mai adesea vorbea mama lui. Toni repeta cu glas surd aceleași scuze : „Nu știu. Căpitanul va sosi dintr-un moment în altul...” Dar cînd se văzu afară din salon și din casă, nu-și mai reținu minia contra lui însuși, contra firii lui blestemată care nu știa să mintă, contra tuturor femeilor, bune și rele. Credea c-a spus prea mult. Doamna aceea se pricepea să-l tragă de limbă ca un judecător.

Seara, la ora mesei, mama de-abia deschise gura. Mîinile îi tremurau cînd lua farfuriile și furculițele. Se uita la fiul ei cu o compătimire de nedescris, de parc-ar fi presimțit că asupra lui aveau să se abată cele mai mari nenorociri. Nu răspunse la întrebările lui Esteban, privindu-l cu un mutism disperat și în cele din urmă exclamă :

— Tatăl tău ne părăsește !... Tatăl tău a uitat de noi !...

Și ieși din sufragerie ca să-și ascundă lacrimile ce-i umpluseră ochii.

Băitul dormi cam agitat, dar dormi. Admirația pe care-o simțea față de tatăl său și o anumită solidaritate cu bărbații puternici îl făcură să nu ia în seamă lacrimile mamei. Așa-s femeile ! Mama lui nu știa să fie soția unui bărbat extraordinar așa cum era căpitanul Ferragut. El, care era un adevărat bărbat de-acum, cu toate că era foarte tînăr, va interveni în această situație ca să scoată adevărul la lumină.

A doua zi de dimineată, Toni, de pe puntea vasului, îl văzu venind pe chei și fu tentat să se ascundă... „Iarăși îl cheamă doña Cinta să-i pună întrebări !...” Dar se liniști cînd băitul îi spuse că venise pentru că voia să stea cîteva ceasuri pe *Mare Nostrum*. Chiar și așa, vru

să-l ocolească, de parcă i-ar fi fost frică să nu-i scape vreun cuvânt și se prefăcu că are de lucru în cale. Pe urmă plecă, ducându-se să-și viziteze un prieten de pe un vapor ancorat cam departe.

Esteban intră în bucătărie strigându-l vesel pe moș Caragòl. Nici acesta nu mai era același. Ochii lui umezi și înroșiți îl priveau pe băiat cu o duioșie extraordinară. Se oprea brusc din vorbă, cu o expresie de neliniște pe față. Se uita nehotărît în jurul lui, ca și cum s-ar fi temut că se va deschide o prăpastie sub picioarele lor.

Nu uita niciodată respectul datorat oricărui vizitator al domeniilor sale, și pregăti două *refrescos*. Avea să-l servească pe Esteban pentru prima dată în această întoarcere din călătorie. În zilele cealalte, oricît de neadevărat pare faptul acesta, nu se gîndise să pregătească măcar una din băuturile lui foarte tari. Întoarcerea de la Neapole fusese tristă ; nava avea un aspect lugubru fără stăpînul său.

Din toate aceste motive, Caragòl uită să mai țină seama de vreo măsură și puse rom din belșug pînă ce lichidul luă culoarea tutunului.

Băură... Tînărul Telemah începu să vorbească despre tatăl său cînd în pahare nu mai era decît jumătate din *refresco*, și bucătarul își ridică mîinile în sus, bombănînd, ceea ce însemna că nu dorește nici un fel de discuție pe tema absenței căpitanului.

— Tatăl tău se va întoarce, Esteban, adăugă. Se va întoarce, dar nu știu cînd. Cu siguranță, mai tîrziu decît spune Toni.

Și, nevoind să mai zică ceva, bău tot ceea ce mai avea în pahar, apucîndu-se să-și pregătească un al doilea *refresco* în grabă, ca să cîștige timpul pierdut.

Încetul cu încetul, bariera prudentă ce-i reținea limba păru că se destramă, și vorbi cu aceeași abandonare dintotdeauna ; dar avalanșa cuvintelor nu aducea cu sine știri exacte.

Caragòl îi predică despre morală fiului lui Ferragut ; o morală în felul său, întreruptă de mîngîieri frecvente ale paharului.

— Estevet, fiul meu, să-l respecti mult pe tatăl tău. Să fii un bun marinar, așa cum este el. Să fii bun și

drept cu oamenii pe care-i comanzi... dar să fugi de femei !

Femeile !... Nu exista subiect mai bun pentru limbuția lui de bețiv evlavios. Lumea-i stîrnea milă. Tot ceea ce se petrecea în lume era determinat de atracția infernală pe care-o exercită femeia. Bărbații munceau, luptau, voiau să devină bogați sau celebri, totul pentru a cucerii cea mai murdară și mai rușinoasă parte din corpul omenesc.

— Crede-mă, fiul meu... în privința asta să nu faci ca tatăl tău.

Bătrînul spusese prea mult ca să mai dea înapoi, și trebui să povestească și ceea ce mai rămăsese de povestit. Așa află Esteban cum se îndrăgostise căpitanul de o doamnă din Neapole, și rămăsese acolo pretextînd afaceri, dar în realitate era stăpînit de această femeie.

— E frumoasă ? întrebă băiatul curios.

— Foarte frumoasă, răspunse *Caragòl*. Și niște parfumuri !... Și un foșnet de rufărie fină !...

Telemah se înfioră stăpînit de o senzație contradictorie de orgoliu și invidie. Îl admiră iarăși pe tatăl său, dar această admirație ținu doar cîteva clipe. O nouă idee puse stăpînire pe el, în timp ce bucătarul vorbea întruna.

— Nu va veni acum. Știu cum sînt aceste femei elegante ce-și dau cu parfumuri fine ; adevărați demoni ce-și înfig unghiile în carne cînd te prind și trebuie să le tai mîinile ca să-ți dea drumul... Și vasul nu aduce nici un ciștig, de parc-ar fi împotmolit, în timp ce ceilalți se umplu de bani !... Crede-mă, fiul meu : numai lucrul acesta este adevărat pe lume.

Și bău dintr-o înghițitură ceea ce mai rămăsese din paharul al doilea.

Între timp, băiatul continua să dea formă în cugetul său unei idei sugerate de dulcea beție. Ce-ar fi dacă s-ar duce la Neapole să-l aducă pe tatăl său ?...

În această clipă totul i se părea posibil. Lumea era de culoarea trandafirului, ca întotdeauna cînd o contempla cu paharul în mînă lîngă moș *Caragòl*. Obstacolele se dovedeau a fi lesne de trecut, totul se aranja cu o ușurință uimitoare ; oamenii puteau să meargă în salturi.

Dar după cîteva ore, cînd judecata i se limpezi, simți teamă aducîndu-și aminte de tatăl său. Cum l-ar primi văzîndu-l că vine la el?... Ce scuză să găsească pentru prezența lui la Neapole?... Tremură cînd își aminti sprincenele lui încruntate și privirea încrîncenată.

A doua zi, o încredere neașteptată se suprapuse peste această neliniște. Își aminti de căpitan așa cum îl văzuse uneori pe coverta vasului sărbătorind succesele sale de vîslaș în portul Barcelona, ori cînd vorbea cu prietenii săi despre inteligența și forța fiului său. Chipul eroului patern apărea acum în amintirea lui cu ochii blînzi și cu un zîmbet ce părea să fluture ca o adiere ușoară păru-i des din barbă.

I-ar spune tot adevărul. I-ar spune că venea la Neapole ca să-l ia cu sine, ca un bun camarad care-l ajută pe altul aflat în primejdie. Poate s-ar enerva și i-ar da o palmă; dar el și-ar atinge scopul.

Caracterul lui Ferragut renăscu în el cu toată puterea unui argument hotărîtor. Dacă drumul se dovedea absurd și primejdios... mai bine, mult mai bine! Era de ajuns pentru ca el să pornească la drumul acesta. Era bărbat, și nu trebuia să-i fie frică.

Timp de două săptămîni își pregăti fuga. Niciodată nu făcuse o călătorie importantă. Doar o dată l-a însoțit pe tatăl său într-o scurtă călătorie de afaceri la Marsilia. Era timpul ca un bărbat ca el, care cunoștea din lecturi aproape toate popoarele pămîntului, să înceapă să străbată lumea.

De bani nu ducea grijă. Doña Cinta avea din belșug și era ușor să găsească legătura de chei. Un vapor vechi și cu viteză redusă, comandat de un prieten de-al tatălui său, tocmai intra în port și ridica ancora a doua zi îndreptîndu-se spre Italia.

Marinarul îl primi la bord pe fiul camaradului său fără acte de călătorie. Va rezolva lucrul acesta cu prietenii săi din Genova. Căpitanii, între ei, trebuiau să-și facă aceste servicii; și Ulises Ferragut, care-și aștepta fiul la Neapole — așa spusese Esteban —, n-avea să piardă timpul în zadar pentru niște simple formalități.

Telemah, cu o mie de pesetas în buzunar, luase dintr-o măsuță de cusut cu sertare ce-i servea mamei sale

drept casă de bani, se imbarcă a doua zi. Tot bagajul lui era un geamantan mic luat din casă pe furiș.

De la Genova, s-a dus la Roma, și de aici la Neapole, cu cutezanța inocenței, folosind cuvinte spaniole și catalane pentru a vorbi într-o italiană cu lexic redus, însușită la spectacolele de operetă. Singura informație sigură după care se călăuzea în călătoria lui de aventuri era numele hotelului de pe țărmul Santa Lucia pe care i-l dăduse *Caragòl*, ca reședință a tatălui său.

Îl căută în zadar timp de citeva zile. Se duse la consemnatarii din Neapole, care și-l închipuiau pe căpitan întors în țara sa de multă vreme.

I se făcu teamă când nu-l găsi. Trebuia să fie deja la Barcelona, și ceea ce începuse ca o călătorie eroică urma să se prefacă într-o fugă de adolescent neascultător. Își aduse aminte de mama lui, care poate că plîngea în ceasurile acelea recitînd scrisoarea pe care i-o lăsase ca să-i spună de ce fugise de-acasă.

Surveni, în afară de aceasta, pe neașteptate, intrarea Italiei în război, fapt pe care-l așteptau toți, dar pe care mulți îl credeau încă departe. Ce-i rămînea de făcut în țara aceasta?... Și într-o dimineată dispăruse.

Cum portarul hotelului nu putea să-i spună mai mult, după ce trecu prima impresie de surpriză, tatăl se gîndi că trebuia să se ducă la firma consemnatară. Poate aici îi vor da alte vești.

Războiul era singurul lucru interesant pentru firma aceasta. Dar Ferragut, proprietar de vas și client vechi, fu condus de director din birou în birou pînă-i găsi pe funcționarii care-l primiseră pe Esteban.

Nu știau mare lucru. Își aminteau vag de un tinăr spaniol care zicea că este fiul căpitanului, cerîndu-le vești despre el. Îl văzuseră ultima oară cu două zile înainte. Sta la îndoială neștiind dacă este mai bine să se întoarcă în țara sa cu trenul ori să se imbarce pe unul dintre cele trei vapoare care erau în port, gata să ridice ancora spre Marsilia.

— Cred că a plecat cu trenul, zise unul din funcționari.

Altul îl sprijini pe tovarășul său cu o afirmație categorică, pentru a-și atrage privirea șefului. Era sigur

să plecase cu trenul. Chiar el îl ajutase să calculeze cât ar costa călătoria pînă la Barcelona.

Ferragut nu vru să afle mai mult. Trebuia să plece cît mai repede cu putință. Această călătorie inexplicabilă a fiului avea pentru el sensul unei remușcări și era un motiv de alarmă. Ce s-o fi petrecînd în casa lui ?

Directorul firmei îi spuse numele unui vapor francez care pleca chiar în seara aceea spre Marsilia, venind de la Suez. Se oferea să rînduiască tot ceea ce ținea de călătorie și să-l recomande căpitanului. Nu mai rămîneau decît patru ore pînă la plecarea vaporului ; și Ulises, după ce-și luă valizele și le trimise la bord, făcu o ultimă plimbare prin toate locurile pe unde fusese cu Freya. Adio, grădini din Villa Nazionale și alb Acquario !... Adio, *albergo*¹ !...

Prezența inexplicabilă a fiului său la Neapole îi calmase mînia provocată de fuga nemțoaicei. Se gîndi cu tristețe la dragostea pierdută ; dar se gîndi în același timp cu o neliniște dureroasă la ceea ce ar putea să vadă cînd va intra în casa lui.

Vaporul francez ridică ancora cu puțin înainte de asfințitul soarelui. Ulises nu mai naviga de mulți ani ca simplu pasager. Rătăci dezorientat pe punte, printre mulțimea călătorilor. Puterea obișnuinței îl duse pe puntea de comandă, unde vorbi cu căpitanul și cu ofițerii, care apreciară de la primele cuvinte calitățile sale profesionale.

Socotind că nu era altceva decît un intrus în acest loc, faptul că se vedea pe o punte de comandă pe care nu putea să dea nici un ordin îl făcu să coboare pe punțile de jos, examinînd grupurile de pasageri. Erau în cea mai mare parte francezi care veneau din Indochina. La prora și la pupa se aflau așezate patru companii de trăgători asiatici, scunzi, gălbui, cu ochi oblici și cu vorba asemănătoare mieunatului pisicilor. Mergeau la război. Ofițerii aveau cabinele la mijlocul vasului și erau însoțiți de familiile lor care căpătaseră un aer exotic din pricina șederii îndelungate în colonii.

¹ Hotel (it.).

Ulises văzu doamne îmbrăcate în alb, întinse în șezlonguri, cărora le făceau vînt cu evantaiul micii lor paji asiatici ; văzu militari bronzăți și slabi cu înfățișare bolnăvicioasă ce păreau galvanizați de războiul ce-i smulgea din siestele lor asiatice, și fete, multe fete, mulțumite pentru că se îndreptau spre Franța, țara visurilor lor, uitînd odată cu această fericire că părinții lor se îndreptau, poate, spre moarte.

Navigația era cum nu se poate mai bună ; Mediterana, o cîmpie de argint sub lumina lunii. De pe țărmul nevăzut adia o boare călduță cu mireasmă de cîmp. Grupurile de pe punte își aminteau, cu o satisfacție egoistă, de primejdiile mari prin care treceau oamenii care se îmbarcau în mările Nordului, bînuite de submarine germane. Din fericire, Mediterana nu cunoștea o asemenea calamitate. Englezii păzeau cu strășnicie intrarea în strîmtoarea Gibraltar, și întreaga Mediterană era un lac liniștit stăpînit de aliați.

Înainte de a se culca, Ferragut intră într-o cabină de pe puntea de sus, unde era instalat telegraful fără fir. Îl atrase sfîrșitul ca de ulei prăjit pe care-l scoteau aparatele. Telegrafistul, un tînăr englez, își dădu jos cele două receptoare ce-i acopereau urechile. Plictisit în izolarea lui, voise să se distreze dialogînd cu telegrafistii de pe celelalte vase care se aflau lîngă radioul aparatelor. La vederea acestui pasager care vorbea englezește oferindu-i o țigară, întrerupse o conversație extinsă pe o distanță de trei sute de mîle jur-împrejur.

— Totul merge bine... Avem mulți tovarăși de drum.

Și începu să enumere vasele ce se mențineau în comunicație cu vaporul. Cel mai apropiat era *Californian*, un vas englezesc care venea din Malta. Plecase din Neapole cu zece ore înainte, tot în direcția Marsiliei, și-i despărteau numai vreo sută de mîle. Celelalte vapoare care aveau aceeași direcție se aflau situate la distanțe mai mari. Aveau nevoie de mult timp ca să se apropie unele de altele ; dar aparatul minunat le menținea în legătură neîntreruptă, ca un grup de tovarăși care fac conversație avînd același drum.

Din cînd în cînd, telegrafistul, avizat de ȋrîitul bobi-
nelor sale, ȋși punea casca pentru a-i asculta pe tovarăȃȃi
lui de departe.

— Mă cheamă telegrafistul de pe vasul *Californian*,
care-mi spune noapte bună, zise după unul din aceste
apeluri. Nu-ȋ nici o noutate.

Ți tînrul aduse un elogiul navigaȃiei mediteraneene.
La ȋnceputul războiului fusese pe alt vapor care mergea
de la Londra la New York, ȃ-ȃi amintea nopȃile de ne-
liniște, zilele de vigilenȃă ȋncordată pîndind marea ȃi
cerul, temîndu-se să nu apară, dintr-o clipă în alta, vreun
periscop deasupra valurilor sau să nu primească apelul
vreunui vapor torpilat de submarine. Pe marea aceasta
se putea trăi în liniște, ca în timp de pace.

Ferragut ghici că bietul telegrafist dorea să se bucure
de deliciile numitei liniști. Tovarășul lui de serviciu sfo-
răia într-o cabină vecină, ȃi el simȃea dorinȃă de a-l
imita, lășîndu-ȃi capul pe masa aparatelor... „Pe mîine !“

Ți Ulises adormi imediat, după ce se ȋntinse în patul
ȋngust din cabina sa. Dormi buștean, avînd un somn fără
vise, fără să tresară sau să aibă vedenii. Cînd credea că
trecuseră doar cîteva minute, se trezi brusc, ca ȃi cum
l-ar fi ȋmpins cineva. În ȋntuneric se deslușea geamul
rotund al hubloului, de un albastru șters, ȋnvăluit în
umezeala de rouă maritimă la fel ca o pupilă plină de
lacrimi.

Se lumina de ziuă. Ceva extraordinar se petrecuse pe
vas. Ferragut avea somnul ușor al unui căpitan care tre-
buie să se trezească pe neașteptate. Presimȃțirea ciudată
a pericolului ȃi alungase somnul. Auzi deasupra capului
tropăitul unor oameni care alergau de-a lungul punȃii ;
auzi glasuri. În timp ce se ȋmbrăca în cea mai mare grabă
putu să-ȃi dea seama că timona se răsucea cu putere ȃi
că vasul schimba de drum.

Cînd urcă pe punte ȃi fu de ajuns o privire ca să se
convingă că vasul nu era în primejdie. Totul arăta nor-
mal. Marea, ȋntunecoasă ȋncă, ȃi lovea blind bordurile în
timp ce ȋnainta cu o viteză constantă. Pe punte nu erau
pasageri. Toȃi dormeau în cabinele lor. Numai pe puntea
de comandă văzu un grup de persoane : căpitanul ȃi toȃi

ofițerii, unii dintre ei sumar îmbrăcați ca și cum de-abia atunci s-ar fi trezit din somn.

Trecînd prin fața cabinei telegrafice află ce se întîmplatase. Tînărul din noaptea trecută era lîngă ușă, alături de tovarășul său care avea casca pe cap și bătea în acul aparatului receptînd și răspunzînd vapoarelor invizibile.

Cu o jumătate de oră înainte, cînd telegrafistul urma să-și părăsească postul, predîndu-i serviciul celui alt telegrafist ce se deșteptase, un semnal îl reținuse pe scaun. *Californian* lansa prin telegraful fără fir semnalul S.O.S., formula care se folosește numai cînd un vas are nevoie de ajutor. Apoi, într-un interval de cîteva secunde, glasul misterios transmisese relatarea întîmplării sale tragice pe o distanță de sute de mile. Un submarin tocmai apăruse la mică distanță de *Californian*, trăgînd în el mai multe salve de tun. Vaporul englezesc încerca să iasă din bătaia focului, mărînd viteza. Atunci submarinul trimisese o torpilă...

Totul se petrecuse în douăzeci de minute. Dintr-o dată ecurile tragediei îndepărtate se stinseră dimpreună cu întreruperea comunicației. Un tăcănît mai puternic în aparate, și nimic !... tăcere absolută.

Telegrafistul care era acum la aparat răspunse negativ la privirile colegului său. Asculta numai dialogurile între navele care receptaseră și ele știrea. Toți se alarmau din cauza tăcerii bruște și, schimbînd direcția, se îndreptau, ca și vaporul francez, spre locul unde *Californian* întîlnise submarinul.

— Nemții sînt deja în Mediterana ! exclamă cu uimire telegrafistul după ce-și termină relatarea. Cum au putut să ajungă pînă aici ?...

Ferragut nu îndrăzni să urce pe puntea de comandă. Îi fu teamă că privirile acelor oameni ai mării se vor ațînti asupra lui. Crezu că puteau să-i citească gîndurile.

Un vapor de pasageri tocmai fusese scufundat la o distanță relativ mică de vasul pe care se afla el. Poate că autorul crimei era von Kramer. Nu degeaba-l rugase să le anunțe pe compatrioatele sale că vor auzi curînd vorbindu-se despre faptele lui. Și Ferragut ajutase la pregătirea acestei barbarii maritime !...

„Ce-ai făcut?... Ce-ai făcut?“, îl întrebă minios glasul lăuntric al sfaturilor bune.

După o oră îi fu rușine să mai stea pe puntea de pasageri. În ciuda ordinelor căpitanului, vestea se strecurase, cu tot severul consemn, trecînd din cabină în cabină. Familii întregi urcau pe punte, speriate de calmul care domnea pe vas, aranjîndu-și îmbrăcămintea în grabă, cei mai mulți luptîndu-se să-și potrivească pe trup colacul de salvare pe care-l încercau pentru prima dată. Copiii scînceau, îngroziți de alarma părinților. Cîteva femei nervoase plîngeau fără motiv. Vasul se îndrepta spre locul unde fusese torpilat celălalt, și lucrul acesta era de ajuns pentru ca alarmiștii să-și închipuie că dușmanul rămăsese nemișcat în același loc, așteptînd sosirea navei pentru a repeta atacul.

Sute de ochi erau ațintiți asupra mării, pîndind undirile de la suprafață, crezînd că văd capul unui periscop în toate obiectele, fie că erau lemne, ierburi sau cutii de tablă ce pluteau pe suprafața apei.

Ofițerii batalionului de trăgători se duseseră la prora și la pupa ca să mențină disciplina oamenilor. Doar asiaticii nu ieșeau din apatia lor senină, ce disprețuia moartea. Numai cîteva dintre ei priveau marea cu o curiozitate copilărească, dornici să cunoască această jucărie diabolică inventată de rasele civilizate.

Pe puntea rezervată pasagerilor de la clasa întii, uimirea era tot atît de mare ca și neliniștea.

— Submarine în Mediterană! Este posibil?...

Cei ce se deșteptaseră ultimii se arătau neîncrezători și se convingeau de ceea ce se întîmplase numai după ce auzeau vorbele echipajului.

Ferragut rătăci ca un suflet chinuit. Remușcarea îl făcu să se ascundă în cabină. Oamenii aceștia îi făceau rău cu plîngerile și comentariile lor. Apoi nu mai putu să rămîna în izolare. Avea nevoie să vadă și să știe, asemenea criminalului care se întoarce în mod instinctiv la locul unde a comis fapta.

La amiază începură să se deslușească la orizont mai mulți nări mici. Din toate părțile veneau vapoare atrase de acest atac neașteptat.

Vaporul francez, care mergea înainte gata să vină în ajutor, își încetini brusc viteza. Intrase în zona naufragiului. Cîțiva marinari cercetau marea urcați pe gabiile catargelor, dînd indicații. Vaporul își schimba direcția după strigătele lor. Tot căutînd, de o parte și de alta a vasului începură să alunece resturile întîmplării tragice.

Cele două rinduri de capete, ivite de sus pînă jos, văzură colaci sau bărci de salvare care pluteau goale, o ambarcațiune cu chila răsturnată în sus, mai multe lemne ce făceau parte dintr-o plută încropită în grabă și care nu mai fusese terminată.

Dintr-o dată, se auzi un strigăt ieșit din mii de guri, urmat de o liniște lugubră... Trecu un trup de femeie întins pe spate pe niște scînduri groase. Un picior cu ciorap de mătase gri. Capul atîrna în partea opusă, părul-i blond i se întindea deasupra apei ca un mănunchi de alge aurii.

Sinii tari, de femeie tînără, se vedeau prin deschizătura cămășii de noapte lipită impudic pe trup. Fusese surprinsă de naufragiu în clipa cînd încerca să se îmbrace: poate se aruncase în mare de spaimă. Moartea-i contractase fața într-un rictus îngrozitor, lăsînd să i se vadă dinții. Avea fața lovită și umflată într-o parte.

Ferragut îi văzu capul între umerii a două doamne care tremurau sprijinite de balustrada punții. La rîndul său, vigurosul marinar se cutremură ca o femeie, simțind că ochii i se încețoșau. Nu putea să privească așa ceva!... Și din nou se duse să se ascundă în cabină.

Un torpilor italian umbla printre resturile naufragiului, ca și cum ar fi căutat urmele autorului crimei. Vasele se opreau din cercurile largi de explorare ca să lase la apă ambarcațiunile de salvare, care adunau cadavrele naufragiaților și pe cei vii, pe cale de a leșina.

În reclusiunea lui disperată, Ferragut auzi alte strigăte ce vesteau o întîmplare extraordinară. Nevoia nemiloasă de a ști îl împinse pe punte.

Fusese găsită o barcă plină cu supraviețuitori. Alte vase ce veniseră în ajutor găseau încetul cu încetul celelalte ambarcațiuni pline cu supraviețuitorii catastrofei. Salvarea generală avea să fie un lucru de scurtă durată.

Naufragiații cei mai în putere se vedeau înconjuțați, de cum puneau piciorul pe punte, de grupuri care deplîngeau nenorocirea lor în timp ce le ofereau ceaiuri fierbinți. Alții făceau cîtiva pași de parc-ar fi fost beți și apoi cădeau pe o bancă. Unii trebuiau să fie ridicați de pe fundul bărcii și duși la infirmeria vaporului.

Mai mulți soldați britanici calmi și flegmatici cerură, cînd urcară pe punte, cîte-o pipă și începură să fumeze cu lăcomie. Alți naufragiați, sumar îmbrăcați, se mîrgineau să se înfășoare într-o pelerină și începeau să povestească cum a avut loc catastrofa, cu amănunte și cu mult calm, de parcă s-ar fi aflat într-un salon. O ședere de zece ore în înghesuiala din barcă, rătăcind la întîmplare în așteptarea ajutorului, nu-i lăsase fără puteri.

Femeile erau desparate. Ferragut văzu în mijlocul unui grup de doamne o tinără englezoaică, blondă, zveltă, elegantă, care plîngea îngăimînd explicații. Se pomenise într-o barcă, despărțită de părinți, fără să știe cum. Poate în clipa aceea erau morți. N-avea decît o undă de speranță, că poate s-or fi refugiat în altă ambarcațiune și fuseseră salvați de unul din vapoarele care se vedeau încă.

O durere disperată, nerezînută, meridională, reteză cu țipete rumoarea conversațiilor. Tocmai se urcase la bord o biată italiancă cu un copil în brațe.

— *Figlia mia !... Mia figlia !...* urla cu părul despletit și cu ochii umflați de plîns.

Pierduse în clipa naufragiului o copilă de opt ani, și, văzîndu-se pe vaporul francez, se îndreptă instinctiv spre prora, în căutarea aceluiași loc pe care-l ocupa pe vasul celălalt, ca și cum s-ar fi așteptat s-o găsească acolo pe fiica ei. Glasul exasperat se pierdu pe scări în jos : *Figlia mia !... Mia figlia !...*

Ulises nu vru s-o mai audă. Glasul acesta îi făcea un rău, de parcă l-ar fi zgîriat pe creier cu stridența sa.

Se apropie de un grup în mijlocul căruia un bărbat tînăr, desculț, cu pantaloni eleganți și cu cămașa desfăcută la piept, vorbea întruna înfășurîndu-se din cînd în cînd într-o pelerină ce-i fusese pusă pe umeri.

Describea într-un amestec de italiană și franceză dispariția vaporului *Californian*.

Acest pasager se deșteptase când auzise prima lovitură de tun trasă de pe submarin. Urmărirea a ținut o jumătate de oră. Cei mai îndrăzneți și curioși se aflau pe punte, și credeau că salvarea va fi sigură când vedeau că vaporul își lasă dușmanul în urmă. Dintr-o dată, o linie neagră trecuse prin apă : ceva ca o coloană vertebrală cu oase de spumă, care înainta vertiginos ieșind pe deasupra valurilor... Apoi, o lovitură în coca vasului, care-l zguduise de la prora la pupa, fără ca nici o scîndură, nici un șurub să scape de enorma dizlocare... După aceea, o detunătură de vulcan, un fascicol gigantic de fum și flăcări, un nor gălbui, de un galben de drogherie, în care zburau obiecte întunecate : bucăți de metal și de lemn, trupuri omenești făcute bucăți.

Ochii povestitorului străluciră cu un licăr de demență când își mai aminti și alte lucruri.

— Un prieten de-al meu, un băiat din țara mea, continuă, oftînd, tocmai se despărțise de mine ca să vadă mai bine submarinul și s-a dus exact în locul exploziei... A dispărut dintr-o dată, ca și cum l-ar fi șters de pe punte. L-am văzut și nu l-am văzut... S-a prefăcut în mii de bucăți de parcă ar fi avut o bombă în trup...

Și naufragiatul, obsedat de această amintire, abia dacă mai acorda vreo importanță scenelor următoare : lupta multîmii pentru a se sui în bărci ; eforturile ofițerilor de a menține ordinea ; moartea multora care, nebuni de disperare, se aruncau în mare ; tragica așteptare îngheșuiți în ambarcațiunile care abia ieșeau cu cîțiva centimetri din valuri, temîndu-se de un al doilea naufragiu la cea mai mică agitație a valurilor.

Nava dispăruse în cîteva minute, prora adîncindu-i-se în valuri și apoi adîncindu-i-se și coșurile, ajungînd într-o poziție aproape verticală, ca turnul înclinat din Pisa, cu elicele învîrtindu-se, nebunește, în pieirea lor, sub impulsurile unui fior agonic.

Povestitorul rămase aproape singur. Alți naufragiați care începeau la rîndul lor relatarea lugubră îi atraseră pe curioși.

Ferragut îl privi cu luare-aminte pe acest tînăr. Figura lui și accentul îl făcură să ghicească în el un compatriot.

— Dumneavoastră sinteți spaniol ?

Naufragiatul răspunse afirmativ.

— Catalan ? continuă Ulises în catalană.

O nouă vehemență oratorică îl înfierbintă pe naufragiat : „Dumneavoastră sinteți tot catalan ?...” Și, zîmbindu-i lui Ferragut de parc-ar fi fost o apariție cerească, reluă povestea nenorocirilor lui.

Era un voiajor comercial din Barcelona, și la Neapole pornise spre casă pe mare, drumul maritim părăindu-i-se mai rapid, fugind de căile ferate, aglomerate de mobilizarea din Italia.

— Erau și alți spanioli pe vas ? întrebă Ulises în continuare.

— Unul, nu mai mult : un prieten, băiatul despre care am vorbit înainte. Explozia torpilei l-a prefăcut în bucăți. L-am văzut cu ochii mei.

Căpitanul simți noi și profunde muștrări de cuget. Un compatriot, un biet tânăr, pierise din cauza lui !...

Și voiajorul comercial părea să aibă muștrări de conștiință. Se simțea responsabil de moartea tovarășului său. Îl cunoscuse la Neapole, cu câteva zile înainte, dar erau uniți prin frăția compatrioților tineri care se întâlneau departe de țara lor.

Amândoi se născuseră în Barcelona. Bietul băiat, aproape un copil, voia să se întoarcă pe uscat, și el îl făcuse să renunțe în ultima clipă, demonstrându-i avantajele unei călătorii pe mare. Cine putea să-și închipuie că submarinele germane se aflau deja în Mediterana ?...

Comis-voiajorul stăruia asupra remușcării sale. Nu putea să-l uite pe adolescentul acela care, pentru a călători împreună cu el, pornise în întâmpinarea morții.

— L-am cunoscut la Neapole, îl căuta pretutindeni pe tatăl său.

— Ah !...

Ulises scoase această exclamație lungindu-și gâtul cu violență, ca și cum ar fi vrut să-l desprindă de restul trupului. Ochii-i ieșeau din orbite.

— Tatăl, continuă tânărul, comandă un vas... Este căpitanul Ulises Ferragut.

Un țipăt... Toți dădură fuga... Un om căzuse jos leșinat, cu trupul îndoit pe punte.

ÎNȚILNIREA DIN MARSILIA

Toni, care detesta călătoriile cu trenul din pricina imobilității ce-l făcea să amortească, trebui să abandoneze *Mare Nostrum*, îndurînd chinul de a rămîne zece ore nemișcat printre oameni necunoscuți.

Ferragut se afla bolnav într-un hotel din portul Marsilia. Fusese debarcat de pe un vas francez care venea de la Neapole, cufundat într-un mutism dureros. Voia să moară. În timpul călătoriei fusese supravegheat cu strictețe ca să nu mai încerce să se sinucidă. De cîteva ori voise să se arunce în apă.

Toni află lucrul acesta de la căpitanul unui vas spaniol care tocmai sosise de la Marsilia, chiar a doua zi, după ce ziarele din Barcelona relatară moartea lui Esteban Ferragut în timpul torpilării vaporului *Californian*. Comis-voiajorul povestea pretutindenî întîmplarea, și, în continuare, întîlnirea lui romanescă cu tatăl, căderea mortală cînd a primit vestea, disperarea lui cînd și-a recăpătat cunoștința.

Pilotul alergase să se prezinte în casa căpitanului său. Toată familia Blanes se afla acolo, înconjurînd-o și consolînd-o pe doña Cinta.

— Fiul meu !... Fiul meu !... gemea mama, mișcîndu-se pe o sofa.

Și corul familiei îi înăbușea plînsul cu un potop de consolări îndoielnice și îndemnuri la resemnare. Trebuia să se gîndească la tatăl lui Esteban : nu era singură pe lume, cum zicea ea ; în afară de familie îl avea pe soțul ei.

Toni intra chiar în clipa aceasta.

— Tatăl lui ! zise ea cu disperare. Tatăl lui !...

Și-și pironi ochii asupra pilotului de parc-ar fi vrut să-i vorbească din ochi. Toni știa mai bine ca nimeni

altul cine era acest tată și din ce motive rămăsese la Neapole. El purta vina ; din cauza lui a plecat băiatul ne-bunește la drum, drum la capătul căruia îl aștepta moar-tea... Cucernica Cinta își închipuia această nenorocire ca pe o pedeapsă a lui Dumnezeu, mereu ascuns în gin-durile sale. Divinitatea, pentru a-l face pe tată să-și ispășească păcatele, omora fiul, fără a se gândi la **mamă** pe care-o rănea pe ocolite.

Pilotul plecă. Nu putea să îndure privirile donei Cinta. Și ca și cum această tulburare n-ar fi fost de ajuns, după câteva ceasuri primea vestea că Ferragut era bol-nav, ceea ce-l silea să pornească îndată la drum spre Marsilia.

Cînd intră în camera hotelului frecventat de ofițerii vaselor comerciale, îl găsi pe Ferragut stînd lîngă un balcon, de unde se vedea tot portul vechi.

Era mai slab, cu ochii duși în fundul capului, cu pri-virea ștearsă, cu barba încilcită, vădit dezinteresat față de propria persoană.

— Toni !... Toni !...

Îl îmbrățișă pe secundul său, udîndu-i gîtul cu la-crimi. Reușea să plîngă pentru prima dată și lucrul acesta-i aducea o oarecare alinare. Prezența pilotului îl readucea la viață ; în memoria lui se îngrămădiră amin-tirile uitate despre afaceri și călătorii. Toni reînvia toată viața lui din trecut ; era ca și cum *Mare Nostrum* venea în întîmpinarea lui.

Simți rușine și muștrări de cuget. Omul acesta-i știa secretul : era singurul căruia-i vorbise despre aprovizio-narea submersibilelor germane.

— Bietul meu Esteban !... Fiul meu !...

Nu sta la îndoială cînd era vorba să facă o legătură fatală între moarea fiului și drumul acela ilegal, a cărui amintire îl apăsa ca un păcat monstruos. Dar Toni fu discret. Deplîngea moartea lui Esteban ca pe o nenoro-cire în care tatăl lui nu avusese nici un amestec.

— Și eu am pierdut copii, și știu că nimeni nu cîș-tigă nimic dacă disperă... Liniștește-te !

Nu zise un cuvînt despre tot ce se petrecuse înaintea întîmplării tragice. De nu l-ar fi cunoscut pe secundul său, Ferragut ar fi putut să creadă că uitase. Nici cel

mai ușor gest, nici o lumină în ochii lui care să dea în vileag deșteptarea amintirii celei rele. Singura lui dorință era ca Ferragut să-și recapete curînd sănătatea...

Îmbărbătat de prezența și de cuvintele acestui tovarăș prudent, Ulises se întremă și după cîteva zile părăsi camera unde crezuse că moare, îndreptîndu-se spre Barcelona.

Intră în casă atît de îngrijorat, încît era gata să tremure. Cînta cea blindă, pe care pînă atunci o privea cu superioritatea protectoare a orientărilor, ce socotesc că femeia nu are suflet, îi inspira o oarecare teamă. Ce va zice cînd îl va vedea ?...

Nu zise nimic în legătură cu ceea ce se temea el. Îi îngădui s-o îmbrățișeze și, plecînd capul, izbucni într-un plîns disperat, de parcă prezența soțului i-ar fi amintit cu o putere și mai mare chipul fiului pe care nu-l va mai vedea vreodată. Apoi își șterse lacrimile și, mai palidă și mai tristă ca niciodată, își continuă viața obișnuită.

Ferragut o văzu calmă, ca o învățătoare, cu cele două nepoate mici așezate la picioarele ei, lucrînd mereu dantele. Le abandona numai pentru a-l îngriji cu atenție pe soțul ei, dîndu-și silința ca el să se simtă bine. Era datoră ei. Știa din copilărie ce îndatoriri are soția unui căpitan de vas care rămîne acasă pentru cîteva zile, ca o pasăre în trecere.

Dar, dincolo de aceste atenții, Ulises ghici că exista un obstacol de netrecut. Între cei doi se interpusese ceva enorm și transparent. Se vedeau, dar fără a putea să se atingă : erau despărțiți de o distanță dură și strălucitoare ca diamantul, care făcea inutilă orice încercare de apropiere.

Cînta nu zimbea niciodată. Avea ochii uscați și se străduia să nu plîngă atîta timp cît Ulises rămînea lângă ea. Se va lăsa în voia durerii cînd va rămîne singură. Avea datoră să-l ajute să trăiască reținîndu-și cuvintele, ascunzîndu-și gîndurile.

Dar această supunere de bună stăpină a casei, acest comportament de soție de modă veche, dornică să nu-i aducă nici o supărare soțului, nu putură să dureze multă vreme.

Într-o zi, Ferragut, aducându-și aminte de dragostea dinainte, din dorința de a lumina cu o palidă rază de soare viața tristă a Cintei, îndrăzni s-o mîngîie ca în primii ani de căsătorie. Ea se ridică în picioare, supărată și pudică, de parc-ar fi fost insultată. Fugi din brațele lui cu aceeași putere ca și cînd ar fi fost vorba de un viol.

Ulises văzu o altă femeie din cale afară de palidă, cu chipul aproape verde, cu nasul coroiat de minie și cu o sclipire de nebunie în ochi. Tot ceea ce păstra în adîncul cugetului ieși la iveală, dezvăluit de un glas răgușit, înecat în lacrimi. Clocotea de minie.

— Nu, nu !... Vom sta împreună pentru că ești soțul meu și Dumnezeu poruncește să fie așa ; dar nu te mai iubesc, nu pot să te iubesc... Cît rău mi-ai făcut !... Cît de mult te iubeam !... Oricît de mult ai căuta în călătorii și în aventurile amoroase, nu vei găsi o femeie care să te iubească așa cum te-a iubit soția ta.

Trecutul ei de dragoste modestă și supusă, de fidelitate discretă și îngăduitoare, ieșea din gura ei ca o plîngere fără sfîrșit.

— Te-am urmat de aici în călătoriile tale. La întoarcere știam că m-ai dat uitării, că mi-ai fost necredincios. Îmi spuneau toate bilețelele găsite prin buzunare, fotografiile rătăcite printre cărți, aluziile camarazilor tăi, zîmbetele tale orgolioase, aerul satisfăcut cu care te întorceai de multe ori, obiceiurile și grija față de tine pe care nu le aveai la plecare... Ghiceam, de asemenea, în mîngîierile tale îndrăznețe, prezența ascunsă a altor femei care trăiesc departe, la celălalt capăt al lumii.

Se opri cîteva clipe, lăsînd să treacă roșeața amintirii impudice care-i îmbujorase chipul palid.

— Nu țineam seama de nimic, continuă. Eu cunosc oamenii mării : sînt fiică de marinar. De multe ori am văzut-o pe mama plîngînd, și mi-a fost milă de simplitatea ei. Nu trebuie să plîngi pentru ceea ce fac bărbații în ținuturi îndepărtate. Este un lucru amar pentru o femeie care-și iubește soțul ; dar nu are urmări, și trebuie să i se ierte... Dar acum... acum !...

Soția se enervă aducîndu-și aminte de infidelitățile recente... Rivalele ei nu mai erau femeile plătite din ma-

rile porturi, nici pasagerile care pot oferi doar cîteva zile de dragoste, ca o pomană ce se aruncă fără a te opri din drum.

Acum se îndrăgostise cu înflăcărarea unui tinerel de o femeie elegantă și frumoasă, de o străină, care-l făcuse să-și uite afacerile, să-și părăsească vasul și să rămînă departe, ca și cum ar fi renunțat pentru totdeauna la familia lui... Și bietul Esteban, simțindu-se dat uitării de tatăl său, precum un orfan, pornise în căutarea lui animat de cutezanța temerară moștenită de la străbuni, și moartea, o moarte îngrozitoare, îi ieșise în întîmpinare în drumul său.

Ceva mai mult decît durerea soției ultragiata răzbătu în lamentațiile Cintei. Era rivalitatea cu femeia aceea din Neapole pe care ea o credea o doamnă mare, cu toată atracția bogăției și a unei nașteri nobile : invidia pentru armele ei superioare de seducție ; mînia pentru propria-i modestie și umilință de femeie casnică.

— Eram hotărîtă să uit totul, continuă ea. Aveam o consolare : fiul meu. Ce mă interesa ceea ce făceai tu?... Erai departe, dar fiul meu trăia lîngă mine... Și n-o să-l mai văd !... Soarta mea este să trăiesc veșnic singură. Tu știi că nu pot să fiu iarăși mamă, că sînt bolnavă și nu pot să mai am un alt fiu... Și tu, tu ești cel care mi-a luat singurul fiu pe care-l aveam.

Închipuirea ei inventă cele mai neverosimile deducții pentru a-și explica ei înșiși această pierdere nedreaptă.

— Dumnezeu vrea să te pedepsească pentru păcatele tale și de aceea l-a ucis pe Esteban și mă va ucide încet și pe mine... Cînd am aflat de moartea lui am vrut să mă arunc de pe balcon. Trăiesc încă, fiindcă sînt creștină ; dar ce viață mă așteaptă ! Ce viață vei mai avea și tu dacă ești într-adevăr tată !... Gîndește-te că fiul tău ar trăi dacă tu n-ai fi rămas la Neapole.

Ferragut era demn de milă. Lăsa capul în jos, fără a avea putere să repete protestele dezlîinate și mincinoase cu care primise primele cuvinte ale soției.

„Dac-ar ști tot adevărul !“, repetă în cugetul său glasul remușcărilor.

Se gîdea cu groază la ceea ce-ar putea să zică Cînta dac-ar ști cît de mare era păcatul lui. Din fericire, nu

știa că el era cel care-i ajutase pe asasinii fiului său... Și convingerea că nu va ajunge să știe niciodată lucrul acesta îl făcea să primească vorbele ei cu o umilință tăcută : umilința criminalului care aude cum este acuzat pentru un delict de un judecător ce nu cunoaște alte fărâdelegi și mai mari încă.

Cinta termină de vorbit pe un ton amar și trist. Nu mai putea ; minia-i trecuse, adăugându-se revoltei ei lăuntrice. Suspinele îi tăiară cuvintele. Nu mai vedea în soțul ei același om dinainte ; cadavrul fiului se interpunea între ei.

— Niciodată nu voi putea să te iubesc... Ce-ai făcut, Ulises ? Ce-ai făcut ca să-mi fie groază de tine ?... Când sînt singură, plîng ; simt o tristețe imensă, dar îmi accept nenorocirea cu resemnare, ca pe un lucru îndepărtat, de neevitat... De cum îți aud pașii și te văd intrînd, adevărul reînvie. Mă gîndesc că fiul meu a murit din pricina ta, c-ar mai trăi încă dacă n-ar fi plecat în căutarea ta, ca să-ți aducă aminte că ești tatăl lui și că nu se cuvine să ne uiți... Și cînd mă gîndesc la lucrul acesta, te urăsc, te urăsc !... Mi-ai omorît fiul ! Singura mea mîngiere este să cred că, dacă ai conștiință, vei suferi mai mult ca mine !

Ferragut ieși din această scenă îngrozitoare cu convingerea că trebuia să plece. Casa aceea nu mai era a lui. Nici soția nu mai era a lui. Amintirea fiului mort umplea totul, se interpunea între el și Cinta, îl împingea, aruncîndu-l din nou pe mare. Vasul era singurul refugiu pentru tot restul existenței lui, și trebuia să se adăpostească în el așa cum se refugiau criminalii mari din alte secole între zidurile mînăstirilor.

Simți nevoia să-și descarce minia asupra cuiva, să găsească un țap ispășitor căruia să-i atribuie necazurile lui. Cinta îi apăruse ca o ființă complet nouă. Niciodată n-ar fi putut să bănuiască atîta energie, atîta vehemență pasională la această femeie supusă și blîndă. Probabil că avea un sfătuitor care profita de starea ei ca să-i vorbească soțul de rău.

Și se opri la don Pedro, profesorul, fiindcă păstra o anumită aversiune față de el, de pe vremea logodnei. În afară de asta, se simțea jignit să-l vadă în casa lui cu

aerul acela de personaj nobil, ale cărui virtuți slujeau drept contrast păcatelor și uitării stăpînului casei.

Ferragut avea aceeași fire ca toți marii amatori de aventuri amoroase : libertini și fără nici o grijă în casă străină, sensibili cu onoarea lor și bănuitori în propria casă.

„Acest bătrîn, își zise, este îndrăgostit de Cinta. Este o pasiune platonice, din partea lui n-am a mă teme de altceva ; dar îmi face răul pe care poate să mi-l facă... O să-i zic vreo două vorbe.“

Don Pedro, care-și continua vizitele zilnice pentru a o consola pe mamă, vorbind despre bietul Esteban ca și cum ar fi fost fiul lui și adresîndu-i zîmbete servile căpitanului, se pomeni că Ulises îi iese în cale într-o după-amiază, pe palierul scării.

Marinarul îmbătrîni dintr-o dată cînd vorbi, trăsăturile feței accentuîndu-se cu o urîtenie viguroasă. În clipa aceea semăna cu unchiul său, *el Tritón*.

Cu voce amenințătoare îi aminti un pasaj clasic bine cunoscut profesorului. Omonimul lui, bătrînul Ulises, cînd s-a întors de pe mare, o găsisse pe Penelopa înconjurată de pețitori, și se descotorosise de ei apucîndu-i cu un cîrlig de partea cea mai bărbătească și mai dureroasă.

— N-a fost așa, domnule profesor ?... Aici nu văd decît un pețitor, dar eu vă jur că-l voi apuca de aceeași parte dacă-l mai găsesc în casa mea.

Don Pedro fugi. Îi găsea foarte interesanți pe eroii *Odiseei*, dar în versuri și pe hîrtie. În realitate, i se păreau niște brute periculoase. Și-i scrisese Cinteii ca s-o înștiințeze că-și întrerupea vizitele pînă cînd se va întoarce soțul ei pe mare.

Această supărare o îndepărtă și mai mult pe Cintă de Ulises. Însemna o ofensă pentru ea. După ce-și pierduse fiul, Ulises îl izgonea pe don Pedro, singurul ei prieten.

Căpitanul simți nevoia să plece. Dacă mai rămînea în atmosfera aceea ostilă care-i sporea remușcările, ar fi făcut greșeală peste greșeală. Numai acțiunea putea să-l ajute să uite.

Într-o zi îl anunță pe Toni că peste cîteva ceasuri urmau să plece. Își oferise serviciile marinei aliate pen-

tru a aproviziona flota de pe cîmpul de luptă din Dardanele. *Mare Nostrum* va transporta alimente, arme, muniții, aeroplanе.

Toni încercă o obiecție. Le era ușor să găsească drumuri mai sigure și tot așa de bine plătite ; puteau să se ducă în America...

— Și răzbunarea mea ? îl întrerupse Ferragut. Vreau să-mi închin restul vieții ca să le fac tot răul de care sînt în stare asasinilor fiului meu. Aliații au nevoie de nave ; eu ofer nava mea împreună cu mine.

Cunoscînd preocupările secundului său, adaugă :

— În afară de asta, plătesc bine. Aceste drumuri sînt foarte bine plătite... Îmi vor da cît le cer.

Pentru prima dată de cînd se afla la bordul vasului *Mare Nostrum*, pilotul făcu un gest de dispreț pentru prețul navlului.

— Uitam, continuă Ulises zîbind, în ciuda tristeții care-l copleșea. Această călătorie se potrivește idealurilor tale... Vom lucra pentru republică.

Se duseră în Anglia, și, după ce luară încărcătura, porniră spre Dardanele. Ferragut vru să navigheze singur, fără protecția distrugătoarelor care escortau vapoarele reunite în convoi.

Cunoștea bine Mediterana. În afară de asta, el era dintr-o țară neutră și drapelul spaniol unduia la pupa vasului. Acest abuz nu-i trezi vreo remușcare în suflet, nici nu i se păru o lipsă de loialitate. Corsarii nemți se apropiau de prăzile lor arborînd drapele neutre ca să le înșele și să nu fugă. Submarinele rămîneau ascunse în spatele unor veliere pașnice, ca să apară prin surprindere lîngă vapoarele fără apărare. Procedeele cele mai perfide ale foștilor pirați fuseseră reluate de flota germană.

Nu se temea de submarine. Se bizuia pe viteza vasului *Mare Nostrum* și avea încredere în steaua lui cea bună.

— Și dacă ne iese vreunul în cale, îi zise secundului său, să ne iasă în fața prorei.

Dorea să se întîmple așa, ca să se arunce cu vaporul asupra submersibilului, cu toată viteza, zdrobindu-l.

Mediterrana nu mai era aceeași mare ca cea cu luni înainte, ale cărei taine le cunoștea căpitanul; nu mai putea să trăiască navigând fără nici o grijă, de parcă s-ar fi aflat în casa unui prieten.

Rămânea în cabină doar cît dormea. El și Toni petreceau ceasuri lungi pe punte vorbind fără a se privi, cu ochii îndreptați spre mare, pîndind mobila suprafață albastră. Toți membrii echipajului, chiar și cei ce erau în cartul liber, simțeau nevoia să supravegheze marea în același fel.

Ziua, cea mai mică descoperire stîrnea alarma de la pupa la prora. Orice gunoi de la suprafață care, cu cîteva săptămîni înainte trecea pe lângă bordul vasului lăsîndu-i pe toți indiferenți, îi făcea acum să strige atenție și era arătat de multe brațe întinse. Bucățile de lemn, cutiile goale de conserve care luceau sub soare, mărunchiurile de alge, un pescăruș cu aripile strînse ce se legăna pe val îi făcea pe toți să se gîndească la periscopul submersibilului ivindu-se la suprafața mării.

Noaptea, vigilența era și mai mare. La pericolul submersibilelor se adăuga cel al unei coliziuni. Vasele de război și transporturile aliaților navigau cu lumini puține sau complet pe întuneric. Cei care făceau de sentinelă pe punte nu se mai uitau la suprafața mării și la fosforescențele ei palide. Scrutau orizontul, temîndu-se să nu iasă înaintea prorei o formă neagră, enormă și iute, vomitată de întuneric.

Dacă uneori căpitanul zăbovea mai mult în cabina sa, în memorie îi apărea îndată amintirea fatală.

— Esteban !... Fiul meu !...

Și ochii i se umpleau de lacrimi.

Remușcarea și mînia îl făceau să-și închipuie răzburări groaznice. Era convins că n-ar fi fost în stare să le săvîrșească; dar serveau drept consolare firii sale de meridional, predispus la revendicările cele mai sîngeroase.

Într-o zi, uitîndu-se prin hîrtille uitate într-un geamantan, dădu peste fotografia Freyei. Cînd îi văzu zîmbetul îndrăzneț, ochii senini uitîndu-se țintă la el, simți că se verifica în sinea sa o dedublare rușinoasă. Admiră frumusețea acestei apariții; un fior îi trecu pe spinare;

renăscură în memoria sa plăcerile trecute... Și în același timp, celălalt Ferragut se crispă cu violența omucidă a levantinului, care admite doar moartea ca răzbunare. Era vinovată de toate cele. „Ah..., așa, care va să zică !“

Rupse fotografia ; dar apoi puse bucățile unele lângă altele, și în cele din urmă le păstră printre hîrtii.

Mînia i se îndrepta asupra altcuiva. În realitate, Freya nu era principala vinovată de moartea lui Esteban. Se gîndi la celălalt, la falsul diplomat, la von Kramer acela care poate că dirijase torpila ce-l transformase în fărmice pe fiul său... N-o da dracul să-l întilnească vreodată ? Ce plăcere să se vadă singuri, față în față !

În cele din urmă, fugea de singurătatea cabinei care-l tortura cu dorința unei răzbunări neputincioase. Se simțea mai bine lângă Toni, în partea de sus a navei... Și cu o bunătate umilă pe care secundul său nu i-o văzuse niciodată, bunătatea celui ce a trecut prin dureri și nenorociri, vorbea și iar vorbea, bucurîndu-se de atenția ascultătorului său simplu, ca și cum ar fi spus povești minunate în fața unui grup de copii.

În strimtoarea Gibraltar îi descrie marea curent de primenire trimis de ocean în Mediterana, și care în clipele acelea îi ajuta elicei în deplasarea vasului.

Fără acest curent atlantic, *mare nostrum*, care pierde prin evaporare atmosferică mult mai multă apă decît îi aduceau ploile și riurile, ar seca în cîteva secole. Se calculase că putea să dispară în patru sute șazeci de ani, lăsînd drept vestigii ale existenței sale un strat de sare de cincizeci și doi de metri grosime. În locurile unde se formează cîte-un sin adînc de mare apăreau numeroase izvoare de apă dulce : pe țărmul Asiei Mici, în Moreea, Dalmația și Italia Meridională ; primea, pe lângă asta, un aport considerabil din Marea Neagră, căci aceasta, spre deosebire de Mediterana, aduna cu ploile și cu ceea ce aduceau riurile mai multă apă decît pierde prin evaporare și i-o trimitea prin Bosfor și Dardanele în formă de curent superficial. Dar toate aceste afluențe, deși erau enorme, pierdeau în importanță în comparație cu reinnoirea curentului oceanic.

Apele Atlanticului intrau în Mediterana cu o putere atît de mare, încît nu puteau să le oprească nici vîntul potrivit nici mişcările refluxului. Vasele cu pinze trebuiau să aştepte uneori luni întregi un vînt puternic care să le ajute să biruie gura năvalnică a strimtorii.

— Asta o ştiu foarte bine, zise Toni. Odată, pe cînd mă duceam în Cuba, am stat în faţa Gibraltarului peste cincizeci şi două de zile, înaintînd şi dînd înapoi, pînă cînd un vînt prielnic ne-a ajutat să trecem contra curentului şi să ieşim la marea mare.

— Curentul acesta, adăugă Ferragut, a fost una din cauzele care-au grăbit decăderea marinei mediteraneene în secolul al XVI-lea. Trebuia să ne ducem în Indiile nou descoperite, şi marinarul catalan ori genovez rămînea aici, în strimtoare, săptămîni de-a rîndul, luptînd cu vremea rea şi cu valurile potrivnice, în timp ce galicienii, bascii, francezii şi englezii, care ieşiseră în acelaşi timp din porturile lor, erau deja aproape de America... Din fericire, navigaţia cu aburi ne-a făcut egali pe toţi.

Toni îl admira în tăcere pe căpitan. Cît de multe învăţase din cărţile care-i umpleau cabina... !

În Mediterana oamenii avuseseră încredere pentru prima dată în valuri. Civilizaţia purcede din India : dar popoarele asiatice n-au putut să se deprindă cu navigaţia pe nişte mări unde coastele sînt foarte departe unele de altele şi musonii Oceanului Indian bat şase luni într-o direcţie şi şase luni în cealaltă.

Numai cînd a ajuns în Mediterana, în migraţia sa pe uscat, omul alb a vrut să fie marinar. Marea aceasta care, comparată cu celelalte, este un simplu lac presărat cu arhipeleguri, i se oferî ca o şcoală. Dacă vîntul nu-i mai împingea velatura, era sigur c-o să ajungă la un ţarm ospitalier. Briza uşoară şi neregulată mergea după soare în unele părţi ale anului. Uraganul bătea în bazinul mediteranean, dar fără a face niciodată ravagii. Nu existau marea. Porturile şi strimtorile nu secau ; coastele şi insulele se aflau de multe ori la distanţă atît de mică încît se vedeau între ele : meleagurile mediteraneene, binecuvîntate de pronia cerească, primeau razele cele mai blinde ale soarelui.

Ferragut evoca amintirea oamenilor care brăzdaseră marea aceasta în secole atât de îndepărtate încît istoria nici nu-i pomenea. Drept singure urme ale existenței lor rămîneau *los nuraghs* din Sardinia și *los talayots* din Baleare, mase gigantice alcătuite din blocuri mari de piatră, altare barbare din blocuri de piatră enorme, care aminteau menhirele și dolmenele celtice de pe coastele bretone. Aceste popoare obscure trecuseră, din insulă în insulă, din fundul Mediteranei pînă la strîmtoare, care este poarta sa.

Căpitanul își închipuia ambarcațiunile lor făcute din trunchiuri de arbori abia ciopliți, minate cu visla ori, mai degrabă, cu bățul, fără alt ajutor decît acela al unei pînze rudimentare care se întindea numai la bătaia vîntului bun de mare, larg în vele din pupa. Marina primilor europeni fusese la fel cu aceea a sălbaticilor din insulele Oceaniei, care și astăzi umblă încă din arhipelag în arhipelag în flotilele lor de trunchiuri.

Astfel îndrăzniseră să se desprindă de coaste, să înainteze în larg pînă pierdeau pămîntul din vedere, înștiințați de existența insulelor de cocoasele vapoaze ale munților ce se deslușeau în zare la apusul soarelui. Cu fiecare înaintare în largul Mediteranei, acești marinari ce bijbiau încă irosiseră mai mult curaj și consumaseră mai multă energie decît pentru descoperirea Americii sau la prima călătorie în jurul lumii... Acești corăbieri primitivi nu se aventurau singuri pe mare : porneau în larg popoare în masă : luau cu ei familiile și animalele. Triburile, odată stabilite într-o insulă, trimiteau apoi grupuri din propria lor familie, care se duceau să colonizeze, pe calea apei, alte meleaguri apropiate.

Ulises și secundul său se gîndiră la marile catastrofe ignorate de istorie : furtuna surprinzînd exodul ce naviga, flotele întregi de plute necioplite înghițite de abis în cîteva minute, familiile ce mureau îmbrățișîndu-și animalele domestice cînd se duceau să încerce o nouă implantare a civilizației lor incipiente.

Pentru a-și forma o idee asupra a ceea ce însemnau micile lor ambarcațiuni, Ferragut își amintea flotele din epopeele homerice, create cu multe secole în urmă. Vîntul le inspira o teamă religioasă războinicilor mării ce se

strînseseră să atace Troia. Vasele lor rămîneau ancorate un an întreg în porturile Aulidei de frica vremii rele și, pentru a îndupleca divinitățile Mediteranei, sacrificau viața unei fecioare.

Totul însemna primejdie și taină în regatul undelor. Abisurile vuiau, stîncile lătrau, stîncile de la suprafața apei erau sirene cîntătoare ce atrăgeau cu cîntul lor navele ca să le sfarme. Nu exista insulă fără zeul ei, fără monstru, fără ciclop ori fără un mag făcător de vrăji. Teroarea era prima divinitate a mărilor. Omul, înainte de a supune natura, a plătit ca tribut cea mai superstițioasă din temerile sale.

Un factor material influențase mult prefacerile vieții mediteraneene. Nisipul, depus după capriciul curenților, ruina popoarele ori le urca pe culmea unei prosperități nesperate. Orașe celebre în istorie nu erau în prezent altceva decît străzi de ruine la poalele unui munte mic încununat de urmele unui castel fenician, roman, bizantin, sarazin ori din timpul cruciadelor. Fuseseră porturi faimoase în alte secole : în fața zidurilor lor se purtaseră bătălii navale. Acum, de pe acropolea lor dărmată abia de puteai să vezi Mediterana ca un mic brîu albastru, la marginea cîmpiei joase și mlăștinoase. Nisipul îndepărtase anticul port al mării la o distanță de cîteva leghe... În schimb, orașe dinlăuntrul țării urmau să fie acum locuri de îmbarcare prin pătrunderea continuă a valurilor pe care le înfîlneau.

Răutatea oamenilor imitase opera distrugătoare a naturii. Cînd o republică maritimă învingea altă republică rivală, primul lucru la care se gîndea era să-i închidă portul cu nisip și cu pietre, să-i devieze cursul apelor ca să se preschimbe în oraș de uscat, să-și piardă flotele și traficul. Genovezii, triumfători în fața celor din Pisa, le împotmoleau portul cu nisipurile din riul Arno, și orașul primilor conchistadori, al navigatorilor la Pămîntul Sfînt, al cavalerilor Sfîntului Ștefan, străjeri ai Mediteranei, urma să ajungă Pisa cea moartă, așezare care cunoaște marea numai din auzite.

— Nisipul, încheia Ferragut, a schimbat în Mediterana căile comerciale și destinele istorice.

Din cite fapte avuseseră ca scenariu *mare nostrum*, cea mai faimoasă pentru căpitan era nemaipomenita expediție a almogavarilor în Orient, epopeea lui Roger de Flor, comandantul campaniei catalane, pe care el o știa de mic din relatările poetului Labarta, ale lui *Tritón* și ale bietului secretar din satul mamei care *visa* tot timpul la măreția de mult apusă a marinei din Catalonia.

Toată lumea vorbea în lunile acelea despre blocajul Dardanelelor. Vapoarele care brăzdau Mediterana, atât cele comerciale cât și cele de război, lucrau pentru marea operațiune militară ce se desfășura în fața orașului Gallipoli. Numele acestei lungi căi maritime ce despărțea Europa de Asia era pe buzele tuturor. Privirile tuturor oamenilor se întâlneau în acest punct, întocmai ca în secolele îndepărtate ale războiului din Troia.

— Și noi am fost acolo, zicea Ferragut cu mândrie. Dardanelele au fost timp de câțiva ani ale catalanilor și ale aragonezilor. Gallipoli a fost un oraș de-al nostru, guvernat de valencianul Ramón Muntaner

Și începea să povestească despre cuceririle almogavarilor în Orient, odisee romantică, barbară și singeroasă de-a lungul fostelor provincii asiatice ale Imperiului roman, care avea să se termine numai cu întemeierea unui ducat spaniol al Atenei și Neopatraș în cetatea lui Pericle și a Atenei.

Cronicile din Evul Mediu Oriental, cărțile bizantine, povestirile cavaleriești ale arabilor nu cuprindeau aventură mai plină de neprevăzut și de dramatism decât expediția acestor argonauți provenind din văile Pirineilor, de pe malurile Ebrului și din grădinile maure din Valencia. De-a lungul anilor domniră în Bitinia, Troia, Ionia, Tracia, Macedonia, Tessalia și Attica.

Străbuni glorioși ai conchistadorilor din America și ai infanteriei spaniole a terților, infanteria corpurilor navale, acești almogavari erau drumeți neobosiți, îmbrăcați ușor și având arme ușoare. Purtau niște simple pieptare de lână, când toți războinicii se acopereau în zale; opuneau sulita pe care-o aruncau lăncii grele; săreau ca niște feline asupra cavalerului în cuirasă ca să-i înfigă spada lată prin spațiile armurii.

Înscăunaseră în Sicilia dinastia de Aragón, înlăturînd definitiv dinastia franceză la sfîrșitul secolului al XIII-lea ; dar noii regi nu știau cum să țină în frîu acești luptători fără ocupație și de temut, pînă cînd din sinul ei ieșea un aventurier de geniu, Roger de Flor, care îi ducea în Orient, în slujba împăraților Bizanțului, amenințați de primele agresiuni ale turcilor.

Acești suverani, voluptuoși, luxoși, rafinați, începură să tremure înaintea oamenilor al căror ajutor îl solicitaseră din imprudență. Erau adevărați sălbatici pentru patricienii din Constantinopol. Chiar în ziua sosirii în-cinseră o luptă singeroasă pe străzile din Pera și din Galata cu genovezii care exploatau cetatea.

Bătrînul bazileu Andronic Paleologul se grăbi să-i îndepărteze pe oaspeții de temut. Îndeplinindu-și promisiunile îi conferi obscurului Roger de Flor titlul de megaduce sau amiral, căsătorindu-l apoi cu o prințesă de sînge împărătesc. La rîndul lor, almogavarii trebuiau să dea curs imediat colaborării militare.

Burghezii trîndavi din Bizanț, și populația lui cosmopolită, iubitori de jocuri de circ și de polemici teologice îi văzură plecînd cu satisfacție pe acești oameni pe jumătate bandiți, pe jumătate soldați, care duceau cu ei, după un obicei secular, pe fiii și pe fiitoarele lor, femei zdravene din Aragón și din Sicilia, urmate de mulțimea de copii goi și obișnuite să mînuiască spada cînd tovarășul lor aspru de viață cădea rănit.

Turcii se retrăgeau în Asia Mică din fața noilor ajutoare ale Bizanțului, mai tari și mai pricepuți în luptă decît ei. Almogavarii recucereau Filadelfia, Magnesia, Efesul și ajungeau pînă la numitele Porți de Fier, la poalele îndepărtatului Tauro. Dacă și-ar fi continuat marșul fără să le fie teamă de intrigile curții bizantine pe care-o lăsau în urma lor, poate c-ar fi repetat victoria cruciaților și-ar fi intrat în Palestina prin nord.

Dar Imperiul se temea de almogavari, și cu cît erau mai mari victoriile lor cu atît mai mult se temea Imperiul de ei. Roger de Flor ajungea la demnitatea de Caesar ; dar îl silea să se întoarcă înapoi, încercînd în același timp să semene vrajba între căpeteniile expediției. Pe cel mai nobil dintre căpitani almogavari, Be-

renguer de Entenza, rudă a regilor Aragonului care se afla cu galerele sale în Cornul de Aur, îl numără megaduce, trimițându-i cu mare pompă pălăria luxoasă simbol al unei asemenea demnități. Dar marinarul aragonez, care cunoștea perfidia bizantinilor lega onorifica pălărie cu o frînghie ca și cum ar fi fost un butoi, scoțînd apă cu ea în fața ambasadurilor scandalizați.

Un fiu al bătrînului bazileu, numit Mihail al IX-lea, prinț posac și bănuitor, care guverna împreună cu tatăl său, puse la cale pieirea acestor intruși ce i se păreau din ce în ce mai insolenți prin victoriile lor. Se temea că-i vor detrona pe cei din dinastia Paleologilor, înscăunînd o dinastie spaniolă, așa cum făcuseră cruciații cu un secol înainte, instaurînd o dinastie francă.

Roger de Flor își lăasă trupele stabilite la Gallipoli și se duse la Constantinopol înainte de a porni a doua campanie contra turcilor. Credea că va fi posibilă o împăcare cu familia imperială, care era și a sa. Bătrînul Andronic îl copleși cu noi onoruri; dar înainte de a se întoarce în Dardanele vru să-și ia rămas bun de la cumnatul său, posacul Mihail, care se afla la Adrianopolis cu mulți războnici bulgari, viitori aliați.

Aventurierul eroic, în ciuda părerii alor săi, care se temeau de o trădare, porni spre Adrianopolis urmat numai de cîteva sute de catalani și fu primit cu serbări mari. Pe urmă, la sfîrșitul unui banchet, Mihail și bulgarii săi îl asasinară. Almogavarii din escortă se apărură în grupuri răzlețe împotriva unei cetăți întregi, și rezistența lor disperată a fost atît de mare încît multora le lăsară viața din admirație.

Bizantinii se răzbunară pentru teama suferită omorîndu-i pe spaniolii liberi din tot imperiul. Pînă și căpitani garnizoanelor, căsătoriți cu prințese din țară, fură asasinați în casele lor. Almogavarii fortificați în Gallipoli, dintr-un scrupul cavaleresc, propriu epocii, crezură că n-au cum să se apere dacă nu declarau mai întîi război bazileului. Douăzeci și șase dintre ei se duseră la Constantinopol ca să facă această declarație; dar, cu tot caracterul lor sfînt de ambasadori, aceeași escortă bizantină pe care le-o înlesnise Andronic îi ucise în

Rodosto, tăindu-le cadavrele în abatorul public și punindu-le mădularele pe tarabele pieții.

„Sufletul vostru să se bucure, zicea cu tristețe Muntaner în cronica sa după ce povestise cum s-au săvârșit aceste orori. De acum înainte, veți vedea cum Compania noastră avu parte, cu ajutorul lui Dumnezeu, de o răzbunare atît de răsunătoare cum nu s-a mai pomenit niciodată alta.“

Almogavarii și marinarii refugiați în Gallipoli nu ajungeau la patru mii. Toți ceilalți, răspîndiți prin Imperiu, fuseseră decapitați cu soțiile și copiii. Și această trupă mică, fără altă întăritură decît aceea a cîtorva grupuri care, din cînd în cînd, soseau din Sicilia și Aragón, rezistă în Dardanele timp de doi ani. Mai întîi se apărară de întreaga armată bizantină cu ajutoarele sale alani și bulgari.

Muntaner, cetățean din Valencia, fu însărcinat cu apărarea orașului Gallipoli. Pe urmă, înfrîngîndu-și dușmanii printr-un noroc aproape miraculos, luară ofensiva, punînd stăpînire pe Tracia și ajungînd în incursiunile lor îndrăznețe chiar pînă la Constantinopol. Erau puțini ca să cucerească orașul enorm; dar îi sechestrară pe locuitorii săi bogați, dădură foc arsenalelor, trecură prin foc și sabie garnizoane întregi, răzbunînd cu ferocitate cruzimea dușmanilor lor.

În cele din urmă, foamea îi obliga să se îndepărteze. În doi ani terminaseră toate resursele țării. Grecii fugeau de ei, incapabili să li se opună, și în acest pustiu nu aveau alte mijloace de subzistență decît cele pe care le aduceau navele din patria îndepărtată.

Această republică militară, ce-și lua numele de Companie, începu retragerea spre vest presărîndu-și drumul cu jafurile și violențele care însoțesc în orice epocă retragerea oricărei hoarde războinice. În afară de asta, între căpetenii intrase vrajba. Posacul și ambițiosul Rocafort punea la cale moartea lui Berenguer de Entenza și-și sfîrșea viața într-o închisoare. Prudentul Muntaner era împăciuitorul, potolind neînțelegerile, căutînd să-și facă noi prieteni printre seniorii feudali care guvernau în Macedonia și Tessalia cu titlul de *sebastocrator* și *megaskir*.

Compania făcea pagube mari la trecerea prin Salonic și prin minăstirile de pe muntele Athos. Odată ajunsă în adevărata Grecie, ducele de Atena, Gauthier de Brienne, urmaș al cruciaților francezi, o luă cu soldă în slujba sa.

Cavalerii francezi îi tratară cu dispreț pe acești războinici pe jumătate sălbatici, iar almogavarii, care nu puteau să sufere lucrul acesta, îi dușmăneau. O bătălie decisivă avu loc pe malurile lacului Copais, faimos pentru anghilele sale de care vorbesc Aristofan și aproape toți poeții Atenei antice. Cavalerii, îmbrăcați în zale, călărind armăsari în armuri, îi atacară pe acești pedestrași zdrențăroși, rîzînd de mila lor. Dar Compania avea mulți arcași ageri și, în afară de asta, sparseră canalele și terenul se preschimbă într-o mlaștină. Se scufundau în mlaștină călăreții săgetați din toate părțile, și almogavarii decapitară floarea cavaleriei france: conți, marchizi și baroni, printre primii care au căzut fiind însuși Gauthier de Brienne.

După ce-au prădat țara, învingătorii s-au stabilit în Atena. Zece ani ținuseră aventurile lor în Orient, marșurile lor de la Constantinopol la poalele muntelui Tauro, din peninsula Gallipoli pe culmea Acropolei.

— Optzeci de ani, zicea Ferragut cînd își încheia relatarea, dăinui ducatul spaniol din Atena și Neopatras; optzeci de ani au guvernat catalanii pe aceste meleaguri.

Și arăta orizontul, în care se zăreau ca niște neguri roșii promontoriile și munții îndepărtați ai pămîntului grecesc.

Numitul ducat a fost, în realitate, o republică. Compania conferise coroana regilor aragonezi ai Siciliei; dar aceștia n-au vizitat niciodată noile lor domenii, împunternicind întru guvernare negustori și oameni de mare.

Atena și Teba au fost administrate conform legilor Aragónului. Codul lor a fost *Cartea de legi și datini ale cetății Barcelona*. Limba catalană tronă ca limbă oficială în țara lui Demostene. Almogavarii neciopliți luară în căsătorie pe cele mai nobile doamne din țară, „atît de nobile — zicea Muntaner —, încît cu ani în urmă ne-ar fi disprețuit și nu ne-ar fi primit în preajma lor nici ca să le dăm apă să se spele pe mîini“.

Parthenonul era încă neatins, ca în vremurile glorioase ale Atenei antice. Monumentul august al Minervei, preschimbat în biserică creștină, nu suferise altă modificare decât faptul că în altarele sale apăruse o nouă zeiță : Fecioara Prea Sfintă, *Panaghia Ateneiotissa*. Și în acest templu milenar, de o frumusețe suverană, se cântă timp de optzeci de ani *tedeum*-ul în onoarea ducilor aragonezi și sacerdoții predicară în catalană.

Republica de aventurieri nu s-a preocupat să construiască, nici să creeze. N-a rămas nimic pe pământul grecesc ca urmă a dominației sale : edificii, timbre ori monede. Numai câteva familii nobile, mai cu seamă în insule, luară numele patronimic de Catalan.

— Își mai amintesc încă de noi confuz ; dar își amintesc, zicea Ferragut.

Țăranii de pe malurile lacului Copais păstrau o amintire vagă a bătăliei din Cefiso, care pusese capăt ducatului franc al Atenei. „Să dea Dumnezeu să te ajungă răzbunarea catalanilor“, — a fost timp de câteva secole cel mai rău dintre blesteme în Grecia și în Rumelia. Pentru a denumi o ființă barbară și dornică de vărsare de sânge chiar și grecii din zilele noastre o poreclesc Catalan, și în Moreea orice cumătră bătaușă și certăreață e strigată de vecinele ei cu numele *Catalana*.

Astfel se sfârși cea mai glorioasă și singeroasă din aventurile mediteraneene din Evul Mediu ; ciocnirea grosolăniei occidentale, aproape sălbătice, dar sinceră și nobilă, cu maliția rafinată și civilizația decadentă a grecilor, puerili și bătrâni totodată, care supraviețuiau în Bizanț.

Ferragut povestea cu plăcere despre aceste splendori imperiale, palate de aur, întilniri epice și jafuri îngrozitoare, în timp ce vasul său naviga tăind noaptea și săltând peste valurile întunecoase însoțit de zgomotul pistoanelor și de bătaia elicei, care, uneori, rămânea afară din apă în timpul ruliului mare de la prora la pupa.

Se aflau în cel mai rău loc din Mediterana, unde se întilnesc vânturile ce bat din bazinul larg al Adriaticei, din stepele Asiei Mici, din deșerturile africane și din strimtoarea Gibraltar, amestecînd de-a valma curenții atmosferici. Apele, încătușate între numeroasele insule

ale arhipelagului grecesc, se involburau în direcții opuse, fiind când se spărgeau de stîncile colturoase ale țărmurilor, respinse cu o violență ce le prefăcea în talaz furios.

Căpitanul, cu glugă precum călugării, încovoiindu-se sub bătaia vîntului care părea că vrea să smulgă de pe punte cizmele-i groase, înalte pînă la genunchi, îi vorbea întruna secundului ce sta nemișcat lingă el, îmbrăcat cu un impermeabil de pe care umezeala șiroia prin toate cutele. Ploaia urma să marcheze cu mici păienjenișuri de lumină ardezia tristă a nopții. Prin întuneric, cei doi marinari aveau senzația că obrazul și mîinile le sînt biciuite de urzici înghețate.

De două ori ancorară în apropierea insulei Tenedos, văzînd arhipelagurile mobile ale cuirasatelor cu pinze plutitoare de fum. Le ajungea la ureche, ca un bubuit neconținut, ecoul tunurilor care trăgeau la intrarea în Dardanele.

Asistară de departe la emoția provocată de pierderea cîtorva nave engleze și franceze. Curentul din Marea Neagră era cea mai bună armă pentru apărătorii acestui defileu acvatic contra atacului flotelor. Nu trebuiau să facă altceva decît să arunce în strîmtoare o cantitate oarecare de mine plutitoare, și șuvoiul albastru care se strecura prin Dardanele le mîna spre vapoarele asedia-toare, distrugîndu-le cu o explozie infernală. Pe coastele insulei Tenedos, grecoaicele, cu părul despletit, aruncau în mare flori în amintirea victimelor, cu o durere teatrală, asemănătoare cu aceea a eroinelor din Troia antică, ale cărei ziduri erau îngropate în colinele din față.

Al treilea drum, în plină iarnă, a fost foarte greu, și după o noapte ploioasă, cînd ușoarele raze ale zorilor începeau să scoată din întuneric contururile încă șterse ale realității, *Mare Nostrum* ajunsese în rada portului Salonic.

Doar o dată fusese Ferragut în acest port, cu mulți ani înainte, cînd aparținuse turcilor. Mai întîi văzu niște ținuturi joase, în care clipeau ultimele lumini ale farurilor. Apoi începu să recunoască rada, vastă întindere de apă, mărginită de nisipuri și de lagune ce reflectau lumina nehotărită a zorilor. Pescărușii, de-abia treziți,

zburau în stoluri peste imensa cupă marină. La gura râului Vardar, zburătoarele de apă dulce se înălțau cu țipete zgomotoase ori rămăneau tivind malurile, neclintite, pe picioarele lungi.

În fața prorei, din undele alburii ale cetii începu să apară un oraș. Pe un petic de cer curat și albastru se deslușiră mai multe minarete, conturul lor strălucind în focurile aurorei. Pe măsură ce vasul înainta, norii dimineții se destrămau și Salonicul se arată în întregime, de la casele de pe cheiuri până la castelul vechi din vârful unei coline, fortăreață cu turnuri mari, roșietice, turtite și rezistente.

Lângă apă, de-a lungul portului, se aflau construcțiile europene, casele de comerț cu firmele aurite, hotelurile, băncile, cinematografele și localurile de café-concert, și un turn masiv cu altul mai mic suprapus : numitul Turn Alb, urmă a fortificațiilor bizantine.

În acest grup de case europene se deschideau porticuri întunecoase. Erau intrările străzilor în pantă, ce urcau în susul colinei prin cartiere grecești, mahomedane și israelite, până ajungeau la un platou acoperit de edificii înalte printre vîrfurile întunecate ale chiparoșilor.

În Salonic își înălțau cupolele și turnurile clădirile de cult al diferitelor religii din Mediterana răsăriteană. Templul grecesc umplea spațiul cu busturile aurite ale acoperișului său ; biserica catolică făcea să strălucească crucea în partea cea mai de sus a clopotniței ; sinagoga, cu formele ei geometrice, se revărsa într-o succesiune de terase ; minaretele islamice alcătuiau o colonadă albă, ascuțită, zveltă. Viața modernă adăugase cîteva coșuri de fabrici și brațe de macarale de vapor, avînd efectul unor anacronisme în acest decor de port oriental.

În jurul orașului și a acropolei sale fugea cîmpia pînă se pierdea la orizont ; o cîmpie pe care Ferragut o văzuse în călătoria cealaltă, tristă, monotonă, cu case puține și cu semănături rare, fără altă vegetație importantă decît micile oaze ale cimitirelor musulmane. Acest deșert ducea spre Grecia și Serbia sau în întîmpinarea Bulgariei și Turciei.

Acum, stepa cenușie, ieșind din ceturile dese, albi-cioase ca bumbacul ale zorilor, se anima cu o viață nouă.

Mii și mii de oameni erau încartiruiți în jurul orașului. Erau noi așezări făcute din pinză de cort, străzi rectangulare de corturi, orașe de barăci din lemn, construcții enorme cât bisericile ale căror pereți de pinză tremurau sub rafale.

Căpitanul văzu prin binoclu mulțimi de soldați ocupați cu treburile mărunte de după deșteptare, șiruri de cai fără călăreț care se duceau la adăpat, parcuri de artilerie cu tunurile îndreptate în sus, la fel ca tuburile telescoapelor, păsări enorme cu aripi galbene care-și începeau alunecarea spre înălțimi zburind aproape razant cu pământul, pentru ca, încetul cu încetul, să se ridice în spațiu, aripile lor lustruite strălucind cu primele scipiri ale soarelui.

Toată armata aliată din Orient, întoarsă din singeroasa și eronata aventură din Dardanele ori provenind din Marsilia și Gibraltar, se îngrămădea în jurul orașului Salonic.

Mare Nostrum ancoră în fața cheiurilor doldora de cutii și baloturi. Din cauza războiului, în acest port se desfășura o activitate mult mai intensă decât în vremuri de pace. Vapoare sub pavilioane aliate și neutre descărcau alimente și material militar.

Veneau din toate continentele, din toate oceanele, atrase de nevoile enorme ale unei armate moderne.

Descărcau recoltele din ținuturi întregi, turme nesfârșite de boi și cai, tone și tone de oțel gata pentru a răspîndi moartea, mulțimi omenеști cărora le lipseau doar femeile și copiii pentru a fi asemenea marilor exoduri războinice din istorie. Apoi își umpleau iarăși pîntecele cu așa-numitele urmări ale războiului, arme ce trebuiau să fie reparate, oameni mutilați, și porneau în călătoria de întoarcere.

Aceste încărcături, aduse pe tăcute și cu modestie în ciuda vremii rele și a amenințării submarinelor, pregăteau victoria. Multe din aceste vapoare erau foste vase de lux, rechiziționate de necesitățile armatei, murdare și pline de grăsime, care serveau acum ca vase de transport. Aliniate lângă cheiuri, dormitau, așteptînd să intre în funcțiune, navele-spital, transatlanticele cele mai norocoase care păstrau încă într-o oarecare măsură fosta

lor bunăstare : albe, curate, cu o cruce roșie vopsită în părți și alta pe coșuri.

Citeva din transporturi ajunseseră în mod miraculos la Salonic. Membrii echipajului povesteau, cu seninătatea fatalistă a oamenilor mării, cum trecuse torpila la mică distanță de coca navei. Un vapor lovit rămânea deoparte, avînd doar chila în apă, arătînd deasupra tot pîntecu-i roșu. Mai jos de linia de plutire avea o spărtură cu margini colțuroase. Privind de pe covertă profunzimea calelelor sale, năpădite de apă, se vedea sabordul deschis în peretele său lateral ca intrarea într-o cavernă luminoasă.

În timp ce vasul său era descărcat sub supravegherea lui Toni, Ferragut își petrecu timpul pe uscat, vizitînd orașul.

Îl atraseră din primul moment ulicioarele cartierelor turcești, casele lor albe, balcoarele ieșite în afară acoperite cu jaluzele, care sînt ca niște colivii vopsite în roșu ; moscheele cu curți interioare de chiparoși și fîntîni cu susur melancolic ; mormintele oamenilor de vază în chioșcuri de-a curmezișul străzilor sub lumina ștearsă a unor lămpi : femeile, cu fața acoperită de *firadjes*-urile lor negre ; bătrînii care trec tăcuți și gînditori purtîndu-și boneta stacojie, în mișcarea legănată a măgarului pe care-l călăresc.

Marele drum roman între Roma și Bizanț, drum antic de lespezi albastre, trecea printr-o stradă din modernul Salonic. Păstra încă o parte din pavajul original, și la capătul lui se înălța, în semn de glorie, un arc de triumf, lîngă a cărui temelie din piatră măcinată de timp ședeau lustragiii, desculți și cu fes pe cap.

O nesfîrșită varietate de uniforme întîlneai pe străzile sale, și acestei diversități de costume i se adăuga diferența etnică a oamenilor care le purtau. Soldații din Franța se amestecau cu trupele din colonii. Guvernele aliate făcuseră un apel către combatanții profesioniști și voluntarii din coloniile lor. Trăgătorii negri din Africa centrală își arătau dantura, într-un zîmbet de fildes, uriașilor bronzăți, cu turban gros, alb, veniți din India. Vînătorul din cîmpiile înghețate din Canada fraterniza cu voluntarii din Australia și din Noua Zeelandă.

Cataclismul războiului mondial tirise oamenii din cele mai îndepărtate puncte în acest colț liniștit din Grecia. Se repetau invaziile din secolele îndepărtate, care făcuseră ca antica Thessaloniki să se plece sub cucerirea barbarilor, bizantinilor, sarazinilor și turcilor.

Echipajele vaselor de război ancorate în radă își conțineau în această varietate de uniforme nota monotonă a albastrului bătînd în negru, aproape la fel în marina din toată lumea... Și amalgamului militar i se adăuga pitoreasca varietate a straielei civile, caracterul hibrid al locuitorilor din Salonic, alcătuit din diferite rase și religii care se întrepătrund fără a se confunda. Preoții cu sutane negre și pălării nu prea largi se plimbau pe străzi lîngă sacerdoții catolici și lîngă rabinul cu mantie largă și lungă. În împrejurimi se vedeau oameni goi, fără alte straie decît un cojoc de piele, păzind turme de porci întocmai ca păstorii din *Odiseea*. Călugări musulmani, cu înfățișare de demenți, cîntau încet și monoton, nemișcați la o răsplată, învăluți în nori de muște, așteptînd ajutorul celor credincioși.

O mare parte din populație era compusă din israeliți descendenți ai evreilor expulzați din Spania și din Portugalia. Cei mai bătrîni și tradiționaliști se îmbrăcau la fel ca strămoșii lor îndepărtați, cu caftane lungi, în culori vii, în dungi. Femeile, dacă nu imitau moda europeană, purtau un costum pitoresc ce făcea pe oricine să-și amintească îmbrăcămintea din Spania medievală. Nu erau numai cămătari sau comercianți, ca în restul lumii. Necesitățile unui oraș stăpînit de ei îi făcuseră să îmbrățișeze toate profesiunile, fiind meșteșugari, pescari, barcagii, hamali, încărcători în port. Păstrau castiliana ca limbă vorbită în familie, ca drapel original, a cărei unduire aduna sufletele lor împrăștiate, o castiliană în formare, blindă și fără consistență, asemenea unui copil abia născut.

— Tu ești *ispaniol*, îi ziceau căpitanului Ferragut. Străbunii mei s-au născut acolo. *Țară trumoasă!*...

Dar nu voiau să se întoarcă în Spania. Le inspira frică patria bunicilor lor. Se temeau ca nu cumva vînzîndu-i întorși, spaniolii de azi să nu interzică luptele

cu tauri și să instituie Inchiziția, organizînd cîte-o ardere pe rug în fiecare duminică.

Auzindu-le limba, căpitanul își amintea o dată : 1492. În același an, Columb făcuse prima lui călătorie, descoperind Indiile ; evreii erau expulzați din Peninsulă, și Nebrija tipărea prima gramatică a limbii castiliene. Acești spanioli plecaseră din țara natală cu cîteva luni înainte ca idiomul lor să fie codificat pentru prima dată.

Un marinar din Genova, vechi prieten al lui Ulises, îl duse într-o cafenea din port, unde se adunau căpitani de pe vasele comerciale. Erau singurii care purtau haine civile în mulțimea de ofițeri de marină și de uscat care se îngrămădeau pe divane, înconjurau mesele și se înghesuiau în fața ușii.

Acești vagabonzi ai Mediteranei, care de multe ori nu puteau să converseze din pricina felurimii limbilor, se căutau în mod instinctiv, așezîndu-se unii lingă alții într-o tăcere frățească. Eroismul lor pasiv era în unele cazuri mai demn de admirat decît al oamenilor de război care pot să răspundă cu lovitură la lovitură. Toți ofițerii din diferitele flote așezați lingă ei dispuneau de tun, de cioc de prora, de torpilă, de viteze mari, de telegrafie aeriană. Curajoșii cărăuși ai mării disprețuiau dușmanul navigînd în vapoare fără apărare, fără telegraf și fără tunuri. De-ai fi controlat toți oamenii din echipaj, nu găseai uneori un singur revolver. Și acești viteji erau capabili de cele mai mari cutezanțe, cu un fatalism profesional încredințîndu-se Destinului.

În conversațiile din cafenea povesteau cu incetineală întîlnirile lor din plină mare, apariția neașteptată a submarinului, torpila care nu nimerea ținta cu cîteva metri, fuga cu toată viteza sub loviturile de tun din timpul urmăririi. Se înfierbîntau o clipă cînd își aminteau pericolul ; apoi se arătau din nou indiferenți și fataliști.

— Dacă trebuie să mor înecat, ziceau la sfîrșit, va fi în zadar tot ce fac ca să ocolesc lucrul acesta.

Și se grăbeau să plece ca să se întoarcă după o lună, aducînd în vaporul lor o adevărată avere, complet singuri, preferînd navigația liberă și cu fereală mersului în convoi, alunecînd din insulă în insulă și din coastă în coastă pentru a depista submersibilul.

Îi îngrijora mai mult starea vapoarelor lor decât pri-mejdiile navigației, pentru că trecuse peste un an de cînd nu mai făcuseră curățenie. Căpitanii transatlanticelor se plîngeau de starea cabinelor de lux transformate în dor-mitoare comune; punțile de promenadă, date cu lac, ajunseseră să fie staule; sălile de mese, unde înainte ve-deai bărbați în *smoking* ori femei cu rochii decoltate, acum trebuiau să fie stropite cu tot felul de dezinfec-tante pentru a stăvili invazia ploșnițelor și a păduchi-lor, mirosul animal al atîtor oameni și vite îngrămădite la un loc.

Lipsa de îngrijire a vapoarelor părea să se răsfrîngă și asupra căpitanilor, mai puțin manierați decât înainte, mai prost îmbrăcați, cu o indiferență de luptători în tranșee, cu mîinile neîngrijite ca ale unui încărcător.

Printre marinarii mobilizați, erau și din cei ce dove-deau o totală abandonare față de persoana lor. Erau co-mandanții vaselor *chaluteros*, vapoare de pescuit din ocean înarmate cu un tun, care intraseră în Mediterana pentru a urmări submersibilele. Umblau îmbrăcați în pînză impermeabilă, cu o cască închisă, la fel ca pescarii din Marea Nordului, mirosind a cărbune și a apă de mare pe timp de furtună. Petreceau săptămîni întregi pe mare, oricare-ar fi fost timpul, dormind în fundul unei cale ce mirosea de te tráznea-n cap a pește rînced, rămînînd în patrule chiar dacă vuia furtuna, săltînd ca un dop de sticlă din val în val, pentru a repeta faptele de vi-tejie ale fôștilor corsari. Ferragut avea o rudă în ar-mata care se înghesuia în Salonic pentru a avansa în-lăuntrul țării. Nu voia să plece fără să-l vadă, și pe-trecu mai multe săptămîni făcînd cercetări în birourile Statului Major.

Era un nepot de-al lui, un fiu din familia Blanes, fa-bricantul de tricotaje, care fugise din Barcelona, la în-ceputul războiului, cu alți tineri amatori de a cînta *Los segadores*, *Secerătorii*, și de a tulbura liniștea consulului Spaniei trimis de la Madrid. Fiul pașnicului burghez se înrolase într-un batalion din Legiunea străină, compus în mare parte din spanioli și hispano-americiani.

Blanes îl rugă pe căpitan să-l caute pe fiul său. Era trist și mîndru în același timp pentru această aventură

romantică ce înflorea în mod nesperat în existența monotonă, înclinată spre îndeletniciri practice a familiei. Un băiat care avea un viitor atât de mare în fabrica tatălui său !... În continuare, povestea cu glas nesigur și cu ochi umezi despre faptele de vitejie ale primului său născut : rănit în Champagne, citat de două ori în fața corpului de armată și decorat cu Crucea de Război. Cine și-ar fi închipuit că putea să fie un erou ?... Acum, batalionul lui se afla în Salonic, după ce luptase în Dardanele.

— Vezi, poate-l aduci acasă, repetase Blanes. Spune-i că maică-sa va muri de durere... Tu poți să faci mult !

Dar tot ceea ce putu să facă Ferragut fu să obțină un permis de trecere și un automobil vechi ca să viziteze tabăra voluntarilor.

Cîmpia aridă din jurul orașului Salonic era străbătută de numeroase drumuri. Trenuri de artilerie, ciorchini de automobile circula pe drumurile deschise de curînd, pe care ploile le prefăcuseră în mocirlă. Noroiul era cel mai mare rău al acestei cîmpii din cale-afară de prăfuită pe timp uscat.

Ferragut petrecu două ore lungi trecînd din tabără în tabără, înainte de a ajunge la destinație. Vehiculul său fu nevoit să se oprească pentru a lăsa să treacă și ruri interminabile de camioane. Alteori îi tăiau calea automitralierele blindate, marile piese trase de tractoare, carele de aprovizionare cu piramide de saci și lăzi.

Pretutindeni se vedeau mii și mii de soldați de culori diferite și rase diferite. Căpitanul își amintea de marile invazii ale Istoriei : Xerxes, Alexandru, Gingis-Han, toți conducători de oameni, care înaintau ducîndu-și popoarele în urma calului lor, transformînd lucrătorii pămîntului în luptători. Lipseau doar femeile-soldat și cetele de copii pentru ca această asemănare să fie aidoma cu exodurile războinice ale trecutului.

La jumătatea după-amiezii putu să-și îmbrățișeze nepotul. Era cu alți voluntari, un andaluz și un american din sud, uniți toți trei prin originea lor și de continua apropiere a morții.

Ferragut îi duse la baraca unui mercante, negustor, deschisă lîngă tabăra batalionului. Consumatorii se așezau sub un acoperiș din pinză de cort, în fața unor lăzi

ce fuseseră pline de fierărie sau muniții și slujeau acum drept mese. Această sărăcie era compensată de prețuri. În nici un hotel Palace băuturile nu ajungeau la un preț atât de exorbitant.

După câteva clipe, marinarul simți o afecțiune părintească pentru acești trei tineri, pe care-i poreclea *Cei trei mușchetari*. Vru să le ofere ceea ce avea mai bun în prăvălie, și stăpînul le aduse o sticlă de șampanie ori mai degrabă o tisană de Reims, prezentînd-o ca și cum ar fi fost un elixir făcut cu aur.

Lichidul de chihlimbar făcea spumă în pahare și păru să redea celor trei tineri viața de dinainte de război. Arși de soare, obișnuiți cu viața grea de război, aproape uitaseră traiul bun și confortul anilor anteriori.

Ulises îi privi cu atenție. Crescuseră în timpul campaniei, în ultima parte a adolescenței. Brațele le ieșeau mult din mînecele vestonului, scurte deja pentru ei. Gimnastica forțată a marșurilor și mînuirea cazmalei le măriise încheieturile mîinilor și le bătătorise palmele.

Amintirea fiului său îi apărură în minte. Să-l fi văzut așa, soldat, ca vărul lui! Să-l fi văzut îndurînd toate greutățile vieții militare... dar să fi trăit!

Ca să nu se înduioșeze, bău și ascultă cu atenție ceea ce spuneau ceilalți tineri. Voluntarul Blanes, romantic așa cum trebuie să fie fiul unui fabricant pornit în aventură, vorbea despre faptele trupelor din Orient cu tot entuziasmul celor douăzeci și doi de ani ai săi.

Nu avea timp să se arunce cu baioneta contra bulgarilor și să ajungă la Adrianopole. Războiul din Macedonia îl privea îndeaproape, fiindcă era catalan.

— Îl vom răzbuna pe Roger de Flor! zise cu gravitate.

Și unchiul său simți dorința de a plînge și de a rîde în fața acestei credințe simple, ce se putea compara doar cu memoria retrospectivă a poetului Labarta și a secretarului de la țară care deplîngea în fiecare zi înfrîngerea îndepărtată în timp din Ponză.

Blanes explică precum un cavaler rătăcitor motivul care-l mînase în război. Dorea să se bată pentru libertatea tuturor popoarelor asuprite, pentru reînvierea tu-

turor naționalităților uitate : polonezi, cehi, ruteni, sirbi... Și apoi, ca și cum ar fi spus ceva indiscutabil, incluse și Catalonia între popoarele care vărsau lacrimi amare sub biciul tiraniei.

Aci sări indignat camaradul său, andaluzul. Își petreceau timpul discutînd aprins, aruncîndu-și insulte și provocîndu-se în continuare, ca și cum n-ar fi putut să trăiască unul fără celălalt.

Acesta nu se bătea pentru libertatea unora sau altora dintre popoare. Avea vederi largi : nu era miop și egoist ca prietenul său, catalanul. Își da singele pentru ca lumea întreagă să fie liberă și să dispară toate monarhiile.

— Mă bat pentru Franța, pentru că este țara mării Revoluții. Istoria sa dinainte nu mă interesează : cît despre regi, sînt de ajuns ai noștri. Dar începînd cu 14 Iulie, ceea ce este al Franței socotesc că este și al meu și al tuturor oamenilor.

Se opri cîteva clipe, căutînd o motivație mai concretă :

— Mă bat, domnule căpitan, pentru Danton și pentru Hoche.

Ferragut văzu în închipuirea sa pletele albe ale lui Michelet și barba romantică a lui Lamartine pe un dublu pedestal de volume ce cuprindeau istoria-poem a Revoluției.

— Mă bat pentru Franța, zise în sfîrșit, și pentru că este patria lui Victor Hugo.

Ulises presimți că acest republican de douăzeci și doi de ani trebuia să aibă în rucsac un caiet plin de versuri scrise în creion.

Sud-americanul, obișnuit cu discuțiile celor doi camarazi, își privea unghiile negre cu disperarea melancolică a unui profet care-și contemplantă patria în ruină. Blanes, fiul burghezului, îl admira pentru originea sa. În ziua mobilizării, se dusese la Paris să se înscrie voluntar, într-un automobil de cincizeci de cai putere. El și șoferul său se înrolau împreună. Apoi donau armatei vehiculul luxos.

Dorise să fie soldat pentru că toți tinerii din clubul pe care-l frecventa se duceau la război. În afară de asta,

se simțea măgulit că ultima lui amantă vărsase lacrimi de admirație și de uimire când l-a văzut în uniformă. Simțea nevoia să emoționeze toate damele care dansaseră tango cu el pînă cu o săptămînă înainte. Pe de altă parte, milioanele bunicului său, *spaniolul*, cam împuținate de tatăl său, creolul, se topeau în mîinile sale.

— Războiul ăsta durează prea mult, domnule căpitan.

La început crezuse că este vorba de un război de șase luni. Nu se prea sinchisea de gloanțe : îl îngrozeau păduchii, nu se simțea bine fiindcă nu-și schimba rufăria, fiindcă nu-și făcea baie în fiecare zi. Dacă ar fi bănuț... !

— Mă bat pentru Franța fiindcă este o țară *chic*. Numai în Paris vezi femei bine îmbrăcate. Nemții ăștia, oricît de multe fac, vor fi întotdeauna niște neciopliți.

Nu era nevoie să adauge mai mult : totul fusese spus.

Cei trei își aminteau lunile de infern trăite de cucerind în Dardanele pe un spațiu de șase kilometri, cucerit cu baioneta. O ploaie de proiectile se abătea necontenit asupra lor. Trebuiau să trăiască sub pămînt, ca șobolanii, și, chiar și așa, îi ajungea explozia marilor obuze.

Pe această limbă de pămînt din fața Troiei, pe care se desfășurase istoria îndepărtată a Omenirii, cînd săpau tranșeele dădeau cu cazmalele peste cele mai ciudate lucruri. Într-o zi, Blanes și camarazii săi scoaseră la lumină ulcioare, statuete și blide bătrîne de treizeci de secole. Altă dată tăiară straturi de pămînt ce le trezeau repulsia fiindcă exalau un miros insuportabil. Săpau tranșee pe o bucată de teren pe care fusese cimitirul turcilor. Pîntecele umflate se rupeau sub cazmale, împrăștiind lichidele putrefacției. Nevoia de a se apăra îi silise pe voluntari să stea cu fața la nivelul cadavrelor ce se iveau în tăietura verticală a pămîntului răscolit.

— Morții erau ca truțele într-o plăcintă, zise sud-americanul. Eu a trebuit să stau o zi întreagă cu nasul lingă intestinele unui turc mort cu două săptămîni înainte... Nu, războiul nu este *chic*, domnule căpitan, oricît de mult s-ar vorbi despre eroisme și lucruri sublime în ziare și în cărți.

Ulises vru să-i vadă iar pe Cei trei mușchetari înainte de a pleca din Salonic, dar batalionul își ridicase tabăra,

asezînd-o departe, înlăuntrul țării, în fața primelor linii bulgare. Entuziastul Blanes trăgea deja cu pușca împotriva asasinilor lui Roger de Flor.

La jumătatea lunii noiembrie, *Mare Nostrum* ajunse la Marsilia. Căpitanul său încerca întotdeauna o anumită admirație cînd trecea de capul Croisette, văzînd cum se deschidea înaintea prorei o vastă curbă maritimă. În mijlocul ei, o colină abruptă și dezgolită înainta spre mare, susținînd pe culmea sa bazilica și turnul pătrat al bisericii Maica Domnului de la Guardia.

Marsilia era metropola Mediteranei, portul terminal pentru toți navigatorii *mării noastre*. În golful ei mic, cu valuri repezi, se înălțau mai multe insule gălbui, cu fișii de spumă, și într-una din ele turnurile robuste ale castelului romantic d'If.

Toți, de la Ferragut pînă la ultimul marinăr, contemplant ca pe ceva propriu orașul care urma să-și arate în fundul golfului pădurile de catarge și îngrămădirea sa de edificii cenușii, deasupra cărora străluceau cupolele bizantine ale noii catedrale. În jurul Marsiliei se deschidea un hemiciclu de înălțimi golașe și uscate frumos colorate de soarele din Provența. Satele și fermele împetriștau cu alb aceste povîrnișuri, ca și *las bastidas*, vile de țară ale negustorilor din oraș. Dincolo de numitul semicerc, orizontul era închis de un amfiteatru de munți înalți și întunecoși.

În călătoriile dinainte, vederea uriașei Fecioare aurite, care strălucește ca o lance de foc în înaltul bisericii Maica Domnului de la Guardia, răspîndea bucuria pe puntea vaporului.

— Marsilia, Toni ! zicea căpitanul cu veselie. Te invit la o *bouillabaisse*¹, în casa lui Pascal.

Și Toni își contracta chipul păros cu un zîmbet de lăcomie, văzînd deja faimosul restaurant din port, saloanele lui crepusculare mirosind a scoici și a sosuri picante, și pe masă castronul adînc de pește cu o fiertură de culoarea șofranului.

¹ Ciorbă din mai multe feluri de pește, foarte condimentată (fr.).

Dar acum Ulises își pierduse bucuria de a trăi. Contempla orașul cu ochi drăgăstoși, dar triști. Se vedea debarcând ultima dată, bolnav, fără voință, întristat de moarte de dispariția tragică a fiului său.

Mare Nostrum ajunsese la intrarea în portul vechi avînd în dreapta bateriile portului. Acest port vechi era amintirea cea mai demnă de interes a Marsiliei vechi. Pătrundea ca un cuțit acvatic în măruntaiele grupului de case; orașul se întindea pe cheiurile sale. Era o piață enormă de apă spre care se îndreptau toate străzile; dar suprafața sa rezulta neînsemnată pentru traficul maritim, și opt porturi noi veneau să acopere țărmul nordic al golfului.

Un stăvilar de port interminabil, un zid mai lung decît orașul se întindea paralel cu țărmul și în spațiul dintre mal și acest obstacol, care silea valurile să spumege și să mugească, se întindeau cele opt porturi mari, ce comunicau între ele, de la numitul Joliette, care era cel de acces, pînă la îndepărtatul port de la Estaca. Acesta de pe urmă se prelungea încă înlăuntrul țării prin marele canal subteran care face legătura orașului cu Rhône-ul.

Ferragut văzuse ancorate în această succesiune de adăposturi vase sub pavilioane de pe tot globul și chiar din toate epocile. Lîngă transatlanticele enorme își legănau vergile vetuste tartane și cîteva bărci grecești, greoaie și de forme arhaice, ce ne duceau cu gîndul la navele descrise în *Iliada*.

Pe cheiurile lor umblau toți bărbații mediteraneeni: greci de pe continent și din insule, levantini de pe coasta Asiei, spanioli, italieni, algerieni, marocani, egipteni. Mulți își păstrau straiile originale și la această îmbrăcăminte felurită se adăuga diversitatea de limbi, unele din ele ciudate și aproape dispărute. Ca atrași de confuzia orală, chiar francezii își uitau limba, vorbind dialectul marsiliez, care păstrează trăsături de neșters ale originii sale grecești.

Mare Nostrum traversă anteportul, bazinul portuar din Joliette, acela din Lazareto, alunecînd încet pe căile de comunicație, între grupuri de trecători și de care ce așteptau restabilirea podurilor giratorii de oțel ridicate

înaintea prorei sale. Apoi se duse să ancoreze în bazinul portuar din Arene, aproape de docuri.

Cînd putu să debarce, Ferragut își dădu seama de marea transformare petrecută în acest port din cauza războiului.

Traficul din vremurile de pace nu mai exista. Mărfurile nu mai erau de o varietate nesfîrșită, ca odinioară. Pe cheiuri se îngrămădeau doar încărcături monotone și uniforme, de alimente sau de material de război.

Dispăruseră și legiunile de hamali. Toți se aflau în tranșee. Malurile erau măturate acum de femei și detașamente de trăgători senegalezi descărcau vapoarele. În zilele de iarnă, fără soare, tremurau de frig și se încovoiau de ziceai că-s muribunzi, sub ploaie ori sub bătaia mistralului. Munceau cu chipiul roșu tras peste urechi, și la cea mai mică oprire se grăbeau să-și ascundă mîinile în buzunarele mantalei. Acești negri formau grupuri ce vociferau în jurul unui balot ori al unei piese mari pe care patru oameni ar fi ridicat-o pe timp de pace, și dacă trecea o femeie ori un vehicul nu se mai ocupau de munca lor, întorcîndu-și chipul de diavoli mînați de o curiozitate copilărească.

Prin descărcare se îngrămădeau în principalele bazine portuare aceleași articole : grîu, mult grîu, și sulf și salpetru pentru componența materialelor explozive. În alte cheiuri se aliniau cu miile perechile de roți cenușii, suport de tunuri și furgoane ; lăzile enorme cît casele care conțineau aeroplanе ; piesele de oțel care servesc drept schelărie pentru artileria grea ; lăzi mari cu puști și cartușe ; pachete enorme de conserve alimentare și de material sanitar ; toată aprovizionarea armatei care lupta în extremitatea opusă a Mediteranei.

Mai multe plutoane de bărbați străjuiți de soldați cu baionete mergeau dintr-un port în altul în pas ritmic. Erau prizonieri nemți, roșii și veseli în ciuda captivității, purtînd încă uniforme de culoare verde ca varza, cu un chipiu rotund pe capul tuns chilug. Se duceau să muncească înăuntrul navelor, încărcînd ori descărcînd materialul care trebuia să servească pentru exterminarea compatrioților ori prietenilor lor.

În bazinele portuare vapoarele se arătau extraordinar de mari. La sosire, bordul lor se ridica deasupra cheiului doar cu câțiva centimetri ; dar acum, cînd încărcătura lor era îngrămădită pe pămînt, păreau fortărețe foarte înalte. Două părți din coca navei ascunse întotdeauna în mare rămîneau la vedere, arătîndu-și roșul viu al pîntecului. Numai chila se păstra în apă. Partea de sus, ceea ce rămînea vizibil deasupra liniei de plutire în timp obișnuit, era acum o simplă cornișă neagră ce mărginea întinsul zid purpuriu. Catargele și coșurile, micșorate de această transformare, păreau să corespundă altui vas mai mic.

Toate aceste vapoare pașnice de marfă aveau un tun la pupa ca să se apere de corsarii submarini. Anglia și Franța își mobilizaseră cargoboturile și începeau să le doteze cu mijloace de apărare. Cîteva nu putuseră să monteze tunul pe un afet fix, și aveau o piesă de artilerie de uscat ce-și arăta gura printre roțile înfipite în covertă.

Căpitanul, în toate plimbările sale, se simțea atras de vestita Carnebière, stradă ce acapara activitatea întreagă a Marsiliei.

În unele zile, un vînt răcoros și violent ducea în vârtej praful și hîrțiile. Chelnerii cafenelelor legau strîns perdelele mari de soare, de parc-ar fi fost pînzele unui vas. Se apropia mistralul și fiecare proprietar de restaurant porunca personalului să se pregătească pentru a face față uraganului înghețat care răstoarnă mese, rupe scaune și ia tot ce nu este asigurat cu nod marinăresc.

Ferragut crezu că vede în faimosul bulevard marseiliez o anticameră a orașului Salonic. Aceleași tipuri de bărbați din armata din Orient umblau pe trotuarele sale ; englezi îmbrăcați în kaki ; canadieni și australieni cu pălării cu borul ridicat, indieni foarte înalți și zvelți cu față arămie și barbă deasă în formă de evantai ; trăgători senegalezi de un negru lucitor ; trăgători din Indochina cu față rotundă și gălbuie, cu ochi în formă de triunghi. Treceau neconținut camioane închise la culoare conduse de soldați, automobile pline de ofițeri, și ruri de catiri provenind din Spania care urmau să fie

îmbarcați pentru Orient, răspîndind un miros înțepător și iute de grajd.

Portul vechi îl atrăgea pe Ferragut prin vechimea sa, aproape tot atît de îndepărtată în timp ca primele călătorii din Mediterana. În această piață cu apa întrînd printre case își ancoraseră ambarcațiunile sărăcăcioase primii fericieni urmați de emigranții din Fosea, din Asia Mică, marinari greci care fugeau de invazia perșilor. Colinele calcaroase și golașe din apropierea portului se acopereau de case, și astfel lua naștere Marsilia, care avea să fie, după cîteva secole, doamna Mediteranei.

Navigatorii săi cutezători coborau de-a lungul coastei spaniole, întemeind orașe care erau focare de civilizație pentru ibericii neciopliți, așa cum a fost Marsalia pentru galii războinici.

Trecînd prin fața palatului Bursei, Ferragut aruncă o privire la statuile navigatorilor marsilieni Eutimenes și Piteas. Erau înaintașii cei mai îndepărtați ai navigatorilor mediteraneeni, primii căpitani cunoscuți de istorie care trecuseră dincolo de coloanele lui Hercule, pornind de-a latul Atlanticului misterios. Unul explorase coastele Senegalului; celălalt urcase dincolo de Irlanda și de Orcade.

Vechiul oraș grecesc se văzuse înlocuit de altele timp de secole lungi. Veneția, Genova și Barcelona îl țineau într-o dependență umilă. Dar cînd acestea decădeau și ceasul prosperității bătea pentru el, această prosperitate era însoțită de toate avantajele epocii prezente. Se inventase mașina cu aburi, și vapoarele puteau să treacă acum cu ușurință strîmtoarea Gades fără a trebui să aștepte săptămîni întregi ca să se domolească violența curentului trimis de Atlantic. Apăruse industrializarea, și fabricile dinlăuntrul țării trimiteau pe calea ferată, recent instalată, o cantitate mare de produse pe care flota le transporta în toate așezările Mediteranei. În sfîrșit, cînd s-a deschis canalul de Suez, orașul s-a dublat în mod prodigios, ajungînd să fie un port mondial, întrînd în legătură cu tot globul, multiplicîndu-și bazinele portuare, stîne gigantice unde veneau să se îngrămădească asemenea unor turme vapoare sub toate pavilioanele.

Portul vechi, indiguit în plin oraș, își schimba înfățișarea în funcție de orele zilei și starea vremii. În diminețile senine era de un verde gălbui și mirosea ușor a apă stătută: apă organică, apă animală. Tarabele de stridii și raci de pe cheiurile sale păreau umezite cu această apă impregnată de scoici.

În zilele cu vînt puternic devenea în întregime de un verde pămîntiu și închis, formînd valuri scurte și continue, cu o ușoară spumă gălbuie. Vapoarele începeau să joace trosnind sub smucitura parîmelor. Între coca lor și suprafața verticală a cheiurilor strîngeau munți de gunoi mobil, din care mînceau peștii și ciuguleau pescărușii în partea de deasupra.

La gură, lingă forturile venerabile ale Sfîntului Ioan și Sfîntului Nicolae, transbordorul ridica cei doi pilastri de stor din oțel și puntea dreaptă care îi unește, formînd o poartă triumfală.

Vasele înarmate care supravegheau apele limitrofe se odihneau în acest bazin portuar istoric, înconjurat de cafenele, prăvălii, magazine, cupole și clopotnițe.

Ferragut vedea torpilele iuți, cu pereți foarte subțiri, dăntuind la cea mai ușoară unduire pe parîmele lor de oțel răsucit. Examina *los chaluteros*, ambarcațiuni militare improvizate, vapoare robuste și scurte, construite pentru pescuit, care aveau la prora un tun cu tragere rapidă. Toate aceste vapoare mici, vopsite într-un gri metalic pentru a se confunda cu apa, intrau și ieșeau din port ca niște sentinele care se schimbau în post.

Patrolau în largul mării, dincolo de insulele stîlcoase și pustii care închid golful Marsiliei, apropiindu-se de vapoare pentru a le recunoaște naționalitatea, alergînd cu toată viteza, cu pletele lor de fum orizontale, spre punctul unde așteptau să surprindă periscopul dușmanului ascuns între valuri. Nu era vreme rea ca să le țină pe loc ori să le sperie... Se mențineau în fața coastei în plină furtună, săltînd din val în val, cu fragilitatea lor de vapoare construite pentru a fi iuți ca săgețile, și numai cînd ceilalți tovarăși veneau să-i înlocuiască se întorceau în portul vechi pentru a se odihni cîteva ceasuri la intrarea în Cannebière.

Pe Ferragut îl atrăgeau ulicioarele de pe malul drept. Ele însemnau Marsilia veche în care încă mai existau câteva palate ruinate ale negustorilor și armatorilor din alte secole. În aceste străzi înguste, în pantă și murdare, prostituția era în floare, ca în orice port.

În numitul cartier se îngrămădeau soldații din toate posesiunile franceze din Africa, împinși de ardoarea rasei și de dorința de a pune capăt, ajungând la sațiu, reținerii din țările musulmane, unde femeia trăiește într-o claustrare drastică. În toate colțurile erau grupuri de infanteriști marocani recent debarcați ori convalescenți, soldați tineri cu chipiu roșu și manta lungă de culoare galben muștar. Zuavii din Alger conversau cu ei într-o spaniolă presărată cu cuvinte arabe și franceze. Negri adolescenți care munceau ca fochiști pe vapoare înaintau pe ulicioarele foarte înalte cu o strălucire neliniștită în ochi, ca și cum ar fi pregătit o răpire în masă. Se pierdeau pe după uși, cu o severitate sacerdotală, înalții călăreți mauri, tirind pelerina albă legată la cap ca un bulgăre de o albeață netedă, sau mantia purpurie cu glugă ascuțită, ce le da înfățișarea de călugări bărboși.

Între ieșirea din spital și noua confruntare ce-i aștepta în tranșeele nordului, acești soldați, veniți din țări îndepărtate cu mult soare pentru a lupta și a muri, căutau consolarea femeii. Brațele lor nerăbdătoare apucau într-o strînsoare sălbatică femeile scheletice și dezgustătoare, unele umflate de o robustețe falsă, urmare a bolilor de care sufereau. Unele aveau disproporția embrionară a fătului cu cap enorm și trup rahitic. Altele înaintau cu trupuri mizere, descărnate, pe niște picioare groase și rotunde de pachiderm. Soldații care nu aveau bani se uitau cu invidie și cu poftă la femeile ce stăteau în uși: ființe de lux și de dorință, cu jupoane tivite cu paiete, cu cizme înalte și cu ciorapi galbeni.

Căpitanul mergea prin partea cea mai înaltă a acestor străzi, oprindu-se să aprecieze contrastul puternic dintre ele și ceea ce se vedea la capătul lor. Aproape toate coborau pînă la portul vechi, cu un canal de ape murdare la jumătatea pîrîului ce sărea din piatră în piatră. Erau ca niște țevi de telescop, și la capătul șanțurilor urît

mirositoare, ocupate de femeile deformate, se deschidea o ruptură mare de lumină și de albastru. Se vedeau veliere albe ancorate la marginea pövîrnișului, o bucată de pînă acvatică și casele de pe cheiul opus, micșorate de distanță. În altele, apărea ca ultim plan muntele cu biserica Maica Domnului de la Guardia, cu zvelta și strălucitoarea statuie finală, asemănătoare cu o flacără de aur șerpuitoare și neclintită. Uneori, cînd intra în portul vechi, un torpilor se strecura pe gura uneia din ulicioarele acestea întunecoase ca și cum ar fi trecut prin lentila unor ochelari.

Dacă se simțea obosit de mirosul urît și de mizeria vicioasă a cartierelor vechi, marinarul se întorcea în centrul orașului, plimbîndu-se sub arborii bulevardelor din Meilhan sau printre coșurile cu flori de pe bulevardul Belzunce.

Într-un amurg, cînd aștepta tramvaiul în Cannebière, înconjurat de alte persoane, întoarse capul cu senzația că cineva îl privea din spate.

Într-adevăr, văzu un bărbat în spatele lui pe marginea trotuarului, un domn îmbrăcat elegant, complet ras, care după înfățișare părea a fi un englez grijuliu cu persoana sa. Acest *gentleman* tocmai se oprise sub impulsurile surprizei, ca și cum l-ar fi recunoscut pe Ferragut.

Privirile celor doi se încrucișară, fără ca lucrul acesta să trezească vreun ecou în mintea căpitanului... Nu putea să și-l amintească pe bărbatul acesta. Era aproape sigur că nu-l văzuse niciodată. Fața lui rasă, ochii de-un cenușiu metalic, severitatea elegantă nu spuneau nimic memoriei sale. Poate necunoscutul făcea o greșeală.

Așa trebuia să fie, judecînd după iuțeala cu care și-a luat privirea de la Ferragut, depărtîndu-se în grabă.

Căpitanul nu dădu importanță acestei întîlniri. O uitase deja cînd s-a urcat în tramvai, dar după cîteva minute reapăru în memoria lui sub o altă lumină. Chipul englezului se înfățișa în închipuirea lui cu trăsături deosebite față de cele reale. Îl vedea mai bine decît în strălucirea cam palidă a felinarelor din Cannebière... Trecea cu indiferență peste trăsăturile lui fizionomice : în realitate le văzuse pentru prima dată. Dar ochii !...

El cunoștea perfect ochii aceia : se încrucișaseră de multe ori cu ai lui. Unde ?... Când ?...

Amintirea acestui om îl însoți pînă la vas ca o obsesie, fără a izbuti ca memoria să dea un răspuns întrebărilor sale. Apoi, cînd se văzu în cabina de la pupa cu Toni și cu al treilea ofițer, îl uită iarăși.

În zilele următoare, coborînd pe uscat, în memoria lui se petrecea, în mod invariabil, același fenomen. Umbra prin oraș fără să-și aducă aminte de individul acela dar cînd intra în Cannebière, amintirea de mai sus apărea imediat în creierul său, urmată de o neliniște inexplicabilă.

„Unde-o fi acum englezul meu ? se gîndea. Unde l-am văzut înainte ?... Fiindcă, neîndoios, ne cunoaștem !“

Privea curios, începînd din clipa aceea, pe toți trecătorii, și, uneori, grăbea pasul ca să-i examineze pe cîtiva care semănau cu el din spate. Într-o după-amiază crezu că-l recunoaște într-o trăsură de închiriat al cărui cal mergea la trap pe bulevardul Prado ; dar cînd vru să-l urmărească, vehiculul dispăru într-o stradă apropiată.

Zilele trecură și căpitanul uită definitiv această întâlnire. Alte treburi mai reale și imediate îl interesau. Vasul său era gata : urmau să-l trimită în Anglia ca să încarce muniții destinate armatei din Orient.

În dimineata plecării coborî pe uscat fără a dori să ajungă în centrul orașului. Pe o stradă din docuri era o frizerie frecventată de căpitanii spanioli. Vorba pitorească a bărbierului, născut în Cartagena ; desenele în culori ce reprezentau lupte de tauri fixate pe pereți ; ziarele din Madrid uitate pe divanele de mușama și o ghitară într-un colț făceau din această prăvălie un colțor din Spania pentru marinarii din Mediterana.

Înainte de a pleca, Ferragut vru să-și lase barba în seama foarfecelor meșterului vorbăreț. Cînd, după o oră, putu să iasă din frizerie, scăpînd cu greu de cuvintele interminabile de despărțire ale stăpînului, o luă pe o stradă largă între două rînduri de docuri, solitară și liniștită. Ușile glisante de oțel erau închise și sigilate. Magaziile goale, ce răsunau ca naosul dintr-o catedrală, exalau încă mirosul puternic al mărfurilor care fuseseră

depozitate în timp de pace : vanilie, scorțișoară, suluri de piele, nitrați și fosfați ca îngrășăminte artificiale.

În toată strada n-a văzut decît un om care venea spre el, cu spatele la bazinul portuar. Între cei doi pereți de cărămidă apărea cheiul în fund, cu munți de mărfuri, echipe de încărcători negri, vagoane și căruțe. Mai încolo erau corpurile navelor, susținînd o pădure de cătarge, și, ca ultimă parte, zidul galben al cheiului exterior și cerul de curînd spălat de ploaie, cu o turmă de nori mici, albi și pufoși ca niște miei mătăsoși.

Omul care se întorcea din port și mergea cu ochii țintă la Ferragut se opri brusc și, întorcîndu-se pe călcîie, o luă spre chei. Această întoarcere stîrni curiozitatea căpitanului ce-și încordă auzul. Dintr-o dată avu presimțirea că acest trecător era *englezul* său. Umbla îmbrăcat altfel, nu atît de elegant ; putea doar să-i vadă spatele cum se îndepărta la iuteală, dar în clipa aceea instinctul său a fost mai iute decît ochii... Nu trebuia să-l vadă : cu siguranță era englezul.

Și, fără a ști de ce, grăbi pasul ca să-l ajungă. Apoi alergă pur și simplu, socotind că era singur pe stradă și celălalt dispăruse dînd colțul.

Cînd ieși pe chei, Ferragut putu să vadă cum se îndepărta cu un pas elastic, aproape fugind. În fața lui era un munte de baloturi îngrămădite în defileu șerpuitor. Avea să-l pierdă din vedere ; i-ar fi greu să-l găsească peste un minut.

Căpitanul ezită. „Ce motiv avea să-l urmărească pe acest necunoscut?...“ Și chiar în momentul în care-și formula această întrebare, celălalt își încetini puțin mersul ca să se uite înapoi și să-și dea seama dacă era urmărit.

În mintea lui Ferragut se petrecu un fenomen rapid. Nu recunoscuse privirea acestui om pe trotuarul din Cannebière cînd aproape se atingeau, și acum, cînd exista între ei o distanță de cincizeci de metri, acum, cînd celălalt fugea și i se vedea doar profilul în fugă, căpitanul descoperi cine era, după ochii săi, cu toate că nu putea să-i distingă bine la o asemenea distanță.

O cortină păru că se sfișie în memoria sa cu un icnet dureros, lăsînd să treacă torente de lumină... Era

falsul conte rus ; Ferragut nu se îndoaia cîtuşi de puţin de lucrul acesta : von Kramer, marinarul neamţ, ras şi desfigurat, care *lucra*, fără doar şi poate, în Marsilia, aducînd noi servicii ţării sale, la cîteva luni după ce pregătise intrarea submersibilelor în Mediterana.

Surpriza îl ţintui locului pe Ferragut. Cu aceeaşi iuţeală imaginativă a celui ce va muri înecat în mare şi revede în mod vertiginos scenele din viaţa sa, văzu existenţa lui infamă din Neapole, expediţia în goeletă pentru a aproviziona submarinele : apoi, torpila care deschidea o spărtură în *Californian*... Şi acest om era, poate, cel care făcuse să sară în aer biata făptură a fiului său !...

Îl mai văzu şi pe unchiul său, *el Tritón*, la fel cum era cînd îl asculta, fiind mic, în portul Valenciei. Îşi aduse aminte cum îi povestise despre o orgie egipteană dintr-o anumită noapte într-o cafenea mică din Alexandria, unde a trebuit să *înţepe* un om ca să-şi facă loc să iasă.

Din instinct, îşi duse mîna la briu. Nimic !... Blestemă viaţa modernă şi siguranţa ei incertă, care le îngăduie oamenilor să umble dintr-un loc în altul încrezători, neînarmaţi, fără mijloace de a ataca. În alte porturi cobora pe uscat cu un revolver în buzunarul pantalonului... ; dar în Marsilia ! Nu purta nici un briceag : n-avea decît pumnii...În clipa aceea ar fi dat vasul întreg, şi-ar fi dat viaţa pentru ceva care să-i îngăduie să ucidă... să ucidă dintr-o lovitură !...

Vehemenţa dornică de sînge a mediteraneanului puse stăpînire pe el încetul cu încetul. Să ucidă !... Nu ştia cum să facă ; dar trebuia să ucidă.

Mai întîi, trebuia să oprească duşmanul care fugea. Avea să se abată asupra lui cu pumnii, cu dinţii, începînd o luptă preistorică, lupta animală dinainte ca omul să nascocoască securea. Poate că celălalt ascundea o armă şi putea să-l omoare ; dar el, în pornirea lui răzbunătoare, vedea numai moartea duşmanului, alungînd din minte orice teamă.

Ca să nu-l piardă din vedere, alergă spre el fără nici o fereală, ca şi cum ar fi fost într-un pustiu, cît îl ţineau picioarele. Instinctul de a ataca îl făcu să se aplece

și să ia un lemn de pe jos, un fel de rangă și, înarmat în felul acesta primitiv, își continuă fuga.

Totul dură câteva secunde. Celălalt, observînd urmărirea dușmănoasă, alergă pur și simplu la rîndul său, dispărînd printre colinele de baloturi.

Căpitanul văzu în mod confuz că niște umbre săreau în jurul lui tăindu-i calea. Ochiul său, care vedeau totul în culoarea roșie, deslușiră în cele din urmă niște chipuri negre și altele albe... Erau descărcătorii militari și civili, alarmați la vederea unui om care fugea ca un nebun.

Aruncă o înjurătură cînd se pomeni oprit. Cu instinctul justițiar al mulțimilor, oamenii aceștia se ocupau numai de agresor, lăsîndu-l liber pe cel ce fugea. Nu putu să-și țină minia doar pentru el; trebui să dezvăluie secretul.

— Este un spion... un spion boche¹!

Zise lucrul acesta cu glas încet, întretăiat, și nicio dată un cuvînt de-al său de comandă n-a avut un ecou mai mare. „Un spion!...” Strigătul făcu să iasă oamenii ca din pămînt; trecut din gură în gură, repetîndu-se la infinit, zguduînd cheiurile și vasele, răsunînd pînă dincolo de unde putea să ajungă privirea, pătrunzînd în toate părțile cu viteza undelor sonore: „Un spion!...” Oamenii alergau cu o sprinteneală îndoită: încărcătorii își lăsau poverile ca să se alipească urmăritorilor: săreau de pe vase ca să ia parte la urmărire.

Autorul alarmei zgomotoase, cel care strigase prima dată, se văzu depășit și anulat de valul de urmăritori pe care-i stîrnise. Ferragut, alergînd întruna, rămase în urma trăgătorilor negri, a încărcătorilor, a supravegheătorilor din port, a marinarilor care dădeau fuga din toate părțile, intrînd prin ulițele de baloturi și cutii... Erău ca ogarii care aleargă prin hățișurile pădurii, făcînd cerbul să iasă în cîmp deschis; ca dihorii care se strecoară prin galeriile subterane, silind iepurele să iasă la lumină. Fugarul, încercuit în labirintul de coridoare, dînd peste dușmani la toate cotiturile, ieși alergînd prin capătul opus și-și continuă fuga de-a lungul cheiului.

¹ *Boche* (fr., peiorativ), neamț.

Pe un teren fără obstacole vînătoarea ținu doar cîteva clipe. „Un spion !...” Glasul, mai iute decît picioarele, ieșea în întîmpinarea lui. Glasurile urmăritorilor avizau oamenii care continuau să muncească departe, fără să înțeleagă alarma.

Fugarul se pomeni dintr-odată într-un semicerc concav de oameni care-l așteptau neclintîți și unul convex care venea pe urma lui. Cele două mulțimi se uniră închizînd capetele și spionul rămase prizonier.

Ferragut îl văzu din cale-afară de palid, gîfîind, privind în jurul lui cu o expresie de animal hăituit care se gîndește încă la posibilitatea de a se apăra.

Dreapta lui căută într-un buzunar. Poate că avea să scoată un revolver ca să moară ucigînd. Un negru de lîngă el ridică o grindă de lemn pe care-o strîngea în chip de măciucă. Mina apăru iar ținînd o hîrtie între degete și încercă s-o ducă la gură. Dar lovitura negrului oprită în aer se abătu peste brațul său, făcîndu-l să cadă inert. Spionul își mușcă buzele ca să-și rețină un urlet de durere.

Hîrtia se rostogolise pe jos și mai multe mîini o luară în același timp. Un subofițer o despături înainte de a o examina. Era o bucată de hîrtie fină cu conturul Mediteranei desenat pe ea. Toată marea era numai pătrățele ca o tablă de șah, și în mijlocul căsuțelor era un număr de ordine. Aceste pătrate erau sectoare și numerele lor serveau pentru a înștiința submarinele, prin telegrafia fără fir, despre locurile unde puteau să aștepte navele aliate, ca să le torpileze.

Alt subofițer le explică repede celor de lîngă el importanța descoperirii. „Într-adevăr, era un spion.” Această afirmație deșteptă în cugetul tuturor bucuria unei prăzi bune și dorința impulsivă de răzbunare care înnebunește în cîteva clipe mulțimile.

Oamenii de pe vapoare erau cei mai porniți, tocmai pentru că puteau să fie oricînd victima trădătoarei pinde submarine. „Ah, banditule !...” Mulți pumni căzură asupra lui făcîndu-l să se clatine sub lovituri. Cînd prinsul rămase apărat de pieptul mai multor subofițeri, Ferragut putu să-l vadă de-aproape, cu o timplă pătată de sînge

și cu o expresie rece și mândră în ochi. Atunci își dădu seama că avea părul vopsit.

Fugise ca să se salveze, se arătase umil și fricos când fusese prins, crezînd că putea să mai mintă încă. Dar hîrtia pe care dorea s-o facă să dispară era în mîinile dușmanilor... N-avea rost să se mai prefacă!...

Și înălță capul orgolios, ca orice militar care-și dă seama că moartea este aproape. Reapărea ofițerul de carieră, uitîndu-se cu mîndrie la următorii anonimi, implorînd protecție doar de la chipiurile cu galoane de aur.

Ochii-i rămaseră ficși cînd îl descoperi pe Ferragut. Il contemplară fără a clipi, cu o insolentă glacială și disprețuitoare. Buzele i se mișcară cu aceeași expresie de dispreț.

Nu zicea nimic; dar căpitanul ghici cuvintele sale nerostite... Il insultau. Era insulta celui sus-pus către sluga necredincioasă: orgoliul ofițerului nobil care se acuză pe sine însuși pentru a fi avut încredere în loialitatea unui simplu marinar ce transportă mărfuri.

„Trădător!... Trădător!...” păreau a spune ochii lui obraznici, gura lui ce murmură fără glas.

Ulises se înfurie în fața acestei aroganțe. Dar minia lui fu stăpînită, o minie care se abține cînd vede dușmanul lipsit de apărare.

Înaintă spre el ca unul din cei mulți care-l insultau arătîndu-i pumnul. Privirea lui susținu privirea neamțului, și-i vorbi în spaniolă cu glas scăzut.

— Fiul meu... singurul meu fiu a murit transformat în mii de fărîme în torpilarea vasului *Californian*.

La aceste cuvinte chipul spionului se schimbă. Buzele i se desfăcură, scoțînd o ușoară exclamație de surpriză.

— Ah!...

Lumina arogantă din pupilele sale se stinse. Apoi lăsă ochii în jos și, puțin după aceea, capul.

Mulțimea care vocifera îl împinse și-l luă, fără ca nimeni să-și amintească de omul care dăduse alarma și începuse urmărirea.

Chiar în seara aceea, *Mare Nostrum* ridică ancora și plecă din Marsilia.

ÎN BARCELONA

După patru luni, căpitanul Ferragut se afla la Barcelona.

În acest timp făcuse trei drumuri la Salonic, și în al doilea drum a trebuit să apară în fața unui căpitan de navă din armata din Orient. Marinarul francez era informat asupra expedițiilor sale anterioare pentru aprovizionarea trupelor aliate; îi cunoștea numele și-l privea ca un judecător căruia acuzatul nu-i este indiferent. Primise o lungă telegramă de la Marsilia în legătură cu Ferragut. Un spion ajuns în fața Tribunalului militar îl acuza că lucrase pentru aprovizionarea submarinelor germane.

— Ce aveți de spus despre această acuzație, domnule căpitan ?...

Ulises rămase nehotărit, uitându-se la fața gravă a marinarului, încadrată de o barbă cenușie. Acest om îi inspira încredere. Putea să răspundă negativ la asemenea întrebări; i-ar fi fost greu neamțului să facă dovada afirmațiilor sale; dar preferă să spună adevărul cu simplitatea celui care nu încearcă să-și ascundă vina, descriindu-se așa cum fusese, orbit de o pasiune rușinoasă, atras de artificiiile amoroase ale unei aventuriere.

— Femeile !... Ah, femeile ! șopti șeful francez cu un zimbet melancolic, ca un magistrat care nu pierde din vedere slăbiciunile omenești și a trecut prin ele.

Totuși, delictul lui Ferragut era important. Ajutase la implantarea atacului submarin în Mediterana... Dar când căpitanul spaniol îi povesti cum el însuși fusese una dintre primele victime, cum murise fiul său în torpilarea vaporului *Californian*, judecătorul păru a fi mișcat, privindu-l cu ochi mai puțin severi.

Pe urmă îi povesti întâlnirea lui cu spionul în portul Marsiliei.

— Am jurat, zise în cele din urmă, să-mi sacrific viața și viața pentru a aduce tot răul de care sînt în stare asasinilor fiului meu... Omul acesta mă denunță ca să se răzbune... Recunosc că orbirea mea din dragoste m-a împins la un delict pe care nu-l voi uita niciodată. Sînt destul de pedepsit cu moartea fiului meu...; dar nu contează; să mă condamne și oamenii.

Șeful rămase un timp pe gînduri, cu fruntea într-o mină și cu cotul pe masă. Ferragut cunoștea justiția militară, expeditivă, intuitivă, pasională, ținînd seama de simțăminte care abia dacă au vreo valoare în alte tribunale, judecînd mai mult după conștiință decît după litera legii, în stare să impuște un om cu aceeași promptitudine cu care-l lasă în libertate.

Cînd se ațintiră iarăși asupra lui, ochii judecătorului aveau în ei o lumină afectuoasă. Se făcuse vinovat, nu pentru bani, nici din trădare, ci înnebunit de o femeie. Cine nu trăise în viața lui o poveste asemănătoare?... „Ah, femeile!“, repetă căpitanul francez, ca și cum ar fi deplîns sclavia cea mai groaznică... Dar suferise destul prin pierderea fiului său. În afară de asta, lui îi datorau descoperirea și arestarea unui spion important.

— Dați-mi mîna, domnule căpitan, zise, în timp ce-i întindea mîna dreaptă. Tot ceea ce-am vorbit rămîne între noi doi: este ca o confesiune. Eu mă voi înțelege cu consiliul de război... Puneți-vă în continuare serviciile în slujba cauzei noastre.

Și pe Ferragut nu-l mai supără nimeni cu privire la întîmplarea din Marsilia. Poate că-l supravegheau discret și nu-l pierdeau din ochi pînă se convingeau de nevinovăția lui totală. Dar această supraveghere, pe care el o presimțea, nu s-a făcut simțită niciodată și nu i-a pricinuit vreo supărare.

În a treia călătorie la Salonic căpitanul de navă militară îl văzu o dată de departe, salutîndu-l cu zîmbetul său grav. Și nu mai află nimic de spion.

La întoarcere, *Mare Nostrum* ancoră în Barcelona pentru a încărca postav destinat armatei sîrbești și alte articole industriale de care aveau nevoie trupele din

Orient. N-a făcut această călătorie pentru bani. Îl îndemna un interes afectiv... Trebuia s-o vadă pe Cinta, simțind că în sufletul lui revenea trecutul.

Chipul soției apărea în memoria lui plin de viață și atrăgător, ca în primii ani ai căsătoriei. Nu era o reînviere a dragostei vechi : lucrul acesta era imposibil... Dar remușcarea îl făcea s-o vadă idealizată de distanță, cu toate calitățile unei femei frumoase și modeste ; și amintirea stăruitoare devenea dorință de dragoste.

Voia să restabilească relațiile firești de altădată, să fie iertat pentru tot trecutul ; să nu-l mai privească cu ură, crezându-l responsabil de moartea fiului lor.

În realitate, era singura femeie care-l iubise sincer, așa cum putea ea să iubească, fără porniri pătimase și exagerări pasionale. Celelalte nu existau. Erau o mulțime de umbre care abia dacă mai apăreau în memoria lui ca niște spectre cu contur vizibil, dar fără culoare. Cît despre ultima, Freya, pe care nenorocirea o scosese în calea lui... cum o mai ura căpitanul ! Cum mai dorea să se întâlnească cu ea ca să-i întoarcă o parte din răul pe care i-l făcuse !...

Văzându-și soția, Ulises își închipui că timpul nu trecuse deloc. O găsi la fel ca la plecare, cu cele două nepoate așezate la picioarele ei, lucrînd nesfîrșite dantele de mătase pe pernțele cilindrice sprijinite pe genunchi.

Singura noutate adusă de sosirea căpitanului în casa de o liniște monahică a fost că don Pedro nu le-a mai vizitat.

Cinta l-a primit pe soțul ei cu un zîmbet palid. Se ghicea în zîmbetul acesta scurgerea timpului. Se gîndea și acum la fiul ei, în fiecare ceas ; dar cu o resemnare ce-i seca lacrimile și-i îngăduia să-și ducă zilele mai departe. În afară de asta, vru să șteargă vorbele rele, rostite la durere : amintirea scenei aceleia de revoltă, în care se ridicase cu o minie acuzatoare împotriva tatălui. Și, timp de cîteva zile, Ferragut crezu că trăiește aceeași viață din perioada cînd nu cumpăraseră încă *Mare Nostrum* și plănuia să rămînă pentru totdeauna pe uscat. Cinta îl înconjură cu grijă și i se supunea așa cum trebuie să facă o soție creștină. Cuvintele

și gesturile ei dezvăluiau dorința de a uita, de a fi agreabilă.

Dar lipsea ceva, ceva frumos din trecut. Ulises, bărbat viguros, nu putea sta nepăsător lângă soția lui. Un sentiment de tristețe și de rușine fu rezultatul mîngîierilor sale. Pentru soția lui au fost un chin; era resemnată, pentru că aceea îi era îndatorirea de nevastă; dar cu un gest de repulsie prost disimulat.

Dragostea din tinerețe nu putea să reinvie. Amintirea fiului se așeza între ei abia lăsînd în cuget un loc mic pentru dorința voluptuoasă... Și așa avea să fie întotdeauna!

Așteptă iarăși cu nerăbdare să fugă din Barcelona. În realitate, casa aceea nu mai era a lui. Oricît de mult s-ar strădui soția, întotdeauna s-ar ridica între ei trecutul iremediabil. Soarta lui era să trăiască pe un vapor, să-și petreacă restul zilelor pe valuri, precum căpitanul blestemat din legenda olandeză, pînă cînd va veni să-l izbăvească o fecioară palidă înveșmîntată în văluri negre: Moartea.

În timp ce vaporul se încărca, se plimbă prin oraș vizitîndu-și verii, fabricanții, ori stînd în cafenele ca unul care nu are ce face. Urmărea cu privirea șuvoiul omenesc de pe bulevarde, în care se amestecau spaniolii și contingentele pitorești, extravagante, aduse de război.

Primul lucru pe care-l observă Ferragut fu imputinarea vizibilă a refugiaților nemți.

Cu luni înainte îi întîlnise peste tot, umplînd hotelurile, punînd stăpînire pe cafenele, purtînd cu ostentație pe străzi pălăriile verzi și cămășile descheiate la gît după care erau recunoscuți pe loc.

Nemțoaicele, îmbrăcate arătos, extravagant, se săru-tau cînd se întîlneau, vorbind foarte tare. Limba germană alături de catalană și castiliană părea să aparțină țării. Pe drumuri și în munți, se vedeau șiruri de flăcăiandri cu cămășile descheiate la gît și la piept, cu capul gol, cu un băț în mînă și un rucsac în spate, ducîndu-se în timpul liber în excursii de plăcere care, poate, erau în același timp de studiu preventiv.

Toți proveneau din cealaltă emisferă. Erau nemți din America, mai cu seamă din Brazilia, Argentina și Chile,

care voiseră să se întoarcă în țara lor în primele momente ale războiului, rămânând apoi izolați în Barcelona, fără a putea să-și urmeze drumul de teama crucișătoarelor franceze și engleze care supravegheau Mediterana.

La început nici unul nu voise să-și propună să rămână multă vreme în această țară ciudată. Toți se îngrămădeau pe malul mării cu speranța de a se îmbarca printre primii, de cum s-ar deschide pentru ei drumul navigației.

Războiul va fi foarte scurt, extraordinar de scurt! Kaiserul și armatele sale irezistibile aveau nevoie doar de șase luni pentru a-și impune autoritatea în fața Europei întregi. Săracii care lucrau în Lumea Nouă ca agricultori sau ca băieți de prăvălie se adăposteau într-un abator din afara orașului. Unii, care erau muzicanti, cumpăraseră instrumente vechi și alcătuiau tarafe de lăutari ambulanți, cerind apoi de pomană din sat în sat.

Dar lunile treceau, războiul se prelungea, și nimeni nu putea să-i bănuiască sfârșitul. Era din ce în ce mai mare numărul celor care puneau mîna pe arme contra imperialismului medieval de la Berlin. Și refugiații nemți, convinși în cele din urmă că așteptarea va fi lungă, se împrăștiu printre spanioli, căutînd să poată sta mai mult și să-i coste ieftin. Cei ce locuiseră în hoteluri de lux se instalară în vilele și în cabanele din împrejurimi; săracii, sătui de masă de la abator, se angajară să muncească la lucrările publice din interiorul țării.

Rămîneau încă mulți în Barcelona, adunîndu-se în anumite berării ca să citească ziarele din țara lor și să vorbească în taină despre mersul războiului.

Ferragut îi recunoștea imediat cînd îi întîlnea pe Rambla de Cataluņa. Erau negustori stabiliți de mulți ani în țară, care făceau pe catalanii cu ușurința înșelătoare de adaptare proprie rasei lor. Alții proveneau din America și aveau legături cu cei din Barcelona prin francmasoneria comerțului și a interesului patriotic. Dar toți erau nemți, și lucrul acesta era de ajuns pentru ca Ferragut să-și aducă îndată aminte de fiul său, născocind răzbunări sîngeroase. Uneori și-a dorit să aibă în puterea sa, forțele oarbe ale Naturii ca să-i ucidă

dintr-o singură lovitură pe dușmanii aceștia. Nu-i plăcea să-i vadă instalați în țara lui, nevoit să treacă zilnic prin fața lor, fără să protesteze și fără să se arate agresiv, respectându-i, pentru că așa cereau legile.

Dimineața îi plăcea să se plimbe pe Rambla de Oataluña prin fața țarabelor cu flori. Putea să se plimbe între două ziduri de flori de-abia rupte, care păstrau încă în corole roua zorilor. Fiecare masă de fier era o piramidă pe care se etalau toate nuanțele irisului și toate miresmele pe care le poate da pământul.

Începea anotimpul cald. Arborii de foioase de pe bulevard se acopereau de frunze, și în frunzișurile în formare ciripeau mii de păsări cu tenacitatea asurzitoare a greierilor, urmărindu-se din trunchi în trunchi, lăsând să cadă asupra mulțimii care trecea pe dedesubt uitarea aproape lichidă a intestinelor slabe.

Căpitanul, uitându-se la doamnele cu mantilă care veneau să cumpere câte-un buchet, credea că simte parful matinal al cărnii de-abia trezite din somn și întinerită de această ambianță de grădină. La Ferragut, dorința precumpănea asupra tuturor emoțiilor. În nici o situație, oricât de supărătoare ar fi fost, nu rămânea nepăsător la farmecele feminine.

Într-o dimineață, înaintînd încet prin mulțime, observă că-l urmărea o femeie. De câteva ori, îi tăie calea zîmbindu-i, căutînd un pretext ca să intre în vorbă cu el. Stăruința din partea unei asemenea femei nu putea să-l umple de mîndrie. Era o femeie de patruzeci de ani, cu sinii proeminenți și șoldurile late, o bucătăreasă cu coșul pe braț, la fel ca multe altele care treceau pe Bulevardul Florilor pentru a pune un buchet în coșul cu cumpărături zilnice.

Cînd văzu că marinarul nu lua în seamă zîmbetele și privirile ochilor ei albaștri, se așeză în fața lui, vorbindu-i în catalană :

— Dumneavoastră sînteți, și să mă iertați, un căpitan de vas pe care-l cheamă don Ulises ?...

Conversația se infiripă. Bucătăreasa, convinsă că era el, vorbi mai departe, zîmbind misterios. O doamnă foarte frumoasă dorea să-l vadă... Și-i dădu adresa unui *turn*

situat la poalele lui Tibidabo, într-un cartier recent construit. Putea să vină în vizită la trei după-amiază.

— Veniți, domnule, adăugă ea cu o privire de promisiune dulce. N-o să vă căiți c-ați făcut drumul.

Toate întrebările fură inutile. Femeia nu vru să spună mai multe. Singurul lucru pe care-a reușit să-l înțeleagă din răspunsurile ei evazive a fost că persoana care-o trimitea se despărțise de ea când îl văzuse pe căpitan.

Când mesagera se îndepărtă, vru s-o urmărească ; dar cumătra cea grasă întoarse capul de mai multe ori. Era vicleană și obișnuită să scape de urmăritori ; fără ca Ferragut să-și poată da seama cum a dispărut, se făcu nevăzută printre grupurile de trecători în apropiere de piața Cataluñei.

„Nu mă duc“, fu primul lucru pe care și-l spuse Uli-ses când rămase singur.

Știa ce însemna această invitație. Își aminti un număr nesfârșit de legături amoroase vechi și de nemărturisit pe care le avea în Barcelona : femei pe care le cunoscuse în alte timpuri, între două călătorii, fără să fi făcut vreo pasiune pentru ele, din curiozitatea sa de vagabond dornic de noutăți. Poate una din ele îl văzuse pe bulevard și-i trimisese această intermediară pentru a reinnoi relațiile de demult. Căpitanul trebuia să aibă faimă de om bogat, acum, când toată lumea comenta afacerile formidabile făcute de proprietarii de vase.

„Nu mă duc“, își zise iarăși cu tărie. Socotea că n-are rost să se ducă la această întrevedere ca să găsească zîmbetul unui chip cunoscut și uitat.

Dar insistența amintirii și chiar tenacitatea cu care-și repetă promisiunea de a nu se duce la întâlnire începură să-l facă să bănuiască c-ar fi bine să se ducă.

După prînz, voința îi slăbi și deveni nehotărît. Nu știa ce să facă după-amiază. Singura lui distracție era să-și viziteze verii la birourile lor ori să se plimbe pe Rambla de Cataluña. De ce să nu se ducă ?... Poate că se înșela și întrevederea va fi interesantă. Oricum, avea intenția să se retragă după o scurtă conversație despre trecut... De fapt, misterul îl stîrnea.

Și, la trei după-amiază, luă un tramvai care-l duse spre noile cartiere apărute la poalele lui Tibidabo.

Burghezii comercianți acoperiseră aceste terenuri cu construcții de o arhitectură pestriță, fiică legitimă a fan-teziei lor. Fie că erau comercianți sau fabricanți, voiau să aibă o casă de vacanță în împrejurimile Barcelonei — numită *turn*, tradițional — pentru a se odihni duminica și a face paradă în același timp de prosperitatea lor. Erau case în stil gotic, arab, grecesc și persan. Cei mai patrioți încredințaseră construcția inspirației unor arhitecți care inventaseră o artă catalană, cu ogive, creneluri și coroane de conte. Aceste coroane medievale care se repetau pînă și în chenarul felinarelor erau eterna temă decorativă a unui oraș industrial neobișnuit cu re-veriile și dornic de ciștig.

Ferragut înaintă pe o stradă solitară, între două șiruri de arbori plantați de curînd, care începeau să dea primii lăstari. Privea fațadele caselor numite *turnuri*, făcute din blocuri de ciment imitînd pietrele vechilor fortărețe ori din plăci mici de faianță ce reprezentau peisaje de vis, flori absurde, nimfe albastrii.

Cînd a coborît din tramvai, luase o hotărîre. Voia numai să vadă casa pe dinafară. Poate lucrul acesta îl va ajuta să descopere cine era femeia. Apoi va merge mai departe.

Dar cînd a ajuns la *turnul* al cărui număr îl păstra în memorie, și după ce s-a oprit cîteva clipe și s-a uitat la arhitectura sa de mic castel feudal ce-l făcea să bănuiască un interior asemănător cu sălile mari ale beră-riilor, văzu că se deschidea ușa și în ea apărea aceeași femeie care-i vorbise în bulevardul Florilor.

— Intrați, domnule căpitan.

Și căpitanul nu putu să reziste ochilor malițioși și zîmbetului de mijlocitoare ale bucătăresei.

Se văzu într-un fel de *hall* asemănător fațadei, cu un șemineu gotic din alabastru imitînd stejarul, ulcioare mari de porțelan, pipe de mărimea bastoanelor mici și arme vechi împodobînd pereții. Cîteva stampe reprodu-cînd tablouri moderne din München alternau cu aceste podoabe. În fața șemineului, Wilhelm al II-lea își arăta una din nenumăratele sale uniforme încadrat de luciul ramei aurite și strălucitoare.

Casa nu părea a fi locuită. Draperii groase, covoare moi înăbușeau toate zgomotele. Femeia grasă care-l pof-tise înăuntru dispăruse cu ușurința unei ființe imate-riale, de parc-ar fi înghițit-o peretele. Marinarul începuse să se simtă neliniștit în această singurătate ce i se pă-rea ostilă, uitându-se țintă la portretul Kaiserului... Și el, care nu purta arme !

Femeia cea zîmbitoare se prezentă iarăși cu aceeași alunecare tăcută.

— Pofțiți, don Ulises.

Deschisese o ușă și Ferragut, cînd înaintă, simți că ușa se închidea în spatele său.

Primul lucru pe care putu să-l vadă fu o fereastră mare, mai mult lată decît înaltă, cu geamuri colorate. O valchirie galopa, cu lancea în sus și cu părul flutu-rînd, pe un cal negru ce scotea foc pe nări. În lumina difuză pe care o răspîndea vitraliul zări covoare pe pe-reți și un divan adînc cu perne mari, colorate.

O femeie țîșni din așternutul moale al acestui pat, sărînd spre Ferragut cu brațele întinse. Impulsul ei fu atît de violent, încît se ciocni de pieptul căpitanului. Înainte ca femeia să-l cuprindă cu brațele, văzu o gură suspinînd, cu dinți avizi ; niște ochi umezi de emoție ; un zîmbet care era un rictus, amestec de dragoste și de neliniște dureroasă.

— Tu !... Tu ! biigui el, dîndu-se înapoi.

Îi tremurau picioarele cu fiorul surprizei, un val de frig îi trecu pe șira spinării.

— Ulises ! suspină femeia, încercînd să-l cuprindă iar cu brațele.

Era Freya.

Nu știu cu siguranță ce forță misterioasă îi dictă acest gest. A fost, poate, glasul sfaturilor bune, care vorbea în gîndul său în momentele critice, și acum își pierduse înțelepciunea... Văzu într-o clipă marea, un va-por care exploda și fiul său transformat în mii de fă-rîme.

— Ah... așa !

Ridică brațul puternic, cu pumnul strîns ca o mă-ciucă. Glasul prudenței îi poruncea întruna : „Să fii tare !... Nu umbla cu mânuși. Muierea asta are revol-

ver.“ Și lovi ca și cum dușmanul lui ar fi fost un bărbat, fără a sta pe gânduri, fără milă, dind cu putere, din tot sufletul.

Ura pe care-o simțea și amintirea mijloacelor agresive ale nemțoaicei îl făcură să dea a doua lovitură, temându-se de un atac din partea ei, vrînd să respingă atacul înainte ca ea să-l dea... Dar rămase cu brațul în aer.

— Vai !...

Femeia scosese un scîncet de copil, clătîindu-se, întorcîndu-se pe călcîie, cu brațele de-a lungul trupului, fără nici o intenție de apărare. Se duse dintr-o parte în alta de parc-ar fi fost beată. Genunchii i se îndoiră și căzu moale, ca un pachet de rufe, lovindu-se cu capul mai întâi de brațul tare al unei străne de stejar, ajungînd apoi, prin ricoșeu, pe pernele moi ale divanului. Restul trupului îi rămase ca o cîrpă pe covor.

Se așternu o tăcere lungă, întreruptă din cînd în cînd de gemete de durere. Freya gema cu ochii închiși, fără a ieși din starea ei de nemișcare.

Marinarul, încruntat, abătut de mînie, cu o urîțenie tragică, rămase locului privind-o cu ură pe femeia căzută. Era mulțumit de brutalitatea lui : fusese o ușurare oportună : respira mai bine. În același timp îi era rușine : „Ce-ai făcut, lașule !...” Pentru prima dată în viața lui lovise o femeie.

Mîna dreaptă îl dureau ; o duse la înălțimea ochilor. Unul din degete îi singera. Poate se agățase de cerceii ei ; poate se zgîriase într-un ac rătăcit pe pietul ei. Supse singele din zgîrietura adîncă și uită această rană ca să contemple iar trupul întins la picioarele lui.

Încetul cu încetul se obișnuî cu lumina difuză a încăperii. Vedea deja clar toate obiectele. Ochii lui o îmbrățișară pe Freya cu o privire în care se confundau ura și remușcarea.

Capul, cufundat în pernă, arăta un profil dureros. Părea mult mai bătrînă, ca și cum vîrsta i s-ar fi dublat odată cu lacrimile. Lovitura brutală alungase cu un dublu filfiit de aripi frăgezimea și tinerețea-i minunată. Ochii întredeschiși aveau o aureolă de riduri ; nasul se ascuțise și luase culoarea lividă a muribunzilor. Cocul,

desfăcut sub lovitura pumnului, se revărsa în inele aurii și crețe. Ceva negru șerpuia formînd firișoare pe mătasea pernei. Era sînge ce curgea pe o porțiune scurtă printre florile heraldice ale broderiei; sînge ce curgea din tîmpla ascunsă pentru a fi absorbit de uscăciunea saltelei moi.

Făcînd această descoperire, Ferragut se simți și mai încurcat. Făcu un pas spre trupul întins, căutînd ușa. De ce mai stătea acolo?... Tot ceea ce trebuia să facă, fusese făcut, tot ce puteau să-și spună, fusese spus.

— Nu pleca, Ulises! suspină o voce rugătoare. Ascultă-mă!... E vorba de viața ta.

Teama că el va pleca o făcu să se ridice gemînd de durere și această mișcare accelerează curgerea sîngelui. Perna mare fu udată în continuare ca o pajiște fără apă.

O milă irezistibilă, la fel cu aceea pe care putea s-o simtă pentru o necunoscută abandonată în mijlocul străzii, îl făcu pe marinar să dea înapoi. Ochii lui se fixară la un vas înalt de cristal care urca din pardoseală cu gura plină de flori. Dintr-o pornire, împrăstie pe covor toată această primăvară aranjată cu puțin înainte de niște mîini de femeie, cu febra celui ce numără minutele și trăiește sperînd.

Își înmuie batista în apa florilor și se lăsă în genunchi lângă Freya, ridicîndu-i capul de pe pernă. Ea îl lăsă să-i spele rana cu o abandonare de copil bolnav, ațintindu-și asupra agresorului ochii rugători, care se deschideau pe de-a-ntregul pentru prima dată.

Cînd sîngele nu mai curse și în tîmplă se formă un mic cheag, Ferragut încercă s-o ridice.

— Nu, lasă-mă așa, șopti ea. Prefer să stau la picioarele tale. Sînt sclava ta... Ți aparțin. Mai bate-mă, dacă lucrul acesta Ți potolește mînia.

Vru să-și afirme umilînța tînguindu-și spre el buzele într-un sărut timid, de slujnică recunoscătoare.

— Ah, nu!... Nu!

Ulises, pentru a fugi de această mîngîiere, se ridică în picioare cu violență.

Simți iarăși ură împotriva femeii care-și recăpăta, încetul cu încetul, simțirea. De cum se oprise sîngele se stînsese și compasiunea lui.

Ea, ghicindu-i gîndurile, simţi nevoia să vorbească.

— Să faci din mine ce vrei tu... ; nu mă voi plînge. Tu eşti primul bărbat care m-a lovit..., şi nu m-am supărat ! Nu mă voi apăra chiar dacă mă vei lovi din nou... De-ar fi fost altul, aş fi răspuns agresiunii ; dar tu !... Ţi-am făcut atîta rău !...

Tăcu cîteva clipe. Sta îngenunchată în faţa lui, într-o atitudine rugătoare, cu trupul sprijinit pe genunchi. Cînd vorbea, întindea braţele, avea o voce dureroasă şi monotonă, la fel cu aceea a spectrelor din apariţiile din teatru.

— Am stat în cumpănă înainte de a te vedea, continuă. Mi-era frică de mînia ta ; eram sigură că în primul moment te vei lăsa condus de caracterul tău şi mi-era frică de această întrevedere... Te-am pîndit, de cînd am aflat că eşti în Barcelona ; am aşteptat în apropierea casei tale ; de multe ori te-am văzut în uşa unei cafenele şi am luat tocul ca să-ţi scriu ; dar mi-a fost teamă că n-o să vii cînd îmi vei recunoaşte scrisul sau că nu vei lua în seamă o scrisoare scrisă de altă mînă... Azi dimineaţă, în Rambla, n-am putut să mă mai reţin şi-am trimis-o pe femeia asta ; am trăit cîteva ceasuri groaznice, bănuind că nu vei veni... În sfîrşit, te vād, şi nu mă mai interesează violenţa ta... Mulţumesc, îţi mulţumesc mult pentru că ai venit !...

Ferragut rămase nemişcat, cu privirea pierdută, ca şi cum nu-i auzea glasul.

— Trebuia să te vād, zise ea în continuare. Este vorba de viaţa ta. Te-ai ridicat în faţa unei puteri imense care poate să te strivească ; pieirea ta este hotărîtă. Eşti un om singur şi înfrunţi, fără să ştii, o putere mare cît lumea... Lovitura n-a căzut încă asupra ta, dar va cădea dintr-un moment în altul ; poate chiar azi ; eu nu pot să aflu tot... De aceea trebuia să te vād, ca să-ţi spun să te fereşti, să fugi, dacă este nevoie.

Căpitanul ridică din umeri, zîmbind cu dispreţ, ca întotdeauna cînd i se vorbea despre pericol şi era sfătuit să fie prudent. În afară de asta, nu credea nimic din ceea ce-i spunea femeia aceea.

— Minciună !... zise cu glas scăzut. Totul este minciună !

— Nu, Ulises : ascultă-mă. Tu nu știi cît mă interesează soarta ta. Ești singurul bărbat pe care l-am iubit... Nu zîmbi așa : mi-e frică, pentru că văd că nu mă crezi... Am muștrări de cuget, dar te iubesc mult ; ți-am făcut mult rău !... Îi urăsc pe bărbați, doresc să le fac tot răul de care sînt în stare ; dar există și o excepție : tu !... Toate dorințele mele de fericire se îndreaptă spre tine ; visurile mele de viitor sînt legate de tine... Vrei să rămîn indiferentă cînd te văd în primejdie ?... Nu, nu mint... Tot ceea ce-ți spun în după-amiaza asta este adevărat ; nu voi mai putea să te mint niciodată. Mă apasă destul de mult falsul și minciuna care ți-au adus nenorocirea... Bate-mă din nou, tratează-mă ca pe cea mai rea dintre femei ; dar crede ceea ce-ți spun : urmează-mi sfaturile !

Marinarul rămase în aceeași atitudine de indiferență și dispreț. Mîinile-i tremurau, nerăbdătoare. Va pleca : nu voia s-o mai asculte... Îl căutase doar ca să-l sperie cu primejdiile din închipuirea ei ?...

— Ce-ai făcut, Ulises ?... Ce-ai făcut ? urmă Freya cu disperare.

Știa tot ce se întîmplase în portul de la Marsilia, ca de altfel nenumărații agenți care lucrau pentru o glorie mai mare a Germaniei. Marinarul von Kramer, din închisoare, transmisese numele denunțatorului. Ea deplînsese franchețea vehementă a căpitanului.

— Ți înțeleg ura : nu poți uita torpilarea vaporului *Californian*... Dar trebuia să-l denunți pe von Kramer anonim, fără ca el să știe de unde pornea acuzația... Ai procedat ca un nebun, ca un meridional ; ești o fire năvalnică și nu te temi de ziua de mîine.

Ulises făcu un gest de dispreț. Lui nu-i plăceau minciunile și trădările ; procedeul lui era cel bun. Îi părea rău de un singur lucru, și anume de faptul că asasinul ăsta de pe mare trăia încă ; îi părea rău că n-a putut să-l omoare cu propria-i mîină.

— Poate că nici nu mai trăiește, continuă ea. Consiliul de război l-a condamnat la moarte. Nu știu dacă sentința s-a executat ; dar îl vor împușca cît de curînd,

Și toți din lumea noastră știu că tu ești adevăratul autor al nenorocirii lui.

Se înspăimînta gîndindu-se la ura stîrnită de faptul acesta și la răzbunarea apropiată. Numele lui Ferragut se bucura de o atenție specială la Berlin ; în toate țările de pe glob batalioanele civile de bărbați și de femei însărcinați să lupte pentru triumful Germaniei îl repetau în momentele acelea. Comandanții submarinelor își treceau unii altora rapoarte în legătură cu nava și cu persoana sa. Îndrăznise să atace cel mai mare imperiu de pe Pămînt ; el, un singur om, un simplu căpitan de vas comercial, să-l lipsească pe Kaiser de unul dintre cei mai buni slujitori ai săi.

— Ce-ai făcut, Ulises ?... Ce-ai făcut ? zise iarăși.

Și Ferragut recunoscuse în cele din urmă în glasul acesta un adevărat interes pentru el, o frică enormă în fața primejdiilor de care credea că este amenințat.

— Chiar și aici, în țara ta, te va ajunge răzbunarea lor. Fugi ! Nu știu încotro ai putea să te duci ca să scapi de ei ; dar crede-mă... e bine să fugi !

Marinarul ieși din indiferența lui disprețuitoare. De minie, ochii-i străluciră cu dușmănie. Se indignă cînd se gîndi că străinii aceia puteau să-l urmărească în patria lui ; era ca și cum l-ar fi atacat chiar în casa lui. Mîndria națională îi sporî minia.

— Să vină ! zise. Mi-ar place să-i văd chiar azi.

Și se uită în jur, strîngînd pumnii, de parcă acești adversari nenumărați și necunoscuți ar fi ieșit din pereții încăperii.

— Și pe mine încep să mă socotească dușmanul lor, continuă femeia. Nu-mi spun, pentru că între noi este un lucru obișnuit să-ți ascunzi gîndurile ; dar ghicesc lucrul acesta în răceala de care sînt înconjurată... Frau Doktor știe că te iubesc la fel ca înainte, în ciuda furiei pe care numele tău i-o stîrnește. Ceilalți vorbesc de trădarea ta, și eu protestez fiindcă nu pot să îngădui minciuna aceasta... De ce ești trădător ?... Tu nu ești dintr-ai noștri. Ești un tată care dorește să se răzbune. Trădătorii sîntem noi toți : eu, care te-am atras într-o aventură fatală ; ei, care m-au împins spre tine, pentru a se folosi de serviciile tale.

Viața din Neapole îi revenea în minte și simțea nevoia să-și explice faptele.

— Tu n-ai putut să mă-nțelegi ; nu știi adevărul... Când te-am întâlnit pe drumul spre cetatea Pestum ai fost pentru mine o amintire a trecutului, o parte din tinerețea mea, din perioada în care o cunoșteam vag pe Frau Doktor și nu intrasem încă în serviciul de informații. La început m-a amuzat înflăcărea ta de îndrăgostit. Însemnai o distracție atrăgătoare, cu galanteriile tale de spaniol, așteptându-mă în fața hotelului ca să mă asaltezi cu promisiuni și jurăminte. Mă plictiseam în timpul așteptării forțate la Neapole. Tu, în ceea ce te privește, erai și tu silit să aștepti, și căutai în mine o amintire plăcută... Am bănuیت că te voi iubi.

— Minciună !... Minciună !... șopti glasul lui Ferragut, coborînd, ranchiunos, pînă la femeie.

— Poți să zici ce vrei ; dar așa a fost... Iubim după loc și după moment. Dacă ne-am fi întâlnit cu un alt prilej, ne-am fi văzut pentru cîteva ceasuri, nu mai mult, fiecare urmîndu-și drumul fără nici o dorință de dragoste. Aparținem unor lumi diferite... Dar eram reținuți în aceeași țară, pătrunși de plictiseala așteptării, și ceea ce trebuia să se întîmple... s-a întîmplat. Îți spun tot adevărul : dac-ai ști cît de greu îmi venea să te resping !... Dimineata, cînd mă trezeam în camera de la hotel, primul meu gest era să mă uit prin perdele ca să mă conving dacă mă așteptai în stradă. „Uite-mi *flirtul* : acolo este logodnicul meu.“ Poate că nu dormiseși bine, gîndindu-te la mine. Iar eu îmi simțeam sufletul întînerit, un suflet de douăzeci de ani, de fată îndrăgostită și sfioasă... Prima mea pornire era să cobor, să vin lîngă tine, să ne ducem pe malurile golfului, ca doi îndrăgostiți de roman... Apoi apărea reținerea. Trecutul se năruia în memoria mea ca un clopot vechi ce se desprinde dintr-un turn. Uitasem trecutul acesta și cînd cădea mă zăpăcea cu greutatea lui sonoră, vibrînd de amintiri. „Bietul om !... În ce lume de compromisuri și de uneltiri îl voi țiri !... Nu ! Nu !“ Și fugeam de tine ca o liceană îndrăzneată, ieșind din hotel cînd tu te îndepărtași pentru cîteva clipe cotînd iarăși după colț, chiar în clipa în care urma să întorci ochii... Mă lăsam abordată, rece

și ironică, numai dacă n-aveam cum să te ocolesc ; și apoi, în casa lui Frau Doktor, vorbeam despre tine în fiecare clipă, rizînd cu ea de aceste galanterii romantice.

Ferragut asculta posomorît, dar cu atenția din ce în ce mai încordată. Pricepu explicația multor gesturi de neînțeles... O perdea se ridica în trecutul său, lăsîndu-l să vadă totul într-o lumină nouă.

— Frau Doktor rîdea : dar la sfîrșitul glumelor mele zicea același lucru : „Te îndrăgostești de bărbatul acesta ; *don José* ăsta ți-a trezit interesul. Ai grijă, *Carmen*.” Și era ciudat că nu i se părea că este ceva rău în faptul că mă îndrăgostesc, fiind dușmana oricărei pasiuni care nu slujește în mod direct serviciile noastre... Spunea adevărul : eram îndrăgostită. Mi-am dat seama de lucrul acesta în dimineața în care am simțit dorința imperioasă de a mă duce la Acvariu. Nu te văzusem de multe zile : locuiam în afara hotelului, în casa ei, ca să nu mă întîlnesc cu *flirtul* meu. Și în dimineața aceea m-am trezit foarte tristă, cu o idee fixă : „Bietul căpitan !... O să-i dau un pic de fericire.” Eram bolnavă în ziua aceea ...bolnavă din cauza ta ! ; acum înțeleg. Ne-am văzut la Acvariu, și eu te-am sărutat, în același timp în care doream exterminarea tuturor bărbaților... a tuturor bărbaților, în afara tă !... .

Făcu o pauză scurtă, ridicîndu-și ochii spre el ca să aprecieze efectul cuvintelor rostite.

— Amîntește-ți prînzul nostru în restaurantul de pe muntele Vomero ; amîntește-ți cum te-am rugat să pleci, să mă lași cu destinul meu. Presimțeam viitorul : bănuiam că-ți va fi fatal. Cum putea să se unească o viață dreaptă și fără ascunzișuri ca a ta cu existența mea de aventurieră amestecată în atîtea compromisuri de nemărturisit ?... Dar te iubeam. Am vrut să te salvez îndepărtîndu-mă de tine și totodată mi-a fost teamă că n-o să te mai văd. În noaptea în care m-ai asaltat cu furia dorințelor tale și eu m-am apărat prosteste, de parc-ai fi fost un străin, aruncînd asupra ta ura pe care mi-o inspirau toți bărbații, în noaptea aceea am plîns cînd m-am văzut singură în patul meu. Am plîns gîndindu-mă că te pierdusem pentru totdeauna și în același timp m-am simțit mulțumită, pentru că în felul acesta scăpai

de sub influența mea... Pe urmă a venit von Kramer. Avem nevoie de un vas și de un om. Frau Doktor i-a vorbit orgolioasă de puterea ei de pătrundere, care-o făcuse să bănuiască în tine un om pe care putea să-l folosească. Mi-au dat ordin să te caut, să pun iarăși stăpînire pe voința ta. Prima mea pornire a fost de a refuza, gîndindu-mă la viitorul tău. Dar sacrificiul era plăcut; egoismul ne dirijează faptele... și te-am căutat! Restul, știi.

Tăcu, rămînînd într-o atitudine gînditoare, de parc-ar fi vrut să prelungească această perioadă din amintirile sale, cea mai frumoasă din viața ei.

— Cînd ai plecat cu goeleta, continuă după cîteva clipe, am înțeles ce însemnai în viața mea. Ce mult îmi lipseai!... Frau Doktor era îngrijorată de evenimentele din Italia. Mie mi-a venit doar să număr zilele, socotind că treceau mai încet decît celelalte. Una... două... trei. „Marinarul meu adorat, rechinul meu îndrăgostit, va veni... va veni!” Și ceea ce-a venit curînd, cînd credeam că este încă departe, a fost lovitura războiului, despărțindu-ne cu brutalitate. Frau Doktor îi blestema pe italieni, gîndindu-se la Germania; eu i-am blestemat gîndindu-mă la tine, văzîndu-mă silită s-o urmez pe prietena mea, să pregătesc fuga în două ore, de frică să nu se dezlănțuie mulțimea napolitană... Singura mea mulțumire a fost să aflu că veneam în Spania. Prietena mea se gîndea că aici poate să facă lucruri mari... Eu m-am gîndit că în nici un alt loc nu era mai ușor să te întîlnesc iarăși

Se ridicase puțin. Mîinile ei atingeau genunchii lui Ferragut. Voia să-i cuprindă cu brațele, și nu îndrăznea de teamă ca el să n-o respingă și să nu dispară tăcerea tragică ce-i îngăduia s-o asculte.

— Pe cînd mă afluam la Bilbao, am auzit de torpilarea lui *Californian* și de moartea fiului tău... Nu-ți voi vorbi despre lucrul acesta; am plîns, am plîns mult, ascunzîndu-mă de Frau Doktor. De-atunci o urăsc. S-a bucurat de cele întîmplate, trecînd, indiferentă, peste numele tău. Tu nu mai existai pentru ea: nu putea să te mai folosească... Și-am plîns pentru tine, pentru fiul tău, pe care nu-l cunoșteam, și pentru mine, gîndin-

du-mă la vinovăția mea. Din ziua aceea sînt altă femeie... Apoi am venit la Barcelona și-am așteptat luni de zile clipa aceasta.

Vechea pasiune se oglindi în ochii ei. Un gest umil de dragoste îi înfrumuseță fața învinețită de lovitură.

— Ne-am instalat în casa asta ; este a unui electrician neamț, prieten cu Frau Doktor. Cînd pleca în călătorie lăsîndu-mă liberă, mă plîmbam întotdeauna spre port. Speram să-ți văd vasul. Mă uitam cu simpatie la marinari crezînd că aflu în ei ceva din tine... „Într-o bună zi va veni“, îmi ziceam. Tu știi că dragostea este egoistă. Am ajuns să uit de moartea fiului tău... În afară de asta, eu nu sînt adevărata vinovată : ceilalți sînt. Eu am fost mințită ca și tine... „Va veni și vom fi iarăși fericiți...“ Vai ! Dacă încăperea asta ar putea să-ți vorbească... divanul ăsta în care am visat de-atîtea ori !... Întotdeauna cînd aranjam florile în această vază îmi făceam iluzia că vei veni ; întotdeauna cînd mă înfrumusețam pieptănîndu-mă puțin îmi închipuiam c-o făceam pentru tine... Trăiam în țara ta și era firesc să vii. Dintr-o dată, paradisul din cugetul meu s-a spulberat. Am primit vestea, nu știu cum, că von Kramer a fost închis și că tu l-ai denunțat. Prietena mea m-a dojenit cu asprime, făcîndu-mă responsabilă de tot ceea ce s-a întîmplat. Te cunoscuse prin mine și lucrul acesta a făcut-o să fie revoltată și împotriva mea. Toți ai noștri au vorbit atunci despre moartea ta, plănuiind chinuri atroce.

Ferragut o întrerupse. Avea fruntea încruntată, de parcă un gînd nu i-ar fi dat pace... Poate n-o asculta.

— Unde-i Frau Doktor ?...

Tonul întrebării a fost neliniștit. Strînse pumnii, uitîndu-se în jur ca și cum ar fi așteptat să apară importanta persoană. Avea aceeași față ca în clipa în care-a lovit-o pe Freya.

— E plecată nu știu unde, zise aceasta. O fi la Madrid, la San Sebastián ori la Cádiz. Pleacă foarte des : are prieteni peste tot... Am îndrăznit să te chem pentru că sînt singură.

Și povesti ce fel de viață ducea în claustrarea aceasta. Deocamdată, prietena ei o lăsase fără să-i dea de lucru. N-o puneă să facă nimic ; făcea totul singură, evitînd

intermediarii. Ceea ce i s-a întâmplat lui von Kramer o făcuse să fie temătoare, bănuitoare, și când avea nevoie de ajutoare îi admitea numai pe compatrioții ei din Barcelona.

O bandă feroce și hotărîtă se grupase în jurul ei. Erau refugiați din republicile Americii de Sud, paraziți din orașele de pe coastă ori vagabonzi din pădurile tropicale dinlăuntrul continentului. În fruntea lor, un fel de purtător de ordine de-al lui Frau Doktor, se afla Karl, funcționarul pe care Ferragut îl văzuse în casa mare din cartierul Ohiaia.

Omul ăsta, în ciuda înfățișării blinde, avea la activul său mai multe infracțiuni singeroase. Era căpetenia potrivită a acelui grup de aventurieri înflăcărați de entuziasmul patriotic care se adunau în fiecare seară într-o anumită cafenea din port. Freya avea convingerea că lucrau pentru a aproviziona submarinele lor din Mediterana spaniolă. Toți îl cunoșteau pe căpitanul Ferragut datorită întâmplării din Marsilia și vorbeau despre el cu reticență.

— De la ei am aflat de sosirea ta, continuă. Te pîn-desc, așteaptă un moment favorabil. Cine știe dacă nu te-or fi urmărit pînă aici?... Ulises, fugi; viața ta este amenințată cu-adevărat!

Căpitanul ridică iar din umeri, cu o expresie de dispreț.

— Fugi, îți repet!... Și dacă poți, dacă-ți inspir puțină milă, dacă nu-ți sînt complet indiferentă... ia-mă cu tine!

Ferragut ghici că tot ceea ce spusese era ca să ajungă la această rugămintă finală. Cererea neașteptată îi produse o senzație de minie și indignare. Să fugă cu ea care-i făcuse atîta rău?... Să-și unească iarăși viața cu a ei, știind-o așa cum o știa...?

Propunerea era atît de absurdă, încît căpitanul zîmbi într-un fel lugubru.

— Eu mă aflu în aceeași primejdie ca și tine, continuă Freya cu disperare. Nu știu ce primejdie mă amenință, nici din ce parte va veni, dar o bănuiesc, o presimt că atîrnă deasupra capului meu... Nu pot să le mai fiu de

folos ; nu mai au încredere în mine și știu prea multe lucruri. Sînt în posesia prea multor secrete ca să mă abandoneze și să mă lase în pace ; s-au înțeles să mă omoare ; sînt sigură de lucrul acesta. Citesc lucrul ăsta în ochii celei care mi-a fost prietenă și protecor... Tu nu poți să mă părăsești, Ulises ; tu nu-mi dorești moartea...

Ferragut se indignă la auzul acestor rugăminți, rupînd în cele din urmă tăcerea lui disprețuitoare :

— Comediantă !... Totul este minciună !... Născociri pentru a sta iarăși împreună cu mine, ca să mă amesteci din nou în intrigile vieții tale, să mă faci să particip la afacerile tale de spionaj !...

El mergea acum pe drumul cel bun. Dorințele lui de răzbunare îl situaseră printre adversarii Germaniei. Îi părea rău de orbirea de odinioară și era mulțumit de noua lui situație. Nu făcea un secret din faptele lui : servea aliaților.

— Și de aceea mă cauți, de aceea ai aranjat această întîlnire, poate de acord cu prietena ta, Frau Doktor. Vreți să mă folosiți pentru a doua oară ca un instrument stupid al spionajului vostru. „Căpitanul Ferragut este un prost îndrăgostit, v-ați spus. Nu trebuie să facem altceva decît să apelăm la cavalerismul lui...” Și tu vrei să stai cu mine, poate să mă însoțești în călătorii, să vezi ce fac ca să dezvălui secretele mele compatrioților tăi și eu să apar din nou ca un trădător. Ah, că-tea !...

Această bănuială de trădare îi deștepta iar minia omucidă. Ridică un braț și un picior ; era gata să dea și s-o zdrobească pe femeia ingenuncheată. Dar umilința ei pasivă, lipsa de rezistență îl opriră.

— Nu, Ulises... Ascultă-mă !

Făcu eforturi ca să-și demonstreze sinceritatea. Îi era frică de ai săi ; îi vedea într-o lumină nouă și-i inspirau groază. Felul ei de a privi lucrurile se schimba radical. O chinuiau remușcările cînd se gîndea la ceea ce făcuse. În conștiința ei se înfăptuise transformarea salutară a femeilor care-au fost înainte mari păcătoase și acum se căiesc. Cum să-și izbăvească sufletul de crimele din trecut ?... N-avea nici măcar consolarea credinței pa-

triotice, singeroase și feroce care-i înflăcăra pe Frau Doktor și pe ceilalți.

Se gîndise mult. Pentru ea nu mai existau nemți, englezi, nici francezi ; existau doar oameni : oameni cu mame, cu soții, cu fiice ; și sufletul ei de femeie se îngrozea cînd se gîndea la lupte și la măceluri. Ura războiul. Prima remușcare o avusese cînd aflase de moartea fiului lui Ferragut.

— Ia-mă cu tine ! repeta. Dacă tu nu mă iei din lumea mea, nu voi ști cum să ies din ea... Sînt săracă. În ultimii ani m-a susținut Frau Doktor : nu cunosc mijlocul de a-mi cîștiga existența și sînt obișnuită să trăiesc bine. Mizeria îmi inspiră o frică mai mare decît moartea. Tu mă vei întreține ; știind cu tine voi accepta ceea ce vrei să-mi dai : voi fi servitoarea ta. Pe un vas trebuie să fie nevoie de îngrijirea și de rînduiala unei femei... Viața-mi închide porțile : sînt singură.

Căpitanul zîmbi cu o ironie crudă.

— Îți ghicesc zîmbetul. Știu ce vrei să-mi spui... Pot să mă vînd ; crezi, fără îndoială, că asta a fost viața mea dinainte. Nu... nu, te înșeli : nu sînt bună de așa ceva. Trebuie să ai o predispoziție specială, un anumit talent ca să te prefaci că simți ceea ce nu simți... Eu am încercat să mă vînd, și nu pot, nu mă pricep. Le fac viața amară bărbaților dacă nu mă interesează ; sînt dușmanul lor, îi urăsc și fug de mine.

Dar marinarul își prelungea zîmbetul din cale-afară de batjocoritor.

— Minciună ! zise iarăși. Totul este minciună ! Nu-ți mai da osteneala !... Nu mă vei convinge.

Ca și cum ar fi căpătat noi puteri, ea se ridică în picioare. Chipul îi rămase în dreptul ochilor lui Ferragut. Acesta văzu tîmpla stîngă cu pielea ruptă ; pata loviturii se întindea în jurul unui ochi înroșit și umflat. Contemplîndu-și fapta barbară, îl chinui din nou remușcarea.

— Ascultă, Ulises : tu nu cunoști adevărata mea existență. Te-am mințit mereu : am scăpat mereu de toate întrebările tale bănuitoare în zilele noastre fericite. Voiam să păstrez secretă viața mea dinainte... s-o uit ! Acum trebuie să spun adevărul, adevărul definitiv, ca

și cum ar fi să mor. Când îl vei cunoaște nu vei mai fi așa de crud.

Dar interlocutorul nu voia s-o mai asculte. Protestă anticipat, cu o neîncredere înverșunată.

— Minciună !... Alte minciuni !... Când se vor termina născocirile tale ?

— Nu sînt nemțoaică, zise ea fără să-l audă. Nici nu mă cheamă Freya Talberg. Acesta este numele meu de război, numele de aventurieră. Talberg a fost profesorul pe care l-am însoțit în Anzi și care n-a fost nici el soțul meu... Adevăratul meu nume este Beatriz... Mama mea a fost italiancă, o florentină ; tatăl meu era din Triest.

Această mărturisire nu-l interesa pe Ferragut.

— O minciună în plus ! zise. Alt roman !... Continuă să inventezi.

Femeia deveni disperată. Își puse mâinile în cap, și le răsuci cu degetele încrucișate. Alte lacrimi îi umeziră ochii.

— Vai ! Cum să fac să mă crezi ?... Ce jurămint aş putea să fac ca să te convingi că spun adevărul ?...

Căpitanul dădu de înțeles, cu aerul său impasibil, zădărnicia acestor eforturi. Nu exista jurămint care să-l poată convinge. Chiar de-ar spune adevărul, n-ar crede-o.

Ea își continuă povestirea nevoind să stăruie contra acestui zid de neclintit.

— Și tatăl meu a fost de origine italiană, dar prin naștere era austriac... În afară de asta, îi inspirau un entuziasm orb imperiile germanice. Era din cei ce-și detestă originea și văd toate virtuțile întruchipate în popoarele din nord.

Inventator de afaceri mari, bancher ce proiecta întreprinderi colosale, își petrecuse existența asediindu-i pe directorii marilor întreprinderi bancare și făcînd antecameră în ministere. Veșnic în ajunul unor combinații surprinzătoare ce trebuiau să-i aducă zeci de milioane, trăia într-o sărăcie luxoasă, trecînd din hotel în hotel, întotdeauna cele mai bune, cu soția și cu singura lui fiică.

Tu nu cunoști această viață, Ulises ; tu ești dintr-o familie liniștită și cu bani. Ai tăi n-au cunoscut exis-

tența fastuoasă din *palaces*, nici greutatea pentru a lichida noul cont al lunii, obținând să fie adăugat celor din lunile trecute cu un credit nelimitat.

Ea o văzuse de mică pe mama ei plângând în luxosul apartament de la hotel în timp ce tatăl vorbea cu înfățișare de om instruit, anunțând pentru săptămîna viitoare un câștig de un milion. Soția, convinsă de limbuția marelui ei bărbat, își ștergea lacrimile, fardîndu-și chipul și punîndu-și perlele și dantelele de calitate îndoielnică. Pe urmă cobora în holul magnific, plin de parfumuri, unde se conversa în șoaptă, unde viorile cîntau discret pentru a lua ceaiul cu prietenele ei din hotel, adevărate milionare din cele două emisfere, care bănuiau vag existența unei boli numită sărăcie, dar erau incapabile să conceapă c-ar putea să atace persoanele din lumea lor.

Între timp, fata se juca în grădina hotelului cu alte fete îmbrăcate și gătite ca păpușile luxoase și fragile, fiecare valorînd mai multe milioane.

— În copilărie m-am jucat, continuă Freya, cu femei care sînt celebre prin bogăția lor la New York, la Paris, la Londra... M-am tutuit cu mari milionare, care astăzi sînt, prin căsătorie, ducese și chiar prințese de sînge regal. Multe au trecut pe lângă mine fără să mă recunoască, și eu n-am zis nimic, știind că egalitatea din copilărie nu este altceva decît o amintire vagă.

Astfel ajunsese să fie femeie. Cîteva afaceri întîmplătoare ale tatălui le îngăduiau să continue această existență de sărăcie fastuoasă și costisitoare. Proiectantul socotea necesar un asemenea fast pentru afacerile viitoare. Traiul în hotelurile cele mai scumpe, automobilul închiriat cu lunile, rochiile de comandă la croitorii mari pentru soție și fiică, vacanțele de vară pe plajele la modă, patinajul din timpul iernii în Elveția erau pentru el un soi de uniformă de respectabilitate care-l menținea în lumea celor puternici, îngăduindu-i să intre peste tot.

— Această existență m-a modelat pentru totdeauna și m-a influențat pentru tot restul vieții. Dezonoarea, moartea, prefer totul mizeriei... Eu, care nu mă tem de primejdii, mă simt lașă cînd mă gîndesc la sărăcia mea.

Murea mama credulă și senzuală, ostenită să aștepte o avere stabilă care nu venea niciodată. Ea continua cu tatăl ei, fiind domnișoara care trăiește printre bărbați, cam băiețoasă în purtări; fecioara care știe totul, nu se sperie de nimic, își păstrează cu strășnicie fecioria, socotind cât poate valora, și adoră bogăția ca și cum ar fi divinitatea cea mai puternică de pe Pământ.

Cînd murea tatăl, văzîndu-se fără altă avere decît rochiile și cîteva bijuterii frumoase de mică valoare, își hotărî destinul cu răceală.

— În lumea noastră nu există altă virtute decît aceea a banului. Fetele din popor se dăruiesc mai greu decît o domnișoară obișnuită cu luxul, avînd ca singură avere cunoașterea pianului, a dansului și a cîtorva limbi... Ne dăruim trupul ca și cum am face ceva obișnuit, fără să roșim și fără durere. Este o simplă afacere. Singurul lucru important este să duci viața dinainte cu toate comoditățile ei... să nu cobori.

Trecu în grabă peste amintirile acestei perioade din existența ei. Un cunoscut de-al tatălui, un bătrîn afacerist din Viena, fusese primul. Apoi simți zvicnirea romantică a inimii de care nu scapă nici femeile cele mai reci și sigure de ele. Crezuse că s-a îndrăgostit de un ofițer olandez, un Apolo blond care patina cu ea la Saint-Moritz. Acesta fusese singurul ei soț. Dar o plictisea lîncezeala colonială din Batavia și se întorcea în Europa, desfăcînd căsătoria, pentru a-și relua existența în marile hoteluri, trecînd din stațiunile de iarnă pe plajele de lux.

Vai, banul !... În nici un mediu social nu i se putea recunoaște o putere mai mare ca în mediul în care trăia ea. Întîlni în hoteluri femei cu gesturi soldățești și mîini grosolane, fumînd la orice oră, cu picioarele pe spătarul unui scaun, arătîndu-și partea de sus a coapselor și triumghiul alb al poalelor întinse pe scaun. Semănau cu femeile care vislesc în marile porturi și așteaptă la ușile barăcilor. Cum le lăsau să trăiască acolo ?... Totuși, bărbații se înclinau în fața lor ca niște sclavi sau le urmau rugători. Vorbeau cu un respect nemărginit de milioanele moștenite de la părinții lor, de formidabilele lor averi de pe urma industriei care le îngăduiseră să

cumpere un soț nobil, dăruindu-se apoi gusturilor lor de femei vulgare și hoinare.

— N-am avut noroc... Sînt prea mîndră în fața bărbaților. Ei găsesc că am o fire rea, certăreată și nervoasă. Poate m-am născut să fiu mamă... Cine știe dacă n-aș fi fost cu totul alta de-aș fi trăit în țara ta !

Cînd zise lucrul acesta venerația ei religioasă pentru bani căpătă un accent de ură. Tinerele sărace și cu educație aleasă, dacă se temeau de mizerie, n-aveau altă cale decît prostituția. Le lipsea zestrea, recuzita indispensabilă la multe popoare civilizate ca să fie o femeie respectată și să întemeieze un cămin.

Blestemată sărăcie !... Apăsase asupra vieții ei ca o fatalitate. Bărbații care se arătau buni la început se înrăiau pe urmă, devenind egoiști și ingrați. Doctorul Talberg, la întoarcerea din America, o părăsise ca să se însoare cu o tînără urîtă și bogată, fiica unui negustor, senator din Hamburg. Alții îi exploataseră și ei tinerețea, luîndu-și partea lor de plăcere și de frumusețe, pentru a se căsători apoi cu femei care aveau numai atracția unei averi mari.

Sfîrșise prin a-i urî pe toți, dorind pieirea lor, exasperîndu-se cînd se gîdea că avea nevoie de ei ca să trăiască și niciodată n-ar putea să scape de această sclavie. Pentru a fi independentă intrase în teatru.

— Am dansat, am cîntat ; dar succesele mele s-au datorat întotdeauna frumuseții mele. Bărbații se țineau după mine, dorind femeia și rizînd de artistă. În afară de asta, viața din culise !... Tocmeala pentru un nume pe afiș !... Cîte emoții !

Dorința de a se emancipa o tirîse spre prietena ei, acceptîndu-i propunerile. I se părea mai onorabil să servești unui stat mare, să fii agent secret, lucrînd în umbră pentru măreția lui. Pe lîngă asta, o atrase de la început partea romanească a muncii, aventurile misiunilor riscante, orgoliul că urzeau evenimentele viitorului cu spionajul, pregătind istoria ce avea să vină.

Și aici dăduse de la primii pași peste sclavia sexuală. Frumusețea ei era un instrument de a sonda conștiințele, o cheie pentru a deschide secrete, și această robie se dovedea mai rea decît celelalte, pentru că era

iremediabilă. Reușise să se îndepărteze cu ușurință de viața ei de călătorească îndrăgostită și de femeie de teatru : dar cel ce intra în *serviciul secret* nu mai putea să iasă din el. Se aflau prea multe lucruri, se ajungea încet, încet, la înțelegerea unor taine importante. Agentul rămânea prizonier al funcțiilor sale ; era un om închis ca într-un zid și cu fiecare act nou adăuga încă o piatră zidului care-l despărțea de libertate.

— Tu cunoști restul vieții mele, continuă. Obligația de a mă supune doctorei, de a cucerii bărbații pentru a le smulge secretele m-a făcut să-i urăsc cu o agresivitate mortală... Dar ai venit tu, tu, care ești bun și generos, care m-ai căutat cu o simplitate înflăcărată, întocmai ca un adolescent, făcându-mă să mă întorc îndărăt în timp ca și cum aș fi avut optsprezece ani și eram curtată pentru prima dată !... În afară de asta, tu nu ești egoist. Te dăruiești cu un entuziasm nobil. Cred că, de ne-am fi cunoscut în prima tinerețe, nu m-ai fi părăsit căsătorindu-te cu alta ca să fii bogat... N-am vrut să fiu a ta de la început pentru că te iubeam și nu voiam să-ți fac rău... Pe urmă, ordinul superiorilor mei și pasiunea m-au făcut să las deoparte aceste scrupule... M-am dăruit ție : am fost *femeia fatală* dintotdeauna ; ți-am adus nenorocire... Ulises ! dragostea mea !... Să uităm : nu ajută la nimic să ne amintim trecutul. Îți cunosc bine sufletul, și, când mă văd în primejdie, alerg la el. Salvează-mă ! Ia-mă cu tine !...

Cum sta în picioare în fața lui, i-a fost de ajuns să ridice mâinile ca să le pună pe umerii lui, drept începutul unei îmbrățișări.

Ferragut rămase insensibil la mângiere. Prin neclintirea lui respingea aceste rugăminți. Freya călătorise mult prin lume, trecuse prin aventuri rușinoase și știa să scape prin propriul ei efort, fără a fi nevoie să-l complice cu uneltirile ei. Ceea ce relatase nu însemna altceva pentru el decât o urzeală de înșelăciuni.

— Totul este fals ! zise cu glas încet. Nu te cred, nu te voi crede niciodată... De câte ori ne vedem îmi spui o altă poveste... Cine ești ?... Când vei spune adevărul, tot adevărul dintr-o dată ?... Mincinoaso !

Ea, fără să țină seama de insulte, vorbe mai departe despre viitorul ei cu îngrijorare, ca și cum s-ar fi văzut înconjurată de primejdii ascunse.

— Încotro să mă duc dacă tu mă părăsești?... Dacă rămân în Spania, trebuie să trăiesc mai departe la ordinele lui Frau Doktor. Nu pot să mă întorc în țările unde-am trăit; toate drumurile-mi sînt închise, și pe meleagurile acelea ar reîncepe sclavia mea. Nu pot să mă duc nici în Franța ori în Anglia: mi-e frică de trecutul meu. Oricare din faptele mele dinainte ar fi de ajuns ca să fiu împușcată; o merit pe deplin... În afară de asta, mi-e frică de răzbunarea alor mei. Cunosc procedeele *serviciului* cînd vrea să scape de un agent incomod care se află într-o țară dușmană. Ba chiar îl denunță: comite în mod voluntar o greșală, face în așa fel încît să se rătăcească niște documente, trimite o scrisoare compromițătoare cu adresă falsă, ca să cadă în mîinile autorităților țării. Ce voi face dacă tu nu mă ajuți?... Unde voi putea să mă refugiez?..

Ulises se hotărî să răspundă; i se făcuse milă văzînd-o disperată. Lumea este mare: putea să se ducă să trăiască într-o republică din America.

Ea nu primi sfatul. Se gîndise la același lucru, dar se temea de viitorul nesigur.

— Sînt săracă: abia am cu ce să-mi plătesc drumul... *Serviciul* plătește bine la început. Pe urmă, dacă este sigur de noi, din cauza trecutului nostru ne dă numai atît cît să trăim cu o oarecare larghețe... Ce-o să fac în țările acelea?... Trebuie să-mi petrec restul vieții vinzîndu-mă în schimbul pîinii?... Nu vreau; mai bine-ar fi să mor!

Afirmația disperată a sărăciei sale îl făcu pe Ferragut să zîmbească batjocoritor. Se uită la colierul de perle veșnic culcat pe admirabila pernă a sînilor săi, la smaraldele groase din urechi, la briliantele care sclipeau rece pe mîinile ei. Ea îi ghici gîndul, și ideea de a vinde aceste bijuterii o îngrozi mai mult decît spaima pe care i-o inspira viitorul.

— Tu nu știi ce înseamnă ele pentru mine, adăugă. Sînt uniformă mea, blazonul meu, bilet de liberă trecere care îmi permite să rămân mereu în lumea tîneretii

mele. Noi, femeile care umblăm singure pe Pământ, avem nevoie de bijuterii ca să ne urmăm drumul fără piedici. Administratorii hotelurilor devin foarte cumsecade și zîmbesc în fața strălucirii lor. Cine le are nu trezește neîncredere, chiar dacă întîrzie să-și achite contul șederii... Funcționarii de la frontiere se arată galanți : nu există pașaport mai bun ca ele. Doamnele mîndre se îmblînzesc cu sclipirile lor la ora ceaiului în holurile unde nu cunoști pe nimeni... Cît de mult am suferit ca să le am ! Mai degrabă aș îndura foamea decît să le vînd. Cu ele sînt cineva : cu ele, poți să nu ai nici un ban în buzunar și să intri unde intră cei mai bogați, trăind ca ei...

Nu primea sfatul. Era ca și cum unui războinic înfometat i s-ar propune să-și dea armele într-o țară dușmană în schimbul pîinii. Odată foamea satisfăcută, ar rămîne prizonier ; s-ar vedea înjosit, devenind egal cu mizerabilii care cu ceasuri înainte primeau loviturile sale. Ea înfrunta toate primejdiile și îndura toate suferințele înainte de a-și da jos coiful și scutul, simboluri ale stirpei sale superioare. Rochia purtată mai mult de un an, încălțămîntea uzată, rufăria cu rupturi prost cîrpite n-o întristau în clipele grele. Important era să aibă o pălărie la modă și să-și păstreze pardesiul de piele, colierul de perle, smaraldele, briliantele, toată armura onorifică și glorioasă cu care voia să moară.

Păru că se uită cu milă la marinar pentru ignoranța cu care îndrăznea să-i propună asemenea absurdități.

— Este imposibil, Ulises... Ia-mă cu tine. Pe mare pot să trăiesc mai în siguranță. Nu mi-e frică de submarine. Oamenii și le închipuie numeroase și tari ca pietrele unui pavaj, dar numai un vapor dintr-o mie este atacat de ele... În afară de asta, cu tine nu mă tem de nimic : dacă soarta noastră este să pierim pe mare, vom muri împreună.

Deveni insinuantă și seducătoare, înaintînd cu mîinile pe umerii lui, trăgîndu-l de gît cu o pasiune care echivala cu o îmbrățișare. Vorbînd, gura ei se apropie de gura marinarului. Buzele se arcuiră, începînd mîngierea rotundă a unui sărut...

— Atît de rău ai trăi cu Freya?... Nu-ți mai amintești de trecutul nostru?... Acum sînt alta?

Ulises își amintea, într-adevăr, de trecut, și începu să recunoască cum că această amintire era destul de vie. Ajunse pînă la el, ca niște îndepărtate melodii voluptuoase și pe jumătate uitate, freamătul unui trup ce mirosea frumos, trezindu-i memoria simțurilor. Atingerea formelor ascunse, căldute și tari, care se lipeau de pieptul lui fără a-și pierde rotunjimea readuse în închipuirea lui Ferragut o serie vertiginoasă de scene de dragoste. Castitatea păstrată în ultimul timp din cauza preocupărilor lui dureroase îl apăsă acum ca un supliciu.

Ea, care urmărea această schimbare cu ochi vicleni, ghicind-o în frămîntările chipului său, zîmbi triumfătoare, lipindu-și gura de a lui. Era sigură de puterea ei... Și-l sărută ca în Acvariu, cu sărutul acela ce-i înfiora marinarului spinarea, făcîndu-l să nu mai fie sigur pe picioare.

Dar cînd se dăruia tot mai mult acestui sărut dominator, se simți respinsă, aruncată cu un pumn brutal, la fel cu pumnul care-o azvîrlise pe pernele mari la începutul întrevederii.

Cineva se interpusese între ei doi, cu toate că erau strîns îmbrățișați.

Căpitanul, care începea să nu mai fie conștient de actele sale, întocmai ca un naufragiat, coborînd și iar coborînd prin straturile vibrînde ale unei plăceri fără margini, văzu deodată chipul lui Esteban mort, cu ochii sticloși ațintiți asupra lui. Mai încolo văzu de asemenea o imagine de tristă și ștearsă durere. Cînta care plîngea ca și cum lacrimile ei ar fi fost singurele ce puteau să cadă peste cadavrul sfișiat al fiului.

— Ah, nu!... Nu!

El însuși rămase surprins de glasul lui. A fost un răget de sălbăticiune rănită, un urlat sec de om disperat care se zvîrcolește în chinurile durerii.

Freya, clătînîndu-se, încercă să se apropie iarăși de el, să-l prindă în brațe, să repete sărutu-i dominator.

— Dragostea mea!... Dragostea mea!...

Nu putu să continue. Mina puternică o respinse iar, dar cu atîta violență încît se lovi cu capul de pernele divanului.

Ușa se zgudui trîntită atît de tare, încît cele două canaturi se deschiseră deodată, zăvorul ieșind din încuietoare.

Femeia, tenace în dorința ei, se ridică imediat, fără a ține seama de durerea căderii. Dar cu toată sprinteneala n-a putut să facă altceva decît să vadă cum fugea Ferragut după ce-și luase mașinal pălăria.

— Ulises !... Ulises !...

Ulises era deja în stradă, în timp ce în micul hol se clătinau tare, spărgîndu-se apoi pe pardoseală cu mult zgomot, mai multe obiecte de faianță pe care le agătase și le mutase din loc fugarul pe cînd ieșea orbește.

Simți pe frunte senzația aerului curat ; în minte îi reveniră primejdiile de care-i vorbi Freya. Cercetă strada cu o privire ostilă. „Nimeni !“ Dorea să-i iasă-n cale dușmanii de care-i vorbise femeia aceea, ca să-și verse mînia pe care-o simțea împotriva lui însuși. Îi era rușine și era furios pentru slăbiciunea lui trecătoare care aproape-l făcuse să reia fosta-i existență.

În zilele ce urmară își aduse aminte în repetate rînduri de banda de refugiați pe care-o comanda Frau Doktor. Cînd întîlnea pe străzi trecători nemți îi privea în față cu ochi amenințători. O fi primit vreunul din ei ordinul să-l omoare ?... Apoi mergea înainte, căindu-se de provocarea lui, sigur că erau negustori din America de Sud, farmaciști sau funcționari de bancă neștiind dacă e mai bine să se întoarcă la casele lor de pe țărmul celălalt al oceanului, ori să aștepte în Barcelona triumful împăratului lor.

În cele din urmă, căpitanul rîse de recomandările Freyei. „Minciuni de-ale ei !... Născociri ca să mă atragă și s-o iau cu mine. Ah, mincinoasa !“

Intr-o dimineață, suind pe puntea navei, Toni se apropie de el cu un aer misterios. Chipul lui avea paloare cenușii.

Cînd ajunseră în salonul de la pupa, secundul îi vorbi cu glas scăzut, uitîndu-se în jurul lui.

Aseară tirziu coborîse pe uscat să se ducă la teatru. Toate gusturile literare și emoțiile artistice ale lui Toni se concentrău în *zarzuela*, opereta spaniolă. Oamenii de talent nu putuseră să creeze ceva mai bun. De la spectacolele acestea reținea refrenele cu care-și petrecea veghea lungă pe punte. La acestea se adăugau corul de femei, îmbrăcate în straie strălucitoare și cu picioarele goale; sopranele grase și sumar îmbrăcate; o defilare de tricouri tradafirii și rotunjimi voluptuoase care înveseleau imaginația navigatorului, fără a-l face să uite îndatoririle fidelității.

La unu dimineța, cînd se întorcea la vapor pe cheiurile singuratică, cîțiva inși încercaseră să-l asasineze. Crezu că vede oameni care se ascundeau după o grămadă de baloturi cînd îi auziră pașii. Apoi răsunară trei împușcături de revolver. Un glonte i-a țiuuit la ureche.

— Și cum n-aveam arme, am fugit. Din fericire, s-a întîmplat lîngă vas, aproape lîngă prora. N-a trebuit decît să fac cîteva salturi ca să sār peste punte în vapor... Și n-au mai tras.

Ferragut rămase tăcut. Și el devenise palid, dar de surpriză și de mînie. Deci erau adevărate vorbele Freyei!...

N-a vrut să se prefacă zicînd că nu crede, nici să se arate curajos că disprețuiește pericolul, cînd Toni vorbi mai departe:

— Ia seama, Ulises!... M-am gîndit mult la întîmplarea asta. Împușcăturile nu erau pentru mine. Ce dușmani am eu? Cine poate să-i vrea răul unui biet pilot care nu vede pe nimeni?... Ai grijă! Tu oi fi știind, poate, de unde vine asta; tu ai de-a face cu mulți oameni...

Căpitanul ghici că-și amîntea de aventurile din Neapole și de propunerea aceea rușinoasă păstrată ca un secret, punînd totul în legătură cu agresiunea nocturnă. Dar nici ochii, nici glasul său nu dădură pe față asemenea bănuieli, și Ferragut preferă să se prefacă a nu pricepe ce se petrecea.

— Știe cineva de ceea ce s-a întîmplat?

Toni ridică din umeri. „Nimeni.“ Intrase pe vas, potolind ciinele de la bord, care lătra furios. Omul de veghe auzise împușcăturile și-și închipuise că veneau de la o

încăierare între marinari. Pe lângă asta, pe el îl interesa doar ce se întâmpla dincoace de scîndura care unea cheiul cu vaporul.

— N-ai făcut raport la poliție?...

Secundul se indignă cînd auzi această întrebare, cu mindria mediteraneeenilor, care nu-și aduc aminte nicio dată de poliție în momente de primejdie și se apără cu mîna lor ageră. „Cum, îl socotea, oare, un denunțător?“...

Se gîndea să facă ceea ce fac bărbații care sînt bărbați. De-acum încolo va umbla înarmat tot timpul cît va sta în Barcelona. Vai de cel ce va trage asupra lui, dac-o fi să-l rănească!!... Și făcînd cu ochiul, îi arată căpitanului său ceea ce el numea *unealta*.

Pilotul avea repulsie pentru armele de foc, jucării nebunești și zgomotoase, cu rezultat îndoielnic. Lui îi plăcea să lovească pe tăcute, cu armă albă, prelungire a mîinii, cu o dragoste ancestrală care părea să evoce scînteierea securilor de abordare folosite de strămoșii lui.

Cu o gingășie drăgăstoasă scoase de la brîu un cuțit englezesc cumpărat în epoca în care era proprietar de barcă; o muchie lucitoare care oglindea fețele ce-l contemplau, cu vîrf ascuțit de stilet și tăiș de brici de bărbierit.

Poate că nu va întîrzia să facă uz de *unealta* lui. Își aduse aminte de cîțiva indivizi care acum cîteva zile se plimbau încet pe chei examinînd vaporul, pîndindu-i pe cei ce intrau și ieșeau. Dacă izbutea să-i vadă iar, va coborî de pe vas ca să le spună două vorbe.

— Să nu faci nimic, îi porunci Ferragut. De chestiunea asta mă voi ocupa eu.

Toată ziua fu îngrijorat de această veste. Plimbîndu-se prin Barcelona, se uită provocator la toți trecătorii ce-i pîrură nemți. Firii sale curajoase i se adăuga acum o indignare de proprietar ce se vede brusc în casa lui. Cele trei împușcături erau pentru el, iar el era spaniol și nemții se încumetau să-l atace în propria lui casă. Ce îndrăzneală!

De mai multe ori își duse mîna dreaptă la partea dinapoi a pantalonului, atingînd o umflătură alungită și metalică. Aștepta amurgul ca să treacă la fapte: era vorba

de o anumită idee ce-i venise în minte și îl tortura. Atît timp cît nu va face lucrul acesta, nu va avea liniște.

Glasul sfaturilor bune protestă : „Să nu faci nebunii, Ferragut ; nu căuta dușmanul, nu-l provoca. Apără-te, nimic mai mult.“

Dar aroganța lui cutezătoare care-l făcuse să se imbarce pe nave destinate naufragiului și-l împingea spre pericol pentru plăcerea de a-l învinge, strigă mai tare decît prudența.

„În patria mea !... își zise în gînd. Să vrea să mă asasineze cînd sînt în țara mea !... Le voi arăta eu că sînt spaniol...“

Cunoștea barul din port menționat de Freya. Doi oameni din echipaj îi dăduseră și alte informații. Clienții erau nemți săraci care beau mult. Cineva plătea pentru ei, și în zilele respective își permiteau chiar să invite proprietari de vase de pescuit și vagabonzi din port. Un gramofon mergea tot timpul, cîntînd melodii stridente pe care cei de față le reluau în cor zbierînd. Cînd se primeau știri de război în favoarea imperiilor germanice cîntau și beau îndoit pînă la miezul nopții și cutia cu muzică stridentă nu se oprea nici o clipă. Pe pereți se vedeau portretele lui Wilhelm al II-lea și al mai multor generali de-ai săi. Stăpînul barului, un neamț cu picioare groase, cu capul acoperit de păr aspru ca peria și mustați răsucite, răspundea la porecla de *Hindenburg*.

Marinarul zîmbi cînd se gîndi c-ar fi bine să-l bage pe *Hindenburg* sub tejghea... Voia să vadă barul ăsta unde numele lui se auzise de multe ori.

La căderea nopții pașii îl purtară spre bar cu un impuls irezistibil ce-și rîdea de toate sfaturile prudenței.

Ușa cu geamuri nu se deschise poate pentru că mîna lui nervoasă răsucise mînerul prea mult, și căpitanul o deschise dînd tare cu piciorul în partea de jos care era de lemn.

Geamurile aproape zburară din cauza izbiturii brutale. Magnifică intrare !... Văzu mult fum, străpuns de stelele roșii a trei becuri electrice care se aprinseseră chiar atunci și bărbați ce ședeau cu spatele ori cu fața la el în jurul cîtorva mese. Gramofonul bîzîia ca o bătrînă fără dinți. După tejghea se vedea *Hindenburg*, cu cămașa des-

cheiată la gît, cu mînele suflecate deasupra braţelor sale mari ca nişte picioare.

— Eu sînt căpitanul Ulises Ferragut.

Glasul care a rostit aceste cuvinte avu o putere asemănătoare cu aceea a cuvintelor magice din poveştile orientale, care lasă în suspensie viaţa unui oraş întreg, lucruri şi fiinţe rămînînd ca stane de piatră, aşa cum îi surprinde descîntecul.

Se lăsă o tăcere uimitoare. Cei care începeau să întoarne capul atraşi de zgomotul uşii rămaseră aşa; cei care erau cu faţa la uşă rămaseră cu ochii ţintă la cel ce intra: nişte ochi măriţi de surpriză ca şi cum nu le venea să creadă ceea ce vedeau. Gramofonul tăcu dintr-o dată, *Hindenburg*, care ştergea un pahar, rămase cu el în mînă fără a mai scoate şervetul din cavitatea de sticlă.

Ferragut se așeză la o masă goală cu spatele sprijinit de perete. Un băiat, singurul din bar, veni repede să întrebe ce doreşte domnul. Era un andaluz mic de statură şi sprinten, pe care peregrinările îl aduseseră la Barcelona. Servea cu indiferenţă clientela, fără să-l intereseze cuvintele şi imnurile lor. „El nu se amesteca în politică.“ Obişnuit cu localurile unde se bea mult şi au loc încăierări, îl ghici pe omul care vine cu *chef de ceartă* şi vru să-l mai potolească prin purtarea lui zîmbitoare şi atentă.

Marinarul îi vorbi cu glas tare. Ştia că în cafeneaua aceea mică numele lui era rostit destul de des şi erau mulţi cei care voiau să-l vadă. Putea să le spună că el, căpitanul Ferragut, se afla acolo, la dispoziţia lor.

— Aşa voi face, zise andaluzul.

Şi se duse la teighea, aducîndu-i imediat o sticlă şi un pahar.

Ulises se uită în zadar la cei de la mesele apropiate. Unii rămîneau nemişcaţi, arătîndu-i spatele; alţii ţineau ochii în jos şi vorbeau încet, şoptind tainic.

Doi sau trei dintre ei îşi încrucişară în sfîrşit privirile cu aceea a căpitanului. Aveau un licăr de mînie crescîndă în pupile. După ce trecu prima surpriză, păreau gata să se ridice şi să se arunce asupra celui nou-venit. Dar cineva care sta cu spatele părea că-i ţine în frîu cu ordinele sale pe şoptite şi i se supuseră în cele din urmă

lăsînd ochii în jos, ca să stea în continuare într-o atitudine de oameni intimidatî.

Ulises se plictisi repede de această tăcere. Începea să găsească ridicolă atitudinea sa de îmblînzitor. Nu ştia cui să i se adreseze într-un local în care toţi îi ocoleau privirile şi se fereau de el. Pe masa cea mai apropiată era un ziar ilustrat, şi-l luă, întorcîndu-i paginile. Era tipărit în germană ; dar el se prefăcu că-l citeşte cu mult interes.

Se aşezase într-o parte, lăsînd liber şoldul pe care se odihnea revolverul. Îşi plimbă mina, prefăcîndu-se distrat, pe lîngă deschizătura buzunarului, gata să se înarmeze în caz de atac. La scurt timp se căia de această postură excesiv de încrezătoare. Se vor năpusti asupra lui, profitînd de faptul că citea. Dar orgoliul îl făcu să stea locului pentru ca ceilalţi să nu-i bănuiască neliniştea.

Apoi rise insolent, ca şi cum ar fi citit în publicaţia nemţească ceva ce-i stîrnea rîsul. I se păru că lucrul acesta nu-i de ajuns, şi-şi ridică ochii ca să contemple cu o curiozitate agresivă portretele care împodobeau pereţii.

Atunci putu să-şi dea seama de marea transformare ce se petrecuse în bar. Aproape toţi clienţii se retrăseseră în tăcere în timpul lecturii sale. Rămîneau doar patru inşi beţi, cu ochii umezi, care continuau să bea cu satisfacţie, preocupîndu-se numai de conţinutul paharelor. *Hindenburg*, întorcîndu-şi spatele solid la clientelă, citea pe tejghea un ziar de noapte. Andaluzul, aşezat în fundul barului, zîmbi uitîndu-se la căpitan. „Aşa mai zic şi eu !...” Se bucura în sinea lui că unul din ţară îi pusese pe fugă pe beţivii brutali ce strigau tare şi-l supărau atît de mult în celelalte seri.

Ulises se uită la ceas : şapte şi jumătate. Îi speriască pe toţi cei ce-i inspirau groază Freyei. Ce-i mai rămînea de făcut acolo ?... Plăti şi ieşi.

Se lăsase noaptea. Sub lumina farurilor electrice treceau tramvaie şi automobile spre centrul oraşului. Urmînd arcadele clădirilor vechi din apropierea portului, defilau grupuri de muncitori din întreprinderile maritime. Barcelona, orbitoare de atîta strălucire, atrăgea

mulțimea. Bazinul portuar, negru și solitar, se umplea de luminițele slabe din virful catargelor.

Ferragut stătu în cumpănă : să se ducă să ia masa acasă ori într-un restaurant de pe Rambla de Cataluניה. Pe urmă bănuia că unii din cei ce fugiseră din cafeneaua mică puteau să fie aproape de el, gata să-l urmărească. În zahar se uită cu atenție în toate părțile : nu putu să recunoască pe nici unul în grupurile care așteptau tramvaiul citind ziare sau stînd de vorbă.

Deodată îl cuprinse dorința de a-l vedea pe Toni. Moș Caragòl îi va încropi ceva de mîncare în timp ce el îi va relata secundului aventura din bar. În afară de asta, i se păru un final demn de fapta lui să le ofere dușmanilor, dacă-l urmăreau, ocazia prielnică de a-l ataca pe cheiurile pustii. Demonul mîndriei îi șoptea în urechi : „În felul acesta vor vedea că nu ți-e frică de ei“.

Și o porni hotărît spre port, trecînd peste șinele de cale ferată, ocolind zidurile magaziiilor lungi, intrînd printre munți de mărfuri. Mai întîi întîlni grupuri mici care mergeau spre oraș ; apoi, perechi ; pe urmă, bărbați singuri ; la sfîrșit, nimeni ; o singurătate absolută.

Felinarele trasau pe pămînt cercuri ample de purpură. Mai încolo se întindea întunericul, tăiat de siluete de abanos care uneori erau nave, alteori, ulițe de baloturi, coline de cărbuni. Apa neagră reflecta șerpii verzi și roșii de la luminile vapoarelor. Un transatlantic își prelungea operațiunile de încărcare la strălucirea reflectoarelor electrice, ieșind în relief în această întunecime cu animația unei serbări venețiene.

Din cînd în cînd, un om cu pas încet intra în cercul unui felinar, țeva puștii strălucindu-i. Alții ședeau ca la pîndă între grămezile de mărfuri descărcate. Erau carabinieri și paznicii din port.

Din instinct, căpitanul își dădu seama, pe neașteptate, de ceva. Îl urmăreau... Se opri în întuneric, lipit de o grămadă de baloturi, și văzu niște oameni care înaintau în aceeași direcție cu el, trecînd repede pe marginea petei roșii a unui bec electric, ca să nu rămînă sub ploaia de lumină.

Îi fu imposibil să-i recunoască și, în ciuda acestui fapt, avu certitudinea că erau dușmanii văzuți în bar.

Vaporul lui era departe, lângă cheiul cel mai pustiu la ceasurele acelea. „Ai făcut o prostie“, își zise în gând.

Începu să se căiască de îndrăzneala sa ; dar era deja târziu ca să se întoarcă. Orașul se afla mai departe decât vaporul și dușmanii s-ar năpusti asupra lui îndată ce l-ar vedea dînd înapoi. Cîți erau ?... Numai lucrul acesta îl preocupa.

„Înainte !... Înainte !“ îi strigă orgoliul său.

Scosese revolverul ; îl ținea în dreapta, cu țeava îndreptată înainte.

În singurătate n-avea de ce să fie atent și prudent ca în viața civilizată. Noaptea îl învăluia cu toate capcanele unei păduri virgine, în timp ce în fața ochilor săi strălucea un oraș încununat de diamante electrice, împrăștiind în negura spațiului un nimb de incendiu.

De trei ori trecu pe lângă carabinierii singuratici, dar nu vru să le vorbească. „Înainte ! Numai femeile trebuie să ceară ajutor...“ Pe lângă aceasta, poate că avea halucinații : în realitate, nu putea să susțină că-l urmăreau.

După cîțiva pași, această îndoială i se spulberă : sigur că-l urmăreau. Simțurile lui încordate de pericol avură aceeași reacție cu a mistrețului care presimte haita de ciini încercînd să-i taie calea. În dreapta lui avea apa ; în stînga lui tropăiau oameni pe după munții de mărfuri descărcate, vrînd să-i iasă în întîmpinare ; în urmă veneau alții, pentru a-i împiedica retragerea.

Putea să fugă, luînd-o înaintea celor care căutau să-l încercuiască ; dar oare un bărbat trebuie să fugă chiar dacă are revolverul în mînă ?... Cei care veneau în spate ar porni în urmărirea lui. O vîntătoare omenească urma să se desfășoare în noapte, și el, Ferragut, ar fi cerbul încolțit de canalia din bar. „Ah, nu !...“ Căpitanul își amintea de von Kramer alergînd bezmetic în plină zi pe cheiurile din Marsilia... Dacă aveau să-l omoare, să nu-l omoare fugînd.

Continuă să înainteze cu pas rapid. Ghicea planul dușmanilor săi. Nu voiau să se arate în zona aceasta a portului obstrucționată de mormane de baloturi, temîndu-se să nu se ascundă. Îl așteptau aproape de vasul lui, într-un loc descoperit prin care trebuia să treacă neapărat.

„Înainte ! Își repetă iar. Dacă trebuie să mor, să mor în fața lui *Mare Nostrum*.“

Vaporul era aproape. Îi recunosc silueta neagră lipită de chei. În acest moment ciinele de la bord începu să latre furios, vestind prezența căpitanului și, în același timp, primejdia.

Părăsi adăpostul unei coline de cărbune, înaintînd pe un teren descoperit. Își concentra toată voința în dorința de a ajunge cît mai repede la vasul său.

Străluci o flacără scurtă urmată de o detunătură. Deja trăgeau. Alte luminițe țîșniră din diferite părți ale cheiului, urmate de detunături. Au fost atît de multe împușcături, ca într-o luptă ; traseră și în spatele lui. Auzi mai multe țuituri pe lîngă urechi și primi o lovitură într-un umăr, o senzație la fel cu aceea a unei pietre fierbinți.

Aveau să-l omoare : dușmanii lui erau prea numeroși. Și, fără a ști de ce o făcea, cedînd instinctului, se aruncă la pămînt la fel ca un muribund.

Încă mai răsunară cîteva împușcături. Apoi se făcu liniște. Doar ciinele continua să latre pe vaporul apropiat.

Văzu o umbră care înainta încet spre el. Era un om, unul din dușmanii lui, plecat din grup ca să-l examineze de aproape. Îl lăsă să se apropie stringînd cu dreapta revolverul încă nefolosit.

Pe neașteptate, ridică brațul, atingînd brațul care se apleca asupra lui. Două fulgere țîșniră din mîna lui, despărțite de un interval scurt. Prima flăcăruie fugace îl făcu să vadă un chip cunoscut... Era într-adevăr Karl, subalternul lui Frau Doktor... A doua explozie îi ajută memoriei sale. Da, era Karl, cu trăsăturile feței desfigurate și cu o gaură neagră în frunte... Se ridică de jos în agonie, pe urmă se prăbuși pe spate, desfăcînd brațele.

Această viziune a durat o clipă. Căpitanul nu putea să se gîndească la altceva decît la el, și se ridică dintr-un salt. Pe urmă alergă și iar alergă, aplecîndu-se ca să le ofere dușmanilor cea mai mică țintă cu putință.

Presimțea că vor trage cu toții, că asupra lui se va abate o ploaie de gloanțe. Dar urmăritorii ezitară cîteva clipe, dezorientați de întuneric, neștiind dacă nu cumva era căpitanul cel care căzuse a doua oară.

Doar cînd au văzut un om care alerge spre vapor își dădură seama de greșală și reluară împușcăturile. Ferragut trecu printre gloanțe, pe bordul cheiului, de-a lungul navei *Mare Nostrum*. Salvarea lui era un fapt ce ținea de cîteva secunde, numai dacă echipajul nu luase pasarela dintre vapor și mal.

Dădu imediat de schelă, văzînd în același timp un om care înainta spre el cu ceva strălucitor într-o mînă. Era secundul care tocmai ieșea cu cuțitul înainte.

Căpîtenului îi fu frică să nu-l ia drept altul.

— Toni ! Sînt eu ! zise cu glas gîtuit de atîta fugă.

Cînd puse piciorul pe puntea vasului, își recăpătă pe loc liniștea.

Nu se mai auziră împușcături. Tăcerea era lugubră. În depărtare liniștea fu ruptă de fluierături, strigăte de alarmă, tropăituri. Carabinierii și paznicii se chemau și se grupau ca să dea o luptă în întuneric, ducîndu-se spre locul unde răsunaseră împușcăturile.

— Să ia schela ! porunci Ferragut.

Pilotul ajută trei marinari care veniseră repede trăgînd în grabă pasarela. Apoi amenință cîinele să nu mai urle.

Ferragut, stînd pe bord, se uita cu atenție la chei prin întuneric. I se păru că vede niște oameni ducînd un altul pe brațe. O urmă de minie îl făcu să ridice dreapta, înarmată încă, fixînd grupul. Apoi o lăsă iarăși în jos... Se gîndi la cei ce se apropiau să cerceteze ceea ce s-a întîmplat. Era mai bine să găsească vasul tăcut.

Intră în salonul de la pupa gîfiind încă, și se așeză.

Cînd rămase sub cercul de lumină palidă pe care-l împrăstia pe masă o lampă agățată sus, Toni se uită la umărul stîng al căpitanului.

— Singe !...

— Nu-i nimic... O simplă zgîrietură. Dovada este că pot să mișc brațul.

Și-l mișcă, deși cu oarecare greutate, simțînd durerea unei umflături ce creștea.

— Pe urmă-ți voi povesti cum s-a întîmplat... Cred că le-a pierit cheful să mai încerce.

Rămase ginditor o clipă.

— Oricum, e bine să plecăm repede din portul ăsta... Adună oamenii. Să nu vorbească nici unul!... Cheamă-l pe *Caragòl*.

Înainte de a ieși Toni, apăru din întuneric fața lucitoare a bucătarului. Venise în salon fără să-l fi chemat nimeni, dornic să afle cele întâmplate, temindu-se să nu-l afle pe Ferragut muribund.

Văzînd singele, disperarea lui izbucni cu o vehemență maternă.

„Isuse din Grao!... Căpitanul va muri!...” Vru să fugă la bucătărie să aducă vată și pansament. El se mai pricepea la pansamente și avea ce-i trebuia pentru asemenea cazuri.

Ulises îl opri. Îi primea îngrijirile. Dar mai voia ceva.

— Vreau să mănînc, moș *Caragòl*, zise cu veselie. Mă voi mulțumi cu ceea ce ai... De spaimă, mi s-a făcut foame!

ADIO, EU VOI MURI

Cînd plecă din Barcelona, rana de la umăr aproape se cicatrizase. El și pilotul dăduseră răspunsuri categorice la interogatoriile carabinierilor și astfel scăpară de alte supărări. „Nu știau nimic ; nu văzuseră nimic.“ Căpitanul primi cu o indiferență prefăcută vestea că în aceeași noapte a fost găsit cadavrul unui om, după cît se pare neamț, dar fără acte, fără nimic care să permită identificarea lui pe un chei cam departe de locul unde era ancorat *Mare Nostrum*. Autoritățile socotiră că nu e cazul să mai facă alte cercetări, clasificînd faptul ca o simplă răfuială între refugiați.

Serviciul de aprovizionare a trupelor din Orient îl desemnă pe Ferragut să navigheze în lunile următoare într-un convoi cu mai multe vase. O telegramă cifrată îl chema uneori la Marsilia ; alteori, într-un port atlantic : Saint-Nazaire, Quiberon ori Brest.

Soseau la cîteva zile unul după altul vapoare de diferite feluri sub diferite pavilioane. Erau și din cele ce-și divulgau originea aristocratică în liniile fine ale prorei, în zveltețea coșurilor și culoarea încă albă în părțile de sus. Erau asemenea armăsarilor de mare preț, pe care războiul îi prefăcuse în simpli cai de luptă. Foste vapoare de poștă, cu viteză mare, ce asigurau comunicația rapidă pe valuri, se vedeau coborîte la joasa servitute de vapoare de transport... Altele, negre și murdare, cu plasturi de smoală rămași de la reparația făcută în grabă și un coș ftizic deasupra corpului enorm al navei, înaintau scoțînd fum, făcînd cenușă, gîfîind cu zgomot de fier vechi. Drapelele aliaților și ale flotelor neutre unduiau la felurite pupe.

Convoiul se aduna în golful larg. Erau cincisprezece sau douăzeci de vapoare, uneori treizeci, care trebuiau

să navigheze împreună, potrivit și vitezele diferite unui mers comun. Vapoarele de marfă, nave vechi și șubrede cu aburi care făceau doar câteva mile pe oră, fără a ajunge nici măcar la zece, sileau celelalte vase din convoi să meargă cu o încetineală exasperantă.

Mare Nostrum trebuia să înainteze cu jumătate din puterea mașinilor; căpitanul își pierdea răbdarea în timpul acestor peregrinări monotone și primejdioase ce durau săptămîni întregi.

Înainte de a pleca, Ferragut primea un plic închis și sigilat, la fel ca ceilalți căpitani. Era de la șeful convoiului, comandantul unui contratorpilor ori simplu ofițer de marină din rezervă, ce comanda un vapoarăș de pescuit cu tunuri cu tragere rapidă.

Vapoarele începeau să scoată fum și să ridice ancorele, fără a ști încotro se îndreptau. Plicul trebuia deschis doar în momentul plecării. Ulises desfăcea timbrele și examina hîrtia, înțelegînd cu ușurință limbajul convențional, scris în conformitate cu un cifru comun. Primul lucru pe care-l căuta era portul de destinație; apoi, ordinea formației. Mergeau într-un singur șir sau în șir dublu, după numărul de vapoare. *Mare Nostrum*, reprezentat printr-un număr, naviga între alte două numere, care erau ale vapoarelor apropiate. Distanța dintre ele trebuia să se păstreze la cincisprezece metri: pentru a nu se pîntena într-un moment de neatenție și a nu prelungi linia de șir în așa fel încît cei ce-o protejau s-o piardă din vedere.

În final, se repetau instrucțiunile din celelalte călătorii, cu un laconism care i-ar fi făcut să pălească pe ceilalți oameni care nu erau obișnuiți să privească moartea în față. În caz de atac submarin, vasele care aveau tunuri puteau să iasă din rînd și să ajute patrulei de vase înarmate, dînd piept cu dușmanul. Celelalte trebuiau să-și continue drumul în liniște, fără a se preocupa de agresiune. Dacă vaporul din față ori cel care urma la pupa era torpilat, nu trebuia să se oprească să-i dea ajutor. Torpiloarele și *los chaluteros* își luau obligația să salveze naufragiații, dacă era posibil. Convoiul trebuia să meargă mereu înainte, orb și surd; fără a ieși

din formație, fără a se opri, pînă cînd lăsa în portul de destinație averea pe care-o ducea în măruntaiele sale.

Acest mers în convoi, impus de războiul submarin, reprezenta un salt înapoi în viața mărilor. Ferragut își aduse aminte de flotele cu pînze din alte secole, escortate de nave de linie urmîndu-și drumul prin bătălii neîntrerupte; călătoriile de demult ale galioanelor din Indii, pornind din Sevilla ca să ajungă în turmă pe coastele Lumii Noi.

Coca neagră a navelor cu conuri de fum înainta încet în dublă linie de șir în zilele de calm. Cînd ziua era cenușie, norii jos și atmosfera cețoasă, se împrăstiau și se cabrau ca o turmă de miei întunecați și speriați. Escorta convoiului, trei nave mici care mergeau cu toată viteza, erau dulăii acestei turme marine, mergînd înainte pentru a cerceta orizontul, rămînînd în urmă sau mergînd pe lîngă el ca să mențină formația intactă. Ușurința și viteza le făcea să realizeze salturi prodigioase peste valuri. Un briu de fum se răsucea apoi pe coșurile lor duble. Prora, dacă nu era ascunsă, zvrilea cascade de spumă, ridicîndu-se în sus pînă arăta începutul chilei.

Noaptea navigau toți cu lumini puține: un simplu felinar la prora pentru a-l înștiința pe cel ce mergea înainte și altul la pupa, pentru a arăta drumul celui din spate. Aceste lumini palide abia se vedeau. Dintr-o dată, timonierul trebuia să schimbe de drum și să ceară ca mașinile să dea cu toată viteza înapoi, cînd vedea că se marea în întuneric silueta vasului din față. Cîteva minute de neatenție și intra prin pupa lui cu împunsătură de pinten mortală. Dacă încetinea mersul, căpitanul se uita, neliniștit, în spatele său, temîndu-se să nu se pintezeze, la rîndu-i, cu cel ce-l urma în linia de șir.

Toți se gîndeau la submarinele invizibile. Din cînd în cînd, se auzeau salve de tun. Escorta convoiului trăgea mereu, trecînd dintr-o parte în alta cu evoluții agile. Dușmanul fugise cum fug lupii cînd aud urletul cîinilor de pază. Altă dată era o alarmă falsă și tunurile răneau cu biciurile lor de oțel apa pustie.

Exista un dușman mai rău decît furtuna care răvășește convoaiele, mai de temut decît torpilele. Era ceața

deasă și albă ca albumina, ce se lăsa peste vase, făcându-le să navigheze orbește în plină zi, umplind spațiul cu sunete inutile de sirenă, nelăsând să se vadă apa care-i susținea, nici celelalte nave apropiate, care puteau să iasă dintr-un moment în altul din atmosfera tulbure, anunțându-și apariția cu o pintenare sau cu un trosnet enorm, mortal. Marinarii trebuiau să meargă așa zile întregi; și când, în sfârșit, scăpau de acest giulgiu, răsuflând ușurați cu satisfacția celui ce se trezește dintr-un coșmar, alt zid cenușiu și tulbure înainta peste valuri învăluindu-le iar în noaptea sa. Oamenii cei mai curajoși și calmi jurau când vedeau pînza interminabilă a ceții închizînd orizontul.

Asemenea călătorii nu erau pe placul lui Ferragut. Îl enerva mersul în coloană, ca de soldat, obligîndu-l să se potrivească la viteza unor vapoare de disprețuit. Îl enerva și mai mult faptul că se vedea silit să se supună comandantului convoiului, care, de multe ori, era un marinar bătrîn, cu fire autoritară.

Din cauza aceasta, o dată, după ce luase parte la mai multe convoaie, cînd a sosit la Marsilia le-a adus la cunoștință autorităților maritime voința lui de neclintit de a nu mai naviga în felul acesta. Luase parte la patru expediții în convoi. Erau bune pentru căpitani fricoși, ce nu erau în stare să iasă din porturi dacă nu aveau în față o escortă de torpiloare, și ale căror echipaje, la cel mai mic incident, pretindeau să lase bărcile la apă și să se refugieze pe țarm. El se socotea mai sigur dacă naviga singur, încrezător în priceperea lui, fără alt ajutor decît cunoașterea profundă a căilor maritime ale Mediteranei.

Cererea fu luată în seamă. Era proprietarul vaporului și se temură să nu piardă colaborarea sa tocmai acum, cînd mijloacele de transport se împutinaseră atît de mult. În afară de asta, *Mare Nostrum*, datorită vitezei sale, merita să fie folosit aparte, în servicii extraordinare și rapide.

Rămase în Marsilia cîteva săptămîni așteptînd o încărcătură de obuze, și umblă mult pe străzi, ca întotdeauna prin capitala mediteraneană. Își petrecea după-amiaza pe terasa unei cafenele din Cannebière. Aminti-

rea lui von Kramer îi veni de citeva ori în minte. „Îl împuşcaseră ?..“ Vru să afle ; dar nu se alese cu mare lucru în urma cercetărilor. Consiliile de război evitau să facă publice actele lor de justiție. Un comerciant de-al locului, prieten cu Ferragut, își amintea că, cu citeva luni înainte, fusese executat un spion neamț surprins în port. Trei rînduri în ziare, consemnînd moartea lui, nimic mai mult. Se zicea că era ofițer... Și omul începuse să vorbească despre știrile de război, în timp ce Ulises se gîdea că cel executat nu putea fi altul decît von Kramer.

Chiar în aceeași după-amiază avu o întîlnire. Trecînd pe strada Saint-Ferreol, strigătele mai multor vizitii de trăsuri și șoferi care nu izbuteau să treacă pe strada îngustă și aglomerată îi atraseră atenția. Într-o trăsură văzu o damă blondă, cu spatele la el, însoțită de doi ofițeri din Marina engleză. Imediat se gîndi la Freya... Pălăria, costumul, tot ceea ce putu să deosebească în persoana aceea i-o amintea pe ea. Și totuși, cînd trăsura se îndepărtă fără ca el să izbutească să vadă fața acestei necunoscute, chipul aventuriei persistă în memoria lui.

În cele din urmă sfîrși prin a se enerva contra lui însuși, din cauza asemănării absurde pe care-o descoperise fără vreun motiv. Cum putea să fie Freya englezoaica asta care era cu doi ofițeri ? Cum putea nemțoaica refugiată în Barcelona să se strecoare în Franța, unde, fără îndoială, era cunoscută de Poliția militară ? ...Îl enervă și mai mult încă bănuiala că această asemănare ar fi o urmă a dragostei vechi, ce-l făcea s-o vadă pe Freya în orice femeie blondă.

A doua zi, la nouă dimineata, cînd căpitanul se îmbrăca în cabină ca să coboare pe uscat, Toni deschise ușa.

Chipul lui era întunecat și timid în același timp, ca și cum ar fi adus o veste proastă.

— Asta este aici, zise laconic.

Ferragut îl privi cu expresie întrebătoare : Cine era asta ?...

— Cine să fie ?... Aia de la Neapole ! Blonda aia a dracului care ne aduce nenorocire !... Te pomenești că

vrăjitoarea asta are să ne țină pe loc câteva săptămîni, la fel ca data trecută.

Își ceru scuze, de parcă tocmai atunci ar fi comis o greșeală în serviciu. Vaporul era legat de chel printr-o pasarelă, și oricine putea să urce pe punte. Pilotului nu-i plăceau pasarelele acestea care lăsau trecerea liberă curioșilor și nepoftiților. Cînd își dăduse seama că vine cineva, doamna era deja pe puntea de sus, aproape de cabine. Își amintea bine drumul spre salon : voia să meargă înainte ; dar el îl rugase pe *Caragòl* s-o țină pe loc în timp ce venea să-l anunțe pe căpitan.

— Cristoase ! șopti acesta. Cristoase !...

Și, uimit, surprins din cale-afară, nu mai putu să mai scoată altă exclamație.

Apoi se infurie :

— Dă-o afară !... S-o ia doi oameni și s-o ducă pe chei, chiar de-ar fi s-o ia cu forța.

Dar Toni șovăia, neîncumetîndu-se să îndeplinească asemenea ordine, și vigurosul Ferragut ieși din cameră ca să facă el însuși ceea ce poruncise.

Cînd trecu în salon, cineva intră în același timp pe partea dinspre puntea de sus. Era *Caragòl*, care încerca să țină pe loc o femeie ; dar aceasta, bizuindu-se pe vederea lui slabă, se strecura puțin cîte puțin printre corpul lui și zidul despărțitor de lemn.

Cînd îl văzu pe căpitan, Freya alergă spre el întinzînd brațele.

— Tu !... zise vorbind puțin pe nas. Eram sigură că ești aici, cu toate că oamenii ăștia îmi spuneau contrariul... Îmi spunea inima... Bună ziua, Ulises !

Caragòl întoarse ochii spre locul unde bănuia că se află secundul, de parcă i-ar fi cerut iertare. Cu femeile nu se putea executa nici un ordin... Toni, din partea lui, părea rușinat în fața acestei femei care-l privea cu dușmănie.

Cei doi dispărură. Ferragut nu putu să-și dea seama cum fugiseră ; dar îi păru bine. Se temea ca nou-venita să nu facă vreo aluzie în prezența lor la ceea ce fusese între ei în trecut.

O privi multă vreme. Crezuse c-o recunoaște din spate, cu o zi înainte, și acum era sigur c-ar fi trecut pe

lingă ea cu indiferență dac-ar fi văzut-o din față. În realitate, era aceeași femeie pe care-o însoțeau cei doi ofițeri englezi?... Părea mult mai înaltă decât cealaltă, cu o slăbiciune ce-i făcuse pielea mai albă, dându-i o transparență bolnăvicioasă. Nasul era mai mare și mai ascuțit; ochii luceau adânciți în cercurile negricioase ale orbitelor.

Ochii începură să se uite la căpitan umili și rugători.

— Tu ! exclamă Ulises cu uimire. Tu ! Ce faci aici ?

Freya vorbi timidă ca o slujnică. Da, era ea, cea care-l recunoscuse ieri cu mult înainte ca el s-o vadă, propunându-și imediat să pornească în căutarea lui. Putea s-o bată, ca ultima dată când s-au văzut : era gata să îndure tot... dar cu el !

— Salvează-mă, Ulises ! Ia-mă cu tine... Îți cer lucrul acesta mai insistent decât la Barcelona.

— Cum de-ai ajuns aici ?...

Ea înțelese uimirea căpitanului de a o întâlni în țara aceea străină, neliniștea pe care-o simțea pentru el însuși când vedea o spioană pe nava lui.

Se uită în jur ca să se convingă că erau singuri și vorbi cu glas scăzut. Frau Doktor o trimisese în Franța ca să lucreze în porturi. Numai lui putea să-i dezvăluie secretul.

Ulises se indignă în fața acestei mărturisiri.

— Pleacă ! zise cu glas minios. Nu vreau să știu nimic de tine... Ceea ce ține de tine nu mă interesează, nu vreau să știu !... Ieși afară de-aici ! De ce mă cauți ?

Dar ea nu părea dispusă să-i execute ordinele. În loc să plece, se lăsă să cadă fără vlagă pe unul din divanele încăperii.

— Am venit, zise, ca să te rog să mă salvezi. Te rog pentru ultima dată... Voi muri ; ghicesc că sfârșitul îmi este aproape dacă tu nu-mi întinzi o mână ; presimt răzbunarea alor mei... Oprește-mă aici, Ulises ! Nu mă lăsa să mă întorc pe uscat : mi-e frică... M-aș simți atât de sigură aici, lângă tine !...

Teama, într-adevăr, i se reflectă în ochi când își aminti ultimele luni din viața ei la Barcelona.

— Frau Doktor este dușmanca mea... Ea, care m-a protejat atât de mult în alte vremuri, mă părăsește ca

pe ceva vechi, care trebuie înlăturat. Am siguranța că m-au condamnat sus...

Se înfiora amintindu-și minia celeilalte femei când, la întoarcerea dintr-o călătorie, află de moartea credinciosului Karl. Căpitanul Ferragut era pentru ea un fel de demon invulnerabil și victorios care scăpa din toate primejdiile, omorînd slujitorii cauzei celei bune. Mai întâi, von Kramer; acum, Karl... Cum avea nevoie să-și descarce minia asupra cuiva, o făcuse responsabilă pe Freya de toate nenorocirile. Prin ea îl cunoscuse pe căpitan și tot prin ea îl amestecase în problemele *serviciului*.

Dorința de răzbunare o făcuse să zîmbească pe dama cea impunătoare, cu o expresie feroce. Marinarul spaniol fusese denunțat sus de tot. Ordine precise fuseseră date contra lui. „Cit despre complicii săi!...” Freya figura, fără îndoială, printre complicii săi, fiindcă se încumetase să-i ia apărarea lui Ferragut — amintind moartea tragică a fiului lui — și pentru a nu se fi alăturat celor care doreau pieirea lui.

După citeva săptămîni, minioasa doamnă se arătase amabilă și zîmbitoare la fel ca altădată. „Draga mea, trebuie să faci o plimbare prin Franța. E nevoie de un agent care să ne informeze despre activitatea din porturi, despre ieșirea și intrarea vapoarelor, pentru ca submarinele noastre să știe unde să aștepte. Ofițerii de marină sînt galanți, și o femeie frumoasă poate să le câștige afecțiunea.”

Ea nu voise să se supună. Să se ducă în Franța, unde era cunoscută activitatea ei dinainte de război!... Să se întoarcă în mijlocul primejdiei când se obișnuise cu viața sigură din țările neutre!... Dar încercările ei de a rezista nu se realizară. Îi lipsea voința: *serviciul* o prefăcuse într-un automat.

— Și sînt aici, bănuind că poate mă duc la moarte, dar îndeplinind ordinele pe care le primesc; străduindu-mă să fiu utilă și întîrziînd în felul acesta săvîrșirea răzbunării lor... Sînt un condamnat care știe că va muri și caută să se facă util pentru a amîna cu cîteva luni sentința.

— Cum ai intrat în Franța?... întrebă, fără a ține seama de accentul ei dureros.

Freya ridică din umeri. În serviciul ei oricine își schimbă cu ușurință naționalitatea. Acum era cetățeană a unei republici din America. Frau Doktor îi procurase actele necesare pentru a trece frontiera.

— Dar aici, continuă, sînt mai siguri de mine decît într-o închisoare. Mi-au dat mijloacele ca să intru și numai ei pot să mă facă să ies. Sînt cu totul în puterea lor. Ce vor face cu mine?...

Groaza îi sugerase în anumite momente hotărîri disperate. Voia să se denunțe singură, să se prezinte în fața autorităților franceze, povestindu-și viața, spunîndu-le secretele pe care le știa. Dar i-era frică de trecutul ei: făcuse multe acte de spionaj împotriva acestei țări. Poate că i-ar lăsa viața ținînd seama de spontaneitatea faptei sale; dar munca silnică, închisoarea, cu părul tuns, îmbrăcată în țesătură aspră, condamnată la tăcere, îndurînd poate foamea și frigul îi trezeau o repulsie de neînvins... Nu: mai bine să moară.

Și-și continua activitatea de spionaj, închizînd ochii înaintea viitorului, trăind clipa prezentă, socotindu-se fericită cînd avea în față cîteva zile de siguranță.

Întîlnirea cu Ferragut pe o stradă din Marsilia o îmbărbătase iar, dîndu-i speranțe noi.

— Ia-mă de aici; țin-mă lingă tine. Pe nava ta pot să trăiesc uitată de lume, ca și cum aș fi murit... Și dacă prezența mea nu-ți face plăcere, du-mă departe de Franța, lasă-mă într-o țară îndepărtată.

Dorea să iasă din izolarea asta într-o țară dușmană, unde trebuia să se supună superiorilor săi, ca o fiară în cușcă ce primește împunsături printre gratii. Presimțirea morții apropiate o făcea să tremure.

— Nu vreau să mor, Ulises!... Nu sînt o femeie bătrînă ca să mor. Îmi ador trupul, sînt prima ființă îndrăgostită de mine însămi, și mă îngrozesc cînd mă gîndesc că pot să fiu împușcată.

Prin ochi îi trecu o lumină fosforescentă; dinții-i clănțăniră cu dîrdăitul groazei.

— Nu vreau să mor! repetă. Sînt momente în care ghicesc că mă urmăresc și mă înconjoară. Poate că m-au

și recunoscut și așteaptă clipa să mă surprindă asupra faptului... Ajută-mă; ajută-mă să ies de-aici; moartea mea este sigură. Am făcut atîta rău !...

Tăcu un moment, ca și cum ar fi calculat toate delictele vieții ei dinainte.

— Frau Doktor, continuă, se bizuie pe entuziasmul ei patriotic, care-o înflăcărează și o determină să-și continue activitatea de spionaj. Eu nu am crezul ei patriotic : nu sint nemțoaică și nu-mi place să fiu spioană... Mi-e rușine cînd mă gîndesc la viața mea de-acum ; reflectez în fiecare noapte la rezultatul faptelor mele abominabile ; calculez cum sînt folosite anunțurile și informațiile mele ; văd vapoarele torpilate... Cîte ființe or fi murit din cauza mea ? Am vedenii : mă mustră cugetul. Salvează-mă !... Nu mai pot. Simt o frică îngrozitoare. Am atîtea fapte de ispășit !...

Se ridicase încetul cu încetul de pe divan, și cînd îi cerea ajutor lui Ferragut se îndrepta spre el cu brațele întinse, umilă și mîngîietoare în același timp, cu o voință de a cuceri care precumpănea asupra tuturor gesturilor sale.

— Lasă-mă !... strigă marinarul. Nu te apropia... nu mă atinge !

Simți aceeași minie care-l făcuse să fie brutal la întîlirea din Barcelona. Îl enervă tenacitatea acestei aventuriere care, după ce avusese o influență tragică asupra vieții lui, voia să-l compromită din nou.

Dar un sentiment de compasiune rece îl făcu să se abțină și să vorbească cu o oarecare bunătate.

Dacă avea nevoie de bani ca să fugă, el i-ar fi dat fără nici o tocmeală. Putea să fixeze suma : căpitanul era dispus să-i îndeplinească toate dorințele ; dar nu să trăiască împreună. I-ar da o sumă importantă ca să-i asigure viitorul și să n-o mai vadă niciodată.

Freya făcu un gest de protest, în aceeași clipă în care marinarul se căia de generozitatea lui... De ce să ajute o femeie care-i amintea moartea fiului său ?... Ce aveau comun ei doi ?... Dragostea josnică de la Neapole o plătise cu vîrf și îndesat prin nenorocirea lui... Fiecare să-și urmeze destinul ; aparțineau unor lumi dife-

rite... Avea să fie nevoit să se apere toată viața de această femeie supărătoare ?

În afară de asta, nu era sigur că acum spunea adevărul... Totul la ea era fals. Nici măcar nu cunoștea cu exactitate adevăratul ei nume și existența ei trecută.

— Pleacă ! urlă pe un ton amenințător. Lasă-mă-n pace !

Își întinse mâinile puternice spre ea, când văzu că nu voia să plece. Era gata s-o ridice cu o smucitură, și s-o dea, ca pe un balot ușor, afară din salon, afară din vapor, aruncînd-o departe, de parcă ar fi îndepărtat o remușcare.

Dar îi inspiră o repulsie de neînvins acest trup atât de seducător și îi fu frică să-l atingă ; vru să fugă de atracția electrică a cărnii ei... În afară de asta, doar nu era s-o bată la fiecare întîlnire, ca o canalie profesionistă, din cei ce amestecă dragostea și loviturile. Își amintea cu tristețe cît fusese de violent la Barcelona.

Și cum Freya, în loc să plece, se lăsa să cadă iar pe divan cu o descurajare ce părea să nu țină seama de mînia lui, puse el capăt întrevederii.

Intră în cabina lui, închizînd repede ușa. Fuga lui o scoase pe femeie din inerție. Vru să-l urmeze cu un salt de panteră tînără ; dar mâinile ei dădură peste obstacolul care tocmai se închidea, în timp ce de partea cealaltă se auzeau chei și zăvoare.

Bătu în ușă cu disperare. Dădu cu pumnii fără nici un rezultat.

— Ulises, deschide !... Ascultă-mă !

În zadar strigă de parc-ar fi dat un ordin, exasperată pentru că nu-l executa nimeni. Mînia i se abătu asupra tăriei de neclintit a lemnului. Dintr-o dată începu să plîngă. Voința i se frînsese cînd se văzuse slabă și fără apărare, ca un copil părăsit. Păru a-și aduna toată viața în lacrimi și în glasul rugător.

Își trecu degetele pe ușă pipăindu-i încheieturile, lăsîndu-le să alunece pe suprafața vopsită ca și cum ar fi căutat o crăpătură, o gaură, ceva care să-i îngăduie să ajungă pînă la omul care se afla de partea cealaltă.

Din instinct își îndoi genunchii, lipindu-și gura de gaura cheii.

— Stăpînul meu ! șopti cu glas de cerșetoare. Deschide !... Nu mă părăsi ! Gîndește-te că mă duc la moarte, dacă tu nu mă salvezi.

Ferragut o auzi, și ca să fugă de scîncetul ei se deplasă în colțul cel mai depărtat al cabinei. Apoi deschise hubloul care da pe puntea de sus, poruncind unui marinar să-l caute pe secund.

— *Don Antoni ! Don Antoni !* strigară mai multe voci de-a lungul vasului.

Toni veni și-și lipi fața de hublou ; căpitanul se plînsese furios : „De ce îl lăsaseră singur cu femeia aceea ?... Trebuiau s-o gonească imediat de pe vas, chiar de-ar fi să facă lucrul acesta cu forța... El le porunceă.”

Pilotul se îndepărtă cu un aer speriat, smulgîndu-și barba de parc-ar fi primit un ordin greu de executat.

— Salvează-mă, dragostea mea ! continua scîncind șoapta rugătoare. Uită cine sînt... Gîndește-te numai la cea din Neapole, la cea pe care-ai cunoscut-o în Pompei... Adu-ți aminte de fericirea noastră cînd eram singuri, de cîte ori mi-ai jurat că n-o să mă părăsești niciodată... Tu ești un cavaler !

Glasul tăcu o clipă. Ferragut auzi pași de partea cealaltă a ușii. Toni executa ordinele sale.

Dar rugămîntea fu reluată după cîteva clipe, mai jalnică, mai emoționantă, atentă doar la dorința ei, fără a ține seama de roile piedici care veneau să se interpună între ea și căpitan.

— Mă urăști atît de mult ?... Amintește-ți că te-am făcut fericit : chiar tu ai jurat că niciodată n-ai fost atît de fericit. Pot să reînviez iarăși trecutul. Tu nu știi de ce sînt în stare ca să-ți fac viața frumoasă... Și vrei să mă pierzi !

Se auzi o lovitură în ușă, două trupuri care se luptau, frecîndu-se de lemn.

Intrase Toni, urmat de *Caragòl*.

— Ajunge, doamnă, zise cu glas cumplit pentru a-și ascunde emoția. Nu vă dați seama că domnul căpitan nu vrea să vă vadă ? Nu înțelegeți că-l deranjați ?... Haideți... sus !

Încercă s-o ajute să se ridice, îndepărtîndu-i gura de gaura cheiilor ; dar Freya îl respinse cu ușurință pe mari-

narul viguros. Părea că n-are putere deloc, că n-are curaj să-și repete gestul.

Îi inspira frică frumusețea acestei femei; era tulburat încă de atingerea rotunjimilor tari pe care le simțise în timpul luptei scurte. Virtutea lui adormită reinviase fără obiect. „Ah, nu !... S-o dea alții afară.“

— Ulises, mă dau afară ! strigă ea, lipindu-și iar gura de gaura cheii. Și tu, dragostea mea, le dai voie ?... Tu, care mă iubeai atât de mult ?...

După această implorare disperată rămase tăcută câteva clipe. Ușa nu se deschise : în spatele ei nu părea să existe nici o ființă vie.

— Adio !... continuă cu glas scăzut, înecat de hohote de plîns. N-o să mă mai vezi. Voi muri cit de curînd : îmi spune inima... Voi muri pentru tine !... Poate c-o să plîngi într-o zi gîndindu-te că puteai să mă salvezi.

Cineva intervenise ca s-o smulgă pe Freya din neclintirea ei rebelă. Era *Caragòl*, solicitat de ochii rugători ai pilotului. Mîinile lui mari o ajutară să se ridice, fără ca ea să repete protestul și să-l respingă, așa cum îl respinsese pe Toni. Doborîtă de durere și plîngînd, păru a se supune ajutorului paternal și sfaturilor bucătarului.

— Sus, bună doamnă ! zise *Caragòl*. Veniți-vă în fire și nu mai plîngeți ; pentru toate există mîngiere pe lumea asta.

Îi cuprinse amîndouă mîinile în dreapta lui mare și, trecîndu-și brațul celălalt în jurul mijlocului ei, o conduse încetul cu încetul spre ieșirea din salon.

— Să credeți în Dumnezeu, adăugă. De ce îl căutați pe căpitan, care are nevastă în țara lui ?... Sînt atîția bărbați liberi, și puteți să-i iubiți fără să cădeți în păcat de moarte.

Freya nu-l asculta. Lîngă ușă mai întoarse o dată capul, luînd-o înapoi spre cabina căpitanului.

— Ulises !... Ulises !... strigă.

— Să credeți în Dumnezeu, doamnă, zise iarăși *Caragòl* în timp ce-o împingea cu pîntecu-i moale și cu pieptu-i păros.

Un gând milostiv îi veni în minte. Avea un leac pentru durerea acestei femei frumoase, pe care disperarea o făcuse mai atrăgătoare.

— Veniți cu mine, doamnă... Vă rog să nu mă refuzați, fiica mea.

Cînd ajunse pe puntea de sus, o conduse spre domeniile sale. Freya se așază în bucătărie, fără a ști cu siguranță unde se afla. Îl văzu printre lacrimi pe acest bătrîn obez, de o bunătate sacerdotală, umblînd de colo, colo cu niște sticle și combinînd lichide, amestecînd apoi cu o lingură într-un pahar, cu clinchet vesel.

— Vă rog să beți fără teamă... E un leac bun pentru orice supărare.

Bucătarul îi oferi un pahar, și ea, foarte tristă, bău și iar bău, chipul contractîndu-i-se din cauza lichidului cu mult alcool. Plîngea întruna, în timp ce în gură savura ceva foarte dulce și bun. Lacrimile-i căzură în băutura ce-i aluneca printre buze.

Simți cum o cuprinde o căldură plăcută, urcînd din stomac, secîndu-i umezeala ochilor, dînd alte culori obrajilor. *Caragòl* continua să vorbească, mulțumit de succesul faptei sale, făcîndu-i semne lui Toni să se îndepărteze, care, cu fața întunecată, trecea și iar trecea prin fața ușii cu dorința vehementă de a vedea intrusa plecînd.

— Nu mai plîngeți, fiica mea... Sfinte Cristoase din Grao! Să plîngă o doamnă atît de frumoasă ca dumneavoastră, care poate găsi logodnici cu duzinele!... Credeți-mă, căutați-vă altul: lumea-i plină de bărbați fără familie... Și întotdeauna cînd aveți vreun necaz, să folosiți tonicul meu... O să vă dau rețeta.

Era gata să noteze pe o bucată de hîrtie dozele de rachiu de trestie și de zahăr, cînd ea se ridică; puterile-i reveniseră pe neașteptate, și se uita în jur cu uimire... De ce se afla acolo? De unde și pînă unde avea ea de-a face cu omul acela cumsecade, pe jumătate dezbrăcat, care-i vorbea de parc-ar fi fost tatăl ei?...

— Mulțumesc! Mulțumesc mult! zise cînd ieși din bucătărie.

Apoi, pe punte se opri, deschizînd poșeta de aur ca să scoată oglinjoara și cutiuța cu fard. În ovalul șlefuit

al oglinzii văzu chipul ca de faun al lui Toni ce se ivise în spatele ei cu priviri nerăbdătoare.

— Să-i spuneiți căpitanului Ferragut că nu-l voi mai supăra... Totul s-a terminat... Poate că va auzi vorbindu-se de mine vreodată; dar n-o să mă mai vadă niciodată.

Și coborî de pe vas fără a întoarce capul, cu pas grăbit, ca și cum ar fi alergat să facă ceva ce-i sta în gând.

Toni alergă de asemenea spre hubloul de la cabina lui Ulises.

— A plecat? întrebă acesta cu nerăbdare.

Pilotul încuviință din cap. Plecase și promisese că nu se va mai întoarce.

— Așa să fie, zise Ferragut.

Toni manifestă aceeași dorință. „De-ar da Dumnezeu să n-o mai vadă pe blonda asta, care aducea nenorocirea !...”

În zilele ce urmau căpitanul de-abia dacă ieși de pe navă pentru scurt timp. Nu voia să se întâlnească cu ea pe străzile orașului; se îndoia de tăria firii lui; se temea să nu cedeze rugămintelor ei, văzînd-o iarăși plîngînd și implorîndu-l.

Neliniștea lui Ulises se risipi cînd vasul fu încărcat. Călătoria aceasta avea să fie mai scurtă decît celelalte. *Mare Nostrum* se duse în insula Corfu cu material de război pentru sirbi; ei își reorganizau batalioanele destinate să plece spre Salonic.

În drumul de întoarcere, Ferragut fu atacat de dușman. Într-o dimineață, în zori, cînd urca pe punte să-l înlocuiască pe Toni, amîndoi văzură în același timp, la modul concret, ceea ce purtau mereu în închipuire. Apăru în depărtare, în rotundul binoculului, vîrfurile unui catarg negru și drept care spinteca valurile trandafirii în lumina zorilor, lăsînd o dîră de spumă.

— Submarin! strigă căpitanul.

Toni nu zise nimic; dar, dîndu-l la o parte cu un ghiont pe timonier, apucă roata, imprimînd altă direcție vasului. Schimbarea pe drum a fost făcută la timp. După ce-au trecut doar cîteva secunde, începură să observe

deasupra apei o spinare neagră, cu mers vertiginos, îndreptându-se spre vapor.

— Torpilă, strigă Ferragut.

Aşteptarea neliniştită ţinu citeva clipe. Proiectilul, ascuns în valuri, trecu la vreo şase metri de pupa, pierzându-se în imensitate. Fără virajul lui Toni ar fi lovit nava în plin.

Căpitanul, prin tubul acustic ce cobora la maşini, dădu ordine categorice: toate maşinile înainte. Între timp, pilotul, agăţat de roata timonei, gata să moară fără să-î dea drumul, conducea nava în zig-zag pentru a nu oferi un punct de ochire fix submarinului.

Toţi membrii echipajului contemplau de la bord bastonul îndepărtat şi neînsemnat al periscopului. Al treilea ofiţer ieşise din cabina lui aproape dezbrăcat, frecându-şi ochii somnoroşi. Caragol era la pupa, arătându-şi abdomenul sub cămaşa mototolită ce-i ieşise din pantaloni şi ducându-şi o mână la sprâncene, în chip de vizieră.

— Îl văd... îl văd perfect... Ah, banditule! Ereticule!

Şi-şi întindea pumnul ameninţător spre un punct de la orizont, în mod precis punctul opus locului unde se afla periscopul.

Ferragut văzu în cercul albastru al binoclului cum acest tub urca şi iar urca, îngroşându-se. Nu mai era un băţ, era un turn şi în continuarea acestui turn ieşea din mare un sorlu de oţel de pe care şiroiau cascade de spumă, o spinare cenuşie de cetaceu care, încetul cu încetul, lua forma unui vas de navigaţie lung şi ascuţit.

Un steag flutură îndată deasupra submarinului. Ulişes îl cunoştea.

— Ne vor ataca trăgînd cu tunul! strigă lui Toni. N-are rost să navigăm în zig-zag. Important este să câştigăm distanţă, să mergem în linie dreaptă.

Secundul, timonier iscusit, i se supuse căpitanului. Toată coca navei se zgudui sub impulsurile unei viteze extraordinare. Prora tăia valurile cu un zgomot crescînd. Submersibilul duşman, mărindu-şi volumul cînd a ieşit din apă, păru totuşi că dă înapoi la orizont. Două sculuri încilcite de spumă începură să se îngrămădească

de ambele părți ale prorei. Alerga cu tot elanul mersului său la suprafață ; dar *Mare Nostrum* naviga, de asemenea, cu impulsul forțat al mașinilor sale de mare presiune, și distanța dintre cele două nave se mări.

— Trag ! zise Ferragut cu binoclul la ochi.

O coloană de apă se ridică aproape de prora. Acest lucru fu singurul pe care *Caragòl* putu să-l vadă limpede, și izbucni în aplauze, cu o veselie copilărească. Apoi flutură în sus pălăria lui de palmier. „Trăiască Isus Cristos din Grao !...”

Alte proiectile căzură în jurul navei *Mare Nostrum*, stropind-o cu trombele enorme de spumă. Dintr-o dată tremură de la pupa la prora : osatura i se zgudui cu o vibrație de explozie.

— Nu-i nimic ! strigă căpitanul, aplecându-și corpul pe jumătate în afara punții, ca să vadă mai bine coca navei sale. O lovitură de tun la pupa. Drept înainte, Toni !...

Secundul, agățat de roata timonei, întorcea capul din când în când ca să aprecieze distanța care-i despărțea de submarin. De fiecare dată când vedea ridicându-se o coloană de apă la impulsurile unui proiectil, repeta același sfat :

— Culcă-te, Ulises !... Vor ochi puntea !

Era o amintire din tinerețea lui îndepărtată de contrabandist, când se culca pe puntea ambarcațiunii, minuiind timona și vela sub gloarțele carabinierilor de la controlul vamal. Se temea pentru viața căpitanului său, în timp ce el continua să stea în picioare, oferindu-se drept țintă proiectilelor dușmane.

Ferragut trecu dintr-o parte în alta blestemînd lipsa de mijloace pentru a răspunde agresiunii. Nu i se va mai întîmpla altădată !... Nu se vor mai distra încercînd să-l scufunde !

Un al doilea proiectil deschise altă spărtură în pupa... „Măcar de n-ar fi în sala mașinilor !” se gîndea căpitanul. După aceasta, *Mare Nostrum* nu mai suferi alte avarii. Proiectilele următoare ridicară coloane de apă în siajul pe care-l lăsa nava. Aceste fantome albe apăreau tot mai depărtate. Vasul ieși din cîmpul tunului dușman, care continua să tragă întruna inutil. În cele din

urmă, salvele încetară și submarinul dispăru din zona de vizibilitate a binoclului, pînă se scufundă în întregime, ostenit de o urmărire inutilă.

— Nu mi se va mai întimpla! repetă iarăși căpitanul. Nu mă vor mai ataca încă o dată fără să fie pedepsiți.

Apoi se gîndi că submarinul ăsta pornise contra lui știind cine era. Avea vopsite pe cele două părți ale vasului culorile Spaniei. La prima salvă de tun, al treilea ofițer ridicase drapelul spaniol dar nemții n-au încetat focul. Voiau să-l scufunde fără nici o întîrziere, „fără a lăsa urme“. Se gîndi că Freya, în legătură cu directorii companiei de submarine, putea să fi denunțat drumul său.

— Ah... de-asta-mi ești! Dacă te mai întîlnesc o dată!...

Trebui să rămînă în Marsilia cîteva săptămîni, timp în care se reparau avariile suferite de navă.

Cum Toni n-avea ce face în timpul acestei stagnări, îl însoți de multe ori în plimbările sale. Le plăcea să stea pe terasa unei cafenele din Cannebière ca să comenteze deosebirile pitorești ale mulțimii cosmopolite.

— Uite: oameni de pe la noi, zise căpitanul într-o după-amiază.

Și arată trei oameni de pe mare pierduți în șuvoiul de uniforme felurite și felurite rase ce treceau atingînd ușor mesele cafenelei.

Îi recunoscuse după chipiele de mătase cu cozoroc, după jachetele albastre și obezitatea lor de marinari mediteraneeni ajunși la o oarecare bunăstare.

Ca și cum privirea și gestul lui Ferragut i-ar fi înștiințat producîndu-le o senzație misterioasă, cei trei întoarseră ochii, ațîntindu-i asupra căpitanului. Pe urmă începură să discute între ei cu o vehemență ce făcea să se ghicească vorbele.

— El este!...

— Nu este!...

Oamenii aceia îl cunoșteau; dar se îndoiu c-ar fi el cînd îl priveau.

Se îndepărtară cu o nerăbdare vizibilă, întorcînd capul în repetate rînduri ca să-l examineze încă o dată.

După cîteva minute unul dintre ei se întoarse, cel mai bătrîn, apropiindu-se cu timiditate de masă.

— Dumneavoastră sînteți, și vă rog să mă scuzați, căpitanul Ferragut?...

Puse această întrebare în valenciană, în timp ce-și ridică dreapta la beretă ca s-o ia din cap. Ulises îi opri mîna și-i oferî pe loc un scaun. El era Ferragut. Ce dorea?...

Nu vru să stea pe scaun. Voia să-i spună două cuvinte fiindcă era vorba de un anumit secret... Căpitanul îl prezentă pe secundul său ca om de toată încrederea și atunci se așeză. Cei doi tovarăși se întorseseră și ei contra șuioiului omenesc, rămînînd pe marginea trotuarului, cu spatele la cafenea.

Era patron de vas; Ferragut nu se înșelase. Vorbea rar, de parc-ar fi vrut să accentueze dezvăluirea finală, căreia-i slujea de exordiu a ceea ce zicea.

— Vremurile nu sînt rele. Se cîștigă bine pe mare: mai mult ca oricînd. Eu sînt din Valencia. Am pornit trei vase de-acolo cu vin și cu orez. Călătoria a fost bună; dar trebuia să navigăm lipiți de coastă, urmînd curba golfurilor, fără să ne încumetăm să navigăm în larg, de la un capăt la altul, de frica submarinelor... Am întîlnit un submarin.

Ulises ghici că ultimele cuvinte ale patronului cuprindeau mobilul care-l făcuse să se apropie, învingîndu-și timiditatea.

— Nu l-am întîlnit în călătoria asta, nici în cealaltă, continuă omul mării. M-am întîlnit cu el anul trecut, cu două zile înainte de Crăciun. Eu, iarna, mă ocup cu pescuitul; sînt proprietarul unei perechi de bărci de *bou*¹... Eram aproape de insulele Columbretas cînd, pe neașteptate, am văzut apărînd un submarin lîngă noi. Nemișii nu ne-au făcut rău: singurul lucru supărător a fost că-a trebuit să le dăm o parte din peștele nostru, pentru cît au vrut ei să ne dea. Pe urmă mi-au poruncit să mă urc pe puntea submarinului ca să-i răspund comandantului. Era un tînăr care vorbea castiliana așa cum am auzit eu

¹ Pescuit în care două bărci depărtate una de alta trag de plasă, trînd-o pe fundul mării (cat.).

că se vorbește acolo, în Americi, când eram copil și navigam pe o brigantină.

Patronul se opri cam stîmjerit, de parc-ar fi stat la îndoială să mai povestească sau nu.

— Și ce-a zis neamțul ? întrebă Ferragut ca să-l încurajeze să continue.

— Când a aflat că sînt valencian m-a întrebat dacă vă cunosc. M-a întrebat de nava dumneavoastră ; voia să știe dacă naviga în fața coastei spaniole. I-am răspuns că vă cunosc după nume, nimic mai mult, și el, atunci...

Căpitanul îl încurajă cu zîmbetul său când văzu că șovăia din nou.

— V-a vorbit rău despre mine, nu-i așa ?

— Da, señor : foarte rău, în cuvinte foarte urîte. Zicea că are o socoteală de încheiat cu dumneavoastră și că dorește să fie primul care să vă întâlnească. După cum a lăsat să se înțeleagă, și celelalte submarine vă caută... Este un ordin, fără doar și poate.

Ferragut și secundul său se uitară lung unul la altul. Între timp, patronul își continua explicațiile.

Cei doi prieteni care-l așteptau la cîțiva pași îl văzuseră de multe ori pe căpitan în Barcelona și în Valencia. Unul din ei îl recunoscuse imediat ; celălalt se îndoia c-ar fi el, și, dintr-o datorie de conștiință, bătrînul patron se întorcea înapoi ca să-l înștiințeze.

— Între compatrioți trebuie să ne ajutăm. Vremurile sînt grele !

Cînd îl văzură în picioare, cei doi tovarăși se apropiară zîbindu-i lui Ferragut. Ce doreau să bea ? Îi invită să ia loc în jurul mesei ; dar se grăbeau : se duceau să-l vadă pe consemnatarul ambarcațiunilor lor.

— De-acum știți, domnule căpitan, zise patronul cînd își luă rămas bun. Diavolii ăștia vă caută ca să vă joace un renghii. Dumneavoastră oți fi știind de ce... Multă grijă !

În restul după-amiezii, Ferragut și Toni vorbiră puțin. Amîndoi gîndeau aceleași lucruri ; dar se fereau să le spună dintr-o sfială de bărbați curajoși, fiindu-le teamă ca gîndurile să nu le fie luate drept îngrijorări cauzate de frică.

Cînd se înnoptă și se retrăgeau spre vapor, pilotul îndrăzni să rupă tăcerea.

— De ce nu renunți la navigație?... Ești bogat; în afară de asta vei primi pentru vasul tău cît ceri. Astăzi se plătesc de parc-ar fi de aur.

Ulises ridică din umeri. Nu se gîndea la bani. La ce puteau să-i servească banii?... Dorea să petreacă pe mare restul vieții, dînd ajutor dușmanilor dușmanilor săi. Trebuia să împlinească o răzbunare; trăind pe uscat, ar fi renunțat la această răzbunare și-ar fi simțit cu mai multă putere pierderea fiului său.

Secundul tăcu cîteva clipe.

— Dușmanii sînt atît de mulți!... zise apoi cu tristețe. Noi însemnăm atît de puțin!... Au lipsit doar cîteva metri ca să ne scufunde în ultima călătorie. Ceea ce nu s-a întîmplat acum se va întîmpla într-o bună zi. *Ei* au jurat să termine cu tine, și sînt mulți... și sînt în război. Ce putem să facem noi, bieți marinari pe timp de pace?

Toni nu mai adăugă nimic, dar gîndurile sale neros-tite fură ghicite de Ulises.

Se gîndea la familia lui care ducea acolo, în La Marina, o existență de continuă neliniște, știindu-l la bordul unui vas pîndit de primejdii cu reputință de trecut. Se gîndea de asemenea la soțiile și la mamele tuturor oamenilor din echipaj, care treceau prin aceleași neliniști. Și Toni se întreba pentru prima dată dacă Ferragut avea dreptul să-i tîrască după sine la o moarte sigură prin îndărătnicia lui răzbunătoare și nebună. „Nu, n-am dreptul“, își zise Ulises în gînd.

Dar, în același timp, căindu-se de reflecțiile dinainte, secundul afirma cu glas tare, cu o simplitate eroică:

— Dacă te sfătuiesc să te retragi, o fac spre binele tău; să nu crezi c-o fac din frică. Eu te voi urma atît timp cît ești pe mare. Odată tot trebuie să mor, și e mai bine să mor pe mare. Dar sînt îngrijorat de soarta soției și a copiilor.

Căpitanul își continuă drumul în tăcere și cînd ajunsese la vas vorbi în puține cuvinte. „Mă gîndeam să fac ceva care să fie, poate, pe placul tuturor. În mai puțin de o săptămînă li se va fi hotărît viitorul.“

Petrecu zilele următoare cu niște domni care examinară nava minuțios, coborînd în sala mașinilor și în cale. Cîțiva dintre acești vizitatori păreau experți în marină. „Vrea să vîndă vasul“, își zise Toni.

Și pilotul începu să se căiască pentru că-i dăduse acele sfaturi. Să părăsească *Mare Nostrum*, cel mai bun dintre vasele pe care navigase!... Se acuză de lașitate, crezînd că el era cel care-l împinsese pe căpitan să ia această hotărîre. Ce-aveau să facă pe uscat amîndoi cînd vaporul va fi al altora?... Nu va trebui să se îmbarce pe un altul, poate mai mic și șubred, înfruntînd aceleași riscuri?...

Era hotărît să desfacă ce-a făcut, să-i vorbească din nou lui Ulises, declarînd că ideile sale erau cele mai bune și că trebuiau să trăiască mereu ca și pînă acum, cînd căpitanul dădu ordinul de plecare. Reparațiile nu erau încă complet terminate.

— Mergem la Brest, vesti laconic. Este ultimul drum.

Și vaporul ieși din port fără încărcătură, ca și cum ar fi îndeplinit o misiune specială.

Ultimul drum!... Toni admiră vasul de parcă l-ar fi văzut sub o lumină nouă, descoperindu-i frumuseți ne-bănuite, plîngîndu-se ca un îndrăgostit de iuțeala cu care treceau zilele și se apropia momentul dureros al despărțirii.

Niciodată nu fusese pilotul atît de activ în vigilența sa. Superstițiile sale de navigator îi inspirau o oarecare frică. Tocmai pentru că era ultimul drum, putea să li se întîmple ceva rău. Petrecu zile întregi pe punte, privind marea, temîndu-se să nu apară vreun periscop, abătînd nava din drum de acord cu căpitanul, în căutarea apelor mai solitare, unde submarinele nu puteau să aștepte ca să scufunde vreun vas.

Răsuflă ușurat cînd intră pe unul din cele trei culoare din semicercul de stînci care închid rada portului Brest. Cînd rămaseră ancorati în acest petic de mare cenușie, cețoasă și nesigură, înconjurată de munți negri, Toni așteaptă cu neliniște rezultatul drumurilor pe care le făcea căpitanul pe uscat.

Cît timp au navigat, Ferragut nu-i făcuse destăinuiri. Pilotul ştia numai că drumul la Brest era ultimul. Cine avea să fie noul stăpîn al navei *Mare Nostrum*?

Într-o după-amiază ploioasă, întorcîndu-se pe vas, Ulises porunci să fie căutat secundul, în timp ce-şi scutura impermeabilul la intrarea în cabine.

Rada era întunecoasă, cu valuri spumoase, mici şi late care săltau ca nişte berbeci. Cuirasatele scoteau fum pe coşurile lor triple, gata să înfrunte vremea rea, cu maşinile în funcţiune.

Vaporul, ancorat în portul comercial, dănuia neliştit, trăgînd de parîmi cu un trosnet lugubru. Toate vasele apropiate se mişcau la fel, ca şi cum ar fi fost în largul mării.

Toni intră în salonul mare, şi cînd văzu chipul căpitanului său, ghici că sosise momentul să cunoască adevărul. Ulises îi vorbi ocolindu-i privirea, dorind să evite cu laconismul limbajului său orice motiv de emoţie.

Vînduse vasul francezilor : o afacere foarte bună... Cine-ar fi zis, cînd a cumpărat *Mare Nostrum*, că-ntr-o bună zi îi vor da pe el o sumă enormă !... În nici o ţară nu se găseau vapoare de vînzare. Invalizii mării, ancoraţi în porturi ca fier vechi, obţineau preţuri fabuloase. Vase împotmolite şi uitate pe ţărmuri îndepărtate erau readuse la linia de plutire de întreprinderi care cîştigau milioane cu repunerea lor în circulaţie. Altele, scufundate în mările tropicale, se vedeau scoase la suprafaţă după ce stătuseră zece ani sub apă, reluîndu-şi drumurile. În fiecare lună se înfiinţa un nou şantier naval ; dar războiul mondial nu găsea niciodată destule nave pentru transportul alimentelor şi al uneltelor morţii.

Francezii îi dăduseră lui Ferragut, fără nici o tocmeală, preţul de vînzare pe care-l cerea : o mie cincisute de franci pe tonă : patru milioane şi jumătate pentru vapor. Şi la suma aceasta trebuia să adauge aproape două milioane pe care le cîştigase cu drumurile sale de la începutul războiului.

— Sînt putred de bogat ! zise căpitanul.

Şi spuse lucrul acesta cu tristeţe, amintindu-şi cu nostalgie vremurile de pace, cînd se ocupa cu afaceri mărunte : dar îi trăia fiul. La ce-avea să-i folosească

această bogăție care-l înconjura din toate părțile ca și cum ar fi vrut să-l strivească cu greutatea sa?... Soția lui putea să risipească banii cu nemiluita în opere de caritate; putea să-și înzestreze nepoatele ca și cum ar fi fost fiicele unui om cu vază... nici mai mult, nici mai puțin! Nici ea, nici el n-ar reuși să reînvie măcar pentru o clipă trecutul. Această bogăție inutilă îi aducea doar o oarecare siguranță când se gîndea la viitorul femeii care constituia toată familia lui. Îi era îngăduit de-acum înainte să dispună cu toată libertatea de existența lui. Dacă murea el, Cînta moșteneva milioane.

Îi vorbi lui Toni cu autoritate pentru a evita emoția despărțirii. Pe masă se afla o hartă a Atlanticului și îi schiță, cu arătătorul, un itinerariu pilotului său; dar acest itinerariu nu era pe mare, ci departe de ea, urmînd uscatul țărilor riverane.

— Mîine, zise, vin francezii să intre în posesia vasului. Poți să pleci cînd vrei; dar ar fi bine să pleci cît mai repede cu putință...

La fel ca și cum i-ar fi dat o lecție de geografie, îi explică lui Toni drumul de întoarcere. Acest *corremarres*¹ ridica timid din umeri cînd i se vorbea despre itinerarii de cale ferată și de schimbarea trenului.

— Aici este Brest... O iei pe linia asta pînă la Bordeaux; de la Bordeaux, la frontieră; și odată ajuns aici, o iei spre Barcelona ori te duci la Madrid, și de la Madrid spre Valencia.

Secundul se uită la hartă tăcut, scărpinîndu-se în barbă. Apoi își ridică ochii ațintindu-și-i asupra lui Ulises.

— Și tu? întrebă.

— Eu rămîn. Căpitanul vasului *Mare Nostrum* s-a vîndut odată cu el.

Toni făcu un gest dureros. Crezu pentru o clipă că Ferragut voia să scape de el și era nemulțumit de serviciile sale. Dar căpitanul se grăbi să-i dea explicații.

Fiindcă *Mare Nostrum* aparținea unei țări neutre, nu putea să fie vîndut uneia din națiunile beligerante atît timp cît durau ostilitățile. Din cauza asta, îl înstrăinase

¹ Cutreieră-mări (sp.).

În așa fel încît nu era necesară schimbarea pavilionului. Nu mai era proprietarul lui ; dar rămînea la bord în calitate de căpitan, și vaporul continua să navigheze sub pavilion spaniol, la fel ca înainte.

— Și de ce trebuie să plec ? întrebă Toni cu glas tremurător, crezînd că este victima unei omisiuni.

— Vom naviga înarmați, răspunse Ulises cu energie. De aceea am vîndut vasul, mai mult decît pentru bani. Vom avea un tun la pupa, telegrafie fără fir, un echipaj format din oameni din rezerva marinei franceze, tot ceea ce ne trebuie ca să ne apărăm. Pe mare nu vom căuta dușmanul, ducînd încărcătură la fel ca înainte ; dar dacă dușmanul ne iese în cale, la bord vor fi oameni pregătiți să răspundă agresiunii.

Era gata să moară, dacă asta era soarta lui, dar răspunzînd cum se cuvine celui ce l-ar ataca.

— Și nu pot să rămîn și eu ? stăruie pilotul.

— Nu ; ai o familie care are nevoie de tine. Tu nu faci parte dintr-o națiune care este în război, nici n-ai nimic de răzbunat... Eu sînt singurul care rămîne la bord din fostul echipaj. Plecați cu toții. Căpitanul are un motiv ca să-și expună viața, și nu vrea să-și ia responsabilitatea de a-i tîri pe toți în ultima lui aventură.

Toni înțelese că n-avea rost să insiste. Ochiul i se umezise... Era cu puțință să se despartă pentru totdeauna peste cîteva ceasuri ?... Să nu-i mai vadă pe Ulises și nava *Mare Nostrum* de care era legată cea mai frumoasă parte din viața lui ?...

Căpitanul vru să termine repede această întrevvedere ca să nu-și piardă seninătatea.

— Mîine, la prima oră, zise, vei chema oamenii. Încheie socotelile cu toți. Fiecare trebuie să primească drept gratificație extraordinară plata pentru un an întreg. Vreau să păstreze o amintire bună căpitanului Ferragut.

Pilotul încercă să se opună acestui act de generozitate dintr-o urmă a interesului aspru, firesc, pe care-l avusese întotdeauna pentru prosperitatea vasului ; dar superiorul său nu-l lăsă să urmeze.

— Sînt putred de bogat ! repetă ca și cum s-ar fi plîns. Am mai mult decît îmi trebuie... Pot să fac nebunii, dacă asta-i plăcerea mea. —

Apoi îl privi pentru prima dată drept în față.

— Cit despre tine, continuă, m-am gîndit la ceea ce trebuie să faci... Poftim.

Îi dădu un plic lipit, și pilotul, în mod mașinal, încercă să-l deschidă.

— Nu ; să nu-l deschizi deocamdată ! Vei afla ce conține cînd vei fi în Spania. Acolo se află viitorul alor tăi.

Toni se uită cu uimire la pachetul ușor de hîrtie pe care-l ținea între degete.

— Te cunosc, continuă Ferragut ; te-ai opune dac-ai vedea suma. Pentru mine este neînsemnată, și ție ți se va părea prea mare... Să nu deschizi plicul pînă cînd n-o să ajungi în țara noastră. În plic vei găsi numele băncii la care trebuie să te duci. Vreau să fii cel mai bogat om din satul tău și fiii tăi să-și aducă aminte de căpitanul Ferragut, cînd am să mor.

Pilotul făcu un gest de protest cînd auzi că pomește de moarte și în același timp se frecă la ochi ca și cum ar fi simțit ceva de nesuportat.

Ulises își continuă instrucțiunile. Vînduse în grabă casa bunicilor săi din La Marina, viile, toată moștenirea lăsată de el *Tritón* cînd a cumpărat *Mare Nostrum*. Dorința lui era ca Toni să răscumpere aceste bunuri, și să stea în fosta casă a familiei Ferragut.

— Ai bani berechet pentru asta și mult mai mult. Eu n-am copii și mi-ar place ca ai tăi să stea în casa care-a fost a mea... Poate cînd voi fi bătrîn (dacă nu mă vor ucide), voi veni să petrec vara cu voi. Curaj, Toni !... Vom mai pescui încă împreună, cum pescuia unchiul meu, doctorul.

Dar secundului nu-i veni inima la loc auzind aceste vorbe optimiste. Avea ochii umflați de o umezeală lacrimoasă și corneele îi străluceau. Jura printre dinți, protestînd contra despărțirii apropiate... Să nu se mai vadă, după atîția ani de viață frățească !... Cristoase !...

Căpitanului îi fu frică să nu-l podidească lacrimile, și-i porunci să se ducă să încheie socotelile cu oamenii de la bord.

După o oră Toni se întorcea în salonul mare, ținând într-o mână plicul deschis. Nu putuse să reziste ispitei de a afla secretul, temându-se că generozitatea lui Ferragut va fi excesivă, inadmisibilă.

Protestă, întinzînd spre Ulises cecul extras din plic.

— Nu pot să primesc !... Este o nebunie !...

Citise cu spaimă suma trecută în documentul de credit : mai întii, în cifre ; apoi, în litere. Două sute cincizeci de mii de pesetas !... Cincizeci de mii de duros !...

— Asta nu-i pentru mine, zise iar. Nu merit... Ce pot să fac cu-atîția bani ?

Căpitanul se prefăcu că se supără din pricina nesupunerii.

— Păstrează hîrtia, prostule !... Mi-era teamă c-ai să te opui... Banii sînt pentru fiii tăi și pentru ca tu să te odihnești. Să nu mai vorbim, ori mă supăr.

Pe urmă, pentru a-și birui scrupulele, renunță la tonul violent și rosti cu tristețe :

— Nu am moștenitori... Nu știu ce să fac cu averea mea inutilă.

Și repetă încă o dată de parcă s-ar fi plîns contra Destinului :

— Sînt putred de bogat !...

A doua zi dimineata, în timp ce Toni plătea în cabina sa oamenii din echipaj, uimiți de dărnicia căpitanului la despărțirea de ei, moș Caragòl intră în salonul de la pupa, cerînd stăruitor să stea de vorbă cu Ferragut.

Își pusese o mantie veche peste îmbrăcămintea-i moale și puțină, mai mult de decor și de ochii celorlalți, decît pentru c-ar fi simțit într-adevăr frigul Bretoniei.

Își luă din capu-i chei eterna pălărie din frunze de palmier, ațintindu-și ochii roșii spre căpitan, care continua să scrie după ce-i răspunsese la salut.

Ce însemna un anumit ordin pe care-l primise : să se pregătească să plece de pe vas peste cîteva ore ?... Pesemne că era o glumă de-a lui Toni, un om tare bun,

dar dușmanul celor sfinte, căruia-i plăcea să-l necăjească din cauza evlaviei lui.

Ferragut lăsă tocul, întorcându-se spre bucătar, de a cărui soartă se îngrijise la fel ca de soarta pilotului.

— Moș *Caragòl*, îmbătrînim și trebuie să ne gîndim să ne retragem... O să-ți dau o hîrtie ; s-o păstrezi ca și cum ar fi o icoană binecuvîntată, și cînd o vei prezenta în Valencia, îți vor da zece mii de duros. Dumneata știi ce înseamnă zece mii de duros ?...

Coborînd la nivelul acestui om simplu, se bucură să-i traseze un plan de viață. Putea să-și întrebuințeze capitalul în orice fel de întreprindere modestă din portul Valenciei ; putea să deschidă un restaurant care-ar deveni curînd celebru datorită pilafurilor sale olimpice. Nepoții lui, care erau pescari, l-ar primi ca pe un zeu. Putea, de asemenea, să fie coproprietar al unei perechi de bărci pentru pescuit. Îl aștepta o bătrînețe fericită și onorabilă ; foștii lui tovarăși de navigație îl vor invidia. S-ar scula la jumătatea zilei, s-ar duce la cafenea, ar figura ca un enoriaș bogat la toate sărbătorile religioase din Grao și din Cañabal ; în procesiuni ar avea un loc de onoare...

Întotdeauna cînd vorbea Ferragut, moș *Caragòl* îl întrerupea mașinal ca să spună : „Așa este, *mi capitán*“. Pentru prima dată nu mai încuviință și nu mai zîmbi cu fața lui solară. Era palid și necăjit. Dădu energic din capul său rotund și zise laconic :

— Nu, *mi capitán*.

Ulises îl privi uimit și crezu că trebuie să se explice.

— Ce-am să fac eu, debarcat ? Cine mă așteaptă ? Nu mă interesează afacerile, nici familia.

Ferragut crezu că aude un ecou al propriilor sale gînduri. El, ca și bucătarul lui, n-avea nimic de făcut pe uscat... Se plictisea de moarte departe de mare, ca în lunile petrecute la Barcelona cînd era încă tînăr și putea să-și găsească o altă ocupație. În afară de asta, n-avea cum să se întoarcă acasă și să-și reia viața lîngă soția lui : însemna să-și piardă ultimele iluzii. Era mai bine să contemple de departe tot ceea ce mai rămînea în picioare din fosta lui existență.

Caragòl, între timp, vorbea mai departe. Nepoții nu-și mai aminteau de bietul bucătar, și el n-avea de ce să se îngrijească de soarta lor, îmbogățindu-i. Prefera să rămână unde se găsea, fără bani și fericit.

— Să plece ceilalți !... zise cu un egoism pueril. Să plece Toni !... Eu rămân !... Trebuie să rămân. Moș Caragòl va pleca dac-o să plece și căpitanul.

Ulises enumeră marile primejdii prin care va trece vaporul. Submarinele germane îi țineau calea vrînd cu tot dinadinsul să-l distrugă ; vor duce lupte... vor fi torpilați...

Zîmbetul bătrînului disprețui aceste primejdii. Avea siguranța că nimic rău nu putea să i se întîmple vasului *Mare Nostrum*. Furiile mării se dovedeau neputincioase în fața lui, și răutatea oamenilor va fi și mai neputincioasă.

— Eu știu de ce spun asta, domnule căpitan. Sînt sigur că vom scăpa teferi și nevătămați din toate primejdiile.

Se gîndi la amuletele sale miraculoase, la pozele sfințite, la protecția supranaturală pe care-o aduceau învocațiile sale pioase. În afară de asta, punea la socoteală numele latin al vasului care-i insufla întotdeauna un respect religios. Aparținea limbii folosite în biserică, limbii în care se orînduiesc miracolele și care-l expulzează de dracu, făcîndu-l s-o ia la fugă speriat.

— *Mare Nostrum* nu va trece prin nici o nenorocire. Dacă i-ar schimba numele... poate. Dar, atîta timp cît se numește așa, cum să i se întîmple ceva rău ?...

Zîmbînd în fața acestei credințe, Ferragut folosi ultimul său argument. Tot echipajul va fi format din francezi. Cum se va înțelege cu ei dacă nu știa franțuzește ?

— Eu le știu pe toate, afirmă bătrînul cu mîndrie.

Se înțelesese cu oamenii în porturile cele mai felurite din lume. În afară de limbă, se baza și pe altceva : pe ochi, pe mîini, pe răutatea lui expresivă de meridional exuberant care gesticulează mult cînd vorbește.

— Eu sînt ca Sfîntul Vicente Ferrer, adăugă apoi cu orgoliu.

Sfîntul lui vorbea doar limba din Valencia și străbătuse jumătate din Europa predicînd mulțimilor de alte limbi, făcîndu-le să plîngă de emoție religioasă și să se căiască de păcatele lor.

Atît timp cît Ferragut avea comanda, el rămînea pe vas. Dacă nu-l mai lăsa bucătar, va fi rîndaș la bucătărie, va freca oalele. Important era să simtă mereu sub tălpi puntea vasului.

Căpitanul n-avu încotro și fu de acord cu el. Bătrînul însemna pentru el o parte a trecutului. Putea să se ducă din cînd în cînd în bucătărie ca să vorbească despre timpurile de demult cînd s-au văzut pentru prima dată.

Și *Caragòl* se retrase, mulțumit de succesul său.

— Cît despre franțujii ăștia, zise înainte de a ieși, lăsați-i în seama mea. Trebuie să fie oameni cumsecade... Să vedem ce-au să zică de pilaful meu.

Într-o săptămînă, *Mare Nostrum* rămase fără fostu-i echipaj și la bord veni un echipaj nou. Marinarii din fostul echipaj plecară grupuri-grupuri. Toni plecă ultimul, și Ulises nu vru să-l vadă, ca să evite o emoție inutilă. Își vor scrie.

O curiozitate plină de simpatie îl îndemnă pe bucătar să se apropie de noii marinari. Îi saluta cu cordialitate pe ofițeri, regretînd că nu le cunoștea limba ca să înceapă cu ei conversații prietenești. Căpitanul îl obișnuise cu asemenea familiaritate.

Erau doi piloți care fuseseră mobilizați și deveniseră locotenenți de rezervă în Marina de război. În primele zile se prezentară la bord îmbrăcați în uniformă; pe urmă se întoarseră îmbrăcați civil, ca să se obișnuiască să fie simpli ofițeri comerciali pe o navă sub pavilion neutru. Amîndoi fuseseră informați despre călătoriile anterioare ale lui Ferragut, serviciile pe care le adusese aliaților, i se înțeleseră firește, fără nici un prejudiciu de naționalitate.

Caragòl avu același succes, printre cei patruzeci și cinci de oameni care luară în primire mașinile și sălile de mese de la prora. Veneau îmbrăcați ca marinari din flotă, cu guler larg, albastru și cu o beretă terminată cu un ciucure roșu. Unii purtau pe piept medalii militare și Crucea de Război de-abia primită. Din sacoșele din

pînză de cort ce le serveau drept valize își scoteau costumele lor din timp de pace, cînd muneau pe navele de transport, pe velierele care se duceau în Terranova ori pe simple vase de pescuit, nu departe de țarm.

Bucătăria era arhiplină la anumite ceasuri de oameni care-l ascultau pe bătrîn. Unii înțelegeau spaniola fiindcă navigaseră în bricuri ce porniseră din Saint-Malo și Saint-Nazaire, îndreptîndu-se spre porturile din Argentina, Chile și Peru. Cei ce nu puteau să înțeleagă vorbele bucătarului, le ghiceau din gesturile sale. Toți rîdeau, găsindu-l ciudat și interesant; *Caragòl* întreținea veselia generală scoțînd la iveală tezaurele lichide pe care le adunase în celelalte drumuri, sub administrația neglijentă și generoasă a lui Ferragut.

Vinul tare de pe coastele Levantului curgea în pahare ca cerneala, incunurat de un cerc de rubine. Bătrînul îl risipea cu mîină darrică.

— Beți, băieți; în țara voastră nu aveți așa ceva...

Alteori făcea faimoasele sale *refrescos*, zimbînd cu o satisfacție de artist cînd vedea grimasele de plăcere ce le schimbau chipurile.

— Cînd ați mai băut așa ceva? întrebă cu orgoliu. Ce v-ați face fără moș *Caragòl* ?...

Bretonii aceștia, obișnuiți cu disciplina și cu sobrietatea de pe alte vase, se mirau de privilegiile extraordinare pe care le avea bucătarul, de putca să se arate generos ca un căpitan.

Lui Ferragut îi încredința destul de des părerile sale despre noii camarazi. Doar nu degeaba spusese că se va înțelege cu ei !... Erau băieți serioși și credincioși, și-i prefera fostului echipaj de mediteraneeni glumeți și incapabili de resemnare, care la cea mai mică neînțelegere îl pomeneau pe Domnul ca să-l înfrunte cu vorbe rele.

Musculoși și voinici, cu ochi albaștri și cu mustăți blonde, toți aveau medalii ascunse. Unul i-o dăruise pe-a lui, cumpărată într-un pelerinaj la Sfînta Ana din Aury. *Caragòl* o expuse pe pieptu-i păros. Simțea o credință nouă în minunile acestei sfînte străine.

— Peregrinii se duc cu miile la sanctuarul său, domnule căpitan. În fiecare zi face cîte-o minune... Este o

scară sfântă pe care credincioșii o urcă în genunchi, și mulți din băieții ăștia au urcat-o. Eu aș vrea...

În altă călătorie la Brest, spera ca Ferragut să-l învoiască să se ducă la Auray și să stea acolo cit să urce scara în genunchi, s-o vadă pe Sfinta Ana și să se întorcă la bord.

Vaporul nu se mai afla în portul comercial. Trecuse în portul militar, estuar îngust care șerpuiește prin oraș, împărțindu-l în două. Un mare pod giratoriu puneă în legătură ambele maluri, mărginite de construcții vaste și de coșuri înalte; ateliere ale marinei, depozite-arsenale, diguri seci pentru curățenia navelor. Remorcherele îi involburau neconținut apa verde și miloasă. Vapoarele în reparație se aliniau de-a lungul cheiurilor, sub o bătaie continuă de ciocane care făcea să răsunе scîndurile. Gabarele, terminate cu coline de huilă, treceau încet să se așeze în coasta vaselor, lângă bocaporți. Sub podul giratoriu veneau și plecau șalupele cuirasatelor lăsînd pe cheiurile plutitoare echipajele care ieșeau din serviciu, și salutau cu strigăte puternice saltul pe uscat.

Mare Nostrum rămase izolat în timp ce muncitorii arsenalului instalau la pupa un tun cu tragere rapidă și aparate de telegrafie fără fir. Nimeni nu putea să urce la bord dacă nu făcea parte din echipaj.

Familiile marinarilor îi așteptau pe chei, și *Caragol* avu prilejul să cunoască multe bretone, mame, fiice sau logodnice ale noilor săi prieteni. Îi plăceau femeile acestea: umblau îmbrăcate în negru, cu fuste largi și cu bonete albe și tari ce aduceau în memoria lui toca maicilor... Cîteva fete, înalte, zdravene, cu ochi albaștri și candizi, rîdeau cu spaniolul fără a înțelege un cuvînt din ceea ce zicea. Bătrînele, cu fața zbîrcită și închisă la culoare ca merele de iarnă, își ciocneau paharul cu paharul lui *Caragol* în cafenelele mici de lângă port. Toți se bucurau să bea un pahar la momentul potrivit și credeau cu fervoare în sfinți. Bucătarului nu-i trebuia mai mult... Oameni minunați și simpatici!

Unii dintre marinarii decorați cu Crucea de Război îi povesteau faptele lor de arme. Erau supraviețuitori din batalioanele de artilerie marină care-au apărat Dixmude. După bătălia de pe Marne, fuseseră trimiși să taie

calea dușmanului în Flandra. Nu erau mai mult de șase mii și cu ajutorul unei divizii belgiene țineau pe loc înaintarea unei armate întregi. Rezistența lor înverșunată durase săptămîni de-a rîndul : ridicaseră baricade pe străzi, luptaseră în bătălii de-a lungul unui canal, cu înverșunarea abordajelor de demult ! Ofițerii își strigau ordinele cu sabia ruptă și cu capul bandajat ; oamenii se băteau fără a se gîndi la rănile lor, plini de sînge, pînă cădeau morți.

Caragòl, nefiind amator de acțiuni militare, se înflăcăra povestindu-i lui Ferragut această luptă eroică, numai fiindcă luaseră parte la ea noii lui prieteni.

— Au murit mulți, domnule căpitan ; aproape jumătate... ; dar nemții n-au putut să treacă mai departe... apoi aflînd că marinarii nu fuseseră decît șase mii, generalii *boches* își rupeau părul din cap : atît erau de supărați ! Credeau că le-au stat în față zeci de mii... Îți face plăcere să-i auzi povestînd pe băieții care-au fost acolo.

Dintre acești *chicos*¹ răniți în război, care trecuseră în cadrele de rezervă ale marinei și făceau parte din echipajul navei *Mare Nostrum*, unul îi plăcea în mod deosebit bătrînului. Putea să-i vorbească în spaniolă, pentru că navigase peste Atlantic, și, în afară de asta, se născuse în Vannes.

De cum se apropia de domeniile sale, îi ieșea în întîmpinare cu un zîmbet de invitație : „Un *refresco*, Vicente ?“ Cel mai bun soaun era pentru el. *Caragòl* îi uitase numele pentru că nu era nevoie să-l știe. Fiind din Vannes, putea să se numească doar Vicente.

În prima zi în care-au stat de vorbă, marinarul, îndrăgostit de ținutul său, îi descrie frumusețile din Morbihan, întinsă mare interioară înconjurată de păduri cu insule acoperite de pini ; antichitățile venerabile ale orașului ; catedrala sa gotică, bogată în morminte, între ele și acela al unui sfînt spaniol : Sfîntul Vicente Ferrer.

Lui *Caragòl* îi tresăltă inima. Niciodată nu se îngrijise să știe unde se afla mormîntul faimosului apostol din Valencia... Își aduse aminte pe neașteptate o strofă

¹ Băieți, flăcăi (sp.).

din *los gozos*¹ pe care le cîntau în fața altarelor sfîntului credincioșii din țara sa. Într-adevăr, se dusesese să moară „în Vannes din Bretania“, nume geografic care pînă atunci n-avea înțeles pentru el... Și băiatul ăsta era din Vannes ! Nu mai avu nevoie de altceva ca să se uite la el cu același respect de parcă s-ar fi născut într-un ținut al minunilor.

Îl rugă să descrie de multe ori cum era mormintul sfîntului în transeptul catedralei, tapiseriile roase de molii care făceau și azi minuni, bustul de argint ce-i păstra inima... Pe lingă asta, poarta principală din Vannes se numea Sfîntul Vicente ; amintirile despre sfînt erau încă vii în cronicile sale.

Își propuse, de asemenea, să viziteze și acest oraș cînd vasul se va întoarce la Brest. Foarte sfînt trebuia să fie pămîntul breton, cel mai sfînt din lume, dacă valencianul făcător de minuni, după ce-a trecut prin atîtea țări, a vrut să moară aici !

Și nu i se mai păru uimitor faptul că pe flăcăul ăsta îl ridicaseră de pe cîmpul de luptă din Dixmude numai răni, și acum îl vedea sănătos și puternic... La bordul navei *Mare Nostrum* era artilerist ; el și doi camarazi de-ai lui răspundeau de tun. Pentru *Caragòl* nu existau îndoieli privind soarta oricărui submarin care le-ar fi ieșit în cale ; el *chico* din Vannes avea să-l facă bucățele de la prima salvă. O carte poștală, cadou al bretonului, reprezentînd mormintul sfîntului, sta la locul de onoare din bucătărie. Bătrînul se ruga la ea de parc-ar fi fost o icoană făcătoare de minuni, și Cristos din Grao rămînea pe locul al doilea.

Într-o dimineață, *Caragòl* îl căută pe căpitan, care scria în cabina sa. Vereea de pe uscat, după ce făcuse cumpărăturile la piață. Cînd trecea pe strada Siam, strada principală din Brest, unde sînt cafenelele, teatrele și cinematografele, avusese o întîlnire.

— O întîlnire, continuă cu zîmbet tainic. Oare nu ghiciți cine este ?

Ferragut ridică din umeri, și, în fața indiferenței sale, bătrînul nu mai vru să păstreze secretul.

¹ Versuri împărțite în strofe cu refren, întru slava fecioarei sau a sfinților (sp.).

— Porumbița !... adăugă. Porumbița aceea frumoasă și parfumată care venea să vă vadă... Aceea din Neapole... aceea din Barcelona...

Căpitanul deveni palid : mai întâi, de surpriză ; apoi, de minie. „Freya la Brest ?... Până aici ajunsese cu activitatea ei de spion ?...”

Caragòl își continuă relatarea. Se întorcea spre vapor, și ea, care mergea pe un trotuar de pe strada Siam, îl recunoscuse și-i vorbise cu blîndețe.

— Vă transmite complimente, Știe că nici o persoană străină de echipaj nu poate urca la bord. Mi-a spus că a încercat să vină să vă vadă.

Bucătarul căută în buzunare și scoase o bucată de hîrtie mototolită, o foaie albă ruptă dintr-o scrisoare veche.

— Mi-a dat și hîrtia asta, scrisă pe aceeași stradă cu un creion. Dumneavoastră oți ști ce zice. Eu n-am vrut să citesc.

Ferragut luă hîrtia și recunoscuse imediat scrisul ei, dar inegal, nervos, cu litere desenate în grabă. Patru cuvinte, nimic mai mult : „Adio, eu voi muri !” „Minciuni ! Mereu minciuni !...” rosti în cugetul său glasul de om cuminte.

Rupse hîrtia și petrecu restul dimineții îngrijorat... Datoria lui era să urmărească acest act de spionaj care se desfășura într-un port de război... Toate navele ancorate lângă *Mare Nostrum* se aflau sub amenințarea rapoartelor sale. Cine putea să știe dacă nu cumva rapoartele tainice nu vor servi pentru ca și el să fie atacat de un submarin la ieșirea din rada portului Brest ?

Prima pornire a fost s-o denunțe. Apoi se căi... În afară de asta, ar fi trebuit să-și dezvăluie trecutul șefilor din Brest, care de-abia-l cunoscuseră. Era departe marinarul acela din Salonic care știa să înțeleagă greșelile făcute din pasiune.

Vru să supravegheze el însuși, și după-amiază cobori pe uscat. Detesta Brestul ca unul din orașele cele mai monotone de pe coasta Atlanticului. La Brest ploua întruna și n-aveai cum să te distrezi decît plimbîndu-te mereu pe strada Siam ori stînd în cafenele plictisitoare,

pline de marinari și de ofițeri englezi și portughezi din trupele de uscat.

Trecu prin localurile de zi și de noapte ; întrebă în hoteluri ; luă trăsură ca să viziteze împrejurimile cele mai pitorești. Timp de patru zile stăruie în cercetările sale, fără vreun rezultat.

Ajunse să pună la îndoială adevărul celor spuse de moș Caragol. O fi fost băut când s-a întors la vas, și născocise întâlnirea aceea. Dar amintirea bilețului scris de ea dezmințea această bănuială... Freya se afla la Brest.

Bucătarul explică totul când căpitanul îl asaltă cu alte întrebări.

— Porumbița trebuie să fi fost în trecere. Poate c-a plecat chiar în după-amiaza aceea. O pură întâmplare, întâlnirea !

Fu nevoit să renunțe la cercetări. Lucrările de dotare a navei cu mijloace de apărare erau terminate ; calele duceau o încărcătură de proiectile pentru armata din Orient și câteva tunuri nemontate. Primi ordinul de plecare, și într-o dimineață cenușie și ploioasă ieși din rada portului Brest. Ceața îngreună și mai mult trecerea printre stîncile acestui port. Trecură prin fața golfului lugubru al defuncțiilor, fost cimitir de vase cu pînze, și continuară să navigheze spre sud, în căutarea strîmtoării, ca să intre în Mediterana.

Ferragut se simți mîndru cînd văzu noua înfățișare a vasului *Mare Nostrum*. Telegrafia fără fir îl ținea în contact cu lumea. Nu mai era căpitanul comercial sclav al Destinului, lăsat în voia norocului său, incapabil să respingă un atac. Stațiile de radio-telegrafie vegheau pentru el de-a lungul coastelor, transmițînd sfaturi în privința schimbărilor de drum, pentru a ocoli dușmanul la pîndă. Aparatele tăcneau susținînd dialoguri invizibile. În afară de asta, la pupa se afla tunul, acoperit cu o glugă din pînză de cort, gata să intre în funcțiune.

Aproape că-și văzu împlinite visele din copilărie, cînd citea pe nerăsuflăte povestiri cu corsari și romane de aventuri marinărești. Acum, îi era îngăduit să-și spună căpitan de mare și de război, ca vechii navigatori. Dacă submarinul ar fi trecut înaintea lui, l-ar fi atacat cu

prora ; dacă ar fi încercat să-l urmărească, i-ar fi răspuns cu tunul.

Firea lui înclinată spre aventuri îl făcu să-și dorească o astfel de întâlnire. Nu purtase în viața lui o luptă pe mare. Vru să vadă cum se descurcă acești oameni tăcuți și modești care făcuseră războiul pe uscat și priviseră moartea de aproape.

Dorința i se împlini fără zăbavă. Într-o dimineață, în dreptul Lisabonei, când tocmai adormea după ce petrecuse noaptea pe punte, îl treziră strigătele și tropotele echipajului.

Un submarin apăruse la o mie cinci sute de metri și se îndrepta spre *Mare Nostrum* cu viteză mare, temându-se, fără îndoială, că vasul comercial încerca să fugă. Pentru a-l sili să se oprească, tunul trăsese două proiectile care căzură în apă.

Nava își încetini mersul ; dar ca să se așeze într-o poziție mai bună și să manevreze cu ușurință tunul de la pupa. La primele salve, submarinul începu să încetinească viteza, păstrînd o distanță prudentă, surprins că vasul răspundea la agresiunea lui.

Lupta ținu o jumătate de oră, salvele repetîndu-se de ambele părți cu viteza artileriei cu tragere rapidă. Ferragut sta lângă tun, admirînd calmul rece cu care îl manevrau servanții. Unul avea mereu un proiectil în brațe, gata să-l dea tovarășului său, care-l fixa și-l împingea la iuțea în camera fumegîndă. Țintașul își aduna toată forța în ochi, și, aplecat peste piesă, o învîrtea, căutînd partea sensibilă a acelui corp cenușiu ce se iveau la suprafața apei ca un cetaceu.

Dintr-o dată, un nor de schije zbură lângă prora vasului. Un proiectil dușman tocmai atinsese marginea acoperișurilor de la bucătărie și de la cabinele echipajului.

Caragol, care era în ușa domeniilor sale, își duse mâinile la pălărie ; cînd norul galben și urît mirositor se împrăstie, toți îl văzură în picioare, scărpinîndu-se în creștetul capului, descoperit și roșu.

— Nu-i nimic ! zise. O bucată de lemn care m-a făcut să sîngerez. Foc !... Foc !...

Urla, incintat de loviturile de tun. Mirosul de drogherie al pulberii fără fum, zgomotul sec al detunăturilor păreau să-l îmbete. Sărea și dădea din mâini ca în iureșul unui dans războinic.

Artileriștii de la pupa își dublară activitatea : trăgeau fără oprire.

— Gata ! strigă *Caragöl*. L-au nimerit... l-au nimerit !

Pe tot vasul el era cel care putea să aprecieze efectele tragetilor. De-abia dacă izbutea să deslușească silueta submersibilului. Dar, cu toate acestea, strigă în continuare cu toată puterea credinței sale :

— E atins !... Ura ! Ura !...

Și în mod uimitor inamicul dispăru pe neașteptate de pe suprafața aibastră. Artileriștii mai traseră câteva salve împotriva periscopului său. După aceea, în locul de unde atacase, rămase doar o pânză albă și strălucitoare.

Vasul se îndreptă spre aceeași pată enormă de ulei, care lua reflexe roșu-violet în bătaia brizei.

Marinarii scosese răsunet de entuziasm. Erau siguri că scufundaseră submersibilul. Ofițerii nu erau atât de optimiști : „Cine știe ! Nu-l văzuseră ridicându-se ca să se scufunde apoi ca un fus ascuțit. Poate că nemții suferiseră o simplă avarie care-i silea să se ascundă.“

Pentru *Caragöl*, pierderea submarinului era indiscutabilă. Socotea că nu-i nevoie să întrebe numele celui care l-a făcut bucăți.

— A fost flăcăul din Vannes... Numai el poate fi...

Ceilalți artileriști nu existau. Și, înflăcărat de entuziasmul său, fugi din mâinile a doi marinari care începuseră să-i bandajeze capul după ce-i spălaseră rana, așa cum învățaseră că trebuie să facă în luptele pe uscat.

Ferragut rămase mulțumit de întâlnire. Nu era sigur de distrugerea inamicului ; dar, dacă scăpase, putea să le ducă ceilalți vestea că *Mare Nostrum* era capabil să se aperc.

Bucuros, se apropie de *Caragöl*.

— Foarte bine, veteranule ! Vom scrie ministrului Marinei să-ți dea Crucea de Război.

Bucătarul, luind aceste cuvinte în serios, nu primi oferta. Dacă se acorda vreo recompensă, apoi să fie pentru el *chico* din Vannes. Și adăugă, de parc-ar fi rostit gândurile căpitanului său :

— Îmi place să navigăm așa... Vasului nostru i-au ieșit dinți și nu va mai trebui să fugă ca un iepure speriat... Să-l lase să-și vadă de drum în pace, fiindcă acum mușcă.

Ajunseră la Salonic fără incidente. Telegraful îl ținu la curent cu instrucțiunile venite de pe uscat. Gibraltarul îl sfătui să navigheze lipit de coasta Africii ; Malta și Bizerta îi indicară că putea să meargă înainte, în larg, fiindcă drumul între Tunis și Sicilia era liber. Din îndepărtatul Egipt veniră pînă la el înștiințări liniștitoare, în timp ce naviga printre insulele grecești cu prora îndreptată spre Salonic.

La întoarcere se duse să ia încărcătură în portul Marsiliei.

Ferragut nu trebuia să se ocupe de vas cînd era ancorat. Ofițerii francezi se înțelegeau cu autoritățile din porturi. El se limita la a fi o justificare a pavilionului, un căpitan dintr-o țară neutră, care întărea prin prezența sa pavilionul sub care naviga vasul. Numai pe mare prelua comanda și toți cei de pe punte i se supuneau.

Hoinări prin Marsilia ca și în alte dăți, petrecînd primele ore ale după-amiezii pe terasele cafenelelor din Cannebière.

Un fost căpitan din Marsilia ce se ocupa acum cu comerțul stătea de vorbă cu el înainte de a se întoarce la birou. Într-o după-amiază, Ferragut își aruncă distrat ochii asupra unui ziar din Paris pe care-l avea prietenul său.

Îi atrase pe loc atenția un nume tipărit în fruntea unui articol scurt. Surpriza îl făcu să pălească, în timp ce inima i se strîngea în piept. Silabisii iarăși numele, de frică să nu fi avut vreo halucinație. Nu mai avea cum să se îndoiască ; era foarte clar : Freya Talberg.

Luă ziarul din mîinile comeseanului său, ascunzîndu-și nerăbdarea cu un gest de curiozitate.

→ Ce mai scriu azi ziarele despre război ?...

Și în timp ce fostul marinăr îi dădea știri, el citi cu febrilitate rîndurile grupate în continuarea numelui pomnit.

Rămase dezorientat. Însemnau puțin pentru el, care nu cunoștea faptele anterioare la care făcea aluzie ziarul. Aceste rînduri constituiau un protest la adresa guvernului care nu aplica, în cazul faîmoasei Freya Talberg, pedeapsa la care fusese condamnată. În încheiere, articolul menționa frumusețea și eleganța delincventei, ca și cum ar fi atribuit acestor calități amînarea pedepsei.

Ferragut se strădui să vorbească pe un ton indiferent.

— Cine este individa asta ? zise, arătînd titlul articolului.

Tovarășul său trebui să-și aducă aminte. Se întîmplau atîtea lucruri din pricina războiului !...

— Este o *boche*, o spioană, condamnată la moarte... Se pare că a făcut spionaj, aici și în alte porturi, înștiințînd submarinele germane de ieșirea transporturilor noastre... A fost prinsă la Paris, acum două luni, pe cînd se întorcea de la Brest.

Prietenul vorbi cu o oarecare indiferență. Erau atît de numeroși spionii !... Ziarele publicau frecvent știri despre execuții ; două rînduri, nu mai mult, ca și cum ar fi fost vorba de o întîmplare obișnuită.

— Această Freya Talberg, continuă, a făcut să se vorbească destul despre persoana sa. Se pare că este o femeie șic : un fel de eroină de roman. Mulți protestează fiindcă n-au executat-o încă. Este trist să fii nevoit să ucizi o femeie. Să omori o femeie, și, mai ales, o femeie frumoasă !... Dar, cu toate acestea, așa-i... trebuie... Cred că va fi împușcată cît de curînd.

AMFITRITA !... AMFITRITA !

Mare Nostrum făcu alt drum de la Marsilia la Salonic.

Ferragut căută în zadar, înainte de a pleca, alte știri despre Freya în ziarele din Paris. Mai multe întâmplări distrăseseră atenția opiniei publice pentru câteva zile și spioana rămase uitată pentru moment.

Cînd ajunse la Salonic puse întrebări discrete prietenilor săi militari și marinari pe care-i întâlnea în cafenelele din port. Aproape nici unul nu cunoștea numele Freiei Talberg. Cei care-l văzuseră în ziare răspundeau cu indiferență :

— Știu cine este ; o spioană care a fost artistă ; o femeie cu un oarecare farmec. Cred c-au împușcat-o... Nu știu cu siguranță ; dar trebuie s-o fi împușcat.

Aveau lucruri mai importante la care să se gîndească. O spioană !... Pretutindeni se loveau de mașinațiile spionajului german. Trebuiau să fie condamnați mulți... Și uitau imediat lucrul acesta, ca să vorbească despre evenimentele războiului care-i amenințau pe ei și pe tovarășii lor de arme.

După două luni, cînd se întoarse la Marsilia, Ferragut nu știa dacă fosta lui amantă se mai afla încă printre cei vii.

În prima după-amiază cînd îl întâlnea la cafeneaua din Cannebière pe tovarășul lui, fostul căpitan, aduse vorba în așa fel încît putu să formuleze cu naturalețe întrebarea pe care-o purta în minte : „Ce se întîmplase cu Freya Talberg despre care scriau ziarele înainte de a pleca spre Salonic ?...“

Marsiliezul trebui să facă un efort ca să-și aducă aminte.

— Ah, da!... Spioana boche, zise după o pauză lungă. A fost împușcată acum cîteva săptămîni. Ziarele au scris puțin despre moartea ei. Cîteva rînduri; cei de teapa ei nu merită mai mult!...

Prietenul lui Ferragut avea doi fii în armată; un nepot de-al său murise în tranșee; altul, pilot la bordul unui vas de transport, pierise de curînd într-o torpilare. În multe nopți, somnul nu se lipea de el, gîndindu-se la soarta fiilor lui care luptau pe front, și această neli-niște dădea un ton aspru și feroce entuziasmului său patriotic:

— Bine c-a murit... Era femeie, și e dureros să fie împușcată o femeie. Întotdeauna e dezgustător ca o femeie să fie tratată ca un bărbat... Dar, după cum mi s-a spus, individa asta, cu rapoartele ei a contribuit la torpilarea a șaisprezece nave... Ah, ce bestie de femeie!...

Și nu mai zise nimic, schimbînd vorba. Aceeași repulsie, în vorbele tuturor, cînd pomeneau despre spioană.

Ferragut sfîrși prin a împărtăși același sentiment. Cugetul lui se împărțise cu dualitatea contradictorie a tuturor momentelor critice din existența sa. O urî pe Freya, gîndindu-se la crimele ei. Își amintea, ca om al mării, de tovarășii anonimi uciși în torpilări. Această femeie pregătise, cu înconștientă, multe asasinate... Și în același timp evoca imaginea celeilalte, a amantei care știa să-l rețină, cu experiența ei în dragoste, în fostul palat din Neapole, făcînd din claustrarea voluptuoasă cea mai frumoasă din amintirile sale. „Să nu ne mai gîr-dim la ea, își zise cu tărie. A murit... Nu există.“

Dar nici după ce murise nu-l lăsa în pace. Amintirea ei reînvie fără întîrziere, punînd stăpînire pe el.

În aceeași după-amiază în care vorbi cu prietenul său în cafeneaua din Cannebière, se duse la poștă să ia corespondența ce-i venea la Marsilia. Îi dădură un pachet mare cu scrisori și ziare. După scrisul de pe plicuri și după timbrele poștale ghici cine-i scrisese: o singură scrisoare de la soția lui, pe o singură coală, judecînd după subțirimea ei; trei foarte voluminoase de la Toni, un fel de agende, în care-i povestea despre cumpărături, ce și cum semănase, despre speranțele sale

de a-l vedea pe căpitan sosind ; totul amestecat cu multe știri despre război și cu necazurile celor din La Marina. În afară de asta, mai multe plicuri de la întreprinderi bancare din Barcelona, informându-l pe Ferragut asupra felului în care era folosit capitalul lui.

În picioare pe scările clădirii, termină de examinat o parte din corespondență. Era la fel cu cea pe care-o găsea la întoarcerea din toate călătoriile sale.

Era gata să pună plicurile în buzunar și să-și urmeze drumul, când îi atrase atenția un plic voluminos, cu scris necunoscut, expediat din Paris.

Din curiozitate îl deschise pe loc, și văzu în miinile sale un adevărat fascicol de foi libere, o relatare întinsă ce trecea dincolo de limitele unei scrisori. Se uită la antetul tipărit, pe urmă la iscălitură. Cel care-i scria era un avocat din Paris, și Ferragut bănuî după hîrtia de lux și adresa domiciliului său că trebuia să fie un *maître* celebru. Ba chiar își amintea c-ar fi întâlnit uneori numele său în ziare.

Începu să citească prima pagină chiar acolo, dornic să știe din ce motiv îi scria personajul acela grav. Dar, cum își trecu ochii peste cîteva rînduri, se opri din citit. Dădu peste numele Freyei Talberg. Avocatul acesta fusese apărătorul ei în fața Consiliului de război.

Se grăbi să pună bine scrisoarea, stăpînindu-și nerăbdarea. Simți nevoia să se retragă într-un loc liniștit, să fie absolut singur, asemeni unui cititor pasionat cînd cumpără o carte nouă. Acest fascicol de hîrtii cuprindea pentru el cea mai interesantă dintre povestiri.

Pe cînd se îndrepta spre vas, drumul i se păru mai lung ca în alte dăți. Dorea să se vadă închis în cabina lui, departe de orice curiozitate, ca și cum ar fi avut de rezolvat o problemă.

Freya nu mai exista. Dispăruse de pe lume într-un mod infam, așa cum dispar criminalii, dublu condamnată, dacă pînă și amintirea ei era respinsă de oameni ; și Ferragut, peste cîteva clipe, avea s-o facă să reînvie ca o nălucă, în casa aceea plutitoare pe care-o vizitase în două rînduri. Putea să afle cum au fost ultimele ceasuri din existența ei, învăluite într-o taină de dispreț ; putea să treacă peste voința judecătorilor care-o condamnaseră

să-și piardă viața și să piară după ce murise deja în amintirea tuturor.

Se așază la masa din cabină, cuprins de-o adevărată lăcomie, punind în ordine conținutul plicului : peste douăsprezece foi scrise pe ambele părți și câteva tăieturi din ziare. Între aceste tăieturi văzu fotografia Freyei, o imagine neiertătoare și confuză. O recunoscu numai după numele scris dedesubt ; ea fusese altă femeie. Văzu, de asemenea, fotografia apărătorului său : un avocat bătrîn, cu înfățișare îngrijită, cu plete albe frumos pieptănate și cu ochi de om tînăr.

Ferragut ghici de la primele rînduri că *le maître* nu putea să scrie nici să vorbească fără a face literatură. Scrisoarea era o relatare corectă, în care emoția, oricît ar fi fost de puternică, era reținută cu discreție, nevoind să știrbească eleganța frazelor unui stil maiestuos.

Începea explicînd cum datoria sa profesională îl făcuse să se hotărască să apere o spioană. Avea nevoie de un avocat : era străină ; opinia publică, influențată de relatările exagerate ale ziarelor privind frumusețea și bijuteriile ei, dovedea o nerăbdare feroce, cerînd pedepsirea ei grabnică. Nimeni nu voia să ia asupra-și apărarea ei, și tocmai de aceea acceptase el, fără a se teme că-și pierde popularitatea.

Ferragut crezu că ghicește în acest sacrificiu o pornire de bătrîn curtezan, care se apropiase de Freya fiindcă era frumoasă. În afară de asta, acest proces însemna un eveniment parizian și putea să dea o anumită notorietate celor ce interveneau în desfășurarea lui.

Cîteva paragrafe mai încolo, marinarul se convinsese că *le maître* se îndrăgostise în cele din urmă de protejată sa. Această femeie, chiar și în clipa morții, răspîndea asupra celor din jur puterea ei de seducție.

Succesul profesional întrezărit de avocat dispăruse la primele demersuri. Era imposibil s-o apere pe Freya. Plîngea drept orice răspuns cînd i se puneau întrebări despre ceea ce făcuse înaintea detenției sau rămînea tăcută, nemișcată, cu privirea pierdută, de parcă ar fi fost vorba despre soarta altei femei.

Judecătorii militari n-aveau nevoie de mărturisirile ei : cunoșteau, în amănunt, toată activitatea ei din tim-

pul războiului și din ultimii ani de pace. Niciodată agenții poliției nu lucraseră atât de repede și cu atîta succes. Un noroc misterios și atotputernic îi făcea să înainteze rapid în cercetările lor. Cunoșteau toate acțiunile de spionaj ale Freyei ; ba chiar obținuseră și date exacte asupra personalității sale de agent secret, numărul de ordine cu care figura în biroul de coordonare din Berlin, salariul pe care-l lua, informațiile pe care le transmisese în ultimele luni pe teritoriul Franței. Documente scrise de ea însăși, de o culpabilitate de netăgăduit veniseră să se adauge dosarului său, fără ca nimeni să știe de unde erau trimise și de către cine.

De fiecare dată cînd judecătorul-instructor îi punea în fața ochilor una dintre aceste dovezi, ea se uita la avocat cu disperare.

— Sînt ei ! gemea. Ei, care-mi doresc moartea !

Apărătorul era de aceeași părere. Poliția a aflat de prezența ei în Franța printr-o scrisoare trimisă de șefii ei din Barcelona, stingaci scrisă, conform unui cifru ce fusese dezlegat cu mult timp înainte de contraspionajul francez. Pentru *le maître* era neîndoios că o putere din umbră voise să scape de această femeie, trimițînd-o într-o țară dușmană, ca și cum ar fi trimis-o la moarte.

Ulises ghici în cugetul apărătorului o stare sufletească asemănătoare cu a lui, aceeași dualitate care-l chinuise în toate relațiile sale cu Freya.

„Eu, domnule, scria avocatul, am suferit mult. Un fiu al meu, ofițer, a murit în lupta de la Aisne ; alte ființe apropiate mie, nepoți și discipoli, au murit apoi la Verdun și în armata expediționară din Orient...”

Simțise, ca francez, o repulsie irezistibilă cînd s-a convins că Freya era o spioană care făcuse mult rău Franței... Pe de altă parte, ca bărbat, îi era milă de inconștiența ei, de firea ei contradictorie și atât de ușuratică, mergînd pînă într-acolo încît să ajungă la crimă, de egoismul ei de femeie frumoasă și iubitoare de lux, ce-o făcuse să admită decăderea morală în schimbul bunăstării.

Povestea vieții ei îl atrăgea pe avocat cu interesul palpitant al unui roman de aventuri. Compătimirea căpăta la el o forță de îndrăgostit. În afară de asta,

gîndul că exploatorii acestei femei erau cei care-o denunțaseră îi inspira un entuziasm cavaleresc pentru apărarea cauzei sale de nesuținut. Aducerea în fața Consiliului de război se dovedise a fi penibilă și dramatică. Freya, care pînă atunci părea abrutizată de regimul din închisoare, se trezea la viață cînd se vedea înaintea atîtor bărbați în uniformă și gravi.

Primul ei gest a fost acela al oricărei femei frumoase și coquette. Era conștientă de puterea ei de seducție. Militarii aceștia convertiți în judecători i-i aminteau pe cei pe care-i văzuse la ceaiurile și la balurile mari din hoteluri... Ce francez poate să rămînă rece față de atracția feminină?...

Zimbise, răspunsese la primele întrebări cu o modestie grațioasă, ațintindu-și ochii candidi dar răi asupra ofițerilor așezați în spatele mesei prezidențiale și asupra celorlați bărbați în uniforme albastre ce trebuiau s-o acuze ori să citească probele acuzării.

Dar ceva rece și ostil plutea în ambianța aceea, ceva ce-i îngheța zîmbetul, lăsa fără ecou cuvintele ei și-i făcea strălucirea ochilor opacă. Fruntea tuturor se apleca sub greutatea unor gînduri severe; toți bărbații păreau să aibă în clipa aceea cu treizeci de ani mai mult. N-ar fi văzut-o așa cum era oricîte eforturi ar fi făcut. Admirația și dorințele lor zăceau abandonate de cealaltă parte a ușii.

Freya ghici că încetase să fie o femeie: acum era o simplă acuzată. Altă ființă de sex feminin, o rivală căreia nu putea să i se împotrivească, umplea totul, înlănțuindu-i pe bărbații aceștia cu o dragoste profundă și austeră. Din instinct se uită la matroana albă, cu chip grav, ce-și apleca pieptul puternic deasupra capului președintelui. Era Patria, Justiția, Republica ce contempla cu ochii-i goi și fără pupile pe femeia în carne și oase care începea să tremure, dîndu-și seama de situația sa.

— Nu vreau să mor!... strigase dintr-o dată, renunțînd la dorința de a seduce, devenind o biată ființă înnebunită de spaimă. Sînt nevinovată!

Mîni cu lipsa de judecată absurdă și neobrăzată a celui ce se vede în pericol de moarte; a fost nevoie să i se recitească primele declarații pe care acum le nega;

să i se prezinte doar probele materiale a căror existență nu voia s-o admită ; să i se prezinte din nou trecutul, cu sprijinul datelor acelora de netăgăduit de origine anonimă.

— Ei sînt cei care-au făcut totul !... Au abuzat de mine !... Dacă-mi doresc pieirea, vă voi spune ceea ce știu.

Avocatul trecea ușor în relatarea sa peste ceea ce se întimplase în Consiliul de război. Secretul profesional și patriotismul îl împiedicau să fie mai explicit. Consiliul ținuse de dimineată pînă spre seară, Freya dezvăluindu-le judecătorilor săi tot ceea ce știa... Pe urmă, apărătorul ei a vorbit timp de cinci ore, încercînd să realizeze un fel de permutare în aplicarea pedepsei. Vinovăția acestei femei era de necontestat, și răul pe care îl făcuse țării era foarte mare. Dar trebuiau să-i lase viața în schimbul mărturisirilor ei importante... Pe lîngă asta, trebuia să se țină seama de inconștiența firii ei... de răzbunarea celor care de fapt erau dușmanii țării...

Așteptase lîngă Freya pînă se înnoptase de-a binelea decizia Tribunalului. Clienta lui părea însuflețită de speranță. Devenise iarăși femeie : vorbea liniștită cu el, zîmbea jandarmilor care-o păzeau, elogia Armata... „Nu era cu puțință ca niște francezi, niște cavaleri, să ucidă o femeie...”

Le maître nu fu surprins cînd văzu chipul trist și încrunțat al militarilor care deliberaseră. Păreau nemulțumiți de hotărîrea lor, dar purtau pe chip, în același timp, seninătatea unei conștiințe împăcate. Erau soldați care își îndeplineau datoria, lăsînd deoparte simțămintele lor omenești. Cel însărcinat să citească sentința și-a dres glasul cu o falsă energie.

„La moarte !...” Freya era condamnată la moarte, după o lungă înșiruire de crime : informații date dușmanului, care însemnau pierderea a mii de oameni ; vase de linie torpilate, ca urmare a înștiințărilor făcute de ea, în care pieriseră familii nevinovate.

Spioana încuviința ascultînd propriile-i acte, dîndu-și seama pentru prima dată de toată enormitatea lor, recunoscînd justetea pedepsei groaznice. Dar în același timp avea încredere în bunătatea judecătorilor care ar fi pu-

tut s-o ierte în schimbul a tot ceea ce dezvăluise, spera într-o compătimire galantă... fiindcă era vorba de ea.

Cînd se auzi cuvîntul fatal, scoase un strigăt, palidă, cu o paliditate de cenușă, și se sprijini de avocat...

— Nu vreau să mor!... Nu trebuie să mor!... Sînt nevinovată!

Continuă să-și strige nevinovăția, fără a dovedi altceva decît instinctul disperat de conservare. Cu credulitatea celui care dorește să se salveze, primi toate consolările îndoielnice ale apărătorului său. Rămînea recursul către Președintele Republicii: poate c-o ierta. Și semnă acest apel cu o speranță neașteptată.

Avocatul reuși să suspende pentru două luni executarea sentinței, vizitîndu-i pe mulți dintre colegii săi care erau personalități politice. Dorința de a salva viața clienței sale îl măcina ca o obsesie. Își dedicase întreaga activitate și întreaga influență de care se bucura în cercurile înalte pentru calitățile sale personale rezolvării acestei probleme!... „Îndrăgostit! Îndrăgostit ca și tine!“ zise în glumă, în mintea lui Ferragut, glasul sfaturilor prudente.

Ziarele protestau în legătură cu această amîinare în executarea sentinței. În conversații, începu să se audă numele Freiei Talberg ca un argument contra slăbiciunii guvernului. Femeile erau cele ce se arătau mai neînduplecate.

Într-o zi, la Palatul de Justiție, putuse să se convingă de această înverșunare generală, care-o împingea pe protejată în fața plutonului de execuție. Femeia care ținea tocele, o cumătră guralivă familiarizată cu prietenia avocaților iluștri, îi spuse pe șleau părerile ei.

— Cînd or s-o execute pe spioana asta?... Dacă ar fi fost o biată femeie cu copii, din cele care sînt nevoite să-și cîștige piinea muncind, ar fi împușcat-o de mult... Dar e o *cocotte* elegantă și cu bijuterii; poate s-o fi culcat cu ministrii. Te pomenești că-ntr-o bună zi o s-o vedem pe stradă,.. Și fiu-meu, care a murit la Verdun!...

Deținuta, ca și cum ar fi bănuir această indignare publică, începu să înțeleagă că moartea i se apropie: pierdu încetul cu încetul dragostea de viață, care-o fă-

cuse să izbucnească în minciuni și în proteste delirante. În zadar se prefăcea *le maître* că speră în grațiere.

— N-are rost ! Trebuie să mor... E drept să fiu împușcată... Am făcut mult rău... Mă îngrozesc când îmi amintesc de toate delictele consemnate în sentință... Și mai sînt încă și altele, nedovedite încă de autorități !... Singurătatea m-a făcut să mă cunosc așa cum sînt. Ce rușine !... Trebuie să părăsesc lumea asta : am pierdut totul... Ce-mi rămîne de făcut pe lume ?...

„Și atunci, domnule dragă — continua avocatul în scrisoarea sa —, mi-a vorbit despre dumneavoastră, despre felul în care v-ați cunoscut, despre răul pe care vi l-a făcut cu inconștiență.“

Convins de inutilitatea demersurilor sale, *le maître* ceruse o ultimă favoare. Freya dorea ca el s-o însoțească în momentul execuției : lucrul acesta ar fi ajutat-o să-și păstreze seninătatea. Și cei din guvern îi promiteau colegului lor o aprobare, pentru a asista la executarea sentinței.

Era ora trei dimineața și dormea dus, cînd îl treziră niște oameni de la Prefectura Poliției. Execuția urma să aibă loc în zori : era o hotărîre de ultima oră, pentru ca ziariștii să afle tîrziu de lucrul acesta.

Un automobil îl duse la închisoarea Saint-Lazare, traversînd Parisul, tăcut și întunecos. Doar cîteva felinare tăiau cu lumina lor palidă întunecimea străzilor. La închisoare se întîlni cu alți funcționari de poliție și cu mulți ofițeri care reprezentau Justiția militară. Condamnata dormea încă în celula ei, neștiind ceea ce urma să se întîmple.

Cei ce trebuiau s-o trezească porniră în rînd pe coridoarele închisorii, triști și timizi, împingîndu-se unii pe alții în graba lor nervoasă.

Se deschise o ușă. Sub lumina palidă Freya dormea în pat. Cînd deschise ochii și se văzu înconjurată de bărbați, fața i se lungi, străbătută de un fior de spaimă.

— Curaj, Freya ! zise directorul închisorii. Cererea de grațiere a fost respinsă.

— Curaj, fiica mea ! adăugă preotul închisorii, de parc-ar fi vrut să înceapă o discuție.

Groaza ei ținu doar cîteva secunde. Fusesse surpriza brutală a deșteptării, cînd încă mintea nu reușea să judece. Cînd își reveni, chipul i se însenină iar.

— Trebuie să mor?... întrebă. A sosit ceasul?... Ei bine! Împușcați-mă! Aici sînt.

Cîteva bărbați întoarseră capul ca să-și ascundă privirea...

Trebuie să sară din pat în prezența a doi supraveghetori. Această precauție fusese luată ca nu cumva să se sinucidă. Freya îl rugă pe avocat să rămînă în celulă, de parcă în felul acesta ar fi vrut să nu pară stînjinită că se îmbracă în fața unor necunoscuți.

Ferragut ghici mila și admirația maestrului cînd ajunse la acest pasaj al scrisorii. O văzuse pe jumătate goală, pregătindu-și ultima toaletă din viață.

Adorabilă făptură! Atît de frumoasă! Se născuse pentru dragoste și pentru lux, și avea să moară străpunsă de gloanțe, ca un soldat zdravăn...

I se păreau minunate pregătirile făcute din cochetărie pentru această ultimă clipă. Dorea să moară așa cum trăise, îmbrăcîndu-se cu tot ceea ce avea mai bun. De aceea, presimțind apropierea execuției, ceruse cu cîteva zile înainte bijuteriile și îmbrăcăminte pe care le purtase în clipa în care a fost arestată la întoarcerea de la Brest.

Apărătorul o descria îmbrăcată într-o „rochie de mătase *gris-perle*, cu pantofi și mănuși din piele de culoarea mierii, pardesiu din piele, pe cap purtînd o pălărie mare cu pene. În afară de asta, colierul de perle se afla pe pieptul ei; smaraldele în urechi și toate briliantele pe degete“.

Un zîmbet trist îi crispă buzele cînd încefcă să se privească în geamurile ferestrei negre încă din pricina întunecimii nopții — care-i serveau drept oglindă.

— Mor ca un militar: cu uniforma pe mine, îi spusese avocatului său.

Apoi, în sala de primire a închisorii, sub cruda lumină artificială, această femeie împodobită cu pene, acoperită de bijuterii, cu rufăria mirosind a parfum vechi, amintire din vremurile fericite, trecu cu dezinvoltură printre bărbații îmbrăcați în negru și printre uniforme albastre.

Două maici care-o însoțiseră în zilele ce trecuseră păreau mai impresionate decât ea. Înceau să-o încurajeze, și în același timp clipeau des, reținându-și lacrimile... Preotul era și el tot atât de emoționat. Asistase și la executarea altor condamnați; dar erau bărbați... Să ajuti să moară creștinește o femeie frumoasă, parfumată, cu pietre prețioase scinteindu-i în urechi și în degete, de parc-ar fi gata să se urce în automobil, îndreptându-se spre o petrecere...

Cu o săptămână înainte nu știuse bine dacă trebuia să primească un pastor calvin ori un sacerdot catolic. În viața ei cosmopolită, cu o naționalitate incertă, nu avusese timp să opteze pentru o religie sau alta. În cele din urmă, îl alesese pe cel catolic, fiindcă i se părea mai înțelegător, mai comunicativ.

Îl întrerupsese de mai multe ori pe sacerdot când încerca să-o consoleze. Se părea că ea era cea care trebuia să le dea altora curaj.

— A muri nu este atât de îngrozitor pe cât pare când privești de departe... Mi-e rușine când mă gândesc la frica prin care am trecut, la lacrimile pe care le-am vărsat... E mai simplu decât credeam eu... Toți trebuie să murim!

Îi citiră actul de respingere a cererii de grație. După aceea îi dădură un toc ca să semneze.

Un colonel îi spuse că mai avea la dispoziție câteva minute, ca să scrie familiei, prietenilor sau să-și consemneze ultima dorință.

— Cui să-i scriu? întrebese Freya. Nu am nici un prieten...

„Atunci, continuă avocatul, a luat tocul, ca și cum i-ar fi venit în minte o amintire, și a scris câteva rânduri... Apoi a rupt hîrtia și s-a îndreptat spre mine. Se gândea la dumneavoastră, domnule căpitan; ultima ei scrisoare era pentru dumneavoastră, și o lăsase neterminată, temîndu-se că niciodată n-ar fi ajuns în mîinile dumneavoastră. În afară de asta, nu putea să scrie; avea pulsul mărit; prefera să vorbească... M-a rugat să vă trimit o scrisoare lungă, foarte lungă, să vă relatez ultimele ei clipe, și a trebuit să jur că-i voi îndeplini rugămintea.“

Începînd din această clipă, *le maître* văzuse prost lucrurile. Emoția îi tulbura simțurile; dar răsunau încă în memoria sa ultimele cuvinte ale Freyei, pe cînd ieșea din închisoare.

— Nu sînt nemțoaică, le spusese în repetate rînduri oamenilor în uniformă. Nu sînt nemțoaică.

Pentru ea, lucrul cel mai puțin important era să moară. O preocupa doar faptul c-ar fi putut să se creadă că este de naționalitate germană.

Avocatul se pomeni urcat într-un automobil în care se aflau cîțiva oameni pe care abia-i cunoștea. Alte vehicule mergeau înaintea și în urma lor. Într-unul din ele se afla Freya însoțită de maici și de preot.

O lumină slabă albea cerul, marcînd muchiile acoperișurilor. Jos, în fundul întunecos al străzilor, încetul cu încetul începea animația din zori. Primii muncitori se îndreptau spre locurile de muncă, cu mîinile în buzunare; precupețele se întorceau din piețe și, împingîndu-și cărucioarele, întorceau capul cu interes, urmărind această înșiruire de mașini în viteză. Își ziceau că poate-o fi vreo nuntă matinală... Poate că erau cheflii ce veneau de la vreo petrecere... De mai multe ori cortegiul s-a oprit ca să permită trecerea unor șiruri de căruțe mari, încărcate cu munți de legume.

Cu toate emoțiile, *le maître* recunoscu drumul pe care-l urma automobilul. În Piața Națiunii întrezări grupul sculptural care reprezenta triumful Republicii, ieșînd, umed și strălucitor, din ceața dimineții; apoi, grilajul barierei; în continuare, bulevardul Vincennes cu fortăreața sa istorică.

Merșeră și mai departe pînă ajunseră la poligonul de tragere.

Cînd coborî din automobil, văzu un cîmp întins acoperit cu iarbă și două companii de soldați aliniate. Alte vehicule sosiseră înainte. Freya se desprinsese din grupul de persoane care coborîseră, lăsînd în urmă maicile și jandarmii din escortă.

Lumina zorilor, albastră și rece ca reflexele oțelului, învăluia cele două grupuri de oameni înarmați ce formau un fel de stradă largă. În fundul acestei străzi se afla un stîlp înfipt în pămînt; dincolo de el, un furgon în-

țunecos tras de doi cai și cîțiva oameni îmbrăcați în negru.

Înaintarea femeii fu întîmpinată cu un glas de comandă, și imediat începură să răsune tobele și trompetele din fruntea celor două formații. Se auzi un zgomot de puști : soldații prezentau armele. Instrumentele începură să intoneze un imn, același care salută prezența șefului statului, a unui general, a drapelului național... Era un omagiu adus justiției, maiestuoase și severe ; un imn închinat patriei de neclintit cînd e vorba de apărarea ei.

Spioana se gîndi o clipă că tot acest fast era pentru cealaltă. Își aduse aminte de femeia albă, cu sînii mari și ochi lipsiți de pupile, pe care-o văzuse deasupra capului președintelui Consiliului. Dar apoi vru să creadă că primirea triumfală era pentru ea... Mergea printre puști, în sunetul trompetelor și al tobelor, precum o regină.

Apărătorul ei o văzu mai înaltă ca oricînd. Părea să fi crescut cu o palmă, să se fi lungit uimitor. Sufletul ei de actriță fu impresionat la fel ca la spectacolele cînd se prezenta pe scenă ca să primească aplauzele. Toți bărbații aceștia se treziseră în puterea nopții și se aflau aici pentru ea ; alămurile și tobele o salutau. Disciplina păstra chipurile grave și reci ; dar avea siguranța că o găseau frumoasă și că dincolo de privirile acelea nemișcate palpita dorința.

Dacă-i rămînea vreo urmă de teamă pentru că-și pierde viața, dispăru și ea sub mîngîierea acestei glorii false... Să moară sub ochii atîtor bărbați curajoși care-i aduceau cel mai mare dintre onoruri ! Simți nevoia să fie minunată, de a cădea într-o postură artistică, de parc-ar fi urmat indicațiile dintr-un scenariu.

Trecu printre cele două formații bărbatești, cu capul sus, călcînd apăsător, cu mersul ei semeț de zeiță a vînătorii, oprindu-și uneori privirea la cîțiva din sutele de ochi ațintiți asupra ei. Iluzia triumfului o făcea să înainteze cu capul sus și senină, de parcă ar fi trecut trupele în revistă.

— Doamne, Dumnezeule !... Ce curaj ! spusese în spatele avocatului un ofițer tânăr, admirind seninătatea Freyei.

Cînd ajunse lângă stîlp, cineva citi un scurt document ; extrasul sentinței, trei rînduri, pentru a-i aduce la cunoștință că se va face dreptate.

În această scurtă certificare o stîngeră un singur lucru : teama că se vor opri trompetele și tobele. Dar răsuna în continuare și zgomotul lor războinic îi pătrunse în urechi cu aceeași impresie reconfortantă și caldă de parcă un vin bun ce te îmbată imediat i-ar fi umplut gura.

Un pluton de fruntași și de soldați — douăsprezece puști — se desprinsese din dubla masă militară. Îl comanda un subofițer cu mustață blondă, mic de statură, delicat, cu sabia în mînă. Freya îl privi o clipă, găsindu-l interesant, în timp ce tînărul îi ocolea privirea.

Cu un gest de regină dintr-o piesă de teatru, refuză batista albă pe care i-o oferiră ca să se lege la ochi. Nu avea nevoie de ea. Maicile se îndepărtară pentru totdeauna. Cînd rămase singură, doi jandarmi începură s-o lege cu spatele sprijinit de stîlp.

„Ceilalți mi-au spus, scria în continuare apărătorul, că m-a salutată pentru ultima dată cu mîna înainte de a fi imobilizată de legături... Eu n-am văzut nimic. Nu puteam s-o văd !... Era prea mult pentru mine !...”

Desfășurarea execuției o știa din auzite. Răsuna în continuare trompete și tobe. Freya, elegantă și foarte palidă, zîmbise de parcă ar fi fost beată. Penele din pălărie unduiau în adierea zorilor.

Cînd cele douăsprezece puști înaintară și se așezară orizontal, la o distanță de opt metri, toate ochind înima, ea păru a se deștepta. Țipă, cu ochii ieșiți din orbite, îngrozită de realitatea ce i se impunea pe loc. Obrajii i se umeziră de lacrimi. Trase de legături cu o putere de epileptic.

— Iertare !... Iertare !... Nu vreau să mor !

Subofițerul a ridicat sabia și a coborît-o repede... O rafală.

Freya s-a îndoit, trupul alunecându-i de-a lungul stîlpului, pînă rămase întinsă la pămînt. Gloanţele tăiară frîghiile care-o susţineau.

Pălăria, ca şi cum ar fi prins viaţă pe neaşteptate, îi sărise din cap şi căzuse la cîţiva metri mai încolo.

Din pichetul de execuţie se desprinsese un caporal cu revolverul în dreapta. „Lovitura de graţie.“ Picioarele i se opriră la marginea bălţii de sînge ce se formase în jurul executatei. Strînse buzele, întorcînd ochii şi se aplecă asupra ei, în timp ce cu vîrfurile degetelor da la o parte cîrlionţii căzuţi pe o ureche. Respira încă... Un glonte în timplă. Trupul se contractă cu tresărirea de pe urmă. Apoi rămăsese ţeapăn, căpătînd rigiditatea cadavrului.

Se auziră glasuri, cele două companii se aliniară în coloană şi defilară prin faţa trupului defunctei în ritmul instrumentelor. Oamenii în doliu scoaseră un sicriu de lemn alb din carul lugubru.

Dubla masă militară se îndreptă spre cazarmă. Justiţia fusese slujită. Trompete şi tobe se pierdură la orizont, sunetul lor fiind amplificat de ecoul puternic al dimineţii ce se năştea. Cadavrul a fost pus în sicriul acela sărăcăcios, care părea mai degrabă o cutie de ambalaj, după ce-i fuseseră luate bijuteriile. Cele două maici le luară cu sfială moarta le dăruise pentru faptele lor de caritate. Apoi capacul se închisese şi dispăru pentru totdeauna cea care cu cîteva minute înainte era o femeie frumoasă, pe care nici un bărbat nu putea s-o vadă fără a se simţi înfiorat de dorinţă. Cele patru scînduri păstrau numai carne sfirtecă, oase rupte.

Vehiculul porni spre cimitirul din Vincennes ca s-o îngroape în colţul condamnaţilor... Nici o floare, nici o inscripţie, nici o cruce. Avocatul însuşi nu era sigur că i-ar fi găsit mormîntul dacă trebuia să-l caute vreodată... Acesta a fost sfîrşitul acestei fiinţe născute pentru lux şi pentru plăcere!... Aşa s-a dus să putrezească trupul acela într-o groapă anonimă, asemeni unui animal părăsit...

„Era bună, zicea apărătorul, şi totuşi a fost criminală. Cei care-au educat-o au fost de vină. Biata femeie! Fusese învăţată să trăiască în bogăţie, şi bogăţia a fugit întotdeauna de ea.“

Apoi, în ultimele sale rînduri, bătrînul *maître* afirma cu melancolie :

„A murit gîndindu-se la dumneavoastră și puțin la mine... Noi am fost ultimii bărbați din viața ei.“

Această lectură îl lăsa pe Ulises într-o stupefacție dureroasă. Freya nu mai trăia ! Nu-l mai păștea pri-mejdia s-o vadă apărînd pe vaporul său cînd ancora în vreun port !...

Dualitatea sentimentelor ieși din nou la suprafață, cu o contradicție violentă. „Foarte bine, se gîndi mari-narul. Au murit atîția oameni din cauza ei !... Execuția era inevitabilă. Trebuie să curățăm marea de bandiți.“

Și totodată amintirea plăcerilor de la Neapole, a acelei lungi claustrări de harem plină de voluptăți exasperate, renăscu în memoria sa. O vedea fără veșminte, în toată maiestatea goliciunii ei de fildeș, așa cum umbla dansînd ori sărînd dintr-o parte în alta prin vechiul salon. Și acest trup plăsmuit de natură, într-o clipă de entuziasm, nu mai exista !... Era doar un morman de carne, de sînge și de scurgeri pestilente !...

Își aminti sărutul ei, sărutul acela care-i înfiora spa-tele și-i îndoia picioarele, făcîndu-l să coboare, ca un naufragiat mulțumit de soarta lui, printr-un ocean de plăceri... Și nu-l va mai primi !... Și gura ei, care avea gust de scorțișoară, de tămîie, ce aducea a pădure asia-tică plină de voluptăți și de capcane, nu era în mo-mentele acelea decît un orificiu negru care începea să slujească drept poartă de intrare viermilor putrefac-ției !... Ah, ce mizerie !

Văzu pe neașteptate chipul celei moarte din profil, cu un ochi ce se uita la el cu grație și cu viclenie, la fel cum trebuie că se uită la stăpîna lui *Ochiul dimineții*, în timp ce dansa misterios în casa asiatică.

Ulises își concentră atenția la tîmpla palidă a fan-tomei, acoperită de mîngîierea buclor mătăsoase. Acolo o sărutase cu cele mai frumoase sărutări ale lui : săru-tări de duioșie și de grațitudine... Dar pielea gingașă, care părea făcută din petale de camelie, se adumbrea în fața ochilor săi. Era vînată și din ea curgea sînge... Așa o văzuse el altădată... Și-și aminti cu părere de rău de pumnul dat la Barcelona... Apoi se desfăcea cu o gaură

adîncă, cu contur colțuros, la fel ca al unei stele. Era glonte, lovitură de grație care punea capăt chinurilor ei de om condamnat.

Biata Freya, războinică neînduplecată și nebună a luptei dintre sexe!... Își petrecuse existența urînd bărbații și avînd nevoie de ei ca să trăiască, făcîndu-le tot răul cu putință și primindu-l din partea lor cu o tristă reciprocitate, pînă cînd în cele din urmă avea să piară în mîinile lor.

Nu putea să sfîrșească altfel. Dreapta unui bărbat deschisese această rană prin care fugea ultimul licăr al vieții ei... Și căpitanul, văzînd profilul dureros, cu tîmpla însingerată, se gîndi, îngrozit, că niciodată nu va reuși să-și șteargă din memorie vedenia funebră. Fantoma va fi din ce în ce mai mică, făcîndu-se nevăzută, ca să-l amăgească și să reapară apoi în fiecare ceas cînd sta singur, dus pe gînduri; avea să-l chinuiască în nopțile de veghe, avea să-l urmărească de-a lungul anilor întocmai ca o remușcare.

Din fericire, prins de treburile imediate, în zilele ce urmau uită de aceste amintiri triste.

„Bine c-au împușcat-o, rostea în sinea lui autoritarismul său de om energic, obișnuit să comande oameni. Tu cum ai fi procedat dacă făceai parte din tribunalul care-a condamnat-o?... La fel ca ceilalți. Gîndește-te la cei care-au murit din cauza ei!... Adu-ți aminte ce zice Toni!“

O scrisoare a fostului său secund, primită în aceeași zi cu aceea de la apărătorul Freyei, vorbea despre crimele mari comise de agresiunea submarină în Mediterana.

Citeva din ele erau cunoscute prin intermediul naufragiaților ce reușeau să ajungă pe țărm după ceasuri lungi de luptă sau după ce erau luați de alte vapoare. Cele mai multe rămaseră necunoscute în taira valurilor. Erau torpilări „fără urmă“, vase ce se duceau la fund cu tot echipajul și cu toți pasagerii, și numai după luni întregi apărea o parte a tragediei, cînd fluxul aducea pe țărm multe trupuri cu neputință de identificat, fără acte, fără chip omenesc.

Aproape în fiecare săptămână Toni contempla cîteva din aceste descoperiri funebre. Pescarii vedeau în zori cadavre care se rostogoleau pe plajă, în locul unde apa moare pe nisip, odihnindu-se cîteva clipe pe pămîntul umed, ca să fie tirite din nou de un val mai puternic. În cele din urmă umerii li se înfigeau în nisip, rămînînd nemişcate, în timp ce de pe haine și de pe carnea lor fugeau roiuri de pești mici, întorcîndu-se în mare în căutare de altă hrană. Carabinierii descopereau între stînci trupuri sfișiate, în poziții tragice, cu ochii sticloși, aproape ieșiți din orbite.

Pe mulți din ei îi recunoșteau ca fiind soldați, după zdrențele ce dezvăluiau fosta lor uniformă sau după plăcile de identitate fixate la încheietura mîinii. Aparțineau Franței. Lumea de pe coastă vorbea de un transport de trupe ce fusese torpilat pe cînd venea din Alger... Și de-a valma cu bărbații se găseau cadavre de femei, desfigurate de umflătura marină, pînă într-acolo încît numai după unele detalii era posibil să le ghicești vîrsta : mame care aveau brațele arcuite ca și cum ar fi ținut într-un ultim efort fiul dispărut ; fete a căror pudoare virginală fusese violată de mare, văzîndu-li-se picioarele goale, umflate, verzui, cu mușcături adînci făcute de peștii carnivori. Fluxul marin aruncase pînă și trupul unui copil de cîțiva ani, fără cap.

Era mai îngrozitor, după părerea lui Toni, să privești acest spectacol de pe uscat decît să fii pe un vapor. Navigatorii nu pot să vadă ultimele consecințe ale torpilărilor așa cum le văd cei ce trăiesc pe mal, primind ca pe un dar al valurilor acest flux continuu de victime.

Pilotul își încheia scrisoarea cu rugămințile dintotdeauna : „De ce te încapățînezi să rămii mereu pe mare?... Dorești o răzubnare care nu este cu putință. Tu ești unul singur, și dușmanii tăi sînt milioane... Vei muri dacă nu ții seama de amenințările lor. Știi doar că te caută de multă vreme, și nu vei reuși să scapi mereu de ei. Amintește-ți ceea ce zice lumea : «Cui îi place primejdia... !» Debarcă ! Întoarce-te la soția ta sau vino la noi. Ai putea să duci o viață atît de frumoasă pe uscat !...”

Pentru cîteva ceasuri, Ferragut împărtăși părerea lui Toni. Înverșunarea lui avea să se sfîrșească rău, fără doar și poate. Dușmanii îl cunoșteau, îl pîneau, erau mulți împotriva lui, care trăia singur pe vas, cu un echipaj de marinari de altă naționalitate. Nimeni nu i-ar plînge moartea în afară de cei puțini care-l iubeau. Nu aparținea nici unei națiuni în război : era un fel de corsar ce nu avea posibilitatea să atace. Ba nici atît : un comerciant care făcea transporturi la adăpostul unui pavilion neutru. Acest steag nu înșela pe nimeni. Dușmanii lui cunoșteau vaporul, căutîndu-l cu mai multă înverșunare decît dac-ar fi făcut parte din marina aliată. Chiar în țara lui, mulți oameni care țineau cu Imperiile germanice ar fi sărbătorit cu bucurie dispariția vasului *Mare Nostrum* și a căpitanului său.

Moartea Freyei îl influențase mai mult decît își închipuia el. Avu presimțiri lugubre : poate călătoria viitoare va fi ultima. „Vei muri ! îi strigă în creier un glas neliniștit. Vei muri foarte curînd, dacă nu te re-tragi de pe mare.“

Și lucrul cel mai ciudat pentru Ferragut era faptul că sfatul acesta i-l dădu glasul aventurilor nebunești, cel care-l făcea să se arunce în primejdii pentru plăcerea de a le înfrunta, cel care-l făcuse s-o urmeze pe Freya chiar și după ce-a aflat de profesiunea ei josnică.

În schimb, glasul cumînteniei, mereu prudent și cumpătat, se dovedi acum a fi de un calm eroic, vorbind întocmai ca un om de pace care socotește că obligațiile sale sînt mai presus decît viața. „Calmează-te, Ferragut ; ai vîndut vasul și împreună cu el ființa ta, și ți-au dat milioane. Trebuie să faci ceea ce-ai promis, chiar dacă te va costa viața... *Mare Nostrum* nu poate naviga fără căpitanul său spaniol. Dacă-l părăsești, va trebui să cauți alt căpitan. Vei fugi de frică și vei pune în locul tău un om care trebuie să înfrunte moartea pentru a-și întreține familia. Frumoasă ispravă ! Tu, între timp, vei fi pe uscat, bogat și în siguranță... Și ce vei face pe uscat, lașule ?“

Egoismul său nu știu ce să răspundă la asemenea întrebare. Își amintea cu antipatie viața lui de burghez în Barcelona, înainte de a cumpăra vasul. Era un om de

acțiune și nu putea să trăiască dacă nu era angajat în acțiuni de mare risc.

Se va plictisi pe uscat, și în același timp se socotea lipsit de importanță, destituit dintr-o funcție înaltă, la fel ca cel ce coboară la o situație inferioară din punct de vedere ierarhic. Căpitanul cu viață de roman urma să devină un proprietar obișnuit de case, fără a cunoaște alte greutăți decât cele pe care i le făceau chiriașii. Poate, pentru a fugi de o existență obișnuită, și-ar investi banii în navigație, singurul domeniu pe care-l cunoștea bine. S-ar face armator, cumpărând alte vase și, încetul cu încetul, din nevoia de a le supraveghea îndeaproape, ar sfârși prin a-și relua călătoriile. De ce să abandoneze, așadar, *Mare Nostrum*?

Simți că în sinea lui se înfăptuia o profundă revoluție morală când se întreba cu neliniște ce făcuse până atunci.

Toată existența lui dinainte i se păru un pustiu. Trăise fără a ști de ce, nici pentru ce, trecând prin multe primejdii și aventuri, numai pentru a ieși biruitor. De asemenea, nu știa cu siguranță ce dorise până atunci. Dacă era vorba de bani, curseseră în mâinile lui în ultimele luni cu o abundență exorbitantă... Avea bani și nu era fericit. În privința gloriei profesionale, nu putea să-și dorească una mai mare. Numele său era celebru în toată Mediterana spaniolă; până și cei mai simpli oameni de mare și mai nesociabili îi recunoșteau meritele.

Rămînea dragostea!... Dar Ferragut făcu o grimasă cînd se gîndi la dragoste. O cunoscuse și nu dorea s-o întîlnească iarăși. Dragostea discretă a unei tovarăse bune de viață, în stare să-i lumineze ultima parte a existenței cu o lumină blîndă, o pierduse pentru totdeauna. Cealaltă, pasionată, romanescă, voluptuoasă, care-i dă vieții interesul aspru al conflictelor și al contrastelor, îl lăsase fără dorința de a reîncepe.

Paternitatea, sentiment mai puternic și mai statornic decât dragostea, putea să-i fi umplut restul zilelor, dacă nu i-ar fi murit fiul... Îi rămînea răzbunarea, obligația grea de a întoarce răul celor care-i făcuseră atîta rău; dar era atît de slab ca să lupte cu ei toți!... Rezulta

atît de mărunță și de egoistă această finalitate comparată cu alte cauze care mînau la sacrificii, în momentele acelea, mari mase de oameni !...

În timp ce se gîdea la lucrul acesta, o frază auzită de el — nu-și amintea unde — alcătuită, poate, din vorbele unor lecturi de demult, începu să răsune în cugetul său : „O viață fără ideal nu merită osteneala de a fi trăită“.

Ferragut încuviință tăcut. Era adevărat : pentru a trăi avea nevoie de un ideal. Dar unde să-l găsească ?...

Îl văzu deodată pe Toni, la fel ca în clipele cînd își da silința să-și exprime gîndurile confuze. În ciuda nai-vităților lui, acum îl socotea superior. Avea un ideal, e drept, în felul său : îl preocupa altceva mai mult decît propria lui persoană : voia pentru ceilalți oameni ceea ce socotea că este bun. Și-și apăra convingerile cu entuziasmul mistic al tuturor celor care-au încercat să impună o credință în Istorie.

Omul cu judecată știuse doar să-și bată joc de entuziasmul generos și dezinteresat al celorlalți oameni, găsindu-le imediat partea slabă, nepătînta lor de adaptare la realitățile momentului... Cu ce drept rîdea de pilotul său care era un idealist și visa, cu candoarea unui copil, la o Omenire liberă și fericită ?... Ce putea să opună el acestei credințe în afară de glumele-i stupide ?...

Viața i se înfățișă sub o lumină nouă, ca ceva serios și misterios care cerea un podărit, un tribut de efort tuturor ființelor care trec prin ea lăsînd în urmă leagănul și avînd groapa drept ultim sălaș.

Nu avea nici o importanță că idealurile păreau false. Unde este adevărul-adevărat și unic ?... Cine poate să demonstreze că există și nu este o iluzie ?...

Nevoia cea mare era să creadă în ceva, să aibă speranță. Mulțimile nu porniseră niciodată la acțiune la îndemnul raționamentelor și al criticilor. Se aruncau orbește înainte, numai cînd cineva făcea să nască în cugetul lor iluzii sau speranțe. Filozofii puteau să caute fără nici un rost adevărul în lumina raționamentelor lor. Restul oamenilor ar prefera întotdeauna himerele

ideale, care se transformă în mobile puternice de acțiune.

Toate religiile se destrămau dacă erau examinate cu rațiune, și cu toate acestea plăsmuiau sfinți și martiri, adevărați supraoameni ai moralei. Toate revoluțiile se dovedeau a fi avut multe lipsuri și a fi fost ineficace dacă erau supuse unei revizuirii științifice, și, cu toate acestea, dăduseră naștere la cei mai mari eroi individuali, la cele mai uimitoare mișcări colective din istorie. „Să crezi !... Să visezi ! — continua să zică în creierul său glasul misterios. Să ai un ideal !...”

Nu se putea trăi, asemeni cadavrelor marilor faraoni, într-un mormint luxos, unși cu parfumuri, înconjurați de tot ceea ce este necesar pentru hrană și somn. A te naște, a crește, a procrea și a muri nu era de ajuns pentru a alcătui o biografie : toate animalele făceau același lucru. Omul trebuie să adauge ceva mai mult, ceea ce are numai el : facultatea de a se gândi la viitor... A visa ! La patrimoniul de iluzii lăsat de înaintași trebuia să adaugi o nouă iluzie sau un efort pentru a o împlini.

Ferragut recunoscuse că în vremuri normale ar fi ajuns la moarte, așa cum trăise, ducând o existență monotonă și uniformă. Dar schimbările violente de ambianță trezesc la viață caracterele latente pe care le purtăm în noi, ca moștenire de la strămoșii noștri, în jurul unei personalități centrale și active, singura care-a existat pînă atunci.

Lumea era în război. Oamenii din jumătate din Europa se înfruntau cu cei din cealaltă jumătate, pe cîmpurile de luptă. Și unii și alții aveau un ideal, pe care-l afirmau prin violență și măcel, la fel cum făcuseră toate mulțimile puse în mișcare de o credință religioasă sau revoluționară acceptată drept adevăr unic.

Dar marinarul recunoscuse o profundă diferență între cele două mase ce luptau în prezent. Una-și avea iluzia în trecut, vrînd să reinstaureze suveranitatea forței, divinitatea războiului, și s-o adapteze la viața actuală. Cealaltă mulțime pregătea viitorul, visînd la o lume de state libere, de națiuni pașnice, îngăduindu-se reciproc, fără dorința de a cîștiga.

Alăturându-se acestei noi ambianțe, Ferragut simți născându-se înlăuntrul său idei și aspirații care poate că veneau dintr-o moștenire ancestrală. Crezu că-l aude pe unchiul său, *el Tritón*, când descria ciocnirile oamenilor din nord cu cei din sud, pentru a deveni stăpîni pe mânia albastră a Amfitritei. El era un mediteranean, și fiindcă națiunea în sinul căreia se născuse nu se interesa de soarta lumii, nu însemna că el va rămîne indiferent.

Trebuia să continue ca și pînă acum. Tot ceea ce spunea Toni despre latinitate și despre civilizația mediteraneană acceptă acum ca adevăruri mari. Poate că nu erau exacte, dacă erau examinate cu discernămint; dar valorau tot atît de mult cît certitudinile celorlalți.

Avea să-și urmeze viața lui de navigator cu un nou entuziasm. Avea credința, idealul, iluziile care-i formează pe eroi. Atît timp cît va dura războiul, îl va face în felul lui, în serviciul auxiliar al celor care luptau, transportînd tot ceea ce trebuia pentru luptă. Îi privi cu un respect mai mare pe marinarii de sub ordinele sale — oameni simpli care-și vărsaseră sîngele fără fraze și fără a gîndi prea multe.

Cînd va fi iar pace, nu se va retrage de pe mare. Rămîneau multe de făcut. Atunci va începe războiul comercial, rivalitatea înverșunată pentru a cuceri piețele națiunilor tinere din cele două Americi. În creierul său se schițară planuri îndrăznețe și mari de tot. În acest război poate că va fi el conducător. Visă la crearea unei flote de nave care să ajungă pînă la coastele Pacificului; voia să contribuie la renașterea victorioasă a națiunii care descoperise cea mai mare parte a planetei.

Noua sa credință îl făcu să se apropie și mai mult de bucătarul navei, simțindu-se atras de iluziile sale de necîntit. Din cînd în cînd se amuza consultîndu-l asupra soartei viitoare a vasului: voia să știe dacă-i era frică de submarine.

— N-avem de ce ne teme, afirma *Caragòl*. Avem apărători buni. Cel ce ne stă împotriva e pierdut.

Și-i arăta căpitanului stampele și cărțile poștale prinse pe pereții bucătăriei.

Într-o dimineață, Ferragut primi ordin să plece. Deocamdată se duceau în Gibraltar ca să preia încărcătura

unui vas avariat care nu mai putuse să-și continue drumul. Din dreptul strîmtorii poate că vor pleca din nou spre Salonic.

Niciodată n-a pornit la drum cu atîta bucurie căpitanul navei *Mare Nostrum*. Crezu că lasă pentru totdeauna pe uscat amintirea femeii aceleia condamnate, al cărui trup fără viață îl vedea de multe ori noaptea, în vis. Din tot trecutul, singurul lucru pe care voia să-l ia cu sine în noua lui existență era chipul fiului său. Va trăi de acum încolo concentrîndu-și entuziasmul și iluziile în misiunea înaltă pe care și-o impusese.

De la Marsilia duse vasul direct la capul San Antonio, departe de orice țărm, prin singurătățile Mediteranei, fără a trece prin golful León.

Într-o zi, pe înserat, echipajul văzu niște munți albaştrii din cauza distanței: insula Mallorca. În timpul nopții, de-a lungul orizontului întunecat alunecară farurile din insula Ibiza și din Formentera. La răsăritul soarelui, o pată verticală de culoarea trandafirului, la fel ca o limbă de foc, apăru peste linia mării. Era muntele înalt, Mongó, promontoriul Ferrario cum îl numeau anticii. La poalele stîncilor lui abrupte se afla satul bunicii lui Ulises, casa în care-și petrecuse partea cea mai frumoasă din copilărie. Așa trebuie să-l fi văzut de departe grecii din Marsilia, exploratori ai Mediteranei pusti, cînd au venit pe corăbiile lor cu pînze, ce săltau peste valurile înspumate precum niște cai de lemn.

În tot restul zilei, *Mare Nostrum* navigă aproape lipit de coastă. Căpitanul cunoștea atît de bine marea aceasta, de parc-ar fi fost un lac al cărui stăpîn era. Duse vasul pe funduri de mare cu apă scăzută, stîncile văzîndu-se atît de aproape de suprafață, încît părea un miracol că nu se ciocnește de ele. Între chilă și stîncile din apă rămîneau doar puțini metri. Apoi apa aurie căpătă o nuanță închisă și vasul își continuă înaintarea deasupra unor adîncimi enorme.

Soarele de toamnă înroșea munții gălbui de pe țărm, fără vegetație, acoperiți de ierburi cu miresme tari ce se răspîndeau pe distanțe mari. În toate cutele țărmului — mici sînuri de mare, albiu de torenți secați sau

adîncituri între două culmi — se iveau îngrămădiri albe de cătune.

Ferragut contemplă satul bunicilor săi. Acolo se afla Toni ; poate-i vedea trecînd din ușa casei ; poate recunoștea vasul cu surprindere și cu emoție.

Un ofițer francez, stînd nemișcat lîngă Ulises pe punte, admiră frumusețea zilei și a mării. Nici un nor pe cer ; totul era albastru, sus și jos, fără alt adaus decît fișiile de spumă ce se pieptănau în ieșirile coastei și razele aurii și zglobii ale soarelui așternînd un drum larg peste valuri. Un cîrd de delfini se zbungui în jurul vasului, ca în alaiurile divinităților oceanice.

— Dacă marea ar fi întotdeauna așa, zise căpitanul, ce plăcere să fii marinar !

Marinarii vedeau de pe bord oamenii de pe uscat alergînd și adunîndu-se, atrași de noutatea unei nave ce trecea atît de aproape. În toate punctele ce înaintau în mare de pe litoral se ivea un turn turtit și roșietic, ultim vestigiu al războiului milenar din Mediterana.

Obişnuiți cu țărmurile abrupte ale oceanului și cu stîncile lui veşnice, marinarii bretoni admirau această navigație ușoară aproape atingînd coasta, văzîndu-i locuitorii de mărimea furnicilor. Dacă vasul ar fi fost condus de alt căpitan, ar fi fost primejdios să navigheze atît de aproape. Dar Ferragut rîdea dîndu-le indicații ofițerilor de pe punte, ca să iasă și mai mult în evidență măiestria lui profesională. Arăta stîncile ascunse pe fundul apei. Aici dispăruse un transatlantic italian care se îndrepta spre Buenos Aires... ; mai încolo se împotmolise un velier cu patru catarge, pierzîndu-și încărcătura... El știa aproape la centimetru cît de adîncă era apa care rămînea între stîncile înșelătoare și chila vasului său.

Căută cu predilecție fundurile de mare cele mai greu de trecut. Se aflau în zona periculoasă a Mediteranei, unde submarinele germane stăteau la pîndă în așteptarea convoaielor franceze și engleze care navigau la adăpostul coastei spaniole. Stîncile ascunse în apă din apropierea coastei erau pentru el cea mai bună apărare contra atacurilor invizibile.

Promontoriul Ferrario se pierdu încetul cu încetul în spatele său, pînă nu mai rămase decît o umbră în zare. Prin fața vasului trecu toată coasta din La Marina; apoi, capul Huertas, îndepărtatul port Alicante și capul Santa Pola. La căderea serii, *Mare Nostrum* se afla în fața capului Palos, și trebui să navigheze în larg ca să treacă de el, lăsînd Cartagena în depărtare. De-aici avea să schimbe de drum spre sud-est pînă la capul Gata, unde Mediterana începe să se îngusteze, formînd pîlnia strîmtorii. Pe urmă vor trece de Almeria și Málaga, sosind a doua zi în Gibraltar.

— Aici este locul unde așteaptă de multe ori dușmanii, zise Ferragut către unul din ofițeri. Dacă nu avem vreo întîlnire nedorită înainte de a se înnopta, înseamnă că ne încheiem călătoria cu bine.

Vasul se îndepărtase de litoral; nu mai puteau să vadă coasta joasă. Doar la prora mai rămînea la vedere spinarea înaltă a capului, ieșind la suprafața apei ca o insulă.

Caragöl apăru cu o tavă cu două cești de cafea aburinde. Nu voia să lase nici unui băiat de la bucătărie onoarea de a-l servi pe căpitan cînd era pe punte.

— Ce părere ai despre drum? îl întrebă Ferragut bucuros înainte de a bea. Vom ajunge cu bine?

Bucătarul făcu un gest de dispreț, ca și cum nemții ar fi putut să-l vadă.

— Nu ni se va întîmpla nimic; sînt sigur de lucrul ăsta... Are cine să vegheze pentru noi, și...

Se pomeri întrerupt în vorbele sale. Tava-i alunecă din mîini și începu să se ciatine ca un om beat, pînă dădu cu pîntecele de balustrada punții. „Cristoase din Grao !...“

Ferragut scăpă și el ceașca pe care tocmai o ducea la gură, iar ofițerul francez, așezat pe o bancă, aproape căzu în genunchi. Timonierul trebui să se prindă de roata timonei cu o crîspare de surpriză și de groază.

Tot vasul se cutremură, de la chilă pînă în virful catargelor, de la prora pînă la cîrmă, de parcă niște clești puternici l-ar fi ținut pe loc în plin marș.

Căpitanul vru să-și explice acest accident. „Ne-am împotmolit, își zise ; o stîncă pe care n-o știu ; ceva ce nu este trecut în hărți...”

Dar nu trecuse nici o secundă cînd altceva veni să se adauge acestei lovituri, dezmințind bănuielile lui Ferragut. Aerul albastru și luminos vibră sub zgomotul unui tunet. Lîngă prora se ridică o cîloană de fum, de gaze ce se împrăștiiau, de aburi gălbui și exploziv, prin mijlocul ei urcînd în formă de evantai un șuvoi de obiecte negre, lemne rupte, bucăți metalice, frînghii aprinse ce se prefăceau în cenușă.

Ulises nu mai avu nici o îndoială. Fuseseră torpilați. Privirea lui dornică de a ști se întindea peste întinderea valurilor.

— Acolo !... Acolo !... zise întinzînd o mînă.

Ochii lui ageri de marinar tocmai descopereau urma slabă a unui periscop pe care nimeni nu reușea să-l vadă.

Cobori de pe punte, sau, mai degrabă, se lăsă să se rostogolească pe scara îngustă, alergînd spre pupa.

— Acolo !... Acolo !

Cei trei artileriști stăteau lîngă tun, liniștiți și păstrîndu-și sîngele rece, ducîndu-și o mînă la ochi ca să vadă mai bine punctul aproape invizibil pe care li-l arăta căpitanul...

Nici unul din ei nu observă că puntea de sus începea să se incline încet. Fixară primul proiectil în chiulasă, în timp ce ochitorul se forța să prindă în vizor micul baston negru pierdut în unduirile apei.

Vasul primi altă lovitură tot în plin, asemeni celei dintîi. Trosni de la un cap la altul, cu o zguduire agonică. Scîndurile jucau desfăcîndu-se, pierzînd coeziunea care făcea din ele o singură bucată.

Șuruburile și cuiele mari săriră din cauza zdruncinăturii întregului vas. O a doua spărtură incendiară se deschise în mijloc, azvîrlind de data asta în evantaiul exploziei mădulare omenești.

Căpitanul își dădu seama că n-avea rost să încerce să reziste. Picioarele păreau că-l înștiințează de catastrofa care se desfășura sub ele : tromba lichidă ce inunda cu un vuiet înspumat spațiul dintre chilă și punte, ru-

pînd paravanele metalice, desfăcînd uşile mari de siguranţă, aruncînd obiectele jos, luînd totul cu forţa unei inundaţii, cu izbitura unui dig care se rupe. Cavitătea plină de aer, plutitoare şi uşoară, avea să se prefacă într-un sicriu de apă şi plumb, ducîndu-se la fund.

Tunul de la pupa trase prima salvă. Detunătura i se păru ironică lui Ferragut. Nimeni nu-şi dădea mai bine seama ca el de starea vasului.

— La bărci ! strigă. Toată lumea la bărci !

Vaporul se înclină într-un mod alarmant, în timp ce oamenii executau acest ordin fără a-şi pierde calmul.

O trepidaţie disperată zgudui puntea de sus. Erau maşinile care scoteau horcăituri agonice, în timp ce pe coş ieşea un nor de fum negru ca cerneala. Fochiştii ieşiră la lumină cu ochii măriţi de spaimă, pe feţele înnegrite. Apa începuse să pătrundă vijelioasă în sala maşinilor, rupînd obloanele pereţilor etanşi din oţel.

— La bărci !... Lăsaţi bărcile la apă !

Căpitanul îşi repetă ordinele, dornic să vadă echipajul în bărci, fără să se gîndească nici o clipă la propria lui siguranţă.

Nu-i trecu prin cap c-ar putea să aibă altă soartă decît cea a vasului. În afară de asta, duşmanul se afla ascuns în mare şi va ieşi la suprafaţă la momentul oportun, ca să-şi evalueze fapta... Poate-l vor căuta în bărcile de salvare pe căpitanul Ferragut, vrînd să-l ia ca pe o pradă a triumfului lor. „Nu ! prefera să renunţe la viaţă !“

Marinarii dezlegaseră două bărci şi începeau să le coboare cînd se întîmplă ceva neaşteptat, brutal, cu iuţeala distrugătoare a cataclismelor din natură.

Răsună o explozie imensă, ca şi cum lumea întreagă s-ar fi desfăcut în bucăţi, şi Ferragut simţi că puntea îi fuge de sub picioare. Se uită în jur. Prora nu mai exista : dispăruse sub apă şi un val vijelios înainta pe puntea de sus strivind totul sub tăvălugul lui de spumă. În schimb, pupa suia şi iar suia, pierzîndu-şi linia orizontală. Deveni dintr-o dată o coastă, un povîrniş de munte, pe vîrfurile cărui se înălţa ca o morişcă de vînt catargul alb al pavilionului.

Ca să nu cadă, vru să se prindă de o parîmă, de o grindă, de orice obiect fix ; dar încercă în zadar : se simți tîrît, trîntit, izbit într-o întunecime ce mugea și se învîltoara. Un frig de moarte îi amorți membrele. Ochii-i închiși văzură un cer roșu, un cer de sînge cu stele negre. Urechile îi țiuiră cu un gîlgîit de apă imens, în timp ce trupul i se prăvălea în întuneric. Minteia lui confuză crezu că se deschisese o gaură fără sfîrșit în fundul mării, că toate apele oceanului țîșneau din ea formînd un vârtej gigantic și că el se rostogolea în mijlocul acestei furtuni ce se învîrtea pe loc.

„Voi muri... Am și murit !“ zicea gîndul lui.

Și cu toate că se împăcase cu gîndul morții, dădu din picioare cu disperare, vrînd să se ridice deasupra moli-ciunii înșelătoare. În loc să coboare în continuare, observă că urca, și la scurt timp după aceea putu să deschidă ochii și să respire, înștiințat de contactul atmosferic că ieșise la suprafață.

Nu era sigur cît timp stătuse în abis. Cîteva minute, nu mai mult, căci respirația lui de înotător rezista numai pînă la această limită.. De aceea rămase uimit cînd văzu mările schimbări petrecute într-un răstimp atît de scurt.

Crezu că se înnoptase deja. Poate în straturile superioare ale atmosferei străluceau încă ultimele raze de soare, dar la suprafața apei nu se vedea decît o transparență crepusculară, o lumină slabă de cală.

Suprafața aproape plană văzută cu cîteva minute înainte de la înălțimea punții se mișca acum cu unduiri largi care-o țineau într-o obscuritate momentană. Fiecare dintre ele era o colină ce se interpunea în fața ochilor săi, lăsînd liber doar un spațiu de cîtiva metri. Cînd se ridica pînă la culmile ei, putea să cuprindă cu o căutătură repede marea solitară, fără muntele semeț al vasului și pătată de obiecte întunecoase. Aceste obiecte alunecau fără viață ori se mișcau dînd dintr-o pereche de antene negre. Poate cereau ajutor, dar pustiul umed înghițea strigătele mai puternice prefăcîndu-le într-un behăit îndepărtat.

Din *Mare Nostrum* nu rămăsese la vedere nici gura coșului, nici un vîrf de catarg : totul fusese înghițit de abis... Ferragut ajunsese să se îndoiască c-ar fi existat vreodată vasul său.

Înotă spre o grindă care plutea aproape, sprijinindu-și brațele de ea. Putea să rămînă ore întregi în mare, dar dezbrăcat, aproape de coastă, cu siguranța de a se întoarce pe pămînt cînd ar dori... Dar acum trebuia să rămînă îmbrăcat, pantofii îl trăgeau în jos din ce în ce mai tare de parc-ar fi fost de fier... și apă în toate părțile ! Nici un vas la orizont care să-i poată veni în ajutor... Telegrafistul de la bord, surprins de iuțea catastrofei, nu putuse să lanseze semnalul de ajutor.

Trebuie să se ferească de urmele naufragiului. După ce căutase sprijinul grinzii de lemn ca ultimă salvare, ocoli butoaiile ce pluteau rostogolindu-se duse de talaz, putîndu-l să-l trimită la fund dintr-o lovitură.

Deodată, între două valuri apăru un fel de monstru, orb, care înainta lovind valurile cu furie, cu toată puterea brațelor sale. Cînd fu lîngă el, văzu că era un om ; cînd se îndepărtă, îl recunoscă pe moș *Caragöl*.

Înota întocmai ca nebunii și ca oamenii beți, cu un efort supraomenesc ce făcea să iasă la suprafața apei jumătate din corp la fiecare mișcare a brațelor. Se uita înaintea lui, ca și cum ar fi putut să vadă, ca și cum ar fi avut o direcție fixă, fără a șovăi o clipă, înaintînd în larg, închipuindu-și că se ducea spre coastă.

— Părinte San Vicente ! gemea. Cristoase din Grao !...

În zadar îl chemă căpitanul. Nu putea să-l audă. Continuă să înoate cu disperare, cu toată puterea credinței sale, repetînd invocațiile evlavioase în timp ce respira zgomotos.

Un butoi sui pe coama unui val, rostogolindu-se pe partea opusă. Capul înotătorului orb se interpuse în drumul lui... O lovitură. „Părinte San Vicente !...” Și *Caragöl* dispăru cu capul roșu și cu gura plină de sărătură.

Ferragut nu vru să pățească la fel. Uscatul era foarte departe pentru brațele unui om ; cu neputință să ajungă la el. Din vas nu rămăsese nici o barcă plutind pe va-

luri... Singura lui speranță, îndepărtată ca o himeră, era ca vreun vas să descopere naufragiații și să-i salveze.

Această iluzie aproape se realiză la scurt timp. De pe creasta unui val putu să vadă un vas negru, lung și cu bordul jos, fără coș, nici catarge, care naviga încet printre urmele catastrofei. Recunosc un submarin. Siluetele întunecate ale câtorva bărbați se distingeau pe spinarea lui... Crezu că aude strigăte.

— Ferragut !... Unde este căpitanul Ferragut ?

„Ah, nu !... Mai bine era să moară.“ Și rămase prins de grindă, cu capul într-o parte ca și cum ar fi fost înecat.

Apoi, cînd se înnoptă, auzi alte strigăte, dar erau de ajutor, de durere, de moarte. Salvatorii aceia îl căutau numai pe el, părăsindu-l pe ceilalți.

Pierdu noțiunea timpului. Un frig agonic îi amori trupul. Mîinile țepene, cu degetele îndoite, scăpau grînda, agățîndu-se iarăși de ea, făcînd eforturi supreme de voință.

Ceilalți naufragiați avuseseră precauția de a-și pune centurile de salvare, la începutul scufundării. Datorită lor își vor prelungi agonia cu cîteva ore. Dacă rezistau pînă se lumina de ziuă, poate erau descoperiți de vreun vas. Dar el !...

Deodată își aminti de el *Tritón*. Și unchiul lui murise pe mare : cei mai viguroși bărbați din familie pieriseră, toți, în sîrul ei. De secole și secole fusese mormîntul bărbaților din familia Ferragut ; nu degeaba o numeau *marea noastră*.

Se gîndi că, dus de curenți, cadavrul său putuse să ajungă din dreptul celui alt promontoriu în locul în care plutea el. Poate că era sub picioarele lui... O forță irezistibilă trase de ele : mîinile se desprinseseră de grindă.

— Unchiule !... Unchiule !

Îl chemă în gînd cu același scîncet temător cum îl chema cînd era mic și de-abia învățase să înoate. Dar mîinile ce-l dureau dădură iar peste sprijinul rece și slab, în timp ce căutau insula aceea de mușchi tari încununată de un cap zîmbitor cu părul zbîrlit.

Pluti mai departe cu tenacitate, luptându-se cu toropeala ce-l făcea să dea drumul sprijinului plutitor, să se lase să se ducă la fund, să doarmă... să doarmă pentru totdeauna ! Pantofii și pantalonii îl trăgeau mereu în jos cu o forță din ce în ce mai mare. Erau ca un giulgiu care se întindea, unduind și atârând greu de tot, până atingea fundul mării. Disperarea îl făcu să ridice ochii și să se uite cu durere la stele... Erau atât de sus !... De-ar putea să se prindă de-o stea așa cum i se prindeau miinile de grindă !...

Crezu că se deșteaptă în timp ce făcea, din instinct, o mișcare de repulsie. Capul i se afundase în apă fără ca el să simtă. Un lichid amar începea să-i intre în gură...

Făcu o efortare îngrozitoare ca să se mențină în poziție verticală, uitându-se din nou la cer... Nu mai era albastru închis : era negru ca cerneala, și toate stelele roșii, ca niște picături de sânge.

Deodată avu siguranța că nu era singur, și-și plecă ochii... Da ; lângă el era cineva. O femeie !...

O femeie albă ca norul, albă ca vela, albă ca spuma. Păru-i verde era împodobit cu perle și corali fosforescenți ; surisu-i semeț, de suverană, de zeiță, venea să se adauge maiestății acestei diademe.

Îl cuprinse cu brațele, stringându-l la sînii-i dădători de viață și veșnic feciorelnici, la pîntecu-i de o netezime sidefie, în care urmele maternității se ștergeau tot așa de iute ca cercurile din apa albastră.

O atmosferă densă și verzuie îi dădea albeței ei o strălucire asemănătoare cu aceea a lumirii din peșterile mării... Gura-i palidă sffrși prin a se lipi de gura naufragiatului într-un sărut dominator. Și apa gurii acesteia, suind pe firul dinților, se împrăstie în gura lui, sărată, nesfîrșită... Simți că se umflă pe dinăuntru, ca și cum apariția albă ar fi rămas fără vlagă, toată viața ei trecînd în trupul lui odată cu sărutul dominator.

De-acum nu mai putea să vadă, nu mai putea să vorbească. Ochii i se închiseseră ca să nu se mai deschidă niciodată ; un rîu de sare amară îi pătrundea în gîtlej.

Totuși, o contemplă mai departe, simțind-o cum se lipea din ce în ce mai mult de el, mai luminoasă, cu o expresie tristă de dragoste în ochii-i de un verde-albăstrui... Și astfel coborî și iar coborî nesfârșitele straturi ale abisului, inert, fără voință, în timp ce un glas striga în cugetul lui, ca și cum de-abia ar fi recunoscut-o :

— Amfitrita !... Amfitrita !

Paris, august-decembrie 1917

CUPRINS

I Căpitanul Ulises Ferragut	5
II Mater Amfitrita	24
III Pater Oceanus	57
IV Freya	82
V Acvariul din Neapole	135
VI Artificiile zeiței Circe	166
VII Păcatul lui Ferragut	210
VIII Tânărul Telemah	258
IX Întâlnirea din Marsilia	277
X În Barcelona	321
XI Adio, eu voi muri	361
XII Amfitrita !... Amfitrita !	401